

การบูรณาการบทบาทของพระสงฆ์ร่วมกับเครือข่ายสังคมในการเฝ้าระวังทาง
วัฒนธรรมของชุมชนภาคอีสาน
INTEGRATING THE FOR ROLE OF THE MONKS WITH SOCIAL NETWORKS IN
THE CULTURAL SURVEILLANCE OF NORTHEAST

พระสุวิจักขณ์ กุลยศขยงกูร*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและองค์ความรู้ในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมชุมชน 2) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์และเครือข่ายสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชนในภาคอีสาน และ 3) เพื่อการบูรณาการบทบาทของพระสงฆ์และเครือข่ายสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชนภาคอีสาน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม เก็บข้อมูลจากผู้รู้ 24 รูป/คน ภาคชุมชน 30 รูป/คน ผู้ปฏิบัติ 36 รูป/คน และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 10 คน จากวัดประมวลาธารภูฏร์ วัดศิริพงษ์वास และวัดป่าไผ่บูลย์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

ความเป็นมาและองค์ความรู้ในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชนภาคอีสาน โดยเริ่มมากจากการก่อตั้งกระทรวงวัฒนธรรมในสังกัดกรมศิลปากร ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนภารกิจหลักในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม เช่น โครงการเข้าวัดปฏิบัติธรรมวันธรรมสวนะ การอบรมพระธรรมวิทยากร การค่ายธรรมบุตร และงานด้านเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม เป็นต้น การดำเนินงานในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมาในการเฝ้าระวังติดตามความเปี่ยงเบนทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินงานเชิงรุกในการป้องกัน การแก้ไขปัญหาสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ และชัยภูมิได้ดำเนินการตามนโยบายตามลำดับขั้นตอนการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม ซึ่งวัดประมวลาธารภูฏร์ วัดศิริพงษ์वास และวัดป่าไผ่บูลย์ ได้มีการดำเนินการในรูปแบบการเข้าค่ายพุทธบุตรตามรูปแบบที่มาจากวัดชลประทานรังสฤษดิ์

สภาพทางวัฒนธรรมของชุมชนภาคอีสาน ได้แก่ ด้านยาเสพติด ชู้สาว ทะเลาะวิวาท หนีเรียน และติดเกม โดยการดำเนินการวางแผนยังไม่เป็นระบบ ไม่ชัดเจน ขาดความร่วมมือของทุกฝ่าย ทำงานที่ไม่ต่อเนื่อง มีการป้องกันที่ยังไม่รัดกุมทั้งตัวเอง ชุมชน และโรงเรียน มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ยังไม่ตรงจุด เป็นการแก้ที่ปลายเหตุ ครอบครัวยังไม่ได้ให้ความรักความอบอุ่น

* ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เอาใจใส่ดูแลเต็มที่ เป็นการทำงานที่ขาดการบูรณาการร่วมกัน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแล้ว โดยมีการบรรเทาปัญหานั้นในบางส่วน ไม่ครอบคลุมทั้งหมด

การบูรณาการในการทำงานของพระสงฆ์และเครือข่ายต้องมีการประชุมและวางแผนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง กำหนดทิศทางที่ชัดเจนในการทำงาน มีการป้องกันโดยการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่เยาวชนในการปฏิบัติที่ป้องกันตนเองในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนอย่างมีความเข้าใจร่วมกันก่อนที่จะเหตุเกิดขึ้น เมื่อมีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องแก้ปัญหาให้ตรงจุด พูดคุยให้กำลังใจ หาทางออกร่วมกัน ส่วนผู้ที่ปัญหาขึ้นแล้ว ต้องให้การบรรเทาปัญหาโดยการพูดคุยให้กำลังใจ ใช้วิธีการที่นุ่มนวล ไม่กระทบต่อสภาพจิตใจที่อ่อนแอ ให้การอบรมสั่งสอนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างเป็นหนึ่งอันเดียวกัน ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบูรณาการ, บทบาทพระสงฆ์กับเครือข่ายสังคม, เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

ABSTTACT

Objectives of this research were; 1) to study the historical background and knowledge in cultural surveillance of northeast. 2) to study the role of the monks with social networks in the cultural surveillance of northeast. 3) to integrating the for role of the monks with social networks in the cultural surveillance of northeast. The tools used were interview, interview, interview and focus group. Collect data from knowledgeable people in 24, community in 30, person in 36, general person in 10. The study from Phramuanrat temple, Siripongsawat temple and Papaiboon temple. Analyze data and presentation by descriptive.

The results of the research

Historical background and knowledge in cultural surveillance of northeast to started with the establishment of the ministry of culture under the department of fine arts. the National cultural maintenance act the National Cultural Council has been established, and the serve the main mission. In cultural surveillance, such as the project to enter the practice of religious practice. Training dharma speaker The bar association and cultural surveillance. The operation in the past 10 years to monitor the continuous cultural deviation. Has proactive actions to protect. Social and cultural issues systematic development In particular, the cultural offices of Nakhon Ratchasima, Buriram, and Chaiyaphum have followed the policy of cultural surveillance from Phramuanrat temple, Siripongsawat temple and Papaiboon temple. They get model from Cholaphrathansarit temole.

The cultural aspects of the northeast community are drug abuse, quarrels, school escapes, and game addiction. They have implementing unpredictable plans, lack of cooperation from all parties. Discontinuous work there is a lack of protection both the community itself and the school have taken to address the problem. But still not spot To solve the end Family does not give warm love. Careful care. It is a lack of integration. When the problem occurs by mitigating that problem in part it not control all

The integration of the works of the clergy and the network requires ongoing meetings and planning. Define a clear direction to work. It is protected by training. Understanding the youth in self-defense practices in the family. Schools and communities have a common understanding before the event occurs. When the problem is resolved. The problem must be solved to the point of encouraging discussion together. The problem is already. The problem must be solved by encouraging the use of the methodology. Does not affect the weak mental state. To teach the principles of Buddhism that apply to life. This is the collaboration of the relevant agencies. Can be the same Work together effectively

Keyword: Integration, The role of the monks with social networks, Cultural surveillance

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลกที่มีศาสนิกชนให้ความเคารพนับถือเป็นจำนวนมาก ประเทศไทยนับถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติและเป็นสถาบันหลัก ที่สำคัญเหมือนสถาบันชาติ และพระมหากษัตริย์ ศาสนาพุทธถึงเจริญรุ่งเรืองคู่กับประเทศไทย มาตั้งแต่ครั้งสมัยสุโขทัย นับถึงปัจจุบันมีอายุกว่า 700 ปี โดยมีพระสงฆ์ที่ปลูกฝังความดีงามความดี ชี้นะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีแก่สังคมและเป็นผู้สร้างศรัทธาในการปฏิบัติตนทางด้านคุณธรรม เป็นแบบอย่างแห่งคุณงามความดี (วิทย์ วิทเศวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2533: 18) พระสงฆ์ เป็นสถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันแห่งจารีตที่มีความสำคัญยังมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทย ในด้านศีลธรรมจริยธรรมและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์จึงเป็นหนึ่งในรัตนตรัยเป็นเสมือนตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นเพียงสมมติสงฆ์ (คุณ โทษณ์, 2552: 100) ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้น

ยุคปัจจุบันอารยธรรมตะวันตกเผยแพร่กระจายเข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านสื่อต่างๆ ยากที่จะปิดกั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เจริญขึ้นกว่าเดิม และยังมีปัญหาด้านนาบุคคล เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนาและวัฒนธรรมต่างๆ ตามมามากมาย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคคลด้านจิตใจให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสังคมด้านอื่นๆ ด้วย พระพุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันที่จำเป็นของสังคมที่มีบทบาทสำคัญ เป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นผู้นำ เป็นศูนย์รวมแห่งความ

เคารพ เชื่อถือ ศรัทธาและความร่วมมือในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดเป็นมนุษย์ที่มีระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีในการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ดีงาม

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นต่อไป ไม่มีสิ้นสุด เป็นสมบัติส่วนรวมซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบรรพชนร่วมกัน สามารถนำอดีตมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังได้ โดยใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดประสบการณ์ สถาบันทางศาสนาก็เช่นกัน เป็นเครื่องมือเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน บุคคลเมื่อมีความเชื่อและศรัทธาในสิ่งเดียวกัน เกิดสายสัมพันธ์ทางจิตใจ นำมาซึ่งกิจกรรมที่เป็นผลดีต่อส่วนรวมอื่นๆ ส่วนสถาบันพระสงฆ์เป็นผู้แนะนำสั่งสอนความรู้และวิชาชีพที่นอกเหนือจากพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ชุมชนไทยที่เป็นชาวพุทธก็มีวัดเป็นแหล่งวิทยาการต่างๆ มาตั้งแต่โบราณสืบต่อมาจนถึง ปัจจุบัน ที่เป็นสถานที่เรียน อ่าน เขียน คิดเลข และงานฝีมือ (บรรพต วีระชัย และคณะ, 2523: 56)

ปัจจุบันมีระบบเงินตราเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนาหรือพระสงฆ์ และชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทางด้านวัตถุ ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจ ค่านิยมและความเชื่อถือของประชาชน บทบาทของพระสงฆ์และวัดในพระพุทธศาสนาจึงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตไปตามความเจริญทางวัตถุของสังคม เนื่องจากการเกิดมีสถาบันที่เฉพาะเจาะจงใหม่ๆ เข้ามาแทนที่บทบาทเดิมของวัดและพระสงฆ์ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ศาล สถานรื่นเริง และวิชาการใหม่ๆ จากตะวันตก รู้จักหลักวิชาการสังคมใหม่จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมวัตถุนิยม มีโลกทัศน์ของการสร้างสรรค์ความท้าทายสูงทำให้คนบางคนมองสังคมพระสงฆ์และสถาบันพระพุทธศาสนาว่าเป็นของเก่า ไม่ทันสมัย (ชาเลียง วุฒิจันทร์, 2526: 1) จึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามมามากมาย โดยที่มาจากบทบาทของพุทธศาสนา หรือพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมน้อยลงไปอย่างเห็นได้ชัดเจนที่เกิดขึ้นในสังคมที่ส่งผลกระทบและก่อให้เกิดความเสียหายมากอย่างหนึ่งนั่นคือปัญหาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่นที่มาจากสาเหตุสำคัญของปัญหาการทะเลาะวิวาท และการใช้ความรุนแรง เกิดจากขาดความอบอุ่นในครอบครัว ค่านิยมในเรื่องศักดิ์ศรีของสถาบัน การท้าทายโดยการขีดเขียนข้อความ ความอยากเด่นอยากดัง ความเป็นศัตรูคู่อริกันมาก่อน การรวมกลุ่มจำนวนมากทำให้เกิดพลังฮึกเหิม การถูกทำร้ายมาก่อนและแก้แค้นกลับ การเมาสุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การปลุกฝังค่านิยมผิดๆ จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง (สุดาพร สีนประสงค์, 2550: 2-3) ปัญหาการหนีโรงเรียน เป็นปัญหาที่มีผลกระทบมากในเด็กอายุสูงกว่า 10 ปี โดยมีพฤติกรรมที่ไปโรงเรียนตามปกติ แต่ไปไม่ถึงโรงเรียน เด็กจะใช้ช่วงระยะเวลาที่ควรอยู่โรงเรียนไปเที่ยวเตร่ตามความพอใจ หรือตามสถานที่ที่มันส์ โดยที่เด็กออกจากบ้านและกลับบ้านตรงเวลาและหนีโรงเรียนแล้วไม่กลับบ้าน (พะยอม อิงคตานุวัฒน์, 2530: 31-32) ปัญหาการใช้สื่อในเกมส์ทางที่ไม่เหมาะสม โดยการเลียนแบบ โดยเฉพาะสิ่งที่เห็นบ่อยๆ เด็กจะซึมซับ และเลียนแบบพฤติกรรมจากสื่อ หากสื่อถ่ายทอดพฤติกรรมรุนแรงให้แก่เด็กบ่อยๆ เด็กมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมรุนแรงขึ้นได้ โดยจะเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นหลักๆ ได้แก่ ปัญหาการใช้สื่อในเกมส์ทางไม่เหมาะสม ปัญหา

ด้านยาเสพติด ปัญหาด้านผู้สูบบุหรี่ ปัญหาเด็กหนีเรียน ปัญหาการทะเลาะวิวาท ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะต้องขอความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่าย โดยเฉพาะระดับชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากของสังคมต้องผนึกกำลังเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ไม่ให้ปัญหา ยาเสพติดเข้ามาสร้างปัญหาให้กับชุมชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งชุมชนแหล่งชุมชนแออัด ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชน เพื่อให้ปัญหายาเสพติดหมดไปจากสังคมไทยในอนาคตอันใกล้ (ธีระเกียรติ ธีระบุตร, 2548: 1)

จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบูรณาการบทบาทของพระสงฆ์ร่วมกับเครือข่ายสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชนภาคอีสาน โดยการทำงานของพระสงฆ์และเครือข่ายทางสังคมในการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่เกิดในสังคมที่มีต่อด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมเมือง ด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ อันเป็นผลก่อให้เกิดปัญหาทางด้าน โดยที่ในวันจะมีความรุนแรงส่งผลกระทบต่อเพิ่มขึ้นในวงกว้างออกไป ซึ่งบุคคลหรือสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก หรือเยาวชน ต้องหาวิธีการแก้ไข ยับยั้งการแพร่กระจายของปัญหาเหล่านี้ให้ลดน้อยลง เพื่อให้ลูกหลานเด็ก หรือเยาวชนที่พวกเขาเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งที่สำคัญในสังคมไทย ที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและองค์ความรู้ในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมชุมชน
- 2.2 เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์และเครือข่ายสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชน ในภาคอีสาน
- 2.3 เพื่อศึกษาการบูรณาการบทบาทของพระสงฆ์และเครือข่ายสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชน ภาคอีสาน

3. ขอบเขตการวิจัย

เป็นการนำเสนอเนื้อหาวิจัยตามมุ่งศึกษาตามความมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาและองค์ความรู้ในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมชุมชน บทบาทของพระสงฆ์และเครือข่ายสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชนภาคอีสาน การบูรณาการบทบาทของพระสงฆ์และเครือข่ายสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชนภาคอีสาน ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดชัยภูมิ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยที่ประชากร เป็นประชาชนทั่วไปในภาคอีสาน ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พื้นที่วิจัยจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีกลุ่มผู้รู้ในการให้ข้อมูล จำนวน 24 คน และกลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 36 คน และกลุ่มทั่วไป จำนวน 10 คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือแบบการสำรวจ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้รูปแบบการบูรณาการบทบาทของพระสงฆ์กับเครือข่ายทางสังคม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบ จำแนก แยกแยะให้เห็นถึงประเด็นที่มีความแตกต่างและสอดคล้องกัน เพื่อให้ง่ายต่อการนำเสนอ โดยการนำเสนอด้วยการพรรณนาโวหารตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

5. ผลการวิจัย

5.1 ความเป็นมาและและองค์ความรู้ในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชนภาคอีสาน

กระทรวงวัฒนธรรมเริ่มต้นเมื่อพุทธศักราช 2481 ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ มีการสถาปนากระทรวงวัฒนธรรมขึ้น มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น โดยมีภารกิจสำคัญครอบคลุมงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยมีหน้าที่สำคัญในการเฝ้าดูทางวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยการกระแสนิยม บริโภคนิยม และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางวัฒนธรรม ขยายการดำเนินการกระชับมายังจังหวัดต่าง ๆ

เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2545 โดยที่กระทรวงวัฒนธรรม ได้แยกออกมาจากกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดของแต่ละจังหวัดเกิดขึ้น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมาตั้งอยู่ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 และสร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2542 ตั้งอยู่ที่ถนนเพชรมาตุคลา ตำบลมะเริง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมร่วมกับเครือข่ายสังคมในประเด็น การขับเคลื่อนเครือข่าย สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน การพัฒนาสื่อเพื่อการเรียนรู้ จัดอบรม การศึกษาข้อมูลเพื่อหาวิธีการป้องกันการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยการทำงานร่วมกันของคนที่เกี่ยวข้องในสังคม ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเสพติด ซึ่งมีการกำหนดยุทธศาสตร์ แนวทาง นโยบาย แผนงาน ประสานงานสนับสนุน การดำเนินการ การติดตามประเมินผล การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบขั้นตอน และการทำงานร่วมกับสถาบันพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ที่ว่าการอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอ ได้ร่วมมือกันกับทางคณะสงฆ์เพื่อดำเนินงานร่วมกันในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม และเป็นสำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัดดีเด่นในปี พ.ศ. 2556 และสำนักวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิก็เช่นกัน ได้มีการดำเนินการในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมร่วมกันขององค์กรที่เกี่ยวข้องร่วมกันในสังคม ในกาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีการทำงานร่วมกันกับคณะสงฆ์ในการดำเนินงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

การเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของวัดประมวณราชภูร์ วัดป่าไผ่บูลย์ และวัดสิริพงษ์สวาส ซึ่งทั้ง 3 วัด เป็นสำนักปฏิบัติธรรม หรือสถานที่ปฏิบัติธรรม หรือศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน หรือศูนย์อบรมวิปัสสนากรรมฐาน โดยให้การดำเนินการในการอบรมคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็ก เยาวชน ข้าราชการ และประชาชนทั่วไป มีการเข้าค่ายอบรม มีโครงการต่าง ๆ ที่ร่วมกันดำเนินการกับทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดอยู่เป็นประจำในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

5.2 สภาพบทบาทของพระสงฆ์และเครือข่ายทางสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมในภาคอีสาน

5.2.1 สภาพบทบาทของพระสงฆ์ในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมภาคอีสาน

บทของพระสงฆ์ในการดำเนินงานทั้ง 5 ประเด็น ในวัดประมวณราชบุรี วัดป่าไผ่บูลย์ วัดสรอพงษ์สาวาส ดังนี้

ปัญหายาเสพติด

1) การวางแผน ปัจจุบันเป็นการแก้ไขปลายเหตุเท่านั้น คือจับกุมผู้กระทำความผิดขาดการร่วมกันวางแผนอย่างรัดกุมให้มีประสิทธิภาพ แต่การทำงานยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะขาดการทำงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วน 2) การป้องกัน พระสงฆ์มีบทบาทในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด ได้บ้าง แต่ยังไม่มาก เนื่องจากการป้องกันปัญหา ยาเสพติดต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายสังคมทุกภาคส่วน 3) การแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดเป็นปัญหาระดับชาติที่รัฐบาลและทุกหน่วยงานต้องร่วมมือกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ลดน้อยลงไปจากชุมชนและสังคมไทยแต่การแก้ไขปัญหของพระสงฆ์ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดความร่วมมือจากภาครัฐ ให้การสนับสนุนหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว 4) การบรรเทาปัญหา พระสงฆ์ได้บรรเทาปัญหา ยาเสพติด ในด้านการอบรมสั่งสอนเยาวชนผ่านโครงการอบรมค่ายพุทธบุตร เป็นการเตือนสติให้เยาวชน

ปัญหาชู้สาว

1) การวางแผน การวางแผนที่ดีต้องวางแผนร่วมกับคณะครูอาจารย์และผู้ปกครองในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านชู้สาวให้ลดน้อยลงไป 2) การป้องกัน พระสงฆ์ผู้แสดงธรรมได้ย้าเตือนสติเยาวชน ในศีลข้อที่ 3 กาเมสุมิฉฉาจารา ให้ตระหนักรู้ในการปฏิบัติตัวที่เหมาะสม มีความรักได้แต่รักให้เป็น 3) การแก้ไข เยาวชนสามารถเข้าถึงเรื่องเพศได้ง่ายทั้งสื่อต่างๆ สภาพสังคมรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติมามาก เรื่องเพศมีอิสระเสรีมากยิ่งขึ้น เยาวชนรับเอาวัฒนธรรมและค่านิยมที่ผิดๆ มาขาดการพิจารณาไตร่ตรองถึงผลกระทบหรือผลเสีย ที่จะตามมา เช่น ท้องขณะเรียนทำแท้งตลอดถึงทำร้ายตนเองและผู้อื่น 4) การบรรเทาปัญหา พระสงฆ์กระทำได้เพียงแค่อบรมสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนเยาวชน เพื่อให้สติจะทำอะไรให้คิดให้ละเอียดถี่ถ้วนเสมออย่าทำอะไรตามอำเภอใจ

ปัญหาทะเลาะวิวาท

1) การวางแผน เจ้าคณะจังหวัดมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกับเจ้าคณะอำเภอ เพื่อวางแผนในเรื่องนี้ร่วมกับชุมชน การทะเลาะวิวาทกันในวัดหรือนอกวัด เวลา มีงานรื่นเริงภายในวัด เยาวชนแอบนำสุรามาดื่มภายในงานบวชหรืองานบุญกุศลต่างๆ 2) การป้องกัน การป้องกันปัญหาในปัจจุบันยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะขาดการทำงานเชื่อมโยงบูรณาการร่วมกันกับเครือข่ายสังคมต่างๆ 3) การแก้ไข สาเหตุการดื่มสุราและสิ่งมีนเมาการแย่งคู่รัก คู่ใจที่มีเรื่องกันมานาน และการยกพวกทะเลาะวิวาทกันในนามสถาบัน ที่มีค่านิยมผิดๆ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดการทำงานร่วมกันกับเครือข่ายสังคมทำงานไม่จริงจังมีเพียงหน่วยงานหลักๆ ที่รับผิดชอบในการดูแลเยาวชนคือครอบครัว

สถาบันการศึกษา และตำรวจ 4) การบรรเทาปัญหา เยาวชนกลุ่มเสี่ยงมาอบรมค้ายาเสพติดเป็น ประจำและต่อเนื่อง ตลอดถึงนำไปเข้าค่ายฝึกอบรมวินัยที่ค่ายทหาร จะเป็นการดีมาก เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาให้ลดน้อยลงไป

ปัญหาหนี้เรียน

1) การวางแผน พระสงฆ์มีการวางแผนดำเนินงานทุกครั้ง เพื่อเตรียมความพร้อมในด้าน อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และเนื้อหาสาระส่วนเยาวชนหนี้เรียนในขณะที่อยู่ที่บ้านก็ควรเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองและโรงเรียนที่จะต้องช่วยกันดูแลและหาแนวทางป้องกันปัญหาต่อไป 2) การป้องกัน พระสงฆ์อยู่แต่ในวัดไม่สามารถที่จะไปดูแลเยาวชนนอกวัดได้ ผู้ปกครองต้องเอาใจใส่ดูแลเยาวชนมากกว่านี้ สถานศึกษาต้องติดตามดูแลเยาวชนกลุ่มเสี่ยง 3) การแก้ไขทางโรงเรียนยังขาดการจัดกิจกรรมที่เน้นให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมตามที่ตนเองถนัดและชอบ เช่น กีฬา ดนตรี ศิลปะ หรือเข้าร่วมชมรมต่างๆ พยายามให้ความสนใจเยาวชนกลุ่มนี้เป็นพิเศษ ค่อยพูดจากับเด็กอย่าดูว่าร้าย 4) การบรรเทาปัญหา พระสงฆ์เป็นเพียงแนะนำอบรมสั่งสอนเพื่อเตือนสติให้เยาวชนรักการเรียน เพียรศึกษา ควรเน้นระเบียบวินัย

ปัญหาติดเกมส์

1) การวางแผน มีการแผนน้อย เนื่องจากการเล่นเกมส์ส่วนมากเยาวชน จะเล่นกันที่บ้านและร้านเกมส์ เป็นหลักในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัด พระสงฆ์ได้มีการวางแผนเตรียมการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมธรรมะนันทนาการของค่ายพุทธบุตร 2) การป้องกัน พระสงฆ์มีส่วนเกี่ยวข้องโดยอ้อมกับเยาวชน บทบาททำได้แค่อบรมสั่งสอนให้เยาวชนเล่นเกมส์ให้เป็น เล่นให้รู้เวลา เล่นเพื่อคลายเครียดหรือฝึกทักษะสมอง 3) การแก้ไข ผู้ปกครองแก้ปัญหาไม่นิยมลงมือ ควรพูดจากับลูกดีๆ ด้วยเหตุผล ชี้แจงถึงโทษของการติดเกมส์โดยให้ปรับพฤติกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป ผู้ปกครองอย่างสั่งห้ามเลิกเล่นเกมส์โดยเด็ดขาด เพราะเยาวชนจะมีปฏิกิริยาต่อต้าน ควรคุยด้วยเหตุผลจะดีกว่า 4) การบรรเทาปัญหา บทบาทพระสงฆ์สามารถทำได้โดยการชี้แนะแนวทางถึงคุณและโทษของการเล่นเกมส์ให้เยาวชนฟัง

5.2.2 สภาพปัญหาเครือข่ายทางสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมภาคอีสาน

สภาพปัญหาเครือข่ายสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมภาคอีสาน โดยสรุปทั้ง 5 ประเด็นในวัดประมวลาธาราษฎร์ วัดป่าไผ่บุลย์ วัดศิริพงษ์าวาส ดังนี้

ปัญหาเสพติด 1) การวางแผน การทำงานยังขาดการบูรณาการร่วมกันของเครือข่ายสังคม มีเพียงบางหน่วยงานที่ประสานทำงานกันเป็นครั้งคราว ยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร 2) การป้องกัน ปัจจุบันการทำงาน แบบบูรณาการเชื่อมโยงทุกหน่วยงานเข้าด้วยกันชุมชนขาดการแนะนำการประกอบอาชีพที่ดีและเหมาะสมให้กับเยาวชนจะได้ไม่หันไปจำหน่ายยาเสพติด และชุมชนขาดการรณรงค์ถึงโทษของยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง 3) การแก้ไข ส่วนมากแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเหตุ คือ การจับกุมผู้ผลิตรายย่อย ผู้จำหน่าย ผู้เสพ และผู้เดินยาได้ แต่การแก้ไขปัญหา ที่ดีที่สุด คือ การแก้ที่ต้นเหตุหรือที่มาของเยาวชนติดยา เสพติดต่างหาก

ปัญหาข้อ 1) การวางแผน มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือร่วมกัน แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน มีเพียงคณะสงฆ์ ผู้ปกครอง สถานศึกษา และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อวางแผนในการรับมือป้องกันปัญหา 2) การป้องกัน ปัจจุบันเยาวชนรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา ส่งผลทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปและเป็นยุคเทคโนโลยีการสื่อสาร ไร้พรมแดน โดยเยาวชนสามารถเข้าถึงเรื่องเพศได้ง่ายและรวดเร็ว 3) การแก้ไข ปัจจุบันเยาวชนรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา ส่งผลทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปและเป็นยุคเทคโนโลยีการสื่อสาร ไร้พรมแดน โดยเยาวชนสามารถเข้าถึงเรื่องเพศได้ง่ายและรวดเร็ว 4) การบรรเทาปัญหา ในชุมชนและโรงเรียนควรจัดกิจกรรมรณรงค์เรื่องเพศศึกษา การปฏิบัติตนที่ถูกต้องและเหมาะสมในขณะที่อยู่กับเพศตรงข้าม

ปัญหาทะเลาะวิวาท 1) การวางแผน ต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายสังคมทุกหน่วยงาน มีการประชุมเพื่อวางแผนในการดูแล ป้องกันและแก้ไขปัญหา ให้หมดไป ผู้ปกครองและสถานศึกษา ต้องดูแลเอาใจใส่เยาวชนเป็นพิเศษ 2) การป้องกัน เป็นการส่งเสริมค่านิยมที่ดีจากรุ่นพี่ รุ่นน้อง ขาดการอบรมบ่มนิสัยจากผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่ เยาวชนดื่มสุราและสิ่งมีเมาทำให้เกิดความประมาทขาดสติ และการคบเพื่อนที่ไม่ดีชักนำไปในทางเสื่อมเสีย 3) การแก้ไข ขาดความยับยั้งชั่งใจและขาดสติ เนื่องจากการดื่มสุราและของมีเมา การไปเที่ยวดูคอนเสิร์ตและงานรื่นเริงต่างๆ การทะเลาะกันเรื่อง ข้อสาว และการปลุกฝังค่านิยมผิดๆ เกี่ยวกับศักดิ์ศรีของสถาบันการศึกษาของตนเอง 4) การบรรเทาปัญหา สถาบันการศึกษาต้องทำความเข้าใจปรับเปลี่ยนทัศนคติในเชิงลบมาเป็นสร้างสรรค์ มีกิจกรรมต่างๆ ให้เยาวชนได้แสดงออกอย่างถูกต้อง และเหมาะสม เช่น ชมรมดนตรี กีฬา ศิลปะ เป็นต้น

ปัญหาหนีเรียน 1) การวางแผน ปัจจุบันการวางแผนยังขาดความร่วมมือประสานงานกันแบบบูรณาการ เป็นเพียงบางหน่วยงานที่ปฏิบัติเป็นประจำ คือ ครอบครัว โรงเรียน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ 2) การป้องกัน ปัจจุบันปัญหาดังกล่าวน่าจะมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐ ได้มีการกวาดล้างควบคุมดูแล สถานบริการและสถานประกอบการต่างๆ 3) การแก้ไข ปัญหาเด็กหนีเรียน เป็นปัญหาสำคัญของการศึกษา เด็กและเยาวชนไม่สนใจเรียน และคิดว่าคงไม่เรียนแล้วอาจจะด้วยเหตุผลต่างๆ ของแต่ละบุคคล ซึ่งเยาวชนกลุ่มนี้แก้ไขยาก 4) การบรรเทาปัญหา อาศัยความร่วมมือของเครือข่ายสังคม วัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน และภาครัฐในการเอาใจใส่ดูแล ป้องกันและแก้ไขปัญหา

ปัญหาติดเกมส์ 1) การวางแผน ปัญหาเด็กติดเกมส์ มีผลกระทบต่อการเรียนอย่างแน่นอน ไม่สนใจอ่านหนังสือ เล่นแต่เกมส์อย่างเดียว งานบ้านก็ไม่ช่วยพ่อแม่ทำ ไม่สนใจคนรอบข้างเป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดง่าย 2) การป้องกัน ยังขาดการประสานความร่วมมือป้องกันปัญหากันอย่างจริงจัง มีการปฏิบัติแล้วก็เสียบหายไปไม่ทำอย่างต่อเนื่อง 3) การแก้ไข เยาวชนหมกมุ่นอยู่กับการเล่นเกมส์จนติดไม่สนใจต่อการเรียน การงานที่บ้าน ไม่สนใจคนรอบข้าง หรือบางครั้งก็แสวงหาเงินมาเล่นเองหรือ ซื้อเกมส์ 4) การบรรเทาปัญหา เยาวชนจะเล่นเกมส์กันมาก ในช่วงปิดภาคเรียน ผู้ปกครองหนักใจอย่างยิ่ง เพราะไม่มีเวลาในการดูแลลูกหลาน ตัวเองก็ต้องไปทำงานเลี้ยงชีพ

5.2.3 การบูรณาการบทบาทของพระสงฆ์และเครือข่ายทางสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมชุมชนภาคอีสาน

ด้านยาเสพติด 1) การวางแผน ควรมีการประชุมเพื่อวางแผนเตรียมรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งภายในวัดให้ดีและรัดกุมพร้อมทำงานแบบบูรณาการร่วมกับชุมชนและภาครัฐ โดยใช้หลัก “บวร” ปกป้องหรือกันในการวางแผนดำเนินการ เช่น ให้ความรู้ความเข้าใจและโทษของยาเสพติดเป็นประจำ มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนดูแลกันเอง มีการอบรมค่ายพุทธบุตรเป็นประจำ ส่งเสริมกิจกรรมลานวัด ลานกีฬาด้านยาเสพติด เพื่อให้เยาวชนไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด 2) การป้องกันวัดมีการบำบัดผู้ติดยาเสพติดให้โทษ หรือมีการเทศนา/อบรมสั่งสอนให้เยาวชนหรือผู้ติดยาเสพติดให้ตระหนักถึงโทษของยาเสพติดให้มากขึ้นพระสงฆ์มีบทบาทในการป้องกันยาเสพติด คือ การจัดกิจกรรมต่างๆ การแสดงธรรม และการอบรมศีลธรรมให้กับเยาวชน 3) การแก้ไข พระสงฆ์มีการแสดงธรรมตามโอกาสอย่างเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง เพื่อกล่อมเกลาจิตใจเยาวชนและชุมชนอย่างต่อเนื่องให้เข้มแข็ง เปิดอบรมการปฏิบัติธรรมให้สมาชิกเสมอทุกภาคการศึกษา เพื่อร่วมด้วยช่วยกันในการแก้ไขปัญหา มีบทบาทในด้านความรู้ วิธีการ และขั้นตอนในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ บุคลิกภาพและพฤติกรรม 4) การบรรเทาปัญหา การร่วมมือที่เข้มแข็งปัญหาปลายเหตุสารพัดประการก็จะลดลง การผิดศีลธรรมก็จะลดลง ถ้าสร้างศีล 5 ให้แข็งแกร่งกฎหมายต่างๆ ก็ไม่ต้องบังคับใช้ เพราะไม่มีคนทำผิด ดังนั้น ขอให้รณรงค์ รักษาศีล 5 กันอย่างจริงจัง

ด้านผู้สาว 1) การวางแผน พระสงฆ์ควรบทบาทส่วนร่วมในการวางแผน ในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งการแสดงธรรม อบรมคุณธรรมจริยธรรม เข้าค่ายพุทธบุตร ออกเดินทางไปบรรยายธรรมที่สถานศึกษาหรือในชุมชนต่างๆ มีการแสดงธรรมด้วยการใช้สื่อประกอบวีดิทัศน์เพื่อชี้ให้เห็นว่า ความรักให้ถูกต้องและเหมาะสม เน้นย้ำให้ตระหนักถึงการรักษาศีลข้อที่ 3 และพระสงฆ์ควรมีการวางแผนให้ดีภายในวัดและบูรณาการร่วมครอบครัวชุมชนต่อไป 2) การป้องกัน พระสงฆ์ในปัจจุบันควรมีบทบาทเชิงรุกมากยิ่งขึ้นในการแสดงธรรม บรรยายธรรมกิจกรรมต่างๆ ผ่านโครงการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เยาวชนตระหนักรู้ถึงการป้องกันปัญหาผู้สาว โดยให้ความรู้ ความเข้าใจ การป้องกันการตั้งครรภ์ที่ยังไม่พร้อม ไม่ส่งเสริมให้มีความรักในวัยเรียน ควรหากิจกรรมที่สร้างสรรค์มาทำ 3) การแก้ไข พระสงฆ์ควรอบรมชี้ให้เยาวชนเห็นว่า ไม่ควรมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร หรือถ้ามีต้องรู้จักป้องกันตนเอง ถ้าหากเกิดผิดพลาดมา อย่าทำแค้นโดยเด็ดขาด เพราะมันบาปมาก เป็นการข้ามมนุษย์ที่บริสุทธิ์คนหนึ่ง และเป็นคติความทางอาญาอีกด้วย เมื่อรับทำผิดพลาดลงไปแล้ว เราต้องกล้ายอมรับและเผชิญกับความจริง พร้อมทั้งจะดูแลเป็นพ่อแม่ที่ดีของลูกๆ ในอนาคตต่อไป 4) การบรรเทาปัญหา พระสงฆ์ให้การอบรม/แสดงธรรมหรือบรรยายธรรมตามโอกาสต่างๆ หรือแม่แต่ในค่ายพุทธบุตร มีกิจกรรมให้ความรู้ ความเข้าใจ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมและถูกต้องในเรื่องเพศศึกษา เป็นการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนโดยเฉพาะผู้หญิง ให้รักตัวเอง ตามคำโบราณที่ว่า “รักนวลสงวนตัว”

ด้านทะเลาะวิวาท 1) การวางแผน ควรมีการวางแผนเตรียมการรับมือกับการทะเลาะวิวาทของเยาวชนที่มาจากการดื่มสุราและของ มีนเมา การเสพยาเสพติด ค่านิยมผิดๆ พระสงฆ์ควรมีการวางแผนการอบรมสั่งสอน การแสดงธรรมตามโอกาสต่างๆ การใช้กิจกรรมต่างๆ ในค่ายพุทธบุตร เพื่อเสริมสร้างความรักสามัคคีต่อกันและกัน 2) การป้องกัน มีการทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ไม่มีค่านิยมที่ผิดตามเพื่อนๆ ที่ยุยงส่งเสริมไปในทางที่ผิด เช่น สร้างค่านิยม รักศักดิ์ศรีสถาบันไปในทางที่ผิด การดื่มสุราและของมีนเมา พระสงฆ์ควรมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างความรักสามัคคีในหมู่คณะที่ถูกต้องและเหมาะสม ให้มีความรักใคร่เมตตาปรารถนาดีต่อกันโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมรู้จักสามัคคี กิจกรรมผืนผ้าใบ เป็นต้น 3) การแก้ไข โดยให้โอกาสในการแก้ไขตนเอง ไม่ซ้ำเติมหรือประณามการกระทำ ควรพูดให้กำลังใจ มีการบรรยายธรรมประกอบสื่อเอาให้เยาวชนน้ำตาตกให้ได้ ถือว่าเป็นบทบาทท้าทายพระวิทยากรเป็นอย่างยิ่ง ให้เยาวชนเดินจงกรม-นั่งสมาธิ ปรับอารมณ์ที่ฟุ้งซ่านวุ่นวายเป็นเย็นสบายและสงบ 4) การบรรเทาปัญหา พระสงฆ์ควรมีการอบรมปมนิสัยเป็นการเตือนสติให้เยาวชนตระหนักรู้ว่าสิ่งที่เขาทำดีหรือไม่ดี สร้างสรรค์หรือทำลายคนที่เสียใจที่สุดคือบิดามารดาที่ลูกไม่รักดี

ด้านหนีเรียน 1) การวางแผน พระสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน เพื่อเป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกันในการหนีเรียนของเด็ก โดยการเตือนสติเสียมากกว่า มีการเช็คชื่อทำกิจกรรมตลอดเวลา มีพี่เลี้ยงคอยดูแลใกล้ชิด และที่สำคัญจับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่มีพฤติกรรมหนีเรียนให้มาทำกิจกรรมหรือเป็นหัวหน้ากลุ่มก็ได้ตามความเหมาะสม 2) การป้องกัน วัดที่ดูแลเยาวชนมาเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรม ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ พระวิทยากรควรท้าทายให้ความสนใจเยาวชนคนนั้นเป็นพิเศษ เพื่อกระตุ้นให้เขาได้ร่วมกิจกรรมเน้นย้ำเตือนสติให้เยาวชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองในขณะที่ต้องตั้งใจเรียนหนังสือ เพื่อนำความรู้ต่างๆ ไปประกอบอาชีพเมื่อเราศึกษาจบมาแล้ว 3) การแก้ไข วัดควรมีมาตรการบทลงโทษที่สร้างสรรค์ เช่น ทำความสะอาดวัดล้างห้องน้ำ เก็บขยะ เป็นต้น ส่วนการกระตุ้นจิตสำนึกให้ทุกคนได้ทราบบทบาทหน้าที่ที่ควรกระทำ นั่นคือ ตั้งใจเรียนหนังสือ ตั้งใจทำกิจกรรมต่างๆ เพื่ออนาคตที่ดีจะได้ไม่ต้องลำบาก พ่อแม่ผู้อยู่เบื้องหลังรอความสำเร็จท่านจะได้ภูมิใจที่ลูกๆ ตั้งใจเรียน เป็นการเตือนสติให้เยาวชนกลับตัวกลับใจเสียใหม่ สิ่งที่ผิดพลาดไปแล้ว ก็ให้ไปผ่านไปจงเริ่มต้นใหม่ เพื่ออนาคตที่สดใสในวันข้างหน้า 4) การบรรเทาปัญหา พระสงฆ์ควรเผื่อระวังวัฒนธรรมปัญหาเยาวชนหนีเรียน วิเคราะห์ให้ออกกว่าที่เยาวชนหนีเรียนเพราะอะไร เรียนไม่เข้าใจ เรียนไม่รู้เรื่อง สาเหตุมาจากคุณครูสอนไม่ดีเลยไม่เข้าใจ หรือเยาวชนไม่สนใจเรียนเอง แต่ถ้าเป็นที่ครูต้องแก้ที่ครู เป็นที่ผู้เรียนก็ต้องแก้ที่เยาวชน

ด้านติดเกมส์ 1) การวางแผน พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการเตือนสติให้เยาวชนรู้จักเล่นเกมให้เป็น และเล่นให้ถูกเวลา สอนให้รู้จักแบ่งเวลาให้เป็น เช่น ทำงานบ้าน ทำการบ้าน ดูโทรทัศน์ เล่นเกมส์ในวันหนึ่งไม่ควรเล่นเกมเกิน 2 ชั่วโมง ต้องจัดสรรเวลาให้เป็น ต้องมีสัญญาใจแก่ตนเอง ผู้ปกครองควรตั้งกติกา การเล่นเกมตั้งแต่แรก อย่าตามใจจนเกินไป เพราะเกมส์มันเป็นดาบสองคม มีทั้งดีและไม่ดี ถ้าหมกมุ่นจนเกินไปทำให้มีอารมณ์รุนแรง จะเอาแต่ชนะให้ได้ 2) การป้องกัน มีการแนะนำวิธีการเล่นเกมให้ถูกต้อง ควรแบ่งเวลาเล่นให้เป็น ไม่ควรเกิน 2 ชั่วโมงต่อวัน ไม่ควร

เล่นเกมที่อันตราย คือ การต่อสู้ที่รุนแรง การฆ่าผู้อื่นที่โหดเหี้ยม เพราะจะส่งผลอันตรายทางจิต โดยไม่รู้ตัว การเล่นเกมที่สร้างสรรค์เพื่อคลายเครียด ไม่ใช่ยิ่งเล่นยิ่งกดดันเพื่อนเอาชนะให้ได้ ผู้ปกครอง ควรเอาใจใส่ดูแลอย่าใกล้ชิด ไม่ควรปล่อยให้เด็กและเยาวชนไปเล่นเกมตามร้านเกมส์ต่างๆ ตามลำพัง 3) การแก้ไข ควรอธิบายให้เยาวชนเข้าใจถึงผลดีและผลเสียของการเล่นเกม เล่นได้แต่อย่าหมกมุ่นจนเกินไป เล่นให้พอดี เล่นให้เป็นเวลา ผู้ปกครองควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเยาวชนก่อนเริ่มการปรับพฤติกรรมการเล่นเกม มีการตกลงกติกาให้ชัดเจนก่อนอนุญาตให้เล่นเกม ควรเอาใจจริงเอาใจกับข้อตกลงหรือกติกาที่ตั้งเอาไว้ และค่อยๆปรับพฤติกรรมทีละน้อย แบบค่อยเป็นค่อยไป แต่สม่ำเสมอ 4) การบรรเทาปัญหา พระสงฆ์ควรชี้ให้เห็นถึงภัยอันตรายจากการเล่นเกมที่รุนแรง การหมกมุ่นจนเกินไป เพราะการเล่นเกมเป็นดาบสองคมมีทั้งคุณและโทษ ควรเล่นเกมที่สร้างสรรค์ เล่นให้เป็นเวลา

6. อภิปรายผล

6.1 การแก้ไข โดยจากสภาพปัญหาสาเหตุ โดยเยาวชนรับเอาวัฒนธรรมมีการเลียนแบบพฤติกรรม ขาดความร่วมมือจากเครือข่ายสังคมในการแก้ไขปัญหา การแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ คือ จับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ควรที่จะเริ่มจากครอบครัว โรงเรียนและชุมชน และการแก้ไขปัญหาของพระสงฆ์ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดความร่วมมือจากภาครัฐ ให้การสนับสนุนหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิสิฐฐ์ บุญไชย และทรงคุณ จันทร (2540) พบว่า พระสงฆ์เป็นหลักสำคัญในการเผยแพร่หลักพุทธศาสนา แก่ประชาชน มีบทบาทในการพัฒนาสังคมทั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจการพัฒนาสังคม การพัฒนาการศึกษา การพัฒนา ด้านสุขภาพอนามัยและการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญของพระสงฆ์แต่ละรูปที่สั่งสมมาจากประสบการณ์การศึกษาเล่าเรียน การทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง

6.2 การแก้ไข โดยจากสภาพปัญหาผู้สาว ควรแก้ที่ต้นเหตุ ขาดการควบคุมดูแลจากเครือข่ายสังคมอย่างจริงจังในการแก้ไขป้องกันและปราบปรามเว็บไซต์ ลามกอนาจารต่างๆ พระสงฆ์มีบทบาทด้วยการเตือนสติให้เยาวชนได้รับรู้ถึงผลเสียของการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เนื่องจากเยาวชนสามารถเข้าถึงเรื่องเพศได้ง่ายทั้งสื่อต่างๆ สภาพสังคมรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติมา มาก เรื่องเพศมีอิสระเสรีมากยิ่งขึ้น เยาวชนรับเอาวัฒนธรรมและค่านิยมที่ผิดๆ เยาวชนเห็นทางศาสนา ขาดศีลธรรมประจำใจ ขาดการพิจารณาไตร่ตรองถึงผลกระทบหรือผลเสีย ที่จะตามมา เช่น ท้องขณะเรียน ทำแท้ง ตลอดถึงทำร้ายตนเองและผู้อื่นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kvarfordt (2005) พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อบทบาทของศาสนา และจิตวิญญาณในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นบวกเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องของศาสนา และจิตวิญญาณในเด็กและชีวิตของเยาวชนและประชาชนประจำค่อนข้างมากและประสบการณ์กับจิตวิญญาณและศาสนา ละเมิด ละเลย ในเด็กและเยาวชน การที่พวกเขาแทรกแซงโดยใช้หลากหลาย ศาสนาและจิตวิญญาณมา มีบทบาทกับประชากรนี้ และในขณะที่ร้อยละขนาดเล็กของผู้ตอบสัมภาษณ์เป็นเด็กและเยาวชนมา ด้วยปัญหาทางศาสนาหรือจิตวิญญาณเกือบสองเท่าของจำนวน รู้สึกว่าเด็กอาจจะช่วยในการมีส่วน

ร่วมได้ถ้าจิตวิญญาณหรือเรื่องศาสนาเข้ามาแทรกแซง ส่วนใหญ่ผู้รายงานรายงานว่าปัญหาทางศาสนาหรือจิตวิญญาณไม่ค่อยมีถ้าเคยมีการแทรกแซง ในการศึกษาการทำงานของสังคมและการฝึกอบรมกับจำนวนเกือบเท่ากับผู้เข้าร่วมการพอใจหรือไม่พอใจกับการศึกษานี้ ทศนคติเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องของศาสนาและจิตวิญญาณในเด็กและชีวิตของเยาวชนนั้นจำนวนเด็กและเยาวชนเห็นในแต่ละสัปดาห์ และการมีส่วนร่วมตอบแบบสอบถามในกิจกรรมทางศาสนาหรือจิตวิญญาณ ส่วนตัวผลกระทบการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์และการศึกษารวมถึงแนวทางจริยธรรม

6.3 การป้องกัน โดยการปัญหาติดเล่น ซึ่งผู้ปกครองไม่ตั้งกติกาในการเล่น โดยตกลงกับเยาวชนตั้งแต่แรกว่า ให้เล่นได้แต่เล่นเป็นเวลา โดยแบ่งเวลาให้เป็น และอย่าเล่นเกมที่รุนแรง เช่น ฆาตกรรม เพศ และยาเสพติด ส่วนทางวัดอาจจะยังไม่สามารถเข้าไปดูแลเยาวชนในบ้านหรือร้านเกมได้ เป็นเพียงชี้แนะว่าอะไรควรไม่ควรหรือเล่นเกมได้ แต่รู้จักแบ่งเวลาหรือไม่ควรหมกมุ่นจนเกินไป นอกจากนี้พระสงฆ์มีส่วนเกี่ยวข้องโดยอ้อมกับเยาวชน บทบาททำได้แค่อบรมสั่งสอนให้เยาวชนเล่นเกมให้เป็น เล่นให้รู้เวลา เล่นเพื่อคลายเครียดหรือฝึกทักษะสมอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิการ์ โอมุณ (2526) พบว่า พระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่มีความสามารถและทรงคุณค่าในการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีทั้งนี้ เพราะในทัศนะของประชาชนมีความเห็นว่า พระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่ประกอบไปด้วยความน่าไว้วางใจ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับประชาชนและความกระตือรือร้นในการทำงานพัฒนาท้องถิ่น การมีพระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจยอมรับนับถือและความเชื่อมั่นจากประชาชน จึงน่าจะมีการสนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำความคิด เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารความรู้ ความคิดและนวัตกรรมอย่างเต็มที่ ก่อนอื่นรัฐบาลน่าที่จะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสื่อบุคคลเพื่อช่วยสนับสนุนการพัฒนาชนบท และเพื่อที่พระสงฆ์จะได้กระทำหน้าที่นี้อย่างเต็มที่ รัฐควรจัดอบรมให้พระสงฆ์ได้มีความรู้ในหลักการพัฒนา นอกเหนือไปจากหลักสูตรที่ต้องศึกษาและให้ถือเป็นนโยบายว่า การช่วยเหลือเพื่อมนุษย์จะเป็นกุศลมหาศาลได้เมื่อได้มีการเตรียมพระสงฆ์เพื่อสนับสนุนงานพัฒนาแล้ว นโยบายการใช้ทรัพยากรทางการสื่อสารของประเทศให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

7. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยสามารถนำไปจัดทำข้อมูลเอกสารเป็นองค์ความรู้ในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชนภาคอีสาน และสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการค้นพบนำไปใช้ในวางแผนงานโครงการ และกิจกรรมในการพัฒนาเยาวชน วัด ชุมชน เพื่อเป็นการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ค้นพบในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

2) เสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยการบูรณาการบทบาทของพระสงฆ์และเครือข่ายสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชนภูมิภาคอื่นๆ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์และเครือข่ายสังคมในการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของชุมชนภาคอีสาน

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยค่ายพุทธบุตรเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมของเยาวชนภาคอีสาน

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ โอมุณเ. (2526). “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น:เฉพาะกรณีโครงการสหบาลข้าวหมูบ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คุณ โทจันทร์. (2552). *บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา*. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2526). *การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ธีระเกียรติ ฑีชะบุตร (2548). “ความร่วมมือของเครือข่ายสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนพื้นที่สถานีตำรวจนครบาลพลโยธิน” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- บรรพต วีระสัย และคณะ. (2523). *พระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคมเศรษฐกิจการเมืองและการปกครองศึกษาในกรณีวัดในกรุงเทพฯ*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พะยอม อิงคตานุวัฒน์. (2530). *เด็กกับโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายการเผยแพร่ความรู้สมาคมวางแผน และครอบครัวแห่งประเทศไทย.
- พิสิฐ บุญไชย และทรงคุณ จันทร. (2540). *ศาสนาพุทธ:สถานภาพ บทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมอีสาน*. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิทย์ วิทเศเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2533). *พระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- สุดาพร สีนประสงค์. (2550). *สาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียน นักศึกษาระดับอาชีวศึกษาประเภทช่างอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพมหานคร*. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนกลุ่ม
น้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา

APPLICATION OF INDIGENOUS WISDOM TO AGRICULTURAL WATER
MANAGEMENT OF UPPER DRAINAGE MOON RIVER
COMMUNITIES (LUMNAMMOON) IN NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

มนัสพล ยังกะเล *

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาประเภทภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนกลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา (2) เพื่อการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนกลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา และ (3) เพื่อศึกษาการประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนกลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา มีวิธีการดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารอ้างอิงและการศึกษาภาคสนามใน 12 ชุมชน กลุ่มเป้าหมายจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มทั่วไป ใน 3 พื้นที่ คือ ต้นน้ำ (อำเภอครบุรี) กลางน้ำ (อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ปลายน้ำ (อำเภอเมืองยาง) กลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ในการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม มีผู้ให้ข้อมูลรวมทั้งสิ้น 87 คน

จากการวิจัยพบว่า ปัญหาในภาพรวมของกลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา ผลกระทบเนื่องจากการใช้น้ำเพื่อทำการเกษตรมากขึ้นตามพื้นที่การเกษตรที่เพิ่มขึ้น แต่น้ำลดลงส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนน้ำและคุณภาพน้ำไม่ได้มาตรฐาน มีตะกอนมาทับถมแหล่งน้ำและตลิ่งพังมากขึ้น ป่าต้นน้ำถูกทำลาย มีการชะล้างหน้าดินสูง มีตะกอนไหลลงสู่แหล่งน้ำ และดินถล่มมากขึ้น ประเภทของภูมิปัญญา พบภูมิปัญญาดั้งเดิม ได้แก่ เมืองฝาย คลองไส้ไก่ บ่อน้ำ และภูมิปัญญาสมัยใหม่ ได้แก่ ระบบชลประทาน เครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า เป็นต้น

การจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนกลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา อาศัยความรู้ ความเชื่อ ประเพณี ระเบียบ ข้อห้าม วิธีการ ความสามารถ ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่ง อาจจะเป็นผลผลิตของปัจเจกบุคคลหรือชุมชน ได้แก่ ระหัดวิดน้ำ เหมืองฝาย เชื่อนดิน บ่อน้ำ คลองไส้ไก่ เป็นต้น การจัดการน้ำในแต่ละพื้นที่มีความใกล้เคียงกัน และแตกต่างกัน การใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิมกับภูมิปัญญาสมัยใหม่ กล่าวคือ พื้นที่ต้นน้ำอาศัยระบบชลประทานเป็นหลักส่งผลทำให้ขาดการส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิม พื้นที่กลางน้ำใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า พื้นที่ปลายน้ำอาศัยบ่อน้ำ และสูบน้ำ

* ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา 4 ด้าน ได้แก่ ทำนา การประมง เลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชสวน พบว่าการเกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ต้นน้ำที่มีระบบชลประทาน กลางน้ำมีการประยุกต์ใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า และปลายน้ำอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมและภูมิปัญญาสมัยใหม่ เช่น การสูบน้ำจากบ่อน้ำ การลำเลียงน้ำเข้าสู่นา เป็นต้น ดังนั้นการจัดการน้ำ จึงต้องมีการร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์จัดทำแผนพัฒนาจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการด้วยการเน้นอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ-ดิน-น้ำ ปรับปรุงระบบเกษตรให้ทันต่อการเพาะปลูกและใช้เครื่องมือภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างเหมาะสม สามารถมีอาชีพที่มั่นคง และรายได้ที่ยั่งยืนของเกษตรกร ในชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาพื้นบ้าน, การจัดการน้ำ, ส่งเสริมการเกษตร

ABSTRACT

This research consisted of 3 objectives. They were to 1) study indigenous wisdom to agricultural water management of upper drainage Moon river communities, 2) manage water for supporting agriculture of upper drainage Moon river communities (Lumnammoon) in Nakhonratchasima Province, and apply indigenous wisdom to agricultural water management of upper drainage Moon river communities in Nakhonratchasima Province. This was both a documentary and a field trip research from 12 communities. The target consisted of 3 groups. They were a knowledge a group, a practice group and a general group from 3 areas: upstream (Khonburi district), midstream (Chalermprakirt district), and downstream (Muangyang district) of upper drainage Moon river in Nakhonratchasima province. Data were collected from participatory observation and non-participatory observation, interview, and focus group conversation from 87 samples.

The results were found as follows:

The overall problem of upper drainage Moon river in Nakhonratchasima province was found that the impact happened because of using more water on agriculture. In contrast, the water decrease caused water shortage. The quality of water was not standardized. The water resource was covered with deposition of sediment and high soil erosion. The upstream forests were destroyed causing high soil erosion together with flowing of huge sediment to the water resources and avalanche of soil. The type of indigenous wisdom was found that the original wisdom was mine, dam, Saikai canal, and pond. In contrast, the modern wisdom was an irrigation system and electric water pump.

The water management for supporting agriculture of upper drainage Moon river communities (Lumnammoon) in Nakhonratchasima province was based on knowledge, belief, culture, discipline, prohibition, methods, ability, and a variety of tools which might be a private or community product. They were water wheel, irrigation system, soil dam, canal, and Saikai canal. There were both similarity and difference for using the original and modern indigenous wisdom. The upstream area was based on only the irrigation system causing absence of the original wisdom. The midstream area was based on the electric water pump. The downstream area was based on pond, and water pump.

The application of indigenous wisdom to agricultural water management of upper drainage Moon river communities in Nakhonratchasima Province consisted of 4 types: farming, fishing, animal raise, and horticulture. It was found that the main area of agriculture was upstream area with the irrigation system. There was an application of electric water pump at the midstream area. The downstream area was based on both the original and modern wisdom such as pumping water from the canal, and bringing water to the farm. So, the water management should share visions, have a strategic plan of integrated water resources management focusing on forest, soil, and water conservation, agricultural system improvement, using appropriately indigenous wisdom tools, having stable careers, and having lasting income of agriculturists of upper drainage Moon river communities (Lumnammoon) in Nakhonratchasima Province

Keywords: Local Wisdoms, Water Management, Agricultural

1. บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความจำเป็นต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ในสิ่งมีชีวิตทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ พืช และสัตว์จะมีน้ำเป็นองค์ประกอบอยู่ส่วนหนึ่งจะมากหรือน้อย เป็นไปตามชนิดของสิ่งมีชีวิตนั้นๆ น้ำจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตอยู่ มนุษย์ใช้ประโยชน์จากน้ำได้หลายสถาน ทั้งการดื่มกิน ปรุงอาหาร ทำความสะอาดร่างกาย เพราะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การกีฬา พักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ ถึงแม้ว่าในโลกนี้จะมีพื้นน้ำเป็นส่วนใหญ่แต่น้ำเค็มมีมากถึง 97 เปอร์เซ็นต์และน้ำจืดเพียง 3 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่นำมาใช้ประโยชน์ได้

ประเทศไทยตระหนักถึงปัญหาการขาดแคลนน้ำทั้งในเชิงคุณภาพ ปริมาณและความเหมาะสมของช่วงเวลาที่มีใช้ซึ่งนับวันปัญหาดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทั้งนี้เพื่อให้มีการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ ซึ่งจะ นำไปสู่การแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำของชาติได้อย่างยั่งยืน โดยแท้จริง โดยรูปแบบการจัดการน้ำในปัจจุบัน มีแนวโน้มและทิศทางที่มุ่งไปสู่การจัดการน้ำแบบ

องค์กรวม คำนึงถึงมิติทางนิเวศวิทยาและชุมชนมากขึ้น กล่าวคือมีการพัฒนารูปแบบการจัดการน้ำที่พยายามบูรณาการความรู้ในการบริหารจัดการน้ำเป็นระบบลุ่มน้ำ (นิวัติ เรื่องพานิช, 2542: 26)

แม่น้ำมูล ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พื้นที่ลุ่มน้ำ 71,061 ตร.กม แม่น้ำมูลมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาตองไต้ของจังหวัดนครราชสีมา ไหลผ่านอำเภอครบุรี อำเภอโชคชัย อำเภอเมือง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอจักราช อำเภอพิมาย อำเภอชุมพวง อำเภอลำทะเมนชัย อำเภอเมืองยาง บรรจบกับจังหวัดบุรีรัมย์และไหลลงสู่แม่น้ำโขงในจังหวัดอุบลราชธานี มีความยาว 641 กิโลเมตร ลำน้ำสาขาแม่น้ำมูล ได้แก่ ลำตะคอง ลำพระเพลิง ลำเชียงไกร ลำปลายมาศ ลำโดมใหญ่ ลำโดมน้อย และลำมูลน้อย เป็นต้น (สำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค 5, 2549: 44)

จังหวัดนครราชสีมาพบโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ภาคอุตสาหกรรม ภาคการเกษตร เป็นต้น ซึ่งมีอัตราสัดส่วนโครงสร้างร้อยละ 22.46, 19.82 และ 14.91 ตามลำดับ ในภาคการเกษตร จังหวัดมีพื้นที่เกษตรกรรมทั้งสิ้น 8,931,032 ไร่ แบ่งเป็น ปลูกข้าว จำนวน 4,329,724 ไร่ ปลูกพืชสวน 632,170 ไร่ มีครุว์เรือนเกษตรกรรมทั้งสิ้น 326,587 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด และการประมงน้ำจืดตามลุ่มน้ำ

ปัญหาที่พบในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในลุ่มน้ำมูลตอนบนบนจังหวัดนครราชสีมา 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการทำนา เพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งสะท้อนเห็นได้จากการที่ชุดคลองลิกกินไป ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถรดน้ำเข้านาได้ดั้งเดิม ส่งผลให้ที่นาบางส่วนกลายเป็นนาร้างเพราะขาดน้ำสำหรับทำนาและแม้หน่วยงานที่รับผิดชอบจะพยายามสร้างฝายทดน้ำในคลองภายหลัง แต่ก็พังทลายลงเนื่องจากไม่สามารถทนทานต่อการกัดเซาะจากน้ำในช่วงน้ำหลาก และในช่วงหน้าแล้งชาวบ้านบางส่วนต้องมาช่วยกันพังฝายเพื่อให้น้ำไหลผ่านไปได้เพราะปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ ต่อคนปลายน้ำ (2) ด้านการประมงขาดภูมิปัญญาในด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ในการล่าสัตว์น้ำ (3) การเลี้ยงสัตว์ ปัญหาที่พบ คือ ภูมิปัญญาในด้านการเลี้ยงสัตว์ก็ไม่ได้อนุรักษ์และสืบทอดกัน (4) การปลูกพืชสวน พบปัญหาน้ำขาดแคลน น้ำเสีย แม้ว่าจะใช้เครื่องสูบน้ำ แต่ไม่ทันต่อการเจริญเติบโตของพืช

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รูปแบบการจัดการทรัพยากรน้ำ ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองพลังงานเชื้อเพลิงหรือไฟฟ้า สมาชิกใน ชุมชนได้รับประโยชน์ทุกครัวเรือน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่การเกษตรได้อีกด้วย และที่สำคัญ ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรน้ำเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีระบบ นิเวศและสังคมวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นความรู้ที่มีคุณค่าและความ ติงามและจรรโลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อ การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่ผสมผสาน องค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาร่วมสมัยที่ใช้ประโยชน์ได้

กว้างขึ้น ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีคุณค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังเอื้อประโยชน์ อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีความสำคัญต่อการจัดการ ทรัพยากรน้ำ เพราะน้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิต ทุกชนิด ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ ได้สั่งสมองค์ความรู้ความเชื่อและภูมิปัญญา ในการใช้ทรัพยากรน้ำ การจัดการน้ำและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำของชุมชน ผ่าน การเรียนรู้สั่งสมและถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษสืบต่อกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา การศึกษาการจัดการน้ำแบบรัฐและแบบชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างนี้เพื่อพิสูจน์และสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ ในการบริหารจัดการน้ำด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งสามารถสนองตอบความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง และสร้างความตระหนักในการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนาต่างๆ ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตร ทั้งนี้เพื่อให้โครงการพัฒนาต่างๆ บรรลุเป้าหมายในการสร้างและพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำมูลตอนบน ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างยั่งยืน ลดเงื่อนไขในการสร้างความขัดแย้งการใช้ประโยชน์ร่วมกันของทรัพยากรน้ำ ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และประเทศ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภทภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา” เป็นการศึกษาวิจัยคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม โดยแยกตามความมุ่งหมายของการวิจัยมาจัดกระทำ ดังต่อไปนี้

1.1 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่างๆ มาศึกษาอย่างละเอียดพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ ตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้

1.2 นำข้อมูลจากภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม แยกประเภท จัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย

1.3 นำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านหรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงและใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยโดยการบรรยายเชิงพรรณนาวิเคราะห์

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา สรุปผลของการวิจัย พบว่า

1. ประเภทภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา ประกอบไปด้วย 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 พื้นที่ต้นน้ำ (อำเภอครบุรี) ช่วงที่ 2 พื้นที่กลางน้ำ (อำเภอเฉลิมพระเกียรติ) และช่วงที่ 3 พื้นที่ปลายน้ำ (อำเภอเมืองยาง) โดยพื้นที่ทั้ง 3 ช่วงพบภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิม และภูมิปัญญาสมัยใหม่ ดังนี้

ช่วงที่ 1 ภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิม ได้แก่ ระหัดวิดน้ำ, เชื่อนดิน, บ่อน้ำ, คลองไส้ไก่ ส่วนภูมิปัญญาสมัยใหม่พบเชื่อน, ระบบชลประทาน, เครื่องสูบน้ำ, เหมืองฝายคอนกรีต

ช่วงที่ 2 ภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิม ได้แก่ เหมืองฝาย, บ่อน้ำ, คลองไส้ไก่ ส่วนภูมิปัญญาสมัยใหม่พบเครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้า, เหมืองฝายคอนกรีต, เครื่องสูบน้ำรถไถนา และฝายน้ำล้น, ระบบชลประทาน

ช่วงที่ 3 ภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิม ได้แก่ เหมืองฝาย, บ่อน้ำ, ภูมิปัญญาสมัยใหม่พบเครื่องสูบน้ำรถไถนา และ ระบบชลประทาน, เหมืองฝายคอนกรีต

2. การจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยอาศัยความรู้ มโนทัศน์ ความ เชื่อ ประเพณีระเบียบ ข้อห้าม วิธีการ ความสามารถ ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่ง อาจจะเป็นผลผลิตของปัจเจกบุคคลหรือชุมชน ได้แก่ ระหัดวิดน้ำ เหมืองฝาย เชื่อนดิน บ่อน้ำ คลองไส้ไก่ เป็นต้น ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากร น้ำในชุมชนท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ จึงเป็นความรู้ของชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรน้ำ ไม่ใช่ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีล้วนๆ แต่เป็นความรู้ที่เชื่อมโยงอย่างน้อย 3 ด้านเข้าด้วยกัน คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านระบบนิเวศ และด้านสังคม

วัฒนธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการประกอบอาชีพ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ทำนา (2) ประมง (3) เลี้ยงสัตว์ (4) พืชสวน โดยการจัดการน้ำในแต่ละพื้นที่มีความใกล้เคียงกัน แต่แตกต่างกันในการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและภูมิปัญญาสมัยใหม่ กล่าวคือ พื้นที่ต้นน้ำอาศัยระบบชลประทานเป็นหลัก ส่งผลทำให้ขาดการส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิม พื้นที่กลางน้ำใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าเข้ามา มีบทบาทในการจัดการน้ำกว่า ภูมิปัญญาชนิดอื่นๆ และในพื้นที่ปลายน้ำ พบระบบการจัดการน้ำอาศัยเครื่องสูบน้ำจากกลุ่มน้ำมูลขนาดใหญ่และเครื่องสูบน้ำพ่วงรถไถสูบน้ำจากสระน้ำในนาของตนเอง เพราะการเก็บน้ำโดยใช้สระน้ำตื้นในพื้นที่ส่วน/ไร่นาของ ชาวบ้าน สามารถใช้ปลูกพืชบางอย่างในฤดูแล้งได้ จึงจำเป็นต้องขุดบ่อน้ำให้ลึกและกว้างขึ้น

3. ประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา พบว่าในแต่ละพื้นที่ที่มีอยู่เพื่อประโยชน์สำหรับการจัดการ ทรัพยากรน้ำ จึงเป็นไปในลักษณะของการใช้ทุนทางสังคมให้เป็นกลไกที่เอื้อให้ชุมชนหันมา ร่วมมือ ร่วมใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างเต็มศักยภาพ มีความสอดคล้องกับวิถีและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับแบบแผนการดำรงชีวิตดั้งเดิม และพร้อมที่จะปรับเข้ากับภูมิปัญญาสมัยใหม่ที่คิดค้นโดยปราชญ์ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาร่วมกันในแต่ละชุมชน ในชุมชนต้นน้ำมีการจัดการน้ำที่โดดเด่น คือ การใช้รถไถนาสูบน้ำจากบ่อน้ำของตนเองแทนระหัดวิดน้ำ ชุมชนกลางน้ำมีการประยุกต์เทคโนโลยีสมัยใหม่ คือ ใช้เครื่องสูบน้ำพลังงานไฟฟ้าส่งไปตามเหมืองฝายคอนกรีต ชุมชนปลายน้ำ อาศัยน้ำในลุ่มน้ำมูลผ่านระบบเครื่องสูบน้ำบ่อน้ำเป็นหลัก การจัดการน้ำจึงต้องมีการประยุกต์ให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละช่วง เพราะถ้าเกิดความผิดพลาดในการจัดการตอนหนึ่งตอนใดของกลุ่มน้ำ มักส่งผลกระทบต่อตอนอื่นๆ เสมอ

5. อภิปรายผล

การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ประเภทการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา มี 2 ประเภท คือ การจัดการน้ำโดยภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการจัดการน้ำโดยภูมิปัญญาสมัยใหม่ ซึ่งการจัดการน้ำทั้งสองยังพบข้อขัดแย้งและปัญหาการจัดการน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของลักขณา รอดसान กล่าวว่า ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข ในแต่ละสภาพแวดล้อม โดยการประสมประสานความรู้ ความคิดเข้าด้วยกันระหว่างชาวบ้านและภาครัฐ ในการใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งที่มีความค่าโดยผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเอกวิทย์ วัฒนกลาง (2546: 300-307) กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในอดีตนั้น ชาวบ้านได้ใช้สติปัญญาของตนเอง สังสมความรู้ ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน และมีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งด้วย

วิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไป ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีสิ่งต่างๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐาน มีการถ่ายทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน

2. การจัดการน้ำ การบูรณาการร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึงปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็น ทรัพยากรมนุษย์ที่มีการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน และมีความสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่นมาโดยตลอด และยังรวมถึงผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ แนวทางการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้าน กระทำได้โดยการมุ่งส่งเสริม การเชิดชูความสามารถของผู้รู้ต่างๆ เหล่านี้ให้เป็นที่รู้จักของสังคมอย่างแพร่หลาย

3. การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำมูลตอนบนจังหวัดนครราชสีมา การประยุกต์ใช้ “ทุนทาง สังคม (Social Capital) ในการสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ” ผ่าน กระบวนการจัดการความรู้ท้องถิ่น (Local Knowledge Management) เนื่องจากทุนทาง สังคม เป็นทรัพยากรต้นทุนที่มีการสะสมโดยสมาชิกในชุมชนอย่างยาวนาน ผ่านการบ่ม เพาะจากประสบการณ์ ความรู้ทักษะ กระบวนการทางความคิด และวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับ ทรัพยากรน้ำ (ธนัน อนุมานราชชน และคณะ, 2545: 9) และการประดิษฐ์คิดค้นนำวัสดุอุปกรณ์ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาทำเป็นเครื่องมือหรือ อุปกรณ์ในการดำรงชีวิต สิ่งก่อสร้างด้วยวัสดุท้องถิ่น คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการนำวัสดุ อุปกรณ์หรือทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติมาก่อสร้างเป็นสิ่งต่างๆ เพื่อให้ในการดำรง ชีวิต เช่น การทำฝายแม้ว เป็นต้น การจัดการ การปฏิบัติคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับใช้ความรู้ในการ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จัดสรรน้ำ การปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรม/วิถีชีวิต คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

แนวทางในการส่งเสริมเกษตรทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การทำนา การประมง การเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชสวน จะต้องได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแล และบริหารจัดการน้ำในแต่ละด้านอย่างเหมาะสมและทั่วถึง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องหันกลับมาใช้น้ำบ่เพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน และสังเกตเห็นว่า ปริมาณน้ำในบ่อ โดยเฉพาะช่วงฤดูแล้งมีน้อยลงกว่าเดิมมากเมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันในอดีต ในขณะที่ช่วงฤดูฝนหลายพื้นที่ในเขตลุ่มน้ำมูลกลับมีปริมาณน้ำมากเกินไปจนเกิดเป็นปัญหาน้ำท่วมซ้ำซ้อน พบว่าหน่วยงานต่างๆ ของรัฐยังไม่สามารถทำได้เต็มที่และต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะไม่มีความชัดเจนเป็นเจ้าของหรือหน่วยงานหลักในการดำเนินการแก้ไขปัญหายอย่างแท้จริง ขาดการประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนรับผิดชอบ และแนวทางการแก้ไขปัญหายังเป็นรูปแบบเดิมๆ คือ การแก้ไขปัญหายาแบบเฉพาะหน้า ตามอำนาจ หน้าที่รับผิดชอบ ไม่มีการวางแผนจัดการน้ำร่วมกันอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาน้ำในด้านต่างๆ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การสร้างความเข้มแข็งให้กับกลไกการบริหารจัดการลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ โดยต่อยอดภาคประชาสังคมจังหวัด ขยายออกเป็นภาคประชาสังคมลุ่มน้ำ ที่ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง พร้อมทั้งเชื่อมโยงให้เป็นเครือข่าย ในการร่วม บริหารจัดการและใช้ประโยชน์ร่วมกับลุ่มน้ำใกล้เคียง

2. การสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นจัดทำแหล่งน้ำขนาดเล็กและฝายแม้ว (check dam) เพื่อชะลอน้ำ เสริมความชุ่มชื้น เพื่อคืนความสมบูรณ์ให้กับป่า แหล่งน้ำ และดักตะกอน

3. การจัดระบบฐานข้อมูลน้ำให้ทันสมัยให้สามารถใช้ประโยชน์การวางแผน สนับสนุนกิจกรรมของภาคการเกษตร กำหนดให้ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควบคุมป้องกันน้ำเสีย ภาคอุตสาหกรรม ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ภาคเกษตร และครัวเรือน โดยสนับสนุนให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพของแหล่งน้ำทุกปี และครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำมูล ควบคุมไปกับการส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพน้ำน้อยและรณรงค์การใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและเกิดความเป็นธรรม

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สำนักงานเกษตรจังหวัด กรมชลประทาน องค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนผู้รู้ในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง เช่น ผู้นำ ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประกอบการจัดทำข้อมูลเอกสาร เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการจัดการและแก้ไขปัญหาน้ำควรเพนหนาที่ร่วมกันของทั้งชาวบ้านและหน่วยงานราชการ

2. ประเภทของภูมิปัญญาทั้ง 2 ประเภท ทั้งแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ควรได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ให้เหมาะสมและทันต่อสถานการณ์ โดย ให้มีส่วนร่วมในลุ่มน้ำมูลให้สอดคล้องกับระบบทรัพยากรน้ำและภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างเหมาะสมตามความต้องการของชุมชน

3. ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในรูปของนวัตกรรมท้องถิ่น (Local Innovation) สิ่งประดิษฐ์ และระบบการบริหารจัดการให้กว้างขวางและสอดคล้องกับบริบท ชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

4. แนวทางในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในลุ่มน้ำอื่นได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบการจัดการแหล่งน้ำลุ่มน้ำมูลในเขตจังหวัดอื่น เพื่อจะหาสภาพความเหมือนหรือแตกต่างในแต่ละพื้นที่ในการใช้น้ำในลุ่มน้ำมูลตลอดสาย เพื่อจะได้ทราบวิธีการจัดการน้ำในแต่ละเขตพื้นที่ เพื่อหารูปแบบการจัดการน้ำที่เหมาะสมต่อไปในอนาคต

2. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงความเป็นไปได้ในการใช้แนวทางการจัดการน้ำของหน่วยงานที่มีส่วนในการพัฒนาลุ่มน้ำอื่นและอาชีพที่นอกเหนือจากการวิจัย โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

3. ควรมีการศึกษาถึงการจัดการน้ำโดยภูมิปัญญาพื้นบ้านเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำอื่นที่มีความเกี่ยวเนื่องกันตลอดสายตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการน้ำในประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

Bibliography

- An Academic Seminar on improving and enlarging the plants, 15th print. (2002). *Thaiwisdom and New Plant Improvement*. Bangkok. Society of plant improvement and enlargement of Thailand.
- Department of Agricultural Extension System Development. (2005). *Management Of Water and Agriculture Development In The Irrigation Area*. Bangkok. Department of Agricultural Extension (DOAE).
- Thongkun Chanthajorn. (2006). *Broadcast Indigenous Wisdom About Soil, Water, and Forestresources of Kalerng Ethnic Group*. North-Eastern Art And Culture Research Institute. Mahasarakham University.
- Pramote Maiklad. (2006). *Strategy of Water Resources Management In Thailand. Lecture Document*. Faculty of Sciences, Chiangmai University.
- Niwat Ruangpanich. (2000). *Natural and Environmental Reservation. A Project of Naturalmanagement and Reservation Text, Third Print*. Bangkok: VB book center.
- Thanun Anumanrachathon and team. (2002). *Guidelines of Conflict Management About Water Resources Under The Power of Subdistrict Administrative Organization (SAO)*. Chiangmai province: Faculty of Chiangmai university.
- Water Resource Region Office 5. (2005). *A Pilot Project of Loomnam Administration, Management*. Nakhonratchasima Josef: Nakhonrat-chasima.
- Ekwith Na Thalang and team. (2003). *Indigenous Wisdom about Knowledge Management*. Bangkok: Amarin book center.

การบริหารจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
SOLID WASTE MANAGEMENT IN MUEANG MAHASARAKHAM MUNICIPALITY,
MAHASARAKHAM PROVINCE

ลภณ อัจศรี* ศิวัช ศรีโกคางกุล**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ประกอบด้วย 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยรวมศูนย์ของเทศบาลเมืองมหาสารคาม 2) ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการขยะมูลฝอย และ 3) จัดทำข้อเสนอแนะทางแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคาม ทั้งนี้ผู้วิจัยอาศัยการศึกษาเชิงเอกสารประกอบกับสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงานจัดเก็บขยะมูลฝอยที่มีหน้าที่รับผิดชอบและประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลแบบบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ปริมาณขยะมูลฝอย ปริมาณขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคามประมาณ 61,925 ตันต่อปี โดยที่ขยะมูลฝอยลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบหลักของมูลฝอยมีสัดส่วนมากที่สุด คือ เศษอาหาร 63 % รองลงมาคือ พลาสติกเฉลี่ย 18 % เศษกระดาษ 13 % และอื่น ๆ 6 % และเทคนิคที่ใช้ในการกำจัดขยะมูลฝอย ประกอบไปด้วย 2 แบบ คือ 1. แบบฝังกลบ และ 2. รูปแบบการหมักปุ๋ย 2) ปัญหาในการจัดการขยะสามารถจำแนกออกได้ 4 ด้านด้วยกัน คือ 1. ด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการขยะนั้นมีจำนวน 86 คน ทำหน้าที่จัดเก็บขยะจากประชาชนจำนวน 40,206 คน 2. ด้านงบประมาณ พบว่าการดำเนินการของงบประมาณมีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ส่งผลให้เกิดปัญหาความล่าช้า 3. ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ คือ เทศบาลเมืองมหาสารคามปัจจุบันมีรถเก็บขนมูลฝอยทั้งหมดจำนวน 17 คัน ซึ่งไม่เพียงพอต่อการจัดเก็บขยะโดยไม่ให้ขยะเหล่านั้นล้นถัง และ 4. ด้านสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย จากปริมาณขยะที่มากทำให้พื้นที่ในการกำจัดขยะนั้นไม่เพียงพอในการจัดเก็บขยะ 3) เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคาม ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านบุคลากร ขยายกรอบอัตรากำลังด้านการบริหารจัดการเก็บขยะให้มีจำนวนมากขึ้น 2. ด้านงบประมาณ ดำเนินการทำข้อตกลงร่วมกับเทศบาลที่เกี่ยวข้องในการของบประมาณ และดำเนินนโยบายสร้างจิตสำนึกการคัดแยกขยะที่สามารถนำไปขายได้ให้ชุมชนนำขยะบางอย่างไปขาย ซึ่งจะช่วยลดปริมาณขยะที่ต้องจัดเก็บ และลดเงินงบประมาณในการซื้อ

* สังกัดวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เชื้อเพลิง 3. ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ จัดซื้อรถขยะเพิ่มเติมในเพื่อใช้จุดที่จำเป็นเร่งด่วน เช่น ในเขตตลาด เป็นต้น และ 4. ด้านสถานที่ ทำข้อตกลง MOU องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง และสร้างโรงคัดแยกขยะและเตาเผาขยะ

คำสำคัญ: ขยะมูลฝอย, การบริหารจัดการ, วิธีการกำจัดขยะ, เทศบาลเมืองมหาสารคาม

ABSTRACT

This research journal has the following 3 objectives: 1) The current situation of solid waste management in MueangMahasarakham municipality; 2) The problems and obstacles of solid waste management and 3) The preparation of solutions to problems of waste management in MueangMahasarakham municipality. The researcher relies on a documentary study with 10 in-depth interviews, consisting of administrators, government employees, refuse staff and the people who are affected, by analyzing data and discussing the results using descriptive research.

The results found: 1) the amount of solid waste in the MueangMahasarakham municipality is about 61,925 tons per year, with the largest proportion of solid waste, waste food 63%, followed by plastic, 18%, pieces of paper 13%, and others, 6%. There are 2 types of techniques used to dispose of garbage: 1. Landfill and 2. Fertilizer fermentation. 2) Garbage management problems can be classified into 4 categories: 1. Personnel: This research found that 86 people responsible for waste management were responsible for collecting 40,206 garbage from the public. 2. Budgeting: The management of budgeting revealed that the implementation of the budget was related to the local government organization, which caused the problem of the delay. 3. The tools and equipment: Currently, Mueang Mahasarakham municipality has 17 garbage trucks, which are not enough to collect garbage without the garbage overflowing the tank, and 4. Location of disposing solid waste: The amount of waste is so high that the waste disposal area is not enough to store the waste. 3) Suggested solutions to the problem of waste management in the Mueang Mahasarakham municipality in four categories are as follows. 1. Personnel: Management of a large number of garbage collectors. 2. Budgeting: The budget deals with the municipality involved in the request for budget and a policy to create a conscious waste collection that can be sold to the community to bring some garbage to sell, this reduces the amount of waste that must be stored and reduces the budget for fuel purchases. 3. Tools and

equipment: To purchase additional garbage trucks to use for urgent needs, such as in the market area, etc. 4. Location of disposing solid waste: Make a contract with the nearby MOU local government organization and build a waste sorting plant and a waste incinerator.

Keywords: Solid waste, Management, Waste disposal, MueangMahasarakham Municipality

1. บทนำ

การขยายตัวทางเศรษฐกิจในปัจจุบันมีการเพิ่มอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่ออัตราการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้นการอุปโภค บริโภค อาหาร ที่อยู่อาศัย เป็นเหตุให้เศษสิ่งเหลือใช้มีปริมาณมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาของขยะมูลฝอยหรือของเสีย เป็นเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม และมีผลต่อสุขภาพอนามัย ทั้งนี้ ขยะมูลฝอยกำลังมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกปี เพราะสาเหตุจากการเพิ่มของประชากรการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และทางอุตสาหกรรม นับเป็นปัญหาที่สำคัญของชุมชนที่จะต้องจัดการ และแก้ไขปริมาณกากของเสียและสารอันตราย ซึ่งปรากฏทั้งในแหล่งน้ำ ดิน และอากาศ ตลอดจนบางส่วนตกค้างอยู่ในอาหาร ทำให้ประชาชนทั่วไปเสี่ยงต่ออันตรายจากการเป็นโรคต่าง ๆ เช่น โรคมะเร็งและโรคผิดปกติทางพันธุกรรม เป็นต้น

ปัจจุบันปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนานและนับวันยังมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น สาเหตุเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยทุกปีตามอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการอุปโภคบริโภคของประชาชน ในขณะเดียวกันปริมาณขยะมูลฝอยที่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำ แม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ทั้งการจัดเก็บ เคลื่อนย้าย รวมทั้งการทำลาย โดยจะได้รับการจัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับปริมาณขยะมูลฝอยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งในปี 2557 พบปริมาณขยะชุมชนมีมากถึงประมาณ 26.2 ล้านตัน ในจำนวนนี้สามารถกำจัดได้อย่างถูกต้อง ประมาณ 7.9 ล้านตัน และถูกนำกลับไปใช้ประโยชน์ประมาณ 4.8 ล้านตัน มูลฝอยส่วนที่เหลือกว่า 13.2 ล้านตัน ยังคงถูกกำจัดทิ้งอย่างไม่ถูกหลักวิชาการด้วยวิธีการ เทกองกลางแจ้ง และการเผาในที่โล่ง (กรมควบคุมมลพิษ, 2558)

ในกรณีประเทศไทย ปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญของการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหานี้เป็นเรื่องการขาดประสิทธิภาพของการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้มีขยะมูลฝอยตกค้างในบริเวณสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศบาลเกือบทุกแห่งของประเทศ การกำจัดขยะมูลฝอยจึงเป็นวาระแห่งชาติ การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ได้กำหนดให้แต่ละจังหวัดจัดทำแผนบริหารจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัด เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการกับขยะเก่า ขยะใหม่และการลดปริมาณขยะ (สมคิด ทับทิม, 2550) ปัจจุบันทั้ง 77 จังหวัด ได้จัดทำแผนเพื่อนำมาจัดทำเป็นแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของ

ประเทศ สรุปลงสาระสำคัญ ดังนี้ ทำการรวมกลุ่มพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดเป็นศูนย์ กำจัดขยะมูลฝอยรวม (Cluster) แบ่งเป็นขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ (S M L) ตาม ปริมาณขยะมูลฝอยและรัศมีการเก็บรวบรวม ในเบื้องต้น จะมีทั้งหมด 246 กลุ่มพื้นที่ (ขนาดใหญ่ 31 แห่ง ขนาดกลาง 142 แห่ง ขนาดเล็ก 73 แห่ง และอีก 60 สถานีขนถ่าย) ซึ่งเทคโนโลยีที่จะ นำมาใช้กรมควบคุมมลพิษจะเป็นผู้ให้คำแนะนำ สำหรับศูนย์ขนาดใหญ่ จะให้เอกชนเป็นผู้ลงทุน และส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงาน ปัจจุบันมีพื้นที่ที่มีศักยภาพในการแปรรูปขยะมูลฝอยเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้า จำนวน 32 แห่งเปิดดำเนินงานแล้ว 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาล นครภูเก็ต และ เทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่ระหว่างก่อสร้าง 3 แห่ง คือ เทศบาลนคร ขอนแก่น เทศบาลตำบลแม่ขี จังหวัดพัทลุง และกรุงเทพมหานครให้บ้านเรือนต้องคัดแยกของเสีย อันตรายออกจากขยะทั่วไปก่อนทิ้ง และให้แต่ละจังหวัดมีศูนย์รวบรวมของเสียอันตรายชุมชน ขณะนี้ มีศูนย์รวบรวมของเสียอันตรายในระดับจังหวัดแล้ว 83 แห่ง ทั่วประเทศส่งเสริมให้มีการคัด แยกขยะตั้งแต่ที่บ้านเรือน และเก็บขนแบบแยกประเภท เพื่อให้มีการนำขยะมูลฝอยกลับไปใช้ ประโยชน์ให้มากขึ้น และลดปริมาณขยะที่จะนำไปกำจัด (กรมควบคุมมลพิษ, 2558)

อนึ่ง ขณะนี้กระทรวงสาธารณสุขอยู่ระหว่างการออกกฎกระทรวงการคัดแยก เก็บขน แบบแยกประเภท และกำจัดมูลฝอยแบบถูกต้องตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 ซึ่ง จะทำให้มีการตั้งขยะรีไซเคิลออกจากระบบมากขึ้น เพราะประชาชนต้องคัดแยกขยะตั้งแต่บ้านเรือน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีระบบการเก็บรวบรวมแบบแยกสามารถสร้างพื้นที่ต้นแบบ การจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม คัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางจนถึงกำจัดขั้นสุดท้ายอย่าง ถูกต้อง (กรมควบคุมมลพิษ, 2558)

เทศบาลเมืองมหาสารคามเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนและมีภารกิจต้อง จัดการสิ่งแวดล้อมในทุกๆด้านดังนั้นเทศบาลเมืองมหาสารคามจึงเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญใน การจัดการสิ่งแวดล้อมผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเรื่องขยะมูลฝอยเป็นปัญหา ที่มีความสำคัญที่มักเกิดควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าการพัฒนายิ่งรวดเร็ว ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและมลพิษยิ่งก่อตัวและทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเนื่องจากการพัฒนา เศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมาได้มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติต่างๆมาใช้ประโยชน์แต่ไม่ได้มีการ วางแผนบริหารจัดการที่เหมาะสมเพื่อรองรับกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่ เหลืออยู่มีสภาพเสื่อมโทรมลงและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมก็เพิ่มมากขึ้นเช่นปัญหาขยะล้นเมืองปัญหา ภัยพิบัติทางธรรมชาติปัญหาภาวะโลกร้อนฯลฯปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของ ประชาชนและระบบนิเวศน์ต่างๆมากมายสาเหตุส่วนหนึ่งก็มาจากน้ำมือของมนุษย์และมีความ ต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่จำกัดด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่ จะศึกษาพื้นที่เทศบาลเมืองจังหวัดมหาสารคามเนื่องจากเป็นสถานที่ที่ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของ ปัญหาในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองจังหวัดมหาสารคามว่ายังมีปัญหามาก เช่น ปริมาณขยะมูลฝอยจากหมู่บ้านมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการขยายตัวอย่างรวดเร็ว กล่าวคือมีบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นชุมชนส่วนมากเป็นระบบเครือญาติแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

โดยมีหมู่บ้านในพื้นที่ปกครองจำนวน 30 ชุมชนรวมถึงประชากรแฝงที่เป็นนิสิตจากมหาวิทยาลัยหลายแห่งในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามตลอดจนประชาชนบางส่วนยังใช้การจัดการขยะมูลฝอยโดยวิธีการเผาเป็นเหตุให้เกิดปัญหากลิ่นเหม็นของกองขยะปัญหาควันจากการเผาขยะมูลฝอยปัญหาน้ำเสียซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนโดยตรงและในระยะยาวปัญหาขยะมูลฝอยยังเป็นต้นเหตุของปัญหาความด้อยประสิทธิภาพในการจัดการด้านสาธารณสุขของชุมชนอีกด้วย(กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองมหาสารคาม, 2550)

จากความเป็นมาและความสำคัญในช่วงต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคาม ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองมหาสารคาม และเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคาม ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคาม
2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองมหาสารคาม
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคาม

3. วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ถูกออกแบบภายใต้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในรูปแบบกรณีศึกษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก การวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานั้นผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง กล่าวคือ ผู้บริหารท้องถิ่นใกล้เคียง ข้าราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน พนักงานจัดเก็บขยะมูลฝอยและประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ จำนวน 10 คนในส่วนเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ประกอบด้วย แนวคำถามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง พร้อมทั้งเครื่องมือสำหรับการบันทึกข้อมูลภาคสนาม ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่รวบรวมได้จากภาคสนาม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทัศนคติ สร้างข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิด และนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของผลการศึกษา

4. ผลการศึกษา

ในการตอบคำถามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ประการนั้น ผู้วิจัยสืบค้นหา สัมภาษณ์ วิเคราะห์ ศึกษาถึง สถานะของการบริหารจัดการขยะในเทศบาลเมืองมหาสารคาม ปัญหา พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ดังนี้

4.1 สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคาม

จากข้อมูลที่ได้ศึกษา พบว่า เทศบาลเมืองมหาสารคามมีปริมาณขยะต่อวัน 169.66 ตันต่อวัน สามารถเก็บขนย้ายไปทำการกำจัดได้ 75.65 ตันต่อวัน ซึ่งปริมาณขยะตกค้างในเขตเทศบาลเมืองมหาสารคามต่อวันคือ 74.01 ตันต่อวัน (สำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองมหาสารคาม, 2550) อย่างไรก็ตามยังมีอัตราการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่เป็นการนำกลับมาใช้ใหม่ผ่านกิจกรรมโครงการลด ใช้ซ้ำ และแปรรูปกลับมาใช้ใหม่ เช่น ธนาคารรีไซเคิล การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เป็นต้น เทศบาลเมืองมหาสารคามมีการให้บริการจัดเก็บขยะมูลฝอยไปกำจัดที่บ่อกำจัดขยะมูลฝอยตำบลแวงนางจำนวน 75 ตันต่อวัน แบ่งเป็นปริมาณที่กำจัดอย่างถูกหลักวิชาการ 62 ตัน และกำจัดแบบไม่ถูกหลักวิชาการ 13 ตันต่อวัน โดยใช้วิธีการฝังกลบแบบถูกหลักสุขาภิบาลซึ่งมีพื้นที่ในการกำจัดขยะ เนื้อที่ 49 ไร่ เป็นศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยระดับกลาง เพื่อรองรับปริมาณขยะ 151.5 ตันต่อวัน จาก 6 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลตำบลขามเรียง เทศบาลตำบลแวงนาง เทศบาลตำบลแกดำ และเทศบาลตำบลท่าขอนยาง และ องค์การบริหารส่วนตำบลอีก 28 แห่ง ในพื้นที่ 3 อำเภอได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัย และอำเภอแกดำ (เทศบาลเมืองมหาสารคาม, 2555) ซึ่งขยะปริมาณมากจากทั้งหมดสามอำเภอดังกล่าวมาข้างต้นนำมากำจัดที่ศูนย์กำจัดขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคามจึงทำให้ขยะมีปริมาณมาก ปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชนยังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น รวมถึงปริมาณขยะมูลฝอยที่นำมากำจัดก็มีปริมาณสูงขึ้นเช่นเดียวกัน ขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นมีการกำจัดแบบไม่ถูกสุขลักษณะเป็นการเทกองเผาเป็นครั้งคราว และทิ้งตามที่สาธารณะส่งผลกระทบต่อประชาชน สภาพแวดล้อม และเกิดปัญหาการร้องเรียนตามมา

เทศบาลเมืองมหาสารคามคิดค่าทิ้งขยะตันละ 400 บาท (เทศบาลเมืองมหาสารคาม, 2555) ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ.2557 ปริมาณขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคามมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเมืองมหาสารคามมีสถานศึกษาหลายสถาบัน ซึ่งสถาบันเหล่านี้นำมาซึ่งประชากรแฝงจำนวนมากทำให้ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น การแก้ปัญหาเรื่องประชากรแฝงทำได้ยากลำบาก เนื่องจากประชากรเหล่านี้เปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้ายในทุกๆปี เทศบาลเมืองมหาสารคามจึงได้ทำหนังสือให้เครือข่ายลดปริมาณขยะลง และให้จัดโครงการลดปริมาณขยะที่ต้นทางเนื่องจากบ่อขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคามกำจัดขยะไม่ทันทำให้มีขยะสะสมปริมาณมาก ในช่วงฤดูฝนส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วพื้นที่บ่อขยะและบริเวณใกล้เคียงรวมถึงปล่อยน้ำเสียลงสู่พื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงบ่อขยะ ทั้งพื้นที่เป็นดินทำให้รถขยะติดหล่มเกิดความล่าช้าในการทำงาน รวมไปถึงการจัดเก็บขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคามที่มีปัญหาเรื่องรถเก็บขยะมีสภาพทรุดโทรมทำให้การจัดเก็บขยะล่าช้าและเกิดขยะสะสมในชุมชน

4.2 ปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการขยะมูลฝอยรวมศูนย์เทศบาลเมืองมหาสารคาม

1) ปัญหาด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการขยะนั้นมีจำนวน 86 คน ทำหน้าที่จัดเก็บขยะจากประชาชนจำนวน 40,206 คน (เทศบาลเมืองมหาสารคาม, 2555) เมื่อนำมาคำนวณเป็นอัตราส่วนแล้ว บุคลากร 1 คน มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดเก็บขยะมูลฝอย

ของประชาชน 467 คน หรือ บุคลากร 1 คน ต่อ ประชาชน 467 คน จากตัวเลขข้างต้น สามารถอธิบายสถานะการภาระหน้าที่ของบุคลากรที่มีหน้าที่จัดเก็บขยะมูลฝอย และบ่งบอกถึงภาวะปัญหาด้านบุคลากรต่อการจัดเก็บขยะของเทศบาลเมืองสารคามได้

2) ปัญหาด้านงบประมาณ สืบเนื่องจากบ่อขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคามนั้นตั้งอยู่ในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ส่งผลให้การดำเนินการของงบประมาณต่าง ๆ ต้องดำเนินการร่วมกับเทศบาลเจ้าของพื้นที่ด้วย ส่งผลให้ขั้นตอนในการดำเนินงานเพิ่มขึ้นสะท้อนจากคำกล่าวของ สัมภาษณ์, เกษตรศักดิ์ ศิริโปล์, (12 เมษายน 2560). กล่าวว่า การดำเนินการของงบประมาณมีขั้นตอนมาก

“การขาดแคลนงบประมาณในการแก้ไขปัญหาบ่อขยะมีปัญหาเนื่องจากการของบประมาณของเทศบาลเมืองมหาสารคามทำได้ยากเพราะบ่อกำจัดขยะที่อยู่ในความดูแลอยู่ในพื้นที่ต่างหน่วยงานทำให้การของบประมาณต้องขอร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ซึ่งไม่ค่อยจะเห็นด้วยในการตั้งบ่อขยะในพื้นที่รับผิดชอบเท่าใดนัก”

ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นความล่าช้าในการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับบ่อขยะซึ่งประชาชนได้รับผลกระทบจากน้ำขยะที่ไหลลงสู่พื้นที่ทำการเกษตรในช่วงฤดูฝนทำให้ได้รับความเดือดร้อนในการทำเกษตร รวมถึงการทำงานของเจ้าหน้าที่ยากลำบากมากขึ้น

3) ปัญหาด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการดำเนินงานนั้น เนื่องจากสภาพของเครื่องจักรโดยเฉพาะรถเก็บขยะส่วนมากนั้นมีอายุการใช้งานมาก ก่อให้เกิดการชำรุดได้ง่าย เมื่อเครื่องจักรเกิดการชำรุดก็ส่งผลโดยตรงต่อการจัดเก็บขยะที่เพิ่มขึ้นทุกวัน และทำให้เกิดความล่าช้าและทำให้ขยะสะสมทั้งในชุมชนจำนวนมากเกิดปัญหาตามมาภายหลังเช่น ขยะส่งกลิ่นเหม็นทั่วชุมชน ขยะที่บ่อขยะฝังกลบไม่ทันทำให้น้ำเสียไหลลงสู่พื้นที่การเกษตรของประชาชน เป็นต้นสะท้อนจากคำกล่าวของ สัมภาษณ์, อาศศักดิ์ โสตาโคตร, (12 เมษายน 2560). และสัมภาษณ์, เสริม จาละซอน, (18 กุมภาพันธ์ 2560) ที่กล่าวว่า เครื่องจักรที่ทำงานส่วนมากอยู่ปัจจุบันมีความทรุดโทรมมาก

“เครื่องจักรที่ทำงานอยู่ปัจจุบันมีความทรุดโทรมเนื่องจากอายุการใช้งานนานมาแล้ว ถ้าทำงานหนักขึ้นในช่วงฤดูฝนเครื่องจักรเกิดชำรุดทำให้เกิดความล่าช้าในการฝังกลบขยะ และทำให้การทำงานล่าช้ามากขึ้นประกอบกับบ่อขยะในช่วงฤดูฝนเป็นโคลนตมทำให้รถขยะติดหล่มต้องเกิดความล่าช้าในการทำงาน”

4) ปัญหาด้านพื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยสืบเนื่องจากพื้นที่ที่ใช้ในการฝังกลบขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคามนั้นลดน้อยลงทุกวันจากที่เคยมีจำนวน 4 บ่อ ต่อถูกใช้ฝังกลบขยะไปแล้ว 3 บ่อ เหลือที่ใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพเพียง 1 บ่อเท่านั้น อีกทั้งบ่อขยะบางบ่อยังตั้งอยู่ใน

พื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นด้วย ส่งผลให้การฝังกลบขยะไม่ทัน ถ้าซ้ำด้วยระยะทาง และอาจจะเต็มหรือล้นได้ในอนาคตสะท้อนจากคำกล่าวของ สัมภาษณ์, วิจิต ธนูสา, (12 เมษายน 2560) ที่กล่าวว่า

“พื้นที่การกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคามปัจจุบันมีอยู่ 4 บ่อ ซึ่งฝังกลบขยะไปแล้ว 3 บ่อ ทำให้ปริมาณขยะที่ตกค้างจำนวนมากไม่เพียงพอต่อบ่อขยะที่มีอยู่เนื่องจากพื้นที่ฝังกลบมีเพียงจำกัด ถ้ามีการขยายพื้นที่ฝังกลบ และมีการจัดการขยะที่ดีขึ้นน่าจะเพียงพอต่อการกำจัดขยะมูลฝอยในปัจจุบัน”

4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางปัญหาในการบริหารจัดการขยะเทศบาลเมืองมหาสารคาม

1) ปัญหาด้านบุคลากรสืบเนื่องจากที่อัตราส่วนของบุคลากรในการจัดเก็บขยะของเทศบาลเมืองมหาสารคามนั้นมีจำนวน 1 คนต่อ ประชากร 467 คน ซึ่งทำให้เกิดภาระงานที่หนักของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า วิธีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นนั้นคือ เทศบาลดำเนินการขยายกรอบอัตรากำลังในการจัดเก็บขยะเพิ่มขึ้น หรือ อาจจะดำเนินการสร้างจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ นำขยะในส่วนที่ใช้แล้วสามารถนำไปใช้ใหม่ได้นำกลับมาใช้ใหม่ ตลอดจนการรณรงค์เรื่องการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีแก่ชุมชน สะท้อนจากคำกล่าว สัมภาษณ์, สรุศักดิ์ จุมศรีสิงห์, (28 มกราคม 2560). และสัมภาษณ์, สุกัญญา บัวลาด, (15 กุมภาพันธ์ 2560) กล่าวว่า

“ทางเราสร้างจิตสำนึกโดยการตั้งกองทุนขยะเพื่อรับซื้อขยะที่คัดแยกจากประชาชนที่นำขยะมาแลกเงิน และให้สวัสดิการกับสมาชิกในช่วงมีงานบุญโดยการสนับสนุนน้ำ น้ำแข็งเพื่อช่วยงานเป็นต้น และจัดโครงการทำประชาคมแจ้งปัญหาที่เกิดขึ้นให้ชุมชนรับทราบและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในการรักษาความสะอาดในท้องที่ของตนเอง”

การสร้างจิตสำนึกที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงการยกตัวอย่างเท่านั้น ทุกเทศบาล ทุกตำบลก็ทำโครงการคล้ายกันเพื่อหาแนวทางในการคัดแยกขยะเพื่อให้ปริมาณขยะในชุมชนลดน้อยลง นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน รวมถึงเป็นการแบ่งเบาภาระพนักงานจัดเก็บขยะ พนักงานกำจัดขยะมูลฝอยที่บ่อกำจัดขยะเป็นต้น

2) ปัญหาด้านงบประมาณสืบเนื่องจากการที่พื้นที่ของบ่อขยะบางบ่อนั้นอยู่ในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ซึ่งส่งผลให้การดำเนินการต่าง ๆ นั้นต้องได้รับการอนุมัติจากเจ้าของพื้นที่นั้นก่อน โดยเฉพาะการของบประมาณที่จะต้องดำเนินการร่วมกันของเทศบาลทั้ง 2 แห่ง อย่างไรก็ตาม เทศบาลเมืองมหาสารคามสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวเรื่องงบประมาณได้โดยการทำข้อตกลงหรือการเจรจาในการร่วมกันของงบประมาณต่างๆ หรือ การดำเนินการก่อตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อตัดสินใจในเรื่องของงบประมาณ

3) ปัญหาด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการดำเนินงานสามารถแก้ไขปัญหาโดยการซื้อเพิ่ม ปริมาณรถจัดเก็บขยะมูลฝอย สะท้อนจากคำกล่าว สัมภาษณ์, สมดี จันทร์โฮม, (4 เมษายน 2560). และสัมภาษณ์, ฌภาภัช โลมเมือง, (8 เมษายน 2560) ที่กล่าวว่า

“รถจัดเก็บขยะมูลฝอยเดิมที่มีอยู่มีสภาพทรุดโทรมมากแล้วควรจัดซื้อรถคันใหม่เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการจัดเก็บที่รวดเร็วรวมถึงมีการจัดเก็บได้ทั่วถึงมากขึ้น ปัจจุบันรถคันไหนทรุดโทรมต้องรอรถอีกคันเก็บในพื้นที่รับผิดชอบเสร็จก่อนค่อยนำมาเก็บในพื้นที่ของตนเอง อย่างไรก็ตาม ทางเทศบาลเมืองมหาสารคามมีการจัดสรรงบประมาณจัดซื้อเครื่องจักรในการใช้สอยในการฝังกลบขยะในปีงบประมาณ 2559 โดยซื้อ รถบรรทุก 10 ล้อ รถขุดดินตะขาบรถแทรกเตอร์ รถบดล้อเหล็ก”

การจัดสรรงบประมาณดังกล่าวเป็นการแก้ไขปัญหาโดยการซื้อเครื่องจักรมาทดแทนเครื่องจักรเดิมที่ทรุดโทรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้การทำงานรวดเร็วมากยิ่งขึ้น อนึ่ง การสร้างโรงคัดแยกขยะและเตาเผาไร้ควันก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาด้านการบริหารจัดการขยะลงได้สะท้อนจากคำกล่าว สัมภาษณ์, ธนายุทธ แก้วบุตตา, (7 เมษายน 2560) ที่กล่าวว่า

“เทศบาลเมืองมหาสารคามควรมีโรงคัดแยกขยะก่อนนำขยะลงฝังเพื่อให้การย่อยสลายรวดเร็วมากขึ้นประกอบกับขยะที่แยกสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ และขยะที่ย่อยสลายยากก็นำลงสู่เตาเผาไร้ควันซึ่งเป็นแนวทางที่รวดเร็วมากยิ่งขึ้นในการกำจัดขยะ”

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวทำเป็นข้อเสนอแนะที่ดีเพราะจะช่วยแบ่งเบาภาระในการฝังกลบขยะมูลฝอยลงอีก และจะสามารถกำจัดขยะได้รวดเร็วมากขึ้น ประกอบกับมีรายได้ในการคัดแยกขยะด้วย

4) ปัญหาด้านพื้นที่กำจัดขยะมูลฝอย จากที่พื้นที่ในบ่อฝังกลบขยะมีพื้นที่ลดน้อยลงนั้น การแก้ไขปัญหาอาจกระทำได้โดยการจัดสรรซื้อที่ในการทำบ่อขยะเพิ่มขึ้น หรือไม่ก็ดำเนินการก่อสร้างโรงไฟฟ้าขยะหรือการแก้ปัญหาจากการทิ้งขยะที่ต้นทาง กล่าวคือ การรณรงค์คัดแยกขยะอบรมนักเรียนนักศึกษาให้เกิดจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม สะท้อนจากคำกล่าว สัมภาษณ์, มงคล อ้นปัญญา, (16 กุมภาพันธ์ 2560) กล่าวว่า

“ปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นทำให้เทศบาลเมืองมหาสารคามส่งหนังสือระงับการทิ้งขยะที่บ่อขยะชั่วคราว ทางเทศบาลตำบลเกิ้งได้จัดโครงการลดปริมาณขยะที่ต้นทางเช่น การจัดอบรมการคัดแยกขยะ อบรมนักเรียนเพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากการเก็บขยะโดยทางเทศบาลรับซื้อเอง”

การแก้ปัญหาดังกล่าวยังมีอีกหลายเทศบาลที่เข้าไปในแนวทางเดียวกันเช่น เทศบาลตำบลแก่งเลิงจานจัดโครงการคัดแยกขยะและให้ประชาชนฝึกลงด้วยตนเอง เทศบาลตำบลท่าสองคอนจัดโครงการทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากเศษผัก เศษอาหาร เศษผลไม้ เป็นต้น

5. อภิปรายผล

การบริหารงานด้านการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคามยังขาดการกระจายอำนาจไปยังหน่วยงานท้องถิ่นที่ร่วมทำ MOU ในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะที่เกิดขึ้น ทั้งยังต้องพึ่งพางบประมาณจากรัฐบาลกลาง แผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยยังขาดความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ การจัดการด้านการซ่อมบำรุงล่าช้า การขาดความรู้ของประชาชนในการคัดแยกขยะและการกำจัดขยะให้ถูกวิธีซึ่งสอดคล้องกับ ไตรภพ ชัยศิลป์ (2550) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของคนเก็บขยะมีน้อยมากทำให้การเก็บขยะเป็นไปในทางที่ยากลำบาก ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้เกิดจากชุมชนที่เป็นที่มากของขยะจำนวนมากเกิดจากการขาดความรู้ด้านการคัดแยกขยะและการกำจัดที่ถูกต้อง แต่กลับแตกต่างจากการศึกษาของปารณีย์ จุลเพชร (2551) ที่ว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมวิเคราะห์ วางแผน กำหนดกลยุทธ์ จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาล ขาดความร่วมมือระหว่างสถานพยาบาล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นว่ามาตรการแก้ไขที่เสนอคือการดำเนินการกระจายอำนาจให้มากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการคลังส่งเสริมประสิทธิภาพในการเก็บภาษีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งกฎเกณฑ์พื้นฐานในการกำจัดขยะมูลฝอยว่าจะต้องอยู่ในพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบเท่านั้นในแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจะต้องกำหนดให้มีที่ตั้งและแผนการเกี่ยวกับแหล่งจัดการขยะมูลฝอยกำหนดนโยบายอย่างโปร่งใสและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เพื่อปรับปรุงการจัดการขยะมูลฝอยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องวางระบบคุณภาพเจ้าหน้าที่ทางด้านจัดการขยะมูลฝอยวางระบบที่เป็นเอกเทศสำหรับงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยเริ่มจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะเช่นค่าฝึกลงที่แหล่งฝึกลงขยะค่าเก็บขนเพิ่มพิเศษสำหรับผู้ทิ้งขยะมูลฝอยจำนวนมาก ผู้วิจัยยังเห็นว่าควรมีการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนให้การศึกษาและทำการรณรงค์การจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกหลักสุขาภิบาลมีการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อ และห้ามนำขยะติดเชื้อไปทิ้งในแหล่งฝึกลงขยะของเทศบาลโดยให้เป็นไปตามข้อบังคับ สิ่งที่ต้องปฏิบัติมากที่สุดคือการให้ความรู้ประชาชนในการคัดแยกขยะเพื่อเป็นการลดปริมาณขยะที่ต้นทาง และสามารถจะต่อไปเป็นการแบ่งเบาภาระในการจัดเก็บขยะของพนักงานจัดเก็บขยะมูลฝอยและท้ายที่สุดก็ลดภาระการกำจัดขยะมูลฝอยของบ่อกำจัดขยะ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากปัญหาทั้ง 4 ด้าน ที่เกิดขึ้นกับบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมหาสารคามผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาหลักทั้ง 4 ด้านเป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนที่ต้องได้รับการบริหารจัดการ ดังนั้น ผู้บริหารควรดำเนินการนโยบายในการบริหารจัดการขยะอย่างจริงจัง ทำให้เกิดเป็นวาระของเทศบาล ทั้งนี้ เทศบาลต้องดำเนินงานเป็นแบบอย่างให้กับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บคัดแยกขยะก็ดี หรือการนำขยะเหล่านั้นมาทำปุ๋ยก็ดี พร้อมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นเทศบาลเมืองมหาสารคามควรทำคูณีสองเมตรเพื่อป้องกันน้ำขยะไหลออกจากบ่อกำจัดขยะมูลฝอยลงสู่พื้นที่การเกษตรของประชาชน ประกอบกับการจัดซื้อเครื่องจักรกลตามงบประมาณที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกำจัดขยะเบื้องต้น นอกจากนี้ยังมีการส่งชะลอการทิ้งขยะจากหน่วยงานที่ทำ MOU กับเทศบาลเมืองมหาสารคาม และให้ทางเทศบาลหาแนวทางเพื่อลดปริมาณขยะในชุมชนให้น้อยลงเพื่อเป็นการลดภาระการกำจัดขยะของศูนย์เทศบาลเมืองมหาสารคาม

ประชาชนและผู้ทำงานด้านการจัดเก็บขยะมูลฝอยมีข้อเสนอแนะให้ทางเทศบาลพิจารณาเพื่อแก้ไขต่อไปดังนี้ การจัดสรรงบประมาณเพื่อซื้อรถจัดเก็บขยะเพิ่มขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บขยะเพื่อไม่ให้ขยะตกค้างในบริเวณชุมชน การจัดสร้างโรงคัดแยกขยะเพื่อลดระยะเวลาในการฝังกลบและซื้อเตาเผาขยะแบบไร้ควันเพื่อกำจัดขยะที่ย่อยสลายยากได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะที่สำคัญที่ชุมชนต้องร่วมแก้ไขคือการสร้างจิตสำนึกในการคัดแยกขยะที่ต้นทางเพื่อเป็นการลดปริมาณขยะและสร้างรายได้ให้ประชาชนจากการคัดแยกขยะไปด้วย

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการในการดำเนินการศึกษาต่อไป

ผู้เขียนมีความประสงค์เสนอแนะให้ผู้ค้นคว้าวิจัยทุก ๆ ท่านที่สนใจศึกษาในประเด็น การบริหารจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลเมืองมหาสารคาม ได้ศึกษาในประเด็นของการเปรียบเทียบประโยชน์ที่ได้รับระหว่างหน่วยงานที่ดำเนินงานโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่ได้ดำเนินกิจการในลักษณะดังกล่าว และผลประโยชน์ที่ประชาชนชุมชนได้รับจากการดำเนินงานข้างต้น เปรียบเทียบการดำเนินโครงการในลักษณะเดียวกันของเทศบาลเมืองมหาสารคามกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น เพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนศึกษาถึงรายละเอียดของโครงการต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมให้การบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในต่างประเทศดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์กับบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกษตรศักดิ์ ศิริไพล์. (12 เมษายน 2560). วิศวกรสุขาภิบาล. สัมภาษณ์.
กรมควบคุมมลพิษ.(2558). **ข่าวสารสิ่งแวดล้อม**.กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองมหาสารคาม. (2550). **แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2551-2553) เทศบาลเมืองมหาสารคาม**.มหาสารคาม: เทศบาลเมืองมหาสารคาม.
- ณภักษ์ โลมเมือง. (8 เมษายน 2560). หัวหน้างานพัฒนาระบบจัดเก็บขยะมูลฝอย. สัมภาษณ์
ไตรภพ ชัยศิลป์. (2550). “การจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนเมือง: กรณีศึกษาชุมชนแม่เตาไห ตำบลหนองหาร อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่”. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เทศบาลเมืองมหาสารคาม. (2555). **แผนพัฒนาเทศบาลเมืองมหาสารคามสามปี(พ.ศ.2556-2558)**. มหาสารคาม: เทศบาลเมืองมหาสารคาม.
- ธนายุทธ แก้วบุตตา. (7 เมษายน 2560). ประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองมหาสารคาม. สัมภาษณ์.
- ปารณีย์ จุลเพชร. (2551). **กลยุทธ์การจัดการขยะ**.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มงคล อันปัญญา. (16 กุมภาพันธ์ 2560). นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเก็ง. สัมภาษณ์.
- วิจิต ธนูสา. (12 เมษายน 2560). พนักงานประจำบ่อกำจัดขยะมูลฝอย. สัมภาษณ์.
- สมคิด ทับทิม. (2550). **การจัดการขยะด้วยการมีส่วนร่วมของคนเก็บขยะในเขตเมืองของประเทศไทย**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมดี จันทร์โฮม. (4 เมษายน 2560). พนักงานจัดเก็บขยะมูลฝอย. สัมภาษณ์.
- สรุศักดิ์ จุมศรีสิงห์. (28 มกราคม 2560). นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองปลิง. สัมภาษณ์.
- สุกัญญา บัวลาด. (15 กุมภาพันธ์ 2560). เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลท่าสองคอน. สัมภาษณ์.
- สำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองมหาสารคาม. (2550). **สรุปผลการดำเนินงานสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมประจำปี พ.ศ.2550**. มหาสารคาม.เทศบาลเมืองมหาสารคาม.
- เสริม จาละซอน. (18 กุมภาพันธ์ 2560). นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแวงน่าง. สัมภาษณ์.
- เอาศักดิ์ โสตาโคตร.(12 เมษายน 2560). พนักงานขับเครื่องจักรกลประจำบ่อกำจัดขยะ. สัมภาษณ์.

การพัฒนาารูปแบบการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์แนวบุญนิยมในภาคอีสาน
THE DEVELOPMENT OF MODEL USING TEMPLES AREA IN COMMERCIAL GAIN
WITH MORALIST PROCESS, NORTHEAST OF THAILAND

พระอธิการสุพจน์ ศรีปัญญา*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์ 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์ในภาคอีสาน และ 3) เพื่อการพัฒนาารูปแบบการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์แนวบุญนิยมในภาคอีสาน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 72 คน โดยวิธีการสำรวจ การสังเกตและการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับความมุ่งหมาย เสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติความเป็นมาของการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์ (มูลค่า) พบว่า ประวัติความเป็นมาของการใช้พื้นที่วัดในอดีตเริ่มจากการกำเนินระบบศักดินาทั่วไป กำเนินระบบศักดินาในประเทศไทย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์จากอดีตถึงปัจจุบัน ได้แก่ กฎหมายสงฆ์สมัยรัชกาลที่ 1 (2325) พระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (2445) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 การใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2505 การใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ชี้เฉพาะการจัดการบนพื้นที่วัดตามกฎระเบียบมหาเถรสมาคม ประวัติความเป็นมาและการใช้พื้นที่วัด ทั้ง 6 วัด ได้แก่ วัดบึงวัดสะแก วัดปทุมชาติ วัดชัยสามหมัด วัดกลาง และวัดทักษิณาวาส ในการใช้เขตพื้นที่วัดที่เป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตพื้นที่จัดผลประโยชน์

สภาพปัจจุบันและปัญหาการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์ในภาคอีสาน พบว่า มีการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ 5 ประเภท ได้แก่ ตึกแถวให้เช่า พื้นที่ให้เช่า ลานจอดรถ ฌาปนสถาน และโรงเรียนในสภาพ การบริหารจัดการพื้นที่วัด 8 ประเด็น ได้แก่ ด้านบุคคล เครื่องมือเครื่องใช้ ด้านทุน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกฎ กติกา มารยาท ด้านวิธีการขั้นตอน ด้านผลงาน และด้านอุปสรรค ปัญหา ส่วนปัญหาการใช้พื้นที่วัด พบว่า ตึกแถวให้เช่า คือ เอกชนเช่าในราคาต่ำกว่าท้องตลาดทั่วไป เช่าแล้วนำไปให้บุคคลอื่นเช่าต่ออีกที่หนึ่งลานจอดรถ คือ ผู้ที่เข้ามาจอดรถไม่ยอมจ่ายค่าใช้บริการ เนื่องจากอ้างเหตุผลว่าใช้เวลาจอดไม่นาน ฌาปนสถาน คือ วัดที่อยู่ในเมืองมีพื้นที่ไม่เพียงพอในการให้บริการแขกที่มาร่วมงาน ส่วนโรงเรียน คือ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เข้มข้นเหมือนเหมือนโรงเรียนทั่วไป

* สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การพัฒนาารูปแบบการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์แนวบุญนิยมในภาคอีสาน พบว่า การใช้พื้นที่วัดทั้ง 5 ประเภท จะต้องเน้นในเรื่องของบุญนิยม ด้านทาน ศีล และภาวนา เข้ามาใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่จัดผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (มูลค่า) และเชิงคุณภาพชีวิต (คุณค่า) ให้มากที่สุด โดยมุ่งหวังเอาผลบุญ หรือผลที่เกิดด้านสภาพจิตใจเป็นที่ตั้ง มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างวัดกับผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่วัด

โดยสรุป การพัฒนาารูปแบบการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์แนวบุญนิยมในภาคอีสานในการบริหารจัดการतिकแถวให้เข้า พื้นที่ให้เข้า ลานจอดรถ ฌาปนสถาน และโรงเรียน ยึดหลักอยู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ (มูลค่า) และ การใช้ประโยชน์เชิงคุณภาพชีวิต (คุณค่า) ซึ่งจะเห็นว่า การใช้ประโยชน์เชิงคุณภาพชีวิตเกิดบุญนิยมด้านทาน ศีล และภาวนา มากกว่า การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

คำสำคัญ: การใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์, บุญนิยม

ABSTRACT

Objectives of this research were; 1) To study the historical background using temples area in commercial gain. 2) To study present condition and problem using temples area in commercial gain, northeast of Thailand. 3) To the development of model using temples area in commercial gain with moralist process, northeast of Thailand. Data were collected from documents and related research by observations, surveys, and interviews. Use the tools that are involved. And that does not take part structured interview unstructured interviews and discussion groups verify accuracy of data using triangulation techniques, presented by means of a descriptive analysis.

The results of the research

The history of the using temples area in commercial gain there are general origin feudal, origin feudal in Thailand ,the ecclesiastical law, the reign of the first (2325), the law governing ecclesiastical nature Rs 121 (2445), Act governing ecclesiastical nature Rs 121 (2545), Sangha Act 2484, Using Torani-Song are Sangha Act 2505, Using Torani-Song are Sangha Act 2505, amended 2535, and The ecclesiastical law and the specific management measures on the regulatory Sangha Association. History and using Torani-Song are in 6 temples including Wat Bueng, Wat Sakae, Wat Pratummachat, Wat Chaisamkho, Wat Klang, and Wat Thaksinawat. In the area using Torani-Song is Buddhist shrinearea, Monastery area and Profits area.

The present conditions and problem using temples area in commercial gain northeast of Thailand find the temples are 5 categories was townhome for rent, space rental, parking lots. Crematorium and school in the management temples are 8 aspects were who, what, capital, environment, low ethics, process, output and problem. The problem using temples are was townhome for rent including the private rented at a lower price than the general stomach and rent it to someone else to rent the place. Parking lots including those who refused to pay the parking fee and the argument that takes moment. Crematorium including the temple in town is not enough space to service. School including activities is teaching not as intense as the public schools.

The development of model using temples area in commercial gain with moralist process, northeast of Thailand there are 5 categories in the use of temples are for private must focus on the merit of donation, Sila and Development sue temples are for more management in commercial. The aim is to reward or result is a state of mind and they are taking shelter during a private for using temples are

In summary the development of model sing temples area in commercial gain with moralist process, northeast of Thailand in management for townhome for rent, space rental, parking lots. Crematorium and school. Based on 2 concepts : The commercial exploitation and the use of quality of life, which will see the benefit in quality of life caused merit over the popular commercial exploitation.

Keyword: Using temples area in commercial gain, Moralist process

1. บทนำ

พระพุทธศาสนานั้นถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ การถืออย่างนี้เป็นประเพณีที่สืบต่อกันมาโดยถูกต้องตามสมควร เพราะพุทธศาสนาได้มีความสัมพันธ์แนบแน่น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ (พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), 2545) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พุทธศาสนามีอิทธิพลยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนไทย และเป็นบ่อเกิดทางวัฒนธรรมที่สำคัญของไทย

วัดในประเทศไทยมีที่สภาพแตกต่างกันไปพื้นที่ของแต่ละภูมิภาคของประเทศมีลักษณะและขนาด ฐานะ และอยู่ท่ามกลางชุมชนที่แตกต่างกัน แต่วัดทั้งหลายเหล่านั้นทำบทบาทหน้าที่ของวัดได้ถูกต้อง โดยรักษาและดำรงไว้ซึ่งความเป็นวัดให้ตรงหลักการของพุทธศาสนาเป็นวัดที่มีความสะอาด สว่าง และสงบตามหลักไตรสิกขา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการบริหารและการจัดการวัดให้ถูกต้องและเหมาะสมที่ผู้นำต้องบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน มีการนำหลักวิชาการและหลักการปฏิบัติมาผสมผสานกันอย่างลงตัวและถูกต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

ที่เกิดขึ้น (พระมหาอุทัย ไชยะพันธ์, 2551) วัดมีบทบาทกับการดำรงชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน ซึ่งเป็นสถานที่ศึกษา พยาบาล ที่สงเคราะห์ ที่พักพิงของคนเดินทางไกล สโมสรที่พักผ่อนหย่อนใจ ที่จัดกิจกรรมในเทศกาลต่าง ๆ เป็นที่ไกลเกลียดชังพิพาท เป็นที่ปรึกษาการปกครอง เป็นศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรม เป็นคลังพัสดุต่างๆ เป็นศูนย์กลางการปกครองท้องถิ่น และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในโอกาสต่างๆ และมีความสำคัญต่อประเทศชาติ โดยเป็นหลักประกันความมั่นคงเป็นปีกแผ่นของชาติ เป็นที่ยึดเหนี่ยวของประชาชน ให้มีความสมัครสมานสามัคคีกัน เพราะมีความเชื่อในหลักคำสอนเดียวกัน อยู่กันอย่างสันติสุข มีศีลธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เกิด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านชีวิตและจิตใจ และมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

วัดแบ่งออกเป็นวัดหลวง และวัดราษฎร์ (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา, 2515) วัดหลวงเป็นวัดที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างปฏิสังขรณ์ขึ้น หรือตระกูลใดสร้างปฏิสังขรณ์วัดขึ้นแล้วน้อมเกล้าถวาย ส่วนวัดราษฎร์ เป็นวัดในชุมชนที่ชาวพุทธได้ร่วมกันสร้าง โดยในแต่ละวัดมีเขตพุทธาวาส สังฆาวาส เขตที่กัลปนา และธรณีสงฆ์ สำหรับเขตที่ดินวัด โดยปกติแล้วแต่วัดจะเป็นสถาบันที่มีที่ดินมากเนื่องจากประเพณีนิยมในการอุทิศที่ดินให้วัด ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในสมัยรัตนโกสินทร์ปรากฏการสืบทอดประเพณีนี้ (กรมศิลปากร, 2510) การถวายที่ดินให้แก่วัด การบำรุงรักษาวัดที่สร้างขึ้นและปฏิสังขรณ์วัดถือเป็นเรื่องสำคัญมา วัดหลวงจะได้รับผลประโยชน์จากที่ดินของวัด ซึ่งเป็นที่สำหรับเก็บผลประโยชน์บำรุงวัดและพระสงฆ์ สำหรับวัดราษฎร์ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการเก็บผลประโยชน์เหมือนวัดหลวง ส่วนผู้ที่มาอาศัยที่ดินวัดทำประโยชน์ เช่น การเช่านาจะต้องเสียค่าเช่าในอัตราทั่วไปให้แก่วัด และเสียค่านาหรือภาษีให้แก่รัฐ แต่ในกรณีพิเศษพระมหากษัตริย์อาจทรงยกทั้งค่าเช่าและค่านาให้แก่วัด ผลประโยชน์ที่ได้ก็จะนำไปใช้บำรุงศาสนา เพื่อซื้อดอกไม้ ธูปเทียนและน้ำมันสำหรับบูชาพระ ใช้เพื่อการปฏิสังขรณ์ เป็นต้น (ศรีศุภทร์ พรหม, 2517) ซึ่งการอนุญาตให้ผู้คนเข้ามาปลูกสร้างบ้านเรือนบนที่วัดมีมาในอดีตตั้งมานานแล้ว เช่น วัดราชสิทธิาราม (วัดพลับ) ได้อนุญาตให้ผู้คนได้อาศัยปลูกกระท่อมเล็กในที่ว่างบนที่ดินของวัด (ปิยนาด บุนนาค และบัณฑิต จุฑาสัย, 2523) โดยไม่ได้เรียกเก็บผลประโยชน์ เพื่อเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ปัจจุบันเอกชนเข้ามามีส่วนในการจัดการพื้นที่วัดเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ โดยการสร้างที่อยู่อาศัย การสร้างตึกแถว เป็นต้น จึงทำให้เกิดปัญหาตามมามากขึ้นที่พระภิกษุ สามเณร ที่ต้องเผชิญกับปัญหาการจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด ซึ่งถือว่าเป็นผู้แทนของพุทธศาสนิกชนในการดูแล นั่นย่อมมีเหตุปัจจัยหลายประการในการบริหารจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัดในปัจจุบันมีปัญหาส่งผลให้พุทธศาสนิกชนไม่สบายใจ รวมทั้งวิตกกังวล

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นปุชนียบุคคลผู้ซึ่งประชาชนเคารพ เชื่อถือ เลื่อมใส ศรัทธา (ปิยนาด บุนนาค และบัณฑิต จุฑาสัย, 2523) ซึ่งในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นพระสังฆาธิการซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ในการบริหารจัดการพื้นที่สงฆ์ และมีหน้าที่ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ จึงเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ได้แก่ ประเพณีของธุรกิจที่เป็นอาคารบ้านเช่า บุคคลผู้เช่า การบริหารจัดการ การเช่าที่ไม่มีกฎเกณฑ์อย่างเป็นรูปธรรม และวัดไม่มีขั้นตอนการจัดการที่เป็นระบบ

ในการปฏิบัติ ขาดการให้ความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ที่อุปถัมภ์บำรุงวัดตลอดมา หลายวัดสามารถจัดการได้ด้วยการตกลงกัน แต่หลายวัดไม่สามารถตกลงกันได้ทำให้เกิดปัญหาตามมา ซึ่งต้องการวิธีการแก้ไขข้อพิพาทเหล่านี้ โดยการยึดหลักปฏิบัติตามแนวทางแห่งบุญวิธี

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบถึงความเป็นมาของการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์ การศึกษาให้เกิดความเข้าใจในสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อองค์ความรู้ที่ได้การพัฒนาารูปแบบการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์แนวบุญนิยม อันจะเป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์และบุคลากรที่รับสนองงานคณะสงฆ์ ตลอดจนประชาชนผู้ที่เข้าไปรับใช้กิจการพระศาสนา อันส่งผลต่อการพัฒนาวัดให้เจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืนสืบไป

2. ความมุ่งหมายของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์ในภาคอีสาน
- 2.3 เพื่อการพัฒนารูปแบบการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์แนวบุญนิยมในภาคอีสาน

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ด้านเนื้อหา เป็นการนำเสนอเนื้อหาการวิจัยตามความมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของการใช้วัดเชิงพาณิชย์ สภาพปัจจุบันและปัญหาการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์แนวบุญนิยมในภาคอีสาน และการพัฒนารูปแบบการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์แนวบุญนิยมในภาคอีสาน ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดบุรีรัมย์

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยที่ประชากร ได้แก่ พระภิกษุ และประชาชน และกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 72 คน ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ จำนวน 18 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 42 รูป/คน และกลุ่มทั่วไป จำนวน 12 คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์แนวบุญนิยมในภาคอีสาน ผู้วิจัยได้ใช้แบบการสำรวจ โดยการสำรวจพื้นที่ในการกำหนดพื้นที่วิจัยก่อนการลงสัมภาษณ์และใช้ในการเลือกพื้นที่การวิจัย แบบสังเกต โดยการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนและสังเกตการณ์จัดชุมชนเข้มแข็ง ตั้งแต่การประชุมเตรียมการ การเตรียมงาน การดำเนินการ และกิจกรรมต่างๆ ในระหว่างดำเนินการ แบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อนำมาวิเคราะห์ตอบปัญหาของการวิจัยครั้งนี้ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอด้วยการพรรณนาโวหาร

5. ผลการวิจัย

5.1 ประวัติความเป็นมา และการใช้พื้นที่วัด ทั้ง 6 วัด ในภาคอีสาน

1) วัดบึง จังหวัดนครราชสีมา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา สร้างขึ้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2220 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 10 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2230 มีปูชนียวัตถุและโบราณวัตถุ ได้แก่ พระอุโบสถ พระบรมสารีริกธาตุ เจดีย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดบึงกิตติวิทยา ศาลาการเปรียญไทยประยุกต์ หอสมุด หอระฆัง ชุ่มประตู่ และเสนาสนะต่างๆ มีลำดับเจ้าอาวาส 9 รูป เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2320 การใช้พื้นที่วัด ได้แก่ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตพื้นที่จัดประโยชน์ ได้แก่ เชิงพาณิชย์ ได้แก่ ดึกแถวให้เช่า และลานจอดรถ เชิงคุณภาพชีวิต ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดบึงกิตติวิทยา

2) วัดสะแก จังหวัดนครราชสีมา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 2230 มีลำดับเจ้าอาวาส 5 รูป การใช้พื้นที่วัด ได้แก่ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตพื้นที่จัดประโยชน์ ได้แก่ เชิงพาณิชย์ ได้แก่ ลานจอดรถ และดึกแถวให้เช่า เชิงคุณภาพชีวิต ได้แก่ ฌาปนสถาน และเรียนอนุบาลวัดสะแก

3) วัดปทุมชาติ จังหวัดชัยภูมิ ตำบลหนองบัวใหญ่ ผังใต้บึงหนองบัวใหญ่ อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ มีอายุมากกว่า 200 ปี สร้างขึ้นมาพร้อมๆ ชุมชน เมื่อประมาณ พ.ศ. 2363 การใช้พื้นที่วัด ได้แก่ เขตสงฆ์ และเขตพื้นที่จัดประโยชน์ ได้แก่ เชิงพาณิชย์ ได้แก่ พื้นที่ให้เช่า เชิงคุณภาพชีวิต ได้แก่ ฌาปนสถาน

4) วัดชัยสามหมอ จังหวัดชัยภูมิ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ได้เริ่มเกิดขึ้นจากคนกลุ่มหนึ่ง มีบ้านแก้งคร้อ และบ้านหนองไผ่ ทั้ง 2 หมู่บ้าน ได้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ในปี พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2534 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2486 ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2524 และครั้งที่ 3 พ.ศ. 2530 การใช้พื้นที่วัด ได้แก่ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตพื้นที่จัดผลประโยชน์ ได้แก่ เชิงพาณิชย์ ได้แก่ ดึกแถวให้เช่า เชิงคุณภาพชีวิต ได้แก่ ฌาปนสถาน และโรงเรียนพระปริยัติธรรม

5) วัดกลาง จังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 2300 ได้ตั้งวัดที่สมบูรณในกรุงธนบุรี ประมาณ พ.ศ. 2329 ต่อมาในรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เปลี่ยนชื่อ “วัดกลาง” ภายในวัดมีสระโบราณเรียกกันว่า “สระสิงโต” มีลำดับเจ้าอาวาส 4 รูป การใช้พื้นที่วัด ได้แก่ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และ เขตพื้นที่จัดผลประโยชน์ ได้แก่ เชิงพาณิชย์ ได้แก่ ดึกแถวให้เช่า เชิงคุณภาพชีวิต ได้แก่ ฌาปนสถาน และโรงเรียนพระปริยัติธีรวิทยา

6) วัดทักษิณาวาส จังหวัดบุรีรัมย์ ตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ในเขตป่าช้าของจังหวัดบุรีรัมย์ เริ่มเป็นสำนักสงฆ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 ได้พระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2533 มีลำดับเจ้าอาวาส 6 รูป การใช้พื้นที่วัด ได้แก่ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตพื้นที่จัดผลประโยชน์ ได้แก่ เชิงพาณิชย์ ได้แก่ อาคารพาณิชย์ เชิงคุณภาพชีวิต ได้แก่ ฌาปนสถาน

5.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์ในภาคอีสาน

นอกจากวัดมีสภาพการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับแต่ละวัดในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันไป แต่ด้านการบริหารจัดการ ทุกวัดได้ใช้หลักในการบริหารจัดการ 8 ประเด็น ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านเครื่องมือเครื่องใช้ ด้านทุน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกฎ กติกา ด้านวิธีการขั้นตอน ด้านผลการจัดการ และด้านอุปสรรค ปัญหา มีรายละเอียด ดังนี้

1) วัดบึง การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ได้แก่ ตึกแถวให้เช่า มี 3 ทิศ ได้แก่ ทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันออก มีทั้งหมด 9 หลัง จำนวน 99 คูหา มีการบริหารจัดการ ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านเครื่องมือเครื่องใช้ ด้านทุน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกฎ กติกา ด้านวิธีการขั้นตอน ด้านผลการจัดการ และ ด้านอุปสรรค ปัญหา ลานจอดรถ เป็นพื้นที่บริเวณกว้าง ด้านหน้าพระอุโบสถ สร้าง มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ มีการบริหารจัดการ 8 ประเด็น การใช้ประโยชน์เชิงคุณภาพชีวิต ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดบึงกิตติวิทยา ตั้งอยู่ที่วัดบึง เลขที่ 82 ถนนจอมพล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ปัจจุบันเปิดทำการเรียนการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6

2) วัดสะแก จังหวัดนครราชสีมา การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ได้แก่ ตึกแถว ให้เช่าอยู่ด้านทิศตะวันออก จำนวน 2 หลัง มี 66 คูหา มีการบริหารจัดการ ส่วนลานจอดรถ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2538 มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ จอดรถได้ประมาณ มีการบริหาร 8 ประเด็น การใช้ประโยชน์เชิงคุณภาพชีวิต ได้แก่ ฌาปนสถาน ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวัดมี เมรุ 1 หลัง มีศาลาบำเพ็ญกุศลศพ 3 หลัง มีการบริหารจัดการ ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านเครื่องมือเครื่องใช้ ด้านทุน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกฎ กติกา ด้านวิธีการ ขั้นตอน ด้านผลการจัดการ และ ด้านอุปสรรค ปัญหา โรงเรียนอนุบาลวัดสะแก ตั้งอยู่เลขที่ 22 ถนนสรนารี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2538 มีเนื้อที่ 1 ไร่ 5 ตารางวา จัดการเรียนการสอนระดับชั้นประถมวัย

3) วัดประทุมชาติ จังหวัดชัยภูมิ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ได้แก่ พื้นที่ให้เช่า มี 33 ไร่ ในเนื้อที่มีศูนย์อนุบาลเด็กเล็ก ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และตลาดนัดโค-กระบือ มีการบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์เชิงคุณภาพชีวิต ได้แก่ ฌาปนสถานอยู่ด้านทิศตะวันตกของวัด มีเมรุ 1 หลัง และศาลาบำเพ็ญกุศลศพ 2 หลัง และมีการบริหารจัดการ

4. วัดชัยสามหมอ จังหวัดชัยภูมิ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ได้แก่ ตึกแถวให้เช่าอยู่ด้านทิศเหนือ และทิศใต้ มี 3 หลัง จำนวน 44 คูหา มีการบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์ ในเชิงคุณภาพชีวิต ได้แก่ ฌาปนสถาน เป็นฌาปนสถานขนาดกลาง มีเมรุ 1 หลัง มีศาลาบำเพ็ญกุศลศพ 1 หลัง มีการบริหารจัดการ ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านเครื่องมือเครื่องใช้ ด้านทุน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกฎ กติกา ด้านวิธีการขั้นตอน ด้านผลการจัดการ และ ด้านอุปสรรค ปัญหา โรงเรียนประจักษ์วิทยา นุสรณ์ ตั้งอยู่เลขที่ 338 ตำบลหนองไผ่ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ จัดการเรียนการสอนแผนกธรรม-บาลี และมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 และมีการบริหารจัดการ

5. วัดกลาง จังหวัดบุรีรัมย์ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ได้แก่ ตึกแถวให้เช่า อยู่ด้านทิศเหนือ และทิศตะวันออก มี 5 หลัง 52 คูหา มีการบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์ในเชิง

คุณภาพชีวิต ได้แก่ ฌาปนสถาน เป็นฌาปนสถานขนาดใหญ่ มีเมรุ 1 หลัง มีศาลาบำเพ็ญกุศลศพ 2 หลัง มีการบริหารจัดการ ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านเครื่องมือเครื่องใช้ ด้านทุน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกฎ กติกา ด้านวิธีการขั้นตอน ด้านผลการจัดการ และ ด้านอุปสรรค ปัญหา โรงเรียนปริยัติธรรมวิทยา ตั้งอยู่เลขที่ 96 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เปิดทำการเรียนการสอนแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีการบริหารจัดการ ได้แก่ ด้านบุคคล ด้านเครื่องมือ เครื่องใช้ ด้านทุน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกฎ กติกา ด้านวิธีการขั้นตอน ด้านผลการจัดการและ ด้านอุปสรรค ปัญหา

6. วัดทักษิณาวาส จังหวัดบุรีรัมย์ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ได้แก่ อาคารพาณิชย์ อยู่ด้านทิศใต้ มี 2 หลัง จำนวน 20 คูหา มีการบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์ใน เชิงคุณภาพชีวิต ได้แก่ ฌาปนสถาน อยู่ด้านทิศใต้ของวัด มีเมรุ 1 หลัง มีศาลาบำเพ็ญกุศลศพ 2 หลัง และมีการ บริหารจัดการ

5.3 การพัฒนารูปแบบการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์แนวบุญนิยมในภาคอีสาน

1) ตึกแถวให้เช่า

ด้านทาน ได้แก่ การเสียสละเนื้อที่ของวัด (อามิสทาน) และเป็นการเสียสละทุน ทรัพย์ เรียกว่าอามิสทานอีกอย่างหนึ่ง บุคคลที่มาเช่าได้มีที่ทำมาหากิน (สงเคราะห์นิยม) ด้าน ศีล ได้แก่ มีสถานที่ประกอบอาชีพ หาเลี้ยงชีพตนเองในทางที่สุจริต (สัมมาอาชีพะนิยม) มีกฎระเบียบของ วัดว่าผู้ที่เข้ามาเช่าจะต้องทำสัมมาชีพ ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมที่ดีงาม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข จัดใน บุญนิยมศีลทั้ง 5 ข้อ ด้านภาวนา ได้แก่ สมณะภาวนา คือ การสร้างตึกแถวจะต้องมีความเพียร พยายาม มีสติ อุตสาหะ เพื่อให้งานนั้นประสบความสำเร็จ และวิปัสสนาภาวนา คือ เป็นการสร้าง เพื่อทำประโยชน์ต่อบุคคลอื่นๆ มีที่อยู่อาศัย ที่ประกอบกิจการต่าง ๆ และทำให้วัดมีรายได้

2. พื้นที่ว่างให้เช่า

ด้านทาน ได้แก่ วัดได้เสียสละที่ดินพื้นที่เช่า (อามิสทานนิยม) การสร้างศูนย์อนุบาลเด็ก เล็ก และศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัย (วิหารนิยม) เป็นที่สาธารณะ ประโยชน์ของคนอื่นๆ เพื่อให้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน (สังฆทานนิยม) ด้านศีล ได้แก่ เป็นการสร้างอาชีพ ที่สุจริตให้กับครู ไม่เบียดเบียนใคร มีอาชีพที่มั่นคง (สัมมาอาชีพะ) ด้านภาวนา ได้แก่ ผู้ที่ทำหน้าที่ใน การจัดการเรียนการสอนต้องให้ความเพียรพยายามอย่างมาก (สมณะภาวนา) มองเห็นประโยชน์ที่ เกิดขึ้นกับเด็ก และคนในชุมชน จึงได้สร้างเป็นศูนย์อนุบาลเด็กเล็ก และและศูนย์การศึกษาอนุ เคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นที่สาธารณะประโยชน์ (วิปัสสนาภาวนา)

3) ลานจอดรถ

ด้านทาน ได้แก่ เสียสละที่ดิน และเสียสละทุนทรัพย์ของวัด (อามิสทาน) อันได้มาใช้ ประโยชน์ร่วมกัน (วิหารทาน) มีเจตนาที่ดีเพื่อให้บุคคลอื่น ได้มีที่จอดรถ ใช้ประโยชน์ร่วมกัน (สังฆทาน) (สงเคราะห์นิยม) ด้านศีล ได้แก่ เป็นการเอื้ออำนวยต่อบุคคลอื่น สร้างอาชีพที่สุจริต ให้กับเจ้าหน้าที่แจกบัตร และก็ต้องมีศีล (ข้อ 2 ข้อ 4 ข้อ 5) มีสังจะ ไม่คดโกง ส่วนผู้มาใช้บริการ ก็ต้องมีสังจะ มีความตรงต่อเวลา (ศีล ข้อ 2) ด้านภาวนา ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความ

เพียรพยายามในสร้าง อดทนต่อปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ (สมณะภาวนา) การสร้างให้เข้าจอตรง เป็นการมองเห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นของบุคคลอื่นๆ เจ้าหน้าที่เก็บค่าบริการก็มีงานทำ วัดก็มีราย (วิปัสสนาภาวนา)

4) ฌาปนสถาน

ด้านทาน ได้แก่ เสียสละเนื้อที่วัด (อามิสทานนิยม) ผู้ที่เข้ามาร่วมงานบำเพ็ญกุศลศพ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้เรียนรู้ธรรมะเกี่ยวกับอนิจจัง ได้ฟังธรรม (ธรรมทานนิยม) เป็นที่สาธารณประโยชน์ (สาธารณทานนิยม และสังฆทานนิยม) ด้านศีล ได้แก่ มีกฎระเบียบของวัดห้ามดื่มสุรา หรือการพนันทุกชนิด เป็นการรักษาศีลอีกอย่างหนึ่ง (ศีล 5) เจ้าภาพ หรือแขกที่มาร่วมงานบำเพ็ญกุศลศพ มีการสมทานศีล (ศีล 5) และมีการบวชสามเณรหน้าไฟ (ศีล 10) ด้านภาวนา ได้แก่ การจัดงานต้องใช้ช่วงเวลามาก ต้องเกี่ยวข้องกับคนมาก ผู้ที่เป็นเจ้าภาพ ต้องมีความเอาใจใส่ดูแลงาน มีความอดทน เพียรพยายาม (สมณะภาวนา) ผู้ที่มาร่วมงานศพได้เรียนรู้เรื่องความอนิจจัง ได้อบรมจิตใจ เข้าใจชีวิต ทำให้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต สำรวจระวังอยู่ตลอดเวลา (วิปัสสนาภาวนา)

5) โรงเรียน

ด้านทาน ได้แก่ เสียสละงบประมาณ และที่ดินส่วนหนึ่งของ (อามิสทานนิยม) พระภิกษุสามเณรได้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม (ธรรมทานนิยม) เป็นแหล่งที่เรียนรู้สำหรับพระภิกษุ สามเณร (ภิกษุนิยม, สาธารณนิยม, สังฆทานนิยม) สร้างโรงเรียน (วิหารนิยม) เพื่อให้ใช้ความรู้แหล่งนี้ เป็นอาวุธในการดูแลตนเองในภายภาคหน้า ใฝ่อบรมพร่ำสอนจนมีความรู้ความสามารถที่พึ่งพาตนเองได้ เอาตัวรอดได้ แม้ศิษย์ไม่เข้าใจในวิชา ศิษย์ไม่ชอบใจ คัดเคืองใจ ก็ค่อยสั่งสอนจนได้ดีมีความรู้ (อภัยทาน) ด้านศีล ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มาทำหน้าที่ต้องมีกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน และต้องเป็นผู้ที่มีศีล (ศีล 227 และศีล 10) การแสดงออกทั้งทางกาย วาจาก็สุภาพเรียบร้อย รักษาระเบียบวินัย ด้วยอาศัยความรู้ที่ได้เล่าเรียนมา (อาชีวะปาริสุทธิ) ด้านภาวนา ได้แก่ การตั้งโรงเรียนได้และแหล่ง ถือว่าเป็นเรื่องยาก บุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความเพียรพยายามในการสร้างขึ้นมาให้เป็นรูปร่างจนประสบความสำเร็จจนถึงทุกวันนี้ (สมณะภาวนา) แหล่งให้วิชาความรู้ ให้ปัญญา และมีเพียรพยายามในอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ (วิปัสสนาภาวนา)

6. อภิปรายผล

1) กฎหมายราชการที่ 1 (2325) การใช้พื้นที่วัดในสมัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วัดหลวง และวัดราษฎร์ โดยที่วัดหลวง คือ วัดหลวงเป็นวัดที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างปฏิสังขรณ์ขึ้น หรือตระกูลใดสร้างปฏิสังขรณ์วัดขึ้นแล้วน้อมเกล้าฯ ถวาย ส่วนวัดราษฎร์ คือ วัดในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ซึ่งไม่ได้ถวายเป็นของหลวง สอดคล้องกับกรมการศาสนา (กรมการศาสนา, 2540) กล่าวว่า พระอารามหลวง (วัดหลวง) ได้แก่ วันที่พระมหากษัตริย์สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราชทรงสร้าง และปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ก็ดี พระราชทานเป็นเกียรติยศแก่ผู้ต่ำศักดิ์ลงมา หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้างขึ้น หรือ

ทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์ และสร้างขึ้นแล้ว น้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างขึ้น หรือปฏิสังขรณ์ และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย ส่วนวัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ขึ้น ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัด และประกาศตั้งวัดโดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทะนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับ วัดราษฎร์ หมายถึง วัดทั้งชนิดที่ได้รับวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์ ซึ่งมีได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง และสอดคล้องกับจางง อติวัฒน์สิทธิ์ (จางง อติวัฒน์สิทธิ์, 2545) กล่าวว่าพระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชาธิบดี สมเด็จพระยุพราชทรงสร้าง และปฏิสังขรณ์ เป็นการส่วนพระองค์ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ที่ทำศึกดีลงมา หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศ์ และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้าง หรือสร้างขึ้น หรือทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์ และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง ทั้งวัดที่ประชาชนสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย ส่วนวัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัด และประกาศตั้งวัด โดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทะนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับ วัดราษฎร์ หมายถึง วัดทั้งชนิดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์ซึ่งมีได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

2) การใช้พื้นที่วัดในการจัดผลประโยชน์ ทั้ง 6 วัด พบว่า วัดบึง ได้แก่ ตึกแถวให้เช่า ลานจอดรถ และโรงเรียน วัดสะแก ได้แก่ ตึกแถวให้เช่า ลานจอดรถ ฌาปนสถาน และโรงเรียน วัดปทุมชาติ ได้แก่ พื้นที่ให้เช่า และฌาปนสถาน วัดชัยสามหมอ ได้แก่ ตึกแถวให้เช่า ฌาปนสถาน และโรงเรียน วัดกลาง ได้แก่ ตึกแถวให้เช่า ฌาปนสถาน และโรงเรียน วัดทักษิณาวาส ได้แก่ ตึกแถวให้เช่า และฌาปนสถาน ซึ่งในแต่ละวัดมีการจัดพื้นที่วัดเชิงพาณิชย์ที่มีการจัดผลประโยชน์บางส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพื้นที่ของวัดและชุมชนที่อาศัยอยู่สอดคล้องกับพระมหาสุทินท์ สุมโนโท (พระมหาสุทินท์ สุมโนโท (รุจิเวทย์), 2558) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดตามกฎหมาย ดำเนินการตามคู่มือสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) รูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดตามจารีตประเพณี ซึ่งมีการจัดทำเป็นรายลักษณ์อักษร อนึ่งการจัดการศาสนสมบัติทั้ง 2 รูปแบบนี้ ส่งผลให้เกิดการรักษาสถาปัตยกรรม และผลประโยชน์ตอบแทนแก่วัดแตกต่างกัน และมีผลประโยชน์และปัญหาความต้องการที่แตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเรืองเดช ศรีประสม (ถาวรธมโม) (พระมหาเรืองเดช ศรีประสม (ถาวรธมโม), 2553) ได้ศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ : การพัฒนารูปแบบเพื่อบริการชุมชนของวัดในภาคตะวันออก พบว่า การพัฒนารูปแบบดังกล่าว ควรมีลักษณะ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน 2) มีกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ปัญหาชุมชน 3) มีการให้บริการส่งเสริมและพัฒนา การเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ชุมชนในวัด 4) เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน 5) มีความรื่นรมย์และมีชีวิตชีวา เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม และได้เรียนรู้จากสาระบันเทิง 6) เป็นแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายศูนย์การ

เรียนรู้อ ผลการวิจัยที่นำมาอภิปรายซึ่งมีความแตกต่างกันในการในการผลประโยชน์ของวัดให้กับชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละวัดมีความแตกต่างกันในเรื่องของสถานที่ และชุมชนที่อาศัยอยู่รอบวัด แต่เป็นการจัดกิจกรรม หรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ผลประโยชน์ร่วมกัน

3) การใช้พื้นที่วัดในการสร้างตึกแถวให้เช่าของวัดสะแก (พระอารามหลวง) ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีองค์ประกอบของการบริหารจัดการ โดยสรุป ดังนี้

1. ด้านบุคคลากร ได้แก่ 1) ผู้ให้บริการ ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และผู้เก็บ ค่าเช่า
- 2) ผู้รับเหมาก่อสร้าง และ 3) ผู้เช่า และพยานรับรองผู้เช่า
2. ด้านทุน คือ ผู้รับเหมาะใช้ทุนในการก่อสร้างทั้งหมด ในการเช่าขอเช่า ผู้ขอจะต้องจ่ายค่าเช่า เดือนละ 1,000 บาท และเมื่อเกิดความชำรุดเสียหายผู้ ขอเช่าต้องจ่ายค่าซ่อมแซมปรับปรุงเอง
3. ด้านกฎ กติกา คือ ได้อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 37 ว่าด้วย อำนาจหน้าที่เจ้าอาวาส แล้ววัดที่มีการเช่าที่วัด ให้เจ้าอาวาสส่งแบบแปลนแผนผังการ สร้างงบประมาณการสร้าง ทั้งเงินบำรุงวัด ค่าเช่าที่ดิน อาคาร รวมทั้งสัญญาต่าง ๆ
4. การจัดการตึกแถว โดยมีการเตรียมการ คือ จะต้องขออนุญาตจากเทศบาล เมื่ออนุญาตแล้ว การดำเนินการ คือ ผู้รับเหมาะดำเนินการสร้างตามแบบที่ขออนุญาต และการใช้งาน เมื่อสร้างเสร็จก็ได้มีการเปิดให้เช่า โดยการเช่าได้ดำเนินการระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยวิธีการปฏิบัติของวัดที่มีผู้เช่า พ.ศ. 2537 และในการให้เช่า วัดได้ทำสัญญาในการเช่าเพื่อให้เป็นไปตามระเบียบขั้นตอนการขอเช่า

4. การบริหารจัดการตึกแถวให้เช่าของวัดสะแก โดยมีการ เตรียมการ คือ จะต้องขออนุญาตจากเทศบาล เมื่ออนุญาตแล้ว การดำเนินการ คือ ผู้รับเหมาะดำเนินการสร้างตามแบบที่ขออนุญาต และการใช้งาน เมื่อสร้างเสร็จก็ได้มีการเปิดให้เช่า โดยการเช่าได้ดำเนินการระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยวิธีการปฏิบัติของวัดที่มีผู้เช่า พ.ศ. 2537 และในการให้เช่า วัดได้ทำสัญญาในการเช่า เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบขั้นตอนการขอเช่า ซึ่งมีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการตึกแถว ให้เช่าของวัดพระนารายณ์ พบว่า มีการเตรียมการ โดยการขออนุญาตจากเทศบาลในการสร้างตึกแถว มีการดำเนินการ โดยผู้รับเหมาะลงมือสร้างตึกแถวให้เช่าตามแบบแปลนที่วางไว้ และมีการใช้งาน เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อย (สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิจจารุ, 20 กุมภาพันธ์ 2559)

5. ทุนที่ใช้ในการก่อสร้างตึกแถวของวัดสะแก โดยใช้ทุนของรับเหมาะทั้งหมด ผู้ที่ขอเช่า จะต้องจ่ายค่าเช่าเดือนละ 1,000 บาท และเมื่อที่เช่าเกิดความเสียหายชำรุด หรุทโทรม ผู้ขอเช่า จะต้องจ่ายค่าซ่อมแซมเอง (สัมภาษณ์ นาวาเอกจวน ทรงภูมิ, 20 กุมภาพันธ์ 2559)

เมื่อเปรียบเทียบกับวัดพระนารายณ์ พบว่า มีความแตกต่างด้านการขอเช่า ซึ่งผู้ขอเช่าจะต้องจ่ายค่าเช่าตามจำนวนชั้น โดยตึกแถว 2 ชั้น เดือนละ 3,000 บาท และตึกแถว 3 ชั้น เดือนละ 4,500 บาท (สัมภาษณ์ พระครูเกษมกิจจารุ, 21 กุมภาพันธ์ 2559)

6. การสร้างตึกแถวให้เช่าของวัดชัยสามหมอ พบว่า มีบุญนิยมด้านทาน คือ การสร้างตึกแถวให้เช่าของวัดชัยสามหมอเป็นการเสียสละเนื้อที่ของวัด เพื่อให้บุคคลที่เข้ามาเช่าได้มีที่อยู่อาศัย (อามิสทาน) และเป็นการเสียสละทุนทรัพย์ในการสร้างเพื่อให้บุคคลอื่นได้มีที่อยู่อาศัย เรียกว่าอามิสทานอีกอย่างหนึ่ง สอดคล้องกับพระมหารัตนะ รตนสิริ (2558)

วิจัยเรื่อง ผ้าไตรจีวร : การศึกษาภูมิปัญญาความเชื่อและการผลิตเพื่อเศรษฐกิจชุมชนแบบบุญนิยม กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัย พบว่า บุญนิยมที่เกิดขึ้นด้านศีล คือ ในการเขียนแบบผ้าไตรจีวร ผู้เขียนไม่ได้ไปเบียดเบียนรังแกใคร ไม่คดโกงหรือออกแบบหลอกลวง ผู้บริโภคคือออกแบบตามขั้นตอนและองค์ประกอบ ของผ้าจีวรให้ครบ ไม่ข้ามขั้นตอนเพื่อให้เสร็จเร็ว หรือลดต้นทุน มีความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค (สีลมัย)

7. โรงเรียนประจำศิษย์วิทยานุสรณ์ พบว่า มีบุญนิยมด้านศีล คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มาทำหน้าที่ต้องมีกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน และต้องเป็นผู้ที่มีศีล (ศีล 227 และศีล 10) การแสดงออกทั้งทางกาย วาจาที่สุภาพเรียบร้อย รักษาระเบียบวินัย ด้วยอาศัยความรู้ที่ได้เล่าเรียนมา (อาชีวะปาริสุทธิ) สอดคล้องกับการจัดการศึกษาของวัดหนองไช้ น้ำ พบว่า บุญนิยมที่เกิดขึ้นด้านศีล คือ การส่งพระภิกษุ สามเณรไปศึกษาเล่าเรียนแผนกธรรม และแผนกสายสามัญ รู้จักการอบรมกาย วาจาให้เรียบร้อย และอยู่ในกฎระเบียบของวัด มีการต่อศีลทุกวันพระ (สัมภาษณ์ พระฉัตรชัย สุชาโต, 20 กุมภาพันธ์ 2559)

8. การให้เช่าพื้นที่ว่างเปล่าของวัดปทุมชาติ พบว่า มีบุญนิยมด้านภวณะ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน ยังเป็นเด็กอนุบาลจะต้องให้ความเพียรพยายามอย่างมากในการพัฒนาเด็กให้มีการเรียนรู้ที่สมวัยของเด็ก (สมณะภวณะ) และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้เช่า หรือขอเช่าเพื่อทำประโยชน์ มองเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับเด็ก และคนในชุมชน จึงได้สร้างเป็นศูนย์อนุบาลเด็กเล็ก และและศูนย์การศึกษาอนุบาลและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นที่สาธารณประโยชน์ (วิปัสสนาภวณะ) สอดคล้องกับวัดขามสะแกแสง พบว่า บุญนิยมที่เกิดขึ้นด้านภวณะในงานการจัดสาธารณูปการ คือ วัดได้มีการจัดสถานที่เพื่อใช้เป็นที่ในการอบรมนั่งสมาธิ ทำความเพียร (สมณะ) และเป็นสถานที่ในการอบรมศึกษาเล่าเรียนธรรมศึกษานักเรียน และบุคคลทั่วไป (วิปัสสนา) (สัมภาษณ์ พระครูสีภวานาวิสุทธิ, 20 กุมภาพันธ์ 2559)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1) ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

วัดควรศึกษากฎ ระเบียบที่มีอยู่ใน พ.ร.บ. คณะสงฆ์ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่วัดของวัด การทำเรื่องขออนุญาตสร้างตึกแถวให้เช่าถึงเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ส่วนร่วม โดยไม่เห็นแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง การดำเนินการสร้างตึกแถวให้เช่า วัดต้องศึกษาระเบียบในการขออนุญาตในการสร้างตึกแถวให้เช่าในเขตที่วัดตั้งอยู่ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายเปรียบ ในส่วนการดำเนินการสร้างตึกแถวให้เช่า วัดต้องสรรหาบริษัทในการรับเหมาการก่อสร้างที่หลากหลาย เพื่อให้มีตัวเลือกในการตัดสินใจบริษัทที่เหมาะสมที่สุด และการให้เช่าอาคารสถานที่ วัดจะต้องพิจารณาบุคคลที่จะเข้ามาขอเช่าอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง

7.2) เสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดพื้นที่สังฆาวาสของวัดในเมืองและวัดในชนบท
- 2) ควรมีการวิจัยรูปแบบการใช้พื้นที่เขตพุทธาวาส สังฆาวาส และพื้นที่วัดในเขตกรุงเทพมหานคร
- 3) ควรมีศึกษาคติการจัดเขตพุทธาวาสในสมัยอยุธยา สมัยสุโขทัย และสมัยรัตนโกสินทร์
- 4) ควรมีการศึกษาคติพุทธาวาสในแคว้นล้านนา ล้านช้าง และอยุธยา
- 5) ควรมีการศึกษาคติเขตพุทธาวาสในกัมพูชา ลาว พม่า และไทย

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2510). *ประวัติวัดสังข์กระจาย พระสนมเอกที่ระบุงนี้คือเจ้าจอมแว่นหรือที่รู้จักกันในนามว่า คุณเสื่อเป็นผู้มีบทบาทมากในราชสำนักสมัยรัชกาลที่ 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศิริพร.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2545). *พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหารัตน์ รตนสิริ. (2559). “ผ้าไตรจีวร : การศึกษาภูมิปัญญาความเชื่อและการผลิตเพื่อเศรษฐกิจชุมชนแบบบุญนิยม กรุงเทพมหานครและปริมณฑล” *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาเรืองเดช ศรีประสม (ถาวรธมโม). (2553). “ศูนย์การเรียนรู้: การพัฒนารูปแบบเพื่อบริการชุมชน ของวัดในภาคตะวันออกเฉียง” *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาสุนันท์ สุนนโท (รุจิเวทย์). (2558). “การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอุทัย ไชยะพันธ์. (2551). การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนากระบวนการจัดการบุญสังฆทานโดยมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ. *ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
THE COMPARATIVE IN STATUS AND BODY OF KNOWLEDGE OF PUBLIC
ADMINISTRATION IN MAHACHULALONGKORNRAJADYALAYA UNIVERSITY
AND THE NATIONAL INSTITUTION OF DEVELOPMENT ADMINISTRATION

ธิติวุฒิ หมั่นมี* อนุวัต กระสังข์**

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1. เพื่อศึกษาสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์ 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และ 3. เพื่อ
วิเคราะห์แนวโน้มและทิศทางการจัดการศึกษาหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษา
โดยการใช้การวิจัยแบบคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารเป็นหลักในการประกอบการวิเคราะห์
ข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้น
นำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สถานะและองค์ความรู้ของทั้งสองสถาบันมีการจัดการเรียนการสอนใกล้เคียงกัน
เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการเช่นเดียวกัน
ดังนั้นกระบวนการจัดการเรียนการสอนรวมถึงสถานะองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาของทั้งสอง
หลักสูตรจึงมีความคล้ายกัน ประกอบด้วย กระบวนการพัฒนาหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การ
บริหารจัดการหลักสูตร ผลงานวิชาการของคณาจารย์ และ ผลงานวิทยานิพนธ์ของนิสิต แต่สิ่งที่มี
ความแตกต่างกันอย่างมากในห้าประเด็นคือ ผลงานวิชาการของคณาจารย์ จะเห็นว่าสถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(นิด้า) จะมีจำนวนผลงานที่มากเมื่อเทียบกับของ มจร ซึ่งที่เป็นเช่นนั้น
เพราะสถานภาพการบริหารจัดการอาจารย์มีความแตกต่างกัน แต่เพื่อพิจารณาคุณภาพวิทยานิพนธ์
ของนิสิตแล้วกลับเห็นว่าจำนวนผลงานของ มจร มีจำนวนมากกว่าของนิด้า ซึ่งประเด็นนี้ทำให้เห็นว่า
กระบวนการติดตามและประเมินผลของ มจร และ นิด้า มีความแตกต่างกันพอสมควร

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. เปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรทั้งสองหลักสูตรมีกระบวนการไม่แตกต่างกันซึ่งจะมีการพัฒนาหลักสูตรในทุก 5 ปี 2) โครงสร้างหลักสูตรทั้งสองสถาบันมีโครงสร้างหลักสูตรไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ จัดโครงสร้างหลักสูตรเป็น 2 แผนเหมือนกันคือ แผน ก. และแผน ข. และมีจำนวน 39 หน่วยกิตตลอดหลักสูตร 3) การบริหารจัดการ มจร มีการบริหารจัดการหลักสูตรภายใต้การกำกับดูแลของภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ส่วนของ นิด้า นั้นมีการบริหารจัดการโดยตั้งเป็นคณะรัฐประศาสนศาสตร์ต่างหาก 4) ผลงานวิชาการของคณาจารย์ มจร มีผลงานวิชาการรวม 21 เรื่องในรอบ 5 ปี ส่วนนิด้ามีจำนวน 112 เรื่องในรอบ 5 ปี และ 5) ผลงานวิทยานิพนธ์ของนิสิต มจร มีผลงานจำนวน 220 เรื่องในรอบ 5 ปี ส่วนนิด้ามีจำนวน 81 เรื่องในรอบ 5 ปี และ

3. วิเคราะห์แนวโน้มและทิศทางการจัดการศึกษาหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พบว่า 3.1 หลักสูตรวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ควรที่จะมีการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแนวใหม่มากขึ้น เช่น วิชาการจัดการความรู้ วิชาการจัดการภาครัฐแนวใหม่ และการบริหารระบบสารสนเทศ 3.2 ทางหลักสูตรฯ ควรจะมีการทำวิจัยเพื่อสำรวจภาวะการณ์ปฏิบัติงานของบัณฑิต อันจะทำให้ทราบถึงตลาดที่รองรับบัณฑิตของหลักสูตรฯ เพื่อที่หลักสูตรฯ จะได้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับองค์การที่รับบัณฑิตของหลักสูตรฯ เข้าไปทำงานมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากร่างของหลักสูตรฉบับนี้ค่อนข้างจะมุ่งเน้นไปทางด้านการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ไม่ได้เน้นการจัดการภาคเอกชนมากนัก 3.3 การเรียนการสอน ไม่ควรเน้นการบรรยายมากเกินไป ควรเน้นการมอบหมายงานให้นักศึกษาได้มีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การอภิปรายร่วมกัน และนำเสนอรายงาน และข้อสอบก็ควรจะเน้นให้นักศึกษาถ่ายทอดความคิด โดยการเขียนตอบอัตร้อยกว่า การตอบข้อสอบแบบปรนัย

คำสำคัญ: การศึกษาเปรียบเทียบสถานะ, และองค์ความรู้,

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to study status and body of knowledge of Public administration in Mahachulalongkornrajadyalaya University and The national Institution of Development Administration 2) to comparative status and body of knowledge of Public administration in Mahachulalongkornrajadyalaya University and The national Institution of Development Administration and 3. to analyze trend and direction for education management for Public administration in Mahachulalongkornrajadyalaya University and The national Institution of Development Administration. The research used the qualitative research method by data and inductive analysis with content technique.

The research findings were as follows:

1. In both status and body of knowledge of there, set the learning in the same because under control by Ministry of education. Then the learning process and body of knowledge must be consisted of course syllabus development process , course syllabus structure , course syllabus management, academic accomplishment of instructors. But the different of both were academic accomplishment of instructors that the national Institution of Development Administration had many academic accomplishment of instructors more than Mahachulalongkornrajadalaya University because of instructors management were set different. While Mahachulalongkornrajadalaya University had followed up the student for drive their thesis and accomplished their jobs.

2. To comparative status and body of knowledge of Public administration in Mahachulalongkornrajadalaya University and The national Institution of Development Administration as following 1. course syllabus development process found that same in the both will be developed every 5 years 2) course syllabus structure in the both as same which had 2 items , plan A and Plan B and had 39 credit for all. 3) course syllabus management found that Mahachulalongkornrajadalaya University managed under Political science department at Social science faculty but the national Institution of Development Administration stand alone in the Public administration 4) academic accomplishment of instructors , Mahachulalongkornrajadalaya University had 21 items within 5 years , while The national Institution of Development Administration had 112 items within 5 years and 5) Student's thesis : Mahachulalongkornrajadalaya University had 220 items within 5 years , but The national Institution of Development Administration had 81 items within 5 years

3. To analyze trend and direction for education management for Public administration in Mahachulalongkornrajadalaya University and The national Institution of Development Administration found that 3.1 Public administration course should be fulfilled new subjects which had new management such as knowledge management , New Public management and information system management. 3.2 Public administration course should be set by the work for student situation that will be considered for course development or set as company needs. 3.3 Public administration course should be set the course like

learning by doing , self learning , brainstorming and discussion more than lecture only and the test will be set as individual conception more than multiple choices.

Keywords: The Comparative In Status, Body of Knowledge

1. บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2430 โดยให้ย้ายการสอนพระปริยัติธรรมจากศาลาบอกพระปริยัติธรรมหน้าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ไปตั้งที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และโปรดให้เรียกว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” เปิดสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2432

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้คิดแบบสร้างถาวรวัตถุเรียกว่า “สังฆิกเสนาสน์ราชวิทยาลัย” ขึ้นในวัดมหาธาตุ เพื่อใช้เป็นสถานที่บำเพ็ญพระราชกุศล พระศพสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร และทรงประสงค์จะอุทิศถาวรวัตถุนี้เป็นสังฆิกเสนาสน์ สำหรับมหาธาตุวิทยาลัย โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาเก๋อพระฤกษ์เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2439 และทรงพระราชทานนามมหาธาตุวิทยาลัยใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” โดยทรงมีพระราชประสงค์ให้ใช้เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะเป็นสถาบันอุดมศึกษาตระหนักถึงความรับผิดชอบในการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพและคุณธรรมทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) นอกจากนั้นยังมีภารกิจหลักในด้านการวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ในฐานะสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยตระหนักถึงความสำคัญของแผนพัฒนาและภารกิจหลักดังกล่าว จึงได้พยายามจัดการเรียนการสอนให้สามารถตอบสนองทิศทางการพัฒนาตามนโยบายของรัฐและคณะสงฆ์ในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยมุ่งกระจายโอกาสและการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา พัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพและการประกันคุณภาพการศึกษา มุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและความเป็นสากล

การบริหารงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงการบริหารกิจการทางพระพุทธศาสนา มีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับยุคสมัย การศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ถือเป็นกระบวนการหนึ่งซึ่งสามารถตอบสนองต่อการบริหารงานเหล่านั้นให้ประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี บัณฑิตวิทยาลัยและภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนจึงได้

จัดให้มีการศึกษาในระดับมหาบัณฑิตขึ้น เพื่อผลิตมหาบัณฑิตให้มีความรู้ความเข้าใจวิชาการทางพระพุทธศาสนาและสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์เข้ากับวิชารัฐประศาสนศาสตร์ได้อย่างเหมาะสมทั้งยังสามารถนำความรู้นี้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมและสนับสนุนให้บัณฑิตมีคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา (ติน รัชญพฤทธิ์, ๒๕๓๘: ๓๔)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เปิดสอนระดับมหาบัณฑิต หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ครั้งแรกในปีพุทธศักราช 2549 โดยจัดให้มีการเรียนการสอน ณ วัดศรีสุदारาม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นแห่งแรก ต่อมาในปีพุทธศักราช 2552 ได้เปิดหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ชั้นที่วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์เป็นแห่งที่ 2 และในปีพุทธศักราช 2553 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกับภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และโครงการขยายห้องเรียนคณะพุทธศาสตร์ ณ วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้จัดเปิดสอนหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ขึ้นเป็นแห่งที่สาม จากการเปิดสอนหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตทั้งสามแห่งในเวลาใกล้เคียงกันย่อมแสดงให้เห็นว่าวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เป็นสาขาวิชาที่สามารถตอบสนองความต้องการบุคลากรทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้เป็นอย่างดี จึงทำให้มีการเปิดหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตขึ้น ทั้งในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนอย่างมากมายซึ่งสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งจัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับความนิยมน้อยอย่างมาก โดยในแต่ละปีการศึกษามีผู้สนใจสมัครเข้าศึกษาต่อหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์จำนวนมาก โดยมีอัตราเพิ่มมากขึ้นทุกปีการศึกษา ในขณะที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ หรือเป็นที่รู้จักในชื่อ “นิด้า” (NIDA) ก็ได้จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และถือว่าสถาบันแห่งนี้เป็นบิดาแห่งสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์อีกด้วย กล่าวคือ สถาบันฯ ได้จัดการศึกษาในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์นี้เป็นแห่งแรกของประเทศ สถาบันแห่งนี้เป็นสถาบันการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2509 ด้วยความช่วยเหลือเบื้องต้นจาก คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรมวิเทศสหการ มูลนิธิฟอร์ด และ Midwest University Consortium for International Affairs (MUCIA) โดยโอนคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ งานฝึกอบรมส่วนหนึ่งของสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ งานฝึกอบรม และงานสอนส่วนหนึ่งของสำนักงานสถิติแห่งชาติ มาเป็นกิจกรรมหนึ่งของสถาบัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นพิเศษ เมื่อราว พ.ศ. 2503 ได้ทรงปรารภกับ นายเดวิด รอกกีเฟลเลอร์ ถึงเรื่องที่จะปรับปรุงการสถิติของ

ชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ และในที่สุดได้มีการจัดทำโครงการเสนอรัฐบาล โดยให้ตั้ง Graduate Institute of Development Administration (GIDA) ขึ้น

ต่อมา รัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาจัดตั้งสถาบันสอนวิชาการบริหารเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ โดยได้นำโครงการ GIDA ของด็อกเตอร์ สเตซี เมย์ มาศึกษา และได้เสนอมติของที่ประชุมคณะกรรมการต่อคณะรัฐมนตรีว่าควรจัดตั้ง สถาบันพัฒนาการบริหาร (Institute of Development Administration) โดยดำเนินการสอนในชั้นปริญญาโทและเอก การศึกษาฝึกอบรม และการวิจัย ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA)

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากสถาบันการศึกษาทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ที่เปิดการศึกษาหลักสูตรในระดับปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งในแต่ละสถาบันมีผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมาก และในขณะเดียวกันก็มีผู้สำเร็จการศึกษาในอัตราส่วนที่มากเช่นกัน แต่สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการทราบเกี่ยวกับการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวทั้งสองสถาบันนี้ คือ องค์กรความรู้ของผู้ที่ศึกษาในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์นี้ มีองค์กรความรู้เป็นอย่างไร แตกต่างกันอย่างใด จากประเด็นดังกล่าว จึงนำไปสู่การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์กรความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์” ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลในการจัดการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวได้ทั้งสองสถาบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสถานะและองค์กรความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- 2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์กรความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและทิศทางการจัดการศึกษาหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์กรความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์กรความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์” โดยทำการศึกษาจากเอกสาร คู่มือหลักสูตรและงานวิจัยที่เกี่ยวกับงานวิจัยของทั้งสองสถาบันใน 5 ด้าน

ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านโครงสร้างของหลักสูตร 3) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร 4) ด้านผลงานวิชาการของคณาจารย์ และ 5) ด้านผลงานวิทยานิพนธ์ของนิสิต

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

1) **ตัวแปรต้น ได้แก่** สถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2) **ตัวแปรตาม (Dependent Variable)** ประกอบด้วย การจัดการหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ทั้งสองสถาบันในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ กระบวนการพัฒนาหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร การบริหารจัดการหลักสูตร ผลงานวิชาการของคณาจารย์ ผลงานวิทยานิพนธ์ของนิสิต ซึ่งจะกำหนดระยะเวลาของข้อมูลที่ศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ.2551-2555 รวมระยะเวลา 5 ปีของข้อมูลทั้งสองสถาบัน

3.3 ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เอกสาร ตำรา คู่มือการบริหารหลักสูตรของหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์” นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

4.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์” เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Documentary Research) ซึ่งศึกษาจากเอกสารเป็นหลักในการประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้

4.2 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เอกสาร ตำรา คู่มือการบริหารหลักสูตรของหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยจะได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารของหลักสูตรของทั้งสองสถาบันแล้วคัดเลือกเอาเฉพาะข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยและจัดทำเป็นส่วน ๆ โดยลงเลขรหัสในแต่ละหัวข้อ
- 2) จากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลที่หัวข้อเดียวกันเพื่อทำให้เกิดข้อมูลเป็นไปในทางเดียวกันแล้วจัดข้อมูลที่สังเคราะห์รวมกันแล้วจัดเรียงลำดับความสำคัญของการวิเคราะห์
- 3) นำข้อมูลที่สังเคราะห์แล้วนำมาวิเคราะห์ให้เป็นข้อมูลและสำนวนทางวิชาการ
- 4) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้วนำเสนองานวิจัยโดยวิธีการเขียนเชิงพรรณนา

4.5 การวิเคราะห์ผลข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Documentary Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารนำมาวิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- 1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา
- 2) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

5. ผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์” นี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

ก. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่น่าประหลาดใจอย่างเด่นชัดก็คือประเทศมีความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีตัวบ่งชี้ที่สำคัญ คือ GDP ที่เติบโตตามลำดับ แต่ในขณะเดียวกัน กลับพบว่ามีปัญหาต่างๆ ในสังคมที่ก่อตัวขึ้นและมีผลกระทบต่อชุมชน สังคม ประเทศชาติมีมากมาย เช่น ปัญหาความรุนแรงในประเทศ ปัญหาการทุจริตคอรัปชั่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ในสังคม ปัญหาด้านการบริหารจัดการที่เกิดจากการใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม ปัญหาการขาดธรรมาภิบาลในองค์กร และนำมาสู่การที่องค์กรกำกับดูแลด้านคุณภาพจำเป็นต้องเสนอแนวคิดที่ใช้สำหรับกำกับให้องค์กรต่างๆ ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ จึงจะรับรองหน่วยงาน เช่นการให้

การรับรองคุณภาพ หรือการประกันคุณภาพ เป็น ปัญหาต่างๆดังกล่าวข้างต้นล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้มีความต้องการนักบริหารที่มีศักยภาพสูงในการประยุกต์ความรู้ทางทฤษฎี การศึกษาวิจัย และองค์ความรู้ใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือองค์ความรู้ทางพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง และการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการบริหารที่มีคุณภาพ มีองค์ความรู้และประสบการณ์ในลักษณะที่เป็นผู้รู้จริงและปฏิบัติได้ กระตุ้นให้เกิดการใช้ความรู้ทางรัฐประศาสนศาสตร์ในการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ ประกอบกับปัจจุบันทางภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีความพร้อมทั้งทางด้านคณาจารย์ ครุภัณฑ์สำนักงาน ครุภัณฑ์ประกอบการจัดการเรียนการสอน ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ ที่สามารถรองรับการจัดการเรียนการสอนและการศึกษาวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นทางภาควิชารัฐศาสตร์ จึงมีความประสงค์จะเปิดการสอนในหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อเป็นการเปิดกว้างให้มีการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น ในศาสตร์ทางด้านการบริหารที่ผสมผสานแนวคิดทางด้านพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ด้านดังกล่าวในเชิงลึก และผสมผสานพุทธธรรมให้นำสู่วิธีการดำเนินการที่เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนากำลังคนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถของประเทศต่อไป

นอกจากนั้นด้วยนโยบายของมหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นการเป็นศูนย์กลางการศึกษา พระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม พร้อมๆ ไปด้วยการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยเฉพาะในศาสตร์ที่เป็นพุทธศาสตร์เชิงประยุกต์ ด้วยแนวคิดดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีหลักสูตรเพื่อพัฒนาบุคลากรที่เข้าถึงแก่นแท้ของศาสตร์ เพื่อทำหน้าที่ผลิตงานวิจัยเชิงบูรณาการที่ถอดองค์ความรู้ทางพุทธศาสนาผสมผสานกับศาสตร์ทางด้านการบริหาร นอกจากนั้นยังต้องประกอบด้วยความสามารถที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนอันได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การทำงานเป็นหมู่คณะ การแก้ปัญหา การรับความเสี่ยง การออกแบบและความสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการตนเอง รวมไปถึงจริยธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ทางภาควิชารัฐศาสตร์ จึงเล็งเห็นความสำคัญอย่างยิ่งในการเปิดการสอนในหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ส่วนสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์มีคณะกรรมการประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ กำหนดให้มีการประเมินผลการจัดการและปรับปรุงหลักสูตรทุก 5 ปี โดยจัดให้มีการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรในแต่ละปีการศึกษา รวมทั้งจัดให้มีการสัมมนา ระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างและเนื้อหาวิชาของหลักสูตรระหว่างนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานภาครัฐและเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและความต้องการของผู้เข้ารับการศึกษา

ข. โครงสร้างหลักสูตร

1.1 ระบบ

1.1.1 จัดการศึกษาระบบหน่วยกิตทวิภาค โดยแบ่งเวลาการศึกษาในแต่ละปีการศึกษาออกเป็น 2 ภาคการศึกษาปกติ แต่ละภาคการศึกษามีเวลาไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์อาจจัดการศึกษาภาคฤดูร้อนได้อีก 1 ภาค มีเวลาศึกษาไม่น้อยกว่า 6 สัปดาห์ และจะกำหนดระเบียบว่าด้วยการศึกษภาคฤดูร้อนที่ไม่ขัดกับข้อบังคับของมหาวิทยาลัยโดยความเห็นชอบของบัณฑิตวิทยาลัย คณะสังคมศาสตร์ หรือคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

1.1.2 จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 39 หน่วยกิต โดยแบ่งการศึกษา เป็น 2 แผนดังนี้

1) แผน ก เป็นการศึกษาที่เน้นการวิจัย โดยมีการทำวิทยานิพนธ์ ดังนี้

แบบ ก (1) ทำเฉพาะวิทยานิพนธ์ซึ่งมีค่าเทียบได้ 39 หน่วยกิต และอาจจัดให้ศึกษารายวิชาเพิ่มเติม โดยไม่ต้องนับหน่วยกิต เพื่อคุณภาพการศึกษาของผู้ศึกษา

แบบ ก (2) ศึกษารายวิชาไม่น้อยกว่า 27 หน่วยกิต และทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งมีค่าเทียบได้ 12 หน่วยกิต จำแนกประเภทดังนี้ วิชาบังคับไม่น้อยกว่า 9 หน่วยกิต, วิชาเอกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต, วิชาเลือกไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ 12 หน่วยกิต รวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 39 หน่วยกิต

2) แผน ข ศึกษารายวิชาไม่น้อยกว่า 33 หน่วยกิต และทำสารนิพนธ์ ซึ่งมีค่าเทียบได้ 6 หน่วยกิต จำแนกประเภทดังนี้วิชาบังคับไม่น้อยกว่า 9 หน่วยกิต, วิชาเอก ไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต, วิชาเลือกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิตและสารนิพนธ์ 6 หน่วยกิตรวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 3 หน่วยกิต โดยผู้ศึกษาแผน ข จะต้องสอบผ่านการสอบประมวลความรู้ (Comprehensive Examination) ด้วยข้อเขียน และหรือสอบปากเปล่า

1.2 การจัดการศึกษาภาคฤดูร้อน

อาจจัดการศึกษาภาคฤดูร้อนได้ 1 ภาคการศึกษา มีเวลาศึกษาไม่น้อยกว่า 6 สัปดาห์ โดยให้เป็นไปตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ.2541 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2549

1.3 การเทียบเคียงหน่วยกิตในระบบทวิภาค

1.3.1 รายวิชาที่กำหนดให้นิสิตฟังการบรรยายสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง และศึกษานอกเวลาอีกไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมงตลอดภาคการศึกษา ให้มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

1.3.2 รายวิชาที่นิสิตใช้เวลาปฏิบัติการ อภิปราย หรือสัมมนาสัปดาห์ละ 2 ถึง 3 ชั่วโมง และเมื่อรวมเวลาศึกษานอกเวลาแล้ว นิสิตใช้เวลาไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ตลอดภาคการศึกษา ให้มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

ค. การบริหารจัดการหลักสูตร

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการบริหารที่มีคุณภาพ มีองค์ความรู้และประสบการณ์ในลักษณะที่เป็นผู้รู้จริงและปฏิบัติได้ กระตุ้นให้เกิดการใช้ความรู้ทางรัฐประศาสน

ศาสตร์ในการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ ประกอบกับปัจจุบันทางภาควิชารัฐศาสตร คณะสังคมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีความพร้อมทั้งทางด้านคณาจารย์ ครุภัณฑ์สำนักงาน ครุภัณฑ์ประกอบการจัดการเรียนการสอน ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ ที่สามารถรองรับการจัดการเรียนการสอนและการศึกษาวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นทางภาควิชารัฐศาสตร จึงมีความประสงค์จะเปิดการสอนในหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อเป็นการเปิดกว้างให้มีการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น ในศาสตร์ทางด้านการบริหารที่ผสมผสานแนวคิดทางด้านพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ด้านดังกล่าวในเชิงลึก และผสมผสานพุทธธรรมให้นำไปสู่วิธีการดำเนินการที่เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนากำลังคนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถของประเทศต่อไป

เมื่อพิจารณาการบริหารจัดการของสถาบันพัฒนาบริหารศาสตรจะเห็นว่า ในคณะรัฐประศาสนศาสตรนั้นมีจำนวนหลักสูตรที่เปิดสอนหลายหลักสูตรด้วยกัน ซึ่งในแต่ละหลักสูตรก็มีนักศึกษาจำนวนมากแต่มีอาจารย์ที่ให้คำปรึกษาจำนวนจำกัด อนึ่งการบริหารจัดการเรื่องของเวลาของสถาบันดังกล่าวนี้มีการบริหารเวลาที่เป็นเวลาจำกัดหรือเวลาราชการจึงทำให้นักศึกษาเข้าหาที่ปรึกษาได้ยาก อันส่งผลต่อการดำเนินการในการทำวิทยานิพนธ์จึงทำให้มีผู้สำเร็จการศึกษาในแต่ละปีมีจำนวนไม่มากซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งของการบริหารจัดการ กล่าวคือ การให้ความสำคัญกับผู้ศึกษา การเอาใจใส่ การบริหารจัดการและการดูแลให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาที่ศึกษาในหลักสูตรเพื่อที่จะทำให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่คณะกำหนด

6. อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร” นี้ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) ด้านกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร พบว่ามีคณะกรรมการประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร กำหนดให้มีการประเมินผลการจัดการและปรับปรุงหลักสูตรทุก 5 ปี โดยจัดให้มีการติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรในแต่ละปีการศึกษา รวมทั้งจัดให้มีการสัมมนาระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างและเนื้อหารายวิชาของหลักสูตรระหว่างนักวิชาการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานภาครัฐและเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและความต้องการของผู้เข้ารับการศึกษา สอดคล้องกับ **ไพโรจน์ จิรพรไพศาล** พบว่า ลักษณะความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ด้านบุคคลมีความเป็นเลิศ พบว่าบุคลากรในหน่วยงานได้รับโอกาสในการเข้าร่วมการศึกษา

และการอบรมและหาความรู้เพิ่มเติมสม่ำเสมอ 2) ด้านมีแบบแผนทางความคิด พบว่าสามารถวิเคราะห์ และจัดลำดับความสำคัญทางความคิดก่อนนำไปปฏิบัติได้ 3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน พบว่าคนในองค์กรมีความตั้งใจที่จะทำวิสัยทัศน์ให้เป็นจริง และมีแผนงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร 4) ด้านการเรียนรู้เป็นทีม พบว่ามีการกำหนดให้การเรียนรู้แบบทีมงานเป็นนโยบายขององค์กร 5) ด้านมีการคิดเชิงระบบ พบว่ามีแนวทางปฏิบัติที่สามารถแก้ไขปัญหาขององค์กรโดยรวม (ไพโรจน์ จิรพรไพศาล, ๒๕๕๒: ๖๗-๖๙)

2) ด้านโครงสร้างของหลักสูตร

การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พบว่าจัดการศึกษาระบบหน่วยกิตวิชา โดยแบ่งเวลาการศึกษาในแต่ละปีการศึกษาออกเป็น 2 ภาคการศึกษาปกติ แต่ละภาคการศึกษามีเวลาไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์อาจจัดการศึกษาภาคฤดูร้อนได้อีก 1 ภาค มีเวลาศึกษาไม่น้อยกว่า 6 สัปดาห์ และจะกำหนดระเบียบว่าด้วยการศึกษาภาคฤดูร้อนที่ไม่ขัดกับข้อบังคับของมหาวิทยาลัยโดยความเห็นชอบของบัณฑิตวิทยาลัย คณะสังคมศาสตร์ หรือ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร สอดคล้องกับพิชิต เทพวรรณ พบว่า หากองค์กรใดมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอยู่แล้ว ก็จะได้เปรียบกว่าองค์กรอื่นๆ เนื่องจากบุคลากรแต่ละคนจะมีความรู้ความสามารถในเรื่องที่แตกต่างกันองค์กรที่มีการเรียนรู้ที่เป็นพลวัต มีความสามารถในการจัดการกับความรู้ควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ สามารถเรียกได้ว่าเป็น “เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)” โดยองค์การลักษณะดังกล่าวจะสามารถทำให้สมาชิกในองค์กรมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีการแลกเปลี่ยนความรู้อันเกิดจากการลองผิดลองถูกมีการถ่ายโอนความรู้ไปยังสมาชิกอื่นในองค์กรเพื่อให้เกิดผลอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสมาชิกสามารถนำประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการได้อย่างสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมในผลิตภัณฑ์ กระบวนการและการจัดการในองค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ธุรกิจได้ นอกจากนี้วัฒนธรรมองค์กรต้องมีการสร้างบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ เช่น การเน้นการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนบุคลากรในองค์กรจะต้องมีความกระตือรือร้นยอมรับและจัดให้มีการถ่ายทอดการเรียนรู้อย่างเปิดเผย รวมถึงระบบการให้รางวัลที่สร้างแรงบันดาลใจ เช่น การประกาศยกย่อง หรือชมเชยเพื่อเป็นแรงจูงใจ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีภายในองค์กรมากเกินไป อาจทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกิดความเสียหายได้ ซึ่งองค์การแห่งการเรียนรู้เป็นเรื่องที่มีหลายแนวทางในการปฏิบัติ ขณะเดียวกันไม่ได้หมายความว่าเมื่อนำรูปแบบที่ประสบความสำเร็จไปใช้แล้วองค์การจะประสบความสำเร็จตามไปด้วย ทั้งนี้ยังมีปัจจัยแวดล้อมหลายประการที่แตกต่างกัน ดังนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้บริหารที่จะต้องทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน การถ่ายทอดระหว่างบุคคลจนมีการต่อยอดและสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ (พิชิต เทพวรรณ, ๒๕๔๘: ๖๕)

3) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร

การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พบว่าด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ข้อมูลผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะของผู้เรียน การจัดประชุมเป็นระยะ ๆ สอดคล้องกับ ร้อยตำรวจตรี(หญิง) สุพัตร จันทร์เทียน พบว่า การรับรู้ศักยภาพการพัฒนาไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง คุณลักษณะส่วนบุคคลส่วนใหญ่ไม่มีความแตกต่างในการรับรู้เรื่องศักยภาพในการพัฒนาไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้ (สุพัตรา จันทร์เทียน, ๒๕๔๓: ๘๔-๘๙)

4) ด้านผลงานวิชาการของคณาจารย์

การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พบว่าจากการศึกษาเกี่ยวกับผลงานวิชาการของคณาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2551 ถึงปีการศึกษา 2555 ซึ่งมีคณาจารย์ประจำหลักสูตรผลิตผลงานค่อนข้างมากพอสมควร สอดคล้องกับ วรรณาด แสงจันทร์ พบว่า ธนาคารไทยพาณิชย์ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ค่อนข้างมากในระยะแรกให้ความสำคัญกับพนักงานในระดับผู้บริหารให้เรียนรู้แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ก่อน จากนั้นจึงขยายแนวคิดไปสู่พนักงานทุกระดับ และให้ผู้เรียนแบบค่อยเป็นค่อยไป เปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดแหล่งวิทยากรให้ และนำเทคโนโลยีของ Internet มาเสริมสร้างการเรียนรู้ให้มากขึ้น (วรรณารถ แสงจันทร์, ๒๕๔๘: ๗๗-๗๘)

5) ด้านผลงานวิทยานิพนธ์ของนิสิต

การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พบว่า ผลงานวิทยานิพนธ์ของผู้สำเร็จการศึกษาทั้งสองสถาบันที่มีความแตกต่างกันพอสมควร กล่าวคือ เมื่อดูจากสถิติแล้วจะเห็นว่าจำนวนผู้ที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในแผนของการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้นจะมีผู้สำเร็จการศึกษาในแต่ละปีเมื่อเทียบกับผู้นำเร็จการศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ถือว่า มีจำนวนมากกว่าพอสมควร แสดงให้เห็นถึงกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรรวมถึงวิธีการการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพจึงสามารถทำให้ผู้ที่ศึกษาในหลักสูตรได้สำเร็จการศึกษาตามเกณฑ์ที่หลักสูตรกำหนด หรืออาจพิจารณาอีกในแง่หนึ่งได้ว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาของสงฆ์เป็นหลัก การบริหารจัดการหลักสูตรและการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตรนั้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องเวลาและการเอาใจใส่ในนิสิตเป็นสิ่งสำคัญ มีการจัดโครงการคลินิกวิจัยเพื่อเป็นการติดตามงานของนิสิตที่ศึกษาในหลักสูตรเพื่อที่จะทำให้ผู้ที่ศึกษาในหลักสูตรของสถาบันสำเร็จการศึกษาตามเกณฑ์ที่หลักสูตรกำหนด จึงทำให้มีผู้สำเร็จการศึกษาเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับผู้สำเร็จการศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ในแต่ละปี สอดคล้องกับ ประพันธ์ หาญขวิ้ง พบว่า ในการพัฒนาคนในองค์กรให้เป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า

อย่างต่อเนื่องนั้น เครื่องมือที่สำคัญที่สุดก็คือการเรียนรู้ขององค์กรละบุคคลในองค์กร จะทำให้องค์กรและคนในองค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (ประพันธ์ หาญขว่าง, ๒๕๓๘: ๖๗-๗๐) เมื่อพิจารณาการบริหารจัดการของสถาบันที่พัฒนาบริหารศาสตร์จะเห็นว่า ในคณะรัฐประศาสนศาสตร์นั้นมีจำนวนหลักสูตรที่เปิดสอนหลายหลักสูตรด้วยกัน ซึ่งในแต่ละหลักสูตรก็มีนักศึกษาจำนวนมากแต่มีอาจารย์ที่ให้คำปรึกษาจำนวนจำกัด อนึ่งการบริหารจัดการเรื่องของเวลาของสถาบันดังกล่าวนี้มีการบริหารเวลาที่เป็นเวลาจำกัดหรือเวลาราชการจึงทำให้นักศึกษาเข้าหาที่ปรึกษาได้ยาก อันส่งผลต่อการดำเนินการในการทำวิทยานิพนธ์จึงทำให้มีผู้สำเร็จการศึกษาในแต่ละปีมีจำนวนไม่มากซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งของการบริหารจัดการ กล่าวคือ การให้ความสำคัญกับผู้ที่ศึกษา การเอาใจใส่ การบริหารจัดการและการดูแลให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาที่ศึกษาในหลักสูตรเพื่อที่จะทำให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่คณะกำหนด

7. ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์” จากข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยเรื่องนี้จะเป็นอย่างยิ่งสถาบันการศึกษาที่จะพิจารณานำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายจัดทำหลักสูตร ตามประเด็นสำคัญคือ 1) ด้านกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 2) ด้านโครงสร้างของหลักสูตร 3) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร 4) ด้านผลงานวิชาการของคณาจารย์ และ 5) ด้านผลงานวิทยานิพนธ์ของนิสิต

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการวิจัยสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ระดับต่างๆ เพื่อให้การสร้างแผนพัฒนาได้ตรงประเด็น
- 2) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสถานะและองค์ความรู้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในรูปแบบต่างๆ
- 3) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพถอดองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีเลิศของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- ติน รัชฎพฤทธ์. (2538). **ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- ประพันธ์ หาญขว้าง. (2538). “องค์กรแห่งการเรียนรู้ : แนวทางในการพัฒนาองค์กรและทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรในอนาคต”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**. โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,
- พิชิต เทพวรรณ. (2548). **องค์กรแห่งการเรียนรู้ : แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศสำหรับนวัตกรรม**. คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่,
- ไพโรจน์ จิรพรไพศาล น.ท.. (2552). **แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานวิจัยและพัฒนาการทางทหารกองทัพเรือ. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล,
- วรณารถ แสงจันทร์. (2548). “แนวคิดและวิธีส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร กรณีศึกษา : ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒน บริหารศาสตรมหาบัณฑิต**. โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,
- สุพัตรา จันทร์เทียน, ร.ต.ต. หญิง. (2543). “การรับรู้บรรยากาศองค์กรและศักยภาพการพัฒนา ศักยภาพการพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,

รูปแบบการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืน ของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

MODEL FOR SUSTAINABLE MARKETING STRATEGIES OF THE RESTAURANT BUSINESS IN SPECIAL ECONOMIC ZONE

วันทนี๋ แสนภักดี* บัณฑิต ผังนิรันดร์** ปรีชา พงษ์เพ็ง***

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของกลยุทธ์ทางการตลาด ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก แนวโน้มทางการตลาด นโยบายรัฐบาลและความสำเร็จของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของกลยุทธ์ทางการตลาด ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก แนวโน้มทางการตลาด และนโยบายรัฐบาลที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ 3) เพื่อเสนอรูปแบบกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เชิงปริมาณคือ ผู้ประกอบธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ 13 จังหวัดจำนวน 560คน โดยการกำหนดตัวอย่างเป็น 20 เท่าของตัวแปรที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถาม สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ 13 จังหวัด จำนวน 26 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและยืนยันข้อมูลโดยใช้ทฤษฎี 3 เสา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติพรรณนา(Descriptive Statistic) ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้เทคนิคการพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model, SEM)เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ (Interview) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 และนำเสนอรูปแบบกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาด ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก แนวโน้มทางการตลาด

* ปรัชญาดุษฐ์บัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการพัฒนาแขนงวิชาการบริหารงานภาครัฐและภาคเอกชน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

*** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

นโยบายรัฐบาลมีอิทธิพลทางตรงต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .69, .33, .50, .63 และ .76 ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรเชิงสาเหตุทั้งหมด สามารถอธิบายความแปรปรวน หรือทำนายได้ร้อยละ 85 นอกจากนี้ในการวิจัยเชิงคุณภาพยังพบว่าการรักษามาตรฐานในการให้บริการลูกค้าและการรักษาพนักงานที่มีคุณภาพ สามารถสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนในธุรกิจร้านอาหารได้อีกด้วย หลังจากได้ข้อค้นพบแล้ว ผู้วิจัยได้พัฒนา RSZModel ซึ่งเป็นรูปแบบกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อความสำเร็จ อย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อพัฒนาธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด, ความสำเร็จอย่างยั่งยืน , ร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ABSTRACT

The research aims to:1) to study the current state of the marketing strategy, factors within the external factors, market trends. Government policy and success of restaurant business in Special Economic Zones 2) To study the influence of marketing strategies, factors within external factors, market trends. And government policies that affect the success of the restaurant business in the Special Economic Zone. 3) To offer the model marketing strategy that affect to the success sustainable of the restaurant business in the Special Economic Zone. This research is quantitative and qualitative research. Research samples Quantitative is The restaurant business in the Special Economic Zone of the 13 provinces of 560 people by setting the sample to 20 times the variable studied. The tool used to collect data was a questionnaire. For qualitative research The sample was The restaurant business operators in the 13 Special Economic Zones were selected by random sampling. Tools used to store data. This is an in-depth interview and confirms the data using the 3-stat theory used in the data analysis. Descriptive statistics, percentage, mean and standard deviation. The researcher used Mixed Methodology as a quantitative research. (Quantitative Research) using the Structural Equation Model (SEM) technique to meet the research objectives of Article 1. And Qualitative method, using interview technique, analyzes data by content analysis technique to meet research objectives.of Article 2. And present a marketing strategy model that has contributed to the sustainable success of the restaurant business in the Special Economic Zones to meet the research objectives of Article 3. The

results show that marketing strategies, factors within the external factors, market trends. Government policy has direct influence on the sustainable success of the restaurant business in the Special Economic Zone. The coefficients of influence were .69, .33, .50, .63 and .76, respectively, at the .05 level of significance. Can explain the variance. Or 85 percent predicted. In addition, qualitative research has also found that maintaining standards in customer service and maintaining quality employees. It can also create sustainable success in the restaurant business. After the discovery. Researchers have developed the RSZModel, a marketing strategy that affects success. Sustainable business restaurant in the Special Economic Zone To develop restaurant business in the Exclusive Economic Zone of Thailand.

Keywords: Marketing Strategy Formulation , Sustainable success , Restaurants in Special Economic Zones

1. บทนำ

เศรษฐกิจในปัจจุบันมีแนวโน้มการเติบโตที่ลดลงทั่วโลก ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงจากตลาดเกิดใหม่ที่กำลังเผชิญอุปสรรคเพื่อสร้างเศรษฐกิจจากสินค้านำเข้าและส่งออกของแต่ละประเทศ คาดว่าเศรษฐกิจโลกจะฟื้นตัวอย่างช้า ๆ จนถึงร้อยละ 3.0 ในปี ค.ศ. 2018 ขณะที่บางประเทศมีนโยบายกระตุ้นทางการเงินและการคลังเพื่อปฏิรูปโครงสร้างการเจริญเติบโตทั้งในระยะสั้นและระยะยาวตั้งแต่ช่วงต้นปี ค.ศ.2016 นอกจากนั้นความไม่แน่นอนทางการเมืองสามารถส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบายทางการเงินในการกระตุ้นเศรษฐกิจและมีการชะลอตัวด้านการส่งออก(World Bank Group [WBG], 2016)

โครงสร้างของนโยบายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนเพื่อส่งสัญญาณไปยังนักลงทุนในการกำหนดเป้าหมายที่จะเพิ่มผลผลิตโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้และการพัฒนาทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นการวางรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการลงทุนแนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจท่ามกลางการค้าโลกที่อ่อนแอต้องเพิ่มกำลังการผลิต และปรับปรุงตลาดแรงงาน การเจริญเติบโตของการจ้างงานโดยการใช้ข้อมูลข่าวสารทางเทคโนโลยี ในช่วงเริ่มต้นปีค.ศ. 2016 กระแสเงินทุนที่จะเกิดขึ้นใหม่และการพัฒนาเศรษฐกิจยังคงมีความเสี่ยงที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันในการลงทุน การกระตุ้นเศรษฐกิจจากการเงินการคลังของประเทศดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป นโยบายเศรษฐกิจมหภาคสนับสนุนโครงสร้างการปฏิรูปเศรษฐกิจของแต่ละประเทศในภูมิภาค ซึ่งปัจจุบันมีสภาพแวดล้อมที่เปราะบาง การปฏิรูปดังกล่าวจะสนับสนุนอุปสงค์รวมในระยะสั้นอย่างเข้มแข็งมากขึ้น การลดอุปสรรคในการดำเนินการด้านการคลังเพื่ออำนวยความสะดวกของธุรกิจ (WBG,2016)

แผนกลยุทธ์ในระดับภูมิภาคที่มุ่งสู่ตลาดเดียวจากฐานการผลิตเดียวในอาเซียน และการตระหนักในการแข่งขันที่รุนแรงจากการเปิดพรมแดน ดังนั้นทุกประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มการเตรียมความพร้อมและโอกาสการแข่งขันทางการค้าที่ชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมตลาดเกิดใหม่ในภูมิภาค รวมถึงการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ในภูมิภาคอาเซียน ประชาคมอาเซียนมีปรับลดอัตราภาษีเกือบเป็นศูนย์ เพิ่มเป้าหมายการตลาดแบบบูรณาการ ดังนั้นยุทธศาสตร์การตลาดก็เปลี่ยนไป ทุกธุรกิจ ในอาเซียนก็ต้องตอบสนองการเปลี่ยนแปลงนี้ ชุมชนธุรกิจ ในอาเซียนต้องเตรียมความพร้อมเพื่อการวางแผนเชิงกลยุทธ์ระดับภูมิภาคเพื่อให้ครอบคลุมตลาดอาเซียน ซึ่งแต่ละประเทศต้องมีวิธีการเฉพาะสู่แนวโน้มการแข่งขันมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางที่สามารถทำธุรกิจด้านนี้ได้ด้วย ผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางเหล่านี้มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจอาเซียนในการสนับสนุนการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนและครบวงจร ดังนั้นกลยุทธ์ทางการตลาดของภูมิภาคอาเซียนควรให้โอกาสในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดและการเข้าถึงข้อมูลในตลาดภูมิภาคอาเซียนให้มากขึ้น เพื่อการเจริญเติบโตสู่ตลาดอาเซียนและตลาดโลกอย่างยั่งยืน (<http://www.aseanstrategic.com/>)

ธุรกิจร้านอาหารเป็นธุรกิจหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้และสนับสนุนการท่องเที่ยวซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศไม่น้อยกว่าธุรกิจอื่น ๆ ผลการวิจัยของธนาคารกสิกรไทย พบว่าคนไทยส่วนใหญ่ สามารถเลือกใช้บริการร้านอาหารตามความต้องการของตนเองมากขึ้น ประกอบกับผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารที่นำแนวคิดกลยุทธ์ใหม่ๆ มาดึงดูดใจลูกค้าที่มีความหลากหลายในรสนิยมการบริโภค ทำให้มีการแข่งขันในธุรกิจร้านอาหารเป็นไปอย่างรุนแรง นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องถึงธุรกิจที่สนับสนุนร้านอาหารเช่น ผู้ผลิตเครื่องปรุง ผู้ผลิตวัตถุดิบ ผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป ผู้ผลิตเครื่องดื่ม เป็นต้น ผู้ประกอบการใช้ความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ต่อยอดขยายการลงทุนมาสู่ธุรกิจร้านอาหารได้ดีสำหรับธุรกิจร้านอาหารขนาดกลางและเล็กก็มีพัฒนาการ โดยนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการประกอบธุรกิจเพื่อสร้างความแตกต่างให้กับลูกค้า โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการให้บริการลูกค้าในทุกระดับได้เป็นอย่างดี(ธนาคารกสิกรไทย, 2559)

แนวโน้มทางการตลาดของผู้บริโภคก็เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของความสำเร็จในธุรกิจร้านอาหาร หากผู้ประกอบการร้านอาหารให้ความสนใจและนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดและบริการให้ลูกค้าได้ตามความต้องการซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านเช่น Sumaedi and Yarmen(2015) ;A'mirah,Basri, Ahmad, I. Anuar,and Ismail(2015) ; C. , I. ,and. Ekeke(2015) ; Durrani (2013) ; Ahmad A. Al-Tit (2015) ; Jeong,Choong-Ki ,Myung-Ja and Ryu (2011) ; Jeong, Jeongdoo, Ja,andRyu(2013) ; HanandRyu(2012) ; Ryu, Leeand Kim (2012); Ryuand Han(2011) ; Dutta, K., Parsa, H. G., Parsa, A. R., and Bujisic, M. (2014); Lee, K., and Ha, I. S. (2012) ที่พบว่า แนวโน้มทางการตลาด ทำให้มีลูกค้ารายใหม่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารที่ศึกษาแนวโน้มของตลาดสามารถพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้ตรงใจลูกค้าได้มากขึ้นสร้างกำไรให้ธุรกิจร้านอาหารจำนวนมาก ส่วนอาหารเพื่อสุขภาพเป็นแนวโน้มใหม่ของลูกค้าและตลาดที่ต้องการผู้ประกอบการที่ศึกษาลูกค้าอย่างแท้จริงก็สามารถ

จัดเมนูที่ส่งเสริมสุขภาพหรือเมนูสีเขียว ให้กับลูกค้าที่ต้องการสร้างความสำเร็จให้กับธุรกิจได้มากมาย

สำหรับนโยบายรัฐบาลก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การประกอบธุรกิจร้านอาหารประสบความสำเร็จอย่างราบรื่น และยั่งยืน ซึ่งนักวิชาการหลายท่าน เช่น Jeong, Jeongdoo, MyungJaand Ryu(2013) ; HanandRyu(2012) ; Ryu, Lee and Kim (2012); Ryuand Han(2011) ; Dutta, K., Parsa, H. G., Parsa, A. R., and Bujisic, M. (2014); Lee, K., and Ha, I. S. (2012); Sumaedi and Yarmen(2015) : A'mirah,Basri, Ahmad, Faiz I. Anuar,and Ismail(2015) ; Y. Jenkins (2015) ; Abernathy, J., Kubick, T., and Masli, A. (2013) ; J. Weinreich(2016) ; Tinne(2012) ; Basri et al.(2015) พบว่า การปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล เช่นการเสียภาษี การจดทะเบียนการค้า การดำเนินกิจกรรมภายใต้การส่งเสริมของรัฐบาล การใช้แรงงานลูกจ้าง รวมถึงการปฏิบัติตามนโยบายด้านอาหารของรัฐบาลในการส่งเสริมสุขภาพประชาชนให้ปลอดภัย สามารถสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจร้านอาหารได้

ในเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทยมีการลงทุนจากนักลงทุนชาวไทยและชาวต่างชาติในหลากหลายอุตสาหกรรม จากการเชิญชวนของรัฐบาลไทย ซึ่งอำนวยความสะดวกทั้งทางด้านภาษี การทำธุรกรรมสำหรับผู้ประกอบการและนักลงทุน เพื่อส่งเสริมให้มีการลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ประเทศไทยต้องการในขณะเดียวกันนักลงทุนด้านการทำธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษย่อมมีมากขึ้นและมีการแข่งขันทางการตลาดที่รุนแรงขึ้นจากการที่ต้องให้บริการลูกค้าที่เป็นนักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษทั่วประเทศจึงจำเป็นต้องศึกษากลยุทธ์และสิ่งที่จะทำให้ธุรกิจร้านอาหารของตนเองประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนซึ่งมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ก้าวหน้า จากความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา รูปแบบการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหาร ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษทั่วประเทศไทยให้มีศักยภาพในการแข่งขันทุกระดับและร่วมพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศภายใต้นโยบายของรัฐบาลสู่ความเข้มแข็งในเวทีโลกต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของกลยุทธ์ทางการตลาด ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก แนวโน้มทางการตลาด นโยบายรัฐบาลและความสำเร็จของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ
- 2.2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของกลยุทธ์ทางการตลาด ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก แนวโน้มทางการตลาด และนโยบายรัฐบาลที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ
- 2.3) เพื่อเสนอรูปแบบกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

3. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยคือผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ของประเทศไทย จาก 13 จังหวัดที่ยื่นขอจดทะเบียน ณ สำนักงานบริการการจดทะเบียนธุรกิจ สำนักทะเบียนธุรกิจ และส่วนจดทะเบียนธุรกิจกลางกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. 2556 – 2559 ประกอบด้วย จังหวัดตาก จำนวน 79 คน จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 66 คน จังหวัดสระแก้ว จำนวน 72 คน จังหวัดตราด จำนวน 33 คน จังหวัดสงขลา จำนวน 81 คน จังหวัดเชียงราย จำนวน 60 คน จังหวัดหนองคาย จำนวน 30 คน จังหวัดนครพนม จำนวน 29 คน จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 173 คน จังหวัดนราธิวาส จำนวน 47 คน จังหวัดชลบุรี จำนวน 79 คน จังหวัดระยอง จำนวน 88 คน จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 27 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 864 คน

กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการกำหนดขนาดตัวอย่างเป็น 20 เท่าของตัวแปรที่ศึกษาจำนวน 560 คน โดยกำหนดสัดส่วนประมาณค่าจากประชากรตามเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย เขตเศรษฐกิจพิเศษระยะที่ 1 มี 5 จังหวัด เขตเศรษฐกิจพิเศษระยะที่ 2 มี 5 จังหวัด และเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกจำนวน 3 จังหวัด รวม 13 จังหวัด

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมแล้วสามารถสรุปตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

2. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือตัวแปรที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งมีทั้งสิ้น 5ตัวแปร ประกอบด้วยกลยุทธ์ทางการตลาด ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก แนวโน้มทางการตลาดและนโยบายรัฐบาล

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดแบบยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ประเทศไทย ประกอบไปด้วยตัวแปร 5 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ทางการตลาด ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก แนวโน้มทางการตลาดและความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ขอบเขตด้านเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้เริ่มตั้งแต่ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2558 – เดือนกันยายน พ.ศ. 2560

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) เป็นหลัก โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และใช้เทคนิคการวิจัยแบบการพัฒนาแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model, SEM) ซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Casual Model Relationship) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 หลังจากที่ได้ทราบผลการวิจัยเชิงปริมาณแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติม (Qualitative Data Collective) ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมาย (Key Information) และยืนยันข้อมูลด้วยทฤษฎี 3 เส้า เพื่อนำข้อมูลมาอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการเพื่อค้นหาข้อมูลสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณทั้งในกรณีที่เส้นทางความสัมพันธ์ เป็นและไม่เป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัย เพื่อให้ผลการวิจัยมีความละเอียดลึกซึ้งในฐานะที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสนามการวิจัย

กระบวนการวิจัยเริ่มต้นจากการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ตลอดจนกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของตัวแปรที่ทำการศึกษา แล้วดำเนินการพัฒนาแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ที่ใช้ในการวิจัย มีการหาคุณภาพของแบบสอบถามด้วยการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการนำแบบสอบถามทุกข้อคำถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี ด้วยเทคนิคการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence : IOC) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า .60 ขึ้นไป และดำเนินการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discriminate Power) ด้วยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง ในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 50ฉบับ เพื่อตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์คะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total correlation) โดยให้ข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อมากกว่า .20 ขึ้นไปถือว่ามีความเหมาะสม และหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (Reliability) ด้วยเทคนิคแบบอัลฟา (Cronbach Alpha) โดยให้แบบสอบถามตัวแปรเชิงประจักษ์ (Observation Variable) ที่มีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า .70 ขึ้นไปถือว่ามีความเหมาะสม

ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจริงตามที่ได้กำหนดไว้ในวิธีการสุ่ม (Random Sampling) แล้วดำเนินการหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของตัวแปรเชิงประจักษ์ (Observation Variable) และตัวแปรแฝง (Latent Variable) ดำเนินการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างเชิงสาเหตุความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Structural Equation Model, SEM) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL Version 8.72

หลังจากที่ได้ทราบผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแล้ว ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มเป้าหมาย (Key Information) เพื่อนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาสนับสนุนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ทั้งในกรณีที่เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ เป็นและไม่เป็นไปตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคแบบ 3 เสา (Triangle) แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามแนวทางของ Alan และ Robert (1995) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมียอมปล่อยให้หาคำตอบของผู้วิจัยเข้าไปเกี่ยวข้องกับข้อมูลและทำการมองข้อมูลที่ได้ในลักษณะของภาพรวมทั้งหมดโดยไม่แยกส่วน (Holistic) แล้วทำการตีความหมายที่ได้จากถ้อยคำอย่างเป็นระบบ (Interpretation approaches) การรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบและง่ายต่อการศึกษางานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งภาคส่วนของการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ได้แก่ ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

5. ผลการวิจัย

สมการเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงเชิงสาเหตุ (Independent Variable) ที่ส่งผลทางตรง (Direct Effect) ต่อตัวแปรแฝงเชิงผล (Dependent Variable) ในแบบจำลองที่พัฒนาและปรับแก้แล้ว (Adjust Model)

$$\begin{aligned} \text{suces} = & 0.69 * \text{famkst} + 0.33 * \text{inerfac} + 0.50 * \text{extfac} + 0.63 * \text{trendmk} + 0.76 \\ & (0.150) \quad (0.070) \quad (0.011) \quad (0.021) \quad (0.191) \\ & 4.47 \quad 4.46 \quad 4.48 \quad 3.00 \quad 3.94 \\ * \text{polgov}, \text{Errorvar.} = & 0.054, R^2 = 0.85 \dots \dots \dots 53 \\ & (0.0099) \\ & 1.08 \end{aligned}$$

สมการ 53 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาด (famkst) ปัจจัยภายใน (inerfac) ปัจจัยภายนอก (extfac) แนวโน้มทางการตลาด (trendmk) นโยบายรัฐบาล (polgov) มีอิทธิพลทางตรงต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (suces) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .69, .33, .50, .63 และ .76 ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรเชิงสาเหตุทั้งหมด สามารถอธิบายความแปรปรวน หรือทำนายได้ร้อยละ 85

หลังจากที่ได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนานวัตกรรม RSZ Model เป็นรูปแบบการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษต่อไป

6. อภิปรายผล

1) การอภิปรายผล อิทธิพลของตัวแปรด้านกลยุทธ์ทางการตลาด ที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้ข้อค้นพบว่ากลยุทธ์ทางการตลาดที่ประกอบด้วย กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์บรรจุภัณฑ์ กลยุทธ์ราคา กลยุทธ์ส่งเสริมการขาย และช่องทางการจัดจำหน่ายกลยุทธ์การใช้พนักงานขาย การให้ข่าวสารและกลยุทธ์พลัง สามารถทำให้ลูกค้ามีความพึงพอใจในการให้บริการ สามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับธุรกิจร้านอาหาร สร้างความจงรักภักดี กลับมาใช้บริการซ้ำและบอกต่อแบบปากต่อปากให้กับ ญาติ มิตร และคนที่รู้จัก ทำให้ธุรกิจร้านอาหารมีความสามารถในการแข่งขันทางการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับ Sarathy, R., and Banalieva, E. R. (2014) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการใช้กลยุทธ์การตลาด มีการเปรียบเทียบการพัฒนาเศรษฐกิจในตลาดเกิดใหม่ พบว่า มีความแตกต่างระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจที่ใช้กลยุทธ์ทางการตลาดและการใช้กลยุทธ์ทางการตลาด มีความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงศึกษากลยุทธ์การตลาดของบริษัทจากตลาดเกิดใหม่ภายใต้การดำเนินงานของการพัฒนาเศรษฐกิจ มีการวิเคราะห์โอกาสและความท้าทายที่เกิดขึ้นใหม่ มีการปรับใช้กลยุทธ์ทางการตลาดให้เป็นประโยชน์สำหรับความสำเร็จในการแข่งขัน Wanda Y. Jenkins (2015) ศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การตลาดสำหรับการทำกำไรในอุตสาหกรรมขนาดเล็กของร้านอาหาร ซึ่งเป็นภาระงานที่ใหญ่เป็นอันดับสองในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่ามีเพียง 33% ของร้านอาหารที่จะประสบความสำเร็จในช่วง 3 ปีแรกของการดำเนินงาน โดยการนำกลยุทธ์ทางการตลาดมาใช้เพื่อทำกำไรของอาหารในฟิลาเดลเฟีย ทั้งยังมีการเติบโตของโอกาสการจ้างงานและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารและ J. Weinreich (2016) ศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การตลาดร้านอาหารที่จะใช้ผู้นำในการพัฒนาฐานข้อมูลลูกค้าพบว่า การดำเนินการของร้านอาหารในช่วงปีแรก ผู้นำร้านอาหารยังขาดกลยุทธ์ทางการตลาดที่จำเป็น ในการสำรวจกลยุทธ์ทางการตลาดพบว่าร้านอาหารดำเนินการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดในการพัฒนาฐานข้อมูลลูกค้าถึง 5 ปี จึงประสบความสำเร็จ การศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้ผู้นำร้านอาหารการสร้างแนวทางปฏิบัติที่ดีสำหรับการพัฒนาฐานลูกค้าในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้นำร้านอาหารในการสร้างความยั่งยืนของธุรกิจ

2) การอภิปรายผล อิทธิพลของตัวแปรด้านปัจจัยภายใน ที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้ข้อค้นพบว่าปัจจัยภายในที่ประกอบด้วยแนวคิด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย แผนธุรกิจที่ผู้ประกอบการกำหนดขึ้นและทำความเข้าใจกับพนักงานทุกคนในการดำเนินการของธุรกิจร้านอาหาร กลยุทธ์การตลาดที่ผู้ประกอบการร้านอาหารและพนักงานทุกฝ่ายต้องนำมาใช้เพื่อการให้บริการลูกค้าในการสร้างความประทับใจและตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ได้มากที่สุดการบริหารจัดการที่ผู้ประกอบการต้องดำเนินการเพื่อทำให้การดำเนินการเป็นไปตามเป้าหมายทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นทั้งระดับบริหารและพนักงานทุกฝ่ายในร้านอาหารต้องมีความรู้ความสามารถ มีทักษะ ประสบการณ์ ที่สามารถให้บริการลูกค้าได้อย่างดีที่สุดผลิตภัณฑ์และการบริการเป็นสิ่งสำคัญที่ลูกค้าต้องการ ดังนั้นเป้าหมายสำคัญที่จะทำให้ลูกค้าประทับใจเหนือคู่แข่ง

คือเรื่องของคุณภาพอาหาร รสชาติอาหารและการบริการที่เป็นเลิศ นอกจากนั้นทำเลที่ตั้งและบรรยากาศของร้านอาหารก็เป็นส่วนหนึ่งที่ลูกค้าให้ความสนใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษซึ่งสอดคล้องกับ Gyung et al. (2014) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยของการร้องเรียนพฤติกรรมของลูกค้าในบริบทร้านอาหาร พบว่า ราคาของอาหารมีต่อพฤติกรรมการร้องเรียนของลูกค้า และมีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าลูกค้าในเอเชีย ไม่มีความพอใจต่อร้านอาหารที่มีค่าใช้จ่ายสูง จากการดำเนินการของร้านอาหาร Frazer, L. (2012); Hwa, Everson, S Dagger and Elliott (2013); Bowden, J. L. H., and Dagger, T. S. (2011) ศึกษาเกี่ยวกับผลประกอบการของร้านอาหารอย่างยั่งยืน พบว่าความสัมพันธ์ของลูกค้ายังคงเป็นการให้บริการ และการให้ประสบการณ์ที่น่าพอใจ ซึ่งร้านอาหารต้องมีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ ทำเลที่ตั้งต้องสวยงาม สะอาด ปลอดภัย อาหารต้องรสชาติดี ถูกใจลูกค้า ดังนั้นร้านอาหารจึงต้องมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม มีกลยุทธ์ทางการตลาดที่สามารถเอาชนะคู่แข่งได้ เพราะสิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อความจงรักภักดีของลูกค้า มีแนวโน้มที่จะได้รับความไว้วางใจ ความพึงพอใจของลูกค้า ความมุ่งมั่นและการมีส่วนร่วมภายในความสัมพันธ์ของการให้บริการ ซึ่งคือความยั่งยืนขององค์กร นอกจากนั้นยัง พบว่า การบริหารจัดการ การมีเป้าหมายที่ชัดเจน ในการดำเนินการภายในและการเลือกหาส่วนผสมของอาหารที่มีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือ จะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อร้านอาหาร รสชาติของอาหารก็ถือเป็นส่วนสำคัญ การบริการโดยรวมต้องทำให้ลูกค้าประทับใจซึ่งนับเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับร้านอาหารโดยทั่วไปที่ต้องการความสำเร็จในการประกอบการความสำเร็จของร้านอาหาร พบว่า ทีมบริหารสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ด้านการตลาดที่มีผลต่อเศรษฐกิจ การลงทุนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้นผลตอบแทนที่เป็นกำไรที่สูงขึ้น จากการประกอบการธุรกิจร้านอาหารใน 3 ปีแรก โดยเฉพาะร้านอาหารเล็ก ๆ มีการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพย่อมมีความสำเร็จในผลประกอบการร้านอาหาร ที่สำคัญมีนโยบายรับบาลมาสนับสนุนการดำเนินการ สำหรับ Honischand C. Ottenbacher (2016) ศึกษาเกี่ยวกับร้านอาหาร พบว่า การทำธุรกิจร้านอาหารต้องมีการลงทุน ซึ่งการลงทุนก็ค่อนข้างมีความเสี่ยง เมื่อเทียบการธุรกิจอย่างอื่น ดังนั้นการเริ่มต้นธุรกิจร้านอาหารจึงมีความยากลำบากต่อการลงทุน และแรงจูงใจในการลงทุน นอกจากนั้น การจัดการภายในที่จะทำให้ร้านอาหารประสบความสำเร็จก็ต้องดำเนินการแบบมืออาชีพจึงจะอยู่รอด นอกจากนั้น Kim, J., and Boo, S. (2011) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยของการร้องเรียนพฤติกรรมของลูกค้าในบริบทร้านอาหาร บทบาทของวัฒนธรรมระดับราคาและความภักดีของลูกค้าพบว่า ในแถบเอเชียมีการร้องเรียนเรื่องของคุณภาพอาหารน้อยกว่าประเทศทางตะวันตก ความภักดีของลูกค้าต่อร้านอาหารเกิดจากความยุติธรรมทั้งราคาและคุณภาพอาหาร ในขณะที่เดียวกันลูกค้าส่วนใหญ่ร้องเรียนเกี่ยวกับคุณภาพอาหารและการบริการ ซึ่งหากผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารเอาใจใส่และเห็นความสำคัญการร้องเรียนก็จะลดลงกลายเป็นความภักดีในที่สุด Kafetzopoulos, D. P., et al. (2014); TAN, ORIADE and FALLON (2014); Ryu and Lee (2013) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญในการจัดการคุณภาพของอาหารและประสิทธิภาพขององค์กรด้านอาหารพบว่า ความปลอดภัยของ

อาหารประสิทธิภาพการดำเนินงาน การมีมาตรฐานทางการค้า การวิเคราะห์ปัจจัยภายใน การตรวจสอบชี้ให้เห็นว่า "คุณลักษณะของพนักงาน" "คุณลักษณะขององค์กร" และ "แรงจูงใจทางธุรกิจภายใน" ให้ความสำคัญในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพของมาตรฐาน นำไปสู่ธุรกิจที่มีประสิทธิภาพการทำงานของบริษัทในอุตสาหกรรมอาหาร ลูกค้านำอาหารหรือสินค้าคุณภาพร้านอาหาร ความเป็นธรรมด้านราคาคุณภาพอาหารคุณภาพการให้บริการและสภาพแวดล้อมทางกายภาพเมื่อลูกค้ารับรู้ และประเมินทุกปัจจัยดังกล่าวในเชิงบวก ลูกค้ามีความเชื่อมั่นจะนำไปสู่ความยั่งยืนได้ในที่สุด

3) การอภิปรายผล อิทธิพลของตัวแปรด้านปัจจัยภายนอก ที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้ข้อค้นพบว่าปัจจัยภายนอกที่ประกอบด้วยความต้องการของลูกค้าและตลาดเป็นเรื่องที่ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารต้องศึกษา วิเคราะห์ เพื่อนำมาดำเนินการตอบสนองความต้องการของลูกค้าและตลาดได้อย่างรวดเร็วตามรสนิยม ทักษะคิด และวัฒนธรรมของผู้บริโภคที่ต้องการ นอกจากนี้ต้องศึกษาคู่แข่งทางการค้าว่าอาหารหรือสินค้าใดที่ลูกค้านิยมบริโภค และสินค้าอาหารชนิดใดที่ลูกค้าต้องการน้อย เพื่อการนำมาปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การให้บริการของตนเอง สำหรับธุรกิจส่วนผสมของอาหารและวัตถุดิบก็ถือเป็นเรื่องสำคัญที่สามารถสนับสนุนความสำเร็จของธุรกิจร้านอาหารอย่างยั่งยืนด้วยเหมือนกัน เพราะหากได้แหล่งส่วนผสมของอาหารและวัตถุดิบที่มีคุณภาพ สด สะอาด ก็จะส่งผลถึงคุณภาพและรสชาติของอาหาร ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการให้บริการซึ่งสอดคล้องกับPhan,Huong and Nguyen (2016)ที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัจจัยกระทบต่อความพึงพอใจของลูกค้าของร้านอาหารในเวียดนาม กรณีศึกษาร้านอาหารจันทวนพบว่า การจะรักษาความพึงพอใจของลูกค้าจากการรับบริการที่ร้านอาหารจันทวนของประเทศเวียดนาม เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับธุรกิจ ไม่เพียงแต่รักษาฐานลูกค้าเดิมแต่ยังสามารถดึงดูดลูกค้าใหม่จากการบอกเล่าได้อีกด้วย ปัจจัยภายนอกจากความพึงพอใจของลูกค้า สามารถสร้างทัศนคติที่ดีต่อร้านอาหารในการสร้างความสำเร็จให้กับร้านอาหารและ Jeonget al.(2011)ที่ศึกษาเกี่ยวกับร้านอาหารเพื่อสุขภาพ คุณภาพอาหารการรับรู้คุณค่าในประเทศเกาหลีใต้ พบว่า ร้านอาหารที่มีคุณภาพอาหารเพื่อสุขภาพเกี่ยวข้องกับการทำซ้ำด้วยความตั้งใจ การรับรู้คุณค่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างร้านอาหารที่ดีต่อสุขภาพอาหารเพื่อสุขภาพมีคุณภาพเพิ่มขึ้น ลูกค้าสีเขียวมีความไวต่อคุณลักษณะคุณภาพอาหารเพื่อสุขภาพ ร้านอาหารสำหรับลูกค้าสีเขียวมีมากขึ้นร้านอาหารที่มีคุณภาพอาหารเพื่อสุขภาพแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งเชิงบวกกับความตั้งใจซ้ำในการรับบริการ การบริหารจัดการร้านอาหารเหล่านี้ เป็นการรับรู้ในคุณค่าของอาหารจากลูกค้า สู่อำนาจความสำเร็จของธุรกิจร้านอาหารอย่างยั่งยืนHanandRyu(2012)ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญในการทำให้ลูกค้ามีความตั้งใจใช้คำพูดแบบปากต่อปากของร้านอาหารบริการเต็มรูปแบบ พบว่าความพึงพอใจของลูกค้าจากการใช้บริการร้านอาหารและบอกต่อญาติเพื่อน หรือคนอื่น ๆ จากความไว้วางใจของตนเองชักจูงคนอื่น ๆ ให้มาใช้บริการร้านอาหารที่ตนเองเชื่อมั่น สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจร้านอาหารนอกจากนั้นยังพบว่า คุณภาพด้านอาหาร (สภาพแวดล้อมทางกายภาพอาหารและค่าบริการ) ภาพลักษณ์ของ

ร้านอาหารการรับรู้ความพึงพอใจของลูกค้าและความตั้งใจของลูกค้าเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างภาพลักษณ์ของร้านอาหารความจงรักภักดีของลูกค้ามีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญนอกจากนี้ยังมีอิทธิพลโดยตรงต่อความพึงพอใจของลูกค้า นอกจากนี้ยังพบว่า อิทธิพลต่อการรับรู้ของความเสียหายต่อความปลอดภัยของอาหารที่สำหรับผู้บริโภค ผู้จัดการร้านอาหารต้องพิจารณาปัญหา ชื่อเสียงของร้านอาหาร ทั้งจากอาหารที่มีสารปนเปื้อน สิ่งเหล่านี้สร้างทัศนคติและความเชื่อมั่นของผู้บริโภค ในขณะเดียวกันคู่แข่ง ได้รับการพัฒนาและการแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยการสนับสนุนที่โดดเด่น แนวคิดการส่งเสริมการขาย เพื่อการวิเคราะห์และประเมินผลสถานการณ์ตลาดภายนอก ภายใน และการกำหนดกลยุทธ์การตลาดที่เป็นไปได้ในการเชื่อมโยงกับแคมเปญส่งเสริมการขาย เสริมสร้างความเข้มแข็งการแข่งขันให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4) การอภิปรายผล อิทธิพลของตัวแปรด้านแนวโน้มทางการตลาด ที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้ข้อค้นพบว่าแนวโน้มทางการตลาดที่ประกอบด้วยสภาวการณ์ทางการตลาดที่มีความเปลี่ยนแปลงทั้งเรื่องของรสนิยมผู้บริโภค วัฒนธรรมการบริโภค และช่วงเวลาตามเทศกาล สิ่งเหล่านี้จำเป็นที่ผู้ประกอบการธุรกิจต้องศึกษา วิเคราะห์ อยู่เสมอเพื่อการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการให้บริการที่ทันต่อความเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้แนวโน้มความต้องการของตลาดระยะสั้นและระยะยาวก็ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการธุรกิจต้องให้ความสนใจ รวมถึงบรรยากาศและรสนิยมของผู้บริโภคที่ปัจจุบันมีความหลากหลาย ตามรสนิยม ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจที่ต้องการความยั่งยืนต้องนำพหุองค์การของตนให้บริการลูกค้าได้ตามความต้องการมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับSumaedi and Yarmen(2015) : A'mirah et al. (2015) ; Moses C. et al. (2015) ; Durrani (2013) ; Ahmad A. Al-Tit (2015) ; Jeong et al. (2011) ; Jeong et al.(2013) ; Hanet al.(2012) ; Ryu, Lee and Kim (2012); Ryu and Han(2011) ; Dutta, K., Parsa, H. G., Parsa, A. R., and Bujisic, M. (2014); Lee, K., and Ha, I. S. (2012)ที่ศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มทางการตลาดที่นำมากำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อสร้างความสำเร็จให้กับธุรกิจร้านอาหารและสร้างความยั่งยืน พบว่า จากการสื่อสารแบบปากต่อปากทั้งเรื่องของการให้บริการ ชนิดและรสชาติของอาหารตามความนิยมสมัยใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นตามความต้องการของตลาด และแนวโน้มทางการตลาด ทั้งระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงทัศนคติ ความนิยมและวัฒนธรรมของผู้บริโภค ทำให้มีลูกค้ารายใหม่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารที่ศึกษาแนวโน้มของตลาดสามารถพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้ตรงใจลูกค้าได้มากขึ้นสร้างกำไรให้ธุรกิจร้านอาหารจำนวนมาก ส่วนอาหารเพื่อสุขภาพเป็นแนวโน้มใหม่ของลูกค้าและตลาดที่ต้องการผู้ประกอบการที่ศึกษาลูกค้าอย่างแท้จริงก็สามารถจัดเมนูที่ส่งเสริมสุขภาพหรือเมนูสีเขียวให้กับลูกค้าที่ต้องการได้อย่างประทับใจ สามารถสร้างความจงรักภักดี และสามารถอยู่เหนือคู่แข่งได้อย่างมั่นคง ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารต้องศึกษาสภาวการณ์ทางการตลาดแนวโน้มความต้องการของตลาดระยะสั้นและระยะยาวบรรยากาศและรสนิยมของผู้บริโภคให้รอบคอบ จะนำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

5) การอภิปรายผล อิทธิพลของตัวแปรด้านนโยบายรัฐบาลที่มีผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษได้ข้อค้นพบว่า นโยบายรัฐบาลที่ประกอบด้วยนโยบายด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนการค้า การเสียภาษี การจดทะเบียนลูกจ้าง แรงงานต่างด้าว หรือการกำหนดค่าแรงงานให้กับพนักงาน ส่วนนโยบายด้านการส่งเสริมการค้าและธุรกิจเป็นการส่งเสริมการลงทุน การสนับสนุนสินเชื่อหรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนและการส่งเสริมการค้านอกจากนั้น ยังมีนโยบายด้านมาตรฐานตัวชี้วัดตามเกณฑ์คุณภาพซึ่งถือเป็นการให้ประโยชน์ทั้งผู้ประกอบการร้านอาหารเองและลูกค้าที่จะได้รับอาหารที่ปลอดภัย เมื่อลูกค้ามีความเชื่อมั่นและมีภาพลักษณ์ที่ดีต่อร้านอาหาร ความสามารถในการแข่งขันก็มีประสิทธิภาพมากขึ้น ความยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารก็จะตามมา ซึ่งสอดคล้องกับMandabach, K. H.,et al. (2011)ที่ศึกษาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมร้านอาหารที่เป็นการจ้างที่เติบโตเป็นอันดับสองในประเทศสหรัฐอเมริกาและความต้องการร้านอาหารเป็นที่คาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต พบว่า ในยุคที่ร้านอาหารมากขึ้นและเข้ามาในธุรกิจได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่องมีความจำเป็นในการพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานบางส่วนสำหรับการทำงานร้านอาหารที่ประสบความสำเร็จ การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการสำรวจเชิงปริมาณรายงานการตอบสนองต่อการจัดอันดับของปัจจัยความสำเร็จจากเจ้าของปัจจุบันและผู้ประกอบการร้านอาหารที่ประสบความสำเร็จในภาคใต้ของเม็กซิโก มีปัจจัยดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมทั่วไปภายนอกและเฉพาะเจาะจง 2) สภาพแวดล้อมการดำเนินงานและความสามารถส่วนบุคคล 3) วงจรการดำเนินงานภายในร้านอาหาร วิธีการและการรายงานเรื่องการดำเนินการด้านสินค้าเสรีฟูกค้า การบริหารจัดการร้านอาหาร4) นโยบายรัฐบาลในการสนับสนุนธุรกิจ ซึ่งเช่นเดียวกับเป้าหมายส่วนบุคคลและปรัชญาโดยรวมหมายถึงการตอบสนองและตรงกับอิทธิพลเชิงบวกมากที่สุด ในร้านอาหารมีแรงงานเกษียณอายุและพนักงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของร้านอาหาร สำหรับตัวแปรที่นำไปสู่ความสำเร็จของร้านอาหารที่จะนำเสนอในการศึกษาครั้งนี้สามารถทำซ้ำในพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศและสามารถออกแบบใหม่เพื่อประเมินปัจจัยที่เฉพาะเจาะจงในรายละเอียด ด้านที่สามารถตรวจสอบได้อีกก็คือความแตกต่างในความคิดบนพื้นฐานของความแตกต่างทางเพศและ Ryu, K. and Han, H. (2011)ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสำเร็จของธุรกิจร้านอาหารจากการสนับสนุนของนโยบายรัฐบาลพบว่า การสนับสนุนของนโยบายรัฐบาลสร้างความสำเร็จและความราบรื่นในการทำธุรกิจร้านอาหาร

7. ข้อเสนอ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ จากงานวิจัยทำให้พบว่า ความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษมีความสัมพันธ์กับตัวแปรด้านนโยบายรัฐบาล รองลงมาคือตัวแปรด้านกลยุทธ์ทางการตลาดตัวแปรด้านแนวโน้มทางการตลาด ตัวแปรด้านปัจจัยภายนอกและตัวแปรด้านปัจจัยภายใน นอกจากนี้ ตัวแปรเชิงสาเหตุทั้งหมดสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวน (ร่วมกันทำนาย) ความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษได้ร้อยละ 85 ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะเชิงวิชาการคือ รัฐบาล โดยกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงสาธารณสุข

รวมถึงเอกชนและองค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจร้านอาหาร ควรสนับสนุนด้านความรู้ ทักษะและกลยุทธ์ทางการตลาดให้กับผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ รวมถึงการสนับสนุนสินเชื่อที่มีความเป็นไปได้เพียงพอต่อการดำเนินการ โดยมีเงื่อนไขที่ไม่ยุ่งยากจนเกินไป เพื่อการพัฒนามาตรฐานการให้บริการแก่ลูกค้าทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษหรือนักท่องเที่ยวอื่น ๆ ให้ธุรกิจร้านอาหารมีความสามารถในการแข่งขันทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความสำเร็จในการประกอบธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เป็นสิ่งที่สืบเนื่องจากด้านวิชาการ ซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของธุรกิจร้านอาหารในเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยรัฐบาลและเอกชนควรกำหนดนโยบายความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในการพัฒนาธุรกิจร้านอาหารให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนด สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้ลูกค้าประทับใจ สามารถดึงดูดลูกค้าให้มีความจงรักภักดี มีความสามารถในการแข่งขันทางการตลาด และสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจได้

บรรณานุกรม

- การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2559). พ.ร.บ.พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2559 จาก <http://www.ieat.go.th/news>
- กรมพัฒนาธุรกิจการค้ากระทรวงพาณิชย์. (2558). รายงานประจำปี สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2559 จาก http://www.dbd.go.th/ewt_news.php?nid=2793
- เขตเศรษฐกิจพิเศษไทย 5 จังหวัด 6 พื้นที่ เพื่อรองรับ AEC ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์ 2558 สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2559 จาก <http://www.asean thai.net>
- คู่มือการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนมีนาคม 2559 สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2559 จาก http://www.boei.go.th/upload/content/BOI-book_2015-special_economic_zone_42195.pdf
- โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor Development) 29 มิถุนายน 2559 โดย thaireform สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2559 จาก http://www.isranews.org/thaireform-other-news/item/48042-corridor_48042.html
- ดวงพร ทรวงวิเศษ.(2558). *การจัดบริการอาหารในสถาบัน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2559 จาก <http://humaneco.stou.ac.th>
- ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2559 จาก <http://www.sukhothai.go.th/mainredcross/71.pdf>
- ทฤษฎีการค้าสืบค้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2559 จาก [http://www.stou.ac.th/study/services/sec/60340\(2\)/Trade.html](http://www.stou.ac.th/study/services/sec/60340(2)/Trade.html)

- Abernathy, J., Kubick, T., & Masli, A. (2013). The economic relevance of chief marketing officers in forms' top management teams. *Journal of Business & Economics Research (Online)*, 11(12), 555-568. Retrieved from <http://journals.cluteonline.com/index.php/JBER/article/view/8263/8298>
- Abernathy, J., Kubick, T., & Masli, A. (2013). The economic relevance of chief marketing officers in forms' top management teams. *Journal of Business & Economics Research (Online)*, 11(12), 555-568. Retrieved from <http://journals.cluteonline.com/index.php/JBER/article/view/8263/8298>

ความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ
Decision-making Ability in Science of Mathayom Suksa 3 Students
Taught Through Yonisomanasikan Approach.

พระทวีศักดิ์ แดงขาวเขียว* สุทธิกัญจน์ ทิพยเกษร*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาความสามารถในการตัดสินใจ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ (2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ ประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมพระเจ้าตนหลวง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 29 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการตัดสินใจ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า

1. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

คำสำคัญ: ความสามารถในการตัดสินใจ; การสอนแบบโยนิโสมนสิการ; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

* หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษา (วิทยาศาสตร์ศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* ภาควิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Abstract

The purposes of this research study were 1) to study the Decision-making ability in science of mathayom suksa 3 students taught through *Yonisomanasikan* Approach and 2) to study the science learning achievement of mathayom suksa 3 students taught through *Yonisomanasikan* Approach. The population of this study was 29 mathayom suksa 3 students of Phrapariyattidhamma *Prajaotonluang* school, Banghong District, Lamphun Province during the second semester of the academic year 2016. The instruments used in this study consisted of 1) Learning management plans taught through *Yonisomanasikan* Approach on the topic of Environmental and Resource 2) The Decision-making ability in science test and 3) The science learning achievement test on the topic of Environmental and Resource. Statistics used in the data analysis included mean, mean of percentage and standard deviation by using computer program. Research findings were as follows :

1. The average of decision-making ability in science post-test score of the students taught through *Yonisomanasikan* Approach was higher than that of pre-test ones.

2. The average of science learning achievement post-test score on the topic of Environmental and Resource of the students taught through *Yonisomanasikan* Approach was higher than that of pre-test ones.

Keywords: Decision-Making Ability; *Yonisomanasikan* Approach; Achievement; Mathayom Suksa 3 Students

1. บทนำ

การศึกษานั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมากเพราะถือได้ว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นที่สุดต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ ดังที่ท่านพระธรรมปิฎก(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) ได้กล่าวว่า “การศึกษาไม่ใช่เพียงเครื่องมือพัฒนาเท่านั้น แต่มันเป็นตัวการในการพัฒนาที่เดียว” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาของคนของประเทศใดประเทศหนึ่งจะพัฒนาไปในทิศทางเช่นใด จึงขึ้นอยู่กับการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งการศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้

วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต เพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยี เครื่องมือ

เครื่องใช้และผลผลิตต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตและการทำงาน เหล่านี้ล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่น ๆ

วิทยาศาสตร์ช่วยให้มนุษย์ ได้พัฒนาวิธีคิด ทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ วิจัย มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลายและมีประจักษ์พยานที่ตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge-based society) ดังนั้นทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะมีความรู้ ความเข้าใจ ในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ และมีคุณธรรม ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์มุ่งหวังให้นักเรียน ได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ โดยใช้กระบวนการในการสืบเสาะหาความรู้ และการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน มีการทำกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติจริงอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับระดับชั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

จากการรายงานผลการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ที่จัดขึ้นโดยองค์การความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือที่เรียกว่า OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินว่านักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับ จะได้รับการเตรียมพร้อมความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นประชาชนที่มีคุณภาพในอนาคต และมีส่วนร่วมสร้างสังคมได้หรือไม่ เพียงใด โดยการประเมินแบ่งเป็นสามระยะ โดยระยะที่ 3 (PISA ปี 2006-2015) โดยเน้นวัดสมรรถนะ 3 ด้าน คือ ด้านการอ่าน ด้านคณิตศาสตร์ และด้านวิทยาศาสตร์ พบว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 50 มีคะแนนด้านคณิตศาสตร์ คะแนน 427 คะแนน จากค่าเฉลี่ย 494 คะแนน มีคะแนนด้านการอ่าน 441 คะแนน จากค่าเฉลี่ย 496 คะแนน มีคะแนนด้านวิทยาศาสตร์ 444 คะแนน จากค่าเฉลี่ย 501 คะแนน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหาของเด็กไทยอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐานนานาชาติ ดังนั้นการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์จึงควรเน้นวิธีการสอนที่ให้นักเรียนเป็นสำคัญ และฝึกให้นักเรียนคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น เพื่อให้นักเรียนสามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

การคิดแก้ปัญหาคือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการคิดทั้งหมด เนื่องจากเป็นพื้นฐานของความคิดอื่น และเป็นความสามารถในการคิดที่สำคัญและจำเป็นของมนุษย์ที่อยู่ในภาวะสังคมปัจจุบัน ทำให้ความสามารถในการแก้ปัญหา ถูกกำหนดให้เป็นสมรรถนะสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องเกิดขึ้นกับนักเรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ความสามารถในการแก้ปัญหานั้น เป็นสิ่งที่จะต้องใช้ความรู้ และการคิดอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา ดังที่ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปเกี่ยวกับการแก้ปัญหาว่าเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนของสมองที่ต้องอาศัยสติปัญญา ทักษะความรู้ ความเข้าใจ ความคิดการรับรู้ พฤติกรรมต่าง ๆ

ประสบการณ์เดิม ทั้งทางตรงและทางอ้อม มโนคติ กฎเกณฑ์ ข้อสรุป การพิจารณา การสังเกต เพื่อหาแนวทางปฏิบัติให้ปัญหานั้นหมดไปและบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ต้องการ นอกจากนี้ ภาพ เลหาทไฟบูลย์ (ภาพ เลหาทไฟบูลย์, 2542) กล่าวถึงความสำคัญของการแก้ปัญหาต่อการสร้างความรู้ทางวิทยาศาสตร์ว่า “ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้มาจากการนำกระบวนการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการสืบค้นแก้ปัญหาสิ่งที่สงสัยให้ชัดเจนและความรู้ความเข้าใจของปัญหาทำให้เกิดมโนคติ” จะเห็นได้ว่าหากนักเรียนเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแก้ปัญหา จะทำให้สามารถหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้ดี ดังนั้นหากมีการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยพยายามสร้างสถานการณ์หรือปัญหาให้นักเรียนได้ฝึกการคิด พิสูจน์และตรวจสอบหาคำตอบของปัญหาบ่อยๆ ย่อมจะทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และสามารถนำหลักการคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริงได้ ในการแก้ปัญหาได้นั้นต้องมีกระบวนการในการตัดสินใจว่าจะเลือกแก้ปัญหาด้วยวิธีการใดจึงจะดีที่สุด ซึ่งจะทำให้เกิดการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องต่อชีวิตของตนเอง และต่อสภาพแวดล้อม ทั้งทางสังคม ทางธรรมชาติ ย่อมเกิดความดีงาม และมีความสุขที่แท้จริง(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) จึงถือว่าได้ว่าการตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหา ดังที่ วณิช สุธารัตน์ (วณิช สุธา, 2547) ได้กล่าวว่า “การตัดสินใจถือได้ว่าเป็นวิธีการคิดแก้ปัญหาเมื่อบุคคลเกี่ยวข้องกับทางเลือกที่มีอยู่หลายทาง การตัดสินใจจึงถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดแทรกอยู่ในการดำเนินชีวิต เป็นวิธีการคิดแบบหนึ่งซึ่งถือว่ามีสำคัญยิ่ง และเป็นหนึ่งของกระบวนการแก้ปัญหาทั้งหลาย” และ Beyer (1987) กล่าวถึงการสอนให้นักเรียนตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง มีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย (Define the Goal) เป็นการบอกถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการตัดสินใจแก้ปัญหา ขั้นที่ 2 ระบุทางเลือก (Identify Alternatives) เป็นการระดมทางเลือกหรือระดมวิธีที่ใช้แก้ปัญหา โดยการศึกษาจากกรณีและทางเลือกที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ทางเลือก (Analyze Alternatives) เป็นการสำรวจจุดมุ่งหมาย วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของทางเลือกแต่ละทางที่ได้ระบุไว้โดย คำนึงถึงผลที่ตามมาทั้งในระยะยาวและระยะสั้น ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ใช้ ขั้นที่ 4 ลำดับความสำคัญของทางเลือก (Rank Alternatives) เป็นการเรียงลำดับความสำคัญของทางเลือกจากการวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของทางเลือกแต่ละทาง ขั้นที่ 5 ทางเลือกที่ดีที่สุด (Choose the Best Alternative) เป็นการตัดสินใจเลือกวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหา จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า การตัดสินใจจะต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้ การตัดสินใจบรรลุตามจุดมุ่งหมายและสามารถเลือกทางปฏิบัติที่ทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ซึ่งพอจะสรุปเป็นขั้นตอน คือ ทำความเข้าใจกับตัวปัญหาที่แท้จริง รวบรวมข้อมูลเพื่อให้สามารถอธิบายประเด็นปัญหาได้ กำหนดทางเลือกและทางออกสำหรับสถานการณ์ไว้หลายๆ ทาง วิเคราะห์เปรียบเทียบผลดีผลเสียของทางเลือกและตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ซึ่งการสอนให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาและมีกระบวนการตัดสินใจในการรับหรือเลือกใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสมจึงมีความสำคัญ ดังที่ ประมวล ศิริพันธ์แก้ว (2540)

ได้เสนอเป้าหมายสำคัญในการสอนวิทยาศาสตร์ไว้ประการหนึ่งสรุปได้ว่า การสอนวิทยาศาสตร์ต้องให้นักเรียนสามารถนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาและตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นความสามารถในการตัดสินใจจึงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาควบคู่กับความสามารถในการแก้ปัญหาเพื่อให้ได้แนวทางที่ดีที่สุด ซึ่งการตัดสินใจและการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยสติปัญญาและการคิดเราอาจไม่สามารถตัดสินใจหรือแก้ปัญหาได้ถ้าปราศจากการคิด การคิดจึงเป็นพฤติกรรมภายในที่ซับซ้อนซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมนุษย์ได้มีการพัฒนาทางสติปัญญาในระดับสูงเท่านั้น สิ่งสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอนคือต้องเน้นให้นักเรียนรู้จักใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยเฉพาะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในการตัดสินใจรับข้อมูลข่าวสาร และความรู้ แล้วนำไปใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อรู้จักคิด คิดเป็น เข้าใจ คิดเห็นต้งาม ถูกต้องตรงตามความจริงแล้ว การคิด การพูด การกระทำ และการแสดงออกหรือปฏิบัติการต่างๆ ก็ถูกต้องต้งาม เกื้อกูล นำไปสู่การดับทุกข์ แก้ไขปัญหาได้ จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การตัดสินใจและการแก้ปัญหาได้จะต้องมีความสามารถในการคิด ซึ่งการสอนรูปแบบหนึ่งที่ส่งเสริมการคิด คือการสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการเป็นการพัฒนาขึ้นจากหลักการที่ว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และเป็นการสอนให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ การได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยกกายและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง โดยครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยให้ศิษย์มีโอกาสคิดและแสดงออกอย่างถูกวิธี จะสามารถช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (ทศนา แคม, 2556) ในทัศนะของพระราชวรมุนีได้ประมวลวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการไว้ 10 วิธี ได้แก่ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบหรือกระจายเนื้อหา วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา วิธีคิดแบบแก้ปัญหาหรือวิธีคิดแบบอริยสัจสี่ วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน และวิธีคิดแบบวิรักษชวาท (สุนน อมรวีวัฒน์, 2530)

วิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการที่เสนอโดย สุนน อมรวีวัฒน์ เป็นวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจได้ ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนการสอนได้ดังนี้ คือ 1. ช้่นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน จะมีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน โดยที่ครูปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรต่อนักเรียน หลังจากนั้นจะมีการเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ 2. ช้่นสอน ครูจะเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน หรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็นสำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่างๆ แนะนำแหล่งวิทยาการ และแหล่งข้อมูล และครูฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ กระตุ้นให้นักเรียนคิด ลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และสรุปความคิด สรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่า โดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา หลังจากนั้นให้นักเรียนดำเนินการเลือกและตัดสินใจ 3. ช้่นสรุป ครูและนักเรียนรวบรวมข้อมูลจากการ

สังเกต การปฏิบัติทุกขั้นตอน ร่วมกันอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้สรุปผลการปฏิบัติ บทเรียน และครูจะวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งรูปแบบการสอนดังกล่าวสามารถส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจได้ และยังเป็น การเพิ่มความรู้ควบคู่คุณธรรมทางจิตใจไปด้วย

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าในการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์นั้นสามารถนำเอาวิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ได้ โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษากับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่นักเรียนสัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน เพราะมนุษย์เรามีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด ทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในการดำรงชีวิต เพราะทรัพยากรธรรมชาติเป็นบ่อเกิดแห่งปัจจัยสี่และเครื่องอำนวยความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ หากทรัพยากรธรรมชาติชนิดใดเกิดมีความผิดปกติ ย่อมจะส่งผลไปยังการดำเนินชีวิตของมนุษย์ นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาปัญญากระบวนการคิด และความสามารถในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาของนักเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 2.1) เพื่อศึกษาความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ
- 2.2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ

3. วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย (Research Process) ไว้ดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมพระเจ้าตนหลวง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวนทั้งหมด 29 รูป

2) เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย คือ การศึกษาความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการตัดสินใจ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1) ศึกษาขอบข่ายเนื้อหาและวิเคราะห์ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนของ สุมณ อมรวิวัฒน์ และศึกษาความสามารถในการตัดสินใจตามกระบวนการตัดสินใจของ Beyer (1987) จากตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้น ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย อันได้แก่ 1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการตัดสินใจ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 3. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

1.1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยผู้วิจัยศึกษาขอบข่ายเนื้อหาและวิเคราะห์ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนของ สุมณ อมรวิวัฒน์ และความสามารถในการตัดสินใจตามกระบวนการตัดสินใจของ Beyer (1987) หลังจากนั้นได้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 5 แผน ระยะเวลา ในการสอน 14 ชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับกับเนื้อหาที่กำหนดไว้ สามารถสรุปขั้นตอนการสอนได้ดังนี้ คือ 1. ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน จะมีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับนักเรียน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน โดยที่ครูปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรต่อนักเรียน หลังจากนั้นจะมีการเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ 2. ขั้นสอน ครูจะเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน หรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็นสำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่างๆ แนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล และครูฝึกการรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ กระตุ้นให้นักเรียนคิด ลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และสรุปความคิด สรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่า โดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา หลังจากนั้นให้นักเรียนดำเนินการเลือกและตัดสินใจ 3. ขั้นสรุป ครูและนักเรียนรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การปฏิบัติทุกขั้นตอน ร่วมกันอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้สรุปผลการปฏิบัติ บทเรียน และครูจะวัดและประเมินผลการเรียนการสอน จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน

พิจารณาตรวจสอบเพื่อหาข้อบกพร่องและให้ข้อเสนอแนะแล้วปรับปรุงแก้ไข จนได้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) = 0.925

1.2) แบบวัดความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความสามารถในการตัดสินใจ หลังจากนั้นได้ดำเนินการสร้างแบบวัดความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยโจทย์เป็นสถานการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีลักษณะเป็นข้อความ ข้อมูล และภาพ จำนวน 6 สถานการณ์ ซึ่งในแต่ละสถานการณ์ประกอบด้วยข้อความ 5 ข้อที่วัดความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาวิทยาศาสตร์ตามพฤติกรรมบ่งชี้ตามขั้นตอนของ Beyer (1987) ดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย ขั้นที่ 2 ระบุทางเลือก ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ทางเลือก ขั้นที่ 4 ลำดับความสำคัญของทางเลือก ขั้นที่ 5 ทางเลือกที่ดีที่สุด โดยกำหนดเวลาในการทำแบบวัดฯ 90 นาที จากนั้นนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบเพื่อหาข้อบกพร่องและให้ข้อเสนอแนะแล้วปรับปรุงแก้ไข ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) = 0.996 แล้วจึงนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร (Try out) คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสหศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 29 รูป และนำมาวิเคราะห์ได้ค่าความเชื่อมั่น สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) = 0.997 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.79-1.00 และค่าความยากง่ายอยู่ในช่วง 0.40-0.54

1.3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ผู้วิจัยศึกษาศึกษาเอกสาร ตำรา สารและมาตรฐานการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เพื่อใช้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยวิเคราะห์พฤติกรรมตามแนวคิดของ Klopfer (1971) ทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านความรู้และความจำ ด้านความเข้าใจ ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และด้านการนำความรู้และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ จากนั้นนำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบเพื่อหาข้อบกพร่องและให้ข้อเสนอแนะแล้วปรับปรุงแก้ไข ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) = 0.998 แล้วจึงนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร (Try out) คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบาลีสหศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 29 รูป และนำมาวิเคราะห์เพื่อคัดเลือกแบบวัดที่มีค่าสถิติผ่านเกณฑ์ที่ยอมรับได้จำนวน 30 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่น KR-20 = 0.96 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.21-0.93 และค่าความยากง่ายอยู่ในช่วง 0.28-0.79

2) ก่อนการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มละ 5 รูป ละครความสามารถซึ่งในแต่ละกลุ่มประกอบไปด้วยนักเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน โดยพิจารณาจากผลการเรียนของนักเรียนในภาคเรียนที่ผ่านมา กำหนดหมายเลขประจำกลุ่มและ

หมายเลขสมาชิกให้กับนักเรียนแต่ละกลุ่ม หลังจากนั้นปฐมนิเทศนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครูและนักเรียน รวมไปถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการ

3) ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับประชากรโดยใช้แบบวัดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้วเก็บรวบรวมข้อมูลผลการทดสอบก่อนเรียนเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

4) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนด้วยวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 5 แผน ใช้เวลาทั้งหมด 14 ชั่วโมง

5) เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยทำการทดสอบกับประชากรหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบวัดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ฉบับเดิม จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลผลการทดสอบหลังเรียนเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

6) นำคะแนนที่รวบรวมได้จากแบบวัดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ทั้งก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติและแปลผลข้อมูลต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) หาค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มประชากร

2) หาค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ยร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มประชากร

4. ผลการศึกษา

4.1 ผลการศึกษาความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนความสามารถ ในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ (คะแนนเต็ม 90 คะแนน)

ความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์				
	N	μ	σ	μ ร้อยละ
ก่อนเรียน	29	23.38	19.77	25.98
หลังเรียน	29	76.66	12.59	85.18

จากตารางที่ 1 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ที่ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ตามพฤติกรรมบ่งชี้ในขั้นตอนของ Beyer (1987) ที่กำหนดไว้ พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 23.38 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 25.98 ซึ่งความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับปรับปรุง และนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 76.66 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.18 ซึ่งความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับดี แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการมีความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น

4.2 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน				
	N	μ	σ	μ ร้อยละ
ก่อนเรียน	29	12.31	4.20	41.03
หลังเรียน	29	21.10	4.54	70.33

จากตารางที่ 2 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา วิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของสถาบันส่งเสริม การสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2555 : 22) พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 12.31 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 41.03 ซึ่งผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด และนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลัง เรียนเท่ากับ 21.10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 70.33 ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์อยู่ใน ระดับดี แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียน ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วย การเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีผลสัมฤทธิ์ ทางการ เรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น

5. อภิปรายผลผลการศึกษา

5.1 ความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนแบบโยนิโสมนสิการสามารถพัฒนาให้นักเรียนที่ได้รับการ สอนแบบโยนิโสมนสิการ มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์หลัง เรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน และในแต่ละขั้นตอนนี้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ดังนี้

1) ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน ในขั้นนี้จะมีการจัด บรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับระดับของชั้นเรียน วัยของนักเรียน โดยครูจะให้นักเรียนนั่งทำ สมาธิ และฟังเสียงดนตรีบำบัดหรือหลักธรรมะ ก่อนเรียน 5 นาที เพื่อให้นักเรียนมีจิตที่มีสมาธิ พร้อมกับการเรียนรู้ และในขั้นนำนี้ครูจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน โดยการที่ครู เป็นกัลยาณมิตร กล่าวคือ ครูจะทำตนให้เป็นที่เคารพรักของนักเรียนโดยมีบุคลิกภาพที่ดี มี สุขภาพจิตดี มีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ หลังจากนั้นครูจะ เสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจเพื่อนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การตั้งคำถามกระตุ้น ให้คิด นำรูปภาพที่น่าสนใจเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ หรือจากการสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับประเด็น ที่เคยสงสัย กระตุ้น ยั่วยุให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น และอยากนำเสนอความคิดเห็นของ ตนเอง จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่านักเรียนให้ ความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี ส่งผลให้นักเรียนเกิดความตื่นตัวในการเรียนรู้ กล้าแสดงออก เกิดความสนใจที่จะเรียนรู้อันนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนเกิดปัญญาสามารถ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2530) ที่ได้กล่าวว่า รูปแบบ การเรียนการสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ เริ่มต้นการสอนด้วยศรัทธา คือการจัด ห้องเรียนหรือสถานที่เรียนที่ส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นในตัวครู เนื้อหาที่เรียน และวิธีการเรียนว่า จะเกิดประโยชน์สูงสุด ครูต้องเป็นกัลยาณมิตรคือ เป็นผู้รู้ มีมารยาทที่งดงาม เปี่ยมด้วยคุณธรรม

และมีความสามารถในการสอน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดฉันทะมีความพากเพียร ขยันมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้ จึงมีการพัฒนาการคิดด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยกแยะและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง แสดงออกอย่างถูกวิธี ซึ่งจะช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมก็เป็นผลมาจากความสามารถในการตัดสินใจ เช่นเดียวกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2555) ที่กล่าวไว้ว่า ความก้าวหน้าไปในมรรคาแห่งความดีงามสู่จุดหมายแห่งชีวิต จะเป็นไปได้ได้อย่างสัมฤทธิ์ผลมากที่สุด ต้องอาศัยปัจจัยสอง คือปัจจัยทางสังคม คือ ความมีกัลยาณมิตร และปัจจัยภายในตัวบุคคลที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ เพราะว่าคนทั่วไปจะต้องอาศัยปัจจัยทางสังคมเป็นทั้งเครื่องจุดชนวนความรู้จักคิดที่เรียกว่าโยนิโสมนสิการในเบื้องต้น และเป็นเครื่องประคับประคองคอยเสริมเติมและกระตุ้นโยนิโสมนสิการนั้นในระหว่างก้าวเดิน คืบหน้าต่อ ๆ ไป ซึ่งจะทำให้เกิดความประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องได้ ช่วยหนุนและเสริมซึ่งกันและกัน

2) ชั้นสอนในชั้นสอนนี้เมื่อครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน แนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล ครูจะให้นักเรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล และมีการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนคิดลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ คิดตามแบบโยนิโสมนสิการ อันได้แก่ (1) วิธีคิดแบบสืบ-สาวเหตุปัจจัย (2) วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบหรือกระจายเนื้อหา (3) วิธีคิดแบบอริยสังข์หรือวิธีคิดแบบแก้ปัญหา (4) วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก เพื่อให้เกิดการคิดตามกระบวนการตัดสินใจของ Beyer (1987) มี 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย ขั้นที่ 2 ระบุทางเลือก ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ทางเลือก ขั้นที่ 4 ลำดับความสำคัญของทางเลือก และขั้นที่ 5 ทางเลือกที่ดีที่สุด ในการทำใบกิจกรรมของนักเรียนจะต้องใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่สอดคล้องกับเรื่องที่นักเรียนศึกษามา คิดพิจารณาเพื่อให้เกิดกระบวนการตัดสินใจตามขั้นตอนของ Beyer (1987) ดังนี้ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบอริยสังข์ (ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา หรือขั้นทุกข์) วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ โดยวิธีคิดที่กล่าวข้างต้นนี้จะทำให้นักเรียนมีการพิจารณาว่าปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีปัญหาอะไร แยกแยะประเด็นออกมา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป เมื่อนักเรียนได้ปัญหาแล้ว นักเรียนก็จะสามารถกำหนดเป้าหมายในการตัดสินใจแก้ปัญหาได้ ซึ่งตรงกับขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมาย ตามขั้นตอนการตัดสินใจจากแนวคิดของ Beyer (1987) เมื่อมีการกำหนดเป้าหมายแล้วนักเรียน ก็จะมีการระบุทางเลือกของการตัดสินใจแก้ปัญหา ตามขั้นที่ 2 ระบุทางเลือก ตามขั้นตอนการตัดสินใจจากแนวคิดของ Beyer (1987) ซึ่งเป็นการระดมทางเลือกหรือระดมวิธีที่ใช้แก้ปัญหาโดยขั้นนี้นักเรียนจะใช้วิธีคิดแบบอริยสังข์ ในขั้นที่ 2 ตั้งสมมติฐาน หรือขั้นสมมุติ ให้ได้คำนิยามถึงสาเหตุของปัญหานั้น ๆ ว่าควรแก้ไขอย่างไร และก็ตรงไหน ฝึกเสนอทางเลือกอย่างมีเหตุผลจากสถานการณ์ที่กำหนดเพื่อเป็นทางเลือกในการตัดสินใจ โดยมีการนำความรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์หรือข้อมูลที่เป็นมาใช้ในการรวบรวมวิธีการที่เป็นทางแก้ปัญหา เมื่อนักเรียนได้ทางเลือกในการแก้ปัญหาแล้ว ก็จะเข้าสู่ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ทางเลือก เป็นการสำรวจจุดมุ่งหมายวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของทางเลือกแต่ละทาง และขั้นที่ 4 ลำดับ

ความสำคัญของทางเลือก เป็นการเรียงลำดับความสำคัญของทางเลือกจากการวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของทางเลือกแต่ละทาง ในขั้นนี้นักเรียนจะได้ฝึกวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียต้องตัดสินใจ ชั่งน้ำหนักทางเลือกเพื่อจัดลำดับความสำคัญของทางเลือก ตามขั้นตอนการตัดสินใจจากแนวคิดของ Beyer (1987) โดยในขั้นที่ 3 และ ขั้นที่ 4 ครูจะแนะนำให้นักเรียนใช้วิธีคิดแบบอริยสัจ ในขั้นที่ 3 ขั้นทดลองและรวบรวมข้อมูล หรือขั้นนิโรธ ควบคู่กับวิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก เพื่อให้ นักเรียนกำหนดกรอบวิธีคิดในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มองให้ครบทั้งข้อดี ข้อเสีย และ ทางแก้ไขทางออกให้หลุดรอดปลอดภัยจากข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้รู้และเข้าใจถูกต้องตาม ความเป็นจริงทั้งด้านดี ด้านเสีย เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่ได้สมบูรณ์ต่อไป ในขั้นตอนสุดท้าย ขั้นที่ 5 ทางเลือกที่ดีที่สุด ตามขั้นตอนการตัดสินใจจากแนวคิดของ Beyer (1987) จะเป็นการตัดสินใจเลือก วิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหา ครูจะแนะนำให้นักเรียนได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด โดยใช้วิธี คิดแบบอริยสัจในขั้นที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุป หรือขั้นมรรค เพื่อให้นักเรียนเลือกวิธีที่ดีที่สุด ในการแก้ปัญหา การคิดแบบโยนิโสมนสิการนี้ เป็นการคิดโดยแยบคาย กล่าวคืออย่าคิดอย่าทำ มี เหตุผล มีหลักเกณฑ์ คิดอย่างละเอียด รอบคอบ ทำให้เกิดการตัดสินใจแก้ปัญหาได้ดีที่สุด ซึ่ง สอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ (2530) ที่กล่าวไว้ว่าวิธีคิดโยนิโสมนสิการเป็นการคิดให้ถูกวิธี คิด อย่างมีระบบระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล มีความรอบคอบ สามารถแยกแยะปัญหาได้ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการสร้างปัญญา สามารถตัดสินใจทำให้ช่วยแก้ปัญหาให้ตนเองได้อย่าง เหมาะสมและตรงตามสภาวะที่เป็นจริง ตลอดจนสามารถทำให้ได้รับความเจริญก้าวหน้าและ ความสำเร็จในชีวิต เช่นเดียวกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2555) ที่กล่าวไว้ว่าการคิดแบบโยนิโสมนสิการนี้ เป็นการทำในใจโดยแยบคาย หรือคิดถูกวิธี รู้จักคิด หรือ คิดเป็น คิดอย่างมีระเบียบ หรือคิดตามแนวทางของปัญญา คือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่ง ทั้งหลายตามสภาวะ เช่น ตามที่สิ่งนั้นๆ มันเป็นของมัน โดยวิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสายแยกแยะสิ่งนั้นๆ เรื่องนั้นๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอด แห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหาอุปทานของตนเองเข้าจับ หรือเคลือบคลุม จะทำให้เกิดความตั้งงาม และความสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้

3) ขั้นสรุป เมื่อนักเรียนรวบรวมข้อมูลตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย ครูและนักเรียน จะมีการร่วมอภิปรายเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จากการทำกิจกรรมและจะมีการสรุปผลการปฏิบัติ บทเรียน เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ เกิด ความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์หรือไม่ โดยทำการประเมินจากการซักถามนักเรียน ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ จากการปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย โดยเมื่อนักเรียนและครูได้มีการ อภิปรายผลการเรียนรู้ร่วมกันจะทำให้ นักเรียนเกิดกระบวนการคิดที่เป็นระบบ คิดอย่างถี่ถ้วน รอบ ครอบ ทำให้เกิดการตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ (2530) ที่ว่าการสอนแบบโยนิโสมนสิการจะทำให้ นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดในการพิจารณาสิ่ง ต่าง ๆ ที่ศึกษามาแล้ว มาจัดเป็นระบบระเบียบ เป็นลำดับขั้นตอน สามารถจำแนกแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความเป็นจริง อย่างมีเหตุผล เกิดความสามารถในการตัดสินใจและสามารถนำไปแก้ปัญหาได้

เห็นได้จากการทำแบบวัดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ จากการตอบคำถามในแต่ละข้อ (ขั้นตอน) จากสถานการณ์ที่ครูกำหนดขึ้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่ที่นักเรียนได้สร้างขึ้นจากกระบวนการเรียนการสอนแบบโยนิโสมนสิการ ก่อนเรียนนักเรียนจะยังไม่สามารถคิด พิจารณา วิเคราะห์ได้อย่างเพียงพอ จึงทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนความสามารถในการตัดสินใจอยู่ในระดับพอใช้ และปรับปรุง แต่หลังจากการเรียนรู้พบว่านักเรียนมีกระบวนการคิดที่ดีมากขึ้น มีคะแนนความสามารถในการตัดสินใจอยู่ในระดับที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากการย้ำคิด ย้ำทำ คิดอย่างถี่ถ้วน ในกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนเกิดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ และทำให้นักเรียนได้มีโอกาสนำความรู้ที่ตนเองสร้างขึ้นไป ปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) ที่สรุปได้ว่า เมื่อเกิดการคิดเป็น หรือรู้จักคิดคือ มีโยนิโสมนสิการเป็นตัวนำ เป็นแกนนำ ย่อมจะมองเห็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ มาใช้ในการพัฒนาส่งเสริมความเจริญงอกงามของชีวิตได้ตลอดเวลา ในทุกสถานการณ์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการสอนแบบโยนิโสมนสิการ สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ได้ เนื่องจากเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนการสอนที่ชัดเจน ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย ทำให้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบ คิดอย่างถี่ถ้วน โดยการย้ำคิดย้ำทำ ส่งผลให้เกิดความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรวรรณ พงศ์สุวรรณสิน (จีรวรรณ พงศ์สุวรรณ, 2542) ที่ได้ศึกษาผลการใช้ชุดฝึกการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการที่มีต่อการตัดสินใจแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดท่ากฤษณา (สุชัยประชาสรรค์) จังหวัดชัยนาท พบว่า ภายหลังจากใช้ชุดการฝึกการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ นักเรียนมีคะแนนการตัดสินใจแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนใช้ชุดฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดการฝึกการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ มีคะแนนการตัดสินใจแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ใช้ชุดฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 เช่นเดียวกับงานวิจัยของสายพิน มีสุข (2545) ได้ศึกษาผลการสอนตามแนวโยนิโสมนสิการที่มีต่อความสามารถในการตัดสินใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนวัดบ่อล้อ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเขียงใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยนำวิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก สร้างเป็นแผนการสอนตามแนวโยนิโสมนสิการ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการตัดสินใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้รับการสอนตามแนวโยนิโสมนสิการสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริมา กลิ่นกุหลาบ (2546) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการตัดสินใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนคุณธรรมที่ส่งเสริมการเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยด้วยชุดการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับชุดการสอนแบบกระบวนการกระจำค่านิยม โดยนำวิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก สร้างเป็นแผนการสอนซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับชุดการสอนแบบกระบวนการกระจำค่านิยม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ

ความสามารถในการตัดสินใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้ที่เรียนด้วยชุดการสอนแบบ โยนิโสมนสิการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีความสามารถในการตัดสินใจสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังสอดคล้องงานวิจัยของ วิศเวเนตร เจริญสุข (2552) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออกที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจในวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออกที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจในวิชาคณิตศาสตร์ หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออกที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจในวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการสอนแบบโยนิโสมนสิการ สามารถพัฒนาให้นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปแบบการเรียนการสอนแบบโยนิโสมนสิการ เป็นรูปแบบการสอนที่เน้นให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนเข้าใจหลักการของสิ่งที่ได้เรียนรู้อย่างถูกต้อง ด้วยวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ กล่าวคือจากกระบวนการเรียนที่ครูปฏิบัติเป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียน มีการกระตุ้นนักเรียนให้ได้คิดตลอดเวลาจากสถานการณ์ผู้สอนจัดขึ้น มีการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ฝึกให้นักเรียนได้คิดแก้ปัญหา ตลอดจนมีสื่อการสอนเพื่อให้นักเรียนเข้าใจปัญหาที่ยากได้เข้าใจง่ายและชัดเจนขึ้น ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดในการพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่ศึกษามาแล้ว มาจัดเป็นระบบระเบียบ เป็นลำดับขั้นตอน สามารถจำแนกแยกแยะสิ่งต่างๆ ได้ตามความเป็นจริง อย่างมีเหตุผลและสามารถนำไปแก้ปัญหาได้ และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น ครูจะเน้นให้นักเรียนทำงานแบบร่วมมือทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้นักเรียนมีการระดมสมองแบ่งปันความคิดเห็น อภิปรายภายในกลุ่ม ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์และขยายความรู้ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น เมื่อนักเรียนทุกรูปได้รับการฝึกฝนในการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ จึงสามารถนำเอาองค์ความรู้ที่ตนเองได้สร้างขึ้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ความเข้าใจยิ่งขึ้น ทำให้มีการคิดพิจารณาสภาพการณ์ เหตุการณ์ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันอย่างรอบคอบต่อเนื่องเป็นลำดับตามเหตุและผล ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่สมเหตุสมผล มีลักษณะการคิดที่สำคัญคือ คิดถูกวิธี (อุปายมสนิการ) คิดต่อเนื่องเป็นขั้นตอน (ปถมนสิการ) คิดอย่างมีเหตุมีผล (การณมนสิการ) และคิดเร้ากุศล (อุปาทกมนสิการ) ซึ่งจะช่วยพัฒนาให้นักเรียนเกิดปัญญาและตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม จึงทำให้คะแนนผลสัมฤทธิ์อยู่ในเกณฑ์ระดับดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายพิน มีสุข (2545) ได้ศึกษาผลการสอนตามแนวโยนิโสมนสิการที่มีต่อความสามารถในการตัดสินใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สิริมา กลิ่นกุหลาบ (2546) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการตัดสินใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนคุณธรรมที่ส่งเสริมการเป็น

พลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยด้วยชุดการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับชุดการสอนแบบกระบวนการกระจำค่านิยม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิศเวนตร เจริญสุข (2552) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัด การเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออก ที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จึงทำให้นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียน การสอนหรือการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หากนำการจัดรูปแบบการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับนักเรียนคลุ้มนั้น ควรมีแผนการปฐมนิเทศก่อนเพื่อทำความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน แต่ในที่นี้สาเหตุที่ผู้วิจัยไม่จัดทำแผนปฐมนิเทศเพราะนักเรียน มีพื้นฐานความรู้ในกระบวนการคิดดังกล่าวมาก่อนแล้ว

2. ครูผู้สอนควรใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการเรียนรู้และสมาชิกภายในกลุ่ม ไม่ควรมีจำนวนมากเกินไป และให้นักเรียนแบ่งหน้าที่การทำงานให้ชัดเจน หากจำนวนสมาชิกภายในกลุ่มที่ มากเกินไปจะส่งให้นักเรียนเกี่ยงกันทำงาน อาจทำให้นักเรียนบางส่วนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการ เรียนรู้

3. การสอนแบบโยนิโสมนสิการ เป็นรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างเป็น ระบบ คิดอย่างถี่ถ้วน รอบครอบ ส่งผลทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและบรรลุวัตถุประสงค์ของการ เรียนรู้

4. ความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนจะเกิดขึ้นได้ จะต้องอาศัย การฝึกฝน ต้องเน้นให้นักเรียนพยายามคิดให้ละเอียด จะส่งผลทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์ ที่ได้รับการสอนแบบโยนิโสมนสิการ ในระดับชั้นอื่น ๆ

2. ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาความสามารถในการตัดสินใจ โดยใช้การสอนแบบโยนิโสมนสิการ ในเนื้อหาสาระวิชาอื่น ๆ เช่น คณิตศาสตร์ สังคมศึกษาฯ เป็นต้น

3. ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาถึงผลการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับตัวแปรอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากความสามารถในการตัดสินใจในวิชาวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา วิทยาศาสตร์

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จิรวรรณ พงศ์สุวรรณสิน. (2542). “ผลการใช้ชุดฝึกการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการที่มีต่อการตัดสินใจแก้ปัญหาของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดท่ากฤษณา (สุขัยประชาสรรค์) จังหวัดชัยนาท”. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทิสนา แชมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย : พุทธธรรม ประดิษฐาน 26 ศตวรรษกาล*. กรุงเทพฯ : ผลิตัมม์.
- ภพ เลหาไพบูลย์. (2542). *แนวการสอนวิทยาศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วนิช สุธาร์ตน์. (2547). *ความคิดและความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิศเวนตร เจริญสุข. (2552). “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออกที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3”. *ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สายพิน มีสุข. (2545). “ผลการสอนตามแนวโยนิโสมนสิการที่มีต่อความสามารถในการตัดสินใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6”. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *รายงานการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทักษะความคิดระดับสูง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ แห่งชาติเพื่อพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2530). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Beyer, B. K. *Practice Strategies for Teaching of Thinking*. Boston: Allyn and Bacon, 1987.

**การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินพฤติกรรม
การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษา**
DEVELOPMENT AND EXAMINATION OF PARTICIPATIVE BEHAVIOR WITH
UNIVERSITY SOCIAL RESPONSIBILITY ASSESSMENT FOR COLLEGE STUDENTS

กษศรณ นุชประสพ* อังคินันท์ อินทรกำแหง** วิชชุดา กิจธรรรม***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินพฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักศึกษา ระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ จำนวน 972 คน แบบประเมินพัฒนาจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ความเที่ยงแบบสอดคล้องภายในของครอนบาคและความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity)

ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมี 4 องค์ประกอบ 19 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็นด้านการเรียนการสอนการวิจัยและบริการวิชาการ 6 ตัวบ่งชี้ ด้านการบริหารจัดการและการกำกับดูแล 3 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 6 ตัวบ่งชี้ และด้านคุณภาพชีวิตในมหาวิทยาลัย 4 ตัวบ่งชี้ 2) แบบประเมินฉบับสมบูรณ์มีจำนวน 19 ข้อ ลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 6 ระดับ 3) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 ความเที่ยงแบบสอดคล้องภายในของครอนบาคทั้งฉบับเท่ากับ 0.966 และรายองค์ประกอบมีค่าอยู่ระหว่าง 0.862 – 0.923 4) ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองพบว่าโมเดลการวัดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 629.682$, $df = 148$, $p = 0.00$, $CFI = 0.954$, $RMSEA = 0.058$, $SRMR = 0.033$)

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*** อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย พฤติกรรมมีส่วนร่วม การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ABSTRACT

The research objectives were to develop and examine participative behavior with university social responsibility assessment for college students. The research samples were 972 undergraduate in Rajabhat University Rattanakosin Sector. The assessment developed from a review of relevant documents and the data were examined the content validity, reliability, internal consistency of Cronbach., and construct validity.

The research results were as 1) The participative behavior with university social responsibility assessment comprises 4 component and 19 indicators. These can be further divided into: the teaching, research and academic services 6 indicators, management and supervision 3 indicators, the involvement of the community 6 indicators, and the quality of life on campus 4 indicators. 2) The participative behavior with university social responsibility assessment consisted of 19 items in 6 points Likert scale. 3) The content validity from IOC value of each item ranged from 0.80 to 1.00, the internal consistency reliability was 0.966 of Cronbach's alpha coefficient, and the component scale reliability ranged from 0.862 to 0.923 4) The structural validity using second order confirmatory factor analysis showed the model fit well with the empirical data set ($\chi^2 = 629.682$, $df = 148$, $p = 0.00$, $CFI = 0.954$, $RMSEA = 0.058$, $SRMR = 0.033$)

Keywords: University Social Responsibility, Participative Behavior, Confirmatory Factor Analysis

1. บทนำ

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility: CSR) เป็นเครื่องมือและพันธกิจหลักอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ขององค์กรทั้งรัฐและเอกชนทั่วโลกที่นำมาใช้ในรูปแบบของกิจกรรมเพื่อตอบแทนสังคม โดยมีความเชื่อว่าองค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมจะมีความยั่งยืนทางธุรกิจมากกว่าองค์กรที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับมิติด้านสังคม ดังนั้นนอกจากเรื่องของผลกำไรและประโยชน์จากการขายสินค้าและบริการแล้วองค์กรต่าง ๆ ควรหันมาสนใจให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กร สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพสังคม

และชุมชนให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนยิ่งขึ้นด้วย (World Business Council for Sustainable Development, 2002)

แนวคิด CSR ได้รับการพัฒนาและเผยแพร่ไปสู่สังคมต่าง ๆ และไม่ได้มีอิทธิพลแต่เพียงองค์กรในภาคธุรกิจเท่านั้นหากแต่แทบทุกหน่วยงานในทุกภาคส่วนล้วนแต่ให้ความสำคัญในเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคมแทบทั้งสิ้นแม้กระทั่งองค์กรทางด้านการศึกษาที่พยายามจะมีส่วนร่วมในการสร้าง CSR ในแนวทางของความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา (University Social Responsibility; USR) ตามที่ประชุมระดับโลกด้านการอุดมศึกษา (World Conference on Higher Education: WCHE) วันที่ 5 – 8 กรกฎาคม ค.ศ. 2009 ณ สำนักงานใหญ่องค์การยูเนสโก กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสเรื่องบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (the new dynamics of higher education and research for societal change and development) ว่าการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นที่คาดหวังของสังคมในระดับสูง ดังนั้นมหาวิทยาลัยในฐานะองค์กรระดับอุดมศึกษาจึงไม่ควรทำหน้าที่แต่เพียงการผลิตบัณฑิต การวิจัย และการบริการวิชาการต่อสังคมแต่เพียงเท่านั้น หากแต่จะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องสิทธิมนุษยชน เรื่องสิ่งแวดล้อม ฯลฯ อีกด้วย โดยมติประชุมคิดเห็นว่า การอุดมศึกษาถือเป็นพลเมืองที่ดี (public good) ที่จะสร้างพื้นฐานทางด้านการวิจัยและนวัตกรรม และอุดมศึกษาไม่เป็นแค่เพียงสถาบันในการผลิตคนเข้าสู่ตลาดแรงงานแต่ยังต้องสร้างและผลิตพลเมืองของโลกที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและมีจริยธรรมอันเป็นบทบาทหลักของมหาวิทยาลัยในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม

พื้นที่องขึ้นสำคัญในการผลักดันความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย (USR) ให้สามารถดำเนินไปได้อย่างเข้มแข็งได้นั้นก็คือ นิสิตนักศึกษา จะเห็นได้จากในการศึกษาผลงานที่นำเสนอรูปแบบและแนวปฏิบัติการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม(AUN USR&S) ในที่ประชุมเครือข่ายมหาวิทยาลัยในกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN University Network, 2011) พบว่า การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการส่งเสริมบทบาทความรับผิดชอบต่อสังคมของแต่ละมหาวิทยาลัยนั้นมีลักษณะแตกต่างกันไป อาทิ โครงการเพิ่มโอกาสให้กับชุมชนที่ยากไร้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพภายใต้ Under Sultan Haji Hassanal Bolkiah Foundation (YSHHB) ของ Universiti Brunei Darussalam (UBD) ประเทศบรูไน ประสบความสำเร็จมากขึ้นเพราะมีนักศึกษาอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการเพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยนักศึกษาได้สืบค้นข้อมูลแล้วเกิดแรงจูงใจอยากเข้าร่วมโครงการโครงการให้ความช่วยเหลือด้านการให้การศึกษาเพื่อขจัดปัญหาความยากจนในอนาคต ของ Universiti Sains Malaysia (USM) ประเทศมาเลเซีย ที่นักศึกษาและศิษย์เก่าจำนวนมากเข้าร่วมจนโครงการเจริญเติบโตของมีนัยสำคัญก่อให้เกิดการประสบความสำเร็จในการศึกษาและการประกอบอาชีพทำให้โครงการเกิดความเข้มแข็งและได้รับความร่วมมือเพิ่มขึ้นจากมหาวิทยาลัยในโครงการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยบูรพาผู้เข้าร่วมในโครงการส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาและคณาจารย์ที่มาจากทางสาขาพยาบาล และโครงการเกี่ยวกับการบริการวิชาการที่เป็นการประสานกับชุมชนในสังคมหลายโครงการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เช่น

โครงการหลวง โครงการ creative city “เมืองเชียงใหม่สร้างสรรค์” โครงการมลพิษหมอกควันที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมให้บริการความรู้เพื่อเป็นการแบ่งปันและเอื้ออาทร

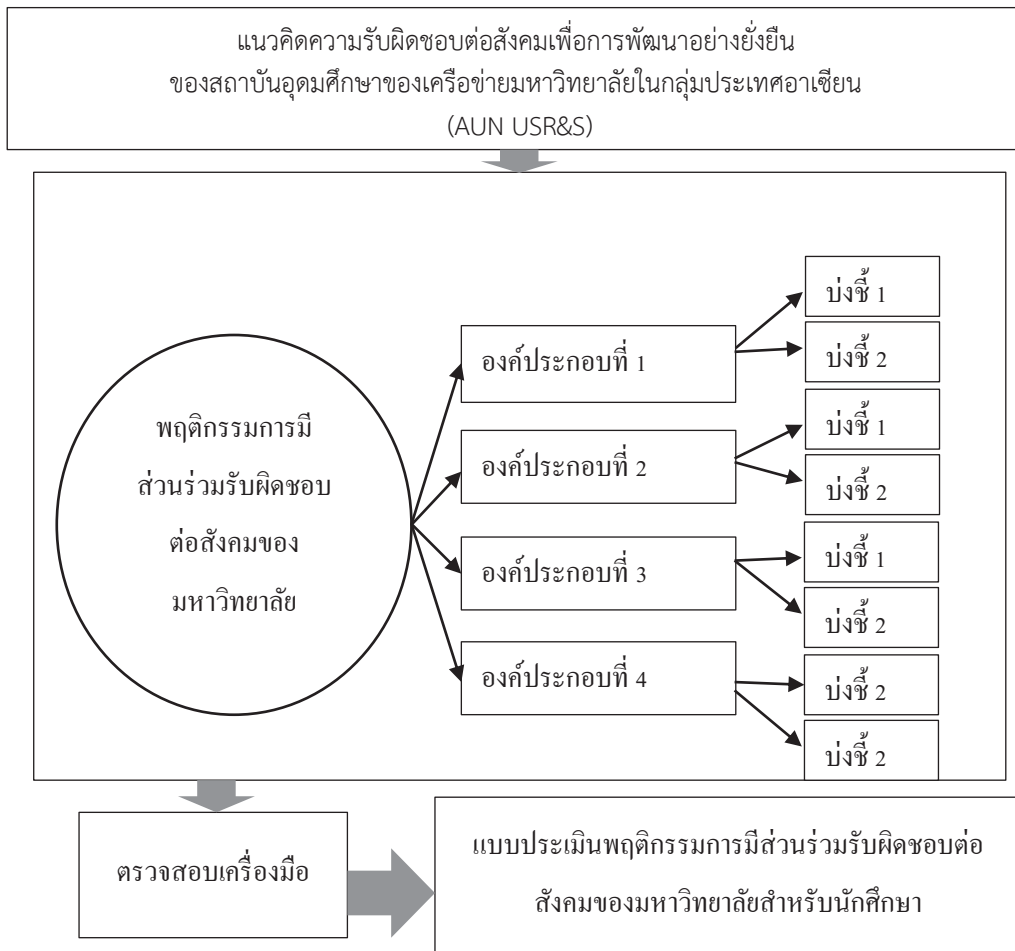
จากการศึกษาเอกสารพบว่า มหาวิทยาลัยที่ดำเนินกิจกรรมหรือโครงการได้มีการประเมินพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย (USR) ของบุคคลหลายกลุ่มด้วยวิธีการประเมินที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ แต่ยังไม่พบวิธีการใช้แบบสอบถามมาตรฐานค่าซึ่งเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ง่ายและสะดวกในการใช้ (บุญธรรม กิจปรีดาภิรุทธิ, 2526: 17 อ้างใน ปัญญา ประดิษฐบาทูภา, 2556: 24) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาแบบประเมินพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยที่เป็นแบบมาตรฐานค่าสำหรับนักศึกษาเป็นผู้ประเมินเนื่องจากการศึกษาในรายงานแนวทางและการดำเนินการความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาของเครือข่ายมหาวิทยาลัยในกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN University Network; AUN) พบว่า นักศึกษามีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของทุกโครงการ นั้นย่อมแสดงว่านักศึกษาย่อมมีความรู้ความเข้าใจถึงศักยภาพในด้านพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยของตนเองได้เป็นอย่างดีซึ่งผลการประเมินที่ได้จะมีความเที่ยงและความตรงสูงทำให้ได้แบบประเมินพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับบริบทการศึกษาของไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1) เพื่อพัฒนาแบบประเมินพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษา

2.2) เพื่อตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษา

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1) ประชากร เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติปีการศึกษา 2559 ในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ 5 สถาบัน ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 101,247 คน

4.2) กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) โดยการจับสลาก (Lottery) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 972 คน

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

5.1) การพัฒนาแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษา

1) ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความวิชาการและงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยและพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำรายงานตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบและนิยามเชิงปฏิบัติการของพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับการดำเนินการวิจัยต่อไป

2) นำผลที่ได้จากข้อ 1.1 มาเป็นกรอบในการสร้างแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยและกำหนดรูปแบบของแบบประเมินให้มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 6 ระดับ ได้แก่ “1” คือ การปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมนี้น้อยที่สุด “2” คือ การปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมนี้น้อย “3” คือ การปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมนี้ค่อนข้างน้อย “4” คือ การปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมนี้ค่อนข้างมาก “5” คือ การปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมนี้มาก และ “6” คือ การปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมนี้มากที่สุด และจากนั้นสร้างแบบวัดโดยเขียนข้อความทั้งเชิงบวกและเชิงลบซึ่งพฤติกรรมตามองค์ประกอบ

5.2) การตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษา

1) ผู้วิจัยเสนอแบบประเมินต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา ด้านพฤติกรรมศาสตร์ และด้านการอุดมศึกษา จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำข้อมูลมาหาค่าความสอดคล้อง (IOC) โดยคัดเลือกข้อความที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (สุวิมล ติरणานนท์, 2550: 166)

2) นำแบบประเมินที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) และทำการวิเคราะห์ข้อคำถามรายข้อเพื่อหาค่าอำนาจจำแนกโดยการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมที่ปรับแก้ (corrected item-total correlation) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าเป็นบวกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป และหาค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (internal consistency reliability) ของแบบประเมินด้วยวิธีการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของครอนบาค (สุวิมล ติरणานนท์, 2550: 173)

3) การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) ของข้อคำถามทุกข้อในแต่ละตัวชี้วัดผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirm factor analysis) ที่มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดย Hair (2010) ไว้ว่ากลุ่มตัวอย่างควรมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 200 คน ซึ่งในการศึกษารั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ จำนวน 972 คน จึงเป็นขนาดที่มากพอที่จะทำให้มีความเชื่อมั่นในผลการวิเคราะห์ข้อมูล

6. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

6.1) ผลการศึกษาเอกสารและการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่าค่าความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 ทำให้ได้แบบประเมิน พฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษามีตัวบ่งชี้ทั้งสิ้น 19 ตัว ใน 4 องค์ประกอบคือ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้านการเรียนการสอน การวิจัยและบริการวิชาการ มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการและการกำกับดูแล จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้านคุณภาพชีวิตในมหาวิทยาลัย จำนวน 4 ตัวบ่งชี้ โดยมีนิยามเชิงปฏิบัติการที่เป็นสาระของตัวบ่งชี้ ดังนี้

พฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย หมายถึง ปริมาณการกระทำ ของนักศึกษาที่เป็นการวางแผน การแสดงความคิดเห็น การให้ข้อมูล หรือการลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็น บทบาทที่แสดงให้เห็นว่าตนได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย ทั้ง 4 ด้าน โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1) ด้านการเรียนการสอน การวิจัยและบริการวิชาการ หมายถึง ปริมาณการกระทำของนักศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าตนมีบทบาทในด้านวางแผน แสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูล หรือ ดำเนินการเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานบริการวิชาการ การเรียนการสอน และ งานวิจัย เช่น การเสนอและจัดกิจกรรมศึกษาเรียนรู้ในชุมชนประกอบการเรียนการสอนของรายวิชา การจัดนิทรรศการและเป็นวิทยากรในการให้ความรู้แก่ชุมชน การเสนอคณะเพื่อขอจัดโครงการช่วยเหลือพัฒนาท้องถิ่น เป็นผู้ช่วยโครงการวิจัยเพื่อสังคมของอาจารย์และหน่วยงาน การทำปัญหา พิเศษหรือเสนองานวิจัยเพื่อสังคม การจัดหรือเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาพัฒนา การจัดหรือเข้าร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

2) ด้านการบริหารจัดการและการกำกับดูแล หมายถึง ปริมาณการกระทำของ นักศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าตนมีบทบาทในการให้ความร่วมมือตอบสนองและปฏิบัติตามนโยบายของ มหาวิทยาลัยในด้านที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม การให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างเปิดเผยเกี่ยวกับ ความประพฤติที่กระทบต่อสังคมของบุคลากรในมหาวิทยาลัย การปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัย กติกาของสังคม และการเข้าร่วมรณรงค์และปฏิบัติตามในด้านการประหยัดพลังงาน เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า

3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ปริมาณการกระทำของนักศึกษาที่แสดง ให้เห็นว่าตนได้จัดหรือมีบทบาทในกิจกรรม/โครงการพัฒนาและเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน การจัดเวที เสวนาสร้างจิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษา คณาจารย์ และสังคม

4) ด้านคุณภาพชีวิตในมหาวิทยาลัย หมายถึง ปริมาณการกระทำของนักศึกษาที่ แสดงให้เห็นว่าตนมีบทบาทการแบ่งปันและเอื้ออาทรและช่วยเหลือสังคมส่วนรวมทั้งในและนอก มหาวิทยาลัย การร่วมดูแลรักษาและรณรงค์การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศภายใน มหาวิทยาลัยและชุมชนใกล้เคียง เช่น การจัดกิจกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพที่ดีให้กับบุคลากร มหาวิทยาลัยและบุคคลภายนอก

6.2) ผลการหาค่าอำนาจจำแนกโดยการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมที่ปรับแก้ (corrected item-total correlation) พบว่า ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.690 – 0.802 และการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (internal consistency reliability) ของแบบประเมินพฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษาด้วยวิธีการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของครอนบาค ได้แสดงไว้ในตารางที่ 1 พบว่า ค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายในของแบบประเมินทั้ง 4 องค์ประกอบมีค่าอยู่ระหว่าง 0.862 – 0.923 และมีค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายในทั้งหมดเท่ากับ 0.966

ตารางที่ 1 ค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (internal consistency reliability) ของแบบประเมินพฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษา (n = 972)

องค์ประกอบ	α -coefficient
การเรียนการสอน การวิจัย และบริการวิชาการ	0.918
การบริหารจัดการและการกำกับดูแล	0.862
การมีส่วนร่วมของชุมชน	0.923
คุณภาพชีวิตในมหาวิทยาลัย	0.892
ทั้งหมด	0.966

*p < .05

6.3) ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) ของโมเดลการวัดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (second order confirm factor analysis) แสดงดังตารางที่ 2 และภาพที่ 2 พบว่า โมเดลการวัดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ ($\chi^2 = 629.682$, df = 148, p = 0.00) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.954 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.058 และค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.033

ตารางที่ 2 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	ค่าน้ำหนัก องค์ประกอบ มาตรฐาน (λ)	ค่าความ คลาดเคลื่อน มาตรฐาน	t-value	R ²
การเรียนการสอน	Usr1	0.778	-	-	0.603
การวิจัย และบริการ	Usr2	0.819**	0.014	58.672	0.673
วิชาการ	Usr3	0.821**	0.013	64.312	0.674
$\lambda = 0.888^{**}$	Usr4	0.837**	0.011	75.087	0.702
$R^2 = 0.789$	Usr5	0.829**	0.012	70.059	0.686
	Usr6	0.765**	0.018	41.433	0.586
การบริหารจัดการ และการกำกับดูแล	Usr7	0.826	-	-	0.683
	Usr8	0.849**	0.013	67.660	0.721
$\lambda = 0.937^{**}$	Usr9	0.793**	0.016	48.288	0.626
$R^2 = 0.878$					
การมีส่วนร่วมของ ชุมชน	Usr10	0.787	-	-	0.615
	Usr11	0.777**	0.016	49.991	0.602
$\lambda = 0.969^{**}$	Usr12	0.820**	0.013	64.059	0.674
$R^2 = 0.939$	Usr13	0.846**	0.012	71.714	0.713
	Usr14	0.837**	0.012	69.081	0.703
	Usr15	0.830**	0.013	63.923	0.694
คุณภาพชีวิตใน มหาวิทยาลัย	Usr16	0.846	-	-	0.714
	Usr17	0.839**	0.013	62.562	0.702
$\lambda = 0.952^{**}$	Usr18	0.766**	0.019	41.381	0.588
$R^2 = 0.907$	Usr19	0.828**	0.014	57.385	0.686

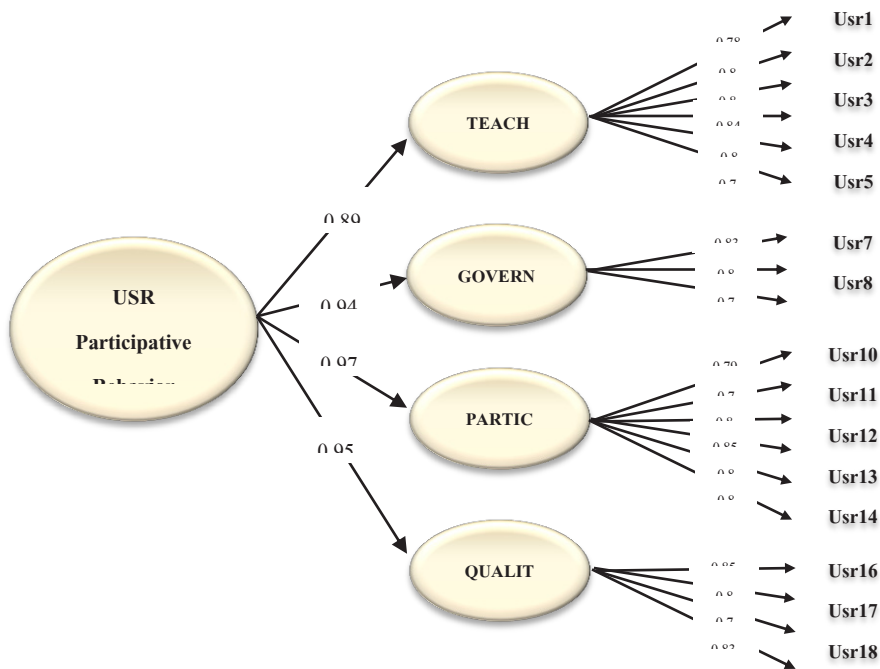
$$\chi^2 = 629.682, df = 148, p = 0.00, CFI = 0.954, RMSEA = 0.058, SRMR = 0.033$$

**p < .01

สำหรับผลการวิเคราะห์ค่าองค์ประกอบมาตรฐานของตัวบ่งชี้ในโมเดลการวัดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยที่ประกอบไปด้วย 19 ตัวบ่งชี้ พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.765 - 0.849 โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกข้อมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานตามรายองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมากที่สุดคือ 0.969 รองลงมาเป็นองค์ประกอบของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้านคุณภาพชีวิตในมหาวิทยาลัย พฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการและการกำกับดูแล และพฤติกรรมการ

มีส่วนร่วมด้านการเรียนการสอน การวิจัยและบริการวิชาการ เท่ากับ 0.952, 0.937 และ 0.888 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้ในแต่ละองค์ประกอบพบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้านการเรียนการสอน การวิจัยและบริการวิชาการนั้นตัวบ่งชี้ทั้ง 6 ตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานระหว่าง 0.765 - 0.837 มีค่าความเที่ยง (R^2) อยู่ระหว่าง 0.586 - 0.702 โดยตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมโครงการวิจัย (Usr4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด พฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการและการกำกับดูแล ตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ตัวมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานระหว่าง 0.793 - 0.849 มีค่าความเที่ยง (R^2) อยู่ระหว่าง 0.626 - 0.721 โดยตัวบ่งชี้การชี้แจงเกี่ยวกับนโยบาย/หลักเกณฑ์ของมหาวิทยาลัย (Usr8) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน ตัวบ่งชี้ทั้ง 6 ตัวมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานระหว่าง 0.777 - 0.846 มีค่าความเที่ยง (R^2) อยู่ระหว่าง 0.602 - 0.713 โดยตัวบ่งชี้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือร่วมเสวนา (Usr13) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมด้านคุณภาพชีวิตในมหาวิทยาลัย ตัวบ่งชี้ทั้ง 4 ตัวมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานระหว่าง 0.766 - 0.846 มีค่าความเที่ยง (R^2) อยู่ระหว่าง 0.588 - 0.714 โดยตัวบ่งชี้เข้าร่วมจัดโครงการ/กิจกรรม (Usr16) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด



Chi-Square = 629.682, df = 148, p = 0.00, RMSEA = 0.058

ภาพที่ 2 โมเดลการวัดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษา

7. การอภิปรายผล

7.1) แบบประเมินพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษาสร้างจากแนวคิดการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (AUN USR & S) ที่เกิดจากการประชุมเครือข่ายมหาวิทยาลัยในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สามารถพยากรณ์พฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับนโยบาย พันธกิจ และระบบประกันคุณภาพของอาเซียน (AUN-QA) จึงเหมาะสมต่อการนำไปใช้จัดการศึกษาตามมาตรฐานหลักสากลและเป็นหลักประกันคุณภาพของหลักสูตรในมหาวิทยาลัยที่สร้างความทัดเทียมกับนานาชาติและประชาคมอาเซียน

7.2) แบบประเมินมีจำนวนข้อคำถามเพียง 19 ข้อ ทำให้ผู้ตอบแบบประเมินไม่รู้สึกเบื่อหน่ายและลดเวลาในการตอบแบบประเมิน ข้อมูลที่ได้รับจึงมีความสมบูรณ์ครบถ้วนและลดค่าใช้จ่ายในการวิจัย

7.3) ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80 – 1.00 และมีค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายในของกลุ่มตัวอย่าง 972 คน เท่ากับ 0.966 หมายความว่าแบบประเมินที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ประกอบด้วยตัวบ่งชี้พฤติกรรม 19 ตัวที่วัดในเรื่องพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยใน 4 องค์ประกอบได้ ซึ่งเป็นความน่าเชื่อถือของตัวบ่งชี้ในการนำไปใช้รวบรวมข้อมูลในการทำดัชนีพันธกิจเรื่อง “ลักษณะทางจิตและสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์และพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยในนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์” ซึ่งจะทำให้ผลการศึกษาสอดคล้องกับพฤติกรรมของนักศึกษาด้านการมีส่วนร่วมกับมหาวิทยาลัยรับผิดชอบต่อสังคม สะท้อนให้เห็นคุณสมบัติของตัวบ่งชี้ที่วัดได้จริง เชื่อถือได้และเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง

7.4) การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่าโมเดลการวัดพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงว่าแบบประเมินที่พัฒนาขึ้นนี้วัดได้ตามลักษณะโครงสร้างและความหมายทางแนวคิดการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของเครือข่ายมหาวิทยาลัยในกลุ่มประเทศอาเซียน (AUN USR & S) ถึงแม้ว่าค่าสถิติไค-สแควร์ ($\chi^2 = 629.682$, $df = 148$, $p = 0.00$) ที่ได้จากการวิเคราะห์จะมีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งเป็นการฝ่าฝืนข้อตกลงเบื้องต้นเรื่องการแจกแจงปกติพหุนาม แต่เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 972 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ และจากการศึกษาเอกสารพบว่าค่าสถิติไค-สแควร์มีจุดอ่อนคือไม่อิสระจากขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยถ้ากลุ่มตัวอย่างมีขนาดใหญ่มาก (มากกว่า 500 ขึ้นไป) ผลการทดสอบจะออกมามีนัยสำคัญได้ง่าย (Byrne, 2010) จึงไม่ควรใช้สถิติไค-สแควร์เพียงค่าเดียวในการสรุปความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Bollen & Long, 1993) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) ที่มีค่ามากกว่า 0.90 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) ที่น้อยกว่า 0.08 และค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) ที่น้อยกว่า 0.08 แล้วแสดงว่าโมเดลการวัด

พฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษาที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี

8. ข้อเสนอแนะ

8.1) ชุดตัวบ่งชี้พฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสำหรับนักศึกษาเป็นชุดตัวบ่งชี้ที่มีคุณภาพทั้งด้านความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความเหมาะสม และความ เป็นประโยชน์ แสดงถึงลักษณะพฤติกรรมการณ์ของนักศึกษาที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งกับมหาวิทยาลัยใน การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้นในการผลักดันความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย (USR) ให้ สามารถดำเนินไปได้อย่างเข้มแข็งจึงควรนำองค์ประกอบทั้ง 4 คือ 1) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อ สังคมของมหาวิทยาลัยด้านการเรียนการสอน การวิจัยและบริการวิชาการ 2) การมีส่วนร่วม รับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยด้านการบริหารจัดการและการกำกับดูแล 3) การมีส่วนร่วม รับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อ สังคมของมหาวิทยาลัยด้านคุณภาพชีวิตในมหาวิทยาลัย ไปใช้ในกิจกรรม โครงการ หรือการ เรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการณ์นิสิตนักศึกษาที่เป็นฟันเฟืองชิ้นสำคัญได้ตระหนักและมีส่วนร่วม รับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมากยิ่งขึ้น

8.2) การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตของประชากรเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่ม รัตนโกสินทร์ 5 สถาบันเท่านั้น การนำแบบประเมินไปใช้ในสถานศึกษาอื่น ๆ ที่ต่างพื้นที่หรือต่าง บริบทอาจได้ผลที่คลาดเคลื่อน จึงควรมีการนำแบบประเมินไปทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพก่อน เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่าเครื่องมือมีความเหมาะสมที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลในบริบทนั้น ๆ

8.3) ควรนำวิธีวิทยาของการวิจัยอื่น ๆ เช่น การวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงปัญหา เป็นต้น มาใช้พัฒนาและตรวจสอบแบบประเมินพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมของ มหาวิทยาลัยเพื่อเป็นการนำข้อค้นพบใหม่ ๆ ที่ได้จากความหลากหลายทางวิธีวิทยาการวิจัยมา ยืนยันคุณภาพของเครื่องมือให้เกิดความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จอย ทองกลมสี. (2555). การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลัก ธรรมาภิบาล. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญา ประดิษฐาทุกา. (2556). ปัจจัยเชิงเหตุทางจิตสังคมที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะและพฤติกรรมการณ์ จัดการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐานของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สุวิมล ตีรภานันท์. (2550). การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ASEAN University Network. (2011). AUN Annual Report 2010/2011. Retrieved September 26, 2015. from <http://www.aunsec.org/Section8/8.2.2 AnnualReport/AUNannualreport 20102011.pdf>
- Bollen, K.A. & Long, J.S. [Eds.] (1993). Testing structural equation models. Newbury Park, CA: Sage.
- Byrne, B. (2010). Structural equation modeling with Mplus: basic concepts, application, and programming. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Hair, J., Black, W.C., Barbin, B.J., Anderson, R.E., & Tatham, R.L. (2010). Multivariate data analysis. New Jersey: Upper Saddle River, Prentice Hall.
- World Business Council for Sustainable Development. (2002). The business case for sustainable development: Making a difference toward the Johannesburg summit 2002 and beyond. Switzerland: WBCSD.

การพัฒนาและตรวจสอบเครื่องมือวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก DEVELOPMENT AND TEST OF A SCALE OF PROACTIVE WORK BEHAVIOR

พรรณราย อักษรถึง* อรพินทร์ ชูชม** นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล***

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกให้มีคุณภาพเที่ยงตรง และเชื่อถือได้ กลุ่มตัวอย่างคือข้าราชการที่ปฏิบัติงานด้านนโยบายและแผนของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 534 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกซึ่งได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับอยู่ที่ 0.90 ผลการศึกษาโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่า พฤติกรรมการทำงานเชิงรุกประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ การมีนวัตกรรม และการป้องกันปัญหา และเมื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก พบว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเสมือน (Convergent validity) และมีความเชื่อมั่นในการวัดตัวแปรแฝง (Construct reliability) ในระดับที่เชื่อถือได้ โดยมีค่าความเชื่อมั่นในการวัดตัวแปรแฝงอยู่ที่ 0.67, 0.85 และ 0.82 ตามลำดับ

คำสำคัญ : พฤติกรรมการทำงานเชิงรุก, การพัฒนาเครื่องมือวัด, ความเชื่อมั่นในการวัดตัวแปรแฝง

ABSTRACT

The objective of this research was to construct and develop a scale of proactive work behavior. Data were collected by using 17- item proactive work behavior scale with 534 Civil Servants, work in plan and policy Agency under the Ministry of Natural Resources and Environment. The proactive work behavior scale was considered for its content validity by academic experts and its reliability was 0.90. The results of confirmatory factor analysis found that proactive work behavior had 3 factors (Individual innovation, Taking Charge, & Problem prevention). The convergent validity and construct reliability of this scale were accepted. The construct reliabilities were 0.67, 0.85 and 0.82 for each factor.

Keywords: Proactive Work Behavior, Scale Development, Construct reliability

* สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

** สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*** สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

1. บทนำ

ในปัจจุบันข้าราชการปรับเปลี่ยนวิธีคิด และวิธีการทำงาน โดยแสวงหาวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่เน้นการทำงานโดยยึดผลลัพธ์เป็นหลัก องค์กรที่มีบุคลากรที่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานจากรูปแบบเดิมที่มีลักษณะตั้งรับ (Reactive) ซึ่งเน้นการทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย หรือสถานการณ์บังคับให้สนองตอบ ไม่ใส่ใจต่อการวางแผนการทำงาน และไม่สนใจที่จะคิดถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นไว้ก่อน มาเป็นพฤติกรรมการทำงานรูปแบบใหม่ที่เรียกว่าพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก (Proactive Work Behavior) เพื่อให้มีผลการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น (Crant, 2000; Thompson, 2005)

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2555) ได้กำหนดให้การทำงานเชิงรุก เป็นสมรรถนะที่จำเป็น เพื่อให้ข้าราชการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ โดยที่พฤติกรรมการทำงานเชิงรุก (Proactive Work Behavior) คือการทำงานอย่างเป็นระบบ แสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วใช้ความรู้นั้น คาดการณ์ไปถึงผลลัพธ์ที่ต้องการ วางแผนเพื่อป้องกันปัญหาหรือให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ และลงมือทำตามแผนนั้น มีการกระทำที่เป็นกระบวนการของการคาดการณ์ วางแผน และลงมือกระทำให้มีผลกระทบต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Grant & Ashford, 2008) มุ่งมั่นให้งานประสบความสำเร็จ และแสวงหาโอกาสใหม่ๆ ในการเพิ่มมูลค่างาน (Job Value) ให้เกิดขึ้นตลอดเวลา (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์, 2548) การเล็งเห็นถึงปัญหาหรือโอกาส พร้อมทั้งลงมือจัดการกับปัญหานั้นๆ หรือใช้โอกาสที่เกิดขึ้นให้เกิดประโยชน์ต่องาน ด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์และแปลกใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553) จากคำนิยามข้างต้นจะเห็นว่า การทำงานเชิงรุก หรือ “Proactiveness” เป็นเรื่องที่มี 2 มิติ นั่นคือ มิติที่เกี่ยวกับปัญหา (Problem) วิกฤติหรือภัยคุกคาม (Threat) และมิติที่เกี่ยวกับโอกาส (Opportunity) ในแง่ของปัญหา การทำงานเชิงรุกคือการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว หรือการกระทำต่างๆ ที่สามารถป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ล่วงหน้า ส่วนในแง่ของโอกาส การทำงานเชิงรุกคือการใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว หรือการเล็งเห็นโอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แล้วเตรียมการต่างๆ ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสดังกล่าวได้ในทันที พฤติกรรมการทำงานเชิงรุกจึงมีความสำคัญช่วยให้องค์กรสามารถเล็งเห็นถึงวิกฤติและโอกาส และเตรียมการเรื่องต่างๆ ไว้รับมือได้ล่วงหน้า ซึ่งจะช่วยลดทอนความเสียหายหรือฉกฉวยประโยชน์ที่จะเกิดจากสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ จะเห็นได้จากผลการศึกษาในอดีตที่พบว่าพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกจะนำไปสู่ผลทางบวกทั้งต่อบุคคลและองค์กร เช่น ความสำเร็จในสายอาชีพ (Crant, 2000; Seibert, Kraimer, & Crant, 2001) เจตคติในงาน ความรู้สึกในการควบคุมตน และความชัดเจนในบทบาทการทำงาน (Crant, 2000) และรวมไปถึงผลการปฏิบัติงาน (Crant, 2000; Thompson, 2005) จากผลดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก

2. วรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกได้รับความสนใจจากนักศึกษาและนักวิจัยมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกส่งผลทางบวกทั้งต่อตัวบุคคล และองค์การ (Ashford & Cummings, 1985; Covey, 1989 ; Bateman & Crant, 1993; 1999) โดยการศึกษาพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกมีพัฒนาการมาเป็นลำดับ โดยในช่วงต้นศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคม เช่น การศึกษาวิธีการที่พนักงานคิดริเริ่มและใช้ในการมีอิทธิพลกับบุคคลอื่นและกลุ่มในที่ทำงาน (Kipnis, Schmidt, & Wikinson, 1980) และการศึกษาเกี่ยวกับการหาข้อมูลย้อนกลับของพนักงานเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเอง (Ashford & Cummings, 1985) โดยช่วงของพัฒนาการ ที่สำคัญของการศึกษาพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก ซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวคิดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกในการศึกษาครั้งนี้ คือแนวคิดเรื่องความริเริ่มของบุคคล (Personal Initiative) และการนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ (Taking Charge) โดยแนวคิดความริเริ่มของบุคคล (Frese, Fay, Hilburger, Leng, & Tag, 1997) ซึ่งเฟรซและคณะได้เสนอขึ้นโดยให้คำนิยามว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลทำงานโดยมีความริเริ่มจากตนเองและทำเกินกว่าที่ระบุไว้ในงานอย่างเป็นทางการมีลักษณะที่สำคัญ 5 อย่าง ได้แก่ 1) เป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับภารกิจขององค์การ 2) ทำพฤติกรรมโดยมองที่ผลระยะยาว 3) มีการปรับตัวไปสู่เป้าหมาย 4) มีความเพียรพยายามเมื่อเผชิญอุปสรรค และ 5) มีความริเริ่มจากตนเองและคาดการณ์ไปข้างหน้า ต่อมา มอริสัน และเฟ็ลส์ (Morrison & Phelps, 1999) ได้เสนอแนวคิดการนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ (Taking Charge) โดยให้ความหมายว่าเป็นความพยายามของบุคคลในการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งต่อมาผู้ใช้แนวคิดทั้งสองมาใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก เช่น แครนท (Crant, 2000) ได้นำความริเริ่มของบุคคล และการนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ มาใช้ในการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกโดยกำหนดให้เป็นตัวแปรความแตกต่างระหว่างบุคคลในโมเดลสาเหตุของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก และอธิบายพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกในแง่ของบุคลิกภาพเชิงรุกโดยใช้ทฤษฎีลักษณะนิสัยเป็นพื้นฐานในการอธิบาย โดยแบ่งพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ พฤติกรรมการทำงานเชิงรุกทั่วไป และพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกเฉพาะสภาพแวดล้อม (Crant, 2000; Seibert, 1999) ต่อมา พาร์คเกอร์ วิลเลียม และเทอร์เนอร์ (Parker, Williams, & Turner, 2006) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก โดยจำแนกองค์ประกอบของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่การนำความคิดไปปฏิบัติเชิงรุก และการแก้ปัญหาเชิงรุก ต่อมาในการศึกษาของ แกรนต์ พาร์คเกอร์ และคอลลิน (Grant, Parker, & Collins, 2009) ได้เพิ่มองค์ประกอบพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกเป็น 3 องค์ประกอบ โดยได้นำเอาการนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ ไปเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก ร่วมกับ การมีสิทธิ์มีเสียง และการนำเสนอความคิด และต่อมาในการศึกษาของ พาร์คเกอร์ และคอลลิน (Parker, & Collins, 2010) ได้กำหนดองค์ประกอบพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก เป็น 4 องค์ประกอบ คือ นวัตกรรมในตัวบุคคล การมีสิทธิ์มีเสียง นำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ และการป้องกันปัญหาซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของแทรวิส (Travis, 2011) จะเห็นว่าองค์ประกอบของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกที่ศึกษาจะแตกต่างกันไป แต่แนวคิด

หลักล้านมาจากแนวคิดของความริเริ่มของบุคคล (Personal Initiative) และการนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ (Taking Charge) ซึ่งสรุปองค์ประกอบของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก ตามช่วงเวลาได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก

ผู้ศึกษา/วิจัย	องค์ประกอบพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก
Frese, et al,1996;1997	1. การนำความคิดไปปฏิบัติเชิงรุก 2. การริเริ่มของบุคคล
Morrison & Phelps,1999	1. การนำความคิดไปปฏิบัติเชิงรุก
Crant, 2000	1. พฤติกรรมการทำงานเชิงรุกทั่วไป 2. พฤติกรรมการทำงานเชิงรุกเฉพาะสภาพแวดล้อม
Frese & Fay, 2001	1. การริเริ่มของบุคคล
Parker, Williams, & Turner, 2006	1. การนำความคิดไปปฏิบัติเชิงรุก 2. การแก้ปัญหาเชิงรุก
Grant, Parker, & Collins, 2009	1. การมีสิทธิ์มีเสียง 2. การนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ 3. การนำเสนอความคิด
Parker & Collins, 2010; Travis, 2011	1. นวัตกรรมในตัวบุคคล 2. การมีสิทธิ์มีเสียง 3. การนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ 4. การป้องกันปัญหา

โดยมีผู้กำหนดนิยามของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกดังนี้ การทำงานอย่างเป็นระบบ แสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วใช้ความรู้ที่คัดการณืไปถึงผลลัพธ์ที่ต้องการ วางแผนเพื่อป้องกันปัญหาหรือให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ และลงมือทำตามแผนนั้น พฤติกรรมซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นกระบวนการของการคัดการณื วางแผน และลงมือกระทำให้มีผลกระทบต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Grant & Ashford, 2008) มุ่งมั่นให้งานประสบความสำเร็จ และแสวงหาโอกาสใหม่ๆ ในการเพิ่มมูลค่างาน (Job Value) ให้เกิดขึ้นตลอดเวลา (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์, 2548 : 27) การเล็งเห็นถึงปัญหาหรือโอกาส พร้อมทั้งลงมือจัดการกับปัญหานั้นๆ หรือใช้โอกาสที่เกิดขึ้นให้เกิดประโยชน์ต่องาน ด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์และแปลกใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553:43) เลือกลงมือลงแรงกระตุ้นภายนอก ในมุมมองและคุณค่าของตนเองที่ไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลสิ่งแวดล้อมรอบข้างและสถานการณ์ภายนอกบีบบังคับให้ต้องจำใจทำ รวมถึงมีสติไม่จมปลักกับปัญหา แต่ตอบสนองด้วยสติในคุณค่าที่เชื่อมั่น (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2547)

ในส่วนของแบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกส่วนใหญ่เป็นของต่างประเทศ โดยมีการพัฒนาและปรับปรุงต่อกันมาเพื่อให้เข้ากับกลุ่มตัวอย่างและบริบทที่ศึกษา แบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกที่นิยมนำมาใช้ในการศึกษาอย่างต่อเนื่องคือแบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกที่พัฒนาโดย พาร์คเกอร์ และ คอลลิน (Parker & Collins, 2010) ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดแบบให้รายงานตนเอง โดยกำหนดองค์ประกอบของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกเป็น 4 องค์ประกอบดังนี้ การมีนวัตกรรม ไปปฏิบัติ การมีสิทธิมีเสียง การนำความคิดเชิงรุกและการป้องกันปัญหา ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยพัฒนาแบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกตามแนวคิดของ พาร์คเกอร์ และคอลลิน (Parker & Collins, 2010) โดยกำหนดนิยามของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก ว่าการทำงานอย่างเป็นระบบ แสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วใช้ความรู้ที่คัดการณืไปถึงผลลัพธ์ที่ต้องการ วางแผนเพื่อป้องกันปัญหาหรือให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ และลงมือทำตามแผนนั้น รวมทั้งแสวงหาโอกาสใหม่ๆ ในการเพิ่มมูลค่างาน (Job Value) ให้เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยกำหนดความหมายขององค์ประกอบของพฤติกรรมเชิงรุกในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. การมีนวัตกรรม หมายถึง การทำงานต่างๆ อย่างเป็นระบบ คัดการณืไปข้างหน้าถึงผลลัพธ์ที่ต้องการในอนาคต สร้างสรรค์วิธีการ รูปแบบ และระบบการทำงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ขององค์การขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ
2. การมีสิทธิมีเสียง หมายถึง การนำเสนอความคิด หรือแนวทางใหม่ๆ ที่สร้างสรรค์ เพื่อปรับปรุงวิธีการ และขั้นตอนในการทำงานแม้ว่าบุคคลอื่นจะไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนั้นๆ
3. การนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ หมายถึง การลงมือทำตามแผนที่วางไว้ ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการทำงานหรือสร้างสรรค์ระบบการทำงานขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ

4. การป้องกันปัญหา หมายถึง การคาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงาน จากนั้นพิจารณาว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นปัญหาหรือไม่ หากการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นปัญหาจึงวางแผนเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น แล้วลงมือทำตามแผนที่วางไว้

ทั้งนี้ ในการศึกษาครั้งนี้มีการตรวจสอบเพื่อหาคุณภาพของแบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) หาอำนาจจำแนกของข้อคำถามแต่ละข้อ โดยวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์คะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total correlation) และหาค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) รวมทั้งความเชื่อมั่นตัวแปรแฝง (Construct reliability) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis: CFA)

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกให้มีคุณภาพเที่ยงตรงและเชื่อถือได้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการที่ปฏิบัติงานด้านนโยบายและแผนในหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) จำนวน 534 คน ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis: CFA) ที่ระบุว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์จำเป็นต้องมีขนาดใหญ่พอควร โดยทั่วไปกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่สุดที่ต้องใช้คืออย่างน้อย 250 ตัวอย่าง (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก ซึ่งให้คะแนนแบบประมาณค่า 6 ระดับ (บ่อยมาก จนถึง ไม่เคยเลย จำนวน 17 ข้อ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่ 1 จำนวน 5 ข้อ องค์ประกอบที่ 2 จำนวน 4 ข้อ องค์ประกอบที่ 3 จำนวน 4 ข้อ และ องค์ประกอบที่ 4 จำนวน 4 ข้อ) ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามจากพฤติกรรมบ่งชี้ จำนวน 18 ข้อ และได้ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่าน และทำการปรับปรุงแก้ไขแบบวัดตามข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิให้แบบวัดมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยตัดข้อคำถามที่มีค่า ความสอดคล้อง (IOC) ต่ำกว่า 0.5 (สุวิมล ติรภานันท์, 2550) ออกจำนวน 1 ข้อ จากนั้นตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นเชิงสอดคล้องภายในของแบบวัดจากการทดลองใช้แบบวัดกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการ จำนวน 60 คน โดยมีค่าความเชื่อมั่นเชิงสอดคล้องภายในของแบบวัดทั้งฉบับอยู่ที่ 0.90 (องค์ประกอบที่ 1 อยู่ที่ 0.91 องค์ประกอบที่ 2 อยู่ที่ 0.85 องค์ประกอบที่ 3 อยู่ที่ 0.86 และ องค์ประกอบที่ 4 อยู่ที่ 0.85) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบวัดดังกล่าวในการปรับปรุงแก้ไขแบบวัดให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง โดยใช้ข้อคำถามที่มีค่า

สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total correlation) มากกว่าเท่ากับ 0.30 (Nunnally, 1978) แบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกที่ใช้เก็บข้อมูลจริงมีข้อคำถาม 17 ข้อ

5. ผลการวิจัย

ผลการทดสอบองค์ประกอบของตัวแปรพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า ตัวแปรพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก มี 4 องค์ประกอบ โดยเริ่มจากการประเมินพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน พบว่า เมื่อปรับแบบจำลองให้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งใช้วิธีการตัดข้อคำถามที่มีค่าดัชนีการปรับปรุงโมเดลที่มากกว่า 4.0 (Hair, et al. 2010) ออก ร่วมกับการตัดข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อย รวมถึงข้อคำถามที่มีใจความซ้ำซ้อนหรือใกล้เคียงกันซึ่งสามารถใช้แทนกันได้ออกไปทีละข้อ จนแบบจำลองมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทำให้ได้แบบจำลองการวัดที่ดีที่สุด คือ มีค่า $\chi^2/df = 2.980$, CFI=0.973, RMSEA=0.061, SRMR=0.024 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องของทั้งแบบจำลอง ของแฮร์และคณะ (Hair, et al, 2010) ที่กำหนดให้แบบจำลองการวัดที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 250 คน ควรค่า CFI หรือ TLI > 0.90, RMSEA < 0.07 ทั้งนี้ จากแบบจำลองการวัดนี้พบว่าตัวแปรพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกมี 3 องค์ประกอบ (ได้แก่ การมีนวัตกรรม การนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ และการป้องกันปัญหา) ซึ่งแตกต่างจากทฤษฎี ที่มี 4 องค์ประกอบ (ได้แก่ การมีนวัตกรรม การนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ การมีสิทธิ์มีเสียง และการป้องกันปัญหา) โดยมีข้อคำถามลดลงเหลือ 9 ข้อ ในแต่ละองค์ประกอบประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ เมื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบจำลองการวัดนี้ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ในองค์ประกอบแรกมีค่าน้ำหนักตั้งแต่ 0.562 - 0.624 องค์ประกอบที่ 2 มีค่าน้ำหนักตั้งแต่ 0.785 - 0.831 และในองค์ประกอบที่ 3 มีค่าน้ำหนักตั้งแต่ 0.751-0.819 โดยทุกค่ามีนัยสำคัญที่ 0.000

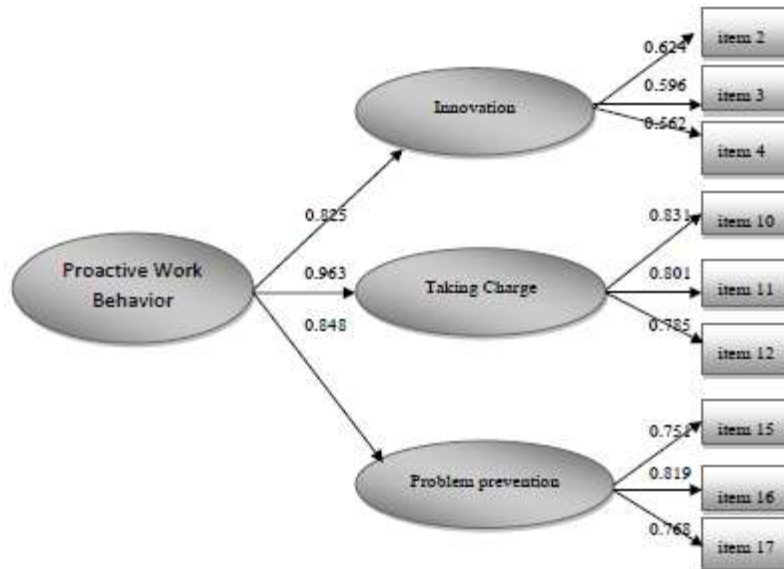
เมื่อทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเสมือน (Convergent validity) พบว่าค่า average variance extracted (AVE) ขององค์ประกอบแรกเท่ากับ 0.35 องค์ประกอบที่สองเท่ากับ 0.65 และองค์ประกอบที่สามเท่ากับ 0.61 สำหรับองค์ประกอบแรกที่มีค่าเท่ากับ 0.35 ซึ่งต่ำกว่า 0.5 แต่เนื่องจากเป็นเครื่องมือวัดที่ผู้วิจัย สร้างขึ้นใหม่จากข้อค้นพบในการศึกษาเบื้องต้น โดยสร้างขึ้นมาครั้งแรก รวมทั้งแบบวัดฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่นในการวัดตัวแปรแฝงในระดับที่เชื่อถือได้ ค่า AVE ดังกล่าวจึงเพียงพอที่จะยอมรับความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบจำลองการวัดนี้ได้ (Ping, 2007) ในส่วนของการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant validity) ของแบบจำลองการวัดโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบจำลองการวัดที่มี 3 องค์ประกอบ กับแบบจำลองการวัดที่มี 4 องค์ประกอบ และเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ทั้งสองแบบจำลองภายหลังการปรับให้แบบจำลองการวัดที่ดีที่สุดแล้วพบว่า แบบจำลองการวัดแบบสามองค์ประกอบมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2/df = 2.980$, CFI = 0.973, RMSEA = 0.061, SRMR = 0.024) และมีความกลมกลืนมากกว่าแบบจำลองการวัดแบบที่มีสี่องค์ประกอบ ($\chi^2/df = 4.149$, CFI = 0.943, RMSEA = 0.077, SRMR = 0.035) และเมื่อตรวจสอบค่าความ

เชื่อมั่นในการวัดตัวแปรแฝง (Construct reliability) ขององค์ประกอบด้านการมีนวัตกรรม การนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ และการป้องกันปัญหา พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.67, 0.85 และ 0.82 ตามลำดับ ซึ่งถือว่ามีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่สูง (Fornell & Larcker, 1981) แสดงว่าแบบจำลองการวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนก กล่าวคือ ตัวแปรสังเกตได้ของแต่ละองค์ประกอบสามารถใช้ในการอธิบายองค์ประกอบทั้งสามที่มีความแตกต่างกันได้ ดังตารางที่ 2 และภาพที่ 1

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก

องค์ประกอบ/ตัวแปรสังเกต	Factor loading	Average variance extracted (AVE)	Construct reliability(CR)
องค์ประกอบการมีนวัตกรรม		0.35	0.67
2. ข้าพเจ้าคิดค้นหาเทคนิควิธีการใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น	0.624		
3. ข้าพเจ้าหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในการทำงานที่จะช่วยตอบสนองวิสัยทัศน์พันธกิจ และกลยุทธ์ของหน่วยงาน	0.596		
4. ข้าพเจ้าวางแผนปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น เพื่อผลในระยะยาว	0.562		
องค์ประกอบการนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ		0.65	0.85
10. ข้าพเจ้าใช้วิธีการทำงานใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น	0.831		
11. ข้าพเจ้าปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น	0.801		
12. เมื่อมีความคิดในการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น ข้าพเจ้าจะลงมือทำตามความคิดนั้น	0.785		
องค์ประกอบการป้องกันปัญหา		0.61	0.82
15. ข้าพเจ้าวางแผนป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของงาน	0.754		
16. ข้าพเจ้าป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในการทำงานโดยไม่รอให้ปัญหาเกิดขึ้นแล้ว	0.819		

จึงแก้ไข			
17.ข้าพเจ้าปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการทำงานก่อนที่จะเกิดปัญหาขึ้น	0.768		
$\chi^2 = 62.591, df = 21, p = .000, \chi^2 / df = 2.980, CFI = 0.973, RMSEA = 0.061, SRMR = 0.024$			



$\chi^2 = 62.591, df = 21, p = .000, \chi^2 / df = 2.980, CFI = 0.973, RMSEA = 0.061, SRMR = 0.024$

ภาพที่ 1 แบบจำลองการวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก

6. การอภิปรายผลการวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพรายข้อของแบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าแบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกที่สร้างขึ้นส่วนใหญ่มีอำนาจจำแนกรายข้อที่ดีและแบบวัดมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง โดยพิจารณาจากการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม แสดงว่าข้อคำถามต่างๆ ที่ประกอบขึ้นมาเป็นแบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก วัดในสิ่งเดียวกัน และแบบวัดฉบับนี้ ได้รับการตรวจสอบความเชื่อมั่นชนิดความสอดคล้องภายในด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาสองครั้ง ตั้งแต่ในเริ่มทดลองใช้แบบวัดเป็นครั้งแรกซึ่งมีค่าค่อนข้างสูง เช่นเดียวกับการตรวจสอบจากการเก็บข้อมูลจริงซึ่งพบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ค่อนข้างสูงเช่นกัน คือ 0.90 โดยองค์ประกอบที่ 1 มีค่าเท่ากับ 0.91 องค์ประกอบที่ 2 มีค่าเท่ากับ 0.84 องค์ประกอบที่ 3 มีค่าเท่ากับ 0.85 และองค์ประกอบที่ 4 มีค่าเท่ากับ 0.85 ทำให้เห็นว่ข้อคำถามต่างๆ สามารถวัดได้ในสิ่งเดียวกัน

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันยันของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก พบว่าในเบื้องต้นแบบจำลองการวัดตั้งต้นยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อทำการปรับแบบจำลองที่ดีที่สุด

พบว่าองค์ประกอบของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีนวัตกรรม การนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ และการป้องกันปัญหา ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่จำแนกพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก ออกเป็น 4 องค์ประกอบ ตามแนวคิดของพาร์คเกอร์ และ คอลลิน (Parker & Collins, 2010) ได้แก่ การมีนวัตกรรม การมีสิทธิ์มีเสียง การนำความคิดเชิงรุกไปปฏิบัติ และการป้องกันปัญหา แม้ว่าผลการวิเคราะห์ความกลมกลืนของแบบจำลองการวัดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์ไคสแควร์จะระบุว่าแบบจำลองที่ได้ไม่กลมกลืนกับข้อมูล ($\chi^2 = 62.591$, $df = 21$, $p = .000$) นั่นคือมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่โดยปกติแล้วค่าไคสแควร์เป็นค่าสถิติที่จะได้รับผลกระทบจากการที่กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยที่มีขนาดใหญ่ จึงเป็นการยากที่จะทำให้การทำสอบค่าไคสแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Crowley & Fan, 1997) แต่ค่าดัชนีที่บ่งบอกความกลมกลืนของแบบจำลองค่าอื่นๆ ระบุว่าแบบจำลองการวัดสามองค์ประกอบนี้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (ได้แก่ $\chi^2/df = 2.980$, CFI=0.973, RMSEA=0.061, SRMR=0.024) เมื่อพิจารณาค่า AVE ขององค์ประกอบของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกทั้งสามองค์ประกอบ พบว่า ในองค์ประกอบที่สองและสามค่าสูงกว่าเกณฑ์ (0.5) โดยมีค่า 0.64 และ 0.61 ตามลำดับ ในส่วนขององค์ประกอบแรกมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ (0.5) ที่ยอมรับได้คือ 0.35 แต่เนื่องจากเป็นเครื่องมือวัดที่ผู้วิจัย สร้างขึ้นใหม่จากข้อค้นพบในการศึกษาเบื้องต้น โดยสร้างขึ้นมาครั้งแรก รวมทั้งแบบวัดฉบับนี้มีความเชื่อมั่นในการวัดตัวแปรแฝงในระดับที่เชื่อถือได้ ค่า AVE ดังกล่าวจึงเพียงพอที่จะยอมรับความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบจำลองการวัดนี้ได้ (Ping, 2007) แสดงว่าแบบจำลองการวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก นี้มีความเที่ยงตรงเชิงเสมือน (Convergent validity) นั่นคือทุกข้อคำถามในแต่ละองค์ประกอบสามารถใช้เป็นตัวชี้วัดตัวแปรพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกในองค์ประกอบนั้นได้ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าแบบวัดฉบับนี้มีความเชื่อมั่นของตัวแปรแฝง (Construct reliability) ในระดับที่เชื่อถือได้ เพราะมีค่าความเชื่อมั่นในการวัดตัวแปรแฝงทั้งสามองค์ประกอบอยู่ที่ 0.67, 0.85 และ 0.82 ตามลำดับ

สรุปการพัฒนาเครื่องมือวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก ผู้วิจัยได้เครื่องมือวัดที่มีความเหมาะสมทั้งจากการพิจารณาจากหลักฐานผลการวิเคราะห์ทางสถิติและความเหมาะสมของแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแล้ว ทำให้ได้แบบวัดจำนวน 9 ข้อคำถาม (ตามตารางที่ 2) ในเบื้องต้นผู้วิจัยสร้างข้อคำถามสำหรับแบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุก ที่มีจำนวน 4 องค์ประกอบ จำนวน 17 ข้อ เพื่อให้ครอบคลุมตามนิยามปฏิบัติการมากที่สุด โดยข้อคำถามบางข้อในองค์ประกอบเดียวกันสามารถใช้แทนกันได้ ทั้งนี้ภายหลังจากการวิเคราะห์ผลการตรวจสอบคุณภาพแบบวัดแล้ว จึงมีการปรับจำนวนข้อของแบบสอบถามโดยการตัดข้อคำถามที่ซ้ำซ้อนหรือใกล้เคียงกันและมีคุณภาพต่ำออกให้เหลือเพียงข้อคำถามที่เป็นตัวชี้วัดที่ดีที่สุดของแต่ละองค์ประกอบ ตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ข้างต้น เพราะผู้วิจัยต้องการให้แบบวัดมีข้อคำถามที่สั้น และจำนวนไม่มากเกินไปแต่ยังมีความสอดคล้องกับเนื้อหาและคงความหมายของพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกตามแนวคิดที่ผู้วิจัยต้องการพัฒนาไว้อย่างครบถ้วน

7. ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากแบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกนี้เป็นเครื่องมือวัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามแนวคิดของพาร์คเกอร์ และ คอลลิน (Parker & Collins, 2010) : ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยนำมาศึกษาโดยได้พัฒนาแบบวัดโดยการปรับปรุงข้อคำถามให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างและบริบทในการศึกษา และได้นำมาใช้ในการวิจัยเป็นครั้งแรก จึงอาจส่งผลให้การตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างที่ใช้ค่า AVE ขององค์ประกอบพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกในองค์ประกอบที่หนึ่ง มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (0.5) ดังนั้นก่อนที่จะนำแบบวัดนี้ไปใช้ต่อ จึงควรทำการวิจัยเพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดฉบับนี้ซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อยืนยันความถูกต้องขององค์ประกอบและข้อคำถามต่างๆ ต่อไป

2. แบบวัดพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกที่พัฒนาขึ้นนี้เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสำรวจพฤติกรรมที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกในหน่วยงานราชการ สามารถนำไปใช้โดยการให้ประเมินหรือรายงานตนเอง ซึ่งหน่วยงานที่มีลักษณะการบริหารและบริบทที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้ในการประเมินพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกของบุคลากรในหน่วยงานได้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานเชิงรุกของบุคลากร

เอกสารอ้างอิง

- สุวิมล ติรกานันท์. (2550). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). *คู่มือการกำหนดสมรรถนะในราชการพลเรือน : คู่มือสมรรถนะเฉพาะตามลักษณะงานที่ปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ประชุมช่าง จำกัด.
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. (2548). *เทคนิคการทำงานเชิงรุก : สร้างพลังในการทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์ จำกัด.
- Ashford, S. J, & Cummings, L.L. (1985). Proactive feedback seeking: the instrumental use of the information environment. *Journal of Occupational Psychology*. 58: 67-79.
- Bateman, T. S., & Crant, J. M. (1993). The Proactive Component of Organizational Behavior: A Measure and Correlates. *Journal of Organizational Behavior*. 14 (2): 103-118.
- _____ (1999). Proactive Behavior: Meaning Impact Recommendations. *Business Horizons* : 63-70.
- Covey, S. R. (1989). *The Seven Habits of Highly Effective People*. New York: Designed by Irving Perkins Associates.
- Crant, J. M. (2000). Proactive behavior in organizations. *Journal of Management*, 26(3): 435-462

- Crowley, S.L., & Fan, X. (1997). Structural equation modeling: Basic concepts and applications in personality assessment. *Journal of Personality Assessment*, 68, 508-531.
- Fornell, C., & Larcker, D.F. (1981). Evaluation Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Frese, M.; Fay, D., Hilburger, T., Leng, K., & Tag, A. (1997). The concept of personal initiative: Operationalization, reliability and validity in two German samples. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*. 70: 139-161.
- Grant, A. M., & Ashford, S. J. (2008). The dynamics of proactivity at work: Lessons from feedback-seeking and organizational citizenship behavior research. In B. M. Staw & R. M. Sutton (Eds.), *Research in organizational behavior*. 28: 3-34. Amsterdam: Elsevier.
- Grant, A. M., Parker, S., & Collins, C. (2009). Getting credit for proactive behavior: Supervisor reactions depend on what you value and how you feel. *Personnel Psychology*. 62: 31-55.
- Hair, Joseph F., et al. (2006). *Multivariate Data Analysis 6th ed.* Pearson Education, Inc.
- Hair, J. F., Jr., Black, W. C., Babin, B. J.; & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective*. 7th ed. New Jersey: Prentice Hall.
- Kipnis, D., Schmidt, S.M., & Wilkinson, I. (1980). Intraorganizational influence tactics: Exploration in getting one's way. *Journal of Applied Psychology*. 65: 440-452.
- Morrison, E. W., & Phelps, C. C. (1999). Taking Charge at Work: Extra-role efforts to Initiate Workplace Change. *Academy of Management Journal*. 42: 403-419.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. New York: McGraw Hill.
- Parker, S. K., Williams, H. M., & Turner, N. (2006). Modeling the antecedents of proactive behavior at work. *Journal of Applied Psychology*, 91: 636-652.
- Parker, S. K., & Collins, C. G. (2010). Taking stock: Integrating and differentiating multiple proactive behaviors. In *Journal of Management*. 36 (3): 633-662.
- Ping, R. A. (2007). Is There any way to improve Average Variance Extracted (AVE) in a latent variable(LV) X? Retrieved from <http://home.att.net/~rpingjr/LowAVE.doc>
- Seibert, S. E., Crant, J. M., & Kraimer, M. L. (1999). Proactive personality and career success. *Journal of Applied Psychology*. 84: 416-427.

- Searle, T. P., & Barbuto, J. E. (2011). Servant leadership, hope, and organizational virtuousness: A framework exploring the positive micro and macro behaviors and its performance impact. *Journal of Leadership and Organizational Studies*. 18 (1) : 107-117.
- Tabacnick, Barbara G., & Fidell, Linda, S. (1996). *Using Multivariate Statistics*. 3 rd ed. New York: Harper Collins.
- Van Dyne, L., & LePine, J. A. (1998). Helping and Voice extra-role Behaviors: Evidence of Construct and Predictive Validity. *Academy of Management Journal* .

**การบรรลุเป้าหมายนโยบายการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน:
กรณีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร**
**THE ACHIEVEMENT OF DEVELOPMENT POLICY ON COMMUNITY
ENTERPRISES GROUP: CASE OF PROCESSING OF HERB PRODUCT**

น้ำฝน ศิริวันสาณท์* พงษ์สรณ์ วรภัทร์ธีระกุล**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์ เพื่อสร้าง 1. เพื่อศึกษานโยบายภาครัฐในการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร 2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี 3. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะพื้นที่ หมู่ 6 บ้านดงบัง ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive sampling) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 23 คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ จำนวน 8 คน และกลุ่มที่ 2 ภาคเอกชน จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยเข้าไปยังพื้นที่เป้าหมายเพื่อสังเกต ซักถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี ตั้งเมื่อปี 2541 ตั้งขึ้นเพื่อหารายได้ให้ชุมชน ในการรวมกลุ่มครั้งแรกยังไม่ใช่เกษตรกรอินทรีย์ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมทั่วไป ของแหล่งผลิตสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี พบว่าเป็นแหล่งเกษตรกรรม มีการเพาะปลูกเต็มพื้นที่ โดยมากพื้นที่โดยรอบเป็นการเพาะปลูกไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อนำไปขายซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเกษตรกรอินทรีย์ การทำงานของสมาชิกกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี โดยรวมแล้ว ผลิตภัณฑ์โดยรวมเป็นการแปรรูปให้อยู่ใน “สมุนไพรแห้ง” การตั้งราคาจะมีการคำนวณจากต้นทุนโดยทางมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ระยะเวลาการปลูกและเก็บเกี่ยวของสมุนไพร มีการวางสินค้าจำหน่าย 4 แห่ง คือ ที่ทำการกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง ศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชน โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และเครือข่ายร้านรักษ์สุข ด้านการผลิต จะมีการผลิตตามปริมาณที่ทางโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรต้องการ ด้านองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสาร ได้มีการหาความรู้จากหนังสือและสื่ออินเทอร์เน็ต และมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การสนับสนุนในเรื่องการใช้เทคโนโลยี ด้านการบริหารจัดการ โครงสร้างกลุ่มสมุนไพรฯ ประกอบด้วย ที่ปรึกษา ประธาน

* Doctor of Philosophy Program in Public Administration Western University

** Department of Philosophy Program in Public Administration Western University

รองประธาน เลขานุการ เภรุธัญญิก สมาชิกฝ่ายผลิต ฝ่ายขาย ฝ่ายแปรรูป ซึ่งมีสมาชิก 12 คน รวมทั้งสิ้น 14 คน และมีการทำบัญชีครัวเรือนพร้อมบันทึกปัจจัยการผลิต และหักเงิน 5% ของรายได้ เพื่อใช้ในการบริหารกลุ่มสมุนไพรฯ นโยบายส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ที่มีคุณภาพ โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) ศึกษาสมุนไพรที่เป็นความต้องการของตลาด 2) ศึกษาวิจัยวิธีการขยายพันธุ์ การเพาะปลูก และการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมเพื่อให้วัตถุดิบสมุนไพรที่ได้มีคุณภาพดี มีสาระสำคัญในปริมาณสูง 3) ศึกษาวิจัยการขยายพันธุ์ด้วยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช เพื่อให้ได้วัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพดีและสม่ำเสมอในปริมาณมาก 4) ศึกษาวิจัยการป้องกันและควบคุมโรคพืชโดยหลีกเลี่ยงการใช้ยาฆ่าแมลง เพราะอาจก่อให้เกิดปัญหาสารพิษตกค้าง และ 5) ให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้สนใจเกี่ยวกับการปลูกสมุนไพรแบบเกษตรอินทรีย์

คำสำคัญ : รูปแบบกลยุทธ์การตลาด, ประสิทธิภาพการตลาด, มหาวิทยาลัยเอกชน

ABSTRACT

The objective of thesis is 1) the government policy of community enterprises group in case of processing herb product was study 2) the method of development processing herb product was suggest for community enterprises group 3) the operating conditions, issue and barrier of development processing herb product was study. The thesis focuses on Baan Dong Bang Herb on Prachinburi by using purposive sampling. The samples have 2 groups. The first group is government sector which constrains 10 peoples. The last group is private sector which constrains 15 peoples. The method is in-depth interview and Observation.

Baan Dong Bang Herb produces the Dry Herb. The price of product was approved by Chao Phraya Abhaibhub Hospital. That is depending on planting time. The management structure contains Consultants, President, Vice President, Secretary, Treasurer, Production, Sealing and Processing. The products available on Baan Dong Bang Herb Group, Community Product Center, Chao Phraya Abhaibhub Hospital and Luk Suk Shop. The volume of production depends on the order of Chao Phraya Abhaibhub Hospital. The information was train by Chao Phraya Abhaibhub Hospital, internet and the government sector. The government policy of community enterprises group in case of processing herb product was obtain 1) Study the disease as market demand. 2) Research on propagation, cultivation and harvesting methods to ensure that the raw materials are of good quality. High volume content 3) Study on propagation by tissue culture To obtain high quality and consistent herbal raw materials in large quantities 4) Study the prevention and control of plant diseases by

avoiding the use of insecticides. Because it may cause toxic residue. 5) Educate farmers who are interested in organic herbs.

Keyword (s): Model of Marketing strategy, Marketing effectiveness, Private Universities

1. บทนำ

ประเทศไทยที่พบกับวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2540 ทำให้ประเทศไทยต้องปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้พ้นจากอุปสรรคในการแข่งขันทั้งหลาย โดยเน้นพัฒนาในกลุ่มอุตสาหกรรมที่ประเทศไทยได้เปรียบประเทศอื่น รัฐบาลไทยจึงหันมาเน้นการส่งเสริม เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นธุรกิจรากฐานของประเทศ และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ทั้งนี้ระบบเศรษฐกิจฐานรากดังกล่าวเป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งควบคู่ไปกับการปรับตัวตามกระแสภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีการพัฒนาอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชุมชน โดยอาศัยองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นของกลุ่มภาคเกษตรกรรมมาผสมผสานกับการพัฒนาสมัยใหม่ ซึ่งเรียกแนวคิดดังกล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน (พิทยาอ่องกุล, 2541) ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นจากการนำเอาแนวทางเศรษฐกิจชุมชนหรือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เป็นแนวทางหนึ่งในการยกระดับรายได้ชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของชาวบ้านหรือเกษตรกรในชนบท มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่าเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ดังนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จึงมีความหลากหลายตามเศรษฐกิจชุมชนนั้นๆ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548)

การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร ถือเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนึ่งที่ได้รับการยอมรับ ซึ่งการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร คือ การเปลี่ยนแปลงสถานะของสมุนไพร ให้แตกต่างไปจากเดิม เพื่อประโยชน์ในการใช้งานที่หลากหลายมากขึ้น สมุนไพรมีหลายชนิด และมีสรรพคุณทางยาที่แตกต่างกัน เนื่องจากผลิตภัณฑ์สมุนไพร บางประเภทไม่สามารถคงสภาพอยู่ได้นาน การแปรรูป จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้น เพื่อให้เกิดผลดีต่อการแปรรูป คงไว้ซึ่งคุณค่าและสรรพคุณที่ดีของพืชสมุนไพร (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2556) ผลิตภัณฑ์สมุนไพร มีทั้ง ยา ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เครื่องสำอาง ฯลฯ ซึ่งปัจจุบัน กระแสความนิยมเรื่องสมุนไพรมีมากขึ้นตามลำดับและมีแนวโน้มจะขยายตัวมากขึ้นทั้งในและต่างประเทศ มูลค่าการส่งออกสมุนไพรไทยอยู่ประมาณแสนล้านบาท โดยกลุ่มผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมีมูลค่าการใช้และการส่งออกรวมกว่า 80,000 ล้านบาท สปาและผลิตภัณฑ์สปา มูลค่าประมาณ 10,000 ล้านบาท กลุ่มยาแผนโบราณตามภูมิปัญญาการแพทย์ไทย มูลค่าประมาณ 10,000 ล้านบาท แนวโน้มตลาดส่งออกสมุนไพรปี 2558 คาดว่าจะเติบโตมากกว่า ร้อยละ 10 (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2558) โดยสมุนไพร 5 ชนิด ที่ตลาดโลกมีความต้องการสูง และมีโอกาสเติบโตในอนาคต ได้แก่ กระชายดำ ไพล ขมิ้นชัน กวาวเครือขาว และบัวบก (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2558) พื้นที่การปลูกพืชสมุนไพรทั่วประเทศในปี 2557 ประมาณ 35,000 ไร่ ผลผลิตประมาณ 30,000 ตัน ลดลงจากปี 2556 ร้อยละ 18 มีการพัฒนาวัตถุดิบสมุนไพรให้มีคุณภาพ โดยกรม

วิชาการเกษตร ได้รับรองแปลงปลูกพืชสมุนไพรตามมาตรฐาน GAP กว่า 3,000 ไร่ และตั้งเป้าหมาย จะให้การรับรองในปี 2558 นี้อีก 3,000 ไร่ และจะมีการผลักดันให้เกษตรกรนำแปลงปลูกพืชสมุนไพรเข้าสู่มาตรฐานเพิ่มขึ้น (กรมวิชาการเกษตร, 2558)

ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรหลักๆ ประกอบด้วย 1) กระทรวงสาธารณสุข ดำเนินการเพิ่มรายการสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ พัฒนาสถานบริการ ส่งเสริมให้โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล มีบริการแพทย์แผนไทยและนวดไทย 2) กรมวิทยาศาสตร์ การแพทย์ ดำเนินการพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้ได้มาตรฐาน เพื่อให้สินค้าเข้าถึงตลาดได้มากขึ้น ให้การรับรองคุณภาพวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ภาครัฐได้มีนโยบายเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างต่อเนื่องตลอดมา ซึ่งในปี 2553 ประเทศไทยจะเน้นการ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิปัญญาไทย สุขภาพวิถีไทย พ.ศ. 2550-2554 และพัฒนางาน การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย และการแพทย์ทางเลือก ให้เป็นรูปธรรม กรมพัฒนา การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ต่อมาในปี 2554 มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนใช้ยา สมุนไพรไทยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเด็กซึ่งปัจจุบันมีการใช้ยาเคมีในการรักษาตั้งแต่แรกเกิดจนโต ซึ่งหากมีการปรับมาใช้ยาสมุนไพรไทยแล้ว จะเป็นการช่วยลดการสะสมของสารเคมีในร่างกายของ เด็ก ตลอดจนเพิ่มภูมิคุ้มกันความแข็งแรงของร่างกายให้มากขึ้นด้วย พร้อมทั้งมีการจัดการจ ดทะเบียนยาเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติ ฉบับที่ ซึ่งในปี 2555 เริ่มมีการสร้างรายได้เข้าประเทศจาก สมุนไพรเพิ่มขึ้น ได้แก่ กวาวเครือขาว มีสรรพคุณ เป็นยาอายุวัฒนะ ทำให้กระชุ่มกระชวย บำรุง โลหิต ไบบวบก มีสรรพคุณ บำรุงสมอง ช่วยความจำ ระบายร้อนขับไฟ ลดบวมขับพิษ กระจายดำ มีสรรพคุณ เพิ่มฮอร์โมนบำรุงกำลัง มีฤทธิ์ต้านอักเสบ ต้านเชื้อจุลินทรีย์ ขยายหลอดเลือดแดง ไพล มีสรรพคุณ แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ แก้อาการเคล็ดขัดยอก ปวดเมื่อย ลูกประคบ สรรพคุณ ช่วยกระตุ้น การไหลเวียนโลหิต ลดอาการเกร็งกล้ามเนื้อ อักเสบกล้ามเนื้อเป็นต้น ในปี 2556 มุ่งเน้นการแพทย์ แผนไทยหัวใจ การดูแลสุขภาพ โดยการประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ด้านศาสตร์การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ ในปี 2558 เน้นให้คนไทยมีสุขภาพดีและอายุยืนด้วยสมุนไพร และภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย แพทย์พื้นบ้าน ในปัจจุบัน เริ่มมีการเปิดตลาดเชิงธุรกิจระหว่างผู้ ชื้อจากกลุ่มประเทศอาเซียน และผู้ขายในประเทศที่เป็นผู้ประกอบการกลุ่มผลิตภัณฑ์จากยา สมุนไพร อาหารเสริม เครื่องสำอาง กลุ่มวัตถุดิบและสารสกัดกลุ่มอื่นๆ ดังนั้นปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ ความสนใจเรื่องสมุนไพรเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการนำมาผลิตเป็นยา ผลิตภัณฑ์อาหารเสริม และเครื่องสำอาง ช่วยให้ประเทศชาติประหยัดเงินตราในการนำเข้า ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจากต่างประเทศ ซึ่งบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนได้ให้ความสำคัญในการสร้าง รายได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางชีวภาพ โดยส่งเสริมการพัฒนา เศรษฐกิจจากทรัพยากรพันธุกรรมและความหลากหลายทางชีวภาพให้มีการอนุรักษ์การวิจัยและ พัฒนาพันธุกรรมท้องถิ่นและพืชพื้นบ้าน เพื่อสร้างนวัตกรรมในการผลิตสินค้าและบริการที่มี มูลค่าเพิ่มและเป็นเอกลักษณ์ของประเทศ เช่น สมุนไพรเวชภัณฑ์เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์

ธรรมชาติตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งเป็นการสนับสนุนยุทธศาสตร์ประเทศในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศเพื่อให้หลุดพ้นจากประเทศรายได้ปานกลาง (Growth & Competitiveness) ที่มุ่งให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการให้บริการสุขภาพของภูมิภาค นอกจากนี้กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดเป้าหมายบรรจุยาจากสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติอย่างน้อยร้อยละ 10 ของรายการยาทั้งหมดในปี 2556-2560 ซึ่งการเพิ่มรายการยาจากสมุนไพรเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติ จะเป็นอีกทางเลือกเพิ่มขึ้นของแพทย์ผู้สั่งยาในการรักษา หรือส่งเสริมสุขภาพแบบผสมผสานแก่ประชาชน และกระตุ้นให้เพิ่มมูลค่าการใช้ยาจากสมุนไพรมากขึ้น เป็นการเพิ่มความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชาติ ลดการพึ่งพายาจากต่างประเทศได้ สมุนไพรที่น่าจะมีศักยภาพและมีคุณสมบัติเหมาะสมสามารถนำมาวิจัยต่อยอด พัฒนาเป็นยาจากสมุนไพรที่น่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ สามารถนำมาบรรจุในบัญชียาหลักแห่งชาติได้ การผลักดันสมุนไพรครั้งนี้เป็นการสนับสนุนนโยบายศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของรัฐบาล โดยการขับเคลื่อนนโยบายมี 3 เรื่อง เรื่องแรกเป็นศูนย์กลางบริการรักษาพยาบาล (Service Hub) ทั้งการแพทย์แผนปัจจุบัน การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เรื่องที่สอง คือ ศูนย์กลางบริการวิชาการทางการแพทย์และงานวิจัย (Academic Hub) และเรื่องที่สามเกี่ยวกับศูนย์กลางยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Product Hub) ทั้งยาแผนปัจจุบัน ยาสมุนไพร เครื่องมือแพทย์ วัคซีน และอาหารเพื่อสุขภาพ

โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ถือเป็นโรงพยาบาลนำร่องเรื่องการแพทย์แผนไทย ใช้สมุนไพรบำบัดรักษาโรค ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างครบวงจร โดยทำการศึกษาตั้งแต่กระบวนการปลูกการเก็บเกี่ยว การแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพร การควบคุมคุณภาพวัตถุดิบ การผลิตเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ไปจนถึงการจำหน่าย ถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การพัฒนาสมุนไพรของโรงพยาบาลเชื่อมโยงกับชุมชน ในฐานะเป็นผู้ผลิตสมุนไพร ภายใต้แนวคิดระบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อความปลอดภัยของทั้งเกษตรกรผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดเงื่อนไขที่จะรับซื้อวัตถุดิบสมุนไพรจากกลุ่มหรือชุมชนเท่านั้น โดยทางโรงพยาบาลจะส่งเภสัชกรเข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้และสรรพคุณของสมุนไพร วิธีการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวและการทำให้แห้งเพื่อให้ได้วัตถุดิบที่มีคุณภาพการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีธรรมชาติ รวมทั้ง การแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ดีในการปลูกและปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ทั้งนี้ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร มีเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพร คือ กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งสมาชิกทุกคนจะต้องทำข้อตกลงเข้าร่วมโครงการสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ เป็นลายลักษณ์อักษร ยอมรับการปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และยินยอมให้มีการตรวจพื้นที่ทำเกษตรทุกแปลง เพื่อให้สามารถรับรองกระบวนการผลิตและการจัดการในการแปรรูปวัตถุดิบว่าเป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ คือไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชและโรคพืช และมีระบบการผลิตที่มีความยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำหนดให้เกษตรกรต้องมีมาตรการในการป้องกันการปนเปื้อนของสารเคมี ตั้งแต่การทำแนวกันชนในบริเวณที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนทั้งทางน้ำและอากาศ การนำเข้าปัจจัยการผลิต การปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยว ดังนั้น กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัด

ปราจีนบุรี ถือเป็นวิสาหกิจชุมชนต้นแบบที่สนใจในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรระบบเกษตรอินทรีย์ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยการตรวจสอบรับรองของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และได้รับการตรวจสอบว่ามีมาตรฐานทัดเทียมกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ หรือที่เรียกกันย่อว่า IFOAM อีกทั้ง กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี ได้จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงถือว่ากลุ่มสมุนไพรบ้านดงบังเป็นทั้งแหล่งให้ความบันเทิงและองค์ความรู้ด้านการ ปลูก การเก็บเกี่ยว แปรรูป พร้อมทั้งสรรพคุณนานาประการของสมุนไพรไว้อย่างครบครัน

จะเห็นได้ว่าแม้นโยบายภาครัฐในการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร มีอยู่หลายนโยบาย แต่พบว่า ผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ผ่านการศึกษาวิจัยเพื่อพิสูจน์สรรพคุณและความปลอดภัย รวมทั้งผ่านการวิจัยเพื่อกำหนดมาตรฐานและพัฒนาวิธีควบคุมคุณภาพอยู่น้อยมาก ทำให้ยังเป็นปัญหาในการนำผลิตภัณฑ์สมุนไพรของไทยเข้าแข่งขันในตลาดต่างประเทศ ประกอบกับผู้บริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรเหล่านี้ ยังไม่ค่อยเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์สมุนไพร และการเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 นั้น จะทำให้เกิดคู่แข่งและสภาพการแข่งขันในตลาดเพิ่มสูงขึ้น มีการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดโลก โดยเฉพาะสินค้าที่มีคุณภาพต่ำต้นทุนต่ำหรือสินค้าที่สามารถใช้ทดแทนกันได้ง่าย จะรุกเข้ามาวางจำหน่ายในประเทศได้มากขึ้น ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและมีการส่งเสริมการผลิตสมุนไพรไทยเพื่อเป็นธุรกิจธุรกิจชุมชนขนาดเล็ก ที่ยังขาดความเข้มแข็งในการต่อสู้กับธุรกิจขนาดใหญ่ทั้งในประเทศและธุรกิจจากต่างประเทศ จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องปรับตัวรับการแข่งขันที่รุนแรงดังกล่าว จึงทำให้เกิดคำถามว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยควรมีทิศทางใด การสนับสนุนภาครัฐในอนาคตจะมุ่งเสริมองค์ความรู้ที่จะช่วยยกระดับความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้อย่างไร เหตุใดผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากบางประเทศจึงได้รับความนิยมมากกว่า เพราะอะไรผู้บริโภคจึงให้ความไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์สมุนไพรของต่างประเทศมากกว่า

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบรรลุเป้าหมายนโยบายการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน โดยศึกษากลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีการดำเนินการเข้าร่วมโครงการสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ จึงนำมาสู่คำถามการวิจัยดังนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษานโยบายภาครัฐในการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร

2.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี

2.3 เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 รอบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาทบทวนคำตอบของตนเองอีกครั้ง ถ้าความคิดเห็นของตนไม่ตรงกับความคิดเห็นของกลุ่ม ก็สามารถเปลี่ยนแปลงหรือยืนยันความคิดเห็นของตนได้ในรอบใหม่ นอกจากนี้การยืนยันความคิดเห็นของตนที่ไม่ตรงกับความคิดเห็นของกลุ่มนั้น ได้เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้แสดงผลประกอบด้วย ซึ่งรอบที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินการและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี รอบที่ 2 สร้างแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี และรอบที่ 3 ยืนยันแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี ดังนี้

รอบที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินการและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive sampling) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 23 คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ จำนวน 8 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ บุคลากรสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลดงขี้เหล็ก และกลุ่มที่ 2 ภาคเอกชน จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้ที่มีส่วนก่อตั้งกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี มาตั้งแต่ต้นและดูแลกำหนดทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

รอบที่ 2 สร้างแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี

1. ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็นกลุ่มเดียวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในรอบที่ 1

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในรอบที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ชุดเดียวกับรอบที่ 1 พร้อมทั้งข้อมูลที่ได้จากรอบที่ 1 เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) พิจารณามีความคิดเห็นตรงหรือสอดคล้องกับตำแหน่งของคำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านอื่นแสดงความคิดเห็นหรือไม่ หากไม่เห็นด้วยก็ให้แสดงผลเพิ่มเติม แต่ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามไม่แสดงผลก็จะถือว่าเห็นด้วยกับคำตอบดังกล่าว เพื่อเป็นการยืนยันความคิดเห็นรอบที่ 2

รอบที่ 3 ยืนยันแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนตามนโยบายภาครัฐกรณีศึกษาการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากรอบที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งในระดับนโยบายและผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ โดยการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งผู้วิจัยได้เจาะจงเลือกผู้ที่มีส่วนก่อตั้งกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี มาตั้งแต่ต้นและดูแลกำหนดทิศทางในการดำเนินงานของกลุ่ม หรือผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดทำแนวทาง/กลยุทธ์ จำนวน 7 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ สร้างแบบยืนยันแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนตามนโยบายภาครัฐ กรณีศึกษาการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรมี 2 ตอน

การวิเคราะห์ข้อมูล ทั้ง 3 รอบ โดยพิจารณาประเด็นหลัก (major themes) หรือแบบแผนหลัก (major pattern) ที่พบในข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ของข้อมูล โดยใช้วิธีการสามเส้า (triangulation) ดังนี้ 1. โดยการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ เอกสารรายงานผลการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน และแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร 2. โดยการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม 3. โดยการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตาม แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ และข้อเสนอแนะจัดทำเป็น “แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนตามนโยบายภาครัฐ กรณีศึกษาการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร”

4. ผลการวิจัย

1. สรุปการสังเกตการวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี

กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี ตั้งเมื่อปี 2541 ตั้งขึ้นเพื่อหารายได้ให้ชุมชนในการรวมกลุ่มครั้งแรกยังไม่ใช้เกษตรกรอินทรีย์ แรกๆ ปลูกไผ่ตง แต่ไผ่ตงตาย เลยเปลี่ยนเป็นไม้ดอกไม้ประดับ เมื่อเริ่มเยอะขึ้นเกิดการแข่งขันด้านราคาเนื่องจากไม่มีการรวมกลุ่มต่างคนต่างขาย จึงคิดหาสินค้าเสริม เป็นสมุนไพร ซึ่งทางโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร รับซื้ออยู่แล้ว ปัจจุบันกลายเป็นรายได้หลัก กลุ่มสมุนไพรฯ ประกอบด้วย ที่ปรึกษา ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรุธัญญิก สมาชิกฝ่ายผลิต ฝ่ายขาย ฝ่ายแปรรูป ซึ่งมีสมาชิก 12 คน ในส่วนแรงงานมาจาก 11 ครัวเรือน ครัวเรือนละ 3-4 คน ทั้งนี้ทางกลุ่มได้มีการทำบัญชีครัวเรือนพร้อมบันทึกปัจจัยการผลิตและหักเงิน 5% ของรายได้ เพื่อใช้ในการบริหารกลุ่มสมุนไพรฯ การทำงานของสมาชิกกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี โดยรวมแล้ว ผู้วิจัยจะเห็นว่ากลุ่มชุมชนเข้มแข็งของกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง ทั้งนี้ทางกลุ่มสมุนไพรฯ ได้รับการสนับสนุนน้อยมากจากภาครัฐ หากสมาชิกในกลุ่มและผู้นำไม่มีจุดยืนที่เข้มแข็งพอ การก้าวไปข้างหน้าตามแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564 เป็นไปได้ยาก แต่ขณะนี้เท่าที่ผู้วิจัยได้เห็นนับตั้งแต่เริ่มลงพื้นที่

จนกระทั่งช่วงปลายๆ ก็ได้รับการสนับสนุนอย่างแรงด่วนมาจากการประสานงานของมูลนิธิฯ เช่น การเปลี่ยนซ่อมโรงตากสมุนไพร

2. สรุปลผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินการและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์สภาพการดำเนินการและปัญหาอุปสรรคโดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสาร ด้านการบริหารจัดการ

ด้านผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ มีสินค้า 13 ประเภท ทำแปรรูปสมุนไพรแห้ง และกล้าพันธุ์ ได้กว่า 100 ชนิด ซึ่งรายได้หลักจากการจำหน่าย ฟ้าทะลายโจร เช่น ด้านสินค้า เช่น ชุดอบ ลูกประคบ ยาต้ม น้ำมันเหลือง และ ด้านบริการ เช่น มีการเปิดให้ศึกษาดูงาน บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ พร้อมอาหารและของว่าง

ด้านราคา การตั้งราคาจะมีการคำนวณจากต้นทุนโดยทางมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ระยะเวลาการปลูกและเก็บเกี่ยวของสมุนไพร

ด้านการตลาด มีการวางสินค้าที่งานเกษตรจังหวัดในบางครั้ง และมีการจัดบูธ ออกงานต่างภายในจังหวัดไม่มีการเสียค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ เนื่องโดยส่วนมากจะเป็นการบอต่อจากผู้เข้ามาศึกษาดูงาน มีการวางสินค้าจำหน่าย 4 แห่ง คือ ที่ทำการกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง ศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชน โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และเครือข่ายร้านรักษ์สุข

ด้านการผลิต จะผลิตสินค้าชนิดไหนเท่าไร ไม่ได้กำหนด แต่ผลิตเรื่อยๆ ขายเรื่อยๆ ในส่วนที่ขายบ้านดงบัง ผลิตเท่าไรขายเท่านั้น เขาซื้อหมดก็ขายหมด การควบคุมสินค้า จะล้างเอง หั่นเอง คัดเลือกส่วนที่ไม่ใช่ออก ใช้เวลาทำทั้งวัน เนื่องจากเป็นธุรกิจภายในครัวเรือน และมีการผลิตตามปริมาณที่ทางโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรต้องการ พร้อมกับเพาะปลูกกล้าพันธุ์สมุนไพรไว้จำหน่ายด้วย ซึ่งการควบคุมและพัฒนาคุณภาพใช้ เทคนิคสร้างแรงจูงใจ รวมทั้งสร้างความตระหนักในความสำคัญของสินค้าและคุณภาพของวัตถุดิบ

ด้านองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสาร ช่วงแรกๆเริ่มก่อตั้งจะมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้ความรู้ เช่น กรมการเกษตร อบต. มูลนิธิฯ แต่พอช่วงหลังๆ ไม่มีการเข้ามาให้ข้อมูลเลย ส่วนมากจะได้รับความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา ได้มีการหาความรู้จากหนังสือและสื่ออินเทอร์เน็ต และมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การสนับสนุนในเรื่องการใช้เทคโนโลยี การประชาสัมพันธ์กลุ่มสมุนไพรฯ

ด้านการบริหารจัดการ โครงสร้างกลุ่มสมุนไพรฯ ประกอบด้วย ที่ปรึกษา ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก สมาชิกฝ่ายผลิต ฝ่ายขาย ฝ่ายแปรรูป ซึ่งมีสมาชิก 12 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 14 คน และมีการทำบัญชีครัวเรือนพร้อมบันทึกปัจจัยการผลิต และหักเงิน 5% ของรายได้เพื่อใช้ในการบริหารกลุ่มสมุนไพรฯ ทั้งนี้สมาชิกกลุ่มมีการคิดค้นเครื่องมือเอง แต่มีเฉพาะเครื่องสับสมุนไพรที่ได้จากมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

การมีส่วนร่วมและการให้การสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม โดยหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การสนับสนุนในเรื่องการใช้เทคโนโลยี การประชาสัมพันธ์กลุ่มสมุนไพร โดยผ่านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ให้การสนับสนุนในเรื่องการใช้ความรู้ด้านวิชาการผนวกกับภูมิปัญญาชาวบ้าน โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรจัดการอบรมและทำความเข้าใจในเรื่องของเกษตรกรอินทรีย์ และการควบคุมคุณภาพ รวมทั้งจัดส่งเจ้าหน้าที่เกษตรกรอินทรีย์และเภสัชกร เข้าไปแนะนำถึงขั้นตอนการผลิตพืชสมุนไพรที่ถูกวิธีและได้คุณภาพตามมาตรฐาน

3. สรุปผลการศึกษานโยบายภาครัฐและข้อเสนอแนะแนวทางการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร

จากข้อมูลแผนการพัฒนาสมุนไพรของประเทศไทย พบว่าปัจจุบันภาครัฐมีนโยบายในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมผลิตผลของสมุนไพรให้มีศักยภาพตามความต้องการของตลาดในประเทศและต่างประเทศ 2) พัฒนาอุตสาหกรรมและตลาดสมุนไพรให้มีคุณภาพระดับสากล 3) ส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและสร้างเสริมสุขภาพ และ 4) สร้างความเข้มแข็งของการบริหารและนโยบายภาครัฐและใช้กลไกประชารัฐในการขับเคลื่อนสมุนไพรอย่างมั่นคง และยั่งยืน

แต่ทั้งนี้จากการดำเนินการและการใช้นโยบายดังกล่าว พบว่าทางกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบังได้รับงบประมาณการพัฒนากระบวนการผลิตจากการนำเสนอโครงการของมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และข้อมูลข่าวสารความรู้ การผลิต การตลาด ราคา ยังคงขึ้นอยู่กับมูลนิธิฯ ดังนั้นจึงถือว่าการดำเนินการยังไม่บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จเท่าที่ควรจะเป็น ประกอบกับทางกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบังยังคงประสบปัญหาในเรื่อง ดังต่อไปนี้ 1. การจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการ ส่งผลต่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ใช้มีกำลังการผลิตต่ำ ทำให้สามารถผลิตขายได้เฉพาะภายใน ไม่สามารถผลิตขายให้กับหน่วยงานภายนอกได้ 2. การเพาะปลูกเป็นแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน ดังนั้นยังไม่มีมีการวิเคราะห์ปริมาณสารสำคัญในสมุนไพร และประสบปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่การเพาะปลูกในรูปแบบเกษตรกรอินทรีย์ 3. การตลาดยังคงเป็นรูปแบบเหมือนการผูกขาด เนื่องจากมีการขายให้กับมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเท่านั้น ซึ่งส่งผลให้ทางกลุ่มสมุนไพรไม่มีสิทธิผลิตภัณฑ์เป็นของตัวเอง และราคาถูกกำหนดโดยมูลนิธิฯ

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการเชื่อมโยงดังกล่าว เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร ทางผู้วิจัยจึงได้จัดทำร่างนโยบายและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี พร้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไว้ดังนี้

1. นโยบายส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรแบบครบวงจร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ โดยมีแนวทาง ดังนี้ ศึกษาวิจัยและพัฒนาวัตถุดิบเพื่อให้ได้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ และศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้มีการผลิตวัตถุดิบสมุนไพรในระดับอุตสาหกรรมในลักษณะที่เป็น Plantation และมีการใช้ระบบคุณภาพแบบ Good Agricultural Practice (GAP) และ Good Harvesting Practice (GHP)

2. นโยบายส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ที่มีคุณภาพ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมส่งเสริมการเกษตร โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) ศึกษาสมุนไพรที่เป็นความต้องการของตลาด 2) ศึกษาวิจัยวิธีการขยายพันธุ์ การเพาะปลูก และการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมเพื่อให้วัตถุดิบสมุนไพรที่ได้มีคุณภาพดี มีสาระสำคัญในปริมาณสูง 3) ศึกษาวิจัยการขยายพันธุ์ด้วยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช เพื่อให้ได้วัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพดีและสม่ำเสมอในปริมาณมาก 4) ศึกษาวิจัยการป้องกันและควบคุมโรคพืชโดยหลีกเลี่ยงการใช้ยาฆ่าแมลง เพราะอาจก่อให้เกิดปัญหาสารพิษตกค้าง และ5) ให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้สนใจเกี่ยวกับการปลูกสมุนไพรแบบเกษตรอินทรีย์

3. นโยบายกำหนดมาตรฐานและการควบคุมคุณภาพสมุนไพร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) ศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านการควบคุมคุณภาพของสมุนไพร โดยเน้นงานวิจัยด้านพฤกษเคมีของสมุนไพรเพื่อหาสาระสำคัญหรือกลุ่มของสาระสำคัญที่เป็นสารออกฤทธิ์ของสมุนไพร 2) การจัดทำมาตรฐานของสมุนไพร 3) การพัฒนาวิธีวิเคราะห์ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณของสารในการตรวจสอบและวิเคราะห์ของวัตถุดิบสมุนไพรในขั้นตอนก่อนและระหว่างกระบวนการผลิต 4) การพัฒนาวิธีควบคุมคุณภาพในขั้นตอนสุดท้ายเมื่อผลิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์แล้ว 5) ศึกษาวิจัยด้านความคงตัวของสาระสำคัญในผลิตภัณฑ์

4. นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) ศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ในกระบวนการผลิต 2) ศึกษาวิจัย เพื่อนำเทคโนโลยีใหม่ๆ ทางเภสัชกรรมมาใช้ในการ Formulate ยาจากสมุนไพรให้สามารถออกฤทธิ์ได้ยาวนานขึ้น 3) ศึกษาการผลิตเครื่องจักรอุปกรณ์ที่เหมาะสมและเป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในกระบวนการผลิต

5. นโยบายส่งเสริมการตลาดสมุนไพร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมส่งเสริมการค้า โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) สำรวจความต้องการผลิตภัณฑ์สมุนไพรของตลาดภายในประเทศ 2) วิเคราะห์ความเป็นไปได้และความคุ้มค่าในการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรแต่ละชนิด 3) กระจายความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสรรพคุณของสมุนไพรเพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่น

6. นโยบายส่งเสริมการส่งออกผลิตภัณฑ์สมุนไพร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมส่งเสริมการค้า โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) สำรวจความต้องการผลิตภัณฑ์สมุนไพรของตลาดต่างประเทศ 2) วิเคราะห์ความเป็นไปได้และความคุ้มค่าในการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรแต่ละชนิด 3) พัฒนาระบบประกันคุณภาพให้ได้มาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) ในส่วนของยาจากสมุนไพร 4) นำสินค้าไปแสดงในงาน Trade show และ Expo ในต่างประเทศ

7. นโยบายพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้ด้านสมุนไพร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมส่งเสริมการเกษตร โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) ก่อตั้งสมาคมด้านพืชสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ 2) สร้างศูนย์ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพร

5. อภิปรายผล

1. ปัจจุบันกลุ่มสมุนไพร่บ้านดงบัง มีนโยบายที่ใช้อยู่ยังไม่ชัดเจนส่งผลให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของนโยบายได้ สอดคล้องกับ บุปผา ลากกลาง (2550) ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์และนโยบาย ซึ่งมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย เป็นปัจจัยสำคัญที่จะตัดสินถึงสมรรถนะของนโยบาย การกำหนดตัวชี้วัดสมรรถนะของนโยบายเป็นสิ่งสำคัญในการวิเคราะห์ นั่นคือ มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบายจะต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง ในบางกรณีมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบายอาจสามารถสังเกตและวัดได้ง่าย นอกจากนโยบายจะมีมาตรฐานและวัตถุประสงค์แล้ว นโยบายยังประกอบด้วยทรัพยากรซึ่งอำนวยความสะดวกต่อการบริหารนโยบาย หมายความว่า เงินงบประมาณและสิ่งสนับสนุนอื่นๆ ที่กำหนดไว้ในแผนงาน ทรัพยากรเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมหรือช่วยให้ความสะดวกต่อประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าทรัพยากรนโยบายที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้นโยบายบรรลุผล จากการศึกษาของ Martha Derthick (1972: 87) ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดที่ส่งผลให้นโยบายประสบความสำเร็จ คือ การช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐมากกว่าการใช้งบประมาณที่เพียงพอ

2. โครงสร้างการบริหารกลุ่มยังอยู่ในเครือญาติพี่น้อง ระบบการผลิตและการบริหารจัดการยังเป็นแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน ถึงแม้ว่ามีภาครัฐที่เข้ามาดูแลเกี่ยวกับสมุนไพร่บ้านดงบัง ซึ่งประกอบด้วย โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร องค์การบริหารส่วนตำบลดงขี้เหล็ก และกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งแต่ละหน่วยงานได้ให้การส่งเสริมกลุ่มสมุนไพร่บ้านดงบัง โดยการเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนในการดำเนินการต่างๆ ได้แก่ ด้านการเงินและการลงทุน ในช่วงแรกเกษตรกรได้รับการสนับสนุนจากธนาคารเพื่อการเกษตร (ธกส.) รวมทั้งได้รับงบประมาณการพัฒนากระบวนการผลิตจากการนำเสนอโครงการของมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และด้านองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสาร ช่วงแรกๆ เริ่มก่อตั้งจะมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาให้ความรู้ เช่น กรมการเกษตร อบต. มูลนิธิฯ นอกจากนั้นโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ยังเป็นหน่วยงานสนับสนุนทางวิชาการ การกำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผลแต่พอช่วงหลังๆ ไม่มีการเข้ามาให้การสนับสนุนเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มสมุนไพร่บ้านดงบังสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ประกอบกับปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงหรือการเปลี่ยนถ่ายอำนาจทางการเมืองส่วนท้องถิ่น ในส่วนนักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เสกสรรค์ นิสัยกล้า (2550) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ การสนับสนุนเครือข่ายและหุ้นส่วน และการมีส่วนร่วมของเครือข่าย

3. การดำเนินการไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายของนโยบายที่ตั้งไว้ได้รวมทั้งไม่สามารถตอบสนองต่อนโยบายดังกล่าวได้ ซึ่งการตอบสนองผู้นำนโยบายไปปฏิบัติมีอยู่ 3 ประการ ที่จะส่งผลต่อความสามารถและความตั้งใจในการดำเนินนโยบาย ซึ่งได้แก่ 1) การรับรู้และความเข้าใจของผู้ปฏิบัติที่มีต่อนโยบาย 2) ทิศทางในการตอบสนองต่อนโยบายของผู้ปฏิบัติ เช่น การยอมรับ การเป็นกลาง การปฏิเสธ และ 3) ระดับการตอบสนองในตัวนโยบายของผู้ปฏิบัติ เป็นเรื่องสำคัญที่ผู้ปฏิบัติ

จะต้องเข้าใจถึงมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย ในเรื่องทิศทางการร่วมมือของผู้ปฏิบัติต่อมาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบายนั้น ผู้ปฏิบัติอาจปฏิเสธเป้าหมายของนโยบายตั้งแต่ต้นสาเหตุอาจมาจากการที่เป้าหมายและวัตถุประสงค์นั้นขัดต่อค่านิยมในตัวผู้ปฏิบัติ หรือขัดแย้งต่อผลประโยชน์หรือความสนใจของผู้ปฏิบัติ ซึ่งสามารถแก้ไขโดยการให้ผู้ปฏิบัติเข้ามามีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนโยบายตั้งแต่เริ่มต้น สุดท้ายในเรื่องระดับการร่วมมือหรือตอบสนองของผู้ปฏิบัติอาจมีผลต่อสมรรถนะของนโยบาย การที่ความร่วมมือของผู้ปฏิบัติไปในทางลบ นำไปสู่การขัดแย้งต่อวัตถุประสงค์ของนโยบาย เมื่อเกิดเหตุการณ์นี้ คำถามของการนำนโยบายไปปฏิบัติจะเริ่มหาข้อยุติไม่ได้ หน่วยงานในระดับรองลงไปจะถูกปฏิเสธการเข้าร่วมนโยบาย ในสภาพเหตุการณ์นี้จะต้องใช้กฎระเบียบและกิจกรรมส่งเสริมเพื่อให้นโยบายไปสู่การปฏิบัติได้ (Van Meter and Van Horn, 1975: 463)

4. งานวิจัยนี้จึงได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย พร้อมทั้งกลไกการขับเคลื่อน/แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง จังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย 7 นโยบาย ดังนี้

4.1 นโยบายส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรแบบครบวงจร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) ศึกษาวิจัยและพัฒนาวัตถุดิบเพื่อให้ได้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ และ 2) ศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมให้มีการผลิตวัตถุดิบสมุนไพรในระดับอุตสาหกรรมในลักษณะที่เป็น Plantation และมีการใช้ระบบคุณภาพแบบ Good Agricultural Practice (GAP) และ Good Harvesting Practice (GHP)

4.2 นโยบายส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ที่มีคุณภาพ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมส่งเสริมการเกษตร โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) ศึกษาสมุนไพรที่เป็นความต้องการของตลาด 2) ศึกษาวิจัยวิธีการขยายพันธุ์ การเพาะปลูก และการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมเพื่อให้วัตถุดิบสมุนไพรที่ได้มีคุณภาพดี มีสาระสำคัญในปริมาณสูง 3) ศึกษาวิจัยการขยายพันธุ์ด้วยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช เพื่อให้ได้วัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพดีและสม่ำเสมอในปริมาณมาก 4) ศึกษาวิจัยการป้องกันและควบคุมโรคพืชโดยหลีกเลี่ยงการใช้ยาฆ่าแมลง เพราะอาจก่อให้เกิดปัญหาสารพิษตกค้าง และ 5) ให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้สนใจเกี่ยวกับการปลูกสมุนไพรแบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับ จริยญา จันทรคำปัน (2559) ได้กล่าวว่าภาครัฐควรต้องส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการใช้สมุนไพร และเกษตรกรควรมีการปลูกพืชให้ถูกวิธีเพื่อให้ได้ วัตถุดิบที่มีมาตรฐานตั้งแต่เริ่มต้น ประกอบกับนักวิจัยต้องศึกษาวิจัยและควบคุมคุณภาพ ประสิทธิภาพและความปลอดภัย มีสูตรและมีการตรวจสอบวิเคราะห์ควบคุมที่ได้มาตรฐานและครบวงจร

4.3 นโยบายกำหนดมาตรฐานและการควบคุมคุณภาพสมุนไพร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) ศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านการควบคุมคุณภาพของสมุนไพร โดยเน้นงานวิจัยด้านพฤกษเคมีของสมุนไพรเพื่อหาสาระสำคัญหรือกลุ่มของสาระสำคัญที่เป็นสารออกฤทธิ์ของสมุนไพร 2) การจัดทำมาตรฐานของสมุนไพร 3) การพัฒนาวิธี

วิเคราะห์ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณของสารในการตรวจสอบและวิเคราะห์ของวัตถุดิบสมุนไพรในขั้นตอนก่อนและระหว่างกระบวนการผลิต 4) การพัฒนาวิธีควบคุมคุณภาพในขั้นตอนสุดท้ายเมื่อผลิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์แล้ว 5) ศึกษาวิจัยด้านความคงตัวของสารสำคัญในผลิตภัณฑ์

4.4 นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) ศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ในกระบวนการผลิต 2) ศึกษาวิจัย เพื่อนำเทคโนโลยีใหม่ๆ ทางเภสัชกรรมมาใช้ในการ Formulate ยาจากสมุนไพรให้สามารถออกฤทธิ์ได้ยาวนานขึ้น 3) ศึกษาการผลิตเครื่องจักรอุปกรณ์ที่เหมาะสมและเป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในกระบวนการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับ จริญญา จันทรคำปัน (2559) ได้กล่าวว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่มาตรฐานสากลต้องการมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งในรูปแบบผลิตภัณฑ์ยา อาหารเสริมรวมถึงเครื่องสำอาง เพื่อให้มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากลสามารถแข่งขันในตลาดโลก

4.5 นโยบายส่งเสริมการตลาดสมุนไพร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมส่งเสริมการค้า โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) สำรวจความต้องการผลิตภัณฑ์สมุนไพรของตลาดภายในประเทศ 2) วิเคราะห์ความเป็นไปได้และความคุ้มค่าในการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรแต่ละชนิด 3) กระจายความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสรรพคุณของสมุนไพรเพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่น

4.6 นโยบายส่งเสริมการส่งออกผลิตภัณฑ์สมุนไพร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมส่งเสริมการส่งออก โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) สำรวจความต้องการผลิตภัณฑ์สมุนไพรของตลาดต่างประเทศ 2) วิเคราะห์ความเป็นไปได้และความคุ้มค่าในการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรแต่ละชนิด 3) พัฒนาระบบประกันคุณภาพให้ได้มาตรฐาน Good Manufacturing Practice (GMP) ในส่วนของยาจากสมุนไพร ซึ่งสอดคล้องกับ จริญญา จันทรคำปัน (2559) ซึ่งกล่าวว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่มาตรฐานสากลต้องการมีการพัฒนาระบบคุณภาพผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่มาตรฐานสากล 4) นำสินค้าไปแสดงในงาน Trade show และ Expo ในต่างประเทศ ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิรารัตน์ สัมมาเทศน์ (2549) ; พรชัย ชูชัยพุดพิงค์ (2549) ซึ่งพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่และการติดต่อสื่อสาร

4.7 นโยบายพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้ด้านสมุนไพร หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมส่งเสริมการเกษตร โดยมีแนวทาง ดังนี้ 1) ก่อตั้งสมาคมด้านพืชสมุนไพรเกษตรอินทรีย์ 2) สร้างศูนย์ให้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพร

6. ข้อเสนอแนะ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้

1. จากแผนการพัฒนาของกลุ่มสมุนไพรฯ พบว่าเป็นแผนรูปแบบรายครอบครัวของสมาชิก ดังนั้น จึงเกิดความเลื่อมล้ำของสมาชิกในการมีบทบาทต่อการจัดสรรรายได้

2. ในด้านข้อมูลข่าวสาร พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีบทบาทน้อย ซึ่งสมาชิกในกลุ่มมีรับรู้ข่าวสารน้อยมาก การรับรู้ข่าวสารจะได้มาจากมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเพียงแหล่งเดียว เนื่องจากเกรงว่าผลิตหรือปลูกแล้วจะไม่ใช่ที่ต้องการของมูลนิธิเจ้าพระยาอภัยภูเบศรเพียง (แหล่งตลาด) ดังนั้น รูปแบบทางการตลาดจะเป็นลักษณะการผูกขาด หากมีกลุ่มสมุนไพรเกษตรอินทรีย์เกิดขึ้นใหม่มาจะทำให้เกิดการแข่งขันทางตลาด ดังนั้น ทางกลุ่มสมุนไพรควรมีการตลาดสำรองหรือผลิตสินค้าภายใต้ยี่ห้อของตนเอง

3. ควรสนับสนุนให้กลุ่มองค์กร สถาบันต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นของชาวบ้านหรือหน่วยงานเอกชน รวมตัวกันสร้างเครือข่ายสมุนไพรไทยเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งและเสริมศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4. ควรสนับสนุนให้มีการร่วมมือกันในการส่งเสริมเกษตรกรด้านความเชื่อและกระบวนการคิดแบบเกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ โดยอบรมแนวคิดและเทคนิคของการทำเกษตรอินทรีย์อย่างเข้มข้น

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพียงกลุ่มสมุนไพรหมู่บ้านดงบังเพียงพื้นที่เดียว ดังนั้นงานวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยพื้นที่ที่เพาะปลูกพืชสมุนไพรในพื้นที่อื่นๆ เช่น กาญจนบุรี เป็นต้น

2. ควรมีการทดลองนำนโยบายการพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน: กรณีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร ไปทดลองใช้

References

- Chankhampan, J. (2016). Dietary Supplements Containing Bromelen Extract And Turmeric Extract for Health and Cancer Prevention. (Manose-HULK). Manose Health and Beauty Research Center.
- Chuchaudhapon, P. (2006). Applying a career education policy to practice: Bangkok Vocational Training School (Bangrak). Doctor of Public Administration thesis. Srinakharinwirot University.
- Laklan, B. (2007) The Implementation of State Enterprise Privatization Policy to the Case of Thai Post Company Limited. Master of Public Administration Public Policy Disciplines. College Srinakharinwirot University.
- Nisaikar, S. (2007). Implementing Good Governance Policy: A Case Study of Bangkok Metropolis. Doctor of Philosophy Doctor of Philosophy in Public Administration. Ramkhamhaeng University.

การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการโครงสร้างพระมหาปิฎกไทโซ
AN ANALYTICAL STUDY OF THE DEVELOPMENTAL STRUCTURE OF
THE TAISHO TRIPITAKA

สุदारัตน์ บรรเทากุล*

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายทางวิชาการของงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการโครงสร้างพระมหาปิฎกไทโซ” เพื่อการศึกษาค้นหาความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาของพระมหาปิฎกไทโซ ธรรมชาติของลักษณะโครงสร้าง สิ่งที่ปรากฏในโครงสร้าง เช่น การจัดปิฎกต่างๆ ลำดับวิธีการเรียงหมวดหมู่ แม้ว่าพระมหาปิฎกไทโซจัดพิมพ์ขึ้นในประเทศญี่ปุ่นด้วยอักษรจีนจะมีใช้พระมหาปิฎกฉบับล่าสุดของพระพุทธศาสนาหายาน แต่ก็ยังเป็นพระมหาปิฎกที่นักวิชาการพุทธศาสนาทั่วโลกต่างยอมรับเป็นแหล่งอ้างอิงข้อมูลที่ตีเท่าที่มีในปัจจุบัน โดยเริ่มพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1924 เสร็จสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1934 บรรจุเป็นรูปเล่มจำนวน 100 เล่ม

วิธีวิจัยของรายงานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร โดยมีกระบวนการที่เริ่มต้นจากการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล, วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา รูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลในหลายแหล่งด้วยวิธีการอ่านแล้วแปล บันทึกเป็นกระบวนการวิเคราะห์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของการศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา เป็นการวิเคราะห์ที่นำมาใช้ในการศึกษาลักษณะโครงสร้างในพระมหาปิฎกไทโซบนฐานความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม

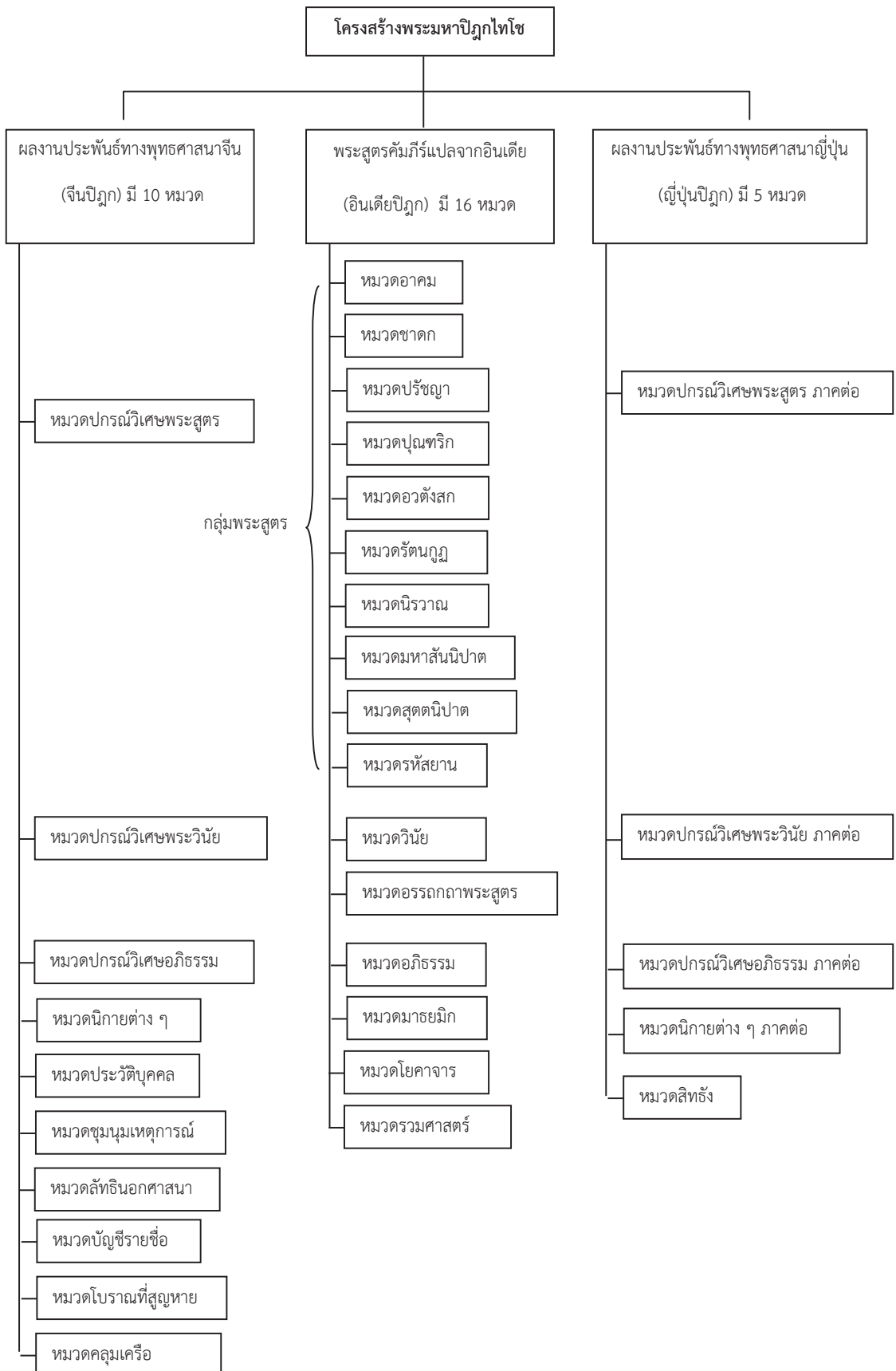
งานวิจัยนี้สามารถสรุปพัฒนาการของพระมหาปิฎกไทโซส่วนที่เป็นลักษณะโครงสร้างคัมภีร์ ตั้งแต่เล่มที่ 1 ถึงเล่มที่ 85 ตามการแบ่งหมวดหมู่ พระมหาปิฎกไทโซมีโครงสร้างคัมภีร์ที่สร้างขึ้นอย่างเจาะจงเพื่อสื่อความหมายเป็นสามปิฎกใหญ่ คือคัมภีร์ส่วนที่ปริวรรตเป็นภาษาจีนจากคัมภีร์ฝ่ายอินเดียดั้งเดิม คัมภีร์ปิฎกส่วนที่เป็นผลงานประพันธ์อรรถาธิบายฝ่ายจีน และคัมภีร์ปิฎกที่เป็นผลงานประพันธ์อรรถาธิบายเพิ่มเติมของฝ่ายญี่ปุ่น รวมเป็นคัมภีร์สามปิฎก ซึ่งในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า “อินเดียปิฎก” “จีนปิฎก” “ญี่ปุ่นปิฎก” ตามลำดับ ฉะนั้นจึงสามารถรวมเรียกได้ว่า “พระไตรปิฎก” ในลักษณะเช่นนี้ย่อมสอดคล้องตามความหมายเชิงชาติพันธุ์วรรณา ในปิฎกแรกประกอบด้วย 16 หมวด คือ สิบหมวดแรกในกลุ่มพระสูตร, หมวดพระวินัย, หมวดอรรถกถาพระสูตร, หมวดอภิธรรม, หมวดมาธยมิก, หมวดโยคอาจารย์, และหมวดรวมศาสตร์ สำหรับปิฎกที่สองและที่สามประกอบด้วยงานประพันธ์อรรถาธิบายสามหมวดหลักได้แก่อรรถาธิบายพระสูตร อรรถาธิบายพระวินัย อรรถาธิบายศาสตร์, และคัมภีร์ของนิกายต่างๆ เป็นต้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 10 หมวด และ 5

* คณะพุทธศาสตร์ ภาควิชาพระพุทธศาสนา

หมวดตามลำดับ ใน*พระมหาปิฎกไทโซ*มีคำเรียกชื่อเฉพาะแก่รรถาธิบายเหล่านี้ว่า “วิภาษา” ซึ่งในงานวิจัยนี้จะใช้คำรวมทั่วไปว่า “ปกรณ์” หรือ “ปกรณ์วิเศษ” เพื่อแสดงให้เห็นชัดเจนว่าเป็นจากงานประพันธ์ใน จีน เกาหลี และญี่ปุ่น แตกต่างจากงานประพันธ์อรรถกถาฝ่ายอินเดีย

แม้พระสูตรหรือคัมภีร์ที่บรรจุใน*พระมหาปิฎกไทโซ*จะอาศัยพื้นฐานจากพระปิฎกจีนที่มีการรวบรวมพระสูตรคัมภีร์ตั้งแต่สมัยราชวงศ์จิ้น จนถึง*พระไตรปิฎกฉบับเจ้าผู้แห่งราชวงศ์ซ่ง พระปิฎกฉบับผู้หนึ่งแห่งราชวงศ์หยวน พระปิฎกฉบับเจียซิงแห่งราชวงศ์หมิง และพระปิฎกฉบับเกาหลี* เป็นฐานสำคัญ แต่วิธีการแบ่งหมวดหมู่*พระปิฎกไทโซ*ได้มีการแก้ไขปรับปรุงเป็นรูปแบบแตกต่างจากการแบ่งหมวดหมู่พระปิฎกพระพุทธศาสนาภาษาจีนที่สืบทอดมา โดยไม่มีการแบ่งแยกเป็นฝ่ายมหายาน สรวกยานอีก นับได้ว่าไม่มีพระปิฎกฉบับใดเป็นฐานสะท้อนให้สำหรับอ้างอิงต่อวิธีการแบ่งหมวดหมู่เช่นนี้ ดังนั้นการจัดหมวดหมู่ในรูปแบบใหม่ทั้งหมดนี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของ*พระมหาปิฎกไทโซ* *พระมหาปิฎกไทโซ*ได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อและแนวคิดแบบใหม่ที่อาศัยลำดับเหตุการณ์ทางเวลา ซึ่งสามารถค้นหาร่องรอยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาอินเดียมากกว่าคำสอนที่สืบทอดมาในนิกายเถียนไถ เพราะสองนักปราชญ์สำคัญทางพระพุทธศาสนาชาวญี่ปุ่นคือ ทะคะคุสุ จุนจิโร และวะตะนะเบะ โคเคียวคุ ผู้มีบทบาทอย่างมากในการจัดทำ*พระมหาปิฎกไทโซ*ได้รับวิธีการศึกษาแบบใหม่จากประเทศตะวันตกเมื่อต้นศตวรรษที่ยี่สิบได้รับอิทธิพลแนวคิดต่อคุณค่าทางศาสนา จึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังที่ได้แสดงไว้ใน*พระมหาปิฎกไทโซ*

อีกประการหนึ่งงานวิจัยนี้ได้ปริวรรตบัญญัติรายชื่อพระสูตรคัมภีร์พุทธศาสนาส่วนผลงานประพันธ์ฝ่ายอินเดีย หรือ “อินเดียปิฎก” ที่บรรจุใน*พระมหาปิฎกไทโซ*เป็นภาษาไทยด้วยชื่อคัมภีร์สันสกฤต ในกรณีชื่อพระสูตรหรือคัมภีร์ที่ไม่สามารถค้นพบร่องรอยภาษาสันสกฤตจะปริวรรตเป็นภาษาไทยโดยถอดเสียงจากภาษาจีนพร้อมกับแปลความหมายกำกับไว้ในวงเล็บต่อท้าย นอกจากนี้แล้ว งานวิจัยนี้ยังได้นำเสนอบทนำและสรุปสาระสำคัญของพระสูตรคัมภีร์สำคัญๆโดยย่อ พร้อมทั้งแผนภูมิโครงสร้างคัมภีร์*พระมหาปิฎกไทโซ*



ABSTRACT

The academic objective of the research work on “An Analytical Study on Developmental Structure of the Taishō Tripitaka” is focused on the understanding how the structure of the Taishō Tripitaka being developed. What reason does shape its structure? How are the groups or collections of scriptures divided? In addition, the research has also introduced the Sanskrit name of sutras or scriptures contained in the Taishō Tripitaka which were composed in India by transliterating from Romanization of Sanskrit into Thai. In the case that there is no Sanskrit title, the name will be transliterated from Chinese words into Thai characters, followed with transcription into Thai in the bracket. The research work also makes an abridged explanation on certain sutras or scriptures as well.

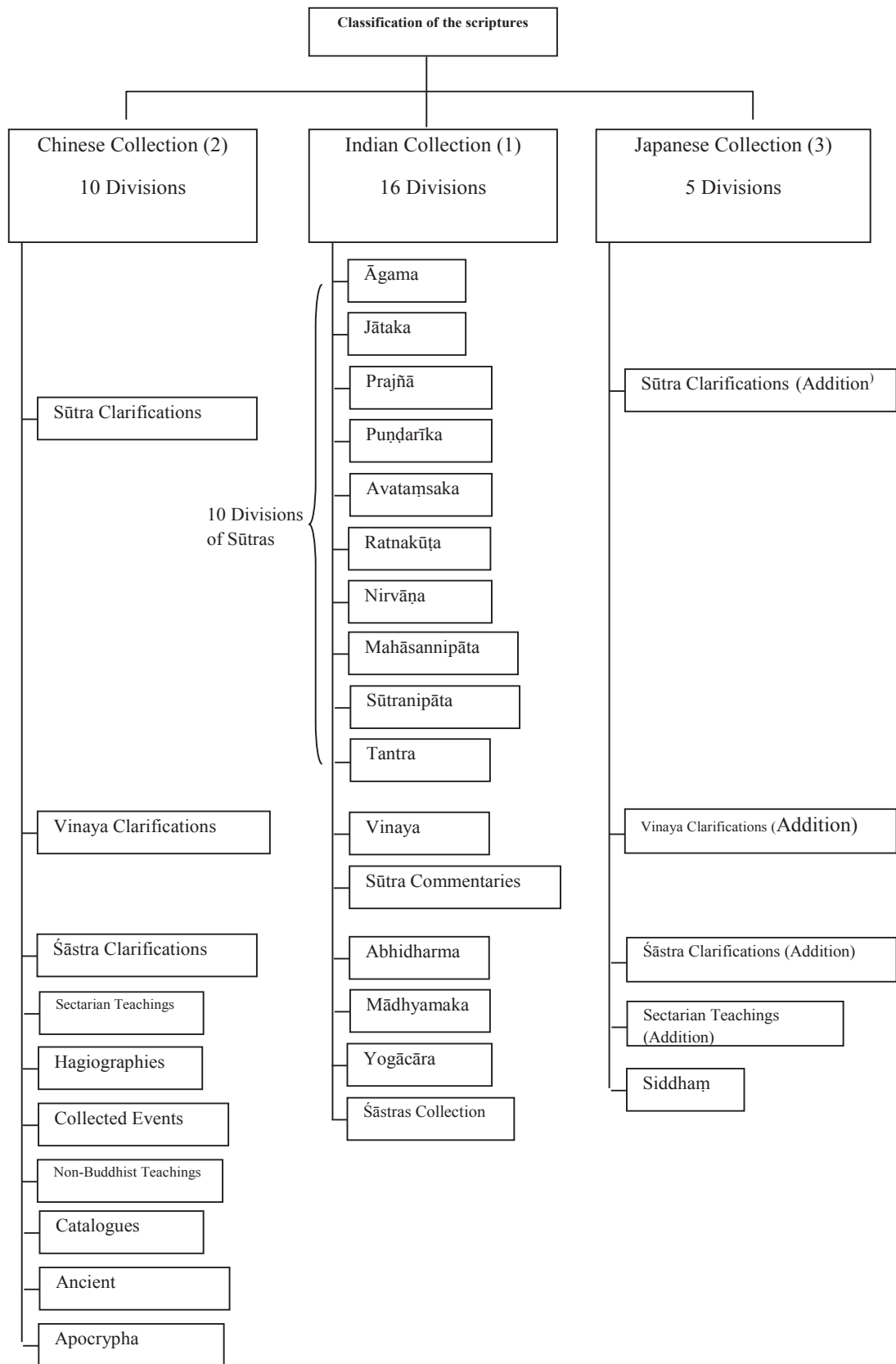
Though the Taishō Tripitaka is not the latest edition of Buddhist Canon in Chinese, it is the standard edition accepted by all Buddhist scholars throughout the world as a source for reference published in Japan in 1924 and completed 100 volumes later on. The research work on the Taishō Tripitaka is documentary research proceeding by observation, collecting, and analysis. Analysis of data is based on ethnographic research because the method of collecting data is from several sources with the continuity of recording, which is the distinctive characteristic of ethnographic research. The analytical method towards the studying of the structure of the Taishō Tripitaka has the basis on belief, viewpoint, the new sets of values, and language.

The result of research on the Taishō Tripitaka's structure is summed up as three baskets or collections as follows. That is, the collection of translation works of scriptures composed in India into Chinese, the collection of commentaries composed in China, and the collection of commentaries, sub-commentaries, composed in Japan. In this research, these 3 collections are called “Indian Collection”, “Chinese Collection”, and “Japanese Collection” respectively. Therefore the Taishō edition can be designated as “Tripitaka” in the sense of dividing into three baskets of Buddhist canon. The designation followed the conception of ethnography as the scriptures or texts are generated. Each collection is comprised with three basic categories, that is, sutra, vinaya, and abhidharma including various explication literatures. The commentaries, sub-commentaries, and explication works particularly composed by Chinese, Korean, and Japanese Buddhist scholars are specifically termed as “treatises”.

The scriptures and treatises contained in the Taishō Tripitaka are mostly depend on Chinese Buddhist Canon which have been gathered since the Jin Dynasty, particular the Zhifu version of the Song Dynasty, the Puning version of the Yuan Dynasty, the Jiaying version of the Ming Dynasty, and the Tripitaka Koreana edition as important sources, but the classification of categories on the Taishō edition has been rearranged and is distinctive from all previous versions. There was no style of classifications as Mahayana category and Hinayana category as appeared in early Chinese Buddhist Canon anymore. No any previous Chinese version can reflected as the base for reference in the new arrangement. It is, therefore, accounted as the new and unique style of the Taishō Tripitaka edition.

The Taishō Tripitaka has revealed the new belief and paradigm changed from the five periods of Tiantai school's teachings. It is mostly depend on the chronicle order which maybe trace back through the historical evidence of Indian Buddhism. An approach of new education at the beginning of the twentieth century has been adopted and influenced on the new sets of religious value as shown in the Taishō Tripitaka.

The structure of classification of the scriptures in the Taishō Tripitaka is as follows.



1. บทนำ

เนื่องจากชาวพุทธเถรวาทมีความคุ้นเคยและเข้าใจว่า “พระไตรปิฎก” หมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าที่รวบรวมเป็นหมวดหมู่ 3 หมวดหมู่ซึ่งประกอบด้วยพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม ดังนั้นจึงอนุมานเองว่าพระไตรปิฎกฝ่ายมหายานควรมีโครงสร้างคล้ายคลึงกับพระไตรปิฎกบาลีของเถรวาท จากการวิจัยพบว่าความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากความจริงเช่นนี้มีปรากฏอยู่ในวงการการศึกษาพระพุทธศาสนา ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องแสดงโครงสร้างลักษณะการจัดหมวดหมู่พระคัมภีร์ของฝ่ายมหายาน ในการวิจัยนี้เลือก*พระมหาปิฎกไทโซ*เป็นข้อมูลหลัก เพราะเป็นพระปิฎกที่หาได้ง่ายและเข้าถึงได้ง่าย บรรจุในรูปซีดีรอมที่มีราคาไม่แพงเหมาะกับการพกพาค้นคว้า เพราะการพิมพ์เป็นรูปเล่มหนังสือมีจำนวนมากถึง 100 เล่ม

นอกจากนี้แล้วจากการวิจัยยังพบว่า คำศัพท์พื้นฐานสำคัญในพระไตรปิฎกฝ่ายเถรวาทและมหายาน เช่นคำว่า “พระสูตร” มีความหมายแตกต่างกัน เพราะคำว่า “พระสูตร” ของฝ่ายมหายานมิได้หมายถึงพุทธวจนะหรือพุทธพจน์เท่านั้น แต่รวมถึงคัมภีร์ที่รจนาโดยพระสังฆปริณายก เช่นพระปรมาจารย์เถรวาทหนึ่ง (ท่านเว่ยหล่างในพากษ์ภาษาไทย) ซึ่งเป็นพระสังฆปริณายกลำดับที่หกแห่งนิกายฉาน (นิกายเซนในญี่ปุ่น) ได้รับการยกย่องเรียกชื่อคัมภีร์ที่ท่านรจนาในระดับพระสูตรดังที่เรียกกันว่า “ลิวจูอันจิง” หรือ “*The Sutra of the Platform of the Sixth Patriarch*” หรือ “*พระสูตรเว่ยหล่าง*” ในพากษ์ภาษาไทยโดยท่านพุทธทาสภิกขุ ฉะนั้นคำว่า “พระสูตร” ที่ต่อท้ายชื่อคัมภีร์มหายานจึงมิได้เป็นคำศัพท์เฉพาะจำกัดการเรียกคำสอนหรือธรรมเทศนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ทว่ามีสิ่งที่ทำให้เห็นความแตกต่างคือพระสูตรเว่ยหล่างถูกจัดอยู่ในจีนปิฎก มิใช่อินเตียปิฎกในกลุ่มพระสูตร

จุดมุ่งหมายทางวิชาการในการค้นคว้าวิจัยนี้ เพื่อค้นหาความเข้าใจและแสวงหาหาความรู้ประวัติความเป็นมาและการแบ่งหมวดหมู่ตลอดจนชื่อพระสูตรและเนื้อหาสำคัญอยู่ๆ บางพระสูตรใน*พระมหาปิฎกไทโซ* อันถือว่าเป็นตัวแทนของพระไตรปิฎกฝ่ายมหายาน เพราะเป็นพระปิฎกที่นักวิชาการทั่วโลกต่างยอมรับ การวิจัยเพื่อให้เข้าใจว่า*พระมหาปิฎกไทโซ*มีธรรมชาติ คือมีลักษณะโครงสร้างเป็นอย่างไร? ทำไมสิ่งที่ปรากฏในธรรมชาติหรือโครงสร้างนั้น เช่นการจัดหมวดหมู่ต่างๆ จึงเป็นเช่นนั้น มีเหตุผลได้อยู่เบื้องหลัง เหล่านี้คือประเด็นและวัตถุประสงค์สำคัญในงานวิจัยฉบับนี้

งานวิจัยนี้จึงให้ความสำคัญด้านพัฒนาการโครงสร้างของ*พระมหาปิฎกไทโซ* ซึ่งระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเอกสารและการวิเคราะห์เนื้อหา (Documentary research) เชิงประวัติศาสตร์ ข้อมูลการวิจัยที่ได้เป็นข้อมูลทุติยภูมิที่มีผู้ได้ศึกษาค้นคว้าเป็นบางส่วนแล้ว แต่ไม่ได้ตอบปัญหาว่าทำไมมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างจากโครงสร้างดั้งเดิม เหตุใดโครงสร้างดั้งเดิมจึงมีลักษณะเช่นนั้น ซึ่งการวิจัยนี้จะใช้การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนามาอธิบายและตอบปัญหาเหล่านั้น นอกจากนี้แล้วงานวิจัยนี้ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับการค้นคว้าหาชื่อพระสูตรที่ปริวรรตเป็นภาษาจีนกลับสู่ภาษาสันสกฤตเดิม คัมภีร์อรรถกถาหรือปกรณ์พิเศษต่างๆ ที่ประพันธ์ขึ้นใหม่โดยครันถรณาจารย์จีน อันมิได้อาศัยการแปลจากต้นฉบับภาษาสันสกฤต งานวิจัยนี้จะแปลชื่อคัมภีร์เหล่านั้นเป็นภาษาไทย

พร้อมกับอธิบายเนื้อหาในพระสูตรที่สำคัญบางพระสูตร งานวิจัยนี้อาศัยข้อมูลทุติยภูมิที่ปรากฏในพจนานุกรมเพื่อสรุปในคำตอบประเด็นต่างๆ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1) เพื่อศึกษาโครงสร้างพระมหาปิฎกไทโซ
- 2.2) เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการและแสดงของการจัดหมวดหมู่ของโครงสร้างในพระมหาปิฎกไทโซ
- 2.3) เพื่อสำรวจชื่อภาษาสันสกฤตและแสดงชื่อพระสูตรภาษาสันสกฤตเดิมที่ถูกนำไปปริวรรตเป็นภาษาจีนรวมทั้งเนื้อหาย่อๆ ของพระสูตรที่สำคัญในพระมหาปิฎกไทโซ

3. ขอบเขตของการวิจัย

- ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยเลือกวิจัยพระมหาปิฎกไทโซ ในขอบเขตดังต่อไปนี้
- 3.1) ศึกษาโครงสร้างการจัดหมวดหมู่
 - 3.2) วิเคราะห์หลักดำเนินโครงสร้างของพระไตรปิฎกด้วยทฤษฎีเชิงชาติพันธุ์วรรณนา
 - 3.3) แปลและแสดงชื่อพระสูตรของพระมหาปิฎกไทโซรวมทั้งเนื้อหาย่อๆ ที่สำคัญบางพระสูตร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์โครงสร้าง การจัดหมวดหมู่ และชื่อคัมภีร์หมวดหลักในพระมหาปิฎกไทโซ และเนื้อหาสำคัญรวมทั้งความสัมพันธ์ของพระสูตรบางพระสูตร ผู้วิจัยอาศัยเอกสารฐานข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิทั้งภาษาจีนและภาษาอังกฤษ รวมทั้งกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยขั้นตอนการวิจัยมีดังนี้

- 4.1) การออกแบบเก็บข้อมูล โดยการอ่านและแปล และการออกแบบสอบถาม
- 4.2) แหล่งข้อมูล จากพระมหาปิฎกไทโซ ซึ่งพิมพ์ในปี.ศ.2004 จำนวน 100 เล่ม และชื่อพระสูตรคัมภีร์ที่สำคัญในจำนวน 32 เล่ม 1692 คัมภีร์ และข้อมูลจากพจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ทางพุทธศาสนาของชาร์ล มุลเลอร์ และพจนานุกรมพระพุทธศาสนาผิวขาว จีน-อังกฤษ-สันสกฤต และพจนานุกรมพุทธศาสนาฉบับอื่นๆ รวมทั้งเอกสาร บทความอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในรูปแบบหนังสือและข้อมูลบนฐานอิเล็กทรอนิกส์เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิง
- 4.3) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการอ่าน แปลและบันทึก วิเคราะห์ เพื่อทราบถึงโครงสร้างและการจัดหมวดหมู่ รวมถึงชื่อพระสูตรและคัมภีร์ในหมวดหลักของพระมหาปิฎกไทโซ
- 4.4) การวิเคราะห์ข้อมูล จากการทราบโครงสร้างการจัดหมวดหมู่ของพระมหาปิฎกไทโซ ทำการแปลและแสดงชื่อพระสูตรคัมภีร์หมวดหลักที่ปริวรรตมาจากภาษาสันสกฤตในปิฎกแรกพระมหาปิฎกไทโซ รวมทั้งสรุปเนื้อหาย่อๆ ของพระสูตรที่สำคัญ

- 4.5) สรุปรายงานการศึกษาวิเคราะห์
- 4.6) การนำเสนอ งานวิจัยแบ่งออกเป็น 6 บท

5. ผลการวิจัย

จากกระบวนการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล (Collecting Data) ดังที่ได้แสดงไว้ในบทที่ 1 ถึง บทที่ 5 แล้วนั้น มีลักษณะการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อเนื่อง ตั้งแต่การเก็บข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์มูลเหตุต้นในการทำพระมหาปิฎกไทโซที่ประเทศญี่ปุ่นกระบวนการต่อมาคือการสังเกตในสนามศึกษา ซึ่งในงานวิจัยนี้คือพระมหาปิฎกไทโซ สังเกตจากขั้นตอนการปริวรรตชื่อพระสูตรและทำความเข้าใจสาระที่ถูกต้องในแต่ละหมวดหมู่ โดยเฉพาะการพรรณนาหรือลักษณะโดดเด่นของพระสูตรหลักสำคัญในหมวดหมู่นั้นๆ นับเป็นรูปแบบการศึกษาวิเคราะห์เอกสารในพระมหาปิฎกไทโซที่ผู้วิจัยลงสู่สนามการวิจัยด้วยการปริวรรตข้อมูลชื่อพระสูตรจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงบรรทัดฐานและค่านิยมของการจัดหมวดหมู่ในพระมหาปิฎกไทโซได้ในลักษณะหนึ่งสำหรับคำอธิบายเพิ่มเติมหรือบทสรุปในบางพระสูตรของแต่ละหมวดหมู่จากข้อความที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ภาษาอังกฤษของชาร์ลส์มุลเลอร์ และจากเอกสารตำราภาษาจีนอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการยืนยันข้อมูลความถูกต้องที่ได้ค้นมาในเบื้องต้น

กระบวนการเริ่มต้นจากการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล (collecting data), วิเคราะห์เอกสาร (document analysis) ในงานวิจัยนี้ (analysis of data) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา เพราะรูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลในหลายแหล่งด้วยวิธีอ่านแล้วแปล บันทึก การศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณามีลักษณะพิเศษคือ ขั้นตอนการวิจัยเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่เริ่มโดยไม่จำเป็นต้องรอให้การเก็บข้อมูลเสร็จจึงค่อยเริ่มวิเคราะห์ข้อมูล ฉะนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยพระมหาปิฎกไทโซนี้สามารถทำได้ตั้งแต่เริ่มกระบวนการเก็บข้อมูล เช่น ในขณะที่ผู้วิจัยจดบันทึกแปลชื่อพระสูตร ผู้วิจัยสามารถทราบได้ว่าพระสูตรใดที่สามารถหาร่องรอยได้ในภาษาสันสกฤต ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การที่ผู้วิจัยมีโอกาสวิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างกระบวนการเก็บข้อมูลนี้ นับว่าเป็นการช่วยปรับปรุงแนวทางการเก็บข้อมูลต่อไป เป็นการช่วยกำหนดจุดความสนใจในการวิจัยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นกระบวนการวัดประเมินอย่างต่อเนื่องว่าผู้วิจัยรู้อะไรบ้างแล้วและอะไรที่ควรจะรู้เพิ่มอีก เช่นกระบวนการเก็บข้อมูลในเบื้องต้นสามารถทำให้ทราบว่า มีพระสูตรใดบ้างสามารถหาร่องรอยย้อนกลับไปสู่สูตรดั้งเดิมที่เป็นภาษาสันสกฤต หรือสามารถเทียบเคียงกับพระสูตรใดในบาลี มีพระสูตรใดบ้างที่ปริวรรตเป็นภาษาอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส หรือภาษาทิเบต หรือมีพระสูตรใดไม่สามารถหาร่องรอยในภาษาสันสกฤตเดิม หรือได้สูญหายไปแล้ว หรือยังไม่มีปริวรรตสู่ภาษาจีนหรือภาษาอังกฤษ หรือภาษาอื่น ลักษณะการนำเสนอข้อมูลจึงมีลักษณะพิเศษ โดยทั่วไปงานวิจัยนี้จะปริวรรตเป็นภาษาไทยจากฐานข้อมูลในภาษาจีน ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่นๆ สำหรับชื่อพระสูตรคัมภีร์ทั้งหลายโดยเฉพาะในปิฎกหลัก คือ อินเดียปิฎก จะใช้ชื่อสันสกฤตเป็นหลักในกรณีมีหลักฐานอ้างอิง กรณีที่ไม่สามารถค้นหาร่องรอยชื่อเดิมในสันสกฤตก็จะใช้ชื่อภาษาจีนทั้งหมดปริวรรตสู่พยางค์ไทย พร้อมด้วยวงเล็บ

การแปลความหมายจากภาษาจีนสู่ภาษาไทย ในกรณีที่ไม่มีบริบทและรายละเอียดเพียงพอในการแปลความจึงจะมีเพียงชื่อจีนในพจนานุกรมไทยเท่านั้น ขั้นตอนกระบวนการของการศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาจึงยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพการณ์ของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาเหมือนการวิจัยเชิงคุณภาพทั่วไป คือ การนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดเก็บให้เป็นระบบระเบียบ การนำเสนอข้อมูล และตีความและการหาข้อสรุป แต่ก่อนที่จะวิเคราะห์ข้อมูล ควรมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อน ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพของงานวิจัยนี้ใช้เทคนิคที่ได้รับความนิยมนำมาใช้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คือ เทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) ได้แก่ เทคนิค “ต่างแหล่งข้อมูล” (data sources triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่ต่างกันนั้นด้วยวิธีการเก็บข้อมูลเดียวกัน แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบยืนยันกัน ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ใช้พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ของชาร์ลส์มุลเลอร์ (Charles Muller) ตรวจสอบกับพจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์บุद्धิสเตอร์ (Buddhistdoor)

การเสนอผลสรุปของการวิจัย (Presenting the study) เนื่องจากการที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสังเกตจากการวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยต้องใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ ข้อมูลที่ได้จะมีลักษณะเป็นเชิงพรรณนา มีปริมาณของข้อมูลจำนวนมากนับร้อยหน้า การที่จะนำมาวิเคราะห์ทั้งหมดก็จะเป็นการเพิ่มปริมาณผลการศึกษามากขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีวิธีการและรูปแบบของการเสนอรายงานผลการวิจัย ผู้วิจัยจึงคำนึงถึงประเด็นสำคัญโดยอธิบายรายละเอียดโครงสร้างของ *พระมหาปิฎกไทย* รวมทั้งการเสนอข้อมูลบางประการ และข้อคิดเห็นของผู้วิจัยเอง โดยทั่วไปเป็นการบรรยายสรุป นำเสนอข้อมูลสรุปโดยมีภาพแผนภูมิกำกับ

การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) ที่นำมาใช้ในการศึกษาลักษณะโครงสร้างใน *พระมหาปิฎกไทย* ของประเทศญี่ปุ่น บนฐานความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ศาสนา และภาษา เพื่อนำมาอธิบายลักษณะความเป็นไปอันซับซ้อนของโครงสร้าง *พระมหาปิฎกไทย* เป็นวิธีการมีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นการค้นคว้าหาข้อเท็จจริง ใช้ตัวนักวิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะสำคัญของวิธีการนี้ประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยที่เน้นความเป็นองค์รวมให้ความสำคัญแก่บริบท รวมทั้งมีการพรรณนาและการวิเคราะห์ที่เน้นปัจจัยทางผลงานเนื่องจากวัฒนธรรมเป็นตัวแปรสำคัญ

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของ *พระมหาปิฎกไทย* สามารถสรุปลักษณะสำคัญของ *พระมหาปิฎกไทย* ในปัจจุบันออกเป็นสามประการใหญ่ๆ คือ ลักษณะโครงสร้าง การจัดหมวดหมู่ และการวางลำดับพระสูตรคัมภีร์ที่มีหลายสำนวน

1. ลักษณะโครงสร้าง

ในกระบวนการจัดเรียบเรียงคัมภีร์ปิฎกแต่ละยุคสมัยก่อนหน้า *พระมหาปิฎกไทย* ล้วนมีการผ่านขั้นตอนการตรวจสอบแต่ไม่มีการเก็บผลการตรวจสอบไว้ *พระมหาปิฎกไทย* ได้ทำลายอดีตอันยาวนานโดยใช้แนวคิดวิชาการยุคปัจจุบันมาเป็นเครื่องนำทาง ใช้วิธีการศึกษาตรวจสอบแบบสมัยใหม่มาเป็นฐาน เริ่มจากการเก็บสะสมคัมภีร์โบราณทำให้เกิดฉบับรวมคัมภีร์ แล้วตรวจสอบ

พระสูตรคัมภีร์ที่พิมพ์ในฉบับต่างกัน และเก็บรักษาผลตรวจสอบนั้นไว้ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเอกสารเชิงประวัติศาสตร์อันโดดเด่นของพระมหาปิฎกไทโซ นับได้ว่าเป็นงานวิจัยทางพุทธศาสนาที่เสนอข้อมูลอันทรงคุณค่า

จากการวิจัยเชิงชาติพรรณนวรรณนาสามารถอธิบายได้ว่า พระมหาปิฎกไทโซมีโครงสร้างที่สร้างขึ้นอย่างเจาะจงเพื่อสื่อความหมายว่าเป็นสามปิฎกใหญ่ คือคัมภีร์ปิฎกที่แปลมาจากฝ่ายอินเดียดั้งเดิม คัมภีร์ปิฎกที่เป็นของฝ่ายจีน และคัมภีร์ปิฎกที่เป็นของฝ่ายญี่ปุ่น จึงรวมเป็นคัมภีร์สามปิฎก ซึ่งในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า “อินเดียปิฎก” “จีนปิฎก” และ “ญี่ปุ่นปิฎก” ตามลำดับ ฉะนั้นจึงสามารถรวมเรียกได้ว่า “พระไตรปิฎก” ในลักษณะเช่นนี้ย่อมถูกต้องในความหมายเชิงชาติพรรณนวรรณนา ในแต่ละปิฎกประกอบด้วยหมวดหมู่หลักใหญ่ๆ สามกลุ่มคือ กลุ่มหมวดพระสูตร กลุ่มพระวินัย และกลุ่มอภิธรรมซึ่งรวมศาสตร์ต่างๆ ด้วย นอกจากนี้แล้วลักษณะโครงสร้างพิเศษในพระมหาปิฎกไทโซคือได้มีการรวบรวมอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์พิเศษต่างๆ ของอินเดียปิฎก จีนปิฎก และญี่ปุ่นปิฎก โดยมีวิธีการเรียกอย่างชัดเจน เช่นคำว่า “ปกรณ์พิเศษ” ถูกกำหนดให้ใช้สำหรับอรรถกถาธิบายคัมภีร์ที่ประพันธ์ขึ้นโดยนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาของฝ่ายจีน และญี่ปุ่น หรือเกาหลี เนื่องจากพระมหาปิฎกไทโซมีการรวบรวมผลงานประพันธ์คัมภีร์แปลต่างๆ ตลอดทั้งประวัติศาสตร์ นักปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่สำคัญ เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ซึ่งใช้เวลายาวนานต่อเนื่องเป็นสหัสวรรษ ทำให้พระมหาปิฎกไทโซนอกจากเป็นที่เก็บรวบรวมคำสอนพุทธศาสนาของฝ่ายสาวกยาน มหายาน และวัชรยาน ทุกประเภททุกนิกายเข้าไว้ด้วยกันแล้ว ยังเป็นแหล่งข้อมูลชั้นเยี่ยมทางประวัติศาสตร์พุทธศาสนา ตลอดทั้งภูมิศาสตร์ ปรัชญา และศาสตร์ต่างๆ อีกด้วย ฉะนั้นพระมหาปิฎกไทโซจึงเปรียบเสมือนแหล่งความรู้สารานุกรมทางพระพุทธศาสนาขนาดมหึมาที่มีลักษณะโครงสร้างชัดเจน

แม้ว่าพระมหาปิฎกไทโซอาศัยพื้นฐานจากพระมหาปิฎกจีนที่รวบรวมเรียบเรียงพระสูตรคัมภีร์ที่แปลมาจากอินเดียตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์จิ้น ช่ง, หมิง และชิง เนื้อหาพระสูตรคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่บรรจุในพระมหาปิฎกไทโซ ได้ทำลายขอบข่ายพระคัมภีร์ปิฎกที่สืบทอดกันมาในแต่ละยุคสมัยก่อนยุคปัจจุบันนี้ พระมหาปิฎกไทโซไม่เพียงแต่มีระดับเนื้อหาคัมภีร์พระสูตรที่บันทึกในพระปิฎกทุกยุคสมัยของประเทศจีนแล้ว แต่ยังรวมไปถึงผลงานประพันธ์สำคัญในพุทธศาสนาของจีนโดยปรมาจารย์นิกายต่างๆ เช่น นิกายตรีศาสตร์, นิกายเทียนไถ, นิกายปุนตริก, นิกายอวตังสก, ตลอดทั้งนิกายวินัย, นิกายวิสุทธิภูมิ เป็นต้น รวมทั้งคัมภีร์ที่ทยอยพบในญี่ปุ่นและในเกาหลีโจเซออน ซึ่งได้หายสาบสูญไปจากแผ่นดินของจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถังและราชวงศ์ซ่งแต่นั้นมา นอกจากนั้นแล้วยังบรรจุพระสูตรที่เขียนด้วยลายมือที่ค้นพบใหม่ที่ถ้ำตุนหวังและที่อื่นอีกกว่า 200 ชนิด คัมภีร์แปลตลอดทั้งผลงานประพันธ์ทางพระพุทธศาสนายุคสมัยก่อนราชวงศ์ชิงของประเทศจีนที่ไม่ได้บันทึกไว้ในพระมหาปิฎกจีน แต่มีปรากฏในพระมหาปิฎกไทโซ (ไม่รวมพระสูตรที่เขียนด้วยลายมือค้นพบที่ถ้ำตุนหวัง) สถิติโดยคร่าวๆ มีมากกว่า 400 ชนิด ซึ่งในจำนวนนั้นมีคัมภีร์แปลประมาณ 215 ชนิด ผลงานประพันธ์ทางพระพุทธศาสนาของจีนประมาณ 220 ชนิด (รวมฉบับที่ต่างกันด้วย) ที่น่าสังเกตเป็นพิเศษคือ ในจำนวนผลงานประพันธ์ของจีนเหล่านั้น ครั้งหนึ่งเคยมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจีน ผู้รจนางานประพันธ์เหล่านั้น ส่วนใหญ่เป็นปรมาจารย์รุ่นก่อตั้ง

นิกายต่างๆพระพุทธศาสนาในจีน หนึ่งในนั้นมีผลงานประพันธ์ของท่านจีจี้ “พระอาจารย์ใหญ่แห่งเจียงเสียง” ผู้ก่อตั้งนิกายตรีศาสตร์ที่แท้จริง

ผลงานประพันธ์ของปรมาจารย์นิกายต่างๆ ในพุทธศาสนาจีนดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ล้วนเป็นเอกสารสำคัญสำหรับการวิจัยพุทธศาสนาในประเทศจีน เพราะได้มีการบันทึกไว้ในพระมหาปิฎกไทโซ เมื่อครั้งตกทอดเหลือไว้ตั้งแต่อดีต ซึ่งมีความสำคัญและความหมายอย่างยิ่ง ในขณะเดียวกันได้เก็บรักษาผลงานประพันธ์แต่ครั้งโบราณ ณ ถ้ำตุนฮวง ซึ่งเป็นประเภทคัมภีร์สำคัญจำนวนมากของนิกายเถรวาทในช่วงต้นๆ กลุ่มพระสูตรที่เป็นเอกสารของนิกายเถรวาทแบบนี้ได้เปิดเผยต่อสาธารณชนเป็นครั้งแรกในพระมหาปิฎกไทโซ จากนั้นเองที่กระตุ้นให้วงการพุทธศาสนาสองประเทศคือจีนและญี่ปุ่นเกิดกระแสนิยมในการวิจัยที่เกี่ยวกับนิกายเถรวาท ทำให้การวิจัยนิกายเถรวาทกลายเป็นหัวข้อที่นิยมที่สุดในการวิจัยพุทธศาสนาจีนตั้งแต่ยุคใหม่จนถึงยุคร่วมสมัย

นอกจากอินเดียปิฎก จีนปิฎก และญี่ปุ่นปิฎก ทั้งสามตามรูปแบบภูมิที่แสดงให้เห็นลักษณะการจัดหมวดหมู่คร่าวๆ ของพระสูตรคัมภีร์ในพระมหาปิฎกไทโซ ซึ่งมีจำนวน 85 เล่มแล้ว โครงสร้างอีกส่วนหนึ่งจะเป็นสารบัญรายชื่อและดัชนี รวมทั้งรูปภาพทางพระพุทธศาสนา รวมความจุพระมหาปิฎกไทโซทั้งสิ้นจำนวน 100 เล่ม รูปภาพเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งอันมีค่าของวัดแต่ละแห่งในประเทศญี่ปุ่น เนื้อหารูปภาพเหล่านั้นไม่จำกัดแต่เพียงภาพพระพุทธรูป, ภาพพระโพธิสัตว์, ภาพสัญลักษณ์มือ, ภาพสัญลักษณ์ต่างๆ, สมุนไพรหอม ตลอดจนภาพปรมาจารย์ต่างๆ เป็นอาทิ ดังเช่น “ภาพพระอมิตพุทธและไภษชคุรุแปดมหาโพธิสัตว์”, “ประมุขภาพวาดไมตรีโพธิสัตว์”, “ภาพแปดมหาราช”, เป็นต้น ในประวัติศาสตร์การจัดพิมพ์พระคัมภีร์ปิฎก นับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่มีการนำภาพทางพระพุทธศาสนาเข้ามารวมอยู่ในพระปิฎกด้วย ทำให้มีสงสัยว่านี่คือคุณประการหนึ่งของพระมหาปิฎกไทโซ ภาพต่างๆ เหล่านี้ไม่เพียงเป็นคลังข้อมูลอันทรงคุณค่าทางศิลปะความงามทางพุทธศาสนา แต่ยังเป็นข้อมูลสำคัญยิ่งสำหรับการวิจัยโดยเฉพาะพิธีกรรมทางศาสนา

2. การจัดหมวดหมู่

เมื่อกล่าวถึงวิธีการแบ่งหมวดหมู่ของพระมหาปิฎกไทโซ การจำแนกหมวดหมู่ได้มีการแก้ไขปรับปรุงการแบ่งหมวดหมู่พระปิฎกพุทธศาสนาภาษาจีนที่สืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิม กลายเป็นรูปแบบใหม่ ไม่มีการแบ่งแยกเป็นฝ่ายมหายานสาวกยานอีก แต่เป็นการจัดคัมภีร์พุทธศาสนาตามประวัติศาสตร์ที่สามารถสืบค้นหาร่องรอยหลักฐานตามยุคสมัยที่ตกทอดมา โดยมี “หมวดอาคม” เป็นปฐม อันดีบรองลงมาคือ “หมวดชาดก” เนื้อหาสำคัญเป็นการพรรณนาประวัติของพระพุทธรูป ต่อจากนั้นก็พระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม ตลอดจนคัมภีร์ตำราทางพระพุทธศาสนาจำแนกตามประเภท และรวมทั้งผลงานประพันธ์ทางพระพุทธศาสนาของจีนและญี่ปุ่นตามลำดับก่อนหลัง วิธีการจำแนกประเภทเช่นนี้ไม่เคยมีปรากฏมาก่อน ไม่มีพระปิฎกใดสามารถเป็นฐานสะท้อนสำหรับอ้างอิง นอกจากนี้แล้วในพระมหาปิฎกไทโซได้จัดเพิ่มเติมรูปภาพเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและสารบัญเข้าไว้ด้วยซึ่งไม่เคยปรากฏในพระปิฎกฉบับใดมาก่อน นับได้ว่าวิธีการแบ่งหมวดหมู่แบบใหม่ทั้งหมดนี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพระมหาปิฎกไทโซ

พระมหาปิฎกไทโซเริ่มการจัดหมวดหมู่พร้อมกับโครงสร้างที่เริ่มจากคัมภีร์ตำราแปลจากอินเดีย (หรืออินเดียปิฎก) ซึ่งมีทั้งหมด 16 หมวด มีการจัดลำดับหมวดอย่างคร่าวๆ เป็นกลุ่มพระสูตรที่มี 10 หมวด หมวดวินัย หมวดอรรถกถาพระสูตร หมวดอภิธรรม และหมวดอื่นๆ โดยในกลุ่มพระสูตรได้จัดหมวดอาคมไว้เป็นหมวดแรกสุดและมีหมวดรหัสยานท้ายสุด ย่อมแสดงถึงฐานความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ในการลำดับตามเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ทางพุทธศาสนาอินเดียที่มีหลักฐานอันน่าเชื่อถือพิสูจน์ได้ ลบล้างค่านิยมการจัดลำดับตามคำสอนแบบนิกายเถียนไถซึ่งแบ่งออกเป็นห้ากาลโดยมีอวตังสกะเป็นหมวดแรกสุดดังปรากฏในพระปิฎกจีนยุคแรกเริ่ม ยิ่งไปกว่านั้นในพระมหาปิฎกไทโซมีการจัดหมวดวินัยเป็นลำดับรองลงมาจากกลุ่มพระสูตร แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญตามลำดับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาอินเดียที่เผยแพร่เข้าไปในประเทศจีน โดยมีการแปลพระสูตรก่อน แล้วจึงมีการแปลพระวินัยในยุคต่อมา ติดตามด้วยหมวดอรรถกถาพระสูตรหมวดอภิธรรมของนิกายในยุคสืบแปดนิกายในอินเดีย หมวดมหายานิก โยคัจจาร และหมวดรวมศาสตร์ จัดตามลำดับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในอินเดีย เมื่อมองภาพรวมในอินเดียปิฎก การเรียงลำดับจึงต่างจากพระไตรปิฎกในเถรวาท อันได้แก่พระวินัย ตามด้วยพระสูตร และพระอภิธรรม ฉะนั้นพุทธศาสนมหายานจึงมักเรียก พระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม (จึง ลวี่ ลุ่น) โดยลำดับ

สำหรับผลงานประพันธ์ทางพุทธศาสนาจีน (หรือจีนปิฎก) แบ่งเป็น 10 หมวด โดยสามหมวดแรกคือ หมวดปกรณัมพิเศษพระสูตร หมวดปกรณัมพิเศษพระวินัย หมวดปกรณัมพิเศษพระอภิธรรม เช่นเดียวกับผลงานประพันธ์ทางพุทธศาสนาญี่ปุ่น (หรือญี่ปุ่นปิฎก) ซึ่งมี 5 หมวด ได้แบ่งสามหมวดแรกเป็นหมวดปกรณัมพิเศษพระสูตร หมวดปกรณัมพิเศษพระวินัย หมวดปกรณัมพิเศษพระอภิธรรม แต่ทำให้เห็นความแตกต่างโดยใช้คำว่า “ภาคต่อ” เสริมท้าย เช่น หมวดปกรณัมพิเศษพระสูตรภาคต่อ เป็นต้น

เนื่องจากการแบ่งหมวดหมู่ของพระมหาปิฎกไทโซมีเป็นจำนวนมากถึง 31 หมวดหมู่ ซึ่งเป็นเลขจำนวนมากจึงเรียกว่า “พระมหาปิฎก” ส่วนคำว่า “ไทโซ” ก็หมายถึงยุคสมัยไทโซของญี่ปุ่นที่ เป็นผู้จัดรวบรวมเรียบเรียงขึ้นใหม่ พระมหาปิฎกนี้จึงรวมเรียกว่า “พระมหาปิฎกไทโซ”

พระมหาปิฎกไทโซต่างจากพระมหาปิฎกจีนฉบับอื่นๆ อย่างชัดเจนคือ วิธีการแบ่งและจัดลำดับหมวดหมู่ การจัดวางลำดับชั้นของโครงสร้างแบบนี้สามารถสรุปได้ว่า ทะคะคุสุ จุนจิโร และวะตะนะเบ ไคเคียวคุ สองนักปราชญ์ญี่ปุ่นที่เดินทางไปศึกษาต่อด้านพระพุทธศาสนาจากตะวันตก ย่อมได้รับอิทธิพลความคิดและแนวคิดจากปราชญ์พุทธศาสนาฝ่ายตะวันตก ซึ่งนิยมอิงการเรียงลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สามารถสืบค้นร่องรอยหลักฐานปรากฏมากกว่าการอิงแนวคิดที่สร้างขึ้นจากปราชญ์พุทธศาสนาของจีน ดังนั้นจึงทำให้กลุ่มพระสูตรโดยมีหมวดอาคมถูกจัดลำดับไว้เป็นหมวดแรกสุด เริ่มต้นจากทีรชวาคม มาธยาคม สังยุตตาคม และอังโกตราคม ตามลำดับคล้ายฝ่ายเถรวาทซึ่งได้แก่ ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย และอังคุตตรนิกาย พระสูตรที่ถูกบรรจุเข้าไว้ในหมวดหมู่เหล่านี้เป็นที่ยอมรับจากสากลว่า เป็นพระสูตรแรกเริ่มในยุคพุทธศาสนาดั้งเดิม ซึ่งต่อมามีการรจนาเพิ่มเติมขึ้นอีกในภายหลังเป็นคำสอนของนิกายต่างๆ กลายเป็น

มหายาน จนถึงยุคคริสต์ศตวรรษที่เจ็ด ซึ่งอยู่ในช่วงเริ่มคำสอนแบบลี้กลับ ดังนั้นการจัดกลุ่มพระสูตรคัมภีร์ปิฎกแรกในฝ่ายอินเดียจึงเริ่มด้วยหมวดอาคมและสิ้นสุดที่หมวดหัตถยาน

3. การจัดคัมภีร์ที่มีหลายฉบับสำนวน

เนื่องจากพระสูตรต่างๆ ที่เก็บรวบรวมขึ้นเป็นพระมหาปิฎกนั้น เกิดจากการปริวรรตพระสูตรจากภาษาสันสกฤตหรือปรกฤตของอินเดียสู่ภาษาจีน ในพระสูตรหนึ่งๆ อาจมีผู้แปลหลายคนต่างยุคสมัย จึงทำให้พระสูตรหนึ่งอาจมีหลายสำนวนแปล ทำให้มีชื่อพระสูตรที่เหมือนหรือต่างกันได้

6. อภิปรายผล

พระสูตร T235 มีชื่อพระสูตรปริวรรตเป็นภาษาจีนว่า 《金剛般若波羅蜜經》 *วชรจเฉติกา-ปรัชญาปารมิตา-สูตร* (1 ผูก) หยวนฉิน-กุมารชีพแปลในปีค.ศ. 403

พระสูตร T236 มีชื่อพระสูตรว่า 《金剛般若波羅蜜經》 *วชรจเฉติกา-ปรัชญาปารมิตา-สูตร* (1 ผูก) หยวนเวย-โพธิ์รุจีแปลในปีค.ศ. 509

พระสูตร T237 มีชื่อพระสูตรว่า 《金剛般若波羅蜜經》 *วชรจเฉติกา-ปรัชญาปารมิตา-สูตร* (1 ผูก) ฉิน-ปรมารถแปลในปีค.ศ. 562

พระสูตร T238 มีชื่อพระสูตรว่า 《金剛能斷般若波羅蜜經》 *วชร-จเฉติกา-ปรัชญาปารมิตา* (1 ผูก) สุย-ธรรมคุปตแปลในปีค.ศ. 605

พระสูตรที่ T239 มีชื่อพระสูตรว่า 《佛说能斷金剛般若波羅蜜經》 หรือ 《能斷剛般若波羅蜜經》 เรียกย่อๆ ว่า 《能斷金剛經》 *พุทธวจนะ วชร-จเฉติกา* (1 ผูก) ถัง-อี้จิ้งแปลในปีค.ศ. 703

ตัวอย่างที่แสดงข้างต้นนี้ การแปลพระสูตรเดียวกันโดยต่างยุคต่างสมัยต่างบุคคล ผู้แปลอาจตั้งชื่อในพากย์จีนให้เหมือนกันหรือต่างกัน หรือมีชื่อใกล้เคียงกัน แตกต่างเพียงตัวอักษรที่เรียงสลับให้ต่างกัน หรืออาจใช้วิธีเติมคำว่า “พุทธวจนะ” ไว้หน้าชื่อพระสูตรนั้น เพื่อให้สังเกตว่าเป็นสำนวนมีเฉพาะหรือเพิ่มเข้ามาในพระมหาปิฎกไทโซ แต่บางครั้งอาจใช้ชื่อที่แตกต่างกันเลยก็ได้ จึงทำให้พระสูตรดั้งเดิมภาษาสันสกฤตหรือปรกฤตเพียงพระสูตรเดียว กลายเป็นหลายพระสูตรด้วยฉบับสำนวนแปลที่ต่างกัน

ส่วนมากการจัดกลุ่มพระสูตรที่มีการแปลหลายครั้ง มักจัดเรียงลำดับต่อให้เป็นชุดเดียวกัน โดยพระสูตรที่มีความนิยมสูงสุดเรียงในลำดับต้น ต่อจากนั้นจึงเรียงตามลำดับเวลาหรือยุคสมัยการแปล ตามที่บันทึกไว้ในประวัติศาสตร์

7. กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการโครงสร้างพระมหาปิฎกไทโซ” ต้องอาศัยความรู้พื้นฐานทางภาษาจีน ซึ่งงานวิจัยนี้อาจมีเกิดขึ้นหากข้าพเจ้ามิได้มีโอกาสได้รับการอนุมัติจากมหาวิทยาลัย สนับสนุนส่งเสริมให้ไปราชการเพื่อศึกษาพุทธศาสนamahayanภาษาจีน ณ วิทยาลัยพุทธศาสนาหมินหนัน (ฝ่ายภิกษุณี) และมหาวิทยาลัยภาษาและวัฒนธรรมปักกิ่ง ตลอดทั้งอนุมัติให้เดินทางไปทำการวิจัยภายใต้การอุดหนุนของสถาบันจีนศึกษา (ฮั่นป๋ัน) ข้าพเจ้าจึงขอกราบนมัสการขอขอบคุณพระพรหมบัณฑิต (ศ.ดร.) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และขอขอบคุณทบวงการศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการของรัฐบาลจีน ที่ให้ทุนอุปถัมภ์การศึกษาพุทธศาสนาภาษาจีนตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าทำการศึกษา ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และขอขอบคุณอย่างยิ่งท่านฉิน อวี๋เซิน อุปทูตวัฒนธรรมจีน สถานเอกอัครราชทูตประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำประเทศไทย ที่ส่งเสริมสนับสนุนการไปศึกษา ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนทุกครั้ง

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้เพราะการสนับสนุนทุนวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอนมัสการขอขอบคุณพระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (ดร.) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัย ฯ

ความสำเร็จของงานวิจัยนี้เกิดจากคำแนะนำช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศ.ดร. หลี่ซื่อหลง (Prof. Dr. Li Silong) มหาวิทยาลัยปักกิ่ง (Peking University) และ รศ. ดร. เซวียนฟ่ง (Assoc. Prof. Dr. Xuanfang) มหาวิทยาลัยเหรินหมิน (Renmin University) ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ให้คำแนะนำเบื้องต้นในด้านคัมภีร์ตำรา และวิธีการค้นคว้าข้อมูลตลอดทั้งแหล่งข้อมูลสากลซึ่งนักวิชาการพุทธศาสนาทั่วโลกต่างยอมรับ

งานวิจัยนี้ได้รับคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่งจากพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตรเจ้าคณะใหญ่จีนนิกาย คำแนะนำด้านภาษาสันสกฤตจากพระปิยรัตน์ (ดร.) (Dr. Phra Piyaratna) อาจารย์พิเศษคณะพุทธศาสตร์หลักสูตรภาษาอังกฤษ, ดร.ชานบวิซซ์ ทัดแก้ว อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, และคุณสมควร ถ้วนนอก ฝ่ายคัมภีร์พุทธศาสตร์ กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอีกหลายบุคคลที่มีสามารถเอ่ยนามมา ณ ที่นี้ทั้งหมด สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าจึงขอกราบนมัสการขอขอบคุณและขอบคุณบุคคลต่างๆ เป็นอย่างยิ่งที่มีส่วนช่วย เหลือในงานวิจัยนี้ให้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี

8. ข้อเสนอแนะ

พระมหาปิฎกไทโซมีเนื้อหามาก บรรจุเป็นรูปเล่มถึง 100 เล่ม และเนื่องจากงานวิจัยมีข้อจำกัดเกี่ยวกับระยะเวลาและทุนวิจัย ฉะนั้นงานวิจัยนี้ทำได้เพียงในส่วนมิติที่เป็นแนวกว้างสาระสำคัญของปิฎกหลักเท่านั้น บัญชีรายชื่อและรายละเอียดของบางพระสูตรคัมภีร์ที่ได้แสดงไว้ยังไม่สมบูรณ์นัก ควรดำเนินการวิจัยต่อในรายละเอียดต่างๆ ขยายออกไปอีกเพื่อให้ได้มิติข้อมูลเชิงลึก รวมทั้งข้อมูลอีกสองปิฎกหลัก คือ จีนปิฎก และญี่ปุ่นปิฎก เพราะเป็นส่วนสำคัญอีกสองส่วนที่รอ

การวิจัยทั้งในมิติที่ลึกและกว้าง นอกจากนี้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพระสูตรคัมภีร์แล้ว ยังมีเนื้อหาเกี่ยวกับภาพข้อมูลทางศิลปะและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาหายานที่น่าสนใจอีกมากที่ยังรอการวิจัย

บรรณานุกรม

ชาย โพธิสิตา. (2550). "การวิจัยเชิงคุณภาพ : ข้อพิจารณาทางทฤษฎี" ตำราประกอบการสอนและการวิจัยการศึกษาเชิงคุณภาพ เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. บรรณาธิการโดย เบญจมา ยอดดำเนิน และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร.

_____. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

นิตา ชูโต. (2548). การวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พริ้นต์โพร จำกัด

อลิศรา ศิริศรี. (2541). "การนำวิธีวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณามาใช้ในการวิจัยทางการศึกษา" รวมบทความทางวิธีวิทยาการวิจัย เล่ม 1. บรรณาธิการโดย สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

《大正藏新修大藏经》 พระมหาปิฎกโทโซLi Fu-hua. He Mei. (2003). 汉文佛教大藏经研究 [Hanwen Fojiao Dazangjing Yanjiu] (Research on the Chinese Tripitaka). Beijing: Religious Culture Publishing.

การพัฒนาภาวะผู้นำการบริหารในการสื่อสารวิถีพุทธของกระทรวงแรงงาน
LEADERSHIP DEVELOPMENT IN THE COMMUNICATION BY BUDDHISM
APPROADCH MINISTRY OF LABOUR'S ADMINISTRATORS

นางวรรณกานต์ ขาวลาภ* เต็มศักดิ์ ทองอินทร์** พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไป เกี่ยวกับการสื่อสารของกระทรวงแรงงาน (2) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในการสื่อสารของกระทรวงแรงงาน และ (3) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในการสื่อสารวิถีพุทธของกระทรวงแรงงาน ซึ่งเป็นการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประกอบด้วย พระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารกระทรวงแรงงาน ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 39 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus-Group Discussion) 2 ชุด จำนวน 14 คน ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มเจ้าหน้าที่กระทรวงแรงงานจำนวน 9 คน (2) กลุ่มนายจ้างและลูกจ้างจำนวน 4 คน (3) กลุ่มอาสาสมัครแรงงานจำนวน 1 คน โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

(1) กระทรวงแรงงานมีนโยบายการขับเคลื่อนด้านการสื่อสารองค์กรเพื่อสร้างการรับรู้ให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของกระทรวงแรงงานต้องเป็นนักสื่อสารที่ดี เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชน ให้มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับภารกิจของกระทรวงแรงงานและรัฐบาล การสื่อสารสร้างการรับรู้เรื่องกฎหมายแรงงานให้แก่ นายจ้าง ผู้ประกอบการ แรงงานไทยและต่างด้าว และจากการวิเคราะห์กลยุทธ์ด้านการสื่อสารของกระทรวงแรงงาน พบว่า จุดอ่อน คือผู้บริหารของกระทรวงแรงงานบางส่วนยังขาดองค์ความรู้และทักษะในการสื่อสารวิถีพุทธอย่างถ่องแท้ ขาดนโยบายด้านการพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้บริหาร องค์ความรู้ด้านการสื่อสารวิถีพุทธที่ถูกต้อง ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นที่ยอมรับและศรัทธาต่อประชาชนอย่างแท้จริง

(2) ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการที่ผู้บริหารกระทรวงแรงงานต้องใช้อิทธิพล กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่น มีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการกระทำสิ่งต่างๆให้สำเร็จตามเป้าหมาย โดยเฉพาะการมีภาวะผู้นำวิถีพุทธ ซึ่งหมายถึง ผู้นำที่มีคุณลักษณะดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทุติย

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปาปณิกสูตร ดังนี้ 1. จกขุมา คือ ต้องมีปัญญามองการณ์ไกล ฉลาดสามารถในการวางแผน และการใช้คน 2. วิธูโร คือ ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการจัดการกิจการทั้งปวงได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 3. นิสสยสมปนโน คือ เป็นผู้มีความสัมพันธ์ดีกับเพื่อนร่วมงานและผู้อื่น

(3) ข้อเสนอแนะ เห็นควรเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในการสื่อสารเชิงพุทธของกระทรวงแรงงาน โดยการกำหนดเป็นนโยบายการพัฒนารายบุคคล(IDP)ของข้าราชการที่จะเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารทุกระดับ และเห็นควรมีพัฒนาด้วยวิธีการการจัดหลักสูตรฝึกอบรมธรรมะสำหรับผู้บริหาร การจัดหลักสูตรการสื่อสารวิถีพุทธตามแนวทางการสื่อสารของพระพุทธเจ้า การจัดการความรู้(KM)จากผู้เชี่ยวชาญภายในและภายนอกองค์กร การยกย่องชมเชยผู้บริหารที่เป็นผู้นำต้นแบบที่ดีในการสื่อสารวิถีพุทธของกระทรวงแรงงาน และเห็นควรให้กระทรวงแรงงานมีงบประมาณเพื่อการดำเนินการศึกษาวิจัย ด้านประชาสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมในภาคประชาสังคมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการวางแผนประชาสัมพันธ์ของกระทรวงแรงงานในอนาคต

Abstract

The objectives of this research were: 1. to study general situation of communication of Ministry of Labour, 2. to study leadership in communication of Ministry of Labour, and 3. to propose a model of leadership development in Buddhist approach communication of Ministry of Labour. The data were collected through in-depth interview with 39 experts consisting of monks, administrators from Ministry of Labour and experts and focus group discussion with 14 key-informants composed of Labour Ministry officials, employers, employees and labour volunteer.

The results of the study found that:

1. The Ministry of Labour has a policy to move its organization communication to officials for accurate and relevant communication, and to people for understanding of the ministry responsibilities and affairs; labour law, acts, regulations and labour rights. The weaknesses were that the administrators lack of body of knowledge and skills in Buddhist approach communication and lack of policy in potential development for administrators in body of knowledge and skills in Buddhist approach communication.

2. Leadership is the process to be used by authority to encourage, lead and push the others to work or do things eagerly for achievement. Buddhist approach leadership means qualifications of the leaders that the Buddha stated in Dutiyapapanika Sutta; shrewd, capable of administering business and having good credit rating.

3. The proposed model of leadership development in Buddhist approach communication of Ministry of Labour was that; the Buddhist approach

communication should be set as the individual development policy for administrative candidates, the training course in Dhamma should be set for administrators, communication course based on Buddhist approach should be set up, knowledge management should be arranged by internal and external experts, and the best-practice administrators in Buddhist approach communication should be praised and admired.

1. บทนำ

ประเทศไทยได้ยึดหลักการพัฒนาประเทศโดยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นเครื่องมือในการพัฒนา ซึ่งมีสาระสำคัญโดยยึดหลักการวิสัยทัศน์ประเทศไทย พ.ศ. 2570 เป็นหลักในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ซึ่งมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศให้เศรษฐกิจก้าวหน้ามั่นคง สังคมสงบสันติ และประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุขภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกที่คาดการณ์ได้ยากและมีแนวโน้มรุนแรงทั้งการเมืองประเทศและวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง

ทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเรื่องการศึกษา ทักษะการทำงาน และการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559) รัฐบาลปัจจุบันได้กำหนดนโยบายปฏิรูปประเทศไทยสู่ “ไทยแลนด์ 4.0” เพื่อให้ประเทศไทยมีเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม มุ่งเน้นการพัฒนาไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ด้วยการสร้างความเข้มแข็งตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกลไกประชารัฐ ด้วยความมุ่งมั่นจะนำพาประชาชนสู่การปฏิรูปประเทศในรูปแบบใหม่ เพื่อให้สามารถรับมือกับโอกาส ความเสี่ยง และภัยคุกคามที่เปลี่ยนแปลงไปในศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมายปรับเปลี่ยนประเทศไทยก้าวสู่ประเทศในโลกรุ่นที่หนึ่ง

กระทรวงแรงงาน เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจ บทบาท หน้าที่ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีนโยบายให้ข้าราชการกระทรวงแรงงาน เน้นการทำงานบูรณาการตามนโยบายรัฐบาลที่ได้ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในรูปแบบประชารัฐให้มีความเข้มข้นให้มากขึ้น จึงขอให้หน่วยงานขยายเครือข่ายที่มีอยู่ให้เพิ่มมากขึ้น ขยายวงให้ใหญ่และโตขึ้น เพื่อให้เข้ามาช่วยกระทรวงแรงงานทำงานด้านแรงงาน การวางรากฐานด้านแรงงาน กระทรวงแรงงานได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาล 20 ปี และมีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งยุทธศาสตร์ 20 ปี ของกระทรวงแรงงานแบ่งเป็น 4 ช่วงๆ ละ 5 ปี คือ ช่วงที่ 1 Productive Manpower ช่วงที่ 2

Innovation Workforce ช่วงที่ 3 Creative Workforce และ ช่วงที่ 4 Brain Power เป็นช่วงที่ทำงานด้วยสมองและปัญญา

ในการขับเคลื่อนวาระการปฏิรูป ทั้ง 8 วาระต่างมีความเชื่อมโยงกัน และในการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม สิ่งที่ต้องการคือ ความเข้าใจและการกำหนดมาตรการมารองรับว่าจะทำอย่างไร และต้องทำอย่างไรมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ต้องมีวิธีการจัดการให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ สภาพแวดล้อมและปัญหาของพื้นที่ งานใดที่ดำเนินการแล้วไม่พัฒนา ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จะต้องทบทวนใหม่ เปลี่ยนวิธีการทำงานใหม่ ไม่ยึดติดกับแนวทางเดิม และต้องมีการพัฒนาตนเองและองค์กรตลอดเวลา การปฏิรูป หมายถึง “คิดใหม่ ทำใหม่” ไม่ใช่เพียงการทำงานเดิมให้เข้มข้นขึ้น การทำงานของหน่วยงานต้องมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ต้องมีผลสัมฤทธิ์ และจะมีการตรวจสอบและติดตามโดยผู้บังคับบัญชาและผู้ตรวจราชการที่รับผิดชอบเขตพื้นที่ รวมถึงการประเมินผลโดยผู้บังคับบัญชาด้วย รวมทั้งการขับเคลื่อนนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กระทรวงแรงงานให้ความสำคัญเกี่ยวกับนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง เน้นให้ช่วยกันสอดส่องดูแลและรักษาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องด้านแรงงานโดยให้ติดตามสถานการณ์ของประเทศเพื่อนบ้านทั้งทางตรงและทางอ้อม และนำมาปรับแผนงานให้เหมาะสม

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้มีข้อสั่งการในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2559 ให้กระทรวงแรงงานเร่งรัดประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อยกระดับฝีมือแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ต่อแรงงานโดยตรง รวมทั้งกรณีการเผยแพร่ข้อมูลบนเว็บไซต์และเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่มีความคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่ถูกบิดเบือน ไม่ถูกกล่าวอ้างผิดไปจากข้อเท็จจริง และลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไป ทั้งนี้ ให้ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย โดยอาจพิจารณาสร้างเครือข่ายความร่วมมือดำเนินการกับภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ภาคเอกชน นักวิชาการ และประชาชนด้วย เพื่อให้ผู้รับบริการจากกระทรวงแรงงาน เกิดการรับรู้และความเข้าใจ ทั้งภารกิจด้านการจัดหางาน การพัฒนาฝีมือแรงงาน การจัดสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และการประกันสังคม รวมทั้งภารกิจตามนโยบายรัฐบาล ตามข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี ผู้บริหารกระทรวงแรงงาน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจึงจำเป็นต้องมีทั้งทักษะการสื่อสารประชาสัมพันธ์และปฏิบัติการ ข้าราชการแรงงานควบคู่กันไป ซึ่งจะทำให้การสื่อสารภารกิจของกระทรวงแรงงานและนโยบายรัฐบาลไปสู่ประชาชนผู้รับบริการที่ได้รับประโยชน์อย่างมีผลสัมฤทธิ์ กระทรวงแรงงานได้จัดหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารกระทรวงแรงงาน เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะการสื่อสารข้อมูลบริการด้านแรงงานและนโยบายรัฐบาล แก่บุคลากรของกระทรวงแรงงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชน คนหางาน นักเรียน นักศึกษา ให้สามารถใช้กระบวนการสื่อสารประชาสัมพันธ์เชิงรุกไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ รวมทั้งสามารถถ่ายทอดบริการด้านแรงงานได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเกิดผลสัมฤทธิ์แก่กลุ่มเป้าหมาย ตลอดจน

สร้างเครือข่ายการประชาสัมพันธ์ อันจะนำไปสู่การสร้างการรับรู้ให้กลุ่มเป้าหมายได้รับข่าวสารเชิงบวกอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงในทุกช่องทางให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ดังนั้นเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนตามนโยบายดังกล่าวให้เป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารและสร้างการรับรู้ ซึ่งต้องให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของกระทรวงแรงงานต้องเป็นนักสื่อสารที่ดี เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชน ให้มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับภารกิจของกระทรวงแรงงานและรัฐบาลว่าได้ดำเนินการอะไรไปอย่างไรแล้วบ้าง และส่งผลดีอย่างไรแก่ประชาชนและประเทศชาติแล้วอย่างไร ไม่ปล่อยให้มีการให้ข่าวบิดเบือนและให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ และขอให้รีบดำเนินการแก้ไขโดยทันที เช่น การสื่อสารสร้างการรับรู้เรื่องกฎหมายแรงงาน ซึ่งที่ผ่านมากระทรวงแรงงานได้ดำเนินการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายแรงงานไปหลายเรื่องหลายฉบับ จึงให้ทุกหน่วยงานไปสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชน นายจ้าง ผู้ประกอบการ และผู้ใช้แรงงานทั้งแรงงานไทย และแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในพื้นที่ ให้ได้รับทราบในเรื่องสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแรงงาน ว่าอะไรทำได้และอะไรทำไม่ได้ ทำแล้วผิดกฎหมายก็ไม่ควรทำ โดยจะได้มอบหมายให้ผู้บริหารกระทรวงแรงงานได้ตรวจสอบว่าในพื้นที่ใด แรงงานไทยและแรงงานต่างด้าวได้รับรู้เรื่องกฎหมายแรงงานหรือไม่อย่างไร เพื่อให้กระทรวงแรงงานมีความก้าวหน้า ทำงานได้บรรลุเป้าหมาย ขอให้ข้าราชการทุกคนตระหนักและมีความภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นที่ยอมรับและศรัทธาต่อประชาชน

ที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่ายังมีผู้บริหารบางส่วนของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงาน ยังขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดทักษะด้านการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ตามเจตนารมณ์ของนโยบายดังกล่าวให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้

นอกจากนี้จากการจัดทำการวิเคราะห์ทศลักษณ์ (SWOT) ของการสื่อสารในกระทรวงแรงงาน พบว่า จุดอ่อน คือ ยังมีผู้บริหารระดับต้น และระดับสูง บางส่วนยังขาดองค์ความรู้และทักษะในการสื่อสารเชิงพุทธอย่างถ่องแท้ จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า “ควรมีการวิจัยเพื่อหาแนวทางในภาวะผู้นำในการสื่อสารของผู้บริหารกระทรวงแรงงานเชิงพุทธบูรณาการ” ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา” (มยุรี กมลบุตร, 2556) ข้าราชการสังกัดกระทรวงแรงงานที่เป็นผู้นำ ระดับต้น และระดับสูง “หากมีการนำองค์ความรู้จากหลักธรรมหรือวิธีการสื่อสารทางพระพุทธศาสนามาดำเนินการร่วมกับวิธีการในปัจจุบัน จะเป็นทางเลือกใหม่ที่ทำให้เกิดผลสำเร็จตามที่พึงปรารถนาได้” (พระเมธาวิเชียร, 2557) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะเป็นการเติมเต็มวิทยาการทางการสื่อสารที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (พระศรีคัมภีร์ญาณ, 2557) “การพัฒนาบุคลากรในองค์กรที่น่าเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเสริมแนวทางการพัฒนาบุคลากรเป็นการยกระดับทักษะและศักยภาพอย่างรอบด้านพร้อมกับการเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ได้อีกด้วย” (พระปลัดเทียน พลวุฑฒ, 2557)

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพุทธวิธีในการสื่อสารล้วนเป็นเรื่องที่ทันสมัยอยู่เสมอสามารถส่งผลดีต่อผู้น้อมนำมาปฏิบัติได้ไม่จำกัดกาลเวลา (วีระชัย ศรีหาพล, 2557) รวมทั้งนโยบายการตรวจราชการได้เน้นย้ำให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่กระทรวงแรงงานทุกคนต้องเป็นนักประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้อง

ร่วมกันเผยแพร่ผลงานของรัฐบาลและกระทรวงแรงงาน ให้ประชาชนในทุกภาคส่วนเกิดความเข้าใจ และรับรู้อย่างต่อเนื่องในหลากหลายช่องทาง โดยเฉพาะทางสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) และต้องมีสติในการพิจารณารับส่งสารที่เป็นองค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสารให้ดีกว่าก่อนส่งสารหรือข้อมูลดังกล่าวซึ่งจะเป็นการส่งต่อข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง สร้างความแตกแยกและขัดแย้งในสังคม หากพบให้รีบดำเนินการแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้บังคับบัญชาในกรณีที่เกี่ยวข้องกับด้านแรงงาน และต้องเร่งให้ข้อมูลเพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อระงับเหตุการณ์ให้ทันที่

ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่า ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำในการสื่อสารเชิงพุทธของกระทรวงแรงงาน เพื่อสามารถสื่อสาร นโยบายรัฐบาล ข่าวสาร โครงการ กิจกรรมบริการด้านแรงงานตามนโยบายดังกล่าวสู่ประชาชนให้เกิดความเข้าใจอันดีและเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อกระทรวงแรงงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในการสื่อสารเชิงพุทธของกระทรวงแรงงาน
- 2.2 เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในการสื่อสารเชิงพุทธของกระทรวงแรงงาน

3. ปัญหาที่ต้องการทราบ

- 3.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำและการสื่อสารของผู้บริหารกระทรวงแรงงานเป็นอย่างไร
- 3.2 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในการสื่อสารเชิงพุทธของผู้บริหารกระทรวงแรงงานจะควรเป็นอย่างไร

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำในการสื่อสารเชิงพุทธบูรณาการของกระทรวงแรงงาน ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาระบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนา ใน 3 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านคุณลักษณะ
- 2) ด้านพฤติกรรม
- 3) ด้านการเปลี่ยนแปลง

4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประกอบด้วย

พระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารกระทรวงแรงงาน ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 39 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)

4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

หน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงาน มีการสัมภาษณ์ผู้บริหาร อดีตผู้บริหารกระทรวงระดับต้น ระดับสูงของทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมถึงอาสาสมัครแรงงาน นายจ้าง และลูกจ้างที่เกี่ยวข้อง

4.4 ขอบเขตด้านเวลา

ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาวិจัยตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2566 ถึง เดือน มีนาคม 2567 รวมระยะเวลา 4 ปี

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำการบริหารในการสื่อสารวิฤตของกระทรวงแรงงาน ซึ่งผู้วิจัยมีประเด็นจากข้อมูลการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอการสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

5.1 ความคิดเห็น

ผลการวิจัยพบว่า แม้กระทรวงแรงงานได้มีนโยบายการขับเคลื่อนด้านการสื่อสารองค์กร เพื่อสร้างการรับรู้ ให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของกระทรวงแรงงานต้องเป็นนักสื่อสารที่ดี เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ประชาชน ให้มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับภารกิจของกระทรวงแรงงานและรัฐบาล การสื่อสารสร้างการรับรู้เรื่องกฎหมายแรงงานให้แก่ นายจ้าง ผู้ประกอบการ แรงงานไทยและต่างด้าว นั้น ยังเป็นไปตามแผนที่กำหนดแต่เพียงฝ่ายเดียวจากบนลงล่าง ยังขาดการศึกษาวิจัยเพื่อรับทราบภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชาติ เพื่อข้อมูลไปใช้ในการวางแผนขับเคลื่อนงานด้านการสื่อสารองค์กร

จากการวิเคราะห์กลยุทธ์ด้านการสื่อสารของกระทรวงแรงงาน พบว่า จุดอ่อน คือ ผู้บริหารของกระทรวงแรงงานบางส่วนยังขาดองค์ความรู้และทักษะในการสื่อสารวิฤตอย่างถ่องแท้ ขาดนโยบายด้านการพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้บริหาร องค์ความรู้ด้านการสื่อสารวิฤตที่ถูกต้อง ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นที่ยอมรับและศรัทธาต่อประชาชนอย่างแท้จริง

5.2 ภาวะผู้นำของกระทรวงแรงงานวิฤต ควรเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารกระทรวงแรงงานต้องใช้อิทธิพล กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่น มีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการกระทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมาย โดยเฉพาะการมีภาวะผู้นำวิฤต ซึ่งหมายถึง ผู้นำที่มีคุณลักษณะดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทศุตยปาปนิกสูตร ดังนี้ 1. จกขุมา คือ ผู้บริหารกระทรวงแรงงานต้องมีปัญญามองการณ์ไกล ฉลาดมีความสามารถในการวางแผนพัฒนาด้านแรงงาน การพัฒนาฝีมือแรงงาน การจัดหางานให้คนไทยทำทั้งในและต่างประเทศ การคุ้มครองสวัสดิการแรงงาน การประกันสังคม การบริหารแรงงานต่างด้าว การจัดระบบแรงงานนอกระบบ ตลอดจนการใช้คนในการทำงานให้เหมาะสมกับความสามารถ 2. วิรูโร คือ ผู้บริหารกระทรวงแรงงานต้องเป็นผู้มี

ความสามารถในการจัดการกิจการทั้งปวงได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ด้านช่างต่างๆที่ต้องเป็นครูฝึกฝีมือแรงงานในการฝึกยกมาตรฐานฝีมือแรงงานเพื่อรองรับค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือแรงงานได้อย่างเหมาะสม และ 3. นิสสัยสมปนโน คือ ผู้บริหารกระทรวงแรงงานต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับเพื่อนร่วมงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกระทรวงแรงงาน เช่น กับหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงาน (5 เสือแรงงาน) อาสาสมัครแรงงาน หน่วยงานในส่วนภูมิภาค เป็นต้น

6. องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

6.1) T = TeLL คือ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำในการสื่อสารโดยการ พูดหรือบอกกล่าว ซึ่งถ้อยคำที่เปล่งออกมาเป็นคำพูดจี้ไฟเพราะมีความสำคัญ เพราะคำพูดมักจะถ่ายทอดออกมาได้ถึงอารมณ์ ฉะนั้นจึงควรพูดด้วยเพื่อแสดงการให้เกียรติ ทำให้คนในองค์กรรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ และช่วยให้การติดต่อประสานงานทำได้ง่าย ขึ้น

6.2) S = Sell คือ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำในการขายความคิดใหม่ๆ ดีๆ หรือยินดีที่จะนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ภารกิจ บริการ และผลงานของกระทรวงแรงงานอยู่เป็นนิมิตวัตถุประสงค์เพื่อ “กัน” ไม่ให้เกิดความเดือดร้อน ต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายและองค์กรหน่วยงาน “ก่อ” สร้างโครงการกิจกรรมที่กำลังจะทำประชาชนได้ประโยชน์อะไร “แก้” ไขให้ความช่วยเหลือผู้ที่มีความเดือดร้อนด้านแรงงาน เมื่อพบอุปสรรค หรือประสบความเดือดร้อนทุกข์ยาก หรือถ่วงถอนทำทุกข์ของผู้อื่นให้หมดไป

6.3) J = Join คือ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำในการมีส่วนร่วมให้การสนับสนุนผู้ที่ทำความดีหรือทำความเจริญ ให้ดีขึ้นยิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยมีความปรารถนาดีอยากช่วยให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า โดยมีน้ำใจไมตรีเยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลาย หรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขที่เป็นไปต่อมิตร

6.4) C = Consult คือ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำในการให้คำปรึกษาแนะนำ ข่าวสารความรู้กฎหมายด้านแรงงาน เกี่ยวกับการจ้างแรงงานต่างด้าว การค้ามนุษย์ การจัดหางานในประเทศต่างประเทศไม่ให้ถูกหลอกลวง การคุ้มครองแรงงานเด็ก สตรี ผู้การคุ้มครองผู้ประกันตนตามมาตรา 33 มาตรา 38 มาตรา 39 และมาตรา 40 เป็นต้น

ดังนั้น หลัก T S J C จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ที่จะทำให้เกิดความสงบ สุข ในสังคมของกระทรวงแรงงาน และให้ผู้บริหารกระทรวงแรงงานสามารถมีภาวะผู้นำในการสื่อสารวิถีพุทธในการปฏิบัติงานของกระทรวงแรงงาน

7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1) ผู้บริหารกระทรวงแรงงาน ควรให้ความสำคัญโดยกำหนดเป็นนโยบายด้านการสื่อสารเชิงพุทธและนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างระบบการสื่อสารให้มีความเสถียร มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล สร้างความเข้าใจที่ตรงระหว่างผู้บริหารกับข้าราชการหรือบุคลากรภายในองค์กร ซึ่งเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อการบริหาร การปฏิบัติงาน รวมถึงสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรนั้น ๆ และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างสงบสุข

7.2) กำหนดนโยบายให้ทุกกรมในสังกัดกระทรวงแรงงาน มีการพัฒนาผู้บริหารระดับกลาง ระดับสูง ให้มีความพร้อมในการเป็นผู้นำที่ดีขององค์กร

8. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

8.1) ควรจัดโครงการอบรมหลักสูตรภาวะผู้นำในการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อพัฒนาผู้บริหารกระทรวงแรงงาน ให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อสารของทุกกรมในสังกัดกระทรวงแรงงาน บุคลากรในองค์กร พี่เลี้ยงอาสาสมัครแรงงาน และอาสาสมัครแรงงานที่มีอยู่ทั่วประเทศ ให้มีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการสื่อสารเชิงพุทธอย่างถูกต้อง ชัดเจน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกระทรวงแรงงานและประชาชน

8.2) ควรจัดโครงการศึกษาดูงานด้านการสื่อสารขององค์กร/หน่วยงานที่มีการบริหารงานเชิงพุทธที่ประสบความสำเร็จ ให้แก่กลุ่มเป้าหมายข้างต้นตามความเหมาะสม

8.3) ควรมีการกำหนดกิจกรรมการพัฒนาเรื่องการสื่อสารตามวิถีพุทธให้เป็นตัวชี้วัดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารกระทรวงแรงงานในการสื่อสารเชิงพุทธอย่างชัดเจน

8.4) ควรมีการมอบรางวัลเกียรติยศให้แก่ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำในการสื่อสารเชิงพุทธดีเด่น เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

8.5) ควรกำหนดเป็นเส้นทางการพัฒนาและฝึกอบรมของบุคลากรแต่ละตำแหน่งว่าเขาคouldได้รับการพัฒนาเรื่องการสื่อสารเชิงพุทธอย่างชัดเจนทุกคน

9. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำในการสื่อสารเชิงพุทธในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

9.1) ควรทำการวิจัยขยายผลต่อยอดการศึกษาหาประสิทธิภาพเพื่อให้เหมาะสมกับภาวะผู้นำในการสื่อสารวิถีพุทธของกระทรวงแรงงานอย่างต่อเนื่อง

9.2) ควรนำการศึกษารูปแบบภาวะผู้นำในการสื่อสารวิถีพุทธของกระทรวงแรงงานจากการวิจัยนี้ ไปเปรียบเทียบกับขององค์กรต่างๆว่ามีประสิทธิภาพแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมพร สุทัศนีย์. (2542). *มนุษยสัมพันธ์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารักษ์ ชัยมงคล. (2535). *มนุษยสัมพันธ์สำหรับผู้บริหาร*. กำแพงเพชร: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร.
- Green, Jack Coulson. The Effectiveness of Board of Directors Nonprofit Organization Serving Developmentally Disabled Adult. *Dissertation Abstracts International*, 55(12) June 1995: 3913.

ห้องเรียนกลับด้าน : ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 FLIPPED CLASSROOM : LEARNING SKILL IN CENTURY 21ST

ชนสิทธิ์ สิทธิสุนเนิน*

บทคัดย่อ

ในศตวรรษที่ 21 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ เปลี่ยนบทบาทครูจากผู้บรรยายมาเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นนักร้องแบบกิจกรรมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ (Pedagogy) ให้นักเรียนใช้เป็นเครื่องมือไปเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) และเสนอแนะเครื่องมือการเข้าถึงองค์ความรู้ผ่านวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะผ่าน Technology ให้เข้าถึงความรู้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ นำความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในห้องเรียน เรียกกระบวนการเรียนรู้แบบนี้ว่า Active Learning ที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ (Student-centered) แนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ถูกพูดถึงมากในปัจจุบัน เพราะ Flipped Classroom เป็นวิธีการสอนที่ทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) เป็นการใช้เทคโนโลยี การเรียนการสอนที่ทันสมัย และการให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านกิจกรรม

คำสำคัญ: ห้องเรียนกลับด้าน, ทักษะการเรียนรู้, ศตวรรษที่ 21

ABSTRACT

In the 21st century learning process. The changing role of the teacher, who described it as a learning process. Designer activity in the learning process (Pedagogy) as a tool for students to learn. Self-knowledge Teachers are facilitators. And propose tools to access knowledge through various means, especially through technology. To access knowledge quickly and efficiently. The knowledge acquired in the classroom exchange with friends. The learning process is that Active Learning of Student-centered. Flipped Classroom concept, It is a form of teaching that were discussed today. Flipped Classroom, It is a teaching method that causes cognitive skills in the 21st century technology. Teaching art and giving students the opportunity to learn through activity.

Keywords: Flipped Classroom, Learning Skills, 21St Century

* คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จ. นครปฐม

1. บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคที่โลกมีความเจริญ ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วอันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กในศตวรรษที่ 21 นี้ มีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นยุคแห่งการแข่งขันทางสังคมค่อนข้างสูงในปัจจุบัน ส่งผลต่อการปรับตัวให้ทัดเทียมและเท่าทันกับความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในบริบททางสังคมในทุกมิติรอบด้าน ดังนั้นการเสริมสร้างองค์ความรู้ (Content Knowledge) ทักษะเฉพาะทาง (Specific Skills) ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Expertise) และสมรรถนะของการรู้เท่าทัน (Literacy) จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ต้องเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนในการเรียนรู้ยุคสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ (The Globalization) ที่ได้เกิดวิวัฒนาการความก้าวหน้าในทุกๆ มิติเป็นไปอย่างรวดเร็วและรุนแรง ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง (สำนักบริหารการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, มปป) ดังนั้นการกำหนดยุทธศาสตร์และการสร้างความพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น เป็นสิ่งที่ท้าทายศักยภาพและความสามารถของมนุษย์ที่จะสร้างนวัตกรรมทางการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ ให้เกิดขึ้น และสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยจะอ้างอิงถึงรูปแบบ (Model) ที่พัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21st Century Skills) ที่มีชื่อย่อว่า เครือข่าย P21 ซึ่งได้พัฒนากรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความสำเร็จของผู้เรียนทั้งด้าน การทำงานและการดำเนินชีวิต

2. ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

กรอบแนวคิดเชิงมนทัศน์สำหรับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เป็นที่ยอมรับในการสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Model of 21st Century Outcomes and Support Systems) อย่างกว้างขวางเนื่องด้วยเป็นกรอบแนวคิดที่เน้นผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียน (Student Outcomes) ทั้งในด้าน

ความรู้สาระวิชาหลัก (Core Subjects) (วิจารณ์ พานิช, 2555) และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่จะช่วยผู้เรียนได้เตรียมความพร้อมในหลากหลายด้าน รวมทั้งระบบสนับสนุนการเรียนรู้ ได้แก่วัฒนธรรมและการประเมิน หลักสูตรและการเรียน การสอน การพัฒนาครู สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนในศตวรรษที่ 21 ภาพของโรงเรียนจะเปลี่ยนจากการเป็นสิ่งก่อสร้างเป็นภาพของการเป็นศูนย์รวมประสาท (Nerve Centers) ที่ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่จะเชื่อมโยงครู นักเรียนและชุมชนเข้าสู่ชุมคลังแห่งความรู้ทั่วโลก ครูเองจะเปลี่ยนจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือให้นักเรียนสามารถเปลี่ยนสารสนเทศเป็นความรู้ และนำความรู้เป็นเครื่องมือสู่การปฏิบัติและให้เป็นประโยชน์ เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ และต้องมีการสร้างวัฒนธรรมการสืบค้น (Create a Culture of Inquiry) ในศตวรรษที่ 21 การให้การศึกษาตามทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy of Learning Domains, 2559) (Bloom's Taxonomy of Learning) จะเปลี่ยนไป เน้นทักษะการเรียนรู้ขั้นที่สูงขึ้น (Higher Order Learning Skills) โดยเฉพาะทักษะการประเมินค่า (Evaluating Skills) จะถูกแทนที่โดยทักษะการนำเอาความรู้ใหม่ไปใช้อย่างสร้างสรรค์ (Ability to Use New Knowledge in a Creative Way) ในอดีตที่ผ่านมา นักเรียนไปโรงเรียนเพื่อใช้เวลาในการเรียนรายวิชาต่างๆ เพื่อรับเกรด และเพื่อให้งบการศึกษา แต่ในปัจจุบันจะพบปรากฏการณ์ใหม่ที่แตกต่างไป เช่น การเรียนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้เตรียมตัวเพื่อใช้ชีวิตในโลกที่เป็นจริง (Life in the Real World) เน้นการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ด้วยวิธีการสอนที่มีความยืดหยุ่น (Flexible in How We Teach) มีการกระตุ้นและจูงใจให้ผู้เรียนมีความเป็นคนเจ้าความคิดเจ้าปัญญา (Resourceful) ที่ยังคงแสวงหาการเรียนรู้แม้จะจบการศึกษาออกไป

จากบทความเรื่องทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ที่เขียนโดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ได้กล่าวว่า การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่คนทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัยและตลอดชีวิต คือ 3R x 7Cs กล่าวคือ 3R (วิจารณ์ พานิช, 2555) ได้แก่

1) Reading (อ่านออก) 2) (W)Riting (เขียนได้) 3) (A)Rithmetics (คิดเลขเป็น) และ 7C ได้แก่

- 1) Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมี
วิจารณ์ญาณ และทักษะ ในการแก้ปัญหา)
- 2) Creativity & innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม)
- 3) Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม
ต่างกระบวนทัศน์)
4. Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงาน
เป็นทีม และภาวะผู้นำ)
5. Communications, information & media literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร
สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ)
6. Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ)

และการสื่อสาร)

7. Career & learning skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

ดังนั้นครูในศตวรรษที่ 21 ต้องยึดหลักสอนน้อย เรียนมาก (Teach Less Learn More) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) นักเรียนต้องเรียนเองหรือพูดใหม่ว่าครูต้องไม่สอนแต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก (Facilitate) ในการเรียนรู้ ให้นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project-Based Learning) โดยเน้นใช้ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing & ICT literacy) (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์ (แปล), 2554)

การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี (Technology-based Learning) ครอบคลุมวิธีการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทุกประเภท เช่น อินเทอร์เน็ต (Internet) อินทราเน็ต (Intranet) เอ็กซ์ทราเน็ต (Extranet) การถ่ายทอดผ่านดาวเทียม (Satellite broadcast) แถบบันทึกเสียงและวิดีโอ (Audio/Video Tape) และซีดีรอม (CD-ROM) เป็นต้น การเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีความสำคัญมากขึ้น โดยสิ่งที่ครูต้องรู้มี 2 ประการคือ การรู้และเข้าใจศักยภาพของทรัพยากรที่โรงเรียนมี เช่น ครูต้องรู้ว่าในโรงเรียนมีอะไรที่สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้ และครูต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยีที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอน รวมไปถึงข่าวสารข้อมูลต่างๆ โปรแกรมประยุกต์ที่เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน สื่อภาพและเสียง วิดีทัศน์ ข่าวและประเด็นที่เป็นที่สนใจ เป็นต้น เทคโนโลยีที่ครูสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดมีจำนวนมาก และครูสามารถเลือกใช้ได้ตามความถนัดหรือความสนใจ (บุปผชาติ ทัพทิกธน์, 2551)

3. สอนอย่างไรให้เกิดทักษะศตวรรษที่ 21

ในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้นั้นต้องมีความสัมพันธ์ มีขั้นตอนและกระบวนการที่เป็นลำดับที่ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนได้ เช่น การกำหนดปัญหาที่ผู้เรียนสนใจ การทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และสามารถบูรณาการกับรายวิชาอื่นๆ ได้ด้วยตนเอง และการสอนที่ถือว่ามีประสิทธิภาพนั้น ครูต้องมีคุณสมบัติมากกว่าการเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สอน (Instructor) ครูต้องมีลักษณะของผู้ที่สามารถชี้แนะการเรียนรู้ (Learning Coaching) และสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำนักเรียนท่องเที่ยวไปสู่โลกแห่งการเรียนรู้ได้ (Learning Travel Agent) ครูในโลกยุคใหม่ต้องมีความรอบรู้มากกว่าการเป็นผู้ดูแลรายวิชาที่สอนเท่านั้น แต่ครูมีบทบาทของการเพิ่มพูนความรู้แก่นักเรียนเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพรวมทั้ง ICT ได้เข้ามามีบทบาททางการศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนทั่วโลก ICT ในปัจจุบันจึงไม่ใช่เป็นเพียงแหล่งข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ครูจึงต้องบูรณาการการจัดการเรียนรู้ให้เข้ากับ ICT ดังนี้ (บุปผชาติ ทัพทิกธน์, 2551)

1. การใช้วีดิทัศน์ เพราะวีดิทัศน์จะทำหน้าที่เป็นเพียงสื่อหรือแหล่งการเรียนรู้ของครูเท่านั้น โดยไม่สามารถมาทดแทนการสอนได้ ครูต้องสร้างบริบท (Context) หรืออรรถบท (Theme) ของบทเรียนโดยใช้วีดิทัศน์เป็นสื่อ การเรียนรู้จึงจะมีความหมายสำหรับผู้เรียน
2. เพลงและเสียง เพลงมีทั้งแบบสำเร็จที่ครูสามารถนำมาใช้ได้ หรือการใช้ทำนองแล้วใส่เนื้อร้องเอง รวมไปถึงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมประพันธ์ทำนองหรือคำร้องที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน ก็เป็นเทคนิคที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี
3. โปรแกรมประยุกต์ (Application Program) เช่น Microsoft Word Excel และ PowerPoint ไปจนถึงโปรแกรม หรือโปรแกรมกราฟฟิก นอกจากนี้ครูยังสามารถสร้างภาพยนตร์สั้นได้เอง โดยใช้โปรแกรมตัดต่อภาพยนตร์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทักษะของครูเองว่าคุ้นเคย กับโปรแกรมใด
4. เทคโนโลยีการสื่อสาร (Communication Technology) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Network) การใช้เครื่องมือค้นหา บนเว็บ (Search Engine) การโต้ตอบผ่านกระดานสนทนา (Web Board) การเขียนบล็อก (Blog) การโต้ตอบโดยใช้วีดิทัศน์ เช่น Youtube.com รวมไปถึงสื่อเนื้อหาอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Content) ต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ผ่านอินเทอร์เน็ต เช่น เว็บไซต์ของรายการโทรทัศน์ สมาคมวิชาชีพครู องค์กรวิทยาศาสตร์ต่างๆ

4. ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom)

ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ถูกพูดถึงมากในปัจจุบัน เพราะ Flipped Classroom เป็นวิธีการสอนหนึ่งได้รับการอธิบายว่า เป็นวิธีที่ทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ในขณะที่วงการการศึกษาไทยมีการตื่นตัวเป็นอย่างมากในการสอนโดยใช้ Flipped Classroom ว่าเป็นการใช้เทคโนโลยี การเรียนการสอนที่ทันสมัย และการให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านกิจกรรม ซึ่งในบทความนี้จะได้อธิบายว่า Flipped Classroom มีความเป็นมาอย่างไร สี่เสาหลักของ F-L-I-P คืออะไร และครูจะนำ Flipped Classroom ไปใช้ได้อย่างไร สื่อการเรียนการสอน และวิธีวัดและประเมินผลเป็นอย่างไร และผลดีของการใช้ Flipped Classroom เป็นอย่างไรบ้าง

Flipped Classroom เป็นวิธีการสอนที่ใช้มานานหลายปีแล้ว เช่นในหนังสือ Effective Grading (1998) Barbara Walvoord & Virginia Johnson Anderson (Barbara Walvoord & Virginia Johnson Anderson, 1998) ได้นำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่นักเรียนได้รับเนื้อหาก่อนที่จะมีการเรียนในชั้นเรียน วิธีการที่คล้ายกันที่เรียกว่า Inverted classroom เพื่อให้นักเรียนได้เรียนกับสื่อการเรียนต่างๆ เช่น การเรียนนอกห้อง การอ่านหนังสือ วิดีโอ และ PowerPoint ที่มีเสียงก่อนการเข้าชั้นเรียน เพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนได้เตรียมความพร้อมโดยการดูสื่อต่างๆ เมื่อเข้าห้องเรียนกิจกรรมในเวลาเรียน นักเรียนจะ อภิปรายกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยๆเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ทั้งนักเรียนและครูผู้สอนที่จะตอบสนองต่อวิธีการนี้อย่างดีและสังเกตว่านักเรียนมีแรงจูงใจมากขึ้นกว่าการสอนในรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับ สุรศักดิ์ ปาเฮ ได้กล่าวไว้ว่า “ห้องเรียนกลับด้าน” จึงกลายเป็นนวัตกรรมและมุมมองหนึ่งของตัวอย่างจากประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นในวงการการศึกษา เป็นวิธีการใช้ห้องเรียนให้เกิดคุณค่าแก่

เด็กโดยใช้ฝึกประยุกต์ความรู้ในสถานการณ์ต่างๆเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบ “รู้จริง (Mastery Learning)” และเป็นวิธีจัดการเรียนรู้เพื่อยกระดับและคุณค่าแห่งวิชาชีพครูที่ปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ อีกรูปแบบหนึ่งให้เกิดขึ้นผ่านสื่อเทคโนโลยีที่นำมาใช้

สี่เสาหลักของ F-L-I-P

จากเว็บไซต์ <http://flippedlearning.org> ได้อธิบาย การเรียนรู้ Flipped Classroom มุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นการเรียนรู้รายบุคคล สี่เสาหลักของ F-L-I-P จะช่วยให้อธิบายให้ครูหรือผู้ที่จะนำ Flipped classroom ไปใช้นั้นได้เข้าใจถึงการเรียนการสอนแบบ Flipped Classroom ว่ามีหัวใจหลักที่แท้จริงอย่างไร (ปางลีลา บุรพาพิชิตภัย, 2559)

F – Flexible Environment ต้องการความยืดหยุ่นของสภาพแวดล้อม เช่น รูปแบบของการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับการทำงานของกลุ่ม การศึกษาอิสระ การวิจัย ผลการดำเนินงานและการประเมินผล นักเรียนจะเลือกสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่าง เวลาและสถานที่ที่ต้องการเรียน นอกจากนี้ครูที่จะต้องมีความยืดหยุ่นในกับการคาดหวังด้วยระยะเวลาในการเรียนรู้ของนักเรียน หรือวิธีการประเมิน

L – Learning Culture การยกระดับจากวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ในการสร้างความรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในเรียนและประเมินผล ในทางทฤษฎีนักเรียนสามารถเลือกการเรียนรู้ของพวกเขาโดยการหาเนื้อหาที่อยู่นอกเหนือจะเนื้อหาภายในห้อง หรือเนื้อหาที่กำหนดไว้ และครูสามารถเพิ่มปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียนและแนะนำสื่อต่างๆให้นักเรียน

I – Intentional Content ความตั้งใจในศึกษาเนื้อหา รวมถึงการวางแผนด้วยว่าจะใช้สื่อใด ๆ ในการสอนเนื้อหานั้น ครูจะใช้วิธีการสอนแบบในห้องเช่น active learning strategies, peer instruction, problem-based learning, or mastery หรือ Socratic methods ขึ้นอยู่กับระดับชั้น และหัวข้อเรื่องที่ครูต้องการสอน ครูจะต้องเข้าใจและศึกษาในเรื่องที่ต้องการจะสอนจริงๆ เพื่อเป็นการวางแผนการเรียนในคาบนั้น เพื่อให้เกิดผลประโยชน์กับนักเรียนสูงสุด

P – Professional Educator

Flipped Classroom ต้องการทักษะด้านการศึกษามีอาชีพที่จะมีความสำคัญกับครูมากขึ้นกว่าเดิม ไปเป็นการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลและการเพิ่มเวลาการพบปะระหว่างครูและนักเรียนมากขึ้น มีการสังเกตนักเรียนในช่วงที่ทำการกิจกรรม ช่วยให้การประเมินนักเรียนเป็นไปแบบรายบุคคลจริงๆ

บทบาทของครูและนักเรียน

วิจารณ์ พานิช (2556) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูและนักเรียนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดกลับด้าน (Flipped Classroom) ดังนี้

บทบาทของครู

1) การจัดการห้องเรียน จัดสภาพบรรยากาศ ในห้องเรียนให้เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้ ใช้สื่อเทคโนโลยี รวมถึงอุปกรณ์ต่างเพื่อส่งเสริมเท่านั้น โดยรูปแบบการเรียนรู้นำเทคโนโลยีไม่ใช่เทคโนโลยีเป็นตัวนำ

2) ครูมีการทำงานที่กลับทางคือ แทนที่สอนวิชาหน้าชั้นเรียน เปลี่ยนการสอนมาสอนหน้ากล้องวิดีโอที่คนแทน เตรียมหรือจัดหาสื่อวิดีโอที่คน โดยสร้างเองหรือจัดหามาเพื่อสาระความรู้แก่นักเรียน

3) เวลาที่โรงเรียน ครูทำหน้าที่เป็นครูฝึก (Coach) ให้นักเรียนฝึกแปลงวิชาหรือประยุกต์ใช้วิชา ซึ่งนักเรียนต้องสร้างความรู้ความเข้าใจของตนเองขึ้นมา ก่อนจะประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจกรรมหรือโจทย์แบบฝึกหัดเป็นการฝึกฝนการเรียนรู้ที่แท้จริงได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

บทบาทของนักเรียน

1) นักเรียนมีความรับผิดชอบในวิธีการเรียนที่กลับทางคือ ใช้เวลาเรียนเนื้อหาที่บ้าน มีอัตราเร็วที่เหมาะสมกับตนเองโดยผ่านการดูวิดีโอ นักเรียนต้องรู้จักหยุดวิดีโอ หรือดูบางตอนซ้ำ จุดบันทึกประเด็นที่สำคัญ และสิ่งที่สงสัยไม่เข้าใจมาซักถามครูในเช้าวันรุ่งขึ้น

2) นักเรียนร่วมทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่โรงเรียน จะเป็นการทำการทดลอง กิจกรรมค้นคว้า โครงการหรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือการทดสอบ โดยนักเรียนต้องให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม หากเกิดข้อสงสัยสามารถถามและพูดคุยกับหรือเพื่อนร่วมชั้นได้ทันทีกันอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม

จึงสรุปได้ว่า ครูมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการจัดทำหรือค้นหาสื่อวิดีโอทำเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนที่บ้าน โดยผู้เรียนอาจมีส่วนร่วมในการจัดทำหรือค้นหาสื่อวิดีโอ และครูมีหน้าที่เป็นโค้ชช่วยเหลือนักเรียนในการทำการบ้านหรือกิจกรรมในเวลาทีนักเรียนเกิดข้อสงสัย ภาระงานที่โรงเรียน ส่วนนักเรียนมีหน้าที่แสวงหาความรู้ที่บ้านด้วยการเรียนรู้เนื้อหาผ่านทางวิดีโอ และทำการบ้านที่โรงเรียน หากเกิดข้อสงสัยให้ถามครูทันที

การใช้เวลาในชั้นเรียน

Jonathan Bergmann and Aron Sams (2012) ได้กล่าวถึงการใช้เวลาในชั้นเรียน ดังนี้ ในชั้นเรียนที่มีการเรียนการสอนรูปแบบนั้นเดิม ครูมักใช้เวลาในการบรรยาย ทำให้เหลือเวลาเพียงเล็กน้อยสำหรับการตอบข้อสงสัยต่างๆ หรือให้นักเรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้ เกิดความกระจำงในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ โดยครูเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ แต่ภายใต้วิธีการกลับด้านชั้นเรียนสัดส่วนการใช้เวลาในชั้นเรียนจะเปลี่ยนไป นักเรียนมีเวลามากขึ้นสำหรับทำกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวางและลุ่มลึกขึ้น หรือใช้ในการฝึกทักษะการแก้ปัญหาต่างๆ (รุ่งนภา นุตราวรงค์, 2557)

ตารางเปรียบเทียบเวลาที่ใช้เรียน

การเรียนการสอนแบบเดิม		การกลับด้านการเรียน	
กิจกรรม	เวลา	กิจกรรม	เวลา
ชั้นนำ (Warm-up)	5 นาที	ชั้นนำ (Warm-up)	5 นาที
ตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับการบ้านที่นักเรียนได้รับมอบหมาย	20 นาที	ถาม-ตอบ เกี่ยวกับวิดีโอที่ดู	10 นาที
บรรยายเนื้อหาใหม่	30-45 นาที	นักเรียนทำงาน/กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ	75 นาที
นักเรียนทำงาน/กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ	20-35 นาที		

จากการใช้เวลาในชั้นเรียน สามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบเดิมจะเน้นที่ตัวครูผู้สอน เน้นการบรรยาย การกลับด้านครูมีปฏิสัมพันธ์สองทางกับนักเรียนและนักเรียนมีเวลาทำกิจกรรมมากขึ้น และมีเวลาในการค้นคว้าเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ได้ในทุกสถานที่ ทุกเวลาตามต้องการ โดยครูคอยเป็นผู้ช่วยเหลือ

สื่อการเรียนการสอน

Jonathan Bergmann and Aron Sams (2012) ได้กล่าวถึง สื่อการเรียนการสอน สำคัญที่ใช้ในการกลับด้านชั้นเรียน มีการจัดเตรียมสื่อที่หลากหลาย ได้แก่ วีดีโอ หนังสือ ใบงาน อุปกรณ์ทดลอง จัดเตรียมวีดีโอไว้ในหลายลักษณะ ได้แก่ ไว้ในเว็บไซต์ ไว้ใน Server ของโรงเรียน thumb drive, ipod โทรศัพท์มือถือหรืออุปกรณ์พกพาอื่นๆ สามารถนำแผ่นไปเล่นด้วยเครื่องเล่น DVD ดูทางจอโทรทัศน์

การตรวจสอบการดูวิดีโอของนักเรียน ได้แก่ จดบันทึก อาจทำได้ในหลายลักษณะ คือจดบนกระดาน หรือโพสต์ความคิดเห็นลงในบล็อก หรือส่งอีเมลล์ถึงครูตั้งคำถามเป็นคำถามหรือข้อสงสัยจากการดูวิดีโอที่นักเรียนไม่ทราบคำตอบ เพื่อมาถามครูในชั้นเรียน เวลาในห้องเรียน เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของการเรียนแบบนี้ ครูจะต้องประเมินคุณค่าของเวลาช่วงนี้ และออกแบบแล้วปรับปรุง เพื่อให้เป็นเวลาที่มอบคุณค่าต่อการเรียนรู้สูงสุดของเด็กคือเกิดการเรียนรู้ในมิติที่ลึกและเชื่อมโยง

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

Jonathan Bergmann and Aron Sams ได้กล่าวถึง การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ภายใต้การกลับด้านชั้นเรียนมีทั้งการประเมินเพื่อการพัฒนา (Formative Assessment) ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาและสร้างความรู้ความเข้าใจโดยนักเรียนเข้าใจแก่นความรู้หลัก ในขณะที่นักเรียนอยู่ในกระบวนการเรียนรู้เพื่อวางแผนต่อไป และการประเมินผลรวบยอด (Summative Assessment) เพื่อตัดสินผลว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่เป็น

เป้าหมายหรือไม่ การวัดและประเมินผลมีความยืดหยุ่นหลากหลายทั้งรูปแบบ วิธีการและระยะเวลา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตนเอง

1) วัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การทดสอบ การปฏิบัติทดลอง ชิ้นงาน การเขียน การพูด เพื่อประเมินนักเรียนได้ตรงตามจุด ประสงค์ที่กำหนด

2) มีการจัดทำข้อสอบหลายชุดแต่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน วัดและประเมินผลซ้ำ นักเรียนบางคนอาจจะไม่ผ่านเกณฑ์หรือที่ยังไม่บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ หรือแม้บางคนผ่าน เกณฑ์การประเมินแต่ยังไม่พอใจในผลคะแนนของตนเองก็สามารถเข้ารับการประเมินซ้ำได้ เพื่อเพิ่ม โอกาสให้ผู้เรียนได้ปรับปรุงพัฒนาตนเองให้ยิ่งขึ้น

3) ใช้เทคโนโลยีช่วยในการวัดและประเมินผล ด้วยเหตุที่การวัดและประเมินผล อาจต้องดำเนินการหลายครั้งในระยะเวลาที่แตกต่างกัน และแบบทดสอบหลายชุด การใช้คอมพิวเตอร์ ช่วยในการเลือกข้อสอบและตรวจให้คะแนนจะช่วยลดภาระงานของครูเป็นอย่างมาก และทราบผลได้ อย่างรวดเร็ว

4) ใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ หลังการประเมินแต่ละครั้งนักเรียน สนทนาซักถามเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนทั้งเข้าใจและยังไม่เข้าใจ ครูก็จะพิจารณาว่ามีสิ่งใดที่เขาต้องได้รับการ พัฒนาให้ตรงกับผู้เรียนแต่ละคน

จากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ภายใต้ห้องเรียนกลับด้านสามารถสรุปได้ว่า มีทั้ง การประเมินเพื่อการพัฒนา (Formative Assessment) ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาและสร้าง ความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียน และการประเมินผลรวบยอด (Summative Assessment) เพื่อตัดสิน ผลว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่เป็นเป้าหมายหรือไม่เพื่อช่วยให้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตนเอง

ผลที่เกิดจากการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้าน

มีเหตุผลบางประการที่บอกถึงคุณประโยชน์ของการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) ที่ Jonathan Bergmann and Aaron Sams กล่าวไว้ในหนังสือของเขาที่ชื่อ Flip Your Classroom : Reach Every Student in Every Class Every Day สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อเปลี่ยนวิธีการสอนของครู จากการบรรยายหน้าชั้นเรียนหรือจากครูสอนไป เป็นครูฝึก ฝึกการทำแบบฝึกหัดหรือทำกิจกรรมอื่นในชั้นเรียนให้แก่ศิษย์เป็นรายบุคคลหรืออาจ เรียกว่าเป็นครูติวเตอร์

2. เพื่อใช้เทคโนโลยีการเรียนที่เด็กสมัยใหม่ชอบ โดยใช้สื่อ ICT ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็น การนำโลกของโรงเรียนเข้าสู่โลกของนักเรียนซึ่งเป็นโลกยุคดิจิทัล

3. ช่วยเหลือเด็กที่มีงานยุ่งเด็กสมัยนี้มีกิจกรรมมาก ดังนั้นจึงต้องเข้าไปช่วยเหลือ ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทสอนที่สอนด้วยวิดีโออยู่บนอินเทอร์เน็ต (Internet) ช่วยให้เด็กเรียน ว่างล่วงหน้าหรือเรียนตามชั้นเรียนได้ง่ายขึ้น รวมทั้งเป็นการฝึกเด็กให้รู้จักการจัดการเวลาของตนเอง

4. ช่วยเหลือเด็กเรียนอ่อนให้ชวนขหายหาความรู้ ในชั้นเรียนปกติเด็กเหล่านี้จะถูก

ทอดทิ้งแต่ในห้องเรียนกลับด้านเด็กจะได้รับการเอาใจใส่จากครูมากที่สุดโดยอัตโนมัติ

5. ช่วยเหลือเด็กที่มีความสามารถแตกต่างกันให้ก้าวหน้าในการเรียนตามความสามารถของตนเองเพราะเด็กสามารถฟัง-ดูวิดีโอที่ตนเองจะหยุดตรงไหนก็ได้ กรอกลับ (Review) ก็ได้ตามที่ตนเองพึงพอใจที่จะเรียนเมื่อก็หยุดพักได้ สามารถแบ่งเวลาในการดูเป็นช่วงได้

6. ช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครูเพิ่มขึ้น ห้องเรียนกลับด้านเป็นการประสานการใช้ประโยชน์ระหว่างการเรียนรู้แบบออนไลน์ และการเรียนระบบพบหน้า ช่วยเปลี่ยนและเพิ่มบทบาทของครูให้เป็นทั้งพี่เลี้ยง (Mentor) เพื่อน เพื่อนบ้าน (Neighbor) และผู้เชี่ยวชาญ (Expert)

7. ช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนดีขึ้น หน้าที่ของครูไม่ใช่เพียงช่วยให้ศิษย์ได้ความรู้หรือเนื้อหา แต่ต้องกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจ (Inspire) ให้กำลังใจ รับฟังและช่วยเหลือ ส่งเสริมผู้เรียนซึ่งเป็นมิติสำคัญที่จะช่วยเสริมพัฒนาการทางการเรียนของเด็ก

8. ช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกันเอง ผู้เรียนสามารถที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้

9. ช่วยให้เห็นคุณค่าของความแตกต่างความถนัดและความชอบที่แตกต่างกัน ครูได้เห็นจุดอ่อนจุดแข็งของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อต่อยอดกันก็เห็น และช่วยเหลือกันด้วยจุดแข็งของแต่ละคน

10. เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการห้องเรียน ครูสามารถทำหน้าที่ของการสอนที่สำคัญในเชิง

12. ประสานความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองซึ่งการรับทราบและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่ดีได้

5. บทสรุป

ครูแห่งศตวรรษที่ 21 ไม่มีหน้าที่เติมความรู้แก่ศิษย์แต่ต้องช่วยให้เด็กสลัดความรู้ผิดๆ ออกจากสมอง ช่วยแก้ไขความรู้ผิดๆ ของผู้เรียน เนื่องจากเริ่มที่โลกเปลี่ยน สังคมเปลี่ยน ทำให้เด็กเปลี่ยน เด็กสมัยนี้ไม่ได้เรียนความรู้และข้อมูลสำคัญเฉพาะจากโรงเรียนอีกต่อไป หรือกล่าวได้ว่า สมัยนี้ผู้เรียนรับความรู้จากโรงเรียนเป็นแหล่งรอง ไม่ใช่แหล่งหลัก แหล่งหลักคือการรับจากสังคมโดยรอบ โดยเฉพาะจากสื่อมวลชน และ อินเทอร์เน็ต ความรู้จากแหล่งต่างๆ นอกโรงเรียนนั้น จะเห็นได้ว่าการสอนให้เกิดผลกับผู้เรียนจากทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ครูจะต้องฝืนใจไม่บอกสาระความรู้แก่ศิษย์ และฝืนใจทำหน้าที่ที่ไม่เคยทำ ที่สำคัญคือ ครูไม่ใช่ผู้ลงมือทำ ผู้ลงมือทำคือตัวผู้เรียนเอง ครูเป็นเพียงผู้ช่วย หรือ “คุณอำนวย” การสอนจึงจะประสบผลสำเร็จและผู้เรียนก็จะเกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ไปพร้อมๆ กัน

แนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เป็นการกลับด้านการศึกษาที่บ้าน ทำการบ้านที่โรงเรียน กลับด้านชั้นเรียนโดยเรียนเนื้อหาที่บ้านผ่านสื่อวิดีโอ วีดีโอบทเรียนที่อยู่บนอินเทอร์เน็ต และในสื่อ ICT และมาทำการบ้านที่โรงเรียนโดยมีครูทำหน้าที่โค้ชช่วยเหลือในการทำภาระงาน นวัตกรรม

จากสื่อการเรียนการสอนสำคัญที่ใช้ในการกลับด้านชั้นเรียนคือ วิดีโอซึ่งครูผู้สอนอาจจัดทำขึ้นเองหรือค้นหา ครูและผู้เรียนร่วมกันจัดทำหรือค้นหา หรือใช้วิดีโอที่ผู้อื่นจัดทำไว้แล้วก็ได้ อาจใช้แค่บันทึกการบรรยายหน้าจอคอมพิวเตอร์ หรืออาจใช้สื่อผสมหลายอย่างเข้าด้วยกัน จากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ภายใต้การกลับด้านชั้นเรียนด้าน (Flipped Classroom) มีทั้งการประเมินเพื่อการพัฒนา (Formative Assessment) ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียน และการประเมินผลรวบยอด (Summative Assessment) เพื่อตัดสินผลว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่เป็นเป้าหมายหรือไม่ของนักเรียนในแต่ละคนหากเกิดปัญหาแก่นักเรียนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตนเอง

บรรณานุกรม

- บุปผชาติ ทัททิกรณ์.(2551) *การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- ปางลีลา บุรพาพิชิตภัย. (26 ตุลาคม 2559). *The Flipped Classroom to Learning and teaching in Thailand*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.academia.edu>.
- รุ่งนภา นุตราวรงค์. (มกราคม-มีนาคม 2557). *กลับด้านชั้นเรียน Flip your classroom*. วารสารวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 17(1).
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์ (แปล). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ Open Worlds. 2554.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สุรศักดิ์ ปากเฮ. (26 ตุลาคม 2559). *ห้องเรียนกลับทาง: ห้องเรียนมิติใหม่ในศตวรรษที่ 21*. . [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://phd.mbuisc.ac.th/academic/flippedped%20classroom2.pdf>.
- สำนักบริหารการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.*แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มปป. มปป.
- Barbara Walvoord & Virginia Johnson Anderson. (1998). *Effective grading : a tool for learning and assessment*. San Francisco. Calif. : Jossey-Bass Publishers.
- Jonathan Bergmann and Aaron Sams. (2012). *Flipped Your Classroom Reach Every Student in Every Class Every Day*. Technology Coordinators. curriculum specialists. policy makers.

**การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
ในจังหวัดพิษณุโลก**

**THE LEADERSHIP DEVELOPMENT IN ACCORDANCE WITH BUDDHADHAMMA
OF EXECUTIVE OF TAMBOL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION
IN PHITSANULOK PROVINCE**

ดอนลาร์ เสนา * บุญทัน ดอกไธสง * พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ *

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก 2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก 3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก การวิจัยเป็นการวิจัยแบบประสานวิธี โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน 18 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้มีความรู้เกี่ยวกับองค์การ และผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา และการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 345 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า หลักธรรมที่มีผลการพัฒนาภาวะผู้นำ (1) ด้านการครองตน ได้แก่ หลักไตรสิกขา (2) การครองคน ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 (3) การครองงาน ได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 มี

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ระดับการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ($\bar{x} = 4.02$, S.D. = 0.53)

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารนั้น ควรเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ด้านการบริหาร ประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อใช้ในการบริหารงาน และหลักการโดยรวมของภาวะผู้นำ คือ การพัฒนาผู้บริหารให้สามารถควบคุมตัวเองได้ มีสติรู้ตัวเองตลอดเวลา มีสมาธิมุ่งมั่น เป็นคนดี มีจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ สามารถเป็นแบบอย่างได้

3. การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำ ได้วิธีการ แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมประกอบด้วย วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ 8 วิธี ได้แก่ ฝึกอบรมและปฏิบัติ การศึกษาเรียนรู้ การเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา มอบหมายงาน สถานการณ์จำลอง สร้างเครือข่าย การสอนงาน การยึดต้นแบบ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, พุทธธรรม, ผู้บริหาร, องค์การบริหารส่วนตำบล

ABSTRACT

The study entitled "The Leadership Development In Accordance With Buddhadhamma of executive of Tambol administrative organization in Phitsanulok Province." The objectives of the research were 1. To study the principles of Buddhism that are consistent with the leadership development of Tambol administrative organizations in Phitsanulok Province. 2. To study the leadership of Tambol administration executives In Phitsanulok Province 3. To present The Leadership Development In Accordance With Buddhadhamma of executive of Tambol administrative organization in Phitsanulok Province. The Research is a Mixed Methods Research. Qualitative Research, The researcher collected data from in-depth interviews from 18 informant interviewees who were involved in the Tambol administration organization. Organization Management Or knowledgeable about the organization Academics in higher education institutions And Buddhist experts. And quantitative research The 345 questionnaires were used as a tool for data collection. Qualitative analysis uses descriptive statistics. And quantitative data analysis Use computer programmed social science. To find the frequency, Percentage, mean, standard deviation , and methods for Leadership Development

In Accordance With Buddhadhamma of executive of Tambol administrative organization in Phitsanulok province on qualitative and quantitative research.

The research found that :

1. The principles of Buddhism that lead to leadership development are (1) the dominance of leadership, namely, the triple digits, the level of leadership development at a high level. (2) the dominion of the four principles of leadership development (3) administrations principle. Leadership development is In a high level. And Personnel working in the Tambol Administration Organization In the Phitsanulok province, The numbers of sampling are 345, The administrators had the level of leadership development in accordance with Buddhadamma of the administrators of Tambol administrative organizations in Phitsanulok Province. The overall level Mean is 4.02 (= 4.02, S.D. = 0.53).

2. The administrators of Tambol administrative organizations in Phitsanulok Province Should have vision management; can apply the Buddhist principles for administration. The overall principle of leadership is the development of self-control. Have a conscious self all the time. Concentrate Is a good man with ethics Honesty Can be exemplary.

3. To present The Leadership Development In Accordance With Buddhadhamma of executive of Tambol administrative organization in Phitsanulok Province found that : Leadership Development Method based on Buddhadhamma. There are 8 ways to develop leadership : Training and practice, Learning, Mentoring, Assignment, Simulation Scenarios, Network Creation, Teaching Tasks , and Model.

Keywords : Leadership, Buddhadhamma , Executives, Tambol administrative organization.

1. บทนำ

สืบเนื่องจากการที่ประเทศไทยได้ถือเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ตลอดจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า พระพุทธศาสนานั้นเป็นวิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองในหลายกรณีด้วยกัน ดังตัวอย่างที่ผู้ปกครองจะต้องยึดถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการบริหารงานหรือในการปฏิบัติหน้าที่ของตน (สุรพล สุยะพรหม : 2548, หน้า 242.) จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของสังคมไทยมาช้านาน

นาน ตามที่ได้รับการยอมรับในสังคมไทยมาโดยตลอด และพระพุทธศาสนายังเป็นศาสนาของประชาชนไทยส่วนใหญ่ของประเทศ การเริ่มต้นแห่งผู้ปกครอง ผู้บริหาร หรือผู้นำตามหลักแห่งพระพุทธศาสนานั้น ได้ปรากฏในพระสูตรที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงแก่สามเณรสองรูป เพื่อให้รู้ว่าการเกิดขึ้นของวรรณะ หรือชนชั้นในสังคมนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นมาเพราะชาติตระกูล แต่เป็นการแบ่งวรรณะด้วยหลักแห่งการกระทำหรือหลักแห่งกรรม ในอัครัญญสูตร (ที.ปา.(ไทย) 11/129, 130, 131/94,95,96)

จากพระสูตรดังกล่าว พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงผู้นำว่า **หัวหน้า** ซึ่งในเบื้องต้นหัวหน้านั้น ได้ถูกกำหนดคุณสมบัติไว้สี่ประการด้วยกัน ได้แก่ สัตว์ที่สวยงามกว่า นาคูณำคมกว่า นาลี้อมใสกว่า และนำเกรงขามมากกว่าสัตว์ทุกคนแล้ว โดยที่คุณสมบัติเหล่านี้ได้ถูกกำหนดขึ้นจากผู้ที่เป็นผู้ใหญ่มากกว่าสัตว์ทั้งหลาย แต่การที่ผู้นำหรือหัวหน้านั้นได้มีภาวะผู้นำที่เป็นรูปธรรมนั้น สามารถเห็นได้ด้วยตา แต่คุณลักษณะภายในแห่งผู้นำนั้น ในพระสูตรนี้ ไม่ได้ถูกอธิบายขึ้นอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามก็สามารถที่จะกล่าวได้ว่า ผู้นำนั้นได้มีขึ้นตามที่ปรากฏในพระสูตร คือเมื่อสองพันกว่าปีที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ และเป็นการกล่าวถึงการกำเนิดของผู้นำในโลกที่ไม่สามารถกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อใดเพราะในพระสูตรพระพุทธเจ้าใช้ คำว่า “ระยะเวลาอันช้านาน”

ดังนั้น ผู้นำจึงได้เกิดขึ้นมาในโลกนี้เป็นระยะเวลาอันยาวนาน และได้พัฒนาตามลำดับ ตามหลักการแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้นำที่เกิดขึ้นมานั้น คือ ผู้ปกครองและทำการบริหารจัดการตามที่ประชาชนได้สมมติขึ้นในยุคนั้น ซึ่งได้วิวัฒนาการและพัฒนาการทางการปกครองมาตามลำดับในโลกจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ทำหน้าที่ในการปกครอง และทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ ในสังคมโลกและสังคมไทยในอดีตนั้น ไม่ได้มีความซับซ้อนอย่างเช่นในปัจจุบัน เพราะการปกครอง และการบริหารอาจอยู่ที่คนคนเดียวหรือ กลุ่มเดียว ถ้าเป็นในระดับของรัฐหรือประเทศนั้น ผู้ปกครองคือพระมหากษัตริย์ เป็นการปกครองแบบราชาธิปไตย หรือแบบสมบูรณาญาสิทธิราช กล่าวคือ เป็นการปกครองที่อำนาจอธิปไตยอยู่ที่พระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียว ไม่มีอำนาจสูงสุดใต้อำนาจอื่นหรือลิดรอนได้ (สุรพล สุยะพรหม:, 2548, หน้า 24) ดังนั้นพระมหากษัตริย์จึงสามารถใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสามได้โดยเด็ดขาดคือนิติบัญญัติ การตรากฎหมาย บริหาร คือการสามารถนำพาประเทศหรือรัฐ ให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายได้อย่างถูกต้อง และตุลาการคือการตัดสินคดีความต่าง ๆ จนถึงการปกครองในระดับท้องถิ่นดังที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารงานท้องถิ่น และกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ระดับประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในมาตรา 281 กำหนดให้รัฐจะต้องให้ความสำคัญอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของ

ประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการแก้ไขปัญหาในพื้นที่เท่ากับการยืนยันในหลักการกระจายอำนาจ ที่คำนึงถึงสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้มีการจัดตั้งกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ตามกฎของกระทรวงการแบ่งส่วนราชการ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2545 เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูปในระบบราชการ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 5) และพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ได้แยกภารกิจการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของกรมการปกครองมาจัดตั้งเป็นกรม ในการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการพัฒนา และให้คำปรึกษาแนะนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลัง และการบริหารจัดการ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ (ฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ : 2559).

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน เลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และให้มีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลจากประชาชนโดยตรง ซึ่งจากเดิมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เลือกตั้งคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลกันเองภายในองค์กร จึงถือได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสเลือกผู้บริหาร คือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้ด้วยตัวของประชาชนเอง ซึ่งสอดคล้องกับระบอบการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตามผู้นำที่ประชาชนได้เลือกตั้งมานั้น ได้มีการตรวจสอบในเรื่องของหลักภาวะผู้นำ หรือมีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักของทฤษฎีตะวันตก และสอดคล้องกับหลักแห่งภาวะผู้นำตามหลักแห่งพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร

ภาวะผู้นำ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศและจะต้องมีคุณลักษณะ คือ มีสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความดีงามและความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามและลักษณะผู้นำที่มีคุณภาพต้องประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง ตลอดจันต้องมีประสิทธิภาพตามแนวทางของหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคนและสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) : 2546, หน้า 31-32.)

ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลไปสู่องค์กรที่เป็นไปเพื่อประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำที่เพิ่มขึ้นจากเดิม

ที่เน้นหนักและให้ความสำคัญเฉพาะการพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะแต่ขาดการนำหลักธรรมเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตใจ และเพื่อให้การพัฒนาภาวะผู้นำ ตามหลักพุทธธรรมเกิดผลกระทบที่เป็นรูปธรรมทั้งเรื่องการเป็นผู้นำที่ดี การเป็นผู้นำที่มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ และเป็นผู้นำที่สามารถโน้มน้าวใจคนให้ปฏิบัติตามได้อย่างแท้จริง เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล เพื่อประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนสังคมได้อย่างสมบูรณ์และยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ได้แก่ 1) ทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ 2. หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการครองตน ครองคน และครองงาน ได้แก่ หลักไตรสิกขา หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอิทธิบาท 4 และ 3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก

2. **ขอบเขตด้านประชากร** ได้แก่ ประชากรที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) 0kdการสัมภาษณ์ ทั้งสิ้น จำนวน 18 ท่าน และ บุคลากร ได้แก่ พนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 76 แห่งโดยมีประชากรทั้งหมด 2517 คน

3. **ขอบเขตด้านสถานที่** องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลกจำนวน 76 แห่ง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ซึ่งเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 2) กลุ่มผู้ที่มีความสัมพันธ์ด้านการบริหารองค์การและภาวะผู้นำ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากร ได้แก่ พนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 76 แห่ง โดยมีประชากรทั้งหมด 2517 คน (Saranluck Ongwan : 2560)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกศึกษากลุ่มตัวอย่าง จาก บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 345 คน ตามสูตรของทาโร ยามาเน่

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ลักษณะของแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 3 ตอน

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย 2 วิธี คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และในการตอบแบบสอบถามจากบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) (พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา : 2558 หน้า 223) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้น่ามาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้รับข้อมูลคืนผู้วิจัย ได้จัดระบบข้อมูลและประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยในรูปแบบของตารางประกอบความเรียงประกอบด้วย

1. สถิติพรรณนาเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เพื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน วุฒิกการศึกษา และรายได้ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentages)

2. การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5. ผลการวิจัย

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า

5.1 หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ด้านการครองตน ตามหลักไตรสิกขา มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ด้านการครองคน ตามหลักสังคหวัตถุ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ทาน ปิยะวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา ด้านการครองงาน ตามหลักอิทธิบาท มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

5.2 ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติ คุณลักษณะที่สามารถนำ มีแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตน หรือขององค์กร 3 คุณลักษณะ ได้แก่ คุณลักษณะภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านทักษะทางสังคม อาทิ มีวิสัยทัศน์ มีสติปัญญา มีความรู้ รู้จักเหตุ รู้จักความจริง รู้เป้าหมาย มีความสามารถ มีทักษะการชักนำคนให้ร่วมทำงาน มีคุณธรรมจริยธรรม

หลักธรรมทางพุทธศาสนาและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อกำหนดวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม การพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล 3 ตามหลักธรรม คือด้านการครองตน ตามหลักไตรสิกขา มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยที่ ศีล นำไปใช้กับบุคลิกภาพ และทักษะ เพราะการพัฒนาบุคลิกภาพและให้มีความชำนาญในแต่ละด้าน สมาธิ นำมาใช้กับ เจตคติ เพราะต้องให้บุคลากรมุ่งมั่นในการทำงานมองงานสำคัญว่าทุกอย่าง ปัญญา นำมาใช้กับ ความรู้ทางวิชาการ และความคิดสร้างสรรค์

ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ 4 ผู้บริหารที่จะได้ใจและบริหารคนได้ ต้องมีการเสียสละ อุทิศตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ควรเป็นผู้นำที่มีการเสียสละ มีการให้หรือการมีเอื้อเพื่อ เกื้อกูล และมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย ผู้นำที่หวังจะประสบผลสำเร็จในงานรวมทั้งเป็นที่รักของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานจำเป็นต้องนำมาใช้ เมื่อองค์กรมุ่งไปสู่องค์การประสิทธิภาพสูงแล้ว ต้องมองคนควบคู่กันไปด้วย โดยการใช้ภาวะผู้นำตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีความจำเป็นผูกมัดจิตใจคน

ภาวะผู้นำตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นธรรมะพื้นฐานสำหรับคนทำงานทุกระดับที่จะสามารถประสบความสำเร็จได้ เพราะเป็นการพึงพอใจในงานที่ตนทำอยู่ มีทั้งความพอใจ ความตั้งใจ และการไตร่ตรอง ส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาองค์กร ผู้นำต้องมีความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่กับการทำงานและผู้ร่วมงาน ต้องมีภาวะผู้นำแสดงให้เห็นถึงความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์และสุจริตให้การพัฒนาองค์กรประสิทธิภาพสูง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักธรรม มีความจำเป็นและมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นพื้นฐานของบุคคลเฉพาะด้าน ควรฝึกกับผู้นำทุกสถานการณ์

โดยที่ระดับการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก ของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่เป็นพนักงาน ลูกจ้าง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำ ทั้ง 3 ด้าน 1. ด้านบุคลิกภาพ (Personality) 2. ด้านความรู้ ความสามารถ (Intelligence) 3. ด้านคุณลักษณะด้านสังคม (Social Skill) อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.54) และการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมทั้ง 3 ด้าน ด้านการครองตน (บริหารตน)ตามหลักไตรสิกขา 3 ด้านการครองคน (บริหารคน)ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการครองงาน (บริหารงาน) ตามหลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.55)

5.3 การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิษณุโลก วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม ควรปรับใช้ตามสถานการณ์จริงเพื่อการพัฒนาให้เป็นรูปธรรม โดยสรุปจากการสัมภาษณ์ มีวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลกสำคัญ ๆ 8 วิธี ได้แก่ ฝึกอบรมและปฏิบัติ การศึกษาเรียนรู้ การเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา มอบหมายงาน สถานการณ์จำลอง สร้างเครือข่าย การสอนงาน การยึดต้นแบบ (Idol) และถือเป็นวิธีที่เก่าคือ การบูรณาการวิธีใดวิธีหนึ่งร่วมกันเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำ

6. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีวิสัยทัศน์ด้านการบริหารที่ทันสมัยตลอดจนมีการผลักดันให้เกิดองค์ความรู้ทั้งด้านการบริหารและหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักพุทธธรรมโดยประยุกต์ควบคู่กันไป ซึ่งผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบลควรมีภาวะผู้นำที่ประกอบด้วย พัฒนาการเอง รับผิดชอบต่องาน รอบรู้ในงาน สร้างสรรค์นวัตกรรม ทำงานเป็นทีม และมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี

1. หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำตามหลักไตรสิกขา 3 การพัฒนาภาวะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ด้านตามหลักธรรม คือ ด้านการครองตน ตามหลักไตรสิกขา มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ผู้บริหารเมื่อได้รับการศึกษาด้วยระบบไตรสิกขาแล้วก็จะทำให้มีทั้งความรู้ ความสามารถความดีและความสุขในการบริหารงานอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉาน ตรรกวิจารณ์ (2550) ที่พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับบุคคลและระดับองค์การจะมีตัวแบบในการพัฒนา ซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้ด้วย ภาวะผู้นำตามหลักสังคหัตถ์ 4 ผู้บริหารจะต้องมีที่จะได้ใจและบริหารคนได้ ต้องมีการเสียสละ อุทิศตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ควรเป็นผู้นำที่มีการเสียสละ มีการให้หรือการมีเอื้อเฟื้อ เกื้อกูลและมีความประพฤตินวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลานันท์) (2556) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาบริหารจัดการการสอนกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารที่เห็นคุณค่าเผยแผ่ธรรมะในต่างประเทศ ควรมีการสื่อสารถึงกันภายในวัดและ ส่งเสริมเมตตาธรรม สังคหัตถ์ธรรม ภาวะผู้นำตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นธรรมะพื้นฐานสำหรับ คนทำงานทุกระดับที่จะสามารถประสบความสำเร็จได้หลักธรรมที่เปรียบเทียบบหลักการพัฒนา องค์การ ได้แก่ ความพึงพอใจในงานที่ตนทำอยู่ มีทั้งความพอใจ ความตั้งใจ และการไตร่ตรอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเลิศ จีระภัทร์ และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการบริหาร ประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า คุณสมบัตินิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูนั้น นิสิตจะต้องมีความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะได้รับการพัฒนา การจัดทำสื่อ การเขียนแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน การวัด และประเมินผล โดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และผู้นำทางวัตถุในการเป็นอยู่อย่างถูกต้อง นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ อิทธิบาท 4 ไตรสิกขา เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนเป็นไปตามหลักการจัดการเรียนรู้แนวพุทธ

3. วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดพิษณุโลก ควรปรับใช้ตามสถานการณ์จริงเพื่อการพัฒนาให้เป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้บริหาร ต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง รอบรู้ มีวิสัยทัศน์ ในขณะที่ธรรมะจะมีหลักให้เข้าใจบริบท ของคน ให้พยายามหาวิธี กุศโลบาย ให้เหมาะสมกับคนประเภทต่างๆ ในการขับเคลื่อน และผู้นำ จะต้องเป็นคนดี มีจริยธรรม ความซื่อสัตย์ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน สามารถเป็นแบบอย่าง ให้คนอื่นได้ การผนวกทั้ง 2 ส่วนเข้าด้วยกันจะทำให้ได้ผู้นำที่เป็นคนเก่งและเป็นคนดี สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ประคอง รัตมีแก้ว (2551, หน้า 193) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะผู้นำของบริหารใน สถานศึกษาที่มีคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษา ที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหาร การครองตน ของผู้บริหาร ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร บุคลิกภาพของผู้บริหาร

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
- 2) ผู้บริหาร ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบ (Role Model) ในการยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมให้เห็น
- 3) กำหนดเป็นนโยบายและถ่ายทอดการปฏิบัติผ่านกระบวนการวัดและประเมินผลการดำเนินงาน (Key Performance Individual : KPI) ของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4) ขยายเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการพัฒนาจิตใจควบคู่กับศาสตร์สมัยใหม่ เร่งการทำ MOU กับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร)

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ทำวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักธรรมของผู้บริหารทุกระดับ
- 2) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวพุทธในยุคประเทศไทย 4.0
- 3) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

บรรณานุกรม

- กุศล โพธิ์สุวรรณ. (2556). “ภาวะผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระมณฑลเทศาภิบาล (สด จันทสโร)” *วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โกวิท พวงงาม. (2543). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- ฉาน ตรรกวิจารณ์. (2550). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ” , *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประคอง รัตมีแก้ว. (2551). “คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาที่มีคุณภาพ”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา.

- พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ. (2558). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: บริษัท ประชากรธุรกิจ จำกัด.
- พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พิลาพันธ์). (2556). “รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทยอังกฤษ”. *วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539) *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรภาส ประสมสุข. (2549). “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”. *การศึกษาดุสิตบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุรพล สุขะพรหม. (2548). *การเมืองกับการปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ. (9 เมษายน 2559). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานท้องถิ่น : จากรัฐธรรมนูญ 50 สู่ร่างพระราชบัญญัติ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.kpi.ac.th/52-03#2006.

รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา
A MODEL OF NURSING ETHICS DEVELOPMENT
BASED ON BUDDHIST PSYCHOLOGY

สุกัญญา รอบจังหวัด* สิริวัฒน์ ศรีเครือตง** ประยูร สุยะใจ***

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดจริยธรรมการพยาบาลตามแนวพระพุทธศาสนาและจริยธรรมวิชาชีพพยาบาล 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา และ 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) โดยดำเนินการวิจัยตามแบบแผนวิจัย Two Group Pretest-Post test Design ใช้กระบวนการกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี จำนวน 56 คน กลุ่มควบคุม 28 คน กลุ่มทดลอง 28 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรมในนักศึกษาพยาบาล และรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วยชุดกิจกรรม โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) สถิติ Paired-t-test

ผลการศึกษาหลักแนวคิดจริยธรรมการพยาบาลตามแนวพระพุทธศาสนาและจริยธรรมวิชาชีพพยาบาล พบว่าการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่พัฒนามาจากความสำนึกทางจริยธรรมที่มนุษย์มีต่อกัน วิชาชีพพยาบาลมุ่งให้ความสำคัญในการช่วยเหลือบุคคลทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม มีหลักจริยธรรมประจำตนคือ มีความเมตตา กรุณา อดทน เสียสละ รับผิดชอบ และมีวิจรรณญาณที่สามารถมองปัญหาแบบองค์รวม และสามารถตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักจริยธรรมได้

ผลการศึกษาการสร้างรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยาพบว่า การพัฒนารูปแบบการอบรมจริยธรรมตามแนวพุทธจิตวิทยา คือ จริยธรรมที่อยู่ภายใน ได้แก่ ความรู้เชิงจริยธรรม ความคิด ความรู้สึก ความดี ทศนคติ และความเชื่อ รวมทั้งการใช้เหตุผลเชิง

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จริยธรรม ได้แก่ พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ลักษณะของจริยธรรมเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ และเกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาการทางชีวปัญญา แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ลักษณะของจริยธรรมภายนอกจะมีเหตุผล โดยตรงต่อความสงบสุขแก่ตนเองและสังคม

ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเชิงพุทธจิตวิทยา มีค่าคะแนนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านชื่อเสียงการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพและมีความสามารถจัดการกับปัญหาจริยธรรมในการดำรงชีพและในการปฏิบัติงานในวิชาชีพการพยาบาล และด้านการส่งเสริมให้ผู้ป่วย/ผู้ใช้บริการได้รับรู้และเข้าใจสิทธิของตนเองเพื่อปกป้องสิทธิของตนเองที่จะถูกละเมิด การวิจัยนี้สรุปโดยภาพรวมพบว่า รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ: จริยธรรมการพยาบาล, จริยธรรมเชิงพุทธจิตวิทยา

ABSTRACT

The objectives of the study were 1) to study the concepts of nursing ethics in Buddhism and nurse's professional ethics; 2) to create a model of nursing ethics development based on Buddhist Psychology; and 3) to experiment the application of a model of nursing ethics development based on Buddhist Psychology. The study was a quasi-experimental research in nature, conducting a study in the form of Two Group Pretest-Post test Design. The samples of the study included 56 nursing students of Boromarajonani College of Nursing, Saraburi divided into 28 for a control group and 28 for an experimental group. Tools of the study included Ethics Measurement in nursing students and the model of nursing ethics development based on Buddhist Psychology containing the package of activities. Statistics for analyzing data comprised Frequency, Percentage, Mean (\bar{X}), Standard Deviation (S.D.) and Paired-t-test.

The results of the study were as follows:

1. In respect of the concepts of nursing ethics in Buddhism and nurse's professional ethics it found that nursing was the profession developed

from the ethical realization of human being toward nursing profession focusing the physical, mental, emotional and social help of people based on self-morals of loving-kindness, compassion, patience, devotion, responsibility and judgment, seeing the holistic problem and making decision based on the ethics.

2. With respect to the creation of a model of nursing ethics development based on Buddhist Psychology it revealed that it was internal ethics, viz., ethical knowledge, thinking, feeling, good deed, attitude and belief as well as ethical logics including ethical behavior, ethical characteristics referring to an experience coming up with an intellectual development changing as situations, and the external ethic characteristics was logical and related to personal and social peace and happiness.

3. Regarding the experiment of applying a model of nursing ethics development based on Buddhist Psychology it found that the ethical value of participants after participating in the activities was higher than before in all aspects especially in honesty, following regulations of profession and being resourceful to ethical problems of living and working in the field and finally in the aspect of encouraging patients to realize their own rights and how to protect their own rights without any violations. In conclusion, generally the model could have developed the nursing ethics with a statistical significance at .05.

Keywords: Nursing Ethics , Ethics in Buddhist Psychology

1. บทนำ

ในสภาพปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าในทุกสาขาวิชา รวมทั้งเรื่องของสุขภาพอนามัย ประกอบกับในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 (สถาบันพระปกเกล้า, 2555) ได้มี บทบัญญัติกำหนดให้ประชาชนมีโอกาสอย่างกว้างขวางในการรับข้อมูลข่าวสาร สภาวิชาชีพด้านสุขภาพได้ร่วมกันออกประกาศสิทธิผู้ป่วย จากการที่ประชาชนให้ความสำคัญต่อการมีสุขภาพที่ดี สนใจต่อการปกป้องและรักษาสิทธิของตนเอง มีความคาดหวังสูงขึ้นในการที่จะได้รับการดูแลรักษา มาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ช่วยในการทำงานของพยาบาลมากขึ้น ทำให้พยาบาลสนใจเครื่องมือและความรู้ในการรักษาพยาบาลมากกว่าตัวผู้ป่วย หรืออารมณ์และ

ความรู้สึกที่มีต่อผู้ป่วย การให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีและวิธีการในการใช้เครื่องมือรักษาพยาบาลใหม่ๆ ส่งผลให้สัมพันธ์ภาพระหว่างพยาบาลและผู้รับบริการลดลง (Hayne, 1990) มีเสียงสะท้อนจากสังคมว่าพยาบาลให้ความเอาใจใส่ดูแลเครื่องมือมากกว่าเอาใจใส่ความต้องการของผู้รับบริการ ซึ่งเป็นมนุษย์ ปฏิบัติต่อผู้รับบริการเหมือนเครื่องจักร ขาดความนุ่มนวล และมีท่าทีห่างเหิน พฤติกรรมเหล่านี้แสดงถึงการขาดความเอื้ออาทรเอาใจใส่ดูแล (Caring) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่ง และพยาบาลพึงตระหนักกว่าเป็นบทบาทที่ต้องกระทำมากขึ้นในปัจจุบันและอนาคต (Schattschneider, 1992) พยาบาลในปัจจุบันถูกสังคมวิจารณ์ในเรื่องความบกพร่องทางด้านจริยธรรมในการปฏิบัติในหลายประเด็นได้แก่ ขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ขาดความเมตตาและเอื้ออาทรต่อผู้ใช้บริการ มุ่งทำงานให้เสร็จ ไม่คำนึงถึงคุณภาพและจิตใจของผู้ใช้บริการ (มณี อภานันทิกุล และคณะ, 2556) ให้การสอนแนะนำผู้ใช้บริการน้อยเกินไป ขาดความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่ ขาดการเคารพความเป็นมนุษย์ของบุคคล ขาดความอดุสาหะและความเสียสละ ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและวิชาชีพ (นที เกื้อกุลกิจการ, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูล การประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของสภาการพยาบาล (คณะอนุกรรมการจริยธรรม สภาการพยาบาล, 2551) พบพฤติกรรมจริยธรรมในด้านลบเป็นเรื่องของ มารยาท กิริยา วาจา ท่าทีในการให้บริการ ไม่เหมาะสม ความเสียสละน้อยลง มีพฤติกรรมเชิงพาณิชย์ รับผิดชอบน้อย ไม่ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ปฏิบัติการพยาบาลโดยคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลลดลง จากการสำรวจปัญหา จริยธรรมทางการพยาบาล

การพัฒนาจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทางการพยาบาลจึงจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน และจำเป็นจะต้องพัฒนาตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วิชาชีพ คือนักศึกษาพยาบาล เพื่อเตรียมให้เป็นพยาบาลที่มีความรู้ ความสามารถด้านวิชาการ ความชำนาญในเทคนิคการพยาบาล ควบคู่ไปกับความมีจริยธรรม กรอบแนวคิดรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา ในการวิจัยครั้งนี้ ได้เชื่อมโยงการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้โดยให้เด็กเป็นศูนย์กลาง เน้นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถ และความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ให้ความสำคัญว่า “จริยธรรมเป็นการบำเพ็ญ ความดีภายนอก หรือการแสดงออกถึงงามทางสังคม จะต้องมียุทธธรรมที่ลึกซึ้งภายในจิตใจเป็น รากฐาน จึงจะเป็นไปโดยจริงใจบริสุทธิ์เป็นของแท้และมั่นคงยั่งยืน” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545)

ผู้วิจัยเชื่อว่า รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา จะเป็นแนวทางให้สถาบันการศึกษาได้นำไปพัฒนาจริยธรรมในนักศึกษาพยาบาล อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อประชาชน ต่อองค์กร ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ โดยสามารถนำไปเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือสอดแทรกในการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาพยาบาล เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมต่อบทบาทที่จะต้องดำรงอยู่ในฐานะของพยาบาลวิชาชีพที่ดีต่อไปในอนาคต อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการผลิตบัณฑิตของสถาบันการศึกษาพยาบาล ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะได้รูปแบบการ

พัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา ซึ่งสามารถนำไปสอดแทรกในหลักสูตรการเรียนการสอนของนักศึกษาพยาบาลต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดจริยธรรมการพยาบาลตามแนวพระพุทธศาสนาและจริยธรรมวิชาชีพพยาบาล
- 2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา
- 2.3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) มุ่งศึกษาแนวคิดจริยธรรมการพยาบาลตามแนวพระพุทธศาสนาและจริยธรรมวิชาชีพพยาบาล การสร้างรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา และผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา โดยการออกแบบการวิจัยในส่วนของกรวิจัยเชิงเอกสาร มีการรวบรวมและวิเคราะห์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อสังเคราะห์กิจกรรม ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) โดยใช้กระบวนการกลุ่มภายใต้โครงสร้างครอบครัวเดียวกัน สร้างรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา แล้วนำมาทดลองในนักศึกษาพยาบาล มีการประเมินก่อนและหลังการทดลอง (Pre-test Post-test Design) โดยมีสมาชิกกลุ่มจำนวน 28 คน ทำการประเมินก่อนการทดลองด้วยแบบประเมินคุณธรรมจริยธรรมในนักศึกษาพยาบาล ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น แล้วจัดให้มีกิจกรรมพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยากับกลุ่มตัวอย่าง เป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ใช้เวลา 2 วัน ระยะที่ 2 ใช้เวลา 1 วัน ระยะที่ 3 ใช้เวลา 1 วัน รวมระยะเวลาในการทำกิจกรรม 4 วัน แล้วทำการประเมินหลังการทดลอง ด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินอย่างเดียวกันกับการประเมินก่อนการทำกิจกรรม แล้วนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐาน แล้วอภิปรายผลเพื่อหาคำตอบของปัญหาในการวิจัย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรม-ราชชนนี สระเบงบุรี ในปีการศึกษา 2559 จำนวน 360 คน และอาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระเบงบุรี จำนวน 48 คน

กลุ่มตัวอย่าง ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และสมัครใจพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมจนครบกระบวนการ จำนวน 56 คน โดยสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลอง 28 คน และกลุ่มควบคุม 28 คน โดยมีอาจารย์อาสาสมัครเข้าร่วมจำนวน 6 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยการ ศึกษาค้นคว้าหลักการ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร ข้อความทางวิชาการ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ได้แก่ แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรมในนักศึกษาพยาบาลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ส่วนที่ 2 ได้แก่ ชุดกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา ที่ผู้วิจัย สร้างเพื่อใช้ในการอบรมตามรูปแบบกระบวนการกลุ่มเชิงจิตวิทยาภายใต้โครงสร้างระบบครบครัน เดียวกัน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยการทบทวน หลักธรรมเกี่ยวกับหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์อื่นๆ รวมทั้งทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) และ แนวคิดนวัตกรรมการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และเก็บ รวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินคุณธรรมจริยธรรมในนักศึกษาพยาบาล ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามนิยาม เชิงปฏิบัติการ หลังจากนั้นผู้วิจัยก็ดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของ แบบสอบถาม ก่อนจะนำผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบความ แตกต่างด้วยค่าที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยาของ นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดจริยธรรมการพยาบาลตามแนวพระพุทธศาสนาและจริยธรรม วิชาชีพพยาบาล พบว่าพยาบาลเป็นวิชาชีพที่พัฒนามาจากความสำนึกทางจริยธรรมที่มนุษย์มีต่อกัน เป็นวิชาชีพที่กระทำโดยตรงต่อชีวิตมนุษย์ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในการดำรงไว้ซึ่ง ภาวะสุขภาพทั้งทาง กาย จิต สังคม และจิตวิญญาณของเพื่อนมนุษย์ ผู้เป็นพยาบาลต้องเป็นผู้ เสียสละ อุทิศตน และมีความอดทนสูง ปฏิบัติการพยาบาลเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และการพยาบาลจึงมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แต่โดยเนื้อแท้ของ วิชาชีพพยาบาลมุ่งให้ความสำคัญในการช่วยเหลือบุคคลทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม มีหลักจริยธรรมประจำตนคือ มีความเมตตา กรุณา อดทน เสียสละ รับผิดชอบ และมี

วิจารณ์ญาณที่สามารถมองปัญหาแบบองค์รวม และสามารถตัดสินใจบนพื้นฐานของหลักจริยธรรมได้

เหตุผลจริยธรรมโดยองค์ประกอบของจริยธรรมมี 2 ส่วน คือ **จริยธรรมที่อยู่ภายใน** ได้แก่ ความรู้เชิงจริยธรรม ความคิด ความรู้สึก ความดี ทศนคติ และความเชื่อ รวมทั้งการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะของจริยธรรมอีกส่วนหนึ่งคือ **จริยธรรมภายนอก** ที่สามารถสังเกตและมองเห็นได้ ได้แก่ พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ลักษณะของจริยธรรมเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ และเกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาการทางชีวปัญญา แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ลักษณะของจริยธรรมภายนอกจะมีเหตุผล โดยตรงต่อความสงบสุขแก่ตนเองและสังคม เป็นสิ่งที่บุคคลในสังคมใช้ตีค่าความมีจริยธรรมของบุคคลนั้นๆ

จริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา เป็นการตระหนักถึงภาพลักษณ์ของวิชาชีพในการให้บริการด้วยความบริสุทธิ์ ซื่อสัตย์ เน้นเป้าหมายของผู้ป่วยเป็นสำคัญมีคุณธรรมภายในใจ และการปฏิบัติภายนอกที่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ป่วย ผู้ร่วมวิชาชีพ ผู้ร่วมงาน และต่อสังคม อีกทั้งมีจิตสำนึกที่จะต้อง รับผิดชอบในการสร้างภาพลักษณ์ตนเองให้มีบทบาทเป็นนักวิชาชีพ อันเป็นภาพลักษณ์ในอุดมคติที่ทุกคนต้องการ การพยาบาลเป็นศาสตร์สุขภาพที่เน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรมค่อนข้างสูง พยาบาลผู้ให้การพยาบาลต้องปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอย่างใกล้ชิด ต้องมีการสัมผัสโดยตรงระหว่างกันขณะให้และรับการพยาบาล การรับและให้ระหว่างกันและกันเป็นเรื่องของการช่วยชีวิต และประคับประคองจิตใจให้สามารถต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บได้ด้วยดี บริการพยาบาลซึ่งถือกำเนิดจากโมธรรม หรือความสำนึกในสิทธิมนุษยชน ความเชื่อถือ การยกย่องของสังคมต่อวิชาชีพการพยาบาล ย่อมขึ้นอยู่กับความประพฤติอันก่อปรด้วยคุณธรรมและจริยธรรมของพยาบาลเป็นสำคัญ พยาบาลต้องส่งเสริม จริยธรรมในตนให้ปรากฏ

รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยาเป็นการดำเนินกิจกรรมโดยใช้โปรแกรมการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการจริยธรรมเชิงเหตุผลทั้งภายใน ภายนอก โดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 ไปสู่การพัฒนาจริยธรรมเชิงพุทธจิตวิทยาที่พึงประสงค์ ใน 7 ด้าน ได้แก่ 1) การแยกแยะความถูกต้องความดีและความชั่ว 2) ด้านการเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 3) ด้านความรับผิดชอบต่อภาระกระทำของตนเอง 4) ด้านการมีระเบียบวินัย และซื่อสัตย์ 5) ด้านการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพและมีความสามารถจัดการกับปัญหาจริยธรรมในการดำรงชีพและการปฏิบัติงานในวิชาชีพการพยาบาล 6) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่นทั้งในการดำรงตนและการปฏิบัติงาน และ 7) ด้านการส่งเสริมให้ผู้ป่วย/ผู้ใช้บริการได้รับรู้และเข้าใจสิทธิของตนเองเพื่อปกป้องสิทธิของตนเองที่จะถูกละเมิด จากงานวิจัยพบว่ารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยาสามารถพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลในนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองได้ โดยการวิเคราะห์จากค่าคะแนนจริยธรรมที่สูงขึ้น หลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. อภิปรายผล

รูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา สามารถใช้ในการเสริมสร้างจริยธรรมในนักศึกษาพยาบาลได้ นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา มีค่าเฉลี่ยคะแนนจริยธรรมภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษากิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เครือข่ายภาคกลางโดยใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความชำนาญตามหลักวิชาการทางด้านจริยธรรมหรือผู้มีประสบการณ์ทางด้านงานกิจกรรมนักศึกษาจำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เครือข่ายภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรม ส่งเสริมจริยธรรมนักศึกษาพยาบาลที่เน้นตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของวิชาชีพพยาบาล 9 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเมตตากรุณา ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความสุภาพอ่อนโยน ด้านความเสียสละ ด้านความเคารพในความเป็นมนุษย์ ด้านความร่วมมือและรู้จักสามัคคี และด้านความอดทน การจัดกิจกรรมควรมุ่งเน้นให้นักศึกษาเกิดทัศนคติทางจริยธรรม สามารถใช้เหตุผลทางจริยธรรมได้ในระดับสูง และเกิดพฤติกรรมทาง จริยธรรมอย่างแท้จริง

การพยาบาลต้องปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม จริยธรรมกับวิชาชีพพยาบาลเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ จริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นในการประกอบวิชาชีพพยาบาล เนื่องจากเป็นวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติกับมนุษย์ จริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่สังคมต้องการและคาดหวังให้ผู้ที่ปฏิบัติงานในวิชาชีพนี้มีจริยธรรมนอกเหนือจากการมีความรู้ ความสามารถ

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) วิทยาลัยพยาบาลสามารถนำรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยาไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนของนักศึกษาพยาบาลเพื่อการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพพยาบาล ซึ่งเป็นความจำเป็นสำหรับสังคมปัจจุบัน

2) ผู้บริหารของสถาบันการศึกษาพยาบาลควรประยุกต์หลักธรรม เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาจริยธรรมในนักศึกษาพยาบาล

5.3 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) การนำรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลเชิงพุทธจิตวิทยา ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจริยธรรมในกลุ่มบุคลากรอื่นๆ

2) การนำหลักธรรมมาบูรณาการในรายวิชาการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในนักศึกษาพยาบาล

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การนำหลักธรรมอื่นๆมาบูรณาการในกิจกรรม และติดตามประเมินผลหลังการทำกิจกรรมเป็นระยะๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาจริยธรรมที่ต่อเนื่อง

2) การศึกษาเปรียบเทียบผลการทดลองในนักศึกษาแต่ละชั้นปี เพื่อหาแนวทางการกำหนดกิจกรรมการพัฒนาจริยธรรมการพยาบาลให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในช่วงระยะเวลา 4 ปีที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้นๆ

บรรณานุกรม

คณะอนุกรรมการจริยธรรม สภาการพยาบาล. (2551). *แนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติการพยาบาลตามจรรยาบรรณวิชาชีพ* (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ: บริษัทจุดทองจำกัด.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). *80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ : แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2556). *ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาค พุทธธรรม : แขนงนำการศึกษา*. กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์ลิ้มมิ่ง ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ชท์ แอนด์โฮม จำกัด.

มณีอาภา นันทิกุล และคณะ. (2556). *จริยธรรมในวิชาชีพพยาบาล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว),

Hayne . (1990). *Moore and Osborne. Nursing Ethics: A Turning Point.*

Kim, S. Cameron and Robert E. Quinn. (1999). *Diagnosing and Changing Organization Culture*. Michigan: Addison-Wesley.

Schattschneider. (1992). *Ethics for the Nineties*. The Canadian Nurse.

Stringer, R. (2002). *Leadership and Organizational Climate*. New Jersey: MC Graw-Hill.

Campbell, Donald T. and Jultan C. Stanley. (1965). *Experimental and Quasi-experimental Designs for Research*. Chicago: Rand McNally College.

รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลใน จังหวัดสุรินทร์

A PARTICIPATORY ADMINISTRATION MODEL ACCORDANCE TO APARIHANIYADHAMMA OF SUB-DISTRICT MUNICIPALITY, SURIN PROVINCE

พระสุระ ญาณธโร (จันทิก)* รัฐพล เย็นใจมา ** บุษกร วัฒนบุตร ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารงาน และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.63) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับได้ ดังนี้ ด้านการมีอิสระในการปฏิบัติงาน มีระดับสูงสุด ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.72) รองลงมา คือ ด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.69) ด้านความผูกพัน ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.75) และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือด้านการไว้วางใจกัน ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.76)

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารงาน ได้แก่ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมมี 4 ด้าน คือ 1.ด้านการไว้วางใจกัน 2.ด้านความผูกพัน 3.ด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน 4.ด้านการมีอิสระในการปฏิบัติงาน ประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารนิยธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1. ด้านหมั่นประชุมเป็นเนืองนิตย์ 2. ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม 3. ด้านการไม่บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ 4. ด้านการเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา 5. ด้านการให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี 6. ด้านการส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม 7. ด้านการอารักขา คุ้มครอง ปกป้องอันชอบธรรม

3. รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการไว้วางใจกันตามหลักการบริหารนิยธรรมของ

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 2) รูปแบบความผูกพันตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 3) รูปแบบเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 4) รูปแบบการมีอิสระในการทำงานตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ แต่ละรูปแบบมี 3 ระดับได้แก่ 1) ระดับบุคคล 2) ระดับการปฏิบัติงาน 3) ระดับผู้บริหารองค์กร และมี 12 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีความรู้คู่คุณธรรม 2) ทันทต่อเหตุการณ์ 3) รับผิดชอบต่อส่วนรวม 4) มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี 5) การรวมพลัง ประองดอง สมานฉันท์ 6) นำหลักการและหลักธรรมขึ้นองค์กร 7) มีระเบียบวินัย ใช้ชีวิตสมดุล 8) ปฏิบัติหน้าที่ตามฉันทามติ 9) ใช้หลักธรรมมาธิปไตย 10) มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม 11) ใช้ความสามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ 12) หลักการบริหารจัดการที่ดี

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม, เทศบาลตำบล

Abstract

Objectives of this study were 1) to study the general conditions of the participatory administration of Sub-District Municipality, Surin Province; 2) to study the administration conceptual, theory and dhamma principle; 3) to propose the participatory administration model accordance to aparihaniyadhamma of sub-district municipality, Surin Province

This study is a mixed research between a quantitative research and qualitative one. The quantitative study used a questionnaire with a reliability value of 0.933 for collecting data from 327 samples, viz., and the officer in Sub-District Municipality, Surin Province by stratified random sampling method. For the analysis of this information, the data were statistically analyzed using frequency, percentage, means, and standard deviation. The qualitative study used an in-depth interview for collecting data from 26 key informants and a focus group technique with 10 participants. By an in-depth interview using a purposive selection method. The content analysis was used for analyzing qualitative data.

Findings of the study were as follows:

1. Regarding the general conditions of the participatory administration of Sub-District Municipality, Surin Province it found that overall in high level (\bar{X} = 3.68, S.D. = 0.63), classified by aspects put in order from high to low as the following: the autonomy in the highest level (\bar{X} =3.72, S.D. = 0.72), goal and objectives (\bar{X} =3.70, S.D. =0.69), commitment (\bar{X} =3.69, S.D. =0.75), and trust in the lowest (\bar{X} =3.61, S.D. =0.76)

2. With respect to the study the administration conceptual, theory and dhamma principle found that the participative administration were 4 aspects: trust, commitment, goal and objectives, and autonomy integrated to aparihaniyadhamma 7 aspects: to hold regular and frequent meetings, to meet together in harmony, disperse in harmony, and do their business and duties in harmony, to introduce no revolutionary ordinance, or break up no established ordinance, to honor and respect the elders and deem them worthy of listening to, the women and girls are to dwell without being forced or abducted, to honor and worship art and culture, to provide the rightful protection, shelter and support for the Arahants and wish that the Arahants who have not come may enter the realm and those who have entered may dwell pleasantly therein.

3) In respect of the participatory administration model accordance to aparihaniyadhamma of sub-district municipality, Surin Province it found that there existed 4 models: 1) the model of trust according to aparihaniyadhamma of sub-district municipality, 2) the model of commitment according to aparihaniyadhamma of sub-district municipality, 3) the model of goal and objectives according to aparihaniyadhamma of sub-district municipality, and 4) the model of autonomy according to aparihaniyadhamma of sub-district municipality. Each of model have 3 levels: individual level, performance level, and organization level: and 12 element, 1) knowledge and morals, 2) be in time, 3) public responsibility, 4) human relationship, 5) harmony, 6) based on principle and dhamma principle, 7) discipline and equal of life, 8) consensus, 9) the supremacy of righteousness, 10) public conscious mind, 11) efficiency operating, 12) good governance principles.

Keywords: model, participatory administration, sub-district municipality.

1. บทนำ

เทศบาลเป็นรูปแบบแรกของการปกครองท้องถิ่นไทย มีการจัดระเบียบบริหารราชการตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization) มีผู้บริหาร และสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในเขตพื้นที่ ในการกำกับดูแลของรัฐบาลโดยผ่านทางจังหวัด และอำเภอ เป็นองค์กรนิติบุคคล มีพื้นที่และขอบเขตการปกครองที่แน่นอน รวมทั้งมีอำนาจในการกำหนดนโยบายและออกข้อบังคับเพื่อให้มีการปฏิบัติตามนโยบายนั้นๆได้ มีการจัดหารายได้ด้วยตนเอง และได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล รวมทั้งมีอิสระในการปกครองตนเอง

สามารถใช้ดุลยพินิจภายในขอบเขตของกฎหมายที่ได้ให้อำนาจหน้าที่ไว้ บริการสาธารณะให้ทั่วถึง ตรงกับความต้องการของราษฎร และเหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนในท้องถิ่นให้ความอยู่ดีมีสุข จังหวัดสุรินทร์มีเทศบาลตำบล จำนวน 27 แห่ง การ บริหารงานของเทศบาลเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารแบบมีส่วนร่วม พบว่าลักษณะ การสื่อสารภายในองค์กรระหว่างบุคคลไม่เหมาะสม พฤติกรรมหรือแรงจูงใจต่อบุคคลไม่เอื้ออำนวย ต่อการมีส่วนร่วม รวมไปถึงผู้นำมีปัญหาขาดมนุษยสัมพันธ์ ขาดความรับผิดชอบและทักษะการ เรียนรู้จากงาน เจ้าหน้าที่ของภาครัฐและประชาชนขาดการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิด โครงสร้าง กฎหมายและกระบวนการนโยบายยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ การขาดแคลนผู้ใช้ ทักษะในการใช้เครื่องมือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ปัญหาเรื่องวัฒนธรรมการเมืองและความ พร้อมของประชาชน ปัญหาด้านความพร้อมของภาครัฐ การไม่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน หรือหน่วยงานของ รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถทำงานให้ดี ขึ้นได้เพราะไม่มีมาตรฐานในการทำงานที่ชัดเจน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2550, น. 99-103) แนวทางแก้ไข ปัญหาในการบริหารราชการที่นำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล โดยมีการจัดระบบงาน/ วิธีการทำงาน การจัดโครงสร้าง และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ จะ ประกอบด้วย ผู้บังคับบัญชา (ผู้บริหารระดับสูง) ผู้บริหารระดับกลาง (กลุ่มงานต่าง ๆ) และ ผู้ ปฏิบัติ (คนงาน ผู้ทำงานระดับล่าง) สายสัมพันธ์ของบุคคลในองค์กรจะเป็นไป ตามลักษณะบังคับ บัญชาตามลำดับ สามารถการร่วมแสดงทัศนะความคิดเห็น การร่วมเสนอปัญหาและความต้องการ ของชุมชนและท้องถิ่น การร่วมคิดแนวทางการแก้ไขปัญหา การร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การ ร่วมในการดำเนินการและการร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้ง การร่วมรับผลประโยชน์จากการ พัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2558, ย่อหน้าที่ 1)

แนวทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีหลักธรรมที่ พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงแก่วัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรมสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อมิทำให้องค์การเสื่อมสลาย คือ หลักอปริหานิย ธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1.หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2.พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก ประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ 3.ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ 4. เคารพนับถือผู้ใหญ่ 5.ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี 6.เคารพสักการบูชาเจดีย์ 7.จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม ซึ่งสามารถการนำหลักอปริหานิยธรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับของ กระบวนการบริหาร ที่ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองของรัฐ และไม่มีผู้ใดมาทำลายได้ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ เรื่อง “รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตาม หลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์” ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการมาประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ของการ

บริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์

2.2 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารงาน

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิปธานิธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์

3. ขอบเขตในการวิจัย

3.1 **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิปธานิธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ โดยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักธรรมเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม 3) นำเสนอรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิปธานิธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์

3.2 **ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1) **ประชากร กลุ่มตัวอย่าง** จากบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์รูปแบบเทศบาลตำบลใน 15 อำเภอ มีจำนวนทั้งสิ้น 1,767 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) (Taro Yamane, อังไฉ, ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์, 2538, น.232) ได้ตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 327 คน

2) **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)** โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคลากรของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) จำนวน 26 รูป/คน ได้แก่ กลุ่มตัวแทนผู้บริหารสภาเทศบาลตำบลจำนวน 8 คน กลุ่มตัวแทนผู้บริหารฝ่ายบริหารเทศบาลตำบล 8 คน กลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาจำนวน 2 รูป/คน รวม 26 รูป/คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 รูป/คน

3.3 **ขอบเขตด้านพื้นที่** พื้นที่การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลตำบลจำนวน 27 เทศบาลในจังหวัดสุรินทร์

3.4 **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ระยะเวลาการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2559 รวมเป็นระยะเวลา 8 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion)

4.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในเทศบาลตำบล จังหวัดสุรินทร์ 27 เทศบาล รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,767 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในเทศบาลตำบล จังหวัดสุรินทร์ 27 เทศบาล โดยมีวิธีการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) (อกินันท์ จันตะณี, 2549, น. 35) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 327 คน วิธีการสุ่มตัวอย่างหลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยใช้ “เทศบาลตำบล” เป็นระดับในการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นสัดส่วน

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวแทนผู้บริหารสภาเทศบาลตำบลจำนวน 8 คน กลุ่มตัวแทนผู้บริหารฝ่ายบริหารเทศบาลตำบล 8 คน กลุ่มตัวแทนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาจำนวน 2 รูป/คน รวม 26 รูป/คน และการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการระดมความคิดจากทัศนะ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 รูป/คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือออกเป็น 2 อย่าง คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยดำเนินการสร้างตามกรอบแนวคิดการวิจัยและพัฒนาขึ้นตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัยและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิปรายนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ การแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย คือ บุคลากรของเทศบาลตำบล ในจังหวัดสุรินทร์ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และจัดทำสนทนากลุ่ม

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ การหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามโดยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างนิยามปฏิบัติการที่ผู้วิจัยกำหนดไว้กับข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) และผู้วิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูลแบบสอบถามที่ตรวจสอบ

ความถูกต้องเรียบร้อยแล้ว ลงในแบบลงรหัส (Coding Form) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ตอนที่ 1 วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการอธิบายความ ตีความ และแปลความตามนัยยะที่ผู้ให้ข้อมูลอาจจะแสดงออกจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) แบบพรรณนาความและการอธิบายความเพื่อให้เหตุผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์มากที่สุด และการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย พระไตรปิฎก เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำมาสร้างรูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิปธานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์

5. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.63) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับได้ ดังนี้ ด้านการมีอิสระในการปฏิบัติงาน มีระดับสูงสุด ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.72) รองลงมา คือ ด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.69) ด้านความผูกพัน ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.75) และที่อยู่ในระดับสุดท้ายคือด้านการไว้วางใจกัน ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.76)

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารงาน ได้แก่ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมมี 4 ด้าน คือ 1.ด้านการไว้วางใจกัน 2.ด้านความผูกพัน 3.ด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน 4.ด้านการมีอิสระในการปฏิบัติงาน ประยุกต์ใช้กับหลักอภิปธานิยธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1. ด้านหมั่นประชุมเป็นเนืองนิตย์ 2. ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม 3. ด้านการไม่บัญญัติ หรือไม่ลืมนึกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ 4. ด้านการเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา 5. ด้านการให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี 6. ด้านการส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม 7. ด้านการรักษาคู่มือ ปกป้องอันชอบธรรม

3. รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภิปธานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการไว้วางใจกันตามหลักอภิปธานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 2) รูปแบบความผูกพันตามหลักอภิปธานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 3) รูปแบบเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันตามหลักอภิปธานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 4) รูปแบบการมีอิสระในการทำงานตามหลักอภิปธานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ แต่ละรูปแบบมี 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล 2) ระดับการปฏิบัติงาน 3) ระดับผู้บริหารองค์กร และมี 12 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีความรู้คู่คุณธรรม 2) ทันทต่อเหตุการณ์ 3) รับผิดชอบต่อส่วนรวม 4) มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี 5) การรวมพลังปรองดอง สามานฉันท์ 6) นำหลักการและหลักธรรมขึ้นนำองค์กร 7) มีระเบียบวินัย ใช้ชีวิตสมถะ 8) ปฏิบัติ

หน้าที่ตามฉันทมติ 9) ใช้หลักธรรมาธิปไตย 10) มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม 11) ใช้ความสามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ 12) หลักการบริหารจัดการที่ดี

6. อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์พบว่า มี 4 รูปแบบ ได้แก่

1. รูปแบบการไว้วางใจกันในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า 1) ระดับบุคคล: มีความรู้คู่คุณธรรม การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับบุคคลต้องมีการบริหารจัดการตนเองเพื่อเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่ผู้อื่น ด้วยการที่บุคลากรทุกระดับต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะ เป็นผู้ที่มีเหตุมีผล ความมั่นใจ ความรู้ ความสามารถ สติปัญญา เพื่อพร้อมในการทำงาน เรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน ความบริหารตนเองให้เกิดความไว้วางใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐ สุวาสดีรัตน์ วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพราน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักทฤษฎี 4 มาใช้เป็นแนวทางในกสนสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพตามหลักพุทธธรรมนั้น เป็นรูปแบบที่สามารถประกันได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาจะออกมาในรูปแบบของการมีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความเจริญงอกงามไปในทางที่ดีแก่ตัวผู้รับการพัฒนาและเป็นคุณแก่สังคมส่วนรวม ซึ่งจะส่งผลถึงการยุติความรุนแรงที่มีอยู่ในปัจจุบันให้สงบเบาบางลง สังคมมีการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันและเกิดความสงบสุข ความสามัคคีในประเทศชาติได้ในที่สุด (ณัฐ สุวาสดีรัตน์, 2558) 2) ระดับปฏิบัติงาน: ทันทเหตุการณ์ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับการปฏิบัติงาน การไว้วางใจกันโดยการประชุมเพื่อการรับและให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย ระดมสติปัญญาและแนวคิด การกำหนดยุทธศาสตร์และวางแผนกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างต่อเนื่องโดยสร้างบรรยากาศที่มีความอบอุ่น จริงใจ และเป็นมิตร ทำความเข้าใจนโยบายอย่างชัดเจน การกระตุ้นให้เกิดความรู้และความตระหนักในสำนึกรับผิดชอบต่อองค์กร ทบทวนงานและการเรียนรู้การปฏิบัติงานโดยนำประสบการณ์ของผู้ร่วมงาน มาเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของอากาศ อาจสนาม ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทย์ทหารเรือ ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ด้านการสื่อสารตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบว่า การสื่อสารด้วยหัวใจ ด้านวิริยะพบว่าการสื่อสารด้วยความรู้ใจ ด้านจิตตะ พบว่า การสื่อสารด้วยความมีเมตตา กรุณา ด้านวิมังสา พบความฉลาดในการสื่อสารกับผู้ป่วย และด้านสัมพันธภาพตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบการส่งเสริมความเสมอภาคและความเคารพต่อผู้อื่น ด้านวิริยะ พบ การใช้ความเพียรอย่างเหมาะสมในการสร้างสัมพันธภาพ ด้านจิตตะ พบว่า การปรับเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น และด้านวิมังสา พบว่า การทำงานด้วยระบบที่ทีมงานที่มีปัญญา (อากาศ อาจสนาม, 2558) 3) ระดับการบริหารองค์กร: รับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยมีมาตรฐานของการบริหารงานที่ทุกฝ่ายปฏิบัติหน้าที่โดยยึดถือข้อบัญญัติ

และระเบียบกฎเกณฑ์ของกระทรวง และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ติงามของท้องถิ่น โดยไม่มีข้อยกเว้น การปฏิบัติต่อกันโดยคำนึงถึงเกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในแนวทางที่ติงาม บนฐานของคุณธรรม จริยธรรม ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่นและไม่ใช้ความรุนแรง การตระหนักในหน้าที่สถานะของตนเองต่อการรับใช้ประชาชนที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน อีกทั้งมีวินัยในตนเองเพื่อความสงบเรียบร้อยติงามทั้งของตนเองและหมู่คณะ สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ เสนอ อัครมนตรี ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอภินิหารธรรม ขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่าหลักอภินิหารธรรมเป็นแนวทางในการ บริหารงานเพื่อให้การทำงานเป็นระบบ ระเบียบ/คำสั่งสามารถนำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมบรรลุ เป้าหมายตามวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน การวางแผนยุทธศาสตร์ การจัดองค์กร การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การตรวจสอบควบคุมและงบประมาณเข้าไปกำกับดูแล โดยยึดหลัก คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม ให้มีการทำงานเป็นทีม ความสมัครสมาน สามัคคี ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลทางปฏิบัติต่อไปอย่างยั่งยืน (เสนอ อัครมนตรี, 2558)

2. รูปแบบความผูกพันในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอภินิหารธรรมของ เทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ สามารถแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับได้แก่ การมีส่วนร่วม ในระดับบุคคล การมีส่วนร่วมในระดับการปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในระดับการบริหาร องค์กร โดยพบว่า 1) ระดับบุคคล: มนุษย์สัมพันธ์ดี ในการสร้างความผูกพันกัน บุคลากรทุกระดับ ต้องมีทาน คือ เป็นผู้ให้ มีความเสียสละ เป็นผู้มีปียวาจา เจริญด้วยความสุภาพ อ่อนหวาน อีกทั้ง เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของ ผู้อื่น สำหรับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยแลกเปลี่ยน ข้อมูลเพื่อการพัฒนาความคิดใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา การนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงถูกต้อง เป็นจริง และทันเหตุการณ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิชญาภา เมธีวรฉัตร วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาคเหนือตอนล่าง 2 ผลการวิจัยพบว่า การ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านศีล การพัฒนาเน้นไปที่การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา การ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านศีลก่อให้เกิด ทักษะ และมีบุคลิกภาพที่ดี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านสมาธิ จิตใจ การพัฒนาทรัพยากรด้านสมาธิยังก่อให้เกิด เจตคติที่ดีในการทำงาน การพัฒนา ด้านปัญญา หรือ การพัฒนาด้านความรู้ เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในขั้นสูงสุดและมีความ สำคัญสูงสุด ปัญญานามาใช้กับ ความรู้ทางวิชาการ และความคิดสร้างสรรค์ เพราะต้องให้เกิด ความรับรู้ และจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ (วิชญาภา เมธีวรฉัตร, 2558) 2) ระดับปฏิบัติงาน: รวมพลังสมานฉันท์ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับการปฏิบัติงาน ในการปฏิบัติงานโดยการนำ ความพร้อมเพรียงมาสร้าง “ความสมานฉันท์” ความสมัครสมานสามัคคีกันในองค์กร มีการ ประสานงานที่ดีด้วยการนำหลัก 5 ส. คือ สาระ ส่วนร่วม สุข สนุกสนาน และสร้างสรรค์ ให้ ผู้ปฏิบัติงานมีความสุขต่อบทบาทหน้าที่ของตน สร้างทีมงานที่ “ผูกใจกันไว้ แล้วเดินไปพร้อมกัน” เพื่อแก้ไขปัญหา หรือตอบสนองความต้องการของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของ ตน การสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ภาพที่ดีในกลุ่ม มีการยอมรับ

นับถือกันของสมาชิก การกระจายข้อมูลอย่างทั่วทั้งองค์กร และรับข่าวสารพร้อมๆกันในการคิด การพูด และการแสดงออกทางกายเป็นจุดเริ่มต้นอยู่ที่ความเห็นพ้องต้องกันเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ การมอบหมายภารกิจหน้าที่ที่มีความเสมอภาคสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก” ผลศึกษา พบว่าหลักการของการปกครองแบบราชาธิปไตย ได้แก่ หลักธรรมต่างๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้จำนวนมากเพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการใช้อำนาจของผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองแบบราชาธิปไตยมีอำนาจสิทธิ์ขาดแต่เพียงผู้เดียว และหลักการของการปกครองแบบสามัคคีธรรมมีหลักการปกครองที่สำคัญคือปรีชาญาณธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี และหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง ส่วนหลักการของการปกครองของคณะสงฆ์นั้นมีพระธรรมวินัยเป็นหลักปกครองสำคัญ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดีภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัย (นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, 2556) 3) ระดับการบริหารองค์กร: นำหลักธรรมขึ้นนำองค์กร การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับการบริหารองค์กร การมีส่วนร่วมของการบริหารองค์กรด้วยการพัฒนารูปแบบ กลไกระบบและวิธีการทำงานที่สมาชิกต้องรู้จักกันโดยนาระบบคุณธรรมเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีการยอมรับนับถือกันของสมาชิก มีการสำรวจความต้องการของผู้ร่วมงานในแต่ละฝ่ายจะช่วยให้การปรับปรุงระบบบริหารอันเกี่ยวเนื่องกับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่างๆของบุคลากรอย่างเหมาะสม การแสดงออกทางกายเป็นจุดเริ่มต้นอยู่ที่ความเห็นพ้องต้องกันเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาอย่างสร้างสรรค์และการจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรม เพื่อสร้างสรรค์วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตที่ติงามสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิชญาภา เมธีวรฉัตร วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาคเหนือตอนล่าง 2 ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านศีล (B = Behavior) การพัฒนาเน้นไปที่การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านศีลก่อให้เกิด ทักษะ และมีบุคลิกภาพที่ดี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสมาธิหรือ การพัฒนาจิตใจ (M = Mind) การพัฒนาทรัพยากรด้านสมาธิยังก่อให้เกิด เจตคติที่ดีในการทำงาน (วิชญาภา เมธีวรฉัตร, 2558)

3. รูปแบบเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอปริชาณธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ โดยพบว่า 1) ระดับบุคคล: มีระเบียบวินัยใช้ชีวิตอย่างสมดุล การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับบุคคล โดยยึดถือข้อบัญญัติ และระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆอย่างเคร่งครัด จัดรูปร่างของตนเองให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร มีภาวะผู้นำที่มีความกล้าที่จะนำความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารเพื่อก้าวสู่ความสำเร็จขององค์กร มีความพอดีและความรู้จักประมาณเพื่อใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตกับคุณภาพชีวิตในการทำงานอย่างสมดุลเกิดความเท่าเทียมกัน มีคุณภาพที่พร้อมด้วยคุณธรรมและรอบรู้ทั้งกฎระเบียบและวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมที่ติงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจิตสาธารณะ เข้าใจในภารกิจ หน้าที่รับผิดชอบของตนเองว่าต้องมีหน้าที่รับใช้ประชาชน และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน มีวินัยในตนเองจนเป็นนิสัย สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เสนอ อัครมันตา ได้

ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักการบริหารนิยธรรมขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่าหลักการบริหารนิยธรรมเป็นแนวทางในการบริหารงานเพื่อให้การทำงานเป็นระบบ ระเบียบ/คำสั่งสามารถนำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามจะต้องมีองค์ประกอบด้วย การวางแผนยุทธศาสตร์ การจัดองค์กร การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การตรวจสอบควบคุมและงบประมาณเข้าไปกำกับดูแล โดยยึดหลักคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม ให้มีการทำงานเป็นทีม ความสมัครสมานสามัคคี เคารพผู้ใหญ่อาวุโส ไม่รู้เรื่องกฎเกณฑ์ระเบียบที่ถูกต้องชอบธรรม อารมณ์รักษาประเพณี วัฒนธรรมจริยธรรมอันดีงามองค์กร และร่วมรับผลประโยชน์สูงสุดจากการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลทางปฏิบัติต่อไปอย่างยั่งยืน (เสนอ อิศวมันตา, 2558) 2) ระดับปฏิบัติงาน: ปฏิบัติหน้าที่ตามฉันทา มีการพัฒนาคนให้มีคุณภาพพร้อมคุณธรรมและรอบรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อากาศ อาจสนาม ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทย์ทหารเรือ ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ด้านการสื่อสารตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบว่า การสื่อสารด้วยหัวใจ ด้านวิริยะพบว่าการสื่อสารด้วยความรู้ใจ ด้านจิตตะ พบว่า การสื่อสารด้วยความมีเมตตา กรุณา ด้านวิมังสา พบ ความฉลาดในการสื่อสารกับผู้ป่วย และด้านสัมพันธภาพตามหลักอิทธิบาทธรรม พบว่า ด้านฉันทะ พบ การส่งเสริมความเสมอภาคและความเคารพต่อผู้อื่น ด้านวิริยะ พบการใช้ความเพียรอย่างเหมาะสมในการสร้างสัมพันธภาพ ด้านจิตตะ พบว่า การปรับเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น และด้านวิมังสา พบว่า การทำงานด้วยระบบทีมงานที่มีปัญญา 3) ระดับการบริหารองค์กร: ใช้หลักธรรมาธิปไตย โดยต้องยึดถือข้อบัญญัติ และระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆที่ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด การแสวงหาฉันทามติร่วมกัน สร้างความเข้าใจอย่างชัดเจนมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรูปแบบโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว มีมิติของความเท่าเทียม มีความเข้าใจในภารกิจ หน้าที่รับผิดชอบของตนเองว่าต้องมีหน้าที่รับใช้ประชาชน และคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน สร้างเป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของความเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิทยา จันทรแดง ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบใหม่ที่ค้นพบคือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการวิจัยในครั้งนี้ไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ 1) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน 2) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง 3) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง (วิทยา จันทรแดง, 2556)

4. รูปแบบการมีอิสระในการทำงานในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักการบริหารนิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์โดยพบว่า 1) ระดับบุคคล: มีจิตสำนึกที่ดี ในการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายมีจิตสำนึกและเจตนารมณ์ที่ดี ให้ความเคารพกฎหมาย เคารพในความสามารถ

ความเป็นพลเมืองที่ดี มีความภาคภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตน มีอิสระที่จะเลือกสมาชิกผู้ร่วมงาน และมีการตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ อีกทั้งมีการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมต่างๆ รวมไปถึงการมีสิทธิอันความชอบธรรมในการปกครองตนเอง เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดี ที่ควรประพฤติต่อกัน และใช้คุณธรรม ความดีคุ้มครองรักษาจิตใจตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิชญาภา เมธีวรฉัตร วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาคเหนือตอนล่าง 2 ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสมาธิ หรือ การพัฒนาจิตใจ (M = Mind) การพัฒนาทรัพยากรด้านสมาธิยังก่อให้เกิด เจตคติที่ดีในการทำงาน (วิชญาภา เมธีวรฉัตร, 2556) 2) ระดับปฏิบัติงาน : ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการบริหารการปฏิบัติงานด้วยตนเอง การใช้สิทธิในการเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย และหลักคุณธรรม เคารพ ให้เกียรติกันและกัน มีความรับผิดชอบในภารกิจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กร และเป็นไปตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่เป็นไปตามวิถีการดำเนินชีวิตจริง ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็นกิจนิสัย และการเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานแสดงความสามารถได้อย่างเต็มที่ที่การบริหารงานด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐ สวาสดิ์รัตน์ วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพราน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักภาวนา 4 มาใช้เป็นแนวทางหลัก จะทำให้การพัฒนาศักยภาพสามารถดำเนินการได้แม้จะอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยก็ตาม นอกจากนั้นยังสามารถพัฒนาได้ครบทุกด้านทั้งร่างกาย ระเบียบวินัยจิตใจและปัญญาปฏิภาณไหวพริบ (ณัฐ สวาสดิ์รัตน์, 2558) 3) ระดับการบริหารองค์กร: หลักการบริหารจัดการที่ดี การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในระดับการบริหารองค์กร เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการที่ดี มีการกระจายอำนาจความรับผิดชอบให้กับผู้ที่มีความรู้ความสามารถตรงกับภารกิจหน้าที่ การสั่งการเป็นไปด้วยหลักคุณธรรม มีกระบวนการทำงานในเชิงรุกที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีระเบียบแบบแผนเดียวกัน สนับสนุนการใช้ศักยภาพในตัวบุคลากรได้อย่างเต็มกำลัง การสร้างจิตสำนึกด้านหน้าที่ของบุคลากรภาครัฐ และความเป็นพลเมืองที่ดี ความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วิรัช กลิ่นสุบรรณ ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการปกครองของแคว้นวิชชีกัปปรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปีพุทธศักราช 2550” ผลการวิจัยพบว่าแคว้นต่างๆ ในสมัยพุทธกาลว่าแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ พวกที่ปกครองตัวด้วยระบอบราชาธิปไตยหรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีพระมหากษัตริย์หรือพระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้นำ โดยทำการปกครองด้วยอำนาจเด็ดขาด ส่วนอีกพวกหนึ่งปกครองด้วยการปกครองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการปกครองในปัจจุบันเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือสาธารณรัฐ ซึ่งมีการปกครองโดยการประชุมพิจารณาตัดสินกรณียกิจของแคว้นในสภาการปกครองที่เรียกว่าสังฆสภาเพื่อสอบถามความเห็นจากประชาชนหรือสภาแล้วลงมติตัดสินใจในเรื่องต่างๆ (วิรัช กลิ่นสุบรรณ, 2555)

7. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

7.1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี
- 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดตั้งศูนย์การส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรในการสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อการบริหารองค์กร
- 3) ควรพัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดบริการสาธารณะ

7.2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ควรให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ร่วมงานในระดับสูง
- 2) ควรคำนึงถึงการเป็นหุ้นส่วนขององค์กรจึงมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ
- 3) ควรเคารพในสิทธิของกันและกัน ดูแลเอาใจใส่ และเป็นมิตรต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกียรติซึ่งกันและกัน

7.3) ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วยหลักพุทธธรรม
- 2) ศึกษาบทบาทภาวะผู้นำในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรม
- 3) ศึกษาถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของเทศบาลตำบลอย่างมีสมดุลตามหลักพุทธธรรม
- 4) ศึกษาเรื่องสมรรถนะบุคลากรต่อการบริหารงานอย่างมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรม

บรรณานุกรม

- ณัฐ สวาสดิ์รัตน์. (2558). “รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครทหารพรานในจังหวัด ชายแดนภาคใต้”. *พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). *พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.* กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง. (2556). “รูปแบบและหลักการของการปกครองในพระไตรปิฎก”. *พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*

- วิชญาภา เมธีวรฉัตร. (2558). “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง 2”. *พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยา จันท์แดง. (2556). “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*. วิทยาลัย นวัตกรรมจัดการ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วิรัช กลิ่นสุบรรณ. (2555). “การศึกษาเปรียบเทียบการปกครองของแคว้นวัชชีกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปีพุทธศักราช 2550”. *สารนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. (2538). *ทฤษฎีและเทคนิคการลุ่มตัวอย่าง*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เสนอ อัสวมันตา. (2558). “รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอุปธานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี”. *พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิวัฒน์ จันตะนี. (2549). *การใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยทางธุรกิจ*. ฝ่ายบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- อากาศ อางสนาม. (2558). “รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลเชิงพุทธบูรณาการของพยาบาลสังกัดกรมแพทย์ทหารเรือ”. *พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุค Thailand 4.0 EXECUTIVE LEADERSHIP IN THAILAND 4.0

อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ*

Orapin Piyasakulkiat

บทคัดย่อ

ประเทศไทยได้พัฒนาสู่ยุค Thailand 4.0 ด้วยการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีและความคิดที่สร้างสรรค์ นวัตกรรม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ องค์กรต่างๆต้องปรับตัวในกระบวนการบริหารเพื่อ ขับเคลื่อนองค์กรให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาหลักของประเทศ โดยอาศัยการบริหารองค์กร จากผู้บริหารที่มี “ภาวะผู้นำ” ทั้งสิ้น คุณลักษณะของผู้นำในยุค Thailand 4.0 ต้องเป็นผู้ที่มี สติปัญญาดี สามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ดี มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีคุณธรรมในตนเอง มี บุคลิกภาพดี และเป็นผู้ที่สถานะทางสังคม คุณลักษณะดังกล่าวจะสามารถบริหารงานด้วยความคิด ที่สร้างสรรค์นำพาองค์กรนำไปสู่ “Value-Based Economy” ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ผู้บริหาร, เศรษฐกิจยุค 4.0

ABSTRACT

Thailand 4.0 is prosperity economic policy: to create a value-based economy that is driven by innovation, technology and creativity. In addition, for organization adjustment under Thailand 4.0 economical executive should have good conceptual, interpersonal, technical working, merit personal, good physical character and social background. That leadership characteristic brought organization toward “Value-Based Economy”.

Keywords: leadership, executive, Thailand 4.0

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่ยุค Thailand 4.0 เพื่อนำไปสู่ “Value-Based Economy” โดยการบริหารงานด้วยความคิดที่สร้างสรรค์ มีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีและการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าด้วยนวัตกรรมใหม่ๆ องค์กรต่างๆขับเคลื่อนให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาหลักของประเทศ อาศัยฐานความรู้ที่มีอยู่ การใช้ดุลพินิจในการทำงาน การวิเคราะห์

* อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

บริบทต่างๆ สภาวะแวดล้อมขององค์กร รวมไปถึงการเข้าใจพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน ที่ผู้นำองค์กรจะต้องเข้าถึงบุคลากรแต่ละคนให้มากขึ้น จำเป็นต้องมี “ภาวะผู้นำ” เพื่อการพัฒนาดังกล่าว

Thailand 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบาย ที่เปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม จากอดีตประเทศไทยพัฒนาประเทศด้วยเกษตรกรรมหรือที่เรียกว่า Thailand 1.0 เป็นยุคที่คนไทยมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาในยุค Thailand 2.0 เป็นยุคอุตสาหกรรมเบาที่มีเครื่องมือเข้ามาช่วยในการผลิต ทำให้ประเทศเริ่มมีศักยภาพมากขึ้น และยุคปัจจุบันต่อเนื่องจาก 20 ปีที่ผ่านมาเป็นยุคอุตสาหกรรมหนัก มีการผลิตและขายส่งออก โดยใช้เทคโนโลยีจากต่างประเทศเรียกว่ายุค Thailand 3.0 ที่เศรษฐกิจเติบโตเพียงแค่ 3-4% ต่อปีเท่านั้น ทำให้ประเทศไทยตกอยู่ช่วงรายได้ปานกลาง ในขณะที่ทั่วโลกมีการแข่งขันที่สูงขึ้นแต่ประเทศไทยยังติดอยู่ในโมเดลเศรษฐกิจแบบ “ทำมาก ได้น้อย” จึงเป็นเหตุให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เป็น “ทำน้อย ได้มาก” เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” และเปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ และ เปลี่ยนจากเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น เราจึงต้องเปลี่ยนสู่ยุค Thailand 4.0 เพื่อให้ประเทศไทยให้กลายเป็นกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูง ด้วยโมเดลของ Thailand 4.0 นั่นคือ “มันคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”

อย่างไรก็ตาม ในยุคการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาประเทศสู่ยุค Thailand 4.0 ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมนั้น ต้องอาศัยผู้บริหารที่มี “ภาวะผู้นำ” ในการขับเคลื่อนองค์กรให้สอดคล้องกับทิศทางพัฒนาหลักของประเทศทั้งสิ้น

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (Leadership of Executive)

2.1 ผู้นำและภาวะผู้นำ (Leader and Leadership)

ผู้นำ (Leader) กับภาวะผู้นำ (Leadership) มีความหมายแตกต่างกัน กล่าวคือ

ผู้นำ คือ บุคคลที่มีบทบาทที่สำคัญที่ทำให้องค์การบรรลุเป้าหมาย ผู้นำมาจากการได้รับเลือกจากผู้อื่นให้เป็นผู้ นำ และการเป็นหัวหน้าของกลุ่ม (Halpin, 1966: pp. 27-28) เป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจโดยการเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกให้มีอิทธิพล และบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถที่จะจูงใจ ชักนำ หรือชี้แนะให้สมาชิกของกลุ่มรวมพลังเพื่อปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ของกลุ่มให้สำเร็จ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2536 ค: 8) และเป็นบุคคลในกลุ่มที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ควบคุมหรือประสานงานในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับภารกิจของกลุ่ม (Fiedler, 1967, p. 8) มีอิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ (Dejnozka, 1983: p. 94) อีกทั้งมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ เป็น

สัญลักษณ์ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม สามารถนำกลุ่มให้พ้นจากความทุกข์ยาก จัดปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ จนสามารถบรรลุตามเป้าหมายของสังคมที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล (Bennis and Nanus ,1985, p. 215)

ภาวะผู้นำ เป็นคำศัพท์ทางการบริหาร แสดงถึงความเป็นผู้นำของผู้บริหาร มีความสามารถในการนำและกลุ่มของผู้นำ (Hornby, Cowle, and Lewis ,1993: p. 708) ชักนำให้ "ผู้ใต้บังคับบัญชาประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่เขาประสงค์" (Bennis ,1959: p. 259) มีการจูงใจบุคคลอื่นให้กระทำการมุ่งสู่เป้าหมายได้อย่างกระตือรือร้น" (Davis ,1967: p. 96) โดยใช้อิทธิพลซึ่งไม่มีลักษณะบังคับเพื่อที่จะอำนวยความสะดวก และประสานงานกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกของกลุ่มเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่มตามที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งคุณสมบัติของสภาวะการเป็นผู้นำจะเป็นรองจากลักษณะภายในบุคคลที่สามารถใช้อิทธิพลดังกล่าวได้เป็นผลสำเร็จ" (Jaco ,1982: p. 315) อีกทั้งยังเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพลและอำนาจ (Fiedler and Chemers ,1974: p. 4) และยังเกี่ยวข้องกับการความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเกิดจากการที่สมาชิกในกลุ่มรับรู้ว่ามีสมาชิกคนหนึ่งมีสิทธิที่จะกำหนดแบบแผนพฤติกรรมของมวลสมาชิก (Janda, 1960, p. 358)

2.2 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ภาวะผู้นำในมุมมองของกระบวนการบริหาร หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้นำพยายามใช้อิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นให้เป็นไปในทิศทางที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้ว ภาวะผู้นำจึงเป็นปัจจัยที่มีพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงมากที่สุดปัจจัยหนึ่งขององค์การ เพราะเหตุว่าในบางครั้งความมีภาวะผู้นำสามารถกระตุ้นให้ผู้ตามทำงานให้ได้ผลผลิตสูงสุด และในทางตรงกันข้ามบางครั้งความขาดภาวะผู้นำก็เป็นตัวทำลายความแข็งแกร่งขององค์การ และอาจมีผลต่อความอยู่รอดขององค์การ (Trewatha and Newport ,1982: p. 384) ผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จะช่วยให้กลุ่มได้ก้าวหน้าไปสู่จุดประสงค์ ช่วยทำให้กลุ่มคงอยู่ได้ และช่วยให้สมาชิกของกลุ่มสมปรารถนาในสิ่งที่ต้องการโดยสิ่งที่ต้องการนั้นเป็นตัวกระตุ้นให้เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม (Boles and Davenport,1975, pp. 154-155) ภาวะผู้นำจึงเป็นกลไกในการบริหารงานขององค์การ (Katz and Kahn ,1978: p. 528) ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การเป็นอย่างมากเพราะเป็นปัจจัยที่ทำให้องค์การมีชีวิตชีวา สามารถดำรงอยู่ได้ นอกจากนี้ ภาวะผู้นำยังช่วยพัฒนาองค์การไปในทิศทางใหม่ๆ ที่องค์การต้องการมุ่งไปสู่ทิศทางนั้นได้ (Bennis and Nanus ,1985: pp. 2-3)

ผู้บริหาร คือ ผู้นำองค์การที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ นักบริหารจึงจำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์แห่งการบริหารที่จะสามารถจูงใจให้ผู้ร่วมงานร่วมดำเนินการอย่างมุ่งมั่นจนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ขององค์กร มีการวางแผนเกี่ยวกับงาน เงิน เทคโนโลยี และคน จากการกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในองค์กร และเป็นผู้ที่ประสานงานให้เกิดความร่วมมือระหว่างสมาชิกในองค์กร และยังหมายถึง นักจัดการ (Manager) ซึ่งมีหน้าที่จัดการทรัพยากร (คน เงิน วัสดุ ดิน และ ฯลฯ) ที่มีความพยายามทำสิ่งต่างๆให้ถูกต้อง (Managers do thing right) “นักบริหาร” ที่ดีเปลี่ยนจากฐานะผู้ควบคุมสั่งการ (Director) มาเป็นผู้ให้การสนับสนุน (Facilitator) เปลี่ยนจากการแข่งขันมาเป็นการร่วมมือ (Collaboration) ลดการให้ความสำคัญกับวัตถุมาให้ความสำคัญกับคน และท้ายที่สุดเปลี่ยนแปลงจากความเหมือนมาเป็นความหลากหลายในองค์กรการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้องค์กรต้องการนักบริหารที่เป็น “ผู้นำ” (Leader) มากกว่า “ผู้จัดการ” (Manager) นักบริหารที่เป็นผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ทำสิ่งที่ดีที่ถูกต้อง (Leaders do the right thing) ให้กับองค์กร การเป็นผู้บริหารในปัจจุบันจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทั้งนี้เพราะองค์กรในยุคสมัยใหม่ (New society) ซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้ความรู้เป็นพื้นฐาน (Knowledge based organization) มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา (Learning Organization) มุ่งแสวงหาความเป็นเลิศ (In Search for Excellent) มีความโปร่งใส (Transparent) และมีความเป็นมาตรฐาน (Standardization) การที่ผู้บริหารจะทำให้้องค์กรประสบความสำเร็จในสังคมสมัยใหม่ได้ จึงจำเป็นต้องใช้คุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานสำคัญ

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

การบริหารองค์กรในปัจจุบัน มีส่วนประกอบที่สำคัญหลายอย่างขององค์กรที่จะช่วยให้องค์กรนั้นอยู่ได้โดยไม่ล้ม มีความเจริญก้าวหน้า และบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำ หัวหน้า หรือผู้บังคับบัญชาขององค์กรนั้น ภาวะผู้นำนับเป็นเรื่องที่ได้รับการกล่าวขวัญถึงอย่างกว้างขวางในทุกองค์กร โดยทั่วไปมนุษย์มักมีความเชื่อและคาดหวังว่าบุคคลที่เป็นผู้นำจะต้องมีศักยภาพเพียงพอที่จะทำให้้องค์กรมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในองค์กร และสังเกตเห็นได้ทั่วไปจากพฤติกรรมการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันของมนุษย์ การทำหน้าที่ผู้นำ มีตำแหน่ง มีอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการ ภาวะผู้นำจึงเป็นองค์ประกอบทางการบริหารอย่างหนึ่งที่มีความเป็นพลวัต ในทุกองค์กรภาวะผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้นมักจะลดสัดส่วนของการใช้อำนาจตามตำแหน่งลงให้เหลือน้อยที่สุด และสิ่งที่ผู้นำต้องการ คือ ความเห็นพ้องจากผู้ตามมากกว่าการบังคับให้ร่วมมือ จึงมีคำกล่าวทางการบริหารที่ว่า “ผู้บริหารที่เดินนำหน้า คือ ผู้นำแห่งความหวัง ผู้บริหารที่ชอบผลักหลัง คือ ผู้บริหารที่หย่อนสมรรถภาพ” (The poor manager drives; the good manager leads) (Trewatha and Newport, 1982: pp. 383-384) จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำมีนักวิชาการได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่หลากหลายแนวคิด ดังนี้

1) **ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ (Trait Leadership)** เป็นแนวคิดที่เน้นการหาคุณลักษณะทั่วไปของผู้นำความสำคัญกับคุณลักษณะส่วนตัว (Personal Traits) ของผู้นำ โดยพยายามแยกแยะว่าคุณลักษณะใดบ้างที่ดำรงอยู่ในตัวผู้นำ ที่มีการระบุกันมากกว่าเป็นตัวชี้วัดความเป็นผู้นำ คือ ความเฉลียวฉลาด (Intelligence) ความซื่อสัตย์ (Honesty) และความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) แนวทางนี้จึงรู้จักกันอีกนานประหนึ่งว่า แนวทาง “บุรุษผู้ยิ่งใหญ่” (The great man approach) และมีความเชื่อว่า มีคนบางคนเท่านั้นที่เกิดมาเพื่อเป็นผู้นำ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ บุคคลคนใดจะเป็นผู้นำในอนาคตได้หรือไม่ ได้ถูกกำหนดล่วงหน้าโดยธรรมชาติแล้ว โดยมีจุดร่วมสำคัญ 7 ประการของคุณลักษณะเชิงบุคลิกภาพกับการเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จ คือ ความเฉลียวฉลาด การริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะด้านสังคม ความเชื่อมั่นในตนเอง พลังแห่งความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์มั่นคงต่อหลักการ (พิชาย รัตนติลก ณ ภูเก็ต, 2552, หน้า 172) ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะมีส่วนในการสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจ ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวของกลุ่มได้ แนวคิดภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ ได้กล่าวถึงการมีคุณลักษณะที่เหมาะสม และสอดคล้อง จะช่วยให้ผู้นำมีแนวโน้มที่จะเกิดประสิทธิผลมากขึ้น แต่ก็ไม่อาจรับประกันได้แน่นอนว่าจะต้องมีประสิทธิผล ผู้นำที่มีคุณลักษณะแบบหนึ่งเฉพาะตนเองอาจมีประสิทธิผลได้ในสถานการณ์หนึ่ง แต่ในอีกสถานการณ์หนึ่งอาจไร้ประสิทธิผลก็ได้ ยิ่งกว่านั้นผู้นำที่มีแบบแผนของคุณลักษณะนี้แตกต่างกัน แต่สามารถที่จะมีประสิทธิผลได้ในสถานการณ์เดียวกัน (Bass ,1990 และ Mosley,1996)

กล่าวได้ว่า ผู้นำเชิงคุณลักษณะเป็นการมองลักษณะสำคัญ 7 ประการของบุคลิกภาพในการเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จ คือ ความเฉลียวฉลาด ความซื่อสัตย์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีทักษะด้านสังคม มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีพลังแห่งความรับผิดชอบ และมั่นคงต่อหลักการ

2) ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม (Behavioral Leadership)

ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม (Behavioral Leadership) มุ่งศึกษารูปแบบพฤติกรรมใดที่ดีที่สุดในการนำ เพื่อนำเอาแบบนั้นไปพัฒนาให้บุคคลมีรูปแบบพฤติกรรมแบบนั้นเพื่อที่จะได้ผู้นำที่มีคุณภาพ โดยเชื่อว่า ภาวะผู้นำถูกสร้างขึ้นได้ไม่ใช่เป็นมาโดยกำเนิด (Made not Born) เป็นการศึกษาภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมที่ใช้อำนาจ พฤติกรรม การบริหารจัดการ โดยระบุพฤติกรรมผู้นำไว้ 2 แบบ คือ

(1) **พฤติกรรมของผู้นำแบบมุ่งคน** ผู้นำแบบนี้จะเน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล สนใจ และเข้าใจความต้องการของพนักงาน

(2) **พฤติกรรมของผู้นำแบบมุ่งงาน** ผู้นำแบบนี้จะเน้นไปที่ผลผลิตเป็นสิ่งสำคัญ จึงให้ความสำคัญกับงาน และเทคนิคต่าง ๆ ในการผลิต เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้โดยมองว่าพนักงานเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่ทำให้งานสำเร็จเท่านั้น (Lunenburg & Ornstein, 1996: pp. 128-129)

แนวทางดังกล่าวสามารถแบ่งเป็น 4 ระบบ ได้แก่

ระบบที่ 1 พฤติกรรมผู้นำเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ (Exploitative Autocratic) ระบบนี้ผู้นำจะเป็นผู้ตัดสินใจทุกอย่างว่าต้องทำอะไร ใครต้องทำ ต้องทำอะไร ทำที่ไหน และจะต้องให้เสร็จเมื่อไร ถ้างานไม่สำเร็จจะต้องมีการลงโทษ ผู้นำไว้ใจผู้ตามน้อย ระดับความไว้วางใจ และความเชื่อมั่นระหว่างผู้นำ และผู้ตามจะมีต่ำ

ระบบที่ 2 พฤติกรรมผู้นำแบบเผด็จการอย่างมีเมตตา (Benevolent Autocratic) ระบบนี้ผู้นำยังเป็นคนตัดสินใจอยู่ แต่ให้ผู้ตามมีอิสระอย่างบ้าง ผู้นำแบบนี้จะมีเจตคติแบบพ่อปกครองลูก トラบิตที่ผู้ตามยังปฏิบัติตามระเบียบอยู่ ผู้นำจะดูแลผู้ตามเป็นอย่างดี ระดับความไว้วางใจ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ และผู้ตามยังคงต่ำอยู่

ระบบที่ 3 พฤติกรรมผู้นำแบบปรึกษาหารือ (Consultative) ระบบนี้ผู้นำจะปรึกษาหารือกับผู้ตามก่อนที่จะกำหนดเป้าหมายหรือการตัดสินใจ ผู้ตามมีอิสระมากขึ้นอีก ผู้นำระบบนี้ต้องการความคิดเห็นของผู้ตามก่อนตัดสินใจ ผู้นำจะให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำงานดี มากกว่าการลงโทษเมื่อทำงานผิดพลาด เป็นแรงจูงใจให้ผู้ตาม บรรยากาศเป็นกันเอง ความไว้วางใจ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามมีสูง

ระบบที่ 4 พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative) ระบบนี้ผู้นำเน้นให้ผู้ตามมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการกำหนดเป้าหมาย และการตัดสินใจ ผู้ตามเป็นอิสระ ถกเถียงกับผู้นำได้ ผู้นำแสดงความสนับสนุนแทนการข่มขู่ ทุกส่วนของผู้ตามมีส่วนร่วมในการบริหารงานทั่วทั้งองค์กร (Likert ,1967: pp. 126-127)

กล่าวได้ว่าภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม เป็นการศึกษาโดยมุ่งเน้นพฤติกรรมของผู้นำแบบมุ่งคนที่เน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และพฤติกรรมของผู้นำแบบมุ่งงาน ที่การทำงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ โดยสามารถแบ่งพฤติกรรมออกเป็น 4 แบบ ได้แก่ 1) พฤติกรรมผู้นำเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จผู้นำจะเป็นผู้ตัดสินใจทุกอย่าง แต่เกิดความไว้วางใจน้อยระหว่างผู้นำกับผู้ตาม 2) พฤติกรรมผู้นำแบบเผด็จการอย่างมีเมตตา ระบบนี้ผู้นำยังเป็นคนตัดสินใจอยู่ แต่ให้ผู้ตามมีอิสระอย่างบ้าง ระดับความไว้วางใจยังคงต่ำอยู่ 3) พฤติกรรมผู้นำแบบปรึกษาหารือ ผู้นำจะปรึกษาหารือกับผู้ตามก่อนที่จะกำหนดเป้าหมายหรือการตัดสินใจ ผู้ตามมีอิสระมากขึ้น บรรยากาศเป็นกันเอง ระดับความไว้วางใจ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามมีสูง 4) พฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม ระบบนี้ผู้นำเน้นให้ผู้ตามมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการกำหนดเป้าหมาย และการตัดสินใจ ผู้ตามเป็นอิสระ ถกเถียงกับผู้นำได้ ผู้นำแสดงความสนับสนุนแทนการข่มขู่ ทุกส่วนของผู้ตามมีส่วนร่วมในการบริหารงานทั่วทั้งองค์กร

3) ภาวะผู้นำ Full Range (Full Range Leadership-FRL)

แนวคิดภาวะผู้นำ Full Range (Full Range Leadership-FRL) เป็นการศึกษาภาวะผู้นำ โดยเริ่มจากภาวะผู้นำที่ไม่มีภาวะผู้นำ (Laissez-Faire--LF) ซึ่งเป็นภาวะผู้นำพิสัยต่ำ (Low Range) ผ่านไปยังภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership--TA) ซึ่งถือเป็นภาวะผู้นำพิสัยกลาง (middle range) ไปสู่ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพ (Transformational Leadership--TF) ซึ่งถือว่าเป็นภาวะผู้นำพิสัยสูง (High Range) ผู้นำที่มีภาวะผู้นำพิสัยต่ำจะเป็นผู้นำที่ขาดประสิทธิผล ผู้ตามปฏิบัติงานได้ต่ำกว่าที่คาดหวัง ผู้นำที่มีภาวะผู้นำพิสัยกลางจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลในระดับปานกลาง ผู้ตามปฏิบัติงานได้ต่ำกว่าที่คาดหวังถึงตามที่คาดหวัง ผู้นำที่มีภาวะผู้นำพิสัยสูงจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลสูง ผู้ตามปฏิบัติงานได้สูงกว่าความคาดหวัง กล่าวคือ แนวคิดภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำ Full Range นั้นเป็นการผสมผสานกันระหว่างแนวคิดภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนกับภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพ ซึ่งผู้นำจะต้องขับเคลื่อนผู้ตามให้เกิดเจตคติที่เป็นประโยชน์ของกลุ่ม ขององค์กร และสังคมเหนือกว่าการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน โดยการสร้างให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ผู้ตามบนพื้นฐานของแนวคิดภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน ประกอบด้วยพฤติกรรมผู้นำ 3 แบบ มาผสมผสานต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ คือ ภาวะผู้นำแบบปล่อยตามสบาย (Laissez-faire Leadership) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) และภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพ (Transformational Leadership) ซึ่งภาวะผู้นำแบบตามสบายนั้น ผู้นำหลีกเลี่ยงการตัดสินใจถือเป็นขั้นสุดท้ายต่ำสุดของภาวะผู้นำหรือเรียกว่า เป็นผู้นำแบบเสรีนิยม (Laissez-faire) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนนั้นผู้นำจะมีพฤติกรรมทำให้รางวัลตามสถานการณ์ที่เหมาะสม (Contingent Reward) การบริหารงานแบบวางเฉยเชิงรุก และเชิงรับ (Management-by-exception active & passive) ส่วนภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพนั้นผู้นำมีลักษณะพฤติกรรมที่มีบาร์มีน่าเชื่อถือ (Idealized Influence) การดลบันดาลใจ (Inspirational Motivation) การกระตุ้นผู้ตามให้ใช้ปัญญา (Intellectual Stimulation) การให้ความสำคัญเป็นรายบุคคลอย่างทั่วถึง (Individualized Consideration) นักวิชาการได้สรุปว่า “ภาวะผู้นำ Full Range นั้น เหมาะสมอย่างยิ่งกับการบริหารท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนเพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ เพราะว่าภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนนั้นบริหารงานเพื่อรักษาสภาพเดิม (Quit Pro Quo) เท่านั้น ผู้ตามมักทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนเพื่อให้ได้รับรางวัล พวกเขาจึงหลีกเลี่ยงความเสี่ยง แทนการบริหารจัดการความเสี่ยง ซึ่งแนวคิดนี้มีพื้นฐานจากแนวคิดของ (Bass and Avolio, 1994) ซึ่งกล่าวว่า “ภาวะผู้นำ Full Range นั้น จะต้องนำเอาภาวะผู้นำแบบเสรีนิยม ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน และภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพมาเชื่อมต่อกัน และพัฒนาอย่างเป็นระบบ เป็นการแยกแยะให้เห็นถึงผู้นำที่มีประสิทธิผล และผู้นำที่ขาดประสิทธิผล โดยผ่านแนวความคิดของภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน และภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพ

โดยสรุปแล้ว ภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำ Full Range นั้น เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำแบบเสรีนิยมที่มีพิสัยต่ำ ผ่านภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนซึ่งมีพิสัยกลาง ไปสู่ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพซึ่งมีพิสัยสูง เพื่อมุ่งสู่พิสัยที่สมบูรณ์ของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลนั่นเอง

4) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

แนวคิดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovation) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการทำสิ่งใหม่ขึ้นมา มีความสามารถในการใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ และประสบการณ์ทางเทคโนโลยีหรือการจัดการ มาพัฒนาและผลิตสินค้าใหม่ กระบวนการผลิตใหม่ หรือบริการใหม่ซึ่งตอบสนองความต้องการของตลาด เป็นการสร้างสินค้าและบริการให้มีความโดดเด่น ที่มีความแตกต่างจากสิ่งที่มีในท้องตลาด ด้วยการผสมผสานกันของสิ่งสองสิ่ง นั่นคือ จุดแข็งของสินค้าและบริการนั้น กับความเข้าใจในช่องว่างทางการตลาดที่ยังไม่มีใครค้นพบ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2543: 10) หากกล่าวถึงนวัตกรรมเป็นแนวความคิด (Idea) ที่ปัจเจกบุคคลรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งความหมายในแง่นี้ นวัตกรรมก็คือ แนวความคิดใหม่ (New Idea) นั่นเอง นวัตกรรมเป็นความรู้ วิธีปฏิบัติหรือวัตถุที่ปัจเจกบุคคลรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับตนเอง ถึงแม้ว่าสิ่งดังกล่าวได้รับการนำไปใช้หรือปฏิบัติจนผ่านช่วงเวลาหนึ่งไปแล้ว แต่ถ้ายังคงมีความรู้สึกว่าเป็นใหม่ ในบุคคลใดแล้ว ก็ยังคงเรียกว่านวัตกรรม นวัตกรรมเป็นความใหม่และความแตกต่าง โดยอาจอยู่ในรูปปฏิบัติ เทคนิคหรือเรื่องราวที่ใหม่ และแตกต่างจากจากสิ่งที่มีอยู่เดิม (Rogers, 1962:13) ความเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมต้องมีความพร้อมในการนำองค์กร นำงาน นำคน และนำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมโลก สังคมไทยในทศวรรษหน้า ได้อย่างสง่างาม เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบความเป็นผู้นำไปด้วยทักษะความสามารถในด้านต่างๆ เป็นผู้มีความบุคลิกภาพดี มีคุณลักษณะทางสังคมดีและเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ บทบาทหน้าที่ที่เข้าใจบริบทของงาน ขององค์กรและสังคมเป็นอย่างดี(พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, 2559) จากการศึกษาคุณลักษณะของผู้นำเชิงนวัตกรรมของ (อรอนงค์ โรจน์วิวัฒนบุลย์, 2554) พบว่าคุณลักษณะของผู้นำเชิงนวัตกรรม มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 องค์ประกอบคุณลักษณะด้านทักษะ (Skill) ประกอบด้วย วิสัยทัศน์นำการเปลี่ยนแปลง (Visionary and Leading Change) การถ่ายทอดความคิดสู่การปฏิบัติ (Alignment and Execution) ความสามารถในการเรียนรู้ (Capability to Learn) ทักษะในการกระตุ้นการสร้างนวัตกรรม (Encourage Innovation) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) การสร้างความไว้วางใจ (Trusted Influence) การขับเคลื่อนผลลัพธ์ (Drive Results and Outcomes) การแก้ไขปัญหา (Problem Solving) ด้านที่ 2 องค์ประกอบคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ (Personality) ประกอบด้วยกล้าเสี่ยง (Risk Takers) มีจิตใจเปิดกว้างเป็นผู้ฟังที่ดี (Opened Minded) มีจิตวิญญาณผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Instinct) ชอบความท้าทาย (Challenge Rule and Past Practices) เชื้อในสัญชาตญาณ (Intuition Minded) ความมีคุณธรรม (Integrity) และกล้าเปลี่ยนแปลง (Leading Change) ด้านที่

3 องค์ประกอบคุณลักษณะด้านทางสังคม (Social Characteristics) ประกอบด้วย การจูงใจผู้อื่น (Motivating Others) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Communication) มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) มีความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านที่ 4 องค์ประกอบด้านคุณลักษณะด้านบทบาทหน้าที่ (Role) ประกอบด้วย บทบาทการเป็นผู้นำความคิด (Idea Leader, Participation) การสร้างบรรยากาศ องค์การแห่งการเรียนรู้ (Creating Leader, Participation) การเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) หน้าที่การให้รางวัลความสำเร็จ (Reward Success) และเป็นผู้จุดประกายสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiring)

กล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม คือ ผู้ที่มีทักษะ มีบุคลิกภาพ มีบทบาทหน้าที่ ในการใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ และประสบการณ์ทางเทคโนโลยีหรือการจัดการ มาพัฒนา และผลิตสินค้าใหม่ กระบวนการผลิตใหม่ หรือบริการใหม่ที่มีความโดดเด่น และยังไม่มีใครค้นพบ

2.4 คุณลักษณะภาวะผู้นำในการบริหารในยุค Thailand 4.0

คุณลักษณะของผู้นำในยุค Thailand 4.0 หากพิจารณาจากแนวคิดภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม แนวคิดภาวะผู้นำ Full Range และ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ดังที่กล่าวมาแล้วจะพบว่า การบริหารงานในยุค Thailand 4.0 จะต้องค้นหาผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับยุค Thailand 4.0 ในอันดับแรกต้องเป็นผู้ที่มีปัญญาเพราะ Thailand 4.0 จะเน้นเรื่องนวัตกรรม ผู้ที่มีสติปัญญานั้นถึงจะสามารถสรรค์สร้างนวัตกรรมได้ อันดับต่อมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องอาศัยมีความกล้าหาญที่จะนำความเปลี่ยนแปลงเพื่อเป้าหมายแห่งความสำเร็จที่ต้องการ และความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานโดยฟันฝ่าปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ไปได้ และบุคลิกภาพของผู้นำซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เสริมสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธา ขวัญกำลังใจจากผู้ตาม กล่าวโดยรวมผู้นำในยุค Thailand 4.0 จะต้องเป็นทั้งผู้ที่มีสติปัญญาดี มีความพฤติกรรมดี และมีบุคลิกภาพที่ดี โดยสามารถวิเคราะห์ถึงคุณสมบัติที่สำคัญของภาวะผู้นำในยุค Thailand 4.0 ได้ดังนี้

ประการที่หนึ่ง คุณลักษณะของผู้ที่มีความคิดและสติปัญญาดี (Conceptual Characteristics) ผู้นำในยุค Thailand 4.0 จะต้องมีความฉลาดรู้ กล่าวคือ ผู้นำที่ดีต้องรู้จักว่าอะไรผิด อะไรถูก เป็นเรื่องของปัญญาแยกแยะว่าสิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร ส่วนเรื่องของการฉลาดรู้ เป็นเรื่องด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถตัดสินใจได้ทันท่วงทีในการแก้ปัญหา ซึ่งหมายความว่า ผู้นำต้องมีความฉลาดหลักแหลม คิดวิเคราะห์และคาดการณ์ได้อย่างเป็นระบบ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองรอบ มองลึกในการหยั่งรู้และคาดคะเนได้ดีกว่าผู้อื่น การมองเห็นอนาคตได้ชัดเจนทำให้สามารถเตรียมการแก้ปัญหาและเตรียมการดำเนินการอย่างได้ผล มีใจคอยแต่แก้ปัญหาอย่างเดียว เพราะถ้าเราสามารถคาดคะเนล่วงหน้า ความเสี่ยงจะน้อย จะเกิดประสิทธิผลในการบริหารงานมากขึ้น ดังนั้น ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีสติปัญญา รู้จักสร้างวิสัยทัศน์ และกำหนดวิสัยทัศน์ที่

เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมขององค์กรในอนาคต และจะต้องมุ่งมั่นผลักดันให้วิสัยทัศน์นั้นเป็นจริง ต้องรอบรู้โดยสนใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอๆจากการอ่าน การฟัง การพูดคุยกับผู้รู้เพื่อที่จะได้ทันข่าวทันเหตุการณ์ ได้รับข้อมูลในมุมมองกว้างและลึก เป็นการช่วยเปิดหูเปิดตาและเปิดใจผู้นำให้กว้างไกลขึ้น เพื่อตามนวัตกรรมให้ทันเพื่อจะนำการคิดนอกกรอบและคิดสร้างสรรค์เป็นบุคคลเหล่านี้จะสามารถกำหนดแนวทางตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการพัฒนาประเทศไทย 4.0 ได้

ประการที่สอง คุณลักษณะของผู้ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น (Interpersonal Characteristics) เนื่องจากในยุค Thailand 4.0 นั้น เป็นยุคแห่งการใช้ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนาต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบุคคลและระหว่างองค์กรเป็นอย่างมาก การสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีความชัดเจน สามารถสื่อสารสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นได้ มีทัศนคติเชิงบวก เป็นประโยชน์ต่อสังคม นอกจากการสื่อสารที่ดีแล้วการควบคุมอารมณ์ก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน การที่จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นนั้น ตนเองจะต้องรู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม สามารถควบคุมอารมณ์และควบคุมความต้องการของตนเองได้ รู้จักเห็นใจผู้อื่น ใส่ใจผู้อื่น เข้าใจและยอมรับผู้อื่น ด้วยพฤติกรรมที่เหมาะสม มีรับผิดชอบและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

ประการที่สาม คุณลักษณะของผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการทำงาน (Technical Working Characteristics) ต้องเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานสูงหมายถึง ผู้นำเช่นนี้จะมีความมั่นคงในการปฏิบัติงานไปสู่จุดหมายที่ต้องการนั้น แม้จะพบอุปสรรคใดใดก็ตาม คงมีความเพียรพยายามในการใช้ความสามารถสูงสุดของตนเพื่อให้งานสำเร็จ ความมุ่งมั่น ตั้งใจจริงของผู้นำจะทำให้ผู้นำได้รับการยอมรับนับถือเกิดความผูกพันและความเต็มใจช่วยเหลือทั้งจากผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งหัวหน้าอีกด้วย ในทางตรงกันข้ามผู้นำที่ขาดความมั่นใจตนเองนั้น จะมีการแสดงออกในลักษณะของการขาดความเชื่อมั่นลังเล ไม่แน่ใจ ในการตัดสินใจ ทำให้ความน่าเชื่อถือ เชื้อถือ ศรัทธาลดลง ส่งผลให้การมีอิทธิพลต่อผู้อื่นน้อยตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดภาวะวิกฤติที่ผู้นำจะต้องแสดงออกด้วยความมั่นใจและมีความเด็ดเดี่ยวเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะความสำเร็จขึ้นอยู่กับ การยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา ที่เห็นผู้นำของตนเป็นผู้ที่มีความรอบรู้และมีความกล้าหาญสูงพอต่อการแก้ไขวิกฤตินั้นอย่างมีประสิทธิภาพ ความมั่นใจตนเองเป็นพฤติกรรมของผู้นำที่จำเป็นต่อการแก้ปัญหา ผู้นำที่มีความมั่นใจตนเองต่ำมักจะทอดทิ้งปัญหาให้เป็นความรับผิดชอบของผู้อื่นในขณะที่ผู้นำซึ่งมีความมั่นใจสูงจะกระตือรือร้นเข้ากำกับปัญหาด้วยตนเอง และนำปัญหาเข้าหารือกับลูกน้องของตน โดยผู้นำต้องมีความรู้ เข้าใจ ความสามารถในการปฏิบัติงาน สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย มีวิธีการถ่ายทอดและสอนงานให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้นำลักษณะนี้ต้องมีความมั่นใจในตนเอง (Self-confidence) เช่น การเคารพนับถือตนเอง (Self-

esteem) และความมีประสิทธิภาพในตนเอง (Self-efficacy) เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า ความมั่นใจตนเองเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้นำที่มีประสิทธิผลต่างจากผู้นำที่ไม่มีประสิทธิผล

ประการที่สี่ คุณลักษณะของผู้มีคุณธรรม (Merit Personal Characteristics) การเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนองค์กรในยุค Thailand 4.0 จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม เป็นผู้ที่มีสัจจะ ต้องพูดความจริง (Truth) มีความซื่อสัตย์สุจริต (Honesty) มีความรับผิดชอบในหน้าที่ (Sense of Duty) มีความอดกลั้น (Patience) มีความเป็นธรรม (Fair Play) เข้าใจผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Consideration for Others) และมีความเมตตา (Kindness) เป็นแบบอย่างให้กับคนอื่นได้ดี โดยเฉพาะการเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ที่จะต้องมีทั้งศาสตร์การบริหารและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ที่ทำให้เกิดความร่วมมือในการที่จะพัฒนาองค์กร ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

ประการที่ห้า คุณลักษณะของผู้มีบุคลิกภาพที่ดี (Physical Characteristics) ซึ่งตามหลักการแล้วแม้จะเป็นองค์ประกอบเล็กๆของการเป็นผู้นำที่มองเพียงลักษณะ หรือภาพลักษณ์ภายนอก เช่น อายุ ส่วนสูง พละกำลัง น้ำหนัก โหงวเฮ้ง อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นส่วนสนับสนุนในการสร้างความน่าเชื่อถือของผู้นำแต่ละคนในการใช้ภาวะผู้นำต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เสมือนคำกล่าวที่ว่า "บุคลิกภาพที่ดี มีผลต่อความเชื่อมั่น เชื่อถือ ศรัทธา"

ประการสุดท้าย คุณลักษณะของผู้มีสถานะทางสังคม (Social Background Characteristics) ในสังคมไทยจะยอมรับและคาดหวังต่อผู้นำที่มีสถานะทางสังคมให้เป็นผู้ที่มีอำนาจในการบริหาร ผู้นำแบบนี้ได้รับความไว้วางใจและเชื่อมั่นจากผู้ตามในทุกเรื่องอย่างเต็มที่ ในทางตรงกันข้ามเพื่อให้เกิดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำที่ได้รับการยอมรับ มีความเชื่อมั่น และศรัทธาจากผู้ตามควรยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วย เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ส่งเสริมการสื่อสารทั้งจากบนลงล่างจากล่างขึ้นบน สนับสนุน ส่งเสริมให้การตัดสินใจกระจายไปทั่วองค์กรให้ผู้บริหารทุกระดับตัดสินใจ โดยคำนึงถึงจิตใจและความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคนที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม เพื่อเป็นแรงกระตุ้นที่ช่วยทำให้มีความสำเร็จ ความรับผิดชอบร่วมกันด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) ช่วยเหลือ (Contribution) และร่วมรับผิดชอบ (Responsibility) ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแก้ปัญหาและร่วมกันประเมินผล เพื่อผลักดันให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ ต้องเป็นผู้ที่ความเข้าใจถึงประเภทของการให้มีส่วนร่วมด้วย

บทสรุป

Thailand 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบาย ที่เปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เพื่อนำไปสู่ “Value-Based Economy” องค์กรต่างๆต้องปรับตัวในกระบวนการบริหารเพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาหลักของประเทศ ด้วย

ความคิดที่สร้างสรรค์ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ต้องอาศัยการบริหารองค์กรจากผู้บริหารที่มี “ภาวะผู้นำ” ทั้งสิ้น

คุณลักษณะของผู้บริหารในยุค Thailand 4.0 หากพิจารณาจากแนวคิดภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม แนวคิดภาวะผู้นำ Full Range และ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับยุค Thailand 4.0 มี 6 ประการ กล่าวคือ จะต้องเป็นทั้งผู้ที่มี**สติปัญญาดี** รู้จักว่าอะไรผิด อะไรถูก แยกแยะว่าสิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร และเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานจากการที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองรอบ มองลึกในการหยั่งรู้และคาดคะเนได้ดีกว่าผู้อื่น ประกอบกับการตัดสินใจที่ทันท่วงทีการแก้ปัญหาได้อย่างฉับไว **สามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ดี** สามารถสื่อสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นได้ มีทัศนคติเชิงบวก ดำรงตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ควบคุมอารมณ์ได้ และเข้าใจและยอมรับฟังผู้อื่น **มีความมุ่งมั่นในการทำงาน** ต้องเป็นผู้ที่มีความมั่นใจ และความกล้าหาญสูง มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา และการเปลี่ยนแปลงในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล **มีคุณธรรม** เป็นผู้ที่มีสำนึก มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบในหน้าที่ **ผู้ที่มีบุคลิกภาพดี** มีภาพลักษณ์ที่สามารถสร้างความเชื่อมั่น เชื่อถือ ครีธาให้กับผู้ตามได้ และ **เป็นผู้ที่สถานะทางสังคม** เป็นผู้ที่มีอำนาจจากการยอมรับและคาดหวังของสังคม ได้รับความไว้วางใจและเชื่อมั่นจากผู้ตามในทุกเรื่อง เกิดการมีส่วนร่วม สนับสนุน ส่งเสริมกันและกัน ทั้งร่วมคิดและการตัดสินใจ ร่วมกันทำ ร่วมกันแก้ปัญหา และร่วมรับผิดชอบ (Responsibility) ผู้นำที่มีคุณลักษณะดังกล่าว จะสามารถบริหารงานด้วยความคิดที่สร้างสรรค์นำพาองค์กรนำไปสู่ “Value-Based Economy” ได้เป็นอย่างดี

Bibliography

- Avolio, B. J. (1999). *Full range leadership development: Building the vital forces in organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage, 1999.
- Bass, B. M., (1990). *Bass & Stogdill's handbook of leadership theory, research, and managerial applications*. (3rd ed.). New York: The Free Press.
- _____. (1985)'. *Leadership and performance beyond expectations*. New York: The Free Press.
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organization effectiveness through transformational leadership*. Thousand Oaks, CA: Sage, 1994.
- Bennis, W., & Nanus, B. (1985). *Leaders: The strategies for taking change*. New York: Harper and Row.

- Bennis, W. G. (1959). **Leadership theory and administrative behavior**. Administrative Science Quarterly, 4.
- Burns, J. M. (1978). **Leadership: Theory of leadership**. New York: Harper and Row, 1978.
- Davis, K. (1967). **Human relations at work**. New York: McGraw-Hill, 1967.
- Dejnozka, E. L. **Education and ministration glossary**. Westport, CT: Greenwood, 1983.
- Department of Industrial Promotion. (2000). **Study Report of small size Industrial in Thailand**. Bangkok: Advanced Research Group.
- Fiedler, F. E. (1967). **A theory of leadership effectiveness**. New York: McGraw-Hill.
- Halpin, A. W. (1996). **Theory and research in administration**. New York: Macmillan.
- Hornby, A. S., Cowle, A. P., & Lewis, J. W. (1993). **Oxford advanced learner's dictionary** (4th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Jacobs, T. O. (1970). **Leadership and exchange in formal organizations**. Washington, DC: Human Resources Research Organization.
- Katz, D., & Kahn, R. L. (1978). **The social psychology of organizations (2nd Ed.)**. New York: John Wiley and Sons.
- Likert, R. (1967). **The human organization: Its management and value**. New York: McGraw-Hill.
- Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. C.(1996). **Educational administration**. (2nd ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
- Mosley, D. C.. (1996). **Management concept and practices**. New York: Harper-Collins.
- Pichai Rattanadilok Na Bhuket.(2009). **Organization and management** .Nonthaburi:Think Beyond Book Ltd. ,
- R. M. Stogdill and A. E. Coons (Eds.), **Leader behavior: Its description and measurement**. **Bureau of Business Research**. . Columbus, OH: Ohio State University.
- Sermak Wisalaporn. (1993). **Leadership and Conflict**. Bangkok: Srinakarin Thara Viroj Press.
- Stogdill, R. M. **Handbook of leadership**. New York: The Free Press. 1974.

- Trewatha, R. L., & Newport, **G. M. Management** (3rd ed.). Plano, TX: Business, 1982.
- Phrakhrubaidikaaphichat Dhammasudho (Pornsuttichaipong), **Innovation Leadership Roles for The Sangha. Administration Ministry in the next decade.** Jour of MCU Peace Studies. Vol 4 No 2 (2016): 323.
- R. Ornanong. 2010. Model of factors influencing innovative leader. **Doctor of Public Administration.** National Institute of Development Administration.

**การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน
ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ**
**THE MANAGEMENT SYSTEMS DEVELOPMENT OF INTERNAL QUALITY
ASSURANCE LEVEL COURSES FOR RAJAHAT UNIVERSITY**

ชุตติกา กัณนุฬา* ปรีชา วิหคโต**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นการวิจัยและพัฒนา มี 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย กับ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 63 เล่ม 2) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ตารางแบบบันทึกข้อมูล 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัย 4) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา, ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายในระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศและด้านงานการประกันคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ใช้วิธีการเลือกเจาะจง จำนวน 6 คน 2) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผังต้นแบบโครงสร้างของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ , แบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการการพัฒนา ระบบสารสนเทศ, ด้านประสิทธิภาพและความปลอดภัย, ด้านประสิทธิภาพและอรรถประโยชน์, ด้านการออกแบบ การใช้งานบนเว็บไซต์, ด้านการสนับสนุนและการให้บริการการใช้งาน 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม 4) สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ระบบสารสนเทศ กับ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร/รองคณบดี/หัวหน้างาน/เจ้าหน้าที่การประกันคุณภาพภายในระดับหลักสูตร และเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบภายในหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ด้วยการเลือกเจาะจง จำนวน 9 คน 2) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายในระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ และแบบประเมินประสิทธิภาพ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการการพัฒนา ระบบสารสนเทศ ด้านประสิทธิภาพและ

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

** หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ความปลอดภัย ด้านประสิทธิภาพและอรรถประโยชน์ ด้านการออกแบบ การใช้งานบนเว็บไซต์ ด้านการสนับสนุนและการให้บริการการใช้งาน 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล นำระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ไปใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 3 เดือน พร้อมให้ผู้ผู้ทำการตอบแบบประเมินผลการใช้ 4) สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. โครงสร้างองค์ประกอบของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ มี 6 องค์ประกอบ 14 ตัวบ่งชี้ และผลการพัฒนาโครงสร้างองค์ประกอบของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วย ส่วนต้น เนื้อหาและส่วนท้าย ได้ใช้โปรแกรมผังต้นแบบโครงสร้างองค์ประกอบของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร บนเครือข่าย Web Google Site

2. ประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ พบว่า รวมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D.=0.73) เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการการพัฒนาสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.60$, S.D.=0.67) ด้านการสนับสนุนและการให้บริการใช้งานที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D.=0.74) อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพและอรรถประโยชน์ ($\bar{X} = 4.46$, S.D.=0.75) ด้านประสิทธิภาพและความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.35$, S.D.=0.73) ด้านการออกแบบการใช้งานบนเว็บไซต์ ($\bar{X} = 4.27$, S.D.=0.45)

3. การประเมินประสิทธิภาพระบบสารสนเทศ รวมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D.=0.57) เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านประสิทธิภาพและอรรถประโยชน์ ($\bar{X} = 4.68$, S.D.=0.60) ด้านการดำเนินงานบริหารจัดการการพัฒนาสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.67$, S.D.=0.62) อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการออกแบบการใช้งานบนเว็บไซต์ ($\bar{X} = 4.48$, S.D.=0.76) ด้านประสิทธิภาพและความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.48$, S.D.=0.67) และด้านการสนับสนุนและการให้บริการใช้งานที่สุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D.=0.20).

คำสำคัญ : ระบบสารสนเทศ; การพัฒนาระบบสารสนเทศ; การประกันคุณภาพภายในระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ABSTRACT

The objective research study for the management information systems Development for internal quality assurance courses level Rajabhat University. The research and development there are 3 steps. Step 1: found that: The conceptual framework used in the research 1) population and sample documents, textbooks and related research 63 books. 2) Instruments used data collection include grid data. 3) collection data by own research. 4) analysis using content analysis. Step 2: Development of information management system for internal quality assurance management course level Rajabhat University. 1) Population and sample of information system development and internal quality assurance Surin Rajabhat University by selective approach six people. 2) Tools used for data collection include: Structure prototype information management system for internal quality assurance management course level Rajabhat University. Evaluation appropriate and possible has 5 sides. Include: Operations, management, development of information systems, efficiency and safety, efficiency and utility, design on - site Use, Support and Service Utilization. 3) Data collection by using focus group. 4) The statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation. Step 3: Test information System with 1) Population and sample: executive vice dean / head / quality assurance officer level courses and the officer involved is responsible for the course of Rajabhat Surin University by selecting a specific nine people. 2) Tools used for data collection include: Information Management System for Internal quality assurance management course level Rajabhat University and evaluation performance form has five sides. Include: Operations management, development of information systems, On performance and safety, In terms of efficiency and utility, design on-site use, Support and service. 3) Data collection conducts information systems management, internal quality assurance University-level courses to provide samples trial for three month ready for users to answer the evaluation form. 4) The statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation.

Research result found that:

1. The Structure components of information management systems for internal quality assurance. Course level Rajabhat University has 6 elements 14 indicators and Results development composition of information system for internal quality assurance management course level Rajabhat University. Include; Early content and footer and used the program to map the underlying structure.

Information Systems for internal quality assurance management course level on the Google Site.

2. Evaluate possible suitability. Found that: The average total all sides in high level ($\bar{X}=4.44$, S.D.=0.73), When considering individual; at the highest level include: The mean of operation and management of information system development ($\bar{X}=4.60$, S.D.=0.67), The highest level of support and service ($\bar{X}=4.51$, S.D.=0.74), In a very high level include : Performance and utility ($\bar{X}=4.46$, S.D.=0.75), Performance and safety ($\bar{X}=4.35$, S.D.=0.73), Design aspects using on Website($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.45)

3. The performance evaluation information system developed in average the overall average of all aspects of user evaluation was at the highest level. ($\bar{X}=4.53$, S.D.=0.57), When considering each side at the highest level. include: Efficiency and utility ($\bar{X}=4.68$, S.D.=0.60), Side management information system development ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.62), In a very high level. include: The design of the use on Website ($\bar{X}=4.48$, S.D.=0.76), side performance and safety ($\bar{X}=4.48$, S.D.=0.67), and side support and support services most ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.20)

Keywords: Information Systems; Development Management Information Systems; Quality Assurance Level Courses Rajabhat University.

1. บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (2552 - 2561) มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งนี้ เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายที่มีส่วนในการจัดการศึกษาต้องตระหนักและดำเนินการจนบรรลุผลในที่สุด ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของคนไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักทดสอบทางการศึกษา. 2553: คำนำ) ดังนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ทุกระดับประกอบด้วย ระบบการประกันภายในและระบบการประกันภายนอก กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษา ในหมวด 6 มาตรา 48 ให้นำหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558) ในขณะที่

กำหนดให้ “สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการ ประเมินคุณภาพภายนอก โดยทำการประเมินผลการจัดการศึกษาของทุกสถาบันอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ทุก 5 ปี ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาต้องมีการประเมินตนเองตามตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประกันคุณภาพ ภายในทุกปีการศึกษาทั้งระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน

ทั้งนี้ คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา ได้ออกประกาศเรื่อง หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557 โดยระบุ ให้สถาบันอุดมศึกษามีอิสระในการเลือกพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน โดยยึดหลัก เสรีภาพทางวิชาการและควมมีอิสระในการดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในที่สถาบันอุดมศึกษาเลือกใช้ต้องสนองต่อ เจตนารมณ์ของสถาบันอุดมศึกษาและกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกัน คุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 อาจเป็นระบบที่คณะกรรมการประกันคุณภาพภายใน ระดับอุดมศึกษาพัฒนาขึ้นหรือเป็นระบบที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลที่สามารถประกันคุณภาพได้ ตั้งแต่ระดับหลักสูตร คณะและสถาบัน ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาต้องรายงานผลการประเมินคุณภาพ ภายในต่อต้นสังกัดเพื่อพิจารณาและเปิดเผยต่อสาธารณะ ซึ่งจากรายงานผลการวิจัยของสำนักงาน รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบว่า สถานศึกษายังไม่เห็น ความสำคัญต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง ยังขาดความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพภายใน การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในจึงขาด ประสิทธิภาพส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาไม่บรรลุเป้าหมาย (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552: 13)

ดังนั้น ระบบสารสนเทศเป็นระบบที่สนับสนุนการทำงานของผู้บริหาร ในการนำเสนอ รายงานข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเฉพาะด้าน ข้อมูลในอดีต จะเน้นด้านความต้องการของบุคลากรภายใน องค์กรมากกว่าบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกโดยที่ระบบ MIS นี้จะช่วยงานด้านการวางแผน การ ควบคุมและการตัดสินใจ ด้วยการนำระบบสารสนเทศเข้ามาพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริม งานด้านการประกันคุณภาพภายในเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาข้อมูลทางด้าน ระบบสารสนเทศที่สอดคล้องกับความต้องการที่ผู้บริหาร สามารถนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ในการ ตัดสินใจเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเกิดประสิทธิภาพต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศด้าน การบริหารงานประกันคุณภาพภายใน ตามวงจรพัฒนาระบบบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของระบบ Web Client ช่วยลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนของผู้ใช้ ข้อมูลเอกสารมีความปลอดภัยและอำนวยความสะดวก ในการเรียกดูข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ผู้บริหารและผู้ใช้ต้องการได้อย่างแท้จริงและ นำไปใช้เป็นแนวทางในการสนับสนุน ส่งเสริมและร่วมพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏ ให้เข้มแข็ง ยั่งยืน เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการได้รวดเร็ว ถูกต้องและ ประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ คือ การนำคอมพิวเตอร์มาผลิตสารสนเทศที่นำเสนอต่อ

ผู้บริหาร เพื่อใช้ในการจัดการ การวางแผนและการควบคุม ดัง Scott Morton (1971) กล่าวว่า “DSS เป็นระบบที่สามารถทำงานร่วมกับคอมพิวเตอร์ซึ่ง คอมพิวเตอร์นี้ จะช่วยทำให้ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลและแบบจำลองต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์เพื่อการแก้ปัญหาที่ไม่มีโครงสร้างได้” และ ไพบูลย์ เกียรติโกมลและเชจรนนท์, (2551) ระบบสนับสนุนการตัดสินใจที่ดีควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ 1. ง่ายต่อการเรียนรู้และใช้งาน เนื่องจากผู้ใช้งานระบบสนับสนุนส่วนใหญ่มีเวลาจำกัดในการศึกษาและติดตามความรู้ใหม่ ๆ ทางด้านเทคโนโลยี ดังนั้นหากระบบที่พัฒนาขึ้นนั้นซับซ้อนและมีขั้นตอนมากในการใช้ก็จะเป็นการสนับสนุนการทำงานของผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. สามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากในการประเมินทางเลือก ระบบสนับสนุนการตัดสินใจอาจต้องมีการรับข้อมูลบางอย่างจากผู้ใช้ แล้วนำไปประมวลผลและอาจมีการร้องขอข้อมูลเพิ่มจากผู้ใช้ แล้วนำไปประมวลผลอีก ทำซ้ำ ๆ ไปจนกว่าจะสามารถประเมินทางเลือกที่เหมาะสมได้ ดังนั้น ระบบสนับสนุนการตัดสินใจควรมีความรวดเร็วในการโต้ตอบกับผู้ใช้ 3. มีข้อมูลและแบบจำลองสำหรับสนับสนุนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาเนื่องจากปัญหาแต่ละปัญหาภายใต้สถานการณ์ที่เหมือนหรือต่างกันล้วนต้องการข้อมูลและตัวแบบการตัดสินใจที่ต่างกัน การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดในการแก้ปัญหาด้านการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ด้วยการพัฒนาระบบสารสนเทศการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน โดยใช้องค์ประกอบและมาตรฐานคุณภาพตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กำหนด 14 ตัวบ่งชี้ ใน 6 องค์ประกอบคุณภาพ และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) การวางแผน การดำเนินงานและเก็บข้อมูลการประเมินคุณภาพและการเสนอแนวทางการปรับปรุงที่ช่วยในการวิเคราะห์ ประมวลผลและสรุปเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มีรายละเอียดต่าง ๆ ครบถ้วนและเพียงพอสามารถพัฒนาประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหา ช่วยให้ผู้ตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องมากขึ้น ทั้งยังสามารถช่วยแก้ปัญหากึ่งโครงสร้างและปัญหาไม่มีโครงสร้างได้อีกด้วย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

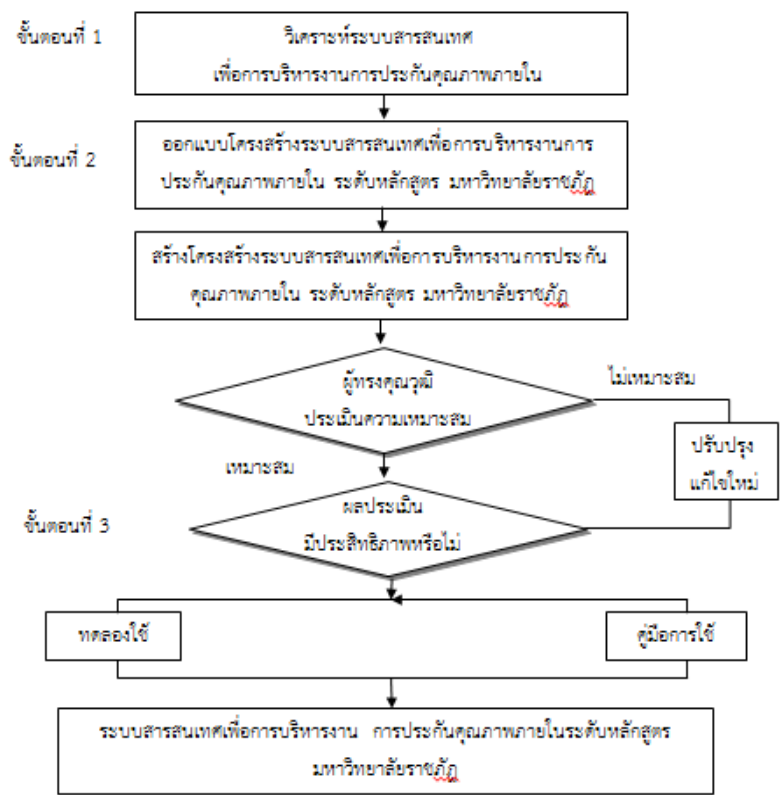
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) วิธีดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย 1.1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 63 เล่ม 1.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตารางแบบบันทึกข้อมูล 1.3) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยตัวผู้วิจัยเองใช้วิธีศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 1.4) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ 2.1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร/หัวหน้างาน/

เจ้าหน้าที่การประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร และเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบภายในหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงเลือกมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำนวน 6 คน 2.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1.) ผังต้นแบบ prototype ของโครงสร้างของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ 2.) ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ 3.) แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ 2.3) การรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการจัดกลุ่มสนทนา 2.4) การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แสดงขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดำเนินการดังแสดงขั้นตอนในภาพแสดงผังต้นแบบ prototype โครงสร้างของระบบสารสนเทศ ดังนี้



ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ 3.1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร/ รองคณบดี/ หัวหน้างาน/ เจ้าหน้าที่การประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตรและเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบภายในหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงเลือกมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จำนวน 9 คน 3.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1.) ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัย

ราชภัฏ 2.) แบบประเมินประสิทธิภาพ 3.3) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยตัวผู้วิจัยเอง นำระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ไปให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้เป็นเวลา 3 เดือน พร้อมให้ทำการตอบแบบประเมินประสิทธิภาพ 3.4) การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. สรุป

ผลการวิจัยพบว่า 1. การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 63 เล่ม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ประเด็นและสาระที่สำคัญมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้ 1.1) ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน สรุปได้ประเด็นและสาระที่สำคัญ คือ การประกันคุณภาพภายใน ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน การบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ทฤษฎีและหลักการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ 1.2) การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ สรุปได้ประเด็นในสาระที่สำคัญนำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ความหมายของระบบสารสนเทศ ความสำคัญของระบบสารสนเทศ แนวคิดในการพัฒนาระบบสารสนเทศ ขั้นตอนการพัฒนาระบบสารสนเทศบนระบบ Web Client เทคนิคที่ใช้ในการสุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูล 1.3) ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ สรุปได้ประเด็นและสาระที่สำคัญ คือ หลักการแนวคิดที่ใช้ในการจัดการศึกษา บทบาท หน้าที่และภารกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏ โครงสร้างการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สรุปผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอน 13 รายการ รวมเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 92 มีขั้นตอนดังนี้ คือ ศึกษาระบบ / ศึกษาปัญหา/ กำหนดปัญหาวิเคราะห์ ศึกษาความต้องการ / ความเป็นไปได้ การออกแบบ การพัฒนา การทดสอบ การติดตั้ง การบำรุงรักษาระบบ วิเคราะห์กระบวนการ/ ความสัมพันธ์/ ปัจจัยนำเข้าทรัพยากรและการดำเนินงาน ออกแบบระบบสารสนเทศใหม่ คู่มือการใช้ การประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข ดังแสดงตารางการออกแบบข้อมูล เนื้อหาและข้อมูลเอกสารหลักฐานอ้างอิง โครงสร้างองค์ประกอบของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตรมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ส่วนของการออกแบบโปรแกรมที่ใช้ในการพัฒนา ส่วนแรก คือ Google Chrome ส่วนที่ 2 ข้อมูล เนื้อหาการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร ประกอบด้วย การออกแบบโดยสร้างระบบข้อมูลพัฒนาด้วย File Word, excel, PDF และไฟล์รูปภาพ เช่น จัดเก็บ Data Bates ปรับปรุง ประมวลผลข้อมูลและการนำข้อมูลระบบสารสนเทศมาใช้งาน ส่วนที่ 3 Data Bates

1. ผลการพัฒนาพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏ ครั้งนี้ เป็นการพัฒนาระบบสารสนเทศ ได้สร้างระบบข้อมูลโดยใช้ระบบสารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต Address: <https://sites.google.com/site/chutip109/>

ระบบ Web Google Site พร้อมทั้งสร้างคู่มือการใช้งาน ซึ่งระบบ Google Site ปัจจุบันได้รับการยอมรับและใช้งานกันอย่างกว้างขวางในการใช้ทำงานทั้งด้านการบริหารจัดการที่สามารถเข้าถึงและสามารถใช้งานได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นเครื่องมือให้ผู้ใช้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถใช้งานได้ง่าย สะดวก มีความปลอดภัยในการจัดเก็บ

ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้แบ่งการทำงานซึ่งประกอบด้วย ส่วนของผู้ใช้ที่เป็นผู้บริหาร/ รองคณบดี/ หัวหน้างาน/ เจ้าหน้าที่ การประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ และผู้ดูแลระบบ ระบบสารสนเทศที่ใช้ในการพัฒนาโดยอาศัยโปรแกรม ที่ทำงานได้รวดเร็วเพื่อทำการประมวลผลบอกระดับคุณภาพตามองค์ประกอบและตามตัวบ่งชี้ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นและสรุปออกมาเป็นรายงาน ซึ่งระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน นี้ ยังได้ถูกออกแบบให้ใช้สำหรับการสร้างระบบข้อมูล สารสนเทศทำได้จากการสร้างไฟล์ประเภท Text โดยอาศัยโปรแกรมประเภท editor เช่น Edit Plus แล้วใช้โปรแกรม Flash Ling ดึงข้อความจากไฟล์ Text สร้างระบบสารสนเทศ ข้อมูลพัฒนาด้วย File Word, excel, PDF, และไฟล์รูปภาพ เช่น จัดเก็บ Data Bates ปรับปรุงประมวลผลข้อมูล สามารถทำการบันทึกข้อมูล การค้นหา เพิ่ม- ลดและแก้ไขข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล รวมไปถึงการสรุปรายงานผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน หลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งจะมีส่วนช่วยลดภาระงาน และใช้แสดงถึงการพัฒนาคุณภาพการบริหารการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในและการจัดการศึกษา และใช้ในการตัดสินใจ การวางแผน การบริหาร การควบคุม การวิเคราะห์และติดตามผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏ ของผู้บริหาร

2. ผลการพัฒนาและการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ ของระบบสารสนเทศของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยการพัฒนาใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต <https://sites.google.com/site/chutipa109/> ระบบ Web Client ที่ได้รับการยอมรับและใช้งานกันอย่างกว้างขวาง ที่สามารถเข้าถึงและสามารถใช้งานได้ตลอดเวลา โปรแกรมของระบบพัฒนาด้วย File Word, excel, PDF และไฟล์รูปภาพ เช่น จัดเก็บ Data Bates ปรับปรุง ประมวลผลข้อมูลและการนำข้อมูลระบบสารสนเทศมาใช้งานและอีกระบบหนึ่ง คือ ระบบโปรแกรมตารางทำงาน (spread sheet) เป็นเครื่องมือให้ผู้ใช้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถใช้งานได้ง่าย ซึ่งโปรแกรมตารางทำงานนี้ได้ถูกออกแบบให้ใช้สำหรับการคิดคำนวณขึ้นมาโดยเฉพาะได้มีการพัฒนาระบบตารางทำงานชื่อโปรแกรม Microsoft Excel ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมใช้เพราะสามารถทำงานได้ง่ายขึ้น ระบบนี้ได้แบ่งการทำงานออกเป็น ส่วน ประกอบด้วย ส่วนของผู้ใช้ที่เป็นหลัก ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในหลักสูตร อาจารย์/เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบและผู้ดูแลระบบ ในส่วนของการนำระบบสารสนเทศออกแบบและพัฒนา Web site ที่ทำงานได้รวดเร็วเพื่อทำการประมวลผลบอกระดับคุณภาพขององค์ประกอบตามมาตรฐานตัวบ่งชี้ ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น และสรุปออกมาเป็นรายงาน ซึ่งระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพ

ภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้วยโปรแกรม Microsoft Word สามารถบันทึกข้อมูล การค้นหา เพิ่มและการแก้ไขข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลรวมไปถึงการสรุปรายงานผลการดำเนินงาน การประกันคุณภาพภายใน หลักสูตรสาขาวิชา ซึ่งจะมีส่วนลดภาระงานและใช้แสดงถึงการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษา และใช้ในการตัดสินใจ การวางแผน การบริหาร การควบคุม การวิเคราะห์และการติดตามผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ของผู้บริหารจากผลการประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ จำนวน 6 คน พบว่า ความเหมาะสมความเป็นไปได้ ของผังต้นแบบโครงสร้างของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่ออกแบบการพัฒนาขึ้น ด้านการดำเนินการรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D.= 0.67) เมื่อพิจารณารายข้อส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.93 - 4.70 เมื่อวิเคราะห์รายด้านตามเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีค่าคะแนนสูงสุดคือวัตถุประสงค์ตรงกับความสนใจ ($\bar{X} = 4.93$, S.D.= 0.27) รองลงมาคือการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน น่าสนใจ/เนื้อหา สารระมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตรงกับความต้องการกับความเสถียรในการใช้งาน ระบบอินเทอร์เน็ตที่ระดับคะแนนเท่ากัน ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.62) และที่ระดับมากที่สุดคือขั้นตอนการบันทึกข้อมูลพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.72) และความน่าเชื่อถือของข้อมูลในระบบสารสนเทศ และการจัดลำดับเนื้อหาครอบคลุม ($\bar{X} = 4.04$, S.D.= 0.69)

3. ผลการทดลองใช้ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน พบว่า ประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D.= 0.57 เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด คือ วัตถุประสงค์ตรงกับความสนใจ ($\bar{X} = 4.67$, S.D.=0.62) รองลงมาคือ น่าสนใจ/เนื้อหา สารระมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตรงกับความต้องการกับความเสถียรในการใช้งาน ระบบอินเทอร์เน็ตและระดับมากที่สุดคือขั้นตอนการบันทึกข้อมูลพื้นฐานและความน่าเชื่อถือของข้อมูลในระบบสารสนเทศและการจัดลำดับเนื้อหาครอบคลุม

ด้านประสิทธิภาพและความปลอดภัยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$, S.D.=0.73) เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดคือ มีเสถียรภาพสามารถเข้าใช้งานได้ตลอดเวลา ($\bar{X} = 4.80$, S.D.=0.52) รองลงมาคือมีข้อมูลที่มีความถูกต้องสมบูรณ์และครบถ้วนปัจจุบัน และประสิทธิภาพความรวดเร็วในการตอบสนองของระบบ มีการกำหนดสิทธิ์ ในการเข้าใช้งานระบบเครือข่ายมีความปลอดภัย เป็นประโยชน์ต่อการใช้งานได้อย่างเหมาะสม ด้านประสิทธิภาพและอัตราประโยชน์ในภาพรวม รวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, S.D.=0.75) เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ที่ระดับมากที่สุดคือความรวดเร็วในการตอบสนองของระบบ ($\bar{X} = 4.93$, S.D.=0.27) รองลงมาคือ ช่วยลดปริมาณการใช้กระดาษและที่ระดับมากที่สุดคือ ความง่าย (User) ของการใช้งานระบบ รองลงมาคือ การจัดการรักษาความปลอดภัยและกำหนดสิทธิ์ในการเข้าถึงข้อมูลของผู้ใช้งานกับการเชื่อมต่อของระบบฐานข้อมูลฯ มีประสิทธิภาพต่อการใช้งาน (เช่น การใช้งานระบบหลุดบ่อยหรือไม่

การบันทึกข้อมูล การอัปโหลดภาพ การลิงค์และการส่งข้อมูล ด้านการออกแบบการใช้งานบนเว็บไซต์ รวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.74) เมื่อวิเคราะห์รายอยู่ในระดับมากที่สุดคือ หน้าโฮมเพจความสวยงามน่าสนใจมีความทันสมัย ($\bar{X}=4.93$, S.D.=0.27) รองลงมาคือการจัดวางรูปแบบในเว็บไซต์การใช้งานสื่อสารอ่านเข้าใจง่าย และที่ระดับมากที่สุดคือ ขนาด รูปแบบตัวอักษรสวยงาม อ่านได้ง่าย แบบฟอร์ม เนื้อหาเว็บไซต์ที่น่าเสนอถูกต้อง ครบถ้วนทันสมัย และด้านการสนับสนุนและการให้บริการการใช้งาน พบว่า ด้านการออกแบบการใช้งานบนเว็บไซต์ รวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.51$, S.D.=0.74) เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดคือการให้บริการข้อมูลและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของการทำงานการประกันคุณภาพภายใน ($\bar{X}=4.73$, S.D.=0.60) รองลงมาคือ ความรวดเร็วในการให้บริการและแก้ไขปัญหาและมีช่องทางในการติดต่อ/สอบถามปัญหาอย่างเพียงพอ เอกสาร/คู่มือประกอบการใช้งานระบบมีความชัดเจน/เข้าใจง่าย

4. อภิปรายผล

ผลการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30 เป็นเพศชาย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 66.70 มีอายุระหว่าง 26- 35 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30, 36-45 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 44.40, 46-55 ปีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22.20, ได้รับระดับการศึกษาสูงสุด จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00, สถานภาพปัจจุบันการปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบ เป็นผู้บริหาร จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22.20, หัวหน้างาน / หัวหน้าหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22.20, อาจารย์ ผู้รับผิดชอบ มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานประกันคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 44.40, อื่น ๆ (ผู้สนใจดูแลระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน) จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 11.10, มีสถานภาพปัจจุบันที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายใน มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นผู้บริหารระดับคณะวิชา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30, ผู้กรอกข้อมูล จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30, คณะกรรมการ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22.20, ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามคำสั่งของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามการปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายใน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 11.10 โดยมีประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่ง งานประกันคุณภาพภายใน 6-10 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 66.70, 16-15 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30 สอดคล้องกับงานวิจัยของซิง (Singh; 1999) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการตัดสินใจในการใช้ระบบสารสนเทศในวิทยาลัย เอ็ม ซี เอ ในซิกาคาโก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับพื้นฐานและองค์ประกอบของการตัดสินใจในการวางแผนและมุ่งหมายที่จะใช้ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างผู้ใช้และผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ต้องการให้ระบบสารสนเทศที่เป็นสารสนเทศที่มีการสรุปผลแล้ว และสารสนเทศที่มีการแสดงราย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนในการตัดสินใจส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ใช้ในการตัดสินใจของผู้บริหาร ได้แก่ ประสบการณ์เดิม การคาดการณ์ล่วงหน้า ส่วนสิทธิ์ที่

ได้เข้าใช้งานระบบสารสนเทศ คือ ผู้บริหาร (ระดับคณะวิชา) จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30, ผู้ใช้ระบบ (ผู้กรอกข้อมูล) จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30, คณะกรรมการ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22.20, และ บุคคลภายนอกทั่วไปที่สนใจดูข้อมูล จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 11.10 สอดคล้องกับรุ่งชัย จันทสิงค์ (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถาบันราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สภาพปัญหาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสภาพความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การศึกษางานวิชาการในด้านต่าง ๆ ผลการศึกษาสถานภาพทั่วไปของผู้บริหารงานวิชาการ พบว่า ส่วนมากดำรงตำแหน่งในหน่วยงานนั้น ๆ มากกว่า 1 สมัย คิดเป็นร้อยละ 62.6 ซึ่งส่วนมากมีอายุมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.1 โดยมีการศึกษาระดับปริญญาโทมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.8 และจบการศึกษาสาขาสังคมศาสตร์มากที่สุด ร้อยละ 76.40 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า สถาบันราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลางโดยมีปัญหาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการในด้านต่าง ๆ ในระดับปานกลางและมีความต้องการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการบริหารเกี่ยวกับการเรียนการสอนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านวัดผลและประมวลผล ด้านการวางแผนงานวิชาการและการจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ พบว่า อายุของผู้บริหาร ระดับการบริหารของผู้บริหารและสาขาที่จบการศึกษาของผู้บริหาร ไม่มีความแตกต่างต่อระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศระดับปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและระดับความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ด้านประสิทธิภาพความเหมาะสมและเป็นไปได้ระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นในภาพรวมเฉลี่ยรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44, S.D.=0.73$) เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ที่ระดับมากที่สุด คือด้านการดำเนินงานบริหารจัดการการพัฒนาระบบสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.60, S.D.=0.67$) กับด้านการสนับสนุนและการให้บริการการใช้งานที่สูงสุด ($\bar{X} = 4.51, S.D.=0.74$) รองลงมาคือด้านประสิทธิภาพและอรรถประโยชน์ ($\bar{X} = 4.46, S.D.=0.75$) ด้านประสิทธิภาพและความปลอดภัย และด้านการออกแบบการใช้งานบนเว็บไซต์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวลี ไทยน้อย (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง กรณีศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลและกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดแห่งความสำเร็จในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา หรือกล่าวว่าเป็น Key Success Factor ที่สำคัญที่สุดของการดำเนินการประกันคุณภาพ ก็คือ การสนับสนุนจากผู้บริหารในเรื่องการสนับสนุนจากผู้บริหารหรือผู้นำนี้นอกจากการศึกษา พบว่า ในคณะวิชาที่ผู้บริหารให้การสนับสนุนการดำเนินการประกันคุณภาพ และเป็นผู้บริหารที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจะส่งผลอย่างดีมากต่อความสำเร็จให้กับการดำเนินการนี้ และกรณีที่ผู้บริหารให้ความสนใจและมีคุณสมบัติ รองลงมาผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความสามารถ

ในองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์อีกทั้งมีประสบการณ์ในการบริหารงาน ในด้านวิสัยทัศน์ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการมองภาวะการณ์ในการดำเนินงานที่เป็นไปได้ขององค์กรและสามารถสร้างให้เกิดวิสัยทัศน์ร่วมในองค์กรให้ได้ ผู้บริหารต้องสนับสนุนทุ่มเททรัพยากร ความมุ่งมั่นและเวลาให้การดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องต้องมอบหมายคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเพื่อปฏิบัติงานในด้านนี้ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังต้องเสริมสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติงานและบุคลากร สร้างขวัญและกำลังใจ เช่น การยกย่อง ชมเชย และสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าการดำเนินการประกันคุณภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นประโยชน์ คณะวิชาต้องดำเนินการที่จะทำให้ผู้ได้บังคับบัญชาเล็งเห็นถึงความสำคัญ ตระหนักถึงประโยชน์และมีความมุ่งมั่นตามด้วย แต่ในการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นการร่วมแสดงความคิดเห็นและการร่วมมือจากฝ่ายล่าง ก็เป็นสิ่งที่ควรจะพัฒนาให้เกิดต่อไป

ด้านประสิทธิภาพและความปลอดภัยของระบบสารสนเทศในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่าง ในภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ที่ระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.80 – 4.65 คือ มีเสถียรภาพสามารถเข้าใช้งานได้ตลอดเวลา ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.52) รองลงมาคือ มีข้อมูลที่มีความถูกต้องสมบูรณ์และครบถ้วนปัจจุบันและประสิทธิภาพ ความรวดเร็วในการตอบสนองของระบบ มีการกำหนดสิทธิ์ (Username Account) ในการใช้งานระบบเครือข่ายมีความปลอดภัยและเป็นประโยชน์ต่อการใช้งานได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นในภาพรวมต่อดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศและการใช้ระบบสารสนเทศ Address: <https://sites.google.com/site/chutipat109/> ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน พบว่า ในภาพรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณารายข้อซึ่งประกอบด้วย ได้รับความรู้เพิ่มเติมจากการเข้าใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงาน การประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ, เนื้อหาในการจัดการความรู้ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการปฏิบัติงาน SAR, ขั้นตอนวิธีการเข้าใช้ระบบ สะดวก มีความปลอดภัย และที่ระดับมากที่สุด คือ เนื้อหาในการพัฒนาส่งเสริมความรู้ในงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน SAR ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.79) รองลงมาคือ การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน น่าสนใจ/เนื้อหา สารระมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตรงกับความต้องการท่าน ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.72) สอดคล้องกับผู้รู้ที่ได้ให้ความหมายและกล่าวไว้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ ดังของเกรียงศักดิ์ พราวศรี และคณะ (2544) กล่าวไว้ว่า คือข้อมูล (Data) หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เป็นตัวเลข สัญลักษณ์และตัวหนังสือ แทนปริมาณหรือการกระทำต่าง ๆ ซึ่งยังไม่ผ่านการประมวลผลหรือการวิเคราะห์ และดังของ กิตติ ภัคตวิวัฒน์กุล และพินิตา พานิชกุล (2546) หมายถึง การรวบรวมองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ข้อมูล การประมวลผล การเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อนำเข้า (Input) ผ่านระบบใด ๆ แล้วนำมาผ่านกระบวนการบางอย่าง (Process) ที่อาจใช้คอมพิวเตอร์ช่วยเพื่อเรียบเรียง เปลี่ยนแปลงและจัดเก็บเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ (Output) ที่สามารถสนับสนุนการตัดสินใจทางธุรกิจได้ รวมทั้งชุดีมา พัวผดุงดิษฐ์ (2553) กล่าวว่าระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นระบบการเก็บรวบรวมและทำให้ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายไปโดยไม่จำกัดพื้นที่

อย่างรวดเร็วและไม่จำกัดรูปแบบโดยผ่านเครื่องมือสื่อสารที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น โทรศัพท์ โทรภาพ โทรสาร ดาวเทียม เคเบิลใยแก้วและคอมพิวเตอร์ และโอภาส เอี่ยมสิริวงศ์ (2552) กล่าวไว้ว่า ไอที (Information technology: IT) เป็นเทคโนโลยีที่ครอบคลุมการดำเนินกิจกรรมแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ศาสนา สังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ ปัจจุบันแนวโน้มการลงทุนด้านไอที มีเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลาและมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ มีโครงการพัฒนาเทคโนโลยี ไอที ต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น โครงการดาวเทียมทั้งแนวโคจร คงที่และแบบวงโคจรต่ำ โครงการโทรศัพท์ผ่านบรอดแบนด์ความเร็วสูงและสายเคเบิลใยแก้ว โครงการทางด่วนสารสนเทศ เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประสิทธิภาพและความปลอดภัย ของระบบสารสนเทศในภาพรวม ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.48$, $S.D.=0.67$) เมื่อพิจารณารายข้อส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.93 – 4.65 มีค่าคะแนนสูงสุดคือ มีเสถียรภาพสามารถเข้าใช้งานได้ตลอดเวลา และรองลงมาคือข้อมูลที่เผยแพร่สู่ภายนอกมีความเหมาะสมและออกแบบใช้งานง่าย เข้าถึงข้อมูลได้สะดวก รวดเร็ว ไม่ซับซ้อน และการค้นหาหรือเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ง่าย โดยพบว่าด้านประสิทธิภาพและอรรถประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.89$, $S.D.=0.57$) เมื่อพิจารณารายข้อส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 5.00 – 4.53 ซึ่งระดับมากที่สุดคือ ช่วยทำให้การทำงานรวดเร็วขึ้น การเชื่อมต่อของระบบฐานข้อมูลฯ มีประสิทธิภาพต่อการใช้งาน (เช่น การใช้งานระบบหลุดบ่อยหรือไม่ การบันทึกข้อมูล การอัปเดตภาพ การลิงค์ การส่งข้อมูล), ความง่าย (User) ของการใช้งานระบบ ความเหมาะสมของขั้นตอนการบันทึกข้อมูลพื้นฐานและภาษาที่ใช้ในระบบฐานข้อมูลเป็นทางการ ตรงประเด็น สื่อความหมายชัดเจน ซึ่งพบว่าด้านการออกแบบการใช้งานบนเว็บไซต์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.48$, $S.D.=0.76$) เมื่อพิจารณารายข้อส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.80–4.63 เมื่อวิเคราะห์รายข้อตามเกณฑ์การประเมินมากที่สุดคือ ขนาด รูปแบบตัวอักษร สวยงามอ่านได้ง่าย ($\bar{X}=4.80$, $S.D.=0.52$), และรองลงมาคือ ความเร็วในการแสดงภาพ ตัวอักษรและข้อมูลต่าง ๆ, การจัดวางรูปแบบในเว็บไซต์การใช้งานสื่อสารอ่านเข้าใจง่ายและแบบฟอร์มเนื้อหาเว็บไซต์ที่น่าเสนองูกต้อง ครบถ้วนทันสมัย และพบว่าด้านการสนับสนุนและการให้บริการการใช้งาน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.36$, $S.D.=0.20$) เมื่อพิจารณารายข้อส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 5.00 – 4.55 คือ เอกสาร/คู่มือประกอบการใช้งานระบบมีความชัดเจน/เข้าใจง่าย ($\bar{X}=5.00$, $S.D.=0.00$) รองลงมาคือความรวดเร็วในการให้บริการ และแก้ไข การให้บริการข้อมูลและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของการบริหารงานการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารในหลักสูตร ช่องทางในการติดต่อ/สอบถามปัญหาอย่างเพียงพอกับการให้บริการข้อมูลและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของการทำงานการประกันคุณภาพภายใน

5. ข้อเสนอแนะ

1. ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้เพื่อสะดวกในการนำไปใช้จริงกับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทั้งระบบของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ดังนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อนำไปใช้จึงต้องศึกษาขั้นตอนของระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายใน ของแต่ละขั้นตอนเข้าใจ

2. ให้ง่ายต่อการนำระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานการประกันคุณภาพภายในระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ไปใช้ จึงควรศึกษารายละเอียดในคู่มือให้เข้าใจ ให้ชัดเจนเพื่อมีแนวปฏิบัติอย่างเหมาะสมครบถ้วน สามารถปฏิบัติได้ง่าย เหมาะกับการที่หลักสูตรสามารถนำไปใช้ในการดำเนินการได้ผลสำเร็จ รวดเร็วยิ่งขึ้น

3. ระบบสารสนเทศ ที่พัฒนาขึ้นนี้เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับระบบเอกสารอื่น ๆ ภายในหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้ แต่อาจต้องมีการศึกษาในกระบวนการทำงานเพิ่มเติม เพื่อให้ระบบสามารถตอบสนองตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ รวมถึงเพื่อการนำระบบสารสนเทศนี้ไปประยุกต์ใช้ร่วมกับการบริหารงานในส่วนอื่น ๆ ภายในหลักสูตรทำให้ระบบมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

4. ผู้จะนำระบบสารสนเทศนี้ไปใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดควรมีความพร้อมในด้านทรัพยากร (resource) ที่ต้องการใช้ในขั้นตอนการผลิต เช่น อุปกรณ์โครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ อุปกรณ์สำหรับบันทึก จัดเก็บ แสดงผลข้อมูล ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ทั้งการสร้างและการจัดการระบบสารสนเทศเพื่อทำให้ข้อมูลดิบซึ่งประมวลผลเป็นข้อมูลสารสนเทศทำได้อย่างต่อเนื่อง ประหยัด คุ่มค่าและรวดเร็ว

5. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและสนับสนุนส่งเสริมด้านการพัฒนาบุคลากรในหลักสูตรให้มีการสร้างและพัฒนาาระบบสารสนเทศ และให้จัดทำระบบสารสนเทศในทุกหลักสูตรเพื่อให้เป็นระบบและง่ายต่อการบริหารจัดการกิจกรรมในงานต่าง ๆ ที่ครอบคลุมทุกภารกิจของหลักสูตร และควรติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อความสะดวกการใช้งานรูปแบบข้อมูล

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กนกวลี ไทยน้อย. (2544). *กรณีศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารเทคโนโลยี) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- กิตติ ภัคดีวิวัฒน์กุล และพนิดา พานิชกุล. (2546: 4). *คัมภีร์การวิเคราะห์และออกแบบระบบ*. กรุงเทพฯ: เคทีพี คอมพ์ แอนด์ คอนซัลท์.
- กิตติพงษ์ จันทเพชร. (2554). *การออกแบบระบบฐานข้อมูลในการลดจำนวนเศษการผลิตของบรรจุภัณฑ์ IC กรณีศึกษาอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิศวกรรมการจัดการอุตสาหกรรม บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*.
- เกรียงศักดิ์ พราวาศรี และคณะ (2544). *การจัดระบบสารสนเทศในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บั๊กพอยส์.
- ชุตินา พัวผดุงดิษฐ์. (2553). “*ชนบทไทยกับเทคโนโลยีสารสนเทศ*”. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2553, หน้า 25.
- พนิดา พานิชกุล. (2552). *เทคโนโลยีสารสนเทศ (INFORMATION TECHNOLOGY)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยเจริญการพิมพ์.
- ไพบุลย์ เกียรติโกลม และณัฐพันธ์ เจริญนันทน์. (2551). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น. 316 หน้า.
- รุ่งชัย จันทสิงห์. (2541). *สภาพความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของสถาบันราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วท.ม., มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, กรุงเทพฯ*.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษายในระดับอุดมศึกษา*. ฉบับปีการศึกษา 2557.
- สำนักงาน, เลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค.
- อมรวิชัย นาคทรพรพ. (2546). *คุณภาพและการประกันคุณภาพอุดมศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2555). *การวิเคราะห์และออกแบบระบบ (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม)*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
THE DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT STRATEGY FOR
AUTONOMOUS UNIVERSITY

ถวิล คำโสภา* ศักดา สถาพรวงษา** วิสุทธิ์ วิจิตรพัชรภรณ์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 2) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 3) เพื่อตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 4 แห่ง โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบศึกษาเอกสารและแบบสัมภาษณ์ 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการ SWOT Matrix และ TOWS Matrix 3) ตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ด้วยการประเมินเชิงคุณภาพ ด้วยการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

1) สภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า (1) มีสภาพภาพเป็นนิติบุคคล (2) มีการบริหารเป็นอิสระ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ (3) ได้รับงบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาล (4) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีการวางแผนกำลังคน การสอบคัดเลือกและสรรหา การนำเข้าสู่ตำแหน่ง การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการทำงาน การให้สวัสดิการ และการเกษียณ (5) ยึดหลักความเป็นอิสระ คล่องตัว มีการแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัย (6) มีคณะกรรมการบริหารงานบุคคล

* หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์

** หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์

*** หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ของมหาวิทยาลัย กำกับ ควบคุม ดูแล การวิเคราะห์งาน การทำงาน การตัดสินใจ การวางแผน การควบคุม การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเกษียณอายุงาน

2) ปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า (1) มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างส่วนงานและการเปลี่ยนผู้นำมหาวิทยาลัยบ่อย (2) นโยบายการบริหารไม่ต่อเนื่อง (3) งบประมาณมีจำกัด (4) ชุมชนของมหาวิทยาลัยมีทัศนคติ ค่านิยมต่างกัน และขาดความเข้าใจร่วมกัน (5) การบริหารงานบุคคลยังยึดติดกับระบบราชการ (6) บุคลากรขาดความรู้ด้านภาษา บางแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศไม่ทันสมัย และ (7) การบริหารอย่างเป็นอิสระและบางมหาวิทยาลัยมีนักรบการเมืองเข้ามามีบทบาทในการบริหารอาจทำให้มีความเสี่ยงต่อความไม่โปร่งใส

2. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า 1) วิสัยทัศน์(Vision) ได้แก่ บริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน มีธรรมาภิบาล มุ่งมั่นเป้าประสงค์มหาวิทยาลัย และส่งเสริมให้บุคลากรมีคุณภาพสู่ระดับสากล 2) พันธกิจ (Mission) ได้แก่ มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มาตรฐาน ส่งเสริมธรรมาภิบาล มีกลยุทธ์ที่ทันสมัย ตามเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย ส่งเสริมคนเก่ง ดี มีคุณภาพสู่ระดับสากล 3) กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มี 7 กลยุทธ์ ได้แก่ (1) กลยุทธ์การวางแผนกำลังคน มี 4 เป้าประสงค์ และมี 4 ยุทธวิธี คือ จัดโครงสร้างกำลังคน วางกรอบอัตรากำลัง วิเคราะห์ตำแหน่งว่าง ยกย่องคุณภาพบุคลากร (2) กลยุทธ์การสอบคัดเลือกและการสรรหา มี 3 เป้าประสงค์ และมี 5 ยุทธวิธี คือ พัฒนาขั้นตอนการรับสมัครสอบ เปิดสอบให้กว้าง ใช้วิธีสอบที่หลากหลาย ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม มีกรรมการสอบหลายภาคส่วน (3) กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากร มี 7 เป้าประสงค์ และมี 12 ยุทธวิธี คือ ส่งเสริมการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ การเข้าอบรมศึกษาดูงานตามสายงาน จัดทำแผนพัฒนาบุคลากร จัดอบรมบุคลากรใหม่ พัฒนาระบบสารสนเทศการบริหารงานบุคคล เพิ่มศักยภาพการทำงาน จัดทำความก้าวหน้าในสายงาน รักษาไว้ซึ่งนักวิจัยที่มีคุณภาพ จัดระบบประเมินผลงานวิจัย และส่งเสริมผลงานวิจัยที่มีนวัตกรรมใหม่ๆ สู่สากล (4) กลยุทธ์การจัดบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่ง มี 2 เป้าประสงค์ และมี 3 ยุทธวิธี คือ จัดบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งตามคุณวุฒิ พัฒนาการทำงาน จัดทำแผน 1 คน 1 งานหลัก จัดภาระงานให้ทำงานตรงกับคุณวุฒิ (5) กลยุทธ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน มี 2 เป้าประสงค์ และมี 3 ยุทธวิธี คือ ปรับปรุงขั้นตอนการประเมิน ปรับกรรมการประเมินทุกปี ใช้วิธีประเมินแบบมีส่วนร่วมตามความเป็นจริง (6) กลยุทธ์การให้สวัสดิการแก่บุคลากร มี 2 เป้าประสงค์ และมี 3 ยุทธวิธี คือ พัฒนาสวัสดิการ จัดทำแผนงานการให้สวัสดิการภายใน เพิ่มงบประมาณด้านสวัสดิการ (7) กลยุทธ์การเกษียณอายุงาน มี 2 เป้าประสงค์ และมี 3 ยุทธวิธี คือ ให้ขวัญกำลังใจบุคลากรวัยเกษียณ เพิ่มค่าตอบแทนและเงินชดเชยแก่ผู้เกษียณ และการให้เกษียณอายุ 65 ปี

3) ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยภาพรวมของการประเมินเชิงคุณภาพ พบว่า ในภาพรวมทั้งวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่า มีความเป็นประโยชน์ เป็นไปได้ ถูกต้องและเหมาะสมในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ABSTRACT

The purposes of this research were to development of human resource management strategy for autonomous university, Mixed Methods three step 1) state and problem study of human resource management strategy for autonomous university Vocabulary List document, In depth Interview executive, for autonomous university four place by Purposive Sampling) tool to interview 2) development of human resource management strategy for autonomous university by data analysis SWOT Matrix TOWS Matrix 3) check of human resource management strategy for autonomous university qualitative research by Focus Group Professional for autonomous university 9 people Content analysis.

The research results were as follows:

1. Current condition Study Found That the Autonomous University Grant Commission own the Autonomous University under The ministry of Education and Thai Government has Supports the budgets and security has been accepted may aspects such an the ad administration, Human Resource Development, Human planning and how to know to ménage to let the wan to the light job or into the position and how to developer thee to be a good officers. the Autonomous University wale a good systole by making a guaranty of working period and Provide a good welfare for those who satire Government Service and make a free of echoic for they want a kind of worker can be clewed, the Autonomous University by provide wire Staffs to use and have a converter taming pregame and ensure Social media trough Web-working showing, using the teaching convicted to rum organization and more presences Nobly that up to support them to be a leaderships of the university and then to make a guaranty of working for then throughout the working period

2. The studded found that the human resource development in Autonomous University grant commission have been changing in working system and changing the top head. So the policy cannot set permanent for a long terms and the budget is not sufficient to run the projects. There is no emphasizes and focus on the human development in each university is different a more there vision, there is lace of unity and cooperation a many there is a leach of Appling in the cooperation a monk there who belong to government controlling. The staffs working administrators is still be lived the

government works they are waking in the way the same job and the time, leach of the knowledge of language. there will low working too. But some of university very much concern to the politic Drama which Leal to the problems.

3. The strategy of Autonomous University has to develop the vision seseuvce development under the objective as follow, qualitative development content, university guilty and celerity development. The university has to support the staffs workers to works for organization and working for their missions as administrative qualify for their universal standard and the university must supports the staffs workers to works for organization and develop a morality training and get new model strategy according the objective of the university. The university has to support the staff workers to be the best and a wire mean. The composite of the University Autonomous for human resource development are 7 strategies as foul, 1) strategy planning working staff workers as 4 strategies, to form a structures of position, planning for positions, analysis of vacancy positions and upgrade of the working staff, 2) there are 5 strategies of the compilation commence and the committee choices, there will be 5 strategies for or planning of the applications with it can be wed in various ways of examination as for many con be known and wider stolid about it all. 3) Planning strategy for developing of working staff, these are 12 strategies planning such a learning skirl by support them out to study in three country and on abroad, support them to mace plan for develop to the working personnel, planning for new working staff training, develop out upgrade a social media system a for working staffs create more of capacity working and to make advance staked point mourn while they house to mention a research stand world quality on their ways, also to set a research quality in same systems and support them to work on the innovation research. 4) strategy planning a for putting the working staffs in to the post there will be 4 strategies such a the post a working to their qualifications, working development, planning for 1 man 1 main job and make a job descriptions trough their own qualifications 5) management strategy; there will be 3 steps of working, such as modify on the management communities ruler your wowing a management me thud by finding out a scaling cooperation all assets, 6) welfare bore the working staffs, there will be 3 ways of welfare such a to develop a welfare pregame and to and the budget in to the welfare for working staffs. 7) A satire strategy, there are 3 strategy shah as, to support throve on the mental sawyer on the satire time, add more of pension the satire fives and the satire age Shoved be 65 years old.

4. On the qualitative study result of the human strategy management of Autonomous University under government bound that, the mast of there on their visions mission and the composition were the useful human resource management of Autonomous University way and salt able on the best level

Keywords: strategy resource human management Autonomous University

1. บทนำ

จากสภาวะการแข่งขันในโลกปัจจุบันทำให้องค์กรต่างๆ หันมาทบทวนและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ (Strategic HRD) ที่เน้นการสร้างทุนมนุษย์ (Human capital building) ใส่ใจสมรรถนะ (Competency) ของบุคลากรในหน่วยงานและการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันมากกว่าที่จะเน้นการจับคู่คนให้เหมาะกับงานและกลยุทธ์ขององค์กรแบบที่เป็นอยู่อย่างเดิมๆ (สมยศ นาวิการ, 2544) สอดรับกับ โรเบิร์ต แคปแลน (Roberts Kaplan, 1971). ที่กล่าวว่า “โอกาสที่แท้จริงสำหรับการปฏิวัติองค์กรใดๆ ขึ้นอยู่กับการศึกษาและประเมินว่าบุคลากร ระบบการบริหารและวัฒนธรรมขององค์กรได้รับการเตรียมความพร้อมดีเพียงใด เพื่อใช้ในการดำเนินกลยุทธ์ขององค์กร” ดังนั้น เรื่องการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร ระบบและวัฒนธรรมขององค์กร จึงเป็นเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะบุคลากรถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดขององค์กร แต่ในปัจจุบันมีหลายองค์กรไม่ได้นำทรัพยากรบุคคลมาใช้ในฐานะที่เป็น “ทุนมนุษย์” (Human Capital) อย่างเต็มที่ ดังที่ กิตติ โฉลกคงถาวร, (2549) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไว้ว่า “กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัย คือ การสรรหาและการคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การปรับวุฒิ การโอน การย้ายภายใน การเปลี่ยนตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ การขอต่าแหน่งผู้ชำนาญการ การลาศึกษาฝึกอบรมและดูงาน การอนุมัติจ้างบุคลากรประเภทต่างๆ และการลาออกจากงาน และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, (2551) ที่ได้กำหนดกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย 1) การออกแบบการวิเคราะห์และการวิเคราะห์เพื่อจัดแบ่งตำแหน่งงาน(task specialization process) 2) การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ (human resource planning) 3) การสรรหาและการคัดเลือกพนักงาน(recruitment and selection process) 4) การปฐมนิเทศบรรจุพนักงานและการประเมินผลการปฏิบัติงาน(induction or orientation and appraisal process) 5) การฝึกอบรมและการพัฒนา (training and development process) 6) กระบวนการทางด้านสุขภาพ ความปลอดภัยและแรงงานสัมพันธ์ (health safety maintenance process and labor relation) 7) การใช้วินัยควบคุมตลอดจนการประเมินผล (discipline control and evaluation process)

สำหรับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตามมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 25542 บัญญัติให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคล เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีการบริหารการจัดการอิสระแยกจากระบบราชการ

(autonomous university) เป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐ ที่ยังได้รับเงินอุดหนุนทั่วไป (block grant) ที่รัฐจัดสรรให้เป็นรายปีโดยตรง เพื่อใช้จ่ายตาม ความจำเป็นในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย เพื่อประกันคุณภาพการศึกษา และเพื่อให้มหาวิทยาลัยมีการบริหารจัดการเป็นอิสระตามหลักธรรมาภิบาล มีความคล่องตัวในการดำเนินงาน ควบคู่กับความรับผิดชอบต่อที่จะดำเนินการกิจอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ มีความเชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐบาล โดยรัฐสามารถกำกับ ดูแลและตรวจสอบได้โดยกลไกของรัฐ จากความดังกล่าว ส ก า พ ปัจจุบันและปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล มีการบริหารเป็นอิสระ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับงบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาล การบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีการวางแผนกำลังคน การสอบคัดเลือกและสรรหา การนำเข้าสู่ตำแหน่ง การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการทำงาน การให้สวัสดิการ และการเกษียณอายุงาน ยึดหลักความเป็นอิสระ คล่องตัว มีการแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัย และมีคณะกรรมการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย กำกับ ควบคุม ดูแล การทำงาน การตัดสินใจ การวางแผน การควบคุม การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเกษียณอายุงาน และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุว่า 1) บุคลากรของมหาวิทยาลัย ที่ได้รับการบรรจุภายหลังจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้มีสถานภาพเป็น “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” โดยอาจเรียกชื่อว่า “พนักงานมหาวิทยาลัย...” หรือชื่ออื่น ซึ่งจะได้รับสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ไม่น้อยกว่าข้าราชการ การได้รับเงินเดือนและผลประโยชน์ตอบแทน เป็นไปตามที่สภามหาวิทยาลัยกำหนดโดยให้สอดคล้องกับศักยภาพ และผลิตภาพทางวิชาการที่เกิดขึ้น 2) ข้าราชการและลูกจ้างประจำเดิมของมหาวิทยาลัย สามารถเลือกสถานภาพ โดยขอเข้าสู่บุคลากรระบบใหม่ได้ตามความสมัครใจ ในส่วนของข้าราชการนั้น เมื่อเปลี่ยนแปลงสถานภาพแล้ว ให้คงสิทธิการเป็นสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ และสิทธิประโยชน์อื่นตามที่รัฐกำหนด

2. ปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างส่วนงานและการเปลี่ยนผู้นำมหาวิทยาลัย นโยบายการบริหารไม่ต่อเนื่อง ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และจากระบบบริหารงานบุคคลตามมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ตราเป็นข้อบังคับของมหาวิทยาลัย โดยมีองค์กรบริหารบุคคล ยึดหลักการบริหารในระบบคุณธรรม (Merit System) มีระบบการประเมินผลการทำงานของบุคลากร และมีกลไกให้ความเป็นธรรมเกี่ยวกับระบบการอุทธรณ์ร้องทุกข์ ที่ขึ้นตรงต่อสภามหาวิทยาลัย จากความดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาส่งผลกระทบต่อตัวบุคคล คือ 1) การปรับเปลี่ยนสถานภาพจากความเป็นข้าราชการไปเป็นพนักงานของมหาวิทยาลัย 2) การมีระบบบริหารงานบุคคลใหม่ที่สภามหาวิทยาลัยกำหนดขึ้นเองเป็นการเฉพาะสำหรับมหาวิทยาลัยต่างๆ นั่นคือการพ้นจากระบบของกฎหมายโดยเด็ดขาด 3) ระบบการจ่ายค่าตอบแทนและสวัสดิการจะแตกต่างไปจากระบบราชการโดยจะมีการใช้ระบบภายในมหาวิทยาลัย 4) การปรับเปลี่ยนสถานภาพหรือการถ่ายโอนเข้าสู่ระบบบริหารงานบุคคลใหม่ ขาดมีระบบการประเมินที่เป็นธรรมและเหมาะสม 5) การจ่ายค่าตอบแทนยังไม่เป็นไปตามบัญชีอัตราเงินเดือนที่จัดทำขึ้น แต่เน้นการจ่ายตามคุณภาพและปริมาณงาน การมีผลงานประสพการณ์ คุณวุฒิ และตำแหน่งทางวิชาการ

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐสมควรมีกลยุทธ์การบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีกระบวนการ จัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการมุ่งรักษาคนดี ส่งเสริมคนเก่ง และพัฒนาประสิทธิภาพการ ทำงาน ผู้วิจัยจึงสนใจมุ่งที่จะศึกษาพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมสำหรับ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และสามารถดำเนินการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยในกำกับ ของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับ ของรัฐ
- 2.2 เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
- 2.3 เพื่อตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของ รัฐ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและ ปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหาร ทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และ 3) ตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากร มนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของ รัฐ มีขั้นตอนการศึกษา 1 ขั้นตอน คือ ศึกษาองค์ความรู้ ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดย สรุปประเด็นสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

- 1) วิธีการศึกษา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สภาพปัจจุบัน และปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐขั้นตอนการพัฒนา และการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
- 3) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามหลักวิชาการและทฤษฎี

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีขั้นตอนการศึกษา 3 ขั้นตอนย่อยดังนี้

1. ศึกษากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ เป็นการศึกษาค้นคว้า (Pilot Study) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 4 แห่ง กำหนดแห่งละ 1 ท่าน รวมจำนวน 4 ท่าน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และเพื่อการยกร่างกลยุทธ์ต่อไป โดยมีรายละเอียดตามวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) วิธีศึกษา ได้แก่ การสัมภาษณ์ โดยการศึกษาค้นคว้า (Pilot Study) ประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและเครือข่ายที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ทอภ.ก.) เพื่อขออนุญาตเข้าไปสัมภาษณ์ผู้บริหารตามแผนดำเนินงานวิจัย

2) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

3) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 4 แห่ง แห่งละ 1 ท่าน รวมจำนวน 4 ท่าน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (อรสา โกศลานันท์กุล, 2549) และการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้บริหารมีดังนี้

(1) สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาเอก

(2) มีประสบการณ์การบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

(3) เป็นผู้บริหารระดับสูงในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

4) แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 4 แห่ง แห่งละ 1 ท่าน รวมจำนวน 4 ท่าน

5) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบแนวคิด การวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาด้วยตัวผู้วิจัยเอง

6) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปเนื้อหาสาระสำคัญปัจจัยหรือตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

2. สังเคราะห์เนื้อหา โดยสรุปประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ ที่เป็นสาระสำคัญ และตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดในการวิจัย

3. ยกร่างกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ การนำเอา ตัวแปรของการพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มาয়กร่างเป็นกลยุทธ์ฯ เพื่อเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อการพัฒนากลยุทธ์ตามคำแนะนำของอาจารย์

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ตรวจสอบกลยุทธ์เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Group Interview) เพื่อเป็นขั้นตอนประเมิน กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยการเลือกจากประชากรที่ต้องการศึกษา มีผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งผู้ทรงคุณวุฒิ ออกเป็น 3 กลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารมหาวิทยาลัย จำนวน 3 ท่าน โดยกำหนดคุณลักษณะ คือ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก 2) มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารมหาวิทยาลัย 3) มีผลงานวิจัยด้านการบริหาร กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ที่มีหน้าที่กำกับ ดูแล การบริหารทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 3 ท่าน โดยกำหนดคุณลักษณะ คือ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก 2) มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มที่ 3 นักวิชาการหรือสายวิชาการ จำนวน 3 ท่าน โดยกำหนดคุณลักษณะ คือ 1) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก 2) มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ในสถานศึกษา

1) วิธีการศึกษา ได้แก่ การประเมินกลยุทธ์ฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

2) ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ฉบับร่าง

3) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ (Focus Group Interview)

5) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

6) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า

1.1 สภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

1) มีสภาพเป็นนิติบุคคล 2) การบริหารเป็นอิสระ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ

3) ได้รับงบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาล 4) การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีการวางแผนกำลังคน การสอบคัดเลือกและสรรหา การนำเข้าผู้ตำแหน่ง การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการทำงาน การให้สวัสดิการ และการเกษียณอายุการทำงาน 5) ยึดหลักความเป็นอิสระ คล่องตัว มีการแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัย 6) มีคณะกรรมการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย กำกับ ควบคุม ดูแล การวิเคราะห์งาน การทำงาน การตัดสินใจ การวางแผน การควบคุม การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเกษียณอายุงาน

สภาพสังคมทั่วไป มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เป็นสถาบันอุดมศึกษาหลักของประเทศ การดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ให้การยอมรับและให้ความสำคัญ ทั้งการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลและแผนการพัฒนาประเทศ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้น มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่นักศึกษา มีประยุกต์วัฒนธรรมประเพณีเข้ากับการบริหาร มีการส่งเสริมให้ใช้พลังงานทดแทน การรณรงค์เพื่อการรีไซเคิล และการรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึก ความตระหนัก การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน การแข่งขันกันระหว่างการศึกษา คือ แข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัยของรัฐกับมหาวิทยาลัยของเอกชน มีการนำเทคโนโลยีได้มาพัฒนาการทำงาน มีระบบการใช้อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ เพื่อใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัย มีแบบฟอร์มในการดำเนินการด้านต่างๆ ทั้งในเรื่องงานวิชาการ งานการเงิน งานบริหารบุคคล ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต บุคลากรมีความเชื่อยึดถือปฏิบัติตามกันมา มีความจงรักภักดีต่อองค์กร กระบวนการปฏิบัติงาน ตรวจสอบความรู้พื้นฐาน มีการใช้เทคนิคการปฏิบัติที่หลากหลาย มีคณะกรรมการกำกับ ควบคุม ดูแลคอยให้คำปรึกษาแนะนำ กระบวนการปฏิบัติงาน มีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเก็บข้อมูล ใช้ในการสื่อสาร บุคลากรสามารถเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ มีการเพิ่มความรู้ความชำนาญงาน มีการจัดวางตัวบุคคลให้ตรงความรู้ สนับสนุนการทำงาน การตัดสินใจ การวางแผน การบริหาร การควบคุม การวิเคราะห์และติดตามผลการดำเนินงาน มหาวิทยาลัย

1.2 ปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า 1) มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างส่วนงาน การเปลี่ยนผู้นำนามหาวิทยาลัยบ่อย และการปรับเปลี่ยนการบริหารบุคลากร 2) นโยบายการบริหารไม่ต่อเนื่อง ไม่ต่อเนื่องและไม่แน่นอน และไม่มีมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากร 3) งบประมาณมีจำกัด โดยรัฐบาลจัดสรรให้เป็นรายปีโดยตรง 4) ชุมชนของมหาวิทยาลัยมีทัศนคติ ค่านิยมต่างกัน และขาดความเข้าใจร่วมกัน ขาดการประยุกต์ใช้สิ่งแวดล้อมร่วมกันกับชุมชน 5) การบริหารงานบุคคลและการปฏิบัติงานยังยึดติดกับระบบราชการ ขาดการติดต่อประสานงาน 6) ปัญหาระบบคอมพิวเตอร์ ระบบมีความล้าช้า ความไม่เสถียรของระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอเกิดความล้าช้าในการทำงาน 7) บุคลากรขาดความรู้ด้านภาษา ขาดบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ บางแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศไม่ทันสมัย และ 8) การบริหารอย่างเป็นอิสระและบางมหาวิทยาลัยมีนักการเมืองเข้ามามีบทบาทในการบริหารอาจทำให้มีความเสี่ยงต่อความไม่โปร่งใส

ตอนที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรสำหรับมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ (Vision) ได้แก่ บริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน มีธรรมาภิบาล มุ่งมั่นเป้าประสงค์มหาวิทยาลัยส่งเสริมให้บุคลากรมีคุณภาพสู่ระดับสากล พันธกิจ (Mission) ได้แก่ มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มาตรฐาน ส่งเสริมธรรมาภิบาล ใช้กลยุทธ์ที่ทันสมัย ตามเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย ส่งเสริมคนเก่ง ดี มีคุณภาพสู่ระดับสากล และกลยุทธ์การบริหารงานทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มี 7 กลยุทธ์ ได้แก่

1. กลยุทธ์ด้านการวางแผนกำลังคน เป้าประสงค์ คือ 1) มีกรอบโครงสร้างอัตรากำลังที่ตามแผนแม่บทการพัฒนาบุคลากร 2) ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการพัฒนาบุคลากร 3) บุคลากรมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพตามเกณฑ์ 4) อาจารย์มีตำแหน่งทางวิชาการตามมาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และมียุทธวิธี คือ 1) จัดกรอบโครงสร้างอัตรากำลังที่เหมาะสมกับแผนแม่บทการพัฒนาบุคลากร 2) การจัดสรรอัตรากำลังตามแผนแม่บทการพัฒนาบุคลากร 3) พัฒนาคณาจารย์มืออาชีพ 4) พัฒนาคณาจารย์ให้มีตำแหน่งทางวิชาการ 5) พัฒนาบุคลากรสายสนับสนุนเข้าสู่ตำแหน่งชำนาญงาน ชำนาญการ เชี่ยวชาญ และเชี่ยวชาญพิเศษ

2. กลยุทธ์ด้านการสอบคัดเลือกและการสรรหาบุคคล เป้าประสงค์ คือ 1) ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงกับตำแหน่งงาน 2) ได้บุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) มีความจริงใจ ซื่อตรง โปร่งใสตรวจสอบได้ มียุทธวิธี คือ 1) พัฒนาการสอบคัดเลือกบุคคล 2) ใช้วิธีที่หลากหลายแสวงหาบุคคล 3) พัฒนาหลักการสรรหาบุคลากรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมมากขึ้น 4) กรรมการสอบคัดเลือกมีความหลากหลาย 5) สร้างและพัฒนาระบบการสอบคัดเลือกให้เปิดกว้างมากขึ้น

3. กลยุทธ์ด้านการพัฒนาบุคลากร เป้าประสงค์ คือ 1) บุคลากรมีความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้น 2) บุคลากรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) บุคลากรทุกสายงานมีวุฒิการศึกษาสูงขึ้นและตรงกับสายงาน 4) บุคลากรมีศักยภาพและมีความเป็นผู้นำทางวิชาการสู่ระดับสากล 5) บุคลากรมีสมรรถนะ (Competencies) 6) มีนักวิจัยอย่างมืออาชีพ 7) มีผลงานวิจัยที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของสังคม 8) มีผลงานวิจัยที่สร้างองค์ความรู้หรือเป็นนวัตกรรมใหม่ ยุทธวิธี คือ 1) ส่งเสริมให้ศึกษาต่อทั้งในประเทศและต่างประเทศ 2) ส่งเสริมให้ทุนการศึกษาทุกระดับชั้น 3) ส่งเสริมให้เข้าอบรม ศึกษาดูงาน ตามสายงานที่ขาดแคลน 4) จัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะบุคลากร 5) จัดหลักสูตรอบรมบุคลากรใหม่ 6) พัฒนาระบบสารสนเทศการบริหารงานบุคคล 7) เพิ่มศักยภาพบุคลากร 8) จัดทำเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ 9) คัดเลือก สรรหา และคงไว้ซึ่งนักวิจัยที่มีคุณภาพ 10) จัดระบบประเมินนักวิจัยและผลงานวิจัยระบบสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกงานวิจัยทุกประเภท 11) ส่งเสริมผลงานวิจัยและนวัตกรรมสู่การเพิ่มมูลค่า (Value Added) เพื่อพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมโดยร่วมกับภาครัฐและเอกชน 12) สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดงานวิจัยที่มีความร่วมมือกับต่างประเทศ

4. กลยุทธ์ด้านการจัดบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งงาน เป้าประสงค์ คือ 1) บุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งงานตรงตามคุณวุฒิที่กำหนด 2) บุคลากรได้ทำงานตรงตามสายงาน ยุทธวิธี คือ 1) พัฒนาหลักเกณฑ์การนำบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งงานให้ตรงตามคุณวุฒิที่กำหนด 2) จัดทำแผน 1 คน 1 งาน เพื่อพัฒนาสมรรถนะการทำงาน 3) จัดทำภาระงานให้บุคลากรได้ทำงานตรงกับสายงานเพื่อความก้าวหน้าในสายงาน

5. กลยุทธ์ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เป้าประสงค์ คือ 1) บุคลากรมีความพอใจต่อผลการประเมินผลการปฏิบัติงาน 2) บุคลากรมีการพัฒนาการปฏิบัติงานและมีผลการปฏิบัติงานที่ประสิทธิภาพ ยุทธวิธี คือ 1) พัฒนาการประเมิน 2) ปรับเปลี่ยนกรรมการประเมินทุกปี 3) ใช้วิธีประเมินแบบมีส่วนร่วมและตรงตามความเป็นจริง

6. กลยุทธ์ด้านการจัดสวัสดิการให้บุคลากร เป้าประสงค์ คือ 1) บุคลากรได้รับสวัสดิการที่ดีตลอดการทำงาน 2) บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ยุทธวิธี คือ 1) พัฒนาหลักการให้สวัสดิการทุกประเภท 2) จัดทำแผนพัฒนาสวัสดิการภายในให้บุคลากรได้รับประโยชน์ที่หลากหลาย 3) เพิ่มงบประมาณด้านสวัสดิการทุกปี

7. กลยุทธ์การเกษียณอายุงาน เป้าประสงค์ คือ 1) บุคลากรผู้เกษียณอายุงานมีขวัญกำลังใจดี 2) ผู้เกษียณอายุงานพอใจต่อค่าตอบแทนและเงินชดเชยที่ได้รับเมื่อเกษียณอายุงาน ยุทธวิธี คือ 1) จัดโครงการสร้างขวัญกำลังใจบุคลากรวัยเกษียณ 2) จัดอบรมด้านอาชีพแก่บุคลากรวัยใกล้เกษียณ 3) จัดทำแผนงบประมาณเพิ่มค่าตอบแทนและเงินชดเชยแก่ผู้เกษียณอายุงาน

ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เชิงคุณภาพ ด้วยการสนทนากลุ่ม พบว่า ในภาพรวมวิสัยทัศน์ และพันธกิจ ของกลยุทธ์ฯ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า มีความเป็นประโยชน์ เป็นไปได้ ถูกต้องและเหมาะสมในระดับมาก และทุกองค์ประกอบของกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีความเป็นประโยชน์ เป็นไปได้ ถูกต้องและมีความเหมาะสมมากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จากการเอกสารและการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย พบว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีหลักการที่สำคัญ ได้แก่ การมุ่งรักษาคนดี ส่งเสริมคนเก่ง และพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพ มีการยึดหยุ่นตามสถานการณ์ มีระบบคณะกรรมการ ยึดหลักการมีส่วนร่วม ใช้ระบบคุณธรรมและมีระบบการประเมินก่อนบรรจุ การขึ้นเงินเดือนพิจารณาตามคุณภาพและปริมาณงาน มีแผนพัฒนาบุคลากร มีกิจกรรมร่วมกับชุมชน บางแห่งให้ผู้มีตำแหน่งทางวิชาการระดับ รศ.ขึ้นไป เกษียณอายุ 65 บางแห่งขาดความเชื่อมั่นในระบบการบริหาร และมีนักการเมืองเข้ามาแทรกในการบริหาร ปัญหาที่สำคัญ คือ จากการเป็นนิติบุคคล การเปลี่ยนสถานภาพบุคลากรจากข้าราชการเป็นพนักงานของมหาวิทยาลัย การกำหนดค่าจ้าง ค่าตอบแทน ความดีความชอบและสวัสดิการ กำหนดโดยสภามหาวิทยาลัย มีผลกระทบต่อรายได้และการครองชีพของบุคลากร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภาวดี วาทีธรรมคุณ, (2549) ที่ศึกษา

การบริหารงานบุคคลมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตามความคิดเห็นของข้าราชการของมหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า โดยภาพรวมมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก และในรายด้านพัฒนาบุคลากร สิทธิประโยชน์ องค์กรบริหารงานบุคคล การประเมินบุคลากร การเข้าสู่ระบบ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านสถานภาพบุคลากร ด้านอัตราเงินเดือน-ค่าตอบแทน มีความเห็นในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นพรัฐพล ศรีบุญนาถ, (2554) ที่ศึกษาการ พัฒนาการบริหารของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า 1) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีอิสระโครงสร้างและการดำเนินงาน 2) การบริหารยังเป็นไปในแนวการกระจายอำนาจ 3) มีการประยุกต์ใช้ “ทฤษฎีองค์การสำนักคลาสสิกหรือตัวแบบเชิงเศรษฐศาสตร์” ที่ให้การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์มากเป็นพิเศษ 4) ส่วนงานมีอำนาจโครงสร้างและภาระหน้าที่อาจจะใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ และสุ่มเสี่ยงต่อความไม่โปร่งใส

2. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ พบว่า กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ (Vision) บริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน มีธรรมาภิบาล มุ่งมั่นเป้าประสงค์ มหาวิทยาลัยส่งเสริมให้บุคลากรมีคุณภาพสู่ระดับสากล และพันธกิจ (Mission) ได้แก่ มุ่งมั่นพัฒนาการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มาตรฐาน ส่งเสริมธรรมาภิบาล ใช้กลยุทธ์ที่ทันสมัยตามเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัย ส่งเสริมคนเก่ง ดี มีคุณภาพสู่ระดับสากล สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมชาย พัทธเสน, (2554) ที่ศึกษากลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ที่กำหนดวิสัยทัศน์ของกลยุทธ์ว่าการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล และมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ควรใช้หลักธรรมาภิบาลมาบริหารจัดการ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุภาพร พงศ์ภิกขุโสภา (2556) ที่ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารงานวิจัย ที่ว่ากลยุทธ์การบริหารงานที่มีการพัฒนาขึ้น และมีความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ต้องประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และประเด็นกลยุทธ์ และผลงานวิจัยของ Ben Mall. Harris (1979) ที่วิจัยหน้าที่ผู้บริหารงานบุคคล พบว่า หน้าที่ความรับผิดชอบด้านการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย การวางแผนกำลังคน การคัดเลือกและการสรรหา การนำบุคลากรเข้าสู่งาน การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน การไกล่เกลี่ยปัญหาบุคคล ความมั่นคงในงาน การปฏิบัติงานต่อเนื่อง และสวัสดิการค่าตอบแทนหรือสิ่งจูงใจ กลยุทธ์การวางแผนกำลังคน สอดคล้องกับ ดนัย เทียนพุ่ม (2541) ที่กล่าวว่า การวางแผนกำลังคน การออกแบบงาน การกำหนดตำแหน่งงาน การวิเคราะห์งาน และการระบุจำนวนคนที่ต้องมีไว้ในอนาคตเพื่อให้ทรัพยากรบุคคลมีคุณค่าสูงสุด และสอดคล้องกับ ธงชัย สันติวงษ์ (2542) พะยอม วงษ์สารศรี (2544) และพนัส หันนาคินทร์ (2545) ที่ว่าการวางแผนกำลังคน เป็นกลยุทธ์การคาดคะเนกำลังคนที่จำเป็นต้องใช้คนปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่วางไว้ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิชาภา ประสพอารยา (2547) ศึกษาการบริหารงานบุคคลฯ ที่เสนอว่า การจัดทำแผนกำลังคน จะต้องทำการวางแผนเพื่อพัฒนากำลังคนในระยะเวลาดังกล่าว เป็นแผนปฏิบัติการ 1-2 ปี และเป็นแผนงานที่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง กลยุทธ์การคัดเลือกและการสรรหา สอดคล้องกับ พนัส หันนาคินทร์ (2545) และเกรียงไกร เจียมบุญศรี (2547) ที่ว่าการคัดเลือกบุคคล เป็นกระบวนการพิจารณาคัดเลือกเอาบุคคลที่สรรหามาแล้วโดยการผ่านขั้นตอน

และวิธีการต่างๆ โดยใช้เครื่องมือต่างๆ ได้แก่ แบบทดสอบ และการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าสู่ตำแหน่งตามที่หน่วยงานต้องการ เพื่อการบรรจุแต่งตั้งเป็นบุคลากร สอดคล้องกับ อำนาจ แสงสว่าง (2545) ที่ว่าการคัดเลือกบุคลากร (Personnel Selection) เป็นกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครงานที่มีคุณสมบัติเหมาะสมถูกต้องตรงกับคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งงานที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้บุคลากรที่ดี สามารถคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพในการทำงาน ดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย มีผลงานดี เป็นที่เชื่อถือได้และทำให้องค์การมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับขององค์กรต่างๆ ได้ สอดคล้องกับ Castetter (1981) ที่ว่าการคัดเลือกเป็นกระบวนการของการตัดสินใจเลือกบุคคลเพื่อที่จะให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนั้น ๆ โดยใช้หลักการที่คุณสมบัติของบุคคลนั้นเหมาะสมกับคุณลักษณะของตำแหน่งที่กำหนดไว้ การนำบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งงาน เป็นการนำบุคลากรใหม่เข้าสู่งาน เพื่อให้บุคลากรเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมองค์กร โดยการอบรมและการปฐมนิเทศบุคลากรใหม่ให้เข้าใจภาระงาน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิชาภา ประสพอารยา (2547) ที่ศึกษาการบริหารงานบุคคลฯ ที่เสนอว่า การนำบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งงานโดยผู้บริหารแต่ละฝ่ายและหัวหน้างานแนะนำการปฏิบัติงานและรายละเอียดอื่นๆ ให้บุคลากรใหม่ได้รับทราบและปฏิบัติตามภาระงาน และสอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้ พะยอม วงษ์สารศรี (2545), สมชาย ไตรรัตน์ภิรมย์ (2553), สุนันทา เลहनันท์ (2549), และพนัส หันนาคินทร์ (2545) ที่สรุปตรงกันว่า การนำบุคลากรเข้าสู่งาน คือ การปรับบุคลากรเข้ากับตำแหน่งงาน การรับผิดชอบสายงานและมาตรฐานในการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานในระดับเดียวกันหรืออยู่ในความรับผิดชอบระดับเดียวกัน การกำหนดภาระงาน และการปฐมนิเทศ แนะนำให้บุคลากรใหม่มีความรู้ความเข้าใจโครงสร้างกิจการงานในหน้าที่และรู้จักบุคลากรในระดับต่างๆ ในหน่วยงาน การมอบหมายงานตามความรู้ความสามารถและความเหมาะสม เพื่อให้บุคลากรได้ทำงานด้วยความพึงพอใจ การสร้างมิตรภาพให้บุคลากรใหม่ปรับตัวเข้าอยู่ในองค์กรได้อย่างผสมกลมกลืน มีความอ่อนใจ เกิดทัศนคติที่ดีต่อองค์กร และทำงานได้อย่างมีความสุข การพัฒนาบุคลากร มีนักวิชาการหลายท่าน เช่น สมชาย ไตรรัตน์ภิรมย์ (2546), Castetter (1981), นงนุช วงษ์สุวรรณ (2545), และเกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง (2546, 190) ได้สรุปสอดคล้องกันว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคลากรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ความชำนาญและประสบการณ์ให้บุคลากรในหน่วยงานได้พัฒนาการทำงานให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยอาศัยวิธีการต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การศึกษาดูงาน การศึกษาต่อเป็นต้น ซึ่งจะทำให้บุคลากรที่ได้รับการพัฒนานั้น เป็นกำลังสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามนโยบายขององค์กร สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุภาวดี วาทีธรรมคุณ (2549) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา ที่เสนอว่าการพัฒนาบุคลากร ควรเน้นการวิจัยและพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรแนวใหม่ให้เกิดการบูรณาการในสาขาวิชาต่างๆ เป็นการพัฒนาตอบสนองการพัฒนาประเทศ สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรมนุษย์ร่วมกันระหว่างองค์กรเพื่อการให้บริการแก่สังคม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิชาภา ประสพอารยา (2547) ที่ศึกษาการบริหารงานบุคคลฯ ที่เสนอว่า การพัฒนาบุคลากรจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรโดยการนำความเคลื่อนไหวทาง

การศึกษาใหม่ๆ มาดำเนินการให้บุคลากรเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ และพัฒนาบุคลากรโดยการฝึกอบรม ศึกษา ดูงาน สำหรับกลยุทธ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน นักวิชาการ สมยศ นาวิการ (2549), สมชาย หิรัญกิตติ (2546) นิสตาร์ก เวชยานนท์ (2554), และบรรยงค์ โตจินดา (2546) ได้สรุปตรงกันว่า การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นการประเมินค่าผลการปฏิบัติงานของบุคคลว่าปฏิบัติงานได้ดีเพียงใด โดยพิจารณาจากปริมาณงานและคุณภาพของงาน ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บังคับบัญชาที่จะดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยวิธีการและหลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อนำมาพิจารณาตัดสินใจหรือดำเนินการไขปรับปรุง จัดวางบุคลากรในหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยพิจารณาคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่เหมาะสมกับงาน ความสามารถในการปฏิบัติงานและการอุทิศตนให้กับการทำงาน จะทำให้บุคลากรได้ทราบผลงานของตนเองและเพื่อเสริมส่วนดีให้ดียิ่งขึ้นและแก้ไขข้อบกพร่อง และเป็นเครื่องมือของการบริหารงานเพื่อเลื่อนขั้น ขึ้นเงินเดือน หรือเพื่อเป็นข้อมูลปรับปรุงพัฒนาบุคลากรในส่วนที่ยังบกพร่อง เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงานอยู่เสมอ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิชาภา ประสพอารยา (2547) ที่ศึกษาการบริหารงานบุคคลฯ ที่เสนอว่า การประเมินจะต้องมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรใหม่โดยการให้รับมอบหมายงานให้ทดลองงานและคอยติดตามเพื่อรายงานการปฏิบัติงานเป็นระยะและเพื่อให้บุคลากรได้พัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพ สำหรับการจัดสวัสดิการและการให้กำลังใจผู้เกษียณ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิชาภา ประสพอารยา (2547) ที่ศึกษาการบริหารงานบุคคลฯ ที่เสนอว่า การจัดผลประโยชน์เกื้อกูลที่นอกจากเงินเดือน ให้เป็นสวัสดิการต่างๆ แก่บุคลากร ที่บุคลากรมีสิทธิได้รับ มีบริการด้านสุขภาพอนามัยความปลอดภัย ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความรู้สึกอยากทำงานต่อเนื่องและประสบการณ์ของบุคลากร และทำให้บุคลากรเกิดความรู้สึกมั่นคงในการปฏิบัติงาน เพราะมีสวัสดิการที่ดี ครอบคลุมผู้เกษียณอายุงานและการลาออกจากงาน ผู้วิจัยได้จากการศึกษาเอกสารของนักวิชาการเกี่ยวกับการเกษียณอายุงานหรือการออกจากงาน กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการและสิ่งทดแทนเมื่อเกษียณอายุงาน สอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง (2545) ที่ว่า การจูงใจด้วยค่าตอบแทนหรือสิ่งจูงใจต่างๆ ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการทำงาน ซึ่งจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการทำงาน การให้สิ่งตอบแทนไม่ว่าจะเป็นเงินสิ่งของ การจัดสวัสดิการต่างๆ แม้กระทั่งการจูงใจโดยวิธีต่างๆ ล้วนเป็นกระบวนการที่จะเอื้อให้เกิดความรู้สึกมั่นคงในการปฏิบัติงาน เป็นขวัญและกำลังใจต่อการทำงาน ผู้บริหารต้องมีหลักในการให้ค่าตอบแทนสิ่งจูงใจหรือสวัสดิการด้วยความเหมาะสม และมีความสอดคล้องนักวิชาการหลายท่าน สุรางค์รัตน์ วนิตนารมณ (2547) หลุย จำปาเทศ (2543) พรนพ พุกกะพันธ์ (2546) เสนาะ ตีเยาว์ (2545) ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์(2544) อุทัย หิรัญโต (2541) สุพัตตรา สุภาพ (2549) และพยอม วงศ์สารศรี (2544) ได้สรุปตรงกันว่า สวัสดิการ (Motivation) ประกอบด้วย การให้ประโยชน์เกื้อกูล ค่าตอบแทนต่างๆ การให้มีที่พักอาศัย กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนสหกรณ์ออมทรัพย์ ค่าเล่าเรียนบุตร ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าที่พัก การให้ลาพักผ่อนประจำปี ค่าพาหนะ เบี้ยประชุม ค่าล่วงเวลาทำงาน และการให้ศึกษาต่อ ฝึกอบรม ดูงาน การให้เกียรติคุณ การเลื่อนตำแหน่ง การให้รางวัล และการช่วยให้ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เป็นสิ่งสร้างขวัญกำลังใจให้คนทำงานสามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น การให้ค่าตอบแทนเมื่อเกษียณอายุการทำงาน การจัดสิทธิประโยชน์ทดแทนเมื่อพ้นจากงานที่เหมาะสม ได้แก่ การให้เงินชดเชย

การจ่ายเงินบำเหน็จหรือบำนาญ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพกองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการและสิ่งทดแทนเมื่อเกษียณอายุงาน ดังนั้น สวัสดิการ จึงเป็นสิ่งสร้างขวัญกำลังใจให้คนทำงานสามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ผลการตรวจสอบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการ Focus Group Discussion พบว่า ในภาพรวมวิสัยทัศน์ และพันธกิจ ของกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 1) กลยุทธ์การวางแผนกำลังคน มี 4 ยุทธวิธี จัดโครงสร้างอัตรากำลัง วางกรอบอัตรากำลัง วิเคราะห์ตำแหน่งว่าง ยกระดับคุณภาพบุคลากร (2) กลยุทธ์การสอบคัดเลือกและการสรรหา มี 5 ยุทธวิธี พัฒนาขั้นตอนการรับสมัครสอบ เปิดสอบให้กว้าง ใช้วิธีสอบที่หลากหลาย ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม มีกรรมการสอบหลายภาคส่วน (3) กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากร มี 12 ยุทธวิธี ส่งเสริมให้ศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่งเข้าอบรมศึกษาดูงานตามสายงาน จัดทำแผนพัฒนาบุคลากร จัดอบรมบุคลากรใหม่ พัฒนาระบบสารสนเทศการบริหารงานบุคคล เพิ่มศักยภาพการทำงาน จัดทำความก้าวหน้าในสายงาน รักษาไว้ซึ่งนักวิจัยที่มีคุณภาพ จัดระบบประเมินผลงานวิจัย และส่งเสริมผลงานวิจัยที่มีนวัตกรรมใหม่ๆ สู่อุตสาหกรรม (4) กลยุทธ์การจัดบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่ง มี 4 ยุทธวิธี จัดบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งตามคุณวุฒิ พัฒนาการทำงาน จัดทำแผน 1 คน 1 งานหลัก จัดภาระงานให้ทำงานตรงกับคุณวุฒิ (5) กลยุทธ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน มี 3 ยุทธวิธี ปรับปรุงขั้นตอนการประเมิน ปรับกรรมการประเมินทุกปี ใช้วิธีประเมินแบบมีส่วนร่วมตามความเป็นจริง (6) กลยุทธ์การให้สวัสดิการแก่บุคลากร มี 3 ยุทธวิธี พัฒนาการให้สวัสดิการ จัดทำแผนงานสวัสดิการภายใน เพิ่มงบประมาณด้านสวัสดิการ (7) กลยุทธ์การเกษียณอายุงาน ทั้ง 7 กลยุทธ์ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่า มีความเป็นประโยชน์ เป็นไปได้ ถูกต้องและเหมาะสมในระดับมาก และองค์ประกอบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีความถูกต้องมากที่สุด รองลงมา คือ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความเหมาะสมตามลำดับ ดังแนวคิดของไอส์เนอร์ (Eisner, 1976) ที่ใช้ตัวบุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบกลยุทธ์โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) พบว่า ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักการประเมินหรือการตรวจสอบของ แมคมิลแลนและชูแมคเกอร์ (McMillan & Schumacher, 2001) และ ศิริชัย กาญจนวาสิ (2554) ที่ว่าการตรวจสอบเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกิจกรรมของมนุษย์ เพราะการตรวจสอบและการประเมินที่ดีจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและพัฒนาสู่สิ่งที่ดีกว่า จึงเสนอเกณฑ์การตรวจสอบและการประเมินโดยจัดเป็นเกณฑ์มาตรฐาน 4 ด้าน คือ 1) มาตรฐานการใช้ประโยชน์ 2) มาตรฐานความเป็นไปได้ 3) มาตรฐานความถูกต้อง และ 3) มาตรฐานความเหมาะสม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การนำกลยุทธ์ฯ นี้ไปใช้ ควรไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม บริบท และตามภาระงานทรัพยากรมนุษย์ของแต่ละองค์กร ดังนี้

- 1) การวางแผนอัตรากำลังคน ควรวิเคราะห์อัตรากำลังคนตามแผนพัฒนามหาวิทยาลัย การสรรหาบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 2) การสอบคัดเลือก ควรใช้วิธีที่หลากหลายและเปิดกว้างเพื่อให้ได้คนดีที่มีความรู้ความสามารถ มีความจริงใจ ซื่อตรง โปร่งใส ตรวจสอบได้
- 3) การจัดบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่ง ควรพิจารณาคุณสมบัติตรงกับตำแหน่งเพื่อความก้าวหน้าในสายงาน
- 4) การพัฒนาบุคลากร : ควรพัฒนาสมรรถนะบุคลากรและส่งเสริมให้มีคุณวุฒิและตำแหน่งทางวิชาการตามมาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เป็นนักวิจัยและมีผลงานวิจัยที่มีคุณภาพสู่สังคม
- 5) การประเมินผลการปฏิบัติงาน : ควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงานรอบด้าน เพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงานและผลการปฏิบัติงานที่ประสิทธิภาพ
- 6) การให้สวัสดิการและการเกษียณ ควรให้สวัสดิการสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยการนำกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ไปทดลองใช้กับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
- 2) ควรศึกษาวิจัยประสิทธิภาพของกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
- 3) ควรศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับมหาวิทยาลัยของรัฐกับกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์มหาวิทยาลัยเอกชน ที่มีบริบทต่างกัน

บรรณานุกรม

- กรมสามัญศึกษา. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2559. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา. เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง. (2545). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาธรรม.
- दनัย เทียมพุด. (2545). การบริหารทรัพยากรบุคคลในทศวรรษหน้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2545). การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2537). ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) : สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
- นงนุช วงษ์สุวรรณ. (2542). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อนันตศิลป์.
- นิชาภา ประสพอารยา. (2547). การศึกษาการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร. รายงานผลการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2544). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.
- _____. (2545). *จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล* กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2544). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาจำกัด.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2546). “คำอภิปรายสนับสนุนการเป็นนิติบุคคลของโรงเรียน”. เอกสารในการ
สัมมนา กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2546). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินท์ติ้ง ลิขซึ่ง
จำกัด.
- สมยศ นาวิการ. (2544). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสนาะ ดิเียว. (2546). *การบริหารกลยุทธ์* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนันทา เลาหนันท์. (2542). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ : ธารนิเวศพิมพ์.
- อำนาจ แสงสว่าง. (2544). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ : อักษรภาพพัฒนา.
- Ben M.all.Harris. (1979). *Personnel Administration in Educat : on*. : Allyn and Bacon.
- Certo , Samuel C. (1991). and Paul J.Peter. *Strategic Management : A Focus on
Process*. New York : McGraw-Hill.
- McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2001). *Research in education: A conceptual
introduction* (5th ed.). New York: Longman.
- Roberts, Kaplan, F. (1971). “The Nature of Communication Effects,” *The Process of
Effecta of Mass Communication*. Chicago: University of Illinois Press.

**กระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมือง
ตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย**
THE DEVELOPMENT PROCESS OF DEMOCRATIC CITIZENSHIP SKILLS FOR
UNIVERSITY STUDENTS

สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง* ชาติชัย อุดมกิจมงคล, ละมัย ร่มเย็น** ภัทธี โพธิ์สิงห์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย วิธีดำเนินการวิจัย ใช้การวิจัยและพัฒนา กลุ่ม ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ 84 คน ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครทั้ง 6 คณะมีความเป็นพลเมืองอยู่ในระดับมาก 2. กระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยที่เหมาะสมได้แก่ การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Active Learning) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการ (P) ขั้นตอนนำไปปฏิบัติ (A) ขั้นตอนสะท้อนประสบการณ์ (R) ขั้นตอนประเมินผล (E) หรือเรียกว่า P.A.R.E. Process 3. ผลการนำกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติไปใช้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยจำนวน 84 คน พบว่า คะแนนทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติมากกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังพบว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยคือ ทักษะการคิด การเคารพกติกา การเคารพสิทธิผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ เคารพความแตกต่างและรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน ดังนั้นการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยควรใช้กระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ, การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน, การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และใช้กลยุทธ์ "สอนน้อยลงแต่เรียนรู้มากขึ้น (teach less and learn more)

คำสำคัญ: ทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย, นักศึกษามหาวิทยาลัย

* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ABSTRACT

This study aimed to investigate and develop processes to strengthen democratic citizenship for university students. The research methodology used was research and development in 5 steps: investigate the current state, design a process, analyze the process, bring into action, and assess it. The samples were 82 Sakon Nakhon Rajabhat University students. The findings can be concluded as follows. 1. The current state of students of all six faculties in Sakon Nakhon Rajabhat University had democratic citizenship at high level. 2. The process to strengthen democratic citizenship skill for university students was active learning which comprises 4 steps, namely preparation (P), action (A), reflection (R), evaluation (E) or so-called P.A.R.E. Model. The results of bringing the active learning process to use with 82 university students showed that the mean score of democratic citizenship skill of students who participated in the active learning process was significantly higher than that of students who did not participate at the .01 level. In addition, it was found that the key elements of strengthening democratic citizenship for university students include: thinking skill, respect for rules, respect for others' right, social responsibility, participation in public events, respect for the difference, and shared social responsibility. Civil society is a horizontal society in which everyone has their equal right and freedom. Therefore, strengthening democratic citizenship for university students should employ the following processes of learning: active learning, project-based learning, and problem-based learning and should use the 'teach less and learn more' strategy.

Keywords: Democratic Citizenship Skill, University Student

1. บทนำ

ความเป็นพลเมือง (Citizenship) เป็นคำที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น แต่ประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตยด้วย (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2554) ในนานาประเทศ อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมนีจัดให้มีการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) ขึ้นมา และประสบความสำเร็จในการสร้างพลเมือง จนเป็นตัวช่วยให้กับประเทศต่างๆ และปัจจุบันการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้กลายเป็นปัจจัยความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ประเทศไทยจัดว่าพัฒนากระบวนการ

ประชาธิปไตยมาร่วม 80 ปี แต่ยังคงมีปัญหาของการถอยกลับไปสู่ยุคที่เรียกว่า ชาติความเป็นประชาธิปไตย (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2555, หน้า 4)

ทั้งนี้การทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นของประชาชนไม่ได้อยู่ที่การร่างรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง และระบบรัฐสภา แต่อยู่ที่การสร้างให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจรู้สึกตระหนักและเห็นคุณค่าจนเกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยจึงยึดถือปฏิบัติเป็นวิถีคิดและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ที่เรียกว่า ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นเรื่องที่ต้องปลูกฝังในสังคมไทย (อานันท์ ปันยารชุน, 2551, หน้า 1) อย่างไรก็ตามกระบวนการที่ใช้ในการสร้างให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมีความศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยจนเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยเวลาในการปลูกฝังและอบรมหล่อหลอมทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยเริ่มตั้งแต่ครอบครัว สถาบันการศึกษาและจากสังคมโดยรวมอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ และใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
2. เพื่อพัฒนากระบวนการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
3. เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

3. ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย (1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การเตรียมการ การดำเนินการ การสะท้อนประสบการณ์ และการประเมินผล/ปรับปรุง หรือเรียกว่า P.A.R.E. Process (2) ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัย ประกอบด้วย 1) การเคารพกติกา 2) การเคารพสิทธิผู้อื่น 3) จิตสาธารณะ และ 4) การมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในปีการศึกษา 2558
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ได้แก่ ภาคเรียนที่ 1 / 2558
4. ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R & D) มีวิธีการและขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครทั้ง 6 คณะ ในปีการศึกษา 2558 จำนวน 9,750 คน (ที่มา : สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน พ.ศ. 2558)

2. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาระดับความเป็นพลเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 / 2558 จำนวน 389 คน ตามวิธีการคำนวณของ Taro Yamane (1973) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน

3. กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 / 2558 จำนวน 84 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

4. กลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน

5. กลุ่มเป้าหมายในการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน

เครื่องมือวิจัย

1. แบบสอบถามความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัย มีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ

2. แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

3. การประชุมกลุ่ม (focus group) ผู้ทรงคุณวุฒิ เรื่อง กระบวนการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย มีลักษณะเป็นประเด็นหัวข้อในการประชุมกลุ่มย่อย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาของนักศึกษา ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยการตอบแบบสอบถามของนักศึกษาซึ่งลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ และใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อคำนวณหาสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การพัฒนากระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การจัดเรียงลำดับความสำคัญ และการสรุปผลเพื่อยืนยันกระบวนการ จากการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน

3. การวิเคราะห์ความแตกต่างของความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาใช้การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่มีความเป็นอิสระจากกัน (paired-sample t-test)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปรับปรุงกระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษา ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 8 คน

5. ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พบผลดังนี้

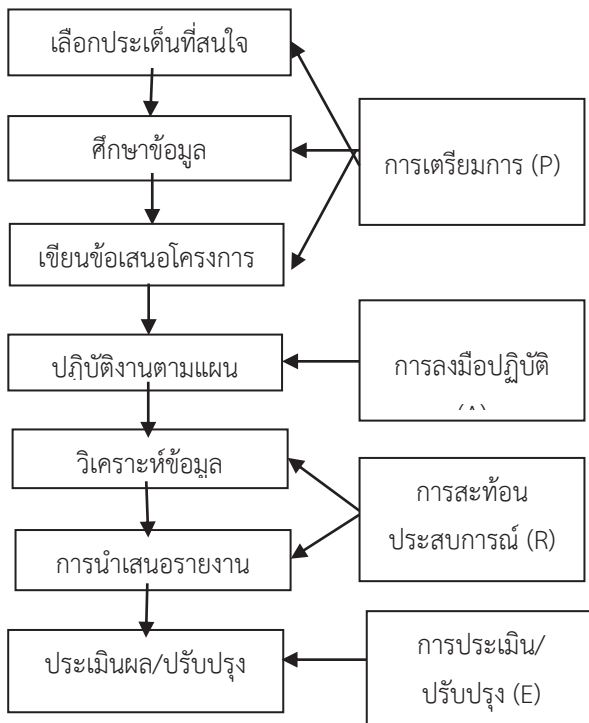
1.1 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครทั้ง 6 คณะ ส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 66.16 รองลงมาคือระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 26.48 และระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 7.36 ตามลำดับ

1.2 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครทั้ง 6 คณะ ส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 62.00 รองลงมาคือระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 27.71 และระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 10.30 ตามลำดับ

1.3 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครมีระดับความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 เมื่อพิจารณาเป็นรายคณะพบว่า นักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีระดับความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสูงที่สุด ($\bar{X}=4.44$) รองลงมาได้แก่ คณะครุศาสตร์ ($\bar{X} 4.32$) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ($\bar{X} 4.22$) คณะวิทยาการจัดการ ($\bar{X} 4.19$) คณะเทคโนโลยีการเกษตร และคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ($\bar{X} 4.11$) ตามลำดับ

2. ผลการพัฒนากระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า กระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษาที่เหมาะสมได้แก่ ได้แก่ กระบวนการ P.A.R.E. ประกอบด้วย 1) การเตรียมการ (Preparation) 2) การลงมือปฏิบัติ (Action) 3) การสะท้อนประสบการณ์ (Reflection) 4) การประเมินผล/ปรับปรุง (Evaluation)

สำหรับเนื้อหาการเรียนรู้ได้ออกแบบเพื่อบูรณาการอยู่ในรายวิชา โดยแบ่งออกเป็นภาคการบรรยายเนื้อหาสาระ ร้อยละ 40 และภาคปฏิบัติร้อยละ 60 โดยสรุปกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย ดังภาพ 1



ภาพที่ 1 กระบวนการทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย
สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย

3. ผลของการนำกระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยไปใช้กับนักศึกษามหาวิทยาลัย โดยใช้การทดสอบค่าที แบบกลุ่มตัวอย่างไม่มีความเป็นอิสระจากกัน (paired-sample t-test) ปรากฏผลดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัย
ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

การเข้าร่วม กิจกรรม	n	\bar{X}	S.D.	S.D.	t	Sig.
ก่อนเข้าร่วม	42	104.85	24.39	25.50	7.33	.000
หลังเข้าร่วม	42	133.73	12.79			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่า คะแนนความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาที่เข้าร่วมกระบวนการ P.A.R.E. มากกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังพบว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยคือ การพัฒนาทักษะการคิด การเคารพกติกา การเคารพสิทธิผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ เคารพความแตกต่าง และรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน เนื่องจากสังคมพลเมืองเป็นสังคมแนวราบที่ทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ดังนั้นการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยควรใช้กระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ, การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, และใช้กลยุทธ์เรียนให้น้อยลงแต่ปฏิบัติให้มากขึ้น “teach less and learn more” สอดคล้องกับ Fedler และ Brent (1996) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ คือกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตัวผู้เรียนเองได้กระทำลงไป โดยผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (receive) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (co-creators) นอกจากนี้ควรจัดให้มีทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมในหลักสูตรควบคู่กันไป และสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนา เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล เป็นต้น ทั้งนี้ควรเริ่มต้นจากการฝึกให้คิดเป็นและเรียนรู้เป็น การทำงานเป็นทีม การลงพื้นที่ทำกิจกรรมนอกห้องเรียน อาจารย์เป็นเพียงผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ มอบหมายงานแล้วให้นักศึกษามาอภิปรายร่วมกัน

7. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ขอขอบคุณ ผู้บริหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่สนับสนุนทุนวิจัยฉบับนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสพัฒนาคุณภาพงานวิจัย ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายและได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำวิจัยจากนักวิจัยจากสถาบันต่าง ๆ ทำให้ได้ประสบการณ์ใหม่และแนวคิดที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการทำวิจัยเพิ่มมากขึ้น รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการประชุมกลุ่มและการสัมภาษณ์ และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสอบถาม และเข้าร่วมในกิจกรรมทดลองของโครงการวิจัยนี้

8. ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ และการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยไปใช้ให้ครอบคลุมทั้ง 4 ชั้น ได้แก่ 1. การเตรียมการ (Preparation) 2. การลงมือปฏิบัติ (Action) 3. การสะท้อนประสบการณ์ (Reflection) 4. การประเมินผล/ปรับปรุง (Evaluation) และใช้กลยุทธ์เรียนให้น้อยลงแต่ปฏิบัติให้มากขึ้น และแบ่งสัดส่วนออกเป็นภาคทฤษฎีร้อยละ 40 และภาคปฏิบัติร้อยละ 60

2. เริ่มต้นจากการฝึกให้คิดเป็นและเรียนรู้เป็น การทำงานเป็นทีม การลงพื้นที่ทำกิจกรรมนอกห้องเรียน อาจารย์เป็นเพียงผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ มอบหมายงานแล้วให้นักศึกษามาดิปรายร่วมกัน การแบ่งกลุ่มย่อยทำงาน นำเสนองานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

เอกสารอ้างอิง

- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2555). *ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, เอกสารเพื่อเผยแพร่ในการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 ณ ศูนย์ประชุม สหประชาชาติ วันที่ 22 – 24 มีนาคม 2555.
- วารากรณ์ สามโกเศศ. (2554). *การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง*. มติชน ฉบับวันที่ 3 มี.ค. 2554(กรอบบ่าย) สืบค้นจาก http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22721&key=news_research. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2558).
- สัญญาครณ์ สวัสดิ์ไธสง และคณะ. (2557). *การจัดการเรียนรู้แบบปรับใช้สังคมเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*. สนับสนุนทุนวิจัยโดยสำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนาการวิจัยมหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2556). *การเมืองของพลเมืองสู่สหัสวรรษใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ / มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา.
- อานันท์ ปันยารชุน. (2551). *ปาฐกถาเรื่อง Sustainable Democracy*. สืบค้นจาก <http://www2.thaiembassy.be/th> สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2557).
- Abowitz & Harnish. (2006). *Contemporary Discourses of Citizenship, in Review of Educational Research 2006*. Felder R.M. and Brent, R. "Active Learning: An Introduction." สืบค้นจาก <https://social.crru.ac.th/activeLearning>. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558.

Kahne, Joseph and Westheimer. (2004) Joel, What Kind of citizen? The politics of educating for democracy, in *American Educational Research Journal*, volume 41 N. 2, Summer 2004.

Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Tokyo: Heaper International Edition.

รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผล
ต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
THE ACADEMIC LEADERSHIP MODEL OF PRIMARY SCHOOLS
ADMINISTRATORS AFFECTING THE SCHOOL MANAGEMENT EFFECTIVENESS IN
THE WORLD CLASS STANDARD SCHOOL
UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

นิลวรรณ ทองเทียนชัย* มิตรภาณี พงษ์พั่ว** พาที เกศธนากร***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้างานวิชาการจำนวน 406 คน และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 324 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป LISREL

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous

Latent Variables) 1 ตัวแปร คือ ตัวแปรแฝงภาวะผู้นำทางวิชาการ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ พฤติกรรมการเป็นผู้นำทางวิชาการ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous Latent Variables) 1 ตัวแปร คือ ประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน การเป็นคนดี การเป็นคนเก่ง การเป็นคนมีความสุข ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูความสำเร็จของงาน และความก้าวหน้าของงาน ผลการตรวจสอบความตรงของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 100.53$, $df = 67$; $p = 0.005$; $GFI = 0.956$; $AGFI = 0.937$ และ $RMSR = 0.040$ ซึ่งตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา เท่ากับ 0.70

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ; โรงเรียนมาตรฐานสากล

ABSTRACT

The objectives of the research were to build and verify the validity of the academic leadership model of primary school administrators that would affect the school management effectiveness in the world class standard schools under the Office of Basic Education Commission, The population was 406 school administrators and deputy administrators on academic affairs in schools under the Office of Basic Education Commission and the 324 samples were selected by multi-stage random sampling. A constructed questionnaire for administrators to analyze was using confirmatory analysis employing LISREL

The main findings revealed that the academic leadership model included one exogenous latent variable, that is, academic leadership, which consisted of three observable factors, such as behavior of being academic leaders, participation in administration, and competency of school administrators. Moreover, there was one endogenous latent variable, that is school management effectiveness which consisted of five observable factors such as being a good person, being an intellectual person, being a happy person, task accomplishment; advance in their career path. The results of verification of this model revealed that it was in accordance with the empirical data. ($\chi^2 = 100.53$, $df = 67$; $p = 0.005$; $GFI = 0.956$; $AGFI = 0.937$ and $RMSR = 0.040$) The variable of academic leadership affected the effectiveness of school administration at 0.07

Keyword: Academic Leadership; The world class standard school

1. บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ มีพัฒนาการที่สมดุลทั้ง ปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม โลกแห่งการศึกษาในปัจจุบันไม่อาจหยุดนิ่งได้ หากต้องมีการพัฒนา มีการเปลี่ยนแปลง มีการแข่งขัน ถ้าเราแย้ง่าอยู่กับที่ นอกจากจะขาดโอกาสในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงแล้ว ยังจะส่งผลให้ประเทศด้อยพัฒนาตามไปด้วย ขณะนี้มีคำว่า “การศึกษาข้ามชาติ” คือการศึกษากำลังจะไร้พรมแดน ปัจจุบันการจัดการศึกษาได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางไปทั่วโลก หลายประเทศมีแนวโน้มที่จะจัดการศึกษาข้ามชาติ หรือข้ามพรมแดน (Transnational Education :TNE) ให้มากขึ้น เพื่อดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้าไปศึกษาใน

สถาบันการศึกษาของตน อันเป็นการสร้างรายได้ที่จะสามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อีกทางหนึ่ง การศึกษาข้ามชาติกำลังมีบทบาทสำคัญต่อตลาดการศึกษาระดับโลกและแนวโน้มในอนาคตประเทศใน “เอเชีย” จะเป็นเป้าหมายสำคัญที่มหาวิทยาลัยดังของโลกจะพากันเข้ามาลงทุน โดยเฉพาะประเทศที่ประกาศนโยบายจะเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา (Education Hub) ของภูมิภาค อย่างจีน ฮองกง มาเลเซีย และเกาหลีใต้ ความเคลื่อนไหวของการจัดการศึกษาข้ามชาติกำลังแพร่กระจายทั่วเอเชียในช่วงที่หลายประเทศกำลังเตรียมการรวมตัวเข้าเป็นประชาคมอาเซียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องมีการวางแผนกำหนดทิศทางการศึกษาให้ชัดเจนขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาข้ามชาติดังกล่าว ประเทศไทยจำเป็นต้องก้าวให้ทันเพื่อการแข่งขันได้เปรียบทางการศึกษาในอนาคต และก้าวหนึ่งที่สำคัญอันจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเยาวชนคนไทยให้มีทักษะ มีกระบวนการ มีความสามารถ รู้เท่าทันโลกในยามที่โลกกำลังจะไร้พรมแดน คือ การให้ความสำคัญกับโลกแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จากผลการดำเนินงานของโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standard School) ที่ผ่านมาในภาพรวม สะท้อนถึงการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ 1) มุมมองด้านหลักสูตร จากการศึกษาและวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกับหลักสูตรของนานาประเทศ พบว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้เป็นลำดับแรก แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์น้อยมาก ไม่สะท้อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) มุมมองด้านการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) การดำเนินงานในภาพรวมของการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลนั้น ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารและไม่มีประสบการณ์มีปัญหาที่แตกต่างกัน กระบวนการดำเนินงานควรมีการจัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับผู้บริหารโรงเรียนทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนควรมีวิธีสื่อสารกับบุคลากรหลากหลายวิธีอย่างเหมาะสม เพื่อการนำองค์กรไปสู่จุดมุ่งหมาย อาทิ การบริหารเชิงกลยุทธ์ ให้ลงสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจนและเป็นขั้นตอน มุ่งพัฒนาบุคลากร การสร้างความผูกพันและความสามัคคี เพื่อให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการทำงานอย่างเต็มตามศักยภาพ

ภาวะผู้นำทางการศึกษากับผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กัน การเป็นผู้บริหารสมัยใหม่ต้องมีความเป็นผู้นำในการบริหารงาน เพราะผู้บริหารสมัยใหม่ต้องตระหนักว่ามนุษย์มีความแตกต่างกันตามลำดับขั้นของความต้องการจำเป็น ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องใช้ศาสตร์ และศิลป์ในการบริหาร ทฤษฎีจะเป็นเครื่องมือและเครื่องช่วยนำทางสำหรับผู้บริหาร ถ้าไม่มีทฤษฎีการบริหารงานจะประสบความสำเร็จได้ด้วยเหตุบังเอิญเท่านั้น ส่วนศิลป์นั้นจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำเอาทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติได้ การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรในโรงเรียนสำหรับผู้บริหารโรงเรียนอันจะส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรของโรงเรียนใน

อนาคต คุณลักษณะผู้นำอย่างเปี่ยมคุณภาพและมาตรฐานเหมาะสมกับผู้บริหารระดับมืออาชีพตามความต้องการ (Wantana Naowan, 2558)

จากความสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล ดังกล่าว ที่ต้องทำหน้าที่วิเคราะห์ วิจัยเพื่อเป็นรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงนำมาสู่ความสนใจของผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการที่พึงประสงค์และสอดคล้องกับพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการตามบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดข้อความรู้ที่แสดงถึงคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากลที่เหมาะสม สามารถใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาถึงการได้มาของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ทางหนึ่ง และนำไปสู่การพัฒนาปรับเปลี่ยนภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพว่าจะมีวิธีการใดที่จะพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษามีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่เอื้อต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษา และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการบริหารสถานศึกษา หรือสนับสนุนส่งเสริมตลอดจนการพัฒนาให้บุคลากรในสถานศึกษาโดยเฉพาะกับผู้บริหารสถานศึกษาทุกสังกัด ให้สามารถบริหารงานของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1) เพื่อสร้างรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2) เพื่อตรวจสอบรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวคิดของฮอลล์และเมอร์ฟี (Hallinger & Murphy, 1985, pp. 221-224) กล่าวถึง องค์ประกอบของพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 3 องค์ประกอบคือ การกำหนดภารกิจของสถานศึกษา การจัดการด้านการเรียนการสอน และการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ และแนวคิดของ โคเฮนและฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1977) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา เป็นการบริหารโดยให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องใน

การได้รับประโยชน์ทางวิชาการ จากการจัดการศึกษา การได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการดำเนินงาน ในการรับผลประโยชน์ และในการประเมินผล และขอบเขตเนื้อหาด้านสมรรถนะของ ผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย การมองเห็นทักษะและความสามารถที่บุคลากรแสดงออกในการ ทำงานที่ท้าทายร่วมกัน รวมถึงการมีทัศนคติในการทำงาน มีทักษะในการวิเคราะห์ประเด็นอย่าง ตรงไปตรงมาและมีทักษะในการจัดการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ยุ่ยากซึ่งสามารถจะนำองค์กรไปสู่ การเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา โดยใช้วิธีวิเคราะห์ห้่องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) องค์กรประกอบของประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา พิจารณาได้จาก 5 ตัวแปร ได้แก่ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ด้านการเป็นคนดี ด้านการเป็นคนเก่ง และด้านการเป็นคน มีความสุข ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู ด้านความสำเร็จของงาน และด้านความก้าวหน้า ตามแนวคิดของ Hoy & Miskel (2001), Locke (1984, P. 93)

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงสหสัมพันธ์ (Correlation Research) โดยศึกษารูปแบบภาวะ ผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอนการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดปัญหา และวัตถุประสงค์งานวิจัย ศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัย ในประเด็นภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ ผู้บริหารในโรงเรียนมาตรฐานสากล

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบงานวิจัย กำหนดกลุ่มตัวอย่าง เลือกกลุ่มตัวอย่าง สร้างและพัฒนา เครื่องมือ ออกแบบการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำโครงร่างการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการวิจัยตามโครงร่างการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการวิจัย

4.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการหรือ หัวหน้างานวิชาการโรงเรียนละ 2 คน ระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 406 คน ประกอบด้วย ภาคเหนือ 23 โรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 54 โรงเรียน ภาคกลาง 65 โรงเรียน ภาค ตะวันออก 11 โรงเรียน ภาคตะวันตก 13 โรงเรียน และภาคใต้ 37 โรงเรียน ที่อยู่ภายใต้การดูแล ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและรองฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้า งานวิชาการระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน จำนวน 324 คน การได้มาของกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่ม แบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือผู้บริหารสถานศึกษาและรองฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้างานวิชาการ ในโรงเรียนมาตรฐานสากล ในสังกัดประถมศึกษา 203 โรงเรียน โดยใช้หลักการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 406 คน ตารางแสดงจำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ (Krejcie & Morgan, 1970) ควรมีกลุ่มตัวอย่าง 201 คน และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจร่วมด้วย ดังนั้น สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ ใช้โปรแกรม LISREL ซึ่งเป็นสถิติวิเคราะห์ขั้นสูง จำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ (Byrne, 2006) และควรมีจำนวนอย่างน้อย 5 เท่าของตัวแปรแฝง นอกจากนี้ ยังกำหนดให้ตัวแปรในโมเดลมีการแจกแจงแบบปกติพหุนามทุกตัว ขนาดเท่ากับหรือมากกว่า 100 หน่วย (Byrne, 2006) การวิจัยครั้งนี้ใช้การประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีโลคัลลิฮูดสูงสุด (Maximum Likelihood) ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 6 ต่อ 1 พารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าหรือจำนวนเส้นทาง (Path) ในการวิจัยในครั้งนี้มีจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าทั้งหมด 41 พารามิเตอร์ หรือมีจำนวนเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ของ ตัวแปรในโมเดลกรอบแนวคิดในการวิจัยทั้งหมด 41 เส้นทาง ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมตามสูตรของ (Hair. et al, 2006) ควรมีขนาด 246 คน จาก 406 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 324 คน เพื่อชดเชยกรณีที่มีการตอบกลับแบบสอบถามไม่ครบ

ขั้นที่ 2 การแบ่งสถานศึกษา

ผู้วิจัยใช้การแบ่งกลุ่มตามภาคของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแบ่งสถานศึกษาตามเขตออกเป็น 6 กลุ่ม และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ด้วยการจับฉลากโดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 1 ขนาดประชากรและกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มสถานศึกษา	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	
	ขนาดประชากร	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
กลุ่มที่ 1 กลุ่มภาคเหนือ	46	36
กลุ่มที่ 2 กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	108	86
กลุ่มที่ 3 กลุ่มภาคกลาง	130	104
กลุ่มที่ 4 กลุ่มภาคตะวันออก	22	18
กลุ่มที่ 5 กลุ่มภาคตะวันตก	26	20
กลุ่มที่ 6 กลุ่มภาคใต้	74	60
รวม	406	324

ที่มา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

ขั้นที่ 3 การระบุกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและรองฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้างานวิชาการในโรงเรียนมาตรฐานสากลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 324 คน

4.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous Latent Variables) 1 ตัวแปร คือ ภาวะผู้นำทางวิชาการ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ คือ พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ การจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม และสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา

2. ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous Latent Variables) 1 ตัวแปร คือ ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน การเป็นคนเก่ง การเป็นคนดี การเป็นคนมีความสุข ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู ความสำเร็จของงาน และความก้าวหน้าของงาน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาและรองฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้าฝ่ายวิชาการในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบวัดภาวะผู้นำทางวิชาการ และ ตอนที่ 3 แบบวัดประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) โดย 1 หมายถึง น้อยที่สุด จนถึง 5 หมายถึง มากที่สุด

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง และดำเนินการติดตามแบบสอบถามไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง โดยใช้การติดตามด้วยตนเองและโทรศัพท์ติดตาม โดยเว้นระยะห่างจากเวลาที่ส่งแบบสอบถามเป็นเวลาครั้งละ 1 สัปดาห์ และมีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การวิเคราะห์เชิงสำรวจ การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัย

5. ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 54.4) อายุอยู่ในช่วงอายุ 46 – 55 ปี (ร้อยละ 52.5) จบการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 80.7) ขนาดของโรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ (ร้อยละ 81.3) เมื่อพิจารณาประสบการณ์ในการบริหาร พบว่า ประสบการณ์ในการบริหารที่มากที่สุด คือ ประสบการณ์ 1-10 ปี (ร้อยละ 41.1)

ความตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรในการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สถิติบรรยายตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ (LS) รวม 3 ตัวแปร คือ การกำหนดภารกิจของสถานศึกษา (LSa) การจัดการด้านการเรียนการสอน (LSb) และการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ (LSc) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.667 ถึง 4.839 ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.753 และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การจัดการด้านการเรียนการสอน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.720

2. ผลการวิเคราะห์การแจกแจงของตัวแปรด้านการจัดการศึกษามีส่วนร่วม (LP) รวม 4 ตัวแปร คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (LPa) การตัดสินใจ (LPb) การรับผลประโยชน์ (LPc) และการประเมินผล (LPd) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.544 ถึง 4.731 ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.688 และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.672

3. ผลการวิเคราะห์สถิติบรรยายตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงด้านสมรรถนะผู้บริหาร (LC) รวม 4 ตัวแปร คือ ทักษะการมองเห็นความสามารถของบุคคล (LCa) ทศนคติในการทำงาน (LCb) ทศนคติในการวิเคราะห์ประเด็นอย่างตรงมาตรงไป (LCc) และทศนคติในการแก้ปัญหา (LCd) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.636 ถึง 4.778 ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ทักษะการมองเห็นความสามารถของบุคคล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.720 และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทศนคติในการวิเคราะห์ประเด็นอย่างตรงมาตรงไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.6527

4. ผลการวิเคราะห์สถิติบรรยายตัวแปรสังเกตได้ของตัวแปรแฝงประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา(EFF) รวม 5 ตัวแปร คือ การเป็นคนดี (EFFa) การเป็นคนเก่ง (EFFb)การเป็นคนมีความสุข(EFFc) ความสำเร็จของงาน(EFFd) และความก้าวหน้าของงาน (EFFe) พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.579 ถึง 4.698 ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การเป็นคนมีความสุข มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.698 และตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การเป็นคนเก่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.520

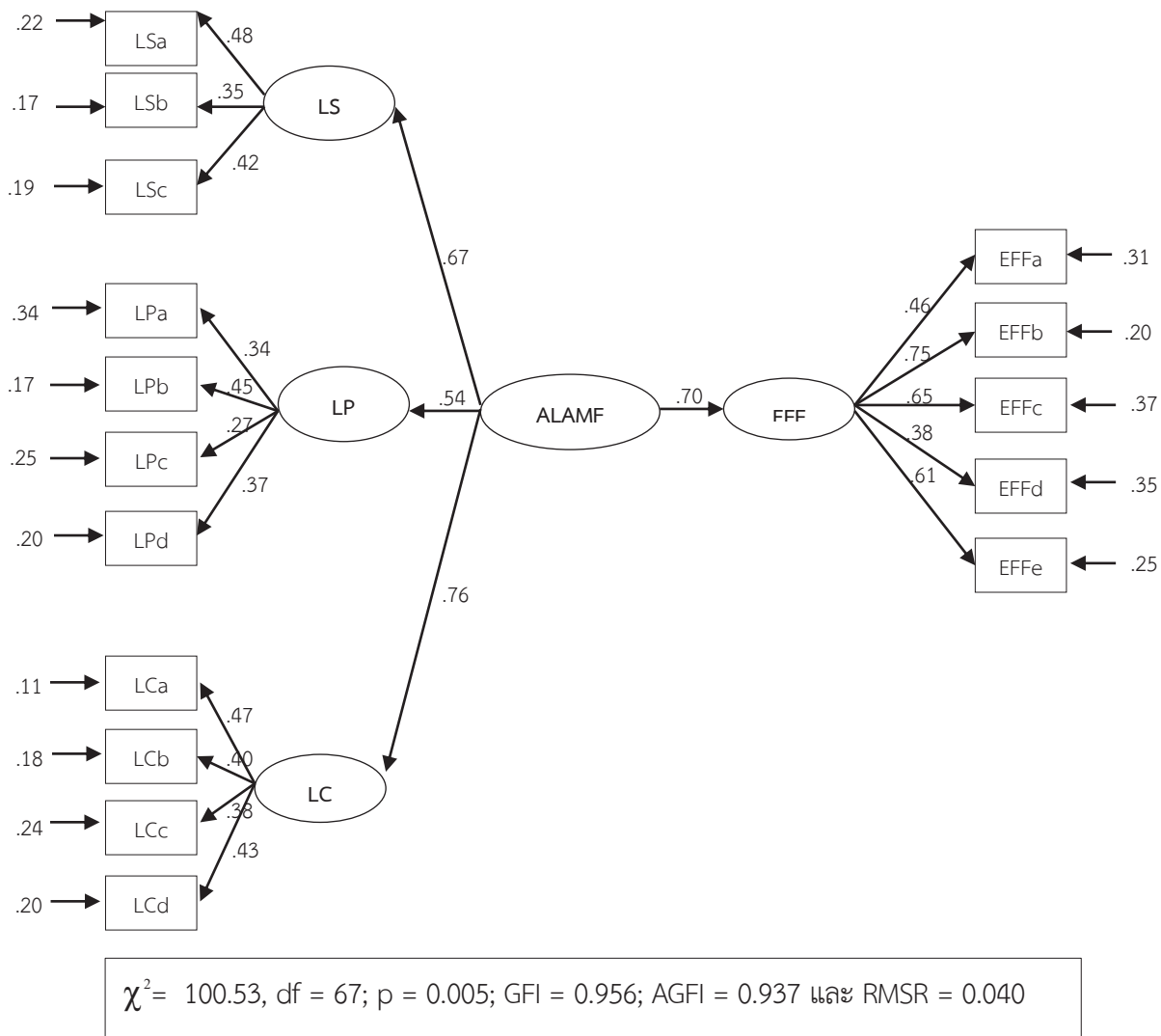
5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย

1) รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล 16 ตัวแปร แยกวิเคราะห์เป็นรายตัวแปร ดังนี้ ตัวแปรแฝงภายนอกภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร (ALAMF) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบได้แก่ ตัวแปรสังเกตได้ 11 ตัว มีความสัมพันธ์เชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดมีค่าเท่ากับ .890 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ กับ การจัดการศึกษามีส่วนร่วม และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดมีค่าเท่ากับ .841 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ กับสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแปรแฝงภายในประสิทธิผลการจัดการศึกษา ความสัมพันธ์ในทางบวก โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดมีค่าเท่ากับ .765 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความสำเร็จของงาน กับ

ความก้าวหน้าของงาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดมีค่าเท่ากับ .515 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการเป็นคนดี กับความสำเร็จของงาน เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทั้งหมด 120 คู่ มีความสัมพันธ์ในทางบวกทุกคู่ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ ตัวแปรแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนใหญ่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .366 ถึง .834 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดมีค่าเท่ากับ .834 เป็นค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทัศนคติในการทำงาน กับความก้าวหน้าของงาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุดมีค่าเท่ากับ .366 เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทักษะการมองเห็นความสามารถของบุคคล กับทัศนคติในการวิเคราะห์ประเด็นอย่างตรงมาตรงไป

2) ผลการตรวจสอบความตรง พบว่า ค่า $\chi^2 = 100.53$, $df = 67$; $p = 0.005$; $GFI = 0.956$; $AGFI = 0.937$ และ $RMR = 0.040$ ซึ่งตัวแปรภาวะผู้นำทางวิชาการมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา เท่ากับ 0.07 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะผู้นำทางวิชาการได้ร้อยละ 91.2 ตัวแปรความสำเร็จของงานสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาได้ร้อยละ 67.3 และผลการวิเคราะห์โดยสรุปรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความตรง (validity) และข้อมูลที่ได้มีความตรงเชิงโครงสร้าง สรุปได้แผนภูมิรูปภาพดังนี้



6. อภิปรายผล

รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้เห็นได้จาก องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Napadech Booncherdchoo (2552: 124) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนตามมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา พบว่า ความสามารถในการบริหารงานวิชาการ และ Prapan Boonwan (2556: 7) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาการบริหารงานโรงเรียนมาตรฐานสากล กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 พบว่าทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา และมาตรฐานด้านผู้บริหารตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านระบบการบริหารจัดการ ได้แก่ การนำระบบการจัดการความรู้ (KM) มาใช้ในการบริหารจัดการ; การนำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศมาใช้ในการบริหารจัดการครอบคลุมภารกิจทุกด้าน และด้านประสิทธิผลการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sasiporn Rintha, (2554: 5) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการศึกษาในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล กรณีศึกษาโรงเรียนเมืองคง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 พบว่า ด้านการนำองค์กร ผู้บริหารมีวิธีสื่อสารกับบุคลากรหลากหลายวิธีและเหมาะสม ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ มีการจัดทำแผน และจัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอ การถ่ายทอดแผนกลยุทธ์ลงสู่การปฏิบัติอย่างชัดเจนและเป็นขั้นตอน ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เน้นการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ดำเนินการเลือก รวบรวม วิเคราะห์ จัดการปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศ และจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ และทบทวนผลการดำเนินการ และนำผลมาเพื่อผลักดันให้เกิดการปรับปรุงยกระดับมาตรฐานการศึกษา ด้านการมุ่งพัฒนาบุคลากร การสร้างความผูกพันและความสามัคคีให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการทำงานอย่างเต็มตามศักยภาพ ด้านการจัดการกระบวนการ จัดโครงสร้างการบริหารจัดการเป็นระบบและครอบคลุมงานทุกฝ่าย กำหนดแนวทางเพื่อมุ่งพัฒนาให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของโรงเรียน และ ด้านผลลัพธ์ การบริหารจัดการเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างชัดเจนและเป็นระบบมีความสะดวก รวดเร็ว ข้อมูลเป็นปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Purkey and Smith (1983: 427-452) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่แสดงถึงการมีประสิทธิผลของสถานศึกษาเป็น 2 ด้าน คือ (1) ด้านโครงสร้าง ประกอบด้วย การบริหารและภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ ความมั่นคงในการปฏิบัติงานของครู หลักสูตรมีความชัดเจน และจัดเป็นระบบ การพัฒนาคณะครู การมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากผู้บริหาร มีการยอมรับจากนักเรียนอย่างกว้างขวาง การมีเวลาจากการเรียนรู้อิสระ และมีการสนับสนุนจากท้องถิ่น (2) ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การมีการวางแผนแบบมีส่วนร่วม มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีความคาดหวังร่วมกันสูง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปใช้ในการกำหนดคุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร

สถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับประถมศึกษา ไปใช้เป็นการพัฒนาการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล

7.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เห็นควรให้มีการศึกษาตัวแปรเชิงเหตุ หรือปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งอาจได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และเกิดแนวคิดสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมาตรฐานสากล

2. เห็นควรให้มีการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา หรือโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ ที่มีการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ รวมถึงมหาวิทยาลัย เพื่อจะได้ผลการวิจัยที่สมบูรณ์และมีความเป็นทฤษฎีมากขึ้น

References

- Byrne, B.M. (2006) .*Structural Equation Modeling with EQS:Basic concept, Application, and Programming (2nd)*. Mahwah, NJ:Erlbaun.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N T. (1977). *Rural development participation: Concepts And Measures For Project Design: Implementation and Evaluation*. USA : Cornell University.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R .L., & Black, W. C. (2006). *Multivariate Data Analysis (6th ed)*. Upper Saddle River, New Jersey : Pearson Education.
- Hallinger,P., & Murphy, J. (1985). Assessing the instructional management behavior of principals. *The Elementary School Journal*, 86(2), 221-224.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (1991). *Educational Administration : Theory, Research, And Practice (4th ed.)*. Singapore : McGraw-Hill.
- Krejcie, R. A., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Education and Psychological Measurement*, 607-609.
- Napadech Booncherdchoo. (2552). *The Development of A Model of School Administrators competency Development in Accordance with Education Professional Standards*. (Doctoral Dissertation). Bangkok. Chulalongkorn University
- Prapan Boonwan. (2556). *Problem State of International Standard School Administration of Secondary School Clusters Attached to secondary Educational Service Area office 34, Mae Hong on province*. Journal of Graduate School, Far Eastern University.

- Purkey, S.C.& Smith M.S. (1983). *Effective school : A review*. The Elementary School Journal, 83 (4).
- Sasiporn Rintha. (2554). Sasiporn Rintha. (2554). Educational Mangement of The School in World Class Standard School Project : a case Study of Muangkhong School Under The Secondary Office Educational Service Area 31. *Doctoral Dissertation*. Khon Khan. Khon Kan University.
- Wantana Naowan. (2558). Leadership Development According to Buddhadhamma of the Personnels of Phrapiriyaltitham Schools, General Education Section, Group 3 , *Journal of Mou Social Science Review*, 4(2), 87-101

**การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี**
BUDDHIST ETHICS PROMOTION FOR LOCAL ADMINISTRATIVE
ORGANIZATION ADMINISTRATORS IN SURAT THANI PROVINCE

สุภาภรณ์ โสภา* อิติวุฒิ หมั่นมี** บุญทัน ดอกไธสง***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.982 ในการเก็บข้อมูลซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตนเองกับกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร ข้าราชการและพนักงานจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 361 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานที่สัมพันธ์แบบเพียร์สัน ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูป/คน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความคิดริเริ่ม ด้านบุคลิกภาพ ด้านจุดมุ่งหมาย ด้านความกระตือรือร้น ด้านความเป็นมิตร ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านความกล้าตัดสินใจ ด้านความรู้ ด้านความศรัทธาและความเชื่อมั่นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า คุณลักษณะพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.887$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการส่งเสริมพุทธ

*

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จริยธรรมตามทฤษฎีตันไม้จริยธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง ($r=0.928$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3.รูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีประกอบด้วย 10 ด้าน ได้แก่ รูปแบบการยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามหลักพุทธจริยธรรม รูปแบบการยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมตามพุทธจริยธรรม รูปแบบการมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์และรับผิดชอบตามหลักพุทธจริยธรรม รูปแบบการยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตนและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนหลักพุทธจริยธรรม รูปแบบการยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมและถูกกฎหมายตามหลักพุทธจริยธรรม รูปแบบการให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็วมีอัธยาศัยตามหลักพุทธจริยธรรม รูปแบบการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วนถูกต้องตามหลักพุทธจริยธรรม รูปแบบการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รักษามาตรฐาน มีคุณภาพ โปร่งใสและตรวจสอบได้ตามหลักพุทธจริยธรรม รูปแบบการยึดมั่นในหลักจรรยาวิชาชีพขององค์กรตามหลักพุทธจริยธรรม รูปแบบการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดีตามหลักพุทธจริยธรรม

คำสำคัญ : การส่งเสริมพุทธจริยธรรม, ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

Objectives his research were to: 1. Study the Buddhist ethics attributes for local administrative organization administrators in Surat Thani Province, 2. Study the factors related to the Buddhist ethics promotion for local administrative organization administrators in Surat Thani Province and 3. Propose a format of Buddhist ethics promotion for local administrative organization administrators in Surat Thani Province.

Methodology was mixed methods. The quantitative research collected data by questionnaires with the validity score at 0.982 from 361 samples who were administrators, officers and employees by accidental sampling, analyzed data with frequency, percentile, mean, standard deviation and Pearson's product-moment correlation coefficient. The qualitative research collected data from 25 key informants with structured in-depth-interview form by face-to-face interviewing and also from 10 participants in focus group discussion. Data from the two steps were analyzed by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. Attributes of Buddhist ethics for local administrative organization administrators in Surat Thani Province, by overall, were at a high level ($\bar{x}=3.81$). Each aspect of attributes: imitiveness, personality, aims, enthusiasm, friendliness, reliability, boldness in decision-making, proficiency, faithfulness and trustworthiness were all at high levels.

2. Factors related to Buddhist ethics promotion for local administrative organization administrators in Surat Thani Province were that Buddhist ethics attribute for local administrative organization administrators was positively correlated at a high level ($r = 0.887$) with a statistical significance level of 0.01, and the promotion of Buddhist ethics according to Ethical Tree theory was positively correlated at a high level ($r=0.928$) with a statistical significance level of 0.01 accepting the hypothesis of the research.

3. The format Buddhist ethics promotion for local administrative organization administrators in Surat Thani Province comprises 10 aspects: the persistence of democratic form of government with the King as Head of State in accordance with Buddhist ethical principles; adherence to moral virtues in accordance with Buddhist ethical principles; possession of good conscience, honesty and responsibility in accordance with Buddhist ethical principles; holding benefit of the nation above personal benefit and avoiding conflicts of interest on a foundation of Buddhist ethics; the insistence on doing what is right, fair and lawful in accordance with Buddhist ethical principles; the provision of fast and friendly service to the public; the provision of complete and accurate information to the public, intention to achieve work results that maintains standards, possess transparent quality and can be verified in accordance with Buddhist ethical principles; adherence to the organization's principles of professional conduct in accordance with Buddhist ethical principles; and building the awareness of the local population to act as good citizens in accordance with Buddhist ethical principles.

Keywords: Local Administrative Organization Administrators

1. บทนำ

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ใช้การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีเป็นเครื่องมือในการบริหารไม่เต็มรูปแบบในการบริหารจัดการองค์กร จะเห็นได้จากการร้องเรียนเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน (corruption) และประวัตินิชอบในหน้าที่ นโยบายเชิงทับซ้อนและงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เงินงบประมาณแผ่นดิน การบรรจุแต่งตั้งบุคลากร การจัดซื้อ จัดจ้าง การตกแต่งบัญชี กล่าวคือ สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน, สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประวัตินิชอบ มีสถิติตั้งแต่ปี พ.ศ.2543-2548 ประกอบกับ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ลงนามในคำสั่ง คสช.ที่19/2558 เรื่อง แต่งตั้งและให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่อื่นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ.2558 ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ.2557 สำคัญคือ การใช้อำนาจพิเศษโยกย้ายหรือพักงานข้าราชการหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่ถูกกล่าวหาว่าพัวพันกับการทุจริตจำนวน 71 คน ประกอบด้วย นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล นายกและรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และข้าราชการ ฯ จาก ประเด็นข้างต้น จะเห็นว่า สาเหตุการทุจริตเกิดจากการปล่อยให้จิตใจมีความโลภ กิเลส หลง ความเห็นแก่ตัว ค่านิยมทางวัตถุ ความไม่ซื่อสัตย์สุจริต การไม่มีคุณธรรม จริยธรรม การไม่มีศีลซึ่งขัดกับหลักการพระพุทธศาสนา

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นเมืองหลวงภาคใต้ตอนบนลักษณะภูมิประเทศมีเนื้อที่มากที่สุดของภาคใต้เป็นจังหวัดขนาดใหญ่เมืองปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งหมดจำนวน 138 แห่ง เป็นทบทวนการเมืองจำลองรูปแบบมาจากรัฐบาลกลางมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชน มีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลังและงบประมาณ บริหารงานให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยการใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) ซึ่งประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใสตรวจสอบได้ หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่าและประชาชนมีส่วนร่วม โดยมุ่งสร้างองค์กรให้เป็นไปตามหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปรากฏข่าวสารสื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์และสื่ออื่นๆ ว่ามีการทุจริตคอร์รัปชันหลายรูปแบบในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรณีตัวอย่างข้างต้นอาจจะเกิดจากการไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่เคร่งครัดตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้อง ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุม ตรวจสอบและติดตามการดำเนินงาน โดยเฉพาะการพัฒนาองค์กรและชุมชนควรเน้นการพัฒนาคุณภาพของคนมากกว่าการพัฒนาวัตถุ แต่ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเน้นการพัฒนาวัตถุมากกว่าการพัฒนาคุณภาพของคน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา คุณธรรมที่ทำให้โลกมีความเป็น

ระเบียบเรียบร้อยไม่เดือดร้อนสับสนวุ่นวานเรียกว่าธรรมคัมครองโลกได้แก่ความอายชั่วหรือละอายใจ ต่อการทำความชั่วกับความกลัวบาปหรือการเกรงกลัวต่อการทำชั่ว เช่น ความเกรงกลัวต่อทุจริต (ธรรมคัมครองโลก2) จึงต้องมีคุณธรรมประจำใจซึ่งถือเป็นทรัพย์อันประเสริฐสำหรับเป็นกำลังหนุนช่วยส่งเสริมการมีคุณธรรมอื่นๆเพื่อประโยชน์ของตนและของผู้อื่นต่อไปคือ ประการแรก ความเชื่อที่เหตุผล มั่นใจในหลักยึดถือและในความดีที่ทำ ประการที่สองคือ ความประพฤติถูกต้องดีงามรักษากายวาจาให้เรียบร้อย ประการที่สาม ความละอายใจต่อความชั่ว ประการที่สี่ความเกรงกลัวต่อความชั่ว ประการที่ห้าความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมา ประการที่หก ความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประการที่เจ็ด ปัญญา ได้แก่ความรู้ความเข้าใจถ่องแท้ ในเหตุผล ดีชั่ว ถูกผิด คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ รู้คิด รู้พิจารณา และรู้ที่จะจัดทำ (อริยทรัพย์ 7) (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2557) และสำหรับคุณธรรมที่ทำให้เกิดความสำเร็จต่างๆ ก็คือ ประการแรก รักหรือพอใจในสิ่งที่จะทำสิ่งนั้นด้วยความมุ่งมั่นที่จะให้ผลยิ่งขึ้นไป ประการที่สอง ขยันหมั่นเพียรทำสิ่งนั้นด้วยความอดทนไม่ทอดทิ้ง ประการที่สาม มีจิตฝึกฝนในสิ่งที่ทำนั้นไม่วางธุระ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านไปเรื่องอื่น และประการที่สี่ ใช้ปัญญาไตร่ตรอง แก้ไขปัญหาของสิ่งที่ทำนั้น (อิทธิบาท 4)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด การที่ผู้บริหารจะบริหารงานให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความสุขและสามารถตอบสนองปัญหาความต้องการของชุมชนได้ในภาพรวมนั้น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องใช้ศักยภาพที่มีอยู่และมีภาวะการเป็นผู้นำ มีความรู้มีความสามารถ ทักษะ ทศนคติ บูรณาการกับหลักพุทธจริยธรรมเป็นเครื่องมือในการบริหารองค์การจะส่งผลให้ ประชาชนในท้องถิ่นมีความสุข ท้องถิ่นได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลยั่งยืน มีความเจริญก้าวหน้าเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ประกอบกับปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการประกาศคุณธรรม จริยธรรม ของนักการเมืองและจริยธรรมของข้าราชการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเป็นแนวทางหรือรูปธรรมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง งานมีผลสัมฤทธิ์ เกิดภารกิจของรัฐ งานมีมาตรฐาน โปร่งใสท้อง ถิ่นมีความเจริญก้าวหน้า ผลลัพธ์สุดท้ายเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนในท้องถิ่นโดยส่วนรวมต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 2.3 เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาเกี่ยวกับ “การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี”

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” ซึ่งกำหนดเนื้อหาในการศึกษาดังนี้

1) การส่งเสริมจริยธรรมผู้บริหาร 2) พุทธจริยธรรม 3) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) การปกครองส่วนท้องถิ่น 5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.4.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัย ได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้คือ

1) ตัวแปรเชิงปริมาณ

ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล/คุณลักษณะของผู้บริหาร//และการใช้ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมในการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2) ตัวแปรเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อใช้สำหรับแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมพุทธจริยธรรม (นักวิชาการ) เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งศึกษาถึงด้านคุณลักษณะของผู้บริหารด้านหลักธรรมของผู้บริหาร และด้านส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณก่อน แล้วจึงทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Expiratory Research Design)

4.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร ข้าราชการส่วนท้องถิ่นและพนักงานจ้าง ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 12 แห่ง ดังต่อไปนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

จำนวน 1 แห่ง บุคลากร 441 คน 2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ บุคคลสำคัญในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 25 รูป/คน 3. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 รูป/คน

1 ผู้เชี่ยวชาญองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 คน

2 นักวิชาการ 5 ท่าน

3) ผู้นำทางพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเป็นกรอบแนวคิดให้ครอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

3.3.2.1. แบบสอบถามสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) **แบบสัมภาษณ์ (Interview)** เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) เพื่อศึกษาการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

(2) **การสร้างเครื่องมือการวิจัย** ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนำมาร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ ไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา เกี่ยวกับความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ ในส่วนของความสอดคล้องกับเนื้อหาและทฤษฎี และนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ต่อจากนั้น นำแบบสัมภาษณ์และข้อคำถามมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

3.4.1.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุมัติ หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจาก ผู้อำนวยการ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.4.1.2 ผู้วิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยตนเองและได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาครบทั้ง 361 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

3.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

3.4.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 รูป/คน จะใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยจะส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองของ ผู้อำนวยการ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการสำรวจเชิงประจักษ์และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหา ต่าง ๆ ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า และกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญใช้เครื่องบันทึกเสียง อนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จึงมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลา ที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัย จะศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

2) ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูป เพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้ตามตารางที่ 3.3 ดังนี้

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลัก ก่อน โดยการทำดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) หลังจากนั้นได้มีการตรวจสอบแบบสำรวจเพื่อความถูกต้องอีก 1 ครั้ง แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสทั้งหลายลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion)

5. ผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณจากผู้ตอบแบบสอบถาม 361 ชุดและจากการวิจัยเชิงคุณภาพจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 25 รูป/คน ผวนวเข้ากับเอกสารและงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีด้านต่างๆ ตลอดจนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยสามารถค้นพบคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

(1) วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ผู้วิจัยต้องการทราบประเด็นคุณลักษณะพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง/จำนวน/271/คน คิดเป็นร้อยละ//75.06/กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุ/31 – 40 ปี//จำนวน/130/คน/คิดเป็นร้อยละ 35.99 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี/จำนวน 210/คน คิดเป็นร้อยละ58.10 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นข้าราชการ พนักงาน จำนวน/317/คน/คิดเป็นร้อยละ 87.92/กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีลักษณะงานที่รับผิดชอบอยู่ในสังกัดสำนักปลัดจำนวน/94/คน/คิดเป็นร้อยละ/25.96 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 15,000 - 25,000 บาท จำนวน/129/คน/คิดเป็นร้อยละ 35.73/กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1 - 5 ปี จำนวน/94/คน คิดเป็นร้อยละ/25.96

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความคิดริเริ่ม ด้านบุคลิกภาพ ด้านจุดมุ่งหมาย ด้านความกระตือรือร้น ด้านความเป็นมิตร ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านความกล้าตัดสินใจ ด้านความรอบรู้ ด้านความศรัทธาและความเชื่อมั่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

คุณลักษณะพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้บริหารต้องมี ด้านความคิดริเริ่ม ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ มีวิสัยทัศน์ มีความทันสมัย เรียนรู้ตลอดเวลา มีนวัตกรรมใหม่ มีหลักการบริหารงานสมัยใหม่ ด้านบุคลิกภาพ ผู้บริหารมีบุคลิกภาพที่ดีควบคุมอารมณ์ได้ ผู้บริหารมีความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้บริหารแต่งกายเรียบร้อยวาจาสุภาพ ผู้บริหารมีความนุ่มนวลอ่อนโยนบางขณะ ด้านจุดมุ่งหมาย ผู้บริหารมีความโปร่งใส ปฏิบัติงานให้เป็นแบบอย่าง ผู้บริหาร บริหารคน งบประมาณ และเวลา ผู้บริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ผู้บริหารให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันทำงานเป็นทีม ด้านกระตือรือร้น ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ ผู้บริหารเป็นผู้บริหารยุคใหม่ สังคมยุคดิจิทัล ผู้บริหารมีการพัฒนาตน พัฒนาคคน พัฒนางาน ผู้บริหารมีวิธีการที่แน่นอนในการบริหารงานไปสู่เป้าหมาย ด้านความเป็นมิตร ผู้บริหารมีกัลยาณมิตรที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารมีความอดทน มีเมตตา มีมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารรู้จักบทบาทหน้าที่ ผู้บริหารมีวิธีการส่งเสริมผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารใช้ระบบอุปถัมภ์ในการบริหารงาน ด้านความน่าเชื่อถือ ผู้บริหารต้องมีพุทธจริยธรรม ผู้บริหารมีความอิสระในการคิดร่วมดำเนินงาน ผู้บริหารมีความเป็นมืออาชีพ ผู้บริหารมีการจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงาน ด้านความกล้าตัดสินใจ ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ ผู้บริหารมีการตัดสินใจอย่างรวดเร็วถูกต้อง ผู้บริหารตัดสินใจด้วยความรอบคอบพร้อมเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ ผู้บริหารแก้ไขปัญหาอย่างเป็นกระบวนการบนพื้นฐานของกฎหมายไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ด้านความรอบรู้ ผู้บริหารมีความรู้ในการบริหารงาน งบประมาณ และเวลา ผู้บริหารมีความรู้เรื่องระเบียบกฎหมาย ผู้บริหารมีความรู้ในการวิเคราะห์มีเหตุผล ผู้บริหารมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้อื่น ด้านความศรัทธาและความเชื่อมั่น ผู้บริหารมีจิตสาธารณะ ผู้บริหารยึดถือประโยชน์ส่วนรวม ผู้บริหารยกย่องคนทำความดีโดยไม่เลือกภูมิหลังและแบ่งชั้นวรรณะ ผู้บริหารเลื่อมใสศรัทธาในหลักธรรม

การส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม ด้านดอกและผล ผู้บริหารทำงานด้วยความขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารมีจิตสาธารณะ ผู้บริหารบริหารตน คนและบริหารงาน ด้านลำต้นของต้นไม้ ผู้บริหารมีทัศนคติ คุณธรรม ค่านิยมสร้างสรรค์ มุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และให้ผู้บริหารใช้อำนาจอย่างมีคุณธรรม ด้านรากของต้นไม้ ผู้บริหารใช้สติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม ผู้บริหารนำทุนทางสังคมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร ผู้บริหารมีความเป็นมืออาชีพ ผู้บริหารมีจิตวิญญาณของผู้ประกอบการและผู้บริหารทุกความเสี่ยงและความขัดแย้ง

(2) วัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ผู้วิจัยต้องการทราบประเด็นว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ต่อการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.887 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ปัจจัยด้านการใช้ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมมีความสัมพันธ์ต่อการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสัมพันธ์เท่ากับ 0.928

(3) วัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ผู้วิจัยต้องการทราบประเด็นรูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้คำตอบที่ดีจากการวิจัยครั้งนี้ คือ

1) รูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามหลักธรรมการศึกษา ได้แก่การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารฯมีการจัดกิจกรรมที่แสดงถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมกิจกรรมวันสำคัญที่เกี่ยวกับสถาบัน ผู้บริหารมีการจัดกิจกรรมที่เป็นการคุ้มครองบำรุง,รักษาและส่งเสริมกิจกรรมสถาบัน ผู้บริหารต้องประพฤติตนเป็นคนดีตามหลักของศาสนา ผู้บริหารต้องส่งเสริมความมั่นคงของชาติ ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนตามกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย

2) รูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมตามปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ 2 ได้แก่การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารฯต้องทำงานด้วยความโปร่งใส ผู้บริหารต้องมีความคิดใคร่ครวญในการบริหารองค์กร ผู้บริหารต้องมีความรู้ในการบริหารท้องถิ่น ผู้บริหารต้องมีสมรรถนะและวินัยในการบริหารงาน

3) รูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์และรับผิดชอบตามหลักสัจจะ ได้แก่การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ สุจริตรอบคอบตรงต่อหน้าที่การบริหารองค์การ มีความรับผิดชอบต่อนโยบายที่ประกาศต่อสาธารณะ ผู้บริหารมีความอิสระในการทำภายใต้กรอบหน้าที่ความรับผิดชอบงาน

4) รูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตนและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ได้แก่การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารบริหารงานโดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักไม่ยึดประโยชน์ตนเองและพรรคพวกบริหารงานโดยไม่มีเจตนาซ่อนเร้นและประโยชน์ทับซ้อน ผู้บริหารฯงานด้วยความเอาใจใส่ปราศจากความชอบหรืออคติ ผู้บริหารไม่เอนเอียงหรือให้ประโยชน์แก่กลุ่มใดหรือบุคคลใดเป็นพิเศษ

5) รูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรมและถูกกฎหมายตามหลักอรรถจริยา ได้แก่การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารฯต้องยืนหยัดบริหารงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมยืนหยัดบริหารงานโดยใช้ระเบียบเป็นเครื่องมือ ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ผู้บริหารต้องรักษาประโยชน์ของประชาชนและองค์กร

6) รูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการให้บริการประชาชนด้วยความรวดเร็วมีอัธยาศัยตามหลักสมานัตตตา ได้แก่ การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารมีจิตสาธารณะในการให้บริการประชาชน ให้บริการด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ผู้บริหารมีทัศนคติที่ดีต่องานให้บริการ ผู้บริหารมีการใช้ภาษาการสื่อสารที่เข้าใจง่าย

7) รูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วนถูกต้องตามหลักปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ 2 ได้แก่การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารมีความชัดเจนในเรื่องของการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารขององค์กร เผยในเรื่องของการใช้จ่ายงบประมาณ ผู้บริหารไม่เลือกปฏิบัติให้การให้ข้อมูล ข่าวสาร ผู้บริหารมีการจัดทำผังขั้นตอนการให้ข้อมูลข่าวสาร

8) รูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดสุราษฎร์ธานีด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานรักษามาตรฐาน มีคุณภาพโปร่งใสและตรวจสอบได้ ตามหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ วางแผนตรวจสอบและประเมินผลการทำงานขององค์กร ผู้บริหารมีการทำงานตลอดเวลาโดยไม่ รู้จักเหน็ดเหนื่อย ผู้บริหารมีการเสียสละเวลาให้แก่ทางราชการ

9) รูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดสุราษฎร์ธานีด้านการยึดมั่นในหลักจรรยาบรรณวิชาชีพขององค์กรตามหลักสุจริต 3 ได้แก่ ผู้บริหารต้องมีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารไม่ใช้ระบบอุปถัมภ์ในการบริหารงาน ผู้บริหารต้องให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในองค์กร

10) รูปแบบการส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดสุราษฎร์ธานีด้านการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดีตาม หลักศรัทธา ได้แก่ การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารให้มีการจัดกิจกรรมให้ประชาชนเชื่อใน การกระทำความดี ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้ประชาชนสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ผู้บริหารมีการส่งเสริมให้ คนเห็นคุณค่าและปฏิบัติตนในการมีจิตสำนึก

6. อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. **คุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า** ผู้บริหารมีความตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง ผู้บริหารมีภาวะผู้นำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างจริงจัง ผู้บริหารมีความตื่นตัวในหลักการและเหตุผลในการทำงาน ผู้บริหารมีความรู้เรื่องระเบียบกฎหมาย มีความรู้ในการวิเคราะห์มีเหตุผล มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้อื่น และมีความรู้ในการบริหารงาน งบประมาณ และเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันทนา เนาว์วัน (2557) รูปแบบ การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า อันดับแรกหลักธรรมด้านหลัก

ปาปนิกรธรรม 3 ในด้านจักขุมา (การมีวิสัยทัศน์ที่ดี) ด้านวิรุโร (ด้านความชำนาญในงาน ความเป็นมืออาชีพ) และด้านนิสสยสัมปันโน (การสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจอันดี ตลอดจนการสร้างสรรคทางสังคม โดยอาศัยทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์) รองลงมาคือ สังฆโสมณสูตร ด้านวิสารโท (เป็นผู้แก้แค้น เป็นผู้อาจในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น) ด้านวินีโต (เป็นผู้มีระเบียบวินัยดี มีความเรียบร้อยในกิจการงานที่ได้รับมอบหมาย) ด้านวิยัตโต (การเป็นผู้มีปัญญา มีความรอบรู้และมีความฉลาดหลักแหลมในการปฏิบัติงาน) ด้านธัมมานุธัมมปฏิปันโน (ผู้ปฏิบัติธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร) และด้านพหุสุโต (เป็นผู้มีความรู้ศึกษาค้นคว้า ผู้ที่ได้รับการศึกษามาก) อันดับที่สามคือคุณธรรมอนาถบิณฑิกะเศรษฐี การมีความซื่อสัตย์ สุจริต และขยันสติปัญญาเป็นเลิศ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และด้านความเสียสละ และภาวะผู้นำตามทฤษฎีตะวันตก ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การให้อิสระภาพในการทำงาน การกระตุ้นให้มีเจตคติที่ดีในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การเป็นแบบอย่างสันติภาพและสิทธิมนุษยชนและต้องการให้ผู้นำ มีความยุติธรรมเสมอภาคในการปฏิบัติงาน ต้องมีความกล้าหาญในการเปลี่ยนแปลง โดยนำมาซึ่งจริยธรรม การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนวัตกรรมเพื่อความเหนือกว่าภายใต้การยึดหยุ่น ปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับสถานการณ์สอดคล้องกับงานวิจัยของ คติยา อายุยืน (2558) ได้วิจัยเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะบุคคลตามหลักพุทธธรรมของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคใต้ตอนบน ผลการวิจัย พบว่า 1) การบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรกับหลักพุทธธรรมของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคใต้ตอนบน พบว่า การบูรณาการเพื่อการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางกายและทางวาจาให้มีความเป็นปกติ มีความเหมาะสม และมีความงดงาม ที่ช่วยในการเสริมสร้างพฤติกรรมของบุคลากรให้มีความน่าเชื่อถือในสังคมมากยิ่งขึ้น 2. ขั้นการปรับเปลี่ยนเป้าหมายทางด้านจิตใจให้มีความตั้งมั่น มั่นคง และจริงจังในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ที่ช่วยในการเสริมสร้างพื้นฐานให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมของบุคลากรและ 3. ขั้นการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอให้เกิดเป็นประสบการณ์ที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อเสริมสร้างและป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 2) สภาพปัญหาและสภาพทั่วไปของการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคใต้ตอนบน พบว่า สภาพปัญหาใหญ่ๆ มีทั้งสิ้น 5 ประการ ได้แก่ 1. สภาพปัญหาด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2. สภาพปัญหาด้านการบริการที่ดี 3. สภาพปัญหาด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ 4. สภาพปัญหาด้านการยึดมั่นในความถูกต้อง ขอบธรรม และจริยธรรม 5. สภาพปัญหาด้านการทำงานเป็นทีม จึงทำให้การพัฒนาไม่ตรงกับสมรรถนะของบุคลากรแต่ละคน เช่น ทำงานไม่ตรงกับสายงาน การถูกย้ายไปทำงานด้านอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสนอ อัครวัฒน์ตา (2558) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักการบริหารนิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า ความสามัคคีเป็นทีม (Teamwork) และสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับบริหารงานทั้งในด้านการบริหารจัดการบุคลากร (Staffing) การประสานงาน (Coordinating) และการจัดองค์กร (Organizing) โดยการร่วมแรงร่วมใจเป็นคณะแต่ละฝ่าย เป็นการผนึกกำลัง (Synergy) เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และพบว่าอุปทานิยธรรม 7 เป็นหลักป้องกัน

ความเชื่อมโยง เป็นไปเพื่อความเจริญขององค์การฝ่ายเดียว องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรีสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติด้านการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การตรวจสอบควบคุมและงบประมาณเข้าไปกำกับดูแล โดยยึดหลักคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม ให้มีการทำงานเป็นทีม ความสมัครสมานสามัคคี เคารพผู้ใหญ่อาวุโส ไม่รู้เรื่องกฎเกณฑ์ระเบียบที่ถูกต้องของขบธรรมเนียม ธำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรม จริยธรรมอันดีงามองค์กร และร่วมรับผลประโยชน์สูงสุดจากการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลทางปฏิบัติต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรมีนโยบายในการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านความน่าเชื่อถือ โดยส่งเสริมให้ผู้บริหารมีความสามารถในการจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้คล้อยตามในสิ่งที่ถูกต้องเพิ่มขึ้น มีความเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยความจริงใจเพิ่มขึ้น และผู้บริหารให้ความอิสระทางความคิดในการร่วมดำเนินงานให้มากขึ้น

2) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรมีนโยบายส่งเสริมจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านลำดับขั้นของต้นไม้ โดยการส่งเสริมให้ผู้บริหารมีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่อผู้ใต้บังคับบัญชาเพิ่มขึ้น ผู้บริหารมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเองเพิ่มขึ้น ผู้บริหารต้องใช้อำนาจอย่างมีคุณธรรมเพิ่มขึ้น ผู้บริหารต้องมีความรู้ในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น และผู้บริหารต้องมีทัศนคติ คุณธรรมและค่านิยมสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สถาบันพัฒนาบุคลากร กระทรวงมหาดไทย หรือ สถาบันพระปกเกล้า กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรจะมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้บริหาร โดยใช้วิธีการฝึกอบรมเป็นแนวทางในการส่งเสริม พัฒนาศักยภาพภาวะผู้บริหารหรือผู้นำ สามารถแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้บริหารหรือผู้นำที่ดีและการปฏิบัติตน ระยะที่ 2 การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติในหน่วยงานที่ตนเองรับผิดชอบ ระยะที่ 3 ใช้การประเมินผลจากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานและผู้มาใช้บริการนั้นๆ เป็นผู้ประเมินผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรม

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้ โดยการเก็บข้อมูลทั้งข้าราชการ และประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ

2) การส่งเสริมพุทธจริยธรรมสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้กับภาคอื่นๆ เพื่อจะได้คุณลักษณะที่เป็นมาตรฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำมาซึ่งความเข้มแข็งของท้องถิ่น เกิดประโยชน์สูงสุดของท้องถิ่นโดยส่วนรวมต่อไป

บรรณานุกรม

- ราชกิจจานุเบกษา. (10 สิงหาคม 2542). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542*. เล่มที่ 116. ตอนที่ 63.
- ทินพันธ์ นาคะตะ. (2557). *คุณธรรมจริยธรรมกับศีลธรรมจากมุมมองของปรัชญา*. กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- วันทนา เนาว์วัน. (2557). “การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 3”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คตียา आयูยืน. (2558). “รูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตามหลักพุทธธรรม”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสนอ อัครมันตา. (2558). “รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอปริหานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลัก
พุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี

THE EFFECTIVENESS OF NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENTAL
CONSERVATION MANAGEMENT ACCORDING TO BUDDHADHAMMA OF THE
MUNICIPALITIES IN NONTHABURI PROVINCE

สุวิทย์ สอนจันทร์* อิติวุฒิ หมั่นมี** บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี และ 3. เพื่อเสนอรูปแบบประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี

การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.989 เก็บข้อมูลด้วยตัวเองกับกลุ่มตัวอย่าง 400คน จากประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาล 17 แห่ง ในจังหวัดนนทบุรี ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 22 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง และจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการดูแลรักษาที่สาธารณะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.60$) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและบำรุงรักษาป่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี พบว่า การบริหารงานของเทศบาล ส่งผลต่อประสิทธิผลการ

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี พบว่าค่า R Square เท่ากับ .713 หมายความว่า ตัวแปรต้นทั้ง 8 ตัว มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม มีความสามารถอธิบายตัวแปรตามได้ในระดับร้อยละ 71.30 พบว่าค่า Sig. เท่ากับ 0.01 มีนัยสำคัญทางสถิติ และหลักพุทธธรรม (หลักสี่ปुरुสธรรม 7) ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี พบว่าค่า R Square เท่ากับ .738 หมายความว่า ตัวแปรต้นทั้ง 8 ตัว ที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม มีความสามารถอธิบายตัวแปรตามได้ในร้อยละ 73.80 พบว่าค่า Sig. เท่ากับ 0.01 มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. รูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี พบว่า 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติการคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาป่าของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี ต้องปรับไปตามโครงสร้างของเมือง ควรมีการรณรงค์ส่งเสริมให้มีการปลูกไม้ยืนต้น บริเวณริมถนนทั้งสองข้าง และสร้างสวนสาธารณะเพิ่มมากขึ้น เพื่อทดแทนป่าไม้ตามธรรมชาติ 2) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษ เทศบาลต้องเน้นใน 3 เรื่อง เรื่องขยะมูลฝอย เรื่องมลพิษทางอากาศ และ เรื่องมลพิษทางน้ำ 3) ด้านการดูแลรักษาที่สาธารณะเทศบาลควรใช้ประโยชน์จากที่ดินให้มากขึ้น เช่น เพิ่มพื้นที่สีเขียวให้มากขึ้น โดยการจัดสร้างสวนสาธารณะขนาดเล็ก ในชุมชนต่างๆ ให้มากขึ้น

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1.To study the effectiveness of natural resources and environmental conservation management of the municipalities in Nonthaburi Province. 2. To study the factors that affected the effectiveness of natural resources and environmental conservation management of the municipalities in Nonthaburi Province and 3. To propose a model of effectiveness of natural resources and conservation management according to Buddhadhamma of the municipalities in Nonthaburi Province.

Methodology was the mixed methods between the quantitative and qualitative researches. The quantitative research collected data by questionnaires with total confidence value of 0.989. from 400 samples, accidental sampling, who were 18 ears up who lived in 17 municipalities in Nonthaburi province and analyzed data with statistic package :frequency, percentage, average, standard deviation and multiple regression. The qualitative research collected data from 22 key informants with structured in -depth-interview and 9 participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. The effectiveness of management and conservation of natural resources and environment of the municipalities in Nonthaburi province, by overall, was moderate, ($\bar{X} = 3.39$). Each areas of effectiveness were that; Public place maintenance was at high level($\bar{X} = 3.60$). Environmental, pollutions, natural resources and forest conservation maintenance was at moderate level.

2. Factors affected the management effectiveness in natural resources and environment conservation of the municipalities in Nonthaburi Province were that the administration of the municipality affected the effectiveness of the management of natural resources and environment in the municipalities in Nonthaburi Province. Findings were that value R Square was equal to .713 indicating that the 8 independent variables correlated with the dependent variables at 73.80 percents with the significant value set at 0.01, accepting hypothesis.

3. The model of effectiveness of management of natural resources and environment conservation of municipalities in Nonthaburi province was that: 1) Natural resources conservation and forest protection and maintenance of municipality in Nonthaburi province must be adapted to suit the structural of the city. There should be a campaign to promote the planting of perennials along both sides of roads and build more public parks to replace the old and decayed natural forests. 2) Environmental and pollution management; municipalities must focus on 3 issues; the solid waste, the air and water pollution . 3) Public places care-taking; municipalities should add more values to the public places such as expanding green areas by building mini public parks in more communities.

1. บทนำ

ในประเทศที่มีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเจริญก้าวหน้าพัฒนาอย่างยาวนาน ทำให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรูปแบบและประเภท ขององค์กรแตกต่างกันอย่างหลากหลาย ตามขนาดและลักษณะพื้นที่ ตลอดจนความหนาแน่นของประชากร และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจแล้ว รูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Forms of Government) ยังมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบก็จะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยดังกล่าวข้างต้น โดย Alan Norton (Alan Norton, 1994) ได้กล่าวถึงรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ปรากฏอยู่ในประเทศต่างๆ ว่ามีอยู่ 6 รูปแบบได้แก่ 1) รูปแบบที่ประชุมเมือง (Town Meeting) 2) รูปแบบคณะกรรมการ (The Commission Form) 3) รูปแบบสภา -

นายกเทศมนตรี (The Council – Mayor Form) 4) รูปแบบนายกเทศมนตรีอ่อนแอ (The Weak - Mayor Form) 5) รูปแบบนายกเทศมนตรีเข้มแข็ง (The Strong - Mayor Form) และ 6) รูปแบบผู้จัดการ (The Manager Form)

สำหรับประเทศไทยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่จะใช้รูปแบบสภา-นายกเทศมนตรี (The Council - Mayor Form) ซึ่งประชาชนจะเลือกตั้งสมาชิกสภาโดยตรงเพื่อทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ส่วนฝ่ายบริหารหรือนายกเทศมนตรีจะมาจากผู้นำเสียงข้างมากของสมาชิกสภา หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการเลือกฝ่ายบริหารทางอ้อม แต่ต่อมาในช่วงปลายปี พ.ศ. 2546 ได้มีการประกาศใช้รูปแบบการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงเป็นครั้งแรก ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยทุกแบบได้ใช้รูปแบบนายกเทศมนตรีเข้มแข็ง (The Strong – Mayor Form) โดยมีนายกเทศมนตรีที่มาจาก การเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีการจัดระเบียบราชการบริหารส่วนท้องถิ่นอยู่ 2 ระบบคือ 1) ระบบทั่วไปที่ใช้แก่ท้องถิ่นทั่วไปซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ 3 รูปแบบคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล และ 2) ระบบพิเศษที่ใช้เฉพาะท้องถิ่นบางแห่งซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ 2 รูปแบบคือ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 (ราชกิจจานุเบกษา, 2534) ตามมาตรา 70 สำหรับการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล มีจุดเริ่มต้นมาจากพระประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ที่ทรงต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทนี้เป็นเวทีสำหรับประชาชนได้ฝึกฝน เรียนรู้ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างที่เป็นอยู่ ดังที่พระองค์ได้ทรงพระราชทานสัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์นิวยอร์ก ไทมส์ ดีพีพิมพ์เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2474 มีความตอนหนึ่งว่า “เรากำลังเตรียมการออกพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ เพื่อทดลองเกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้ง ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ประชาชนจะมีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล... ข้าพเจ้าเห็นว่าสิทธิเลือกตั้งของประชาชนควรจะเริ่มต้นที่การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ข้าพเจ้าเชื่อว่าประชาชนควรมีสิทธิมีเสียงในกิจการท้องถิ่นก่อน เราพยายามให้การศึกษาเรื่องนี้แก่เขา ข้าพเจ้าเห็นว่าจะเป็นการผิดพลาด ถ้าเราจะมีการปกครองระบอบรัฐสภา ก่อนที่ประชาชนจะมีโอกาสเรียนรู้และมีประสบการณ์อย่างดีเกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้งในกิจการปกครองท้องถิ่น” (พลทิสาน ชุมพล, รศ. ม.ร.ว., 2456) ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 โดยรัฐบาลคณะราษฎรได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบ ราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2476 และ ได้กำหนดให้เทศบาลเป็นองค์กรบริหารรูปแบบหนึ่งของ ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น และมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารปกครองตนเองของเทศบาลและต่อมาใน สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการตราพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ขึ้นใช้แทนกฎหมายเก่าทั้งหมด และได้มีการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายเทศบาล เพื่อให้ เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลง มาจนถึงพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (ราช

กิจจานุเบกษา, 2496) แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2552) ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน เทศบาล ถือว่าเป็นหน่วยการปกครอง ท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนที่มีความเจริญ และใช้ในการบริหารท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นใน เขตชุมชนที่มีความเจริญ และใช้ในการบริหารเมืองเป็นหลัก พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 9-11 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งเทศบาลขึ้นเป็น 3 ประเภทคือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร โดยในส่วนของเทศบาลซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับเมืองขนาดเล็กโดยทั่วไปมีฐานะเป็นเทศบาลตำบล โดยให้มีสภาเทศบาลซึ่งประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 12 คนที่ราษฎรในเขตเทศบาลเลือกตั้งมาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ และนายกเทศมนตรีหนึ่งคน ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของราษฎรในเขตเทศบาลทำหน้าที่ หัวหน้าฝ่ายบริหาร โดยได้มีกฎหมายต่างๆ ที่ได้บัญญัติถึงภารกิจ อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของเทศบาลเอาไว้ อาทิ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2552) ส่วนที่ 1 การจัดตั้งเทศบาล มาตรา 7-13 ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ราชกิจจานุเบกษา, 2540) ตามมาตรา 78 ได้กำหนดแผนปฏิบัติการกำหนดขึ้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในหมวด 9 การปกครองท้องถิ่นมาตรา 282 ถึงมาตรา 290 ที่ให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลายย่อมมีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ ทั้งนี้รัฐบาลเป็นผู้กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็นภายในกรอบของกฎหมาย รวมทั้งกำหนดวิสัยทัศน์การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในหมวดที่ 3 สิทธิเสรีภาพของชาวไทย ส่วนที่ 12 เรื่องสิทธิชุมชน ตามมาตรา 66-67 ตลอดจนกฎหมายอื่นๆ ที่ให้อำนาจไว้ เป็นต้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2550)

เทศบาล มีอำนาจหน้าที่ตามข้อบัญญัติในกฎหมาย หากพิจารณาจากข้อขยาย จะพบว่ากฎหมายได้ให้อำนาจ แก่เทศบาล ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถจะดำเนินกิจกรรมหรือให้บริการสาธารณะต่างๆ ได้อย่างค่อนข้างกว้างขวาง ทั้งนี้ลักษณะของภารกิจตามกฎหมายต่างๆ ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ 1) หน้าที่ที่ต้องจัดทำ ซึ่งหมายถึงภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องจัดทำ หรือจัดให้มีขึ้นภายในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง และ 2) หน้าที่ๆ อาจจะทำขึ้น ซึ่งหมายถึงกลุ่มภารกิจที่กฎหมายเปิดโอกาสให้กับท้องถิ่นสามารถจะดำเนินการจัดทำได้ หากท้องถิ่นมีความพร้อมและศักยภาพเพียงพอ นอกจากนี้ยังปรากฏภารกิจบางประเภทที่รัฐได้ถ่ายโอนไปยังองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในลักษณะมอบหมายให้จัดทำแทน ได้แก่ ภารกิจที่ถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐซึ่งแต่เดิมหน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดทำ แต่ได้มอบหมายโดยโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการแทน อาทิ เช่น การดำเนินการด้านการทะเบียน และสำมะโนประชากร รวมถึงด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น ปัญหาด้านการบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นภารกิจหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ภารกิจหนึ่งของเทศบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ได้แก่ 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติการคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาป่า 2) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ และ 3) การดูแลรักษาที่สาธารณะ

ในเขตเทศบาลไม่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม ต้นไม้ยืนต้นในเขตเทศบาลขาดการคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาที่ดี ทำให้ปริมาณต้นไม้ซึ่งเป็นพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลลดลง ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะ ด้านขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลมีปริมาณมาก เทศบาลไม่สามารถกำจัดและจัดเก็บได้อย่างทั่วถึงทำให้มีขยะตกค้างจำนวนมาก เป็นสาเหตุทำให้เกิดมลพิษเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรค ปัญหาน้ำเน่าเสียในแม่น้ำและคลองสาธารณะ ปัญหามลพิษทางอากาศจากการปล่อยควันเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและการจราจร ปัญหามลพิษทางเสียงที่เกิดจากยานพาหนะและการจราจรที่คับคั่งในเขตเมือง พื้นที่สาธารณะประโยชน์ขาดการควบคุมการใช้ประโยชน์และการดูแลรักษา ทำให้เกิดการบุกรุกสร้างที่อยู่อาศัยในที่สาธารณะประโยชน์ เช่น ที่ตามริมตลิ่งลำคลองสาธารณะประโยชน์และริมถนนมีการสร้างเพิงพักอาศัยหรือเพื่อประกอบธุรกิจการค้าเป็นต้น จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี จึงเป็นแรงบันดาลใจทำให้อยากศึกษา ถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลจังหวัดนนทบุรี และแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวให้มีประสิทธิผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาดังกล่าวในเขตเทศบาลจังหวัดนนทบุรี

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี

2.2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี

2.3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไว้ดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

หลักการจัดการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี ใน 3 ด้าน คือ 1. การบริหารงานของเทศบาล 2. หลักพุทธธรรม (หลักสัปปุริสธรรม 7) ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

1. การบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี 2. หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3. ประสิทธิภาพการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย

3.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติการคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาป่า

3.2 การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษ

3.3 การดูแลรักษาที่สาธารณะ

3.3 ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาในเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลจังหวัดนนทบุรี จำนวน 400 คน
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 ท่าน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง“ ประสิทธิภาพการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี” การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณก่อนแล้วจึงทำการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1.1 วิจัยเชิงปริมาณ การใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้คำถาม (Questionnaire) เพื่อการวิจัยปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 73 ข้อ แจกแบบสอบถามโดยสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) แต่ละข้อจะมีมาตรา (scale) ให้เลือกตอบ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

3.1.2 วิจัยเชิงคุณภาพ

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (Deep Interview) กับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) ด้วยการบันทึกและเก็บข้อมูล โดยการกำหนดกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. สรุปผลการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

(1) กลุ่มประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นประชาชนมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาล ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป และอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรีทั้ง 17 แห่ง จำนวน 400 คน

(2) กลุ่มประชากรสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้
กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หมายถึง พระสงฆ์ผู้รู้หลักธรรมะในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามหลักพุทธธรรมและการประยุกต์ใช้หลักธรรมดังกล่าว ผู้บริหารของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี นักวิชาการ, เจ้าหน้าที่ภาครัฐ, ผู้นำท้องถิ่น, และประชาชนชาวบ้าน, ที่เกี่ยวข้องหรือมีความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จากการสัมภาษณ์ 22 รูป/คน

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลัก โดยดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ จำนวน 400 ชุด นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) หลังจากนั้นได้มีการตรวจสอบแบบสำรวจเพื่อความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสทั้งหลายลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

1) สถิติอ้างอิง (Inference Statistic) ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้เพื่อศึกษาวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงาน กับประสิทธิภาพในการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี

2) วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของแบบสอบถามตอนที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลโดยสถิติพื้นฐาน (Basic Statistics) เพื่ออธิบายลักษณะกลุ่มตัวอย่าง โดยหาความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ การวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

3) วิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 73 ข้อ โดยใช้มาตราประมาณค่า (rating scale) ตามแบบของ Likert แต่ละข้อจะมีมาตรา (Scale) ให้เลือกตอบ 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และ เห็นด้วยน้อยที่สุด ตามลำดับ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้จะวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.(Standard Deviation)

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกและบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์จากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล
- 2) นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงในรูปแบบของข้อความเพื่อง่ายต่อการแยกประเด็น
- 3) ทำการวิเคราะห์และจัดแยกประเด็นตามกลุ่มของข้อมูล
- 4) ตีความข้อมูลที่ได้โดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีหลักที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์
- 5) สรุปข้อมูลที่ได้ และนำไปเปรียบเทียบที่ละประเด็นระหว่างผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม
- 6) อภิปรายผลข้อมูลตามทฤษฎีและปรากฏการณ์ เพื่อสร้างข้อสรุปรวบยอด และข้อเสนอแนะ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ที่ผ่านการบันทึกข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลย่อยๆ ในแต่ละประเด็นที่สำคัญ และเขียนบันทึกรายละเอียดเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์และการเสวนากลุ่มแต่ละครั้ง ตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) พิจารณาจาก เวลา สถานที่ และบุคคล ร่วมกับการตรวจสอบ แบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) พร้อมการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาข้อสรุปแบบอุปนัยอย่างเป็นระบบและการวิเคราะห์ส่วนประกอบอย่างมีเหตุผล โดยอิงกรอบแนวคิดและทฤษฎีและดูความเชื่อมโยงในเชิงปริมาณ แล้วนำมาเขียนบรรยายในเชิงพรรณนา (สุภางค์ จันทวานิช, 2552)

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี มีการสรุปตามประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงปริมาณนั้นได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลจังหวัดนนทบุรี 17 แห่ง จำนวน 400 คน โดยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคั้งนี้ คือแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 3 ด้าน 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติการคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาป่า 2) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ 3) การดูแลรักษาที่สาธารณะ และ หลักพุทธธรรม (หลักสัปปุริสธรรม 7) ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางด้านสังคมศาสตร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูล วิธีการทางสถิติที่ใช้คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณ มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปร ปัจจัยส่วนบุคคลจากผลการวิจัยพบว่า ตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00 มีอายุระหว่าง 50 – 60 ปี จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 29.50 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 182 คน คิดเป็น ร้อยละ 45.50 อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลามากกว่า 10 ปี จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 60.20 และมีอาชีพรับจ้าง จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 20.30

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ในภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี พบว่าด้านการบริหารงานของเทศบาล มีค่าประสิทธิผล โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.19 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ 1) เทศบาลมีการวางแผน กำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.40 2) เทศบาลของท่านทำงานบรรลุเป้าหมายเป็นส่วนใหญ่ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.39 3) เทศบาลมีการจัดองค์กร กำหนด โครงสร้าง หน่วยงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.33 4) เทศบาลมีการกำกับดูแล ควบคุมคุณภาพการปฏิบัติงานด้าน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในองค์กร ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.33 5) เทศบาลของท่านมีผลงานที่เป็นต้นแบบต่อสังคมได้ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.31 6) เทศบาลจัดการอบรมให้สมาชิกของชุมชนได้เรียนรู้ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.15 7) ท่านรับรู้ นโยบายและแผนงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาล ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.10 8) ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนงาน ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาล ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.09 9) ท่านเข้าร่วมกิจกรรมด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับชุมชนเสมอ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.07 10) ชุมชนของท่านได้รับงบประมาณสนับสนุนด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมหรือไม่ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.06 11) ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนานโยบายด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.04 น้อยที่สุด คือ 12) เทศบาลมีหลักสูตรการอบรมด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.02 ซึ่งมีความสอดคล้องกับการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและบำรุงรักษาป่า พบว่าประสิทธิผล ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและบำรุงรักษาป่าของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.14 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เทศบาลมีการควบคุมอค์คิภยในเขตเทศบาล ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.52 น้อยที่สุด คือ มีการประกาศเขตอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ มีหน่วยงานพัฒนาป่าไม้ชุมชน ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.96

4 การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ พบว่า ประสิทธิผล ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ ของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.60 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เทศบาลมีแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ และเทศบาลมีการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลภายในชุมชนอย่างทั่วถึง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.57 น้อยที่สุด คือ เทศบาลมีการ ติดตามตรวจสอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและมลพิษ เช่น ตรวจสอบคุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำและมลภาวะเสียง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.33

5. การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น ด้านการจัดการดูแลที่สาธารณะ พบว่าประสิทธิผล ด้านการจัดการดูแลที่สาธารณะ ของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.59 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เทศบาลมีป้ายบอกชื่อสถานที่สำคัญ ถนน ซอย และ ป้ายจราจร ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.84 น้อยที่สุด คือ เทศบาลมีการจัดสร้างสวนสาธารณะให้บริการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.38

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ในภาพรวม ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรม (หลักสี่ปฐริสธรรม 7) เพื่อเพิ่มประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี โดยจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) หลักสี่ปฐริสธรรม 7 ด้านการบริหารงานของเทศบาล
- 2) หลักสี่ปฐริสธรรม 7 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและบำรุงรักษาป่า
- 3) หลักสี่ปฐริสธรรม 7 ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ
- 4) หลักสี่ปฐริสธรรม 7 ด้านการดูแลรักษาที่สาธารณะ

พบว่าค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของหลักสี่ปฐริสธรรม 7 ที่ประยุกต์ใช้ในเทศบาลจังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.38 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักพุทธธรรม ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.45 น้อยที่สุดได้แก่ หลักพุทธธรรม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและบำรุงรักษาป่า ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.31 ซึ่งในหัวข้อต่อไปนี้จะแสดงผลการวิเคราะห์ในแต่ละด้าน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์หลักสี่ปฐริสธรรม 7 ด้านการบริหารงานของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.35 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ กาลัญญตฺตา หรือ รู้จักเวลาทำงาน สำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.41 น้อยที่สุดคือ อิตตัญญตฺตา หรือ รู้จักตน ผู้รับผิดชอบพัฒนา/ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอยอมรับในความผิดพลาด ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.29

2) การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์หลักสัปปุริสธรรม 7 ด้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและบำรุงรักษาป่าของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.31 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ปรีศัญญาตา หรือ รู้ชุมชน มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เป็นผู้นำในการสร้างอาชีพ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.38 น้อยที่สุดคือ กาลัญญาตา หรือ รู้จักเวลา เป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.26

3) การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์หลักสัปปุริสธรรม 7 ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ พบว่า โดยรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.45 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ปรีศัญญาตา หรือ รู้ชุมชน เป็นผู้นำในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน และบุคคลัญญาตา หรือ รู้จักบุคคล ผู้รับผิดชอบงานสร้างขวัญ กำลังใจ และเป็น กัลยาณมิตรต่อให้เพื่อนร่วมงาน ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.49 น้อยที่สุดคือ มัตตัญญาตา หรือ รู้จักประมาณ ผู้รับผิดชอบมีความยืดหยุ่นในการทำงาน ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.39

4) การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์หลักสัปปุริสธรรม 7 ด้านการจัดการดูแลที่สาธารณะของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.41 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ อตตัญญาตา หรือ รู้จักตน ผู้รับผิดชอบมีความกระตือรือร้น/ขยันอดทน อุทิศเวลาให้แก่งาน ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.44 น้อยที่สุดคือ บุคคลัญญาตา หรือ รู้จักบุคคล ผู้รับผิดชอบมีความสามารถในการจูงใจคน อยู่ในระดับต่ำ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.39

6. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิผลในการบริหารงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี จะมีประโยชน์อย่างมากต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลจังหวัดนนทบุรี ตลอดจนเพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาตัวแบบของปัจจัย สาเหตุต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี และเพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างประสิทธิผลในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี รวมทั้งให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในท้องถิ่นนั่นเอง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านมีประเด็นนำเสนออภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ด้านการประยุกต์หลักพุทธธรรม (หลักสัปปุริสธรรม 7) เพื่อเพิ่มประสิทธิผลการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี

พบว่าค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของหลักสัปปุริสธรรม 7 ที่ประยุกต์ใช้ในเทศบาลจังหวัดนนทบุรี

โดยภาพรวม ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.39 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักพุทธธรรม ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.45 น้อยที่สุด ได้แก่ หลักพุทธธรรม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและบำรุงรักษาป่า ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.31 สอดคล้องกับ อภิชาติ พานสุวรรณ (อภิชาติ พานสุวรรณ, 2557)

ในงานวิจัยเรื่อง “ การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หลักพุทธธรรม ทฤษฎีผู้นำ ทฤษฎีการพัฒนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าหลักพุทธธรรม ทฤษฎีผู้นำ ทฤษฎีการพัฒนาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้นำชุมชนควรเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยเฉพาะ 3 ด้าน คือ 1) มัตตัญญูตาหรือรู้ตน คือมีคุณธรรม จริยธรรม มีอุดมการณ์เชื่อมั่นในตนเองมีความกระตือรือร้น ขยันอดทน อุทิศเวลาให้แก่งาน พัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ ยอมรับความผิดพลาด มีวินัยในตนเองและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ชุมชน 2) ปุคคลปโรปรัญญูตาหรือรู้จักบุคคล คือรู้จักเลือกใช้คนให้เหมาะกับงาน สนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นกัลยาณมิตรต่อเพื่อนร่วมงาน มีความสามารถในการจูงใจคน สร้างขวัญกำลังใจให้เพื่อนร่วมงาน 3) ปริสัญญูตาหรือรู้ชุมชน คือ มีความรักในชุมชนที่อาศัย รู้ความต้องการของคนในชุมชน รู้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เป็นผู้นำในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน และสอดคล้องกับ ปกรณ์ มหากันธา ได้วิจัยเรื่องรูปแบบและกระบวนการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ มีการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.83) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดทุกรายการเรียงตามลำดับ

ดังนี้ 1) การบริหารเงินงบประมาณได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.94) 2) การเข้าใจในระเบียบข้อกฎหมายขององค์กร (ค่าเฉลี่ย 3.89) 3) การใช้ความรอบคอบในการพิจารณางาน (ค่าเฉลี่ย 3.86) 4) การใช้จ่ายงบประมาณตามระเบียบการเงินการคลัง (ค่าเฉลี่ย 3.84) 5) การลงโทษเมื่อเจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ (ค่าเฉลี่ย 3.83) 6) การมอบหมายงานเหมาะสมตามตำแหน่งหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 3.80) 7) การทำประโยชน์แก่สังคมได้อย่างทั่วถึง (ค่าเฉลี่ย 3.77) 8) การรู้จักบริหารเวลาได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.74) (ปกรณ์ มหากันธา, 2557)

7. ข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรีให้มีคุณภาพมากขึ้น และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี ดังนั้นผู้วิจัย

จึงเห็นควรเสนอแนะโดยแบ่งออกเป็น 2 ด้านได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาล ควรปรับปรุงยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการต่างๆ ให้มีความชัดเจน เข้าใจง่าย โดยมุ่งเน้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี ให้เป็นรูปธรรม ทั้ง 4 ด้าน คือ (1) ด้านการบริหารงานของเทศบาล (2) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและบำรุงรักษาป่า (3) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆ และ (4) ด้านการจัดการดูแลที่สาธารณะ

2. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาล ควรปรับปรุงยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการร่วม แบบบูรณาการกับหน่วยอื่นๆ ในการแก้ปัญหาด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดนนทบุรี เช่น กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, กรมควบคุมมลพิษ, สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนนทบุรี โดยจัดทำความร่วมมือข้อตกลงกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ในการจัดฝึกอบรมให้ จัดกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุน ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนในชุมชนต่างๆ ตลอดจนนักเรียน นิสิต นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ปลูกฝังสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับแนวคิดและการดำรงชีวิตประจำวัน

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลในจังหวัดนนทบุรีทุกระดับ ทั้งเทศบาลนคร เทศบาลเมืองและเทศบาลตำบล ควรจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมและการฝึกอบรมด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ ทุกปีงบประมาณ เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ดีให้แก่ ประชาชนในชุมชนต่างๆ ตลอดจนนักเรียน นิสิต นักศึกษา เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่อ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ดี มีประโยชน์มาประยุกต์ใช้ เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับแนวคิดและวิถีการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรี

2. เทศบาลควรดำเนินการแก้ปัญหาด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน ตามแนวนโยบายพระราชรัฐ โดยใช้หลักการ **บ ว ร** และดำเนินการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษ กำจัดขยะในชุมชน โดยร่วมโครงการจังหวัดสะอาดด้วยหลักการ 3Rs-พระราชรัฐ

3. เทศบาลควรทำหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน และประสานความร่วมมือกับหน่วยราชการต่างๆ วัด โรงเรียน โบสถ์ มัสยิด และ ศาสนสถานอื่นๆ ที่มีที่สาธารณะประโยชน์อยู่ในเขตเทศบาล จัดตั้งเป็นเขตอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาประสิทธิผลด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาล ในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร นำไปสู่การประยุกต์ใช้ หรือการกำหนดนโยบายใหม่ที่เป็นรูปธรรม

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อนโยบายด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านต่างๆ ทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อหาทางป้องกันการเกิดปัญหาต่างๆ ในการบริหารงานของเทศบาล

3. ควรมีการศึกษาวิจัยหลักพุทธธรรมอื่นๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลให้ดียิ่งขึ้น เป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ให้ทันสมัยตลอดเวลา

บรรณานุกรม

ปกรณ์ มหากันธา. (ตุลาคม 2556-มีนาคม 2557). “รูปแบบและกระบวนการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ”. วารสารราชภัฏเชียงใหม่, 15(1): 124-136.

พฤทธิสาณ ชุมพล.รศ. ม.ร.ว.. (พฤษภาคม 2456) “พระปกเกล้าฯ พระราชทานสัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์อเมริกัน”. จดหมายข่าวสถานบันพระปกเกล้า.14: 5 .

ราชกิจจานุเบกษา. (17 กุมภาพันธ์ 2496). พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496. เล่มที่ 70 ตอนที่ 14 ก.

_____. (4 กันยายน 2534). พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534. เล่มที่ 108 ตอนที่ 156;

(11 ตุลาคม 2540). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. เล่มที่ 114 ตอนที่ 55 ก.

_____. (24 สิงหาคม 2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก.

สุภาวงศ์ จันทวานิช.(2552). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิชาติ พานสุวรรณ. (2557). “การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Alan Norton. (1994). International Handbook of Local and Regional Government: A Comparative Analysis of Advance Democracies. Vermont: Edward Elgar.

**คุณภาพชีวิตของประชาชนกับประสิทธิผลการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี**
THE QUALITY OF PEOPLE'S LIVES AND EFFICIENCY OF GOOD GOVERNANCE
MANAGEMENT OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN LOP BURI

สันติศักดิ์ กองสุทธิใจ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดลพบุรี และ 2) เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดลพบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เชิงอนุมานวิเคราะห์พหุคูณถดถอย (Multiple Regression Analysis) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี จำนวน 400 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเน้นที่การสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) ได้แก่ บุคลากรที่มีหน้าที่โดยตรงในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน

ผลการวิจัย พบว่า

การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี มีเกณฑ์คุณภาพในภาพรวมระดับมาก มีค่า \bar{X} (3.69), $SD = 0.98$ ส่วนผลการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ในภาพรวม พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับมาก มีค่า \bar{X} (3.77), $SD = 0.77$ โดยปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน ด้านความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมของชุมชน มีผลเป็นลำดับแรก \bar{X} (3.85), $SD = 0.94$ รองลงมาได้แก่ด้านความพึงพอใจในชีวิต \bar{X} (3.81), $SD = 0.96$ และผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลสามารถอธิบายผลกระทบด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้ร้อยละ 72.0 ($R^2 = .720$) โดยที่ปัจจัยที่ส่งผลด้านหลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มีระดับสูงขึ้นไปทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนสูงขึ้น ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังด้อยประสิทธิภาพในการนำนโยบายไป

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาองค์กร) คณะบริหารและการจัดการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

ปฏิบัติ มีข้อจำกัดทางกฎหมาย และระเบียบทางราชการ ข้อค้นพบสำคัญ คือ ขาดความจริงจังในการสร้างความเข้มแข็งกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตรวจสอบการดำเนินงาน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, ประสิทธิภาพการดำเนินงาน, หลักธรรมาภิบาล, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

The Objectives of this research Were 1) to study good governance management level of Local Administrative Organization, and the quality of people's lives in Lop Buri, and 2) To study good governance management of Local Administrative Organization that influenced to the quality of people's lives in Lop Buri by using Mixed Methods Research, Descriptive Analysis, and Multiple Regression Analysis. The sample was 400 people residing in local administration in Lop Buri, for qualitative research, the researcher focused on in-depth interview of 10 personnel having duty for Local Administrative Organization.

The result of study found that

Good governance management of Local Administrative Organization in Lop Buri had quality at high level, $\bar{X} = 3.69$, $SD = 0.98$. It found that the analysis result of good governance management influencing to the quality of people's lives in overall was at high level, $\bar{X} = 3.77$, $SD = 0.77$. As the quality of people's lives, the satisfaction for community activity participation was the highest: $\bar{X} = 3.85$, $SD = 0.94$, the next was life satisfaction: $\bar{X} = 3.81$, $SD = 0.96$, multiple regression analysis, and good governance management explaining the influence to the quality of people's lives for 72.0 % ($R^2 = .720$), the factor influencing to transparency, participation, accountability, and cost effectiveness were at higher level making the quality of people's lives better. The result of qualitative research found that Local Administrative Organization still lacked of efficiency to follow policies, statute of limitations and official regulations. The point was lack of strengthening and the community participation for management examination.

Key words: the quality of people's lives, efficiency of management, good governance, Local Administrative Organization

1. บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงในประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และแนวนโยบายการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทุกระดับอย่างเท่าเทียมกัน และมุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ตลอดจนให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจให้กระจายตัวในระดับพื้นที่ มีการบริหารจัดการพื้นที่ให้เป็นเอกภาพและครบวงจร นอกจากนี้ในอีก 10 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะกลายเป็นประเทศที่มีประชากรเกินกว่าครึ่งอาศัยอยู่ในเขตเมือง เกิดปัญหาการเคลื่อนย้ายของประชากรเนื่องจากผลของการพัฒนาในระดับพื้นที่ ก่อให้เกิดความจำเป็นที่รัฐต้องสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการเพื่อให้ความเป็นชุมชนเมืองมุ่งไปสู่โอกาสในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน บรรเทาปัญหาความยากจน ช่วยสนับสนุนภาคชนบท อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น และรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อมไว้ได้ หากขาดมาตรการ “การบริหารดำเนินงาน” ที่สอดคล้องและเหมาะสม โอกาสดังกล่าวก็จะเป็นอุปสรรคส่งผลกระทบต่อชุมชนและคุณภาพชีวิตของประชาชน (สันติศักดิ์ กองสุทธิใจ, 2559) ปัญหาสำคัญประการหนึ่งของการบริหารภาครัฐ คือ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลตามเป้าหมาย นั่นคือ การบริการสาธารณะที่รัฐจัดทำขึ้นสามารถส่งต่อการบริการสาธารณะถึงประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ นโยบายสาธารณะเป็นกิจกรรมที่ภาครัฐจัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยส่วนรวม ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ คือ เจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้น ความมีประสิทธิภาพหรือไม่ของนโยบายสาธารณะจึงขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งปัจจุบันรัฐต้องปฏิรูปแนวคิดจากการรับใช้ระบบราชการสู่การบริการลูกค้า (ประชาชน) โดยมุ่งเน้นสร้างค่านิยมหลักในเรื่องความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยการมุ่งเน้นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีเจตนารมณ์ในการกระจายอำนาจเพื่อปกครองตนเอง โดยมีสมาชิกทุกคนในสังคมสามารถเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องนโยบายสาธารณะที่มีผลต่อการดำรงชีวิต เพื่อเป็นการปกป้องและพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของตนเอง (พงษ์ศานต์ พันธูลภ, 2546) ตามระบอบประชาธิปไตย “รัฐ” มีหน้าที่ในการบริหารจัดการภาครัฐให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อรักษาผลประโยชน์สาธารณะ อำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ประชาชน รัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจไปยังส่วนท้องถิ่น ในด้านโครงสร้างตามกลไกของรัฐธรรมนูญนั้น ต้องการให้มีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อบริหารท้องถิ่น พร้อมกับเพิ่มอำนาจการตรวจสอบของภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงมากขึ้นกว่าในอดีตที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมแบบทางอ้อม จึงได้กำหนดกระบวนการและวางกลไกโครงสร้างที่มีระบบความมั่นคง อย่างไรก็ตามระบบการคุ้มครองต่อประชาชนอันเป็นค่านิยมของการบริหารจัดการจากภาครัฐ ยังคงต่ำกว่ามาตรฐานและเป้าหมายที่คาดหวังไว้ โดยเฉพาะเรื่องของอุปสรรคจากการแทรกแซงของนักการเมือง รวมทั้งข้าราชการที่ใช้โอกาสแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบในระบบราชการ ทำให้ประชาชนจำนวนมากพลาดโอกาสหรือลดความสนใจในกิจการบ้านเมืองเพื่อปกป้องตนเองไป (อมร รักษาสัตย์, 2546)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บังคับรัฐให้ต้องกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง และมีการจัดทำกฎหมายกำหนดแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้มีการกระจายและถ่ายโอนภารกิจ รายได้และบุคลากรลงสู่ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมเป็นครั้งแรก รวมทั้งรัฐธรรมนูญยังมีบทบัญญัติให้ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น ต้องมาจากการเลือกตั้งเท่านั้น ทำให้ข้าราชการที่เคยมีบทบาทโดยตรงในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องยุติบทบาทไปในที่สุด เท่ากับเป็นการขจัดการเข้ามาใช้อำนาจโดยตรงของ “ข้าราชการ” ในการปกครองท้องถิ่นออกไป

เป็นเวลา 56 ปี นับจากการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) ปัญหาการพัฒนาที่เป็นอุปสรรคสำคัญจะต้องรีบแก้ไขอย่างเร่งด่วนมาโดยตลอด โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่ได้รับความไม่เท่าเทียมเกิดความเหลื่อมล้ำกับสังคมเมือง รัฐได้มีความพยายามในการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ สาธารณูปโภค ระบบคมนาคม และบริการพื้นฐานต่างๆ ที่มีความจำเป็นต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่คนในภาคชนบท (ชวงค์ ฉายะบุตร, 2539) ในสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พอสรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์มุ่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิและอิสระในการปกครองตนเองมากขึ้น ทั้งในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารบุคคล การเงินการคลัง รวมทั้งสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพ เป็นของตนเอง โดยรัฐจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน และต้องกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เองเป็นสำคัญ สำหรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น รัฐธรรมนูญได้บัญญัติการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐในทุกระดับ (สรายุทธ เสงี่ยม, 2550)

หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้ในประเทศไทยสาเหตุมาจากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม ความด้อยประสิทธิภาพของกลไกการบริหารจัดการในระดับชาติและระดับองค์กร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมไปถึงการทุจริตและการกระทำผิดจริยธรรมในวิชาชีพ การบริหารจัดการมีลักษณะที่ขาดความโปร่งใสบริสุทธิ์ และยุติธรรม ส่งผลให้ตัวระบบเองที่ไร้ประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสหรือช่องทางให้การหาผลประโยชน์ การฉ้อฉล ทุจริตในกระบวนการนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้องในระบบราชการ นอกจากหลักธรรมาภิบาลจะครอบคลุมเรื่องการบริหารภาครัฐ (Public Administration) และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ธรรมาภิบาลยังได้ขยายไปถึงเรื่องการบริหารจัดการประชานิยมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ อย่างเหมาะสมอีกด้วย ตามคำนิยามดังกล่าวแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลมีความเกี่ยวข้องกับฝ่ายต่างๆ แตกต่างกันไป ซึ่งได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และองค์กรบริหารงานภาครัฐ โดยองค์กรบริหารงานภาครัฐจะต้องกำหนดบทบาทของตนภายใต้ตัวชี้วัดของสังคม และคำนึงถึงจรรยาบรรณ ซึ่งจะทำให้มั่นใจได้ว่ารัฐบาลจะ

ดำเนินงานให้บริการสาธารณะได้เป็นอย่างดี และสามารถส่งต่องานภายหลังหมดวาระโดยไม่มีข้อบกพร่อง เมื่อธรรมาภิบาลเป็นสถานะสูงสุดของการพัฒนาและการบริหารจัดการกิจการของประเทศ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญในการดำเนินงานของรัฐ การเคารพสิทธิมนุษยชน มีความโปร่งใส รับผิดชอบ และก่อประโยชน์แก่สังคม ดังที่ Weiss, M. (1971) มีทัศนะว่า ธรรมาภิบาลเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเสมอภาค ความยากจน และคุณภาพชีวิต โดยการบริหารจัดการทางการเมือง คือ กระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย ส่วนการบริหารจัดการคือการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้น โดยรวมแล้วธรรมาภิบาลจึงหมายถึงกระบวนการและโครงสร้างที่จะควบคุมความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมการพัฒนาประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา เปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมสู่อุตสาหกรรม (Industrialization) จะนำมาซึ่งการพัฒนาจากชนบทสู่ความเป็นเมือง (Urbanization) (พงษ์ศักดิ์ สุนทรกุล. คริสโตเฟอร์ บอลดิง และ รีน่า มาร์วาร์, 2558) ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน เกิดเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน และผลการพัฒนาทางเศรษฐกิจมุ่งแต่ความเจริญเติบโต (Economic gain) เกิดความเหลื่อมล้ำการพัฒนา ช่องว่างระหว่างรายได้ของคนที่แตกต่างกัน สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมเปิดโอกาสการแสวงหาประโยชน์ในองค์กรทุกระดับ โดยเฉพาะพฤติกรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังไม่สอดคล้องกับลักษณะธรรมาภิบาล อยู่ค่อนข้างมาก ประชาชนส่วนมากยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างน้อย ในขณะที่ผู้บริหารท้องถิ่นก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะแสดงออกถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม การบริหารดำเนินงานท้องถิ่นส่วนใหญ่มุ่งตอบสนองต่อระบบราชการมากกว่าประชาชน โดยยังมีการใช้อำนาจในลักษณะระบบอุปถัมภ์ที่มีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ขาดความโปร่งใสในการบริหารงานที่นำมาซึ่งปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันอยู่ค่อนข้างมาก ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นการสะท้อนถึงการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังขาดหลักธรรมาภิบาล (โกวิทย์ พวงงาม, 2544)

พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่า “ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำหลักเกณฑ์การบริหารกิจการที่ดีตามแนวทางของพระราชกฤษฎีกานี้” โดยอย่างน้อยต้องมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานและการอำนวยความสะดวก การตอบสนองความต้องการของประชาชนที่สอดคล้องกับบทบัญญัติ ในหมวด 5 และหมวด 7 ให้เป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยดูแล และให้ความช่วยเหลือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำหลักเกณฑ์⁸ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการภารกิจต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยมีกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักที่ติดตามตรวจสอบการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(มยุรี ทรัพย์เที่ยง, 2552)

ผู้วิจัยตระหนักถึงภารกิจสำคัญของรัฐในการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้หลักธรรมาภิบาลมาบริหารจัดการเพื่อมุ่งไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี ซึ่ง

เป็นจังหวัดขนาดกลางอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองที่ประชาชนมีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง และจำนวนมีข้าราชการอาศัยจำนวนมาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีถึง 126 แห่ง โดยมีประชากรที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 750,668 คน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมของจังหวัดลพบุรี ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น โดยใช้หลักธรรมาภิบาลการดำเนินงานกิจการสาธารณะให้สอดคล้องตรงตามความต้องการ และการคาดหวังในการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลพบุรี ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น โดยใช้หลักธรรมาภิบาลการดำเนินงานกิจการสาธารณะให้สอดคล้องตรงตามความต้องการ และการคาดหวังในการบริหารจัดการที่ดีของชุมชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1) เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดลพบุรี

2.2) ศึกษาการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดลพบุรี

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยจะศึกษาใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักความโปร่งใส 2) ด้านการมีส่วนร่วม 3) ด้านความรับผิดชอบ 4) ด้านหลักความคุ้มค่า 5) ด้านหลักคุณธรรม และ 6) ด้านหลักนิติธรรม

ศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลพบุรี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม 2) ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม 3) ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ 4) ด้านทัศนคติความพึงพอใจในชีวิต และ 5) ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชน

3.2) ขอบเขตด้านประชาชน

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาจากประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ราย จำนวน 5 เทศบาล และ 5 องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลพบุรี และจากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งได้แก่ นายกองจัดการบริหารส่วนจังหวัด ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 10 ราย

3.3) ขอบเขตด้านพื้นที่

ทำการศึกษาวิจัยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่อำเภอท่าม่วง อำเภอเมือง อำเภอหนองม่วง อำเภอสระโบสถ์ และอำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี

3.4) ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2559 ถึง พฤศจิกายน 2559 รวมเป็นระยะเวลา 10 เดือน

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1) รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยนำข้อดีและข้อเด่นของการวิจัยทั้ง 2 รูปแบบมาผสมผสานรวมกัน Creswell และ Tashkori & Teddlie

4.2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ประชากรที่มีภูมิลำเนา อยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี จำนวน 750,668 คน ใช้การสุ่มของขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan)¹² ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% สามารถคำนวณกลุ่มตัวอย่างได้ 384 คน แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้จำนวนให้มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่สุ่มได้ คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

เชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานโดยตรงในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 10 คน

4.3) เครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) วิเคราะห์เชิงอนุมาน ได้เลือกใช้การวิเคราะห์พหุถดถอย (Multiple Regression Analysis) ใช้วิธี Enter เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเลือกใช้แบบบรรยาย และพรรณนาความวิเคราะห์ลักษณะปัญหาและความสอดคล้องภายใน

5. ผลการวิจัย

การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดลพบุรี ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ภาพรวมระดับผลการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล

ผลการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับการดำเนินงาน
หลักความโปร่งใส (X_1)	3.66	0.83	มาก
หลักการมีส่วนร่วม (X_2)	3.71	0.88	มาก
หลักความรับผิดชอบ (X_3)	3.69	0.80	มาก
หลักความคุ้มค่า (X_4)	3.73	0.85	มาก
หลักคุณธรรม (X_5)	3.64	0.91	มาก
หลักนิติธรรม (X_6)	3.68	0.82	มาก
ภาพรวม	3.69	0.98	มาก

ตารางที่ 1 ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมทั้ง 6 ข้อ มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) อยู่ระหว่าง 3.64 – 3.73 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรโดยเฉลี่ยมาก ตัวแปรที่อยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ตัวแปรที่ 4 หลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.73 ตัวแปรที่อยู่ในระดับมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับสอง คือตัวแปรที่ 2 หลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.71 มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตัวแปรที่ 5 หลักคุณธรรม ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.64

เมื่อพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง .80 – 0.91 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นต่อตัวแปรสอดคล้องกัน

ตารางที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ภาพรวมระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาล

คุณภาพชีวิตของประชาชน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับคุณภาพชีวิต
สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	3.72	0.88	มาก
สภาพแวดล้อมทางสังคม	3.71	0.94	มาก
การพักผ่อนหย่อนใจ	3.77	0.47	มาก
ทัศนคติความพึงพอใจในชีวิต	3.81	0.96	มาก
ความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมของชุมชน	3.85	0.94	มาก
ภาพรวม	3.77	0.77	มาก

ตารางที่ 2 ผลการศึกษา พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้ง 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) อยู่ระหว่าง 3.71 – 3.85 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคำถามโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และภาพรวมระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) อยู่ระหว่าง 3.77 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.77 ระดับคุณภาพชีวิตมาก แสดงว่าประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี มีระดับคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 3 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม คุณภาพชีวิตของประชาชน

	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆
Y	1.000						
X ₁	.716*	1.000					
X ₂	.734*	.001	1.000				
X ₃	.774*	.043	.129*	1.000			
X ₄	.784*	.183*	.058	.052	1.000		
X ₅	.774*	.115*	.008	.035	.364*	1.000	
X ₆	.745*	.080	.028	.031	.037	.072	1.000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 เมื่อวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่ศึกษาโดยอาศัยเทคนิคการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation) เพื่อจะนำตัวแปรอิสระและตัวแปรตามไปทดสอบความสัมพันธ์ด้วยสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) ต่อไปโดยมีหลักการพื้นฐานคือตัวแปรอิสระต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกันน้อย ($P < .5$) และตัวแปรอิสระต้องมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามมาก ($P > .5$) ผลการวิเคราะห์ พบว่า การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลทุกด้าน อันประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กับคุณภาพชีวิตของประชาชน ($P > .5$)

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ถดถอยพหุ คุณภาพชีวิตของประชาชน

การดำเนินงานตามหลัก ธรรมาภิบาล (ตัวแปรอิสระ)	ค่าสัมประสิทธิ์ ถดถอย (b)	ค่าสถิติ (t)	คะแนน มาตรฐาน (Beta)	ระดับนัยสำคัญ (sig)
ค่าคงที่	.325	3.180	-	.002
หลักความโปร่งใส	.256	3.932	.276	.000
หลักการมีส่วนร่วม	.285	5.237	.326	.000
หลักความรับผิดชอบ	.179	3.005	.186	.003

หลักความคุ้มค่า	.141	2.686	.157	.008
หลักคุณธรรม	-.078	1.494	-.091	.136
หลักนิติธรรม	.043	0.879	.046	.380

$R^2 = .720$ SEE = .41215 F = 168.575 Sig = .000

ตัวแปร	Sum of Squares (SS)	dF	Mean Squares (MS)	F	Sig
Regression	171.816	6	28.636	168.575	.000
Residual	66.759	393	.170		
Total	238.575	399			

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ตามรูปแบบของสมการที่เสนอไว้ พบว่า ตัวแปรอิสระปัจจัยการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้าน มีอย่างน้อย 1 ด้าน ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน (F = 168.575 sig = .000)

ตัวแปรอิสระ (การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล) สามารถอธิบายผลกระทบที่มีต่อตัวแปรตาม (คุณภาพชีวิตของประชาชน) ได้ร้อยละ 72.0 ($R^2 = .720$) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ในการทำนาย (SEE) = .412 โดยที่ปัจจัยที่ส่งผลของตัวแปรอิสระ หลักความโปร่งใส (t = 3.932 Sig = .000) หลักการมีส่วนร่วม (t = 5.237 Sig = .000) หลักความรับผิดชอบ (t = 3.005 Sig = .003) และหลักความคุ้มค่า (t = 2.686 Sig = .008) สูงขึ้นทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนสูงขึ้น

ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลในหลักการมีส่วนร่วม ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนสูงสุด (Beta = .326) รองลงมา ได้แก่ หลักความโปร่งใส (Beta = .276) หลักความรับผิดชอบ (Beta = .186) และมีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนน้อยที่สุด คือหลักความคุ้มค่า (Beta = .157)

ผลการวิเคราะห์ สามารถสรุปได้ว่า หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า สามารถร่วมกันทำนายผลได้ว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาพรวม โดยมีค่าประสิทธิภาพในการทำนาย (R^2) ร้อยละ 71.8 มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย (SEE) เท่ากับ .412 ซึ่งแสดงว่าเมื่อหลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่าสูงขึ้น ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสูงขึ้น

6. อภิปรายผล

ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดลพบุรี สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

6.1) ข้อค้นพบจากการวิจัย ในด้านระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกระดับดำเนินงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลทั้ง 5 ด้าน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้ข้อมูลหลัก ที่มีความเห็นว่าการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องปฏิบัติตามกรอบแห่งกฎหมายอย่างชัดเจน โดยเฉพาะ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนพัฒนา 4 ปี ที่บังคับให้ฝ่ายบริหารและเจ้าหน้าที่รัฐต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งส่งผลให้เกิด ความตระหนักในหน้าที่ของตน และสำนึกต่อการรับผิดชอบต่อในการเป็นผู้ให้บริการสาธารณะ และแนวทางการบริหารรัฐแนวใหม่ “New Public Administration = NPA” ก็เป็นกรอบการทำงานมุ่งเน้นค่านิยมองค์กรอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจ พรพลธรรม (2553) ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายปฏิรูปคุณธรรม “The Ethics form Act, 1989” ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในระบบการบริหารท้องถิ่น และได้จัดตั้งองค์กรด้านคุณธรรม “The Office of Government Ethics = OGE” มาตรวจสอบและกำกับมาตรฐาน ส่วนในประเทศเดนมาร์ก มีกฎหมาย “Personal Policy” เพื่อสร้างคุณค่าต่อการให้บริการสาธารณะ เป็นมาตรฐานในการทำงานโดยคำนึงถึงจริยธรรมเจ้าหน้าที่ในการให้บริการจากภาครัฐ

6.2) ข้อค้นพบด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี มี

ระดับคุณภาพชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเมื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว พบว่า ในเขตเมืองประชากรประกอบอาชีพข้าราชการ และธุรกิจส่วนตัวเป็นส่วนใหญ่ มีพื้นที่ใกล้เมืองหลวง มีทางคมนาคมสะดวก อาณาเขตจังหวัดมีพื้นที่ขนาดกลาง โครงสร้างพื้นฐานทางหน่วยงานบริการสาธารณสุข และสถานศึกษาทุกระดับมีเพียงพอต่อการให้บริการในพื้นที่ สอดคล้องกับทัศนะของ สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมัครการ (2535) ชาวชุมชนในเขตภาคกลางของประเทศไทย มีความพอใจในวิถีชีวิตของตน ระดับคุณภาพชีวิตและเกณฑ์การมีส่วนร่วมกับชุมชนอยู่ในระดับค่อนข้างมาก

6.3) การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดลพบุรี จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นัยทางสถิติที่ระดับ

ถดถอยพหุ ค่าสถิติ (sig) .02 ซึ่งน้อยกว่าค่ากำหนดที่ระดับ .05 ไปไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักคุณธรรม และหลักนิติธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ใน 5 องค์ประกอบ คือ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ทักษะคิดด้านความพึงพอใจในชีวิต และด้านความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมของชุมชน อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวรเดช จันทศร (2532) เรื่องการบริหารการพัฒนากระทรวงสาธารณสุข การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนมีผลต่อคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น

6.4) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากศึกษาเอกสาร แผนยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนา 4 ปี ผู้วิจัยพบว่า มีปัญหาในการปฏิบัติในเรื่องการทำบันทึกข้อตกลงแนวทางเสริมสร้างธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) มีประโยชน์ต่อการทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกท้องถิ่น ได้ตระหนักถึงการปฏิบัติงานตามข้อกำหนดและระเบียบ แต่ยังมีแนวทางการเสริมสร้างธรรมาภิบาลบางข้อมีลักษณะเป็นนามธรรมมากเกินไป ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถปฏิบัติตามได้ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปความเห็นได้ว่า ปัจจัยสำคัญในการดำเนินการบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล มีหลายปัจจัย ได้แก่ (1) แหล่งที่มีของนโยบาย ความชัดเจนของนโยบาย การสนับสนุนนโยบาย ความซับซ้อนในการบริหารงาน สิ่งจูงใจของผู้ปฏิบัติ และการจัดสรรทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติ (2) ลดความเป็นทางการ ระบบการจัดการท้องถิ่นควรมีความเป็นระบบราชการน้อยที่สุด ลดขั้นตอนระเบียบวิธีการ เพราะปัจจัยด้านกฎหมายระเบียบวิธีการปฏิบัติบางกิจกรรมให้บริการเป็นอุปสรรคต่อการบริการประชาชน (3) ทางเลือกสาธารณะ รัฐควรให้องค์กร/เอกชน ที่มีความสามารถเหนือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปดำเนินการแทน (4) สร้างองค์กรชุมชนที่มุ่งจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อร่วมเป็นจิตอาสาของชุมชน สร้างความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะกระบวนการตรวจสอบการดำเนินงานบริการสาธารณะท้องถิ่น สอดคล้องกับหลักการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนของไพรัช เตชะรินทร์¹⁶ ข้อมูลเชิงคุณภาพขัดแย้งกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งผลการวิเคราะห์อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และในข้อค้นพบที่สำคัญจากข้อมูลเชิงคุณภาพ ประชาชนยังขาดการตื่นตัวและจิตสำนึกในกระบวนการมีส่วนร่วมทุกระดับ และภาครัฐขาดความจริงจังในการสร้างความเข้มแข็งกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตรวจสอบการดำเนินงาน จึงเป็นประชาธิปไตยแบบไพร่ฟ้า คือ ภาคประชาชนยังไม่ให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควร ในบทบาท สิทธิประโยชน์ และผลกระทบที่ตนจะได้รับ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การจัดทำประชาคมแผนพัฒนา 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) จะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่นๆ เนื่องจากมีพื้นที่ความรับผิดชอบครอบคลุมทั้งจังหวัด ดังนั้น ประชาชนที่มาเข้าร่วมประชาคม/ร่วมพิจารณาสอบถามอาจไม่ใช่กลุ่มที่มีส่วนได้เสียจริง ทำให้ข้อมูลที่ได้มาไม่มีความคลาดเคลื่อนได้ ในการประชาคมควรพิจารณาผู้มีส่วนได้เสียจริงๆ และประกาศให้สาธารณะรับทราบอย่างทั่วถึง เพื่อการตรวจสอบการดำเนินงานของท้องถิ่นได้อย่างเป็นจริง

2) จากปัญหาที่ผ่านมากการจัดทำแผน 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นบางแห่งไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากไม่มีการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ โดยนำโครงการทั้งหมดมาบรรจุในแผนพัฒนา 4 ปี ทำให้งบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินโครงการ บางแห่งมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับงบประมาณด้านบุคลากรและการดำเนินงาน ทำให้มีงบประมาณด้านการลงทุนน้อย จึงส่งผลไม่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ และวิธีการจัดสรรงบประมาณให้ทุกชุมชนได้รับเท่ากันก็เกิดความเหลื่อมล้ำและมีข้อสงสัยในการได้ผลประโยชน์ทับซ้อนของผู้บริหารและสมาชิกสภา ดังนั้น ในการทำแผนพัฒนาควรกำหนดเป็นนโยบายให้สาธารณะรับทราบ มีการเผยแพร่รายละเอียดโครงการและกิจกรรมที่จะดำเนินงาน ที่สำคัญ คือ ต้องมีการประกาศเผยแพร่งบประมาณจ่ายรายประจำปี และงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมโดยเปิดเผย ณ สำนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและสื่อต่างๆ

7.2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) มีการจัดฝึกอบรมพนักงานท้องถิ่น ลูกจ้างในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบ หลักธรรมาภิบาล รวมทั้งจริยธรรม/จรรยาบรรณของผู้ปฏิบัติงาน อย่างสม่ำเสมอ

2) มีการจัดให้มีระบบควบคุมภายในและให้การสนับสนุนให้มีการปฏิบัติงานตามระบบการควบคุมภายในที่วางไว้อย่างเคร่งครัด อันจะส่งผลให้มีการเบิกจ่ายที่ถูกต้อง

2.3 หากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้รับหนังสือร้องเรียนหรือข้อมูลที่น่าเชื่อถืออื่นๆ เกี่ยวกับหน่วยงานของตน ที่มีข้อบ่งชี้ว่าการปฏิบัติไม่ถูกต้อง ผู้บริหารท้องถิ่นได้มีการตั้งกรรมการสอบสวนหาข้อเท็จจริง หรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและถูกต้อง

7.3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิประชาชน กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น และการวิจัยประเมินผลแผนพัฒนา 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในทุกๆระดับ

2) การกำหนดนโยบายไปสู่การปฏิบัติในแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในชุมชน หน้าที่กำหนดนโยบายต้องมีหลักธรรมาภิบาล และต้องทำเป็นสัญญาประชาคมเพื่อให้ประชาชนในเขตพื้นที่ ได้พิจารณาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นครั้งต่อไป

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ พวงงาม. (2544). *กระบวนทัศน์ใหม่ : พัฒนาสร้างเครือข่ายและเสริมความเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ : เสมารธรรม.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- เบญจ พรพลธรรม. (2553). “การจัดการความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมในบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. *ปริญาปรัชญาดุสิตบัณฑิตสาขารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พงษ์ศักดิ์ อุ่นตระกูล. คริสโตเฟอร์ บอลดิง และรีนา มาร์วาร์. (2558). *โลกตื่น เมื่อเอเชียเปลี่ยน*. กรุงเทพฯ : บริษัท โฟสต์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ไพรัช เตชะรินทร์. (2527). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน : การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภากการพิมพ์.
- มยุรี ทรัพย์เที่ยง. (2535). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินนโยบายธรรมาภิบาลในองค์การบริหารส่วนตำบล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรเดช จันทศร. (2532). *การบริหารเพื่อการพัฒนากระทรวงสาธารณสุข*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สรายุทธ เสงี่ยม. (2550). “ความสำเร็จของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับความพึงพอใจในคุณภาพชีวิต”. *ปริญาปรัชญาดุสิตบัณฑิตสาขาสังคมวิทยา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครการ. (2535). *การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมร รักษาสัตย์. (2546). *ปรัชญารัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ วี. เจ.
- Creswell, J.W. (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. (2nd edition). Thousand Oaks. CA: Sage Publications.
- Krejcie, R.V., and Morgan E.W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. Education and Psychological Measurement.
- Tashkori, A., & Teddlie, C. (1998). *Mixed Methodology Combining Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Weiss, M. Political. (1971). *Participation: Crisis of political process, in Crisis and Sequences in Political Development*. Princeton NJ: Princeton University.

แนวทางการพัฒนานกฎหมายเกี่ยวกับการประชุม และวิธีเรียกประชุมมาตรา 1175
THE GUIDELINE OF THE LAW DEVELOPMENT REGARDING THE MEETING AND
CONFERENCE CALL UNDER SECTION 1175

พินิจ ทิพย์มณี*

บทคัดย่อ

บริษัทจำกัดเป็นรูปแบบการจัดการองค์กรทางธุรกิจที่มีผู้นิยมจัดตั้งมากที่สุด อาจเนื่องมาจากผู้ถือหุ้นในบริษัทต่างรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ เป็นการจำกัดความรับผิดชอบหรือความเสี่ยงในการทำธุรกิจ อีกทั้งกฎหมายยังกำหนดให้กรรมการของบริษัทมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการต่างๆ แทนบริษัท ดำเนินงานตามข้อบังคับ ตามขอบวัตถุประสงค์ของบริษัท และที่สำคัญการดำเนินงานของกรรมการต้องอยู่ในความดูแลของที่ประชุมใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามอำนาจทุกอย่างมิได้ตกอยู่แก่กรรมการแต่เพียงผู้เดียวโดยไร้การควบคุม ผู้ถือหุ้นทุกคนมีอำนาจในการควบคุมจัดการงานของกรรมการโดยผ่านที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น ดังนั้นการประชุมผู้ถือหุ้นจึงเป็นเรื่องสำคัญ แม้กฎหมายจะได้กำหนดรูปแบบและวิธีการประชุมไว้ได้อย่างครบถ้วน ประกอบกับได้มีประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 74/2557 แก้ไขในเรื่องการประชุมโดยวิธีผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ ในกรณีไม่อยู่ในสถานที่เดียวกัน เป็นการประหยัดทุนและเวลาในการจัดการประชุม

แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการประชุมในบริษัทอีกหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาในการรับรองสถานะของประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติในการเป็นกฎหมายและการใช้บังคับ วิเคราะห์เรื่องการนำวิธีการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ หรือปัญหาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยเฉพาะในมาตรา 1175 เรื่องการพิมพ์โฆษณาและในเรื่องระยะเวลาในการโฆษณาซึ่งมีผลสอดคล้องกับความเป็นจริงเช่นใด ปัญหาในเรื่องการตีความในความหมายของคำว่า “วาระอื่นๆ หรือเรื่องอื่น ๆ” รวมทั้งปัญหาในเรื่องสถานที่การจัดประชุม โดยวิเคราะห์ว่ามีความเหมาะสมตามกฎหมายหรือไม่

ผลจากการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เข้าใจว่าประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ มีสถานะเป็นกฎหมายแต่จากที่มีกฎหมายออกมาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะประกาศฉบับที่ 74/2557 ในเรื่องการประชุมแม้เป็นสิ่งที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยและให้การยอมรับแต่จากกรที่มีกฎหมายออกมาเป็นจำนวนมากทำให้กรรมการหรือผู้ใช้กฎหมายไม่ทราบ ฝ่ายนิติบัญญัติควรจัดพิมพ์แก้ไขเพิ่มเติมในกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความรู้แก่

* คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ประชาชนผู้เกี่ยวข้อง ควรยกเลิกการพิมพ์โฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องถิ่น โดยเพิ่มช่องทางการโฆษณาผ่าน Website หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ควรขยายระยะเวลานัดประชุมซึ่งจากเดิมไม่น้อยกว่า 7 วัน ควรกำหนดคำจำกัดความคำว่า วาระอื่นๆ หรือเรื่องอื่นๆ ให้ชัดเจนว่าเรื่องใดไม่ควรกำหนดอยู่ในวาระดังกล่าว และควรจำกัดสถานที่ในการประชุมดังเช่นในกฎหมายมหาชนจำกัด เพื่อให้กฎหมายที่เกี่ยวกับการประชุมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นการรักษาสีติที่มีอยู่น้อยของผู้ถือหุ้น เพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ : การประชุมใหญ่ ,วาระอื่นๆ ,การประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ABSTRACT

Company limited is the pattern of business organization which the most popular because the liability of the shareholders is limited to the amount, if any, unpaid on the shares respectively held by them which is the limit the liability or risk in doing business. In addition, the law still provide that the committee of company has a power to manage any activity instead of company, operate according to regulation or objective of company. Moreover, the management of committee have to dependent under the general meeting. However, every power did not belong to only the committee by without controlling, every shareholder has a power to control the managing of committee through the general meeting of shareholder. Therefore, the general meeting of shareholder is the important issue. Although the law specify the form and method of meeting completely consist of the National Council for Peace and Order no. 74/2557 which edit the method of meeting by the meeting through electronic media could be adapted in case of did not stay in the same place. It resulting to economic for capital and time in managing of meeting.

On the other hand, this paper found that there are many the legal problem regarding the meeting in company for example; the problem of acceptance on the status of the National Council for Peace and Order to be law, the analysis of the method of meeting via electronic media or the problem of section 1175 under Civil and Commercial Code that is the publication of advertisement and duration of advertisement which accord with the fact. Furthermore, the problem of interpretation of meaning of “any agenda or any

issue” including the problem the status of place of meeting by analysis whether it is suitable or not.

In conclusion, this study reveal that most respondents understand that the National Council for Peace and Order has a status as law. Nevertheless, there are many laws which promulgate especially the Order no.74/2557 in part of the meeting which most of these respondents agree and accept. Conversely, there are many laws enact, it resulting to all of committee and law’s user did not perceive. Thus, the legislative section should edit the law in order to make a convenience and educate to related people. The law should also revoke the publication in local newspaper by increase the way of publication through website or electronic media, should extend the duration of appointment of meeting not less than 7 days, should clearly specify the definition of any agenda or any issue that which issue did not provide in such agenda and should limit the place of meeting likewise the public limited company law in order that the law regarding the meeting to achieve more efficient and protect the right of shareholder to achieve maximum benefit.

Keywords; the general meeting, other agendas, the meeting through electronic method

1. บทนำ

การประชุมถือเป็นเครื่องมือที่หัวใจสำคัญในการบริหารกิจการของบริษัท ถือเป็นการบริหารทางอ้อมให้ผู้ถือหุ้นมีสิทธิในการควบคุมการทำงานของคณะกรรมการบริษัท อาจเป็นการให้คำปรึกษาหารือ การตัดสินใจร่วมกัน และยังถือเป็นการบทบาทที่สำคัญในการตรวจสอบหรือแก้ไข หากมีการดำเนินกิจการไปแล้ว ซึ่งหลักกฎหมายที่ใช้ในการประชุมบริษัทจำกัดปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 22 โดยเฉพาะมาตรา 1175 ผู้วิจัยพบว่าในหลายประเด็นมีการตีความกฎหมาย ที่อาจทำให้เกิดปัญหาได้

โดยเบื้องต้นหลักการใช้กฎหมายนั้น หากผู้ใช้กฎหมายต้องการรู้หรือเข้าใจความหมายที่แท้จริงตามตัวบทเพื่อนำมาปรับใช้กับกรณีใดกรณีหนึ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งกฎหมายนั้นอาจบัญญัติไว้โดยมีถ้อยคำไม่ชัดเจน เข้าใจได้ในหลายความหมาย เกิดความเคลือบคลุมสงสัย จนอาจแปลความหมายผิดไปจากเจตนารมณ์ การใช้กฎหมายจึงต้องอาศัยหลักการตีความกฎหมายควบคู่ไปด้วยเสมอ โดยจากการศึกษามีการนำหลักการกำกับดูแลกิจการ กรณีที่อาจเกิดจากความเสี่ยงจากการดำเนินธุรกิจต้องกระทำโดยโปร่งใส ต้องมีการกำกับดูแลกิจการ โดยนำหลักที่สำคัญทั้งสองหลักมาปรับใช้กับการจัดระบบการบริหาร และควบคุมการดำเนินงานภายในของบริษัทให้บรรลุถึงเป้าหมาย เพื่อประโยชน์สูงสุดคือผลกำไรของผู้ถือหุ้น

แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีการแก้ไข ยกเลิกเพิ่มเติมในหลายครั้ง โดยเฉพาะในฉบับที่ 18 พ.ศ.2551 มีเจตนารมณ์ในการแก้ไขโดยเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ มีขึ้นเพื่อ “โดยที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ลักษณะ 22 ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัทใช้บังคับมาเป็นเวลานาน บทบัญญัติบางมาตราสร้างภาระโดยไม่จำเป็นแก่ประชาชนและก่อให้เกิดความยุ่งยาก ซ้ำซ้อน และความล่าช้าต่อการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการ นอกจากนี้ ยังเป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศอีกด้วย ดังนั้น เพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวและเพื่อให้การดำเนินกิจการค้าในรูปแบบของห้างหุ้นส่วนและบริษัทมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” แม้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท ในหลายประเด็นรวมถึงแก้ไขใน มาตรา 1175 ดังได้บัญญัติว่า “มาตรา 1175 คำบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่ให้ลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่อย่างน้อยหนึ่งคราวก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน และส่งทางไปรษณีย์ตอบรับไปยังผู้ถือหุ้นทุกคนที่มีชื่อในทะเบียนของบริษัทก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เว้นแต่เป็นคำบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่เพื่อลงมติพิเศษ ให้กระทำการดังว่านั้นก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน

คำบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่นั้น ให้ระบุสถานที่ วัน เวลา และสภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมปรึกษากัน และในกรณีที่เป็นการบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่เพื่อลงมติพิเศษให้ระบุข้อความที่จะนำเสนอให้ลงมติด้วย” แต่แม้กฎหมายจะได้มีการแก้ไขแล้ว แต่ในความเห็นของผู้วิจัยยังพบว่า มีหลายประเด็นที่ยังเป็นปัญหา และอุปสรรคในการประกอบธุรกิจบริษัทโดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประชุม

2.วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 2.1) เพื่อศึกษาถึงแนวความคิด ความมุ่งหมายของการประชุม บ่อเกิดและศักดิ์ของกฎหมาย
- 2.2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประชุมโดยศึกษาจากแนวความคิดของนักวิชาการและเปรียบเทียบกับกฎหมายในต่างประเทศ
- 2.3) เพื่อศึกษาปัญหาในการประชุมและวิธีเรียกประชุม ตลอดจนข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาจากผู้บริหารบริษัทจำกัด
- 2.4) เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการปรับปรุงกฎหมายที่เสนอ
- 2.5) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประชุม และวิธีการเรียกประชุมตาม มาตรา 1175 เพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.สมมติฐานของการศึกษา

แม้มาตรา 1175 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ตาม

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 18) พ.ศ.2551 ไปแล้ว แต่ยังคงพบว่ามีปัญหาในเรื่องวิธีการดำเนินการประชุม ระยะเวลาในการโฆษณา การกำหนดสถานที่ในการประชุม และปัญหาในการตีความบทบัญญัติทางกฎหมาย จึงจำเป็นต้องแก้ไขมาตรา 1175 เพื่อให้กฎหมายมีความชัดเจนและบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามมาตรา 1175 โดยเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 ในส่วนของการประชุม ศึกษาโดยสัมภาษณ์ถึงแนวคิดของนักวิชาการ ผู้เกี่ยวข้องกับการประชุม และศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกาและอินเดียเพราะมีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่นำวิธีการประชุมที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพมาบังคับใช้

5.ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรที่ศึกษา : ประกอบด้วย 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นนักกฎหมาย เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ ทนายความ นักวิชาการกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มผู้ใช้กฎหมาย เช่น กรรมการบริษัท โดยแบ่งตามกลุ่มอาชีพ ได้แก่

5.1) กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร เช่น ธุรกิจการเกษตรอาหารและเครื่องดื่ม

5.2) กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น แพชั่นของใช้ในครัวเรือนและสำนักงานของผู้ใช้ส่วนตัว และเวชภัณฑ์

5.3) กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม เช่น สินค้ายานยนต์วัสดุอุตสาหกรรมและเครื่องจักรกระดาษ และวัสดุการพิมพ์ปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์บรรจุภัณฑ์เหล็ก

5.4) กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง เช่น จำหน่ายวัสดุก่อสร้าง

5.5) กลุ่มบริการ เช่น ทำธุรกิจสื่อและสิ่งพิมพ์การท่องเที่ยวและสันนาการขนส่งและโลจิสติกส์

5.6) กลุ่มเทคโนโลยี เช่น ทำธุรกิจเครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา : ได้แก่ ส่วนแรกใช้วิธีการสัมภาษณ์นักกฎหมาย (ผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ ทนายความ นักวิชาการด้านกฎหมายทั้งภาครัฐและเอกชน) ประมาณ 20 คน และในส่วนที่สองสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม ได้แก่กรรมการบริษัท ผู้เกี่ยวข้องกับการประชุม ประมาณ 150 คน

การสุ่มตัวอย่าง : ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยการแจกแบบสอบถาม กับผู้เกี่ยวข้องกับการประชุม

เมื่อได้ผลจากการวิจัย เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ แล้วจึงนำผลที่ได้จากวิเคราะห์ เพื่อสรุปและเสนอแนะ โดยให้ตัวแทนจาก 3 กลุ่ม เช่น กรรมการบริษัท ผู้ถือหุ้น นักวิชาการ มาร่วมวิเคราะห์เพื่อนำผลมาใช้ในการเสนอแนะแก้ไขกฎหมาย

7.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแยกดำเนินการเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนแรก เป็นการวิจัยเอกสาร โดยใช้วิธีรวบรวมเอกสาร และกฎหมายโดยการศึกษา ค้นคว้า

เอกสาร ตำราวิชาการต่างๆ ในทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

ส่วนที่สอง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ถือเป็น การสนับสนุนส่วนแรก โดยใช้แบบสอบถามสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อให้ครอบคลุม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ที่จะทำการศึกษา

ส่วนที่สาม เป็นการวิจัยโดยวิธีการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ความสามารถผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย เช่นผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ ทนายความ ที่ปรึกษาทนายความ

เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการสนับสนุนข้อมูลในส่วนแรกให้ได้ผลของการวิจัยที่ถูกต้องแม่นยำที่สุด

7.การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลได้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งจะเสนอให้เห็นในลักษณะของค่าความถี่ และร้อยละ ของแต่ละข้อคำถาม ส่วนการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิจะนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย

8.ผลการศึกษาวิจัยและอภิปรายผล เป็นประเด็นได้ดังนี้

ปัญหาที่หนึ่ง ในเรื่องของการวิเคราะห์ถึงสถานะทางกฎหมายของประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) และการใช้วิธีการประชุมระยะไกลผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยแยกประเด็นวิเคราะห์

ประเด็นที่หนึ่ง ในเรื่องปัญหาการวิเคราะห์สถานะของประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ว่ามีผลเป็นกฎหมายหรือไม่ แนวทางในการวิเคราะห์ดูจากคำพิพากษาศาลฎีกาในหลายๆ ฉบับ หรือจากแนวรัฐธรรมนูญในฉบับต่างๆ มีการยอมรับว่าประกาศ หรือกฎหมายต่างๆ ที่ออกโดยคณะปฏิวัติหรือคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีสถานะเป็นกฎหมาย มีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลง แก้ไข ยกเลิกและออกกฎหมาย เพื่อใช้บริหารประเทศชาติได้

ผลวิจัยที่ได้จากการตอบแบบสอบถามพบว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 70 มีความเข้าใจเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ว่า เป็นกฎหมายในระดับมาก และจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ความสามารถผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายให้เหตุผลว่ายังมีกฎหมายที่ออกโดยคณะปฏิวัติ คณะรัฐประหาร หรือประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติแล้วแต่จะชื่อใดในขณะนั้น ยังมีผลใช้บังคับอยู่เป็นจำนวนมาก และมีสภาพบังคับ

อยู่ ประกาศเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องไปแก้ไขกฎหมายหลักเพื่อให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับข้อคำสั่งที่ออกมา แต่ต้องทำสารบัญญัติให้เห็นเท่านั้น เพื่อประโยชน์ในการบังคับใช้ ผลจากการสัมภาษณ์มีบางท่านให้ความเห็นว่าควรนำคำสั่งหรือประกาศของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติมาแก้ไขในพระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่ต้องการแก้ไขเพื่อให้มีข้อความสอดคล้องและสะดวกแก่การนำมาใช้

ประเด็นที่สอง ปัญหาในเรื่องการใช้วิธีการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ปัจจุบันคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ได้บัญญัติกฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องวิธีการประชุมไว้ในประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 74/2557 เรื่องการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้อำนาจบริษัทสามารถปรึกษาหารือผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้ มีเจตนารมณ์ในการบัญญัติกฎหมายดังนี้ “โดยที่เทคโนโลยีปัจจุบันทำให้ผู้ร่วมประชุมทั้งภาครัฐและภาคเอกชนสามารถปรึกษาหารือกันผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้โดยสะดวกแม้จะมีได้อยู่ในสถานที่เดียวกัน ทั้งยังเป็นการประหยัดต้นทุนและระยะเวลาในการจัดการประชุมและการเดินทางไปร่วมประชุมด้วย และปัจจุบันมีการใช้วิธีการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการประกอบธุรกิจกันอย่างแพร่หลาย แต่กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่เปิดช่องให้ดำเนินการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยมีผลบังคับใช้ได้ตามกฎหมาย สมควรมีกฎหมายกลางเพื่อกำหนดให้การประชุมบางอย่างที่กฎหมายต่าง ๆ บัญญัติให้ต้องประชุม สามารถกระทำผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยมีผลบังคับใช้ตามกฎหมาย” แต่กฎหมายได้กำหนดเป็นข้อยกเว้นไม่ให้นำมาใช้ในการประชุมบางอย่าง ดังนี้

1. การประชุมของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา
2. การประชุมเพื่อจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล
3. การประชุมเพื่อดำเนินการตามกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของส่วนราชการ ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน และหน่วยงานอื่นของรัฐ
4. การประชุมอื่นที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

อีกทั้งยังได้กำหนดมาตรฐานของการประชุมไว้ในประกาศกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กำหนดให้การประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต้องเป็นไปตามมาตรฐานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกำหนดในเรื่องมาตรฐานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ.2557 กำหนดวิธีการและมาตรฐานในการประชุมเอาไว้ จากการศึกษาที่มีแนวทางกฎหมายที่สอดคล้องกับในต่างประเทศ เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ใน Delaware General Corporation Law (DGCL) ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการประชุมประจำปี โดยนำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ มาใช้กับกระบวนการกำกับดูแลกิจการของบริษัท ที่อนุญาตให้บริษัท ใช้วิธีการ virtual-only shareholder meeting และ hybrid shareholder meeting มาใช้ได้ โดยกรรมการสามารถเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการได้โดยวิธีการประชุมทางโทรศัพท์ (Conference telephone) หรือโดยอุปกรณ์การติดต่อสื่อสารอื่นๆ (Other communication equipment) ที่สามารถทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนสามารถได้ยินซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายบริษัทต้นแบบ (Model Business Corporation Act: MBCA.) ได้บัญญัติ

ยอมรับการประชุมโดยวิธีการติดต่อสื่อสารทางเทคโนโลยี โดยกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า คณะกรรมการสามารถอนุญาตให้กรรมการแต่ละคนสามารถเข้าร่วมประชุมหรือจัดประชุมโดยวิธีการติดต่อสื่อสารใดๆได้ โดยกรรมการไม่จำเป็นต้องประชุมในสถานที่เดียวกัน ทั้งในประเทศอื่น เช่น อินเดีย หรืออังกฤษ ก็มีการรับรองการประชุมโดยใช้ประชุมทางไกลในการประชุมได้เช่นกัน

ผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามพบว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเห็นด้วยกับวิธีใช้การประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากสะดวก สบายในการเข้าร่วมประชุม และลดปัญหาเรื่ององค์ประชุมไม่ครบตามกฎหมาย

อีกทั้งมีคำถามต่อเนื่องเกี่ยวกับความสะดวกสบายในการประชุมโดยวิธีผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์พบว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยทั้งหมด และผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนที่ตอบแบบสอบถามยังเป็นผู้ติดตามและรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ปัญหาที่สอง ปัญหาในเรื่องการพิมพ์โฆษณาและในเรื่องระยะเวลาในการโฆษณา โดยแยกประเด็นวิเคราะห์

ประเด็นที่หนึ่ง ปัญหาในเรื่องการพิมพ์โฆษณา ตามกฎหมายกำหนดวิธีการลงพิมพ์โฆษณาต้องบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่ โดยต้องลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ จากการศึกษา นักวิชาการหลายท่านไม่เห็นด้วยกับวิธีการดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่าประชาชนไม่นิยมอ่าน มุ่งหวังทำให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ซึ่งไม่บรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จะใช้วิธีกำหนดในข้อบังคับให้กระทำโดยใช้วิธีการอื่น เช่น ปิดประกาศไว้ ณ สำนักงานใหญ่ ผลของข้อบังคับดังกล่าวใช้บังคับมิได้ เพราะขัดกับบทบัญญัติของกฎหมาย ในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ การส่งคำบอกกล่าวทำได้ทั้งทาง e-mail หรือผ่านทาง website ของบริษัทนั้น ช่วยให้บริษัทประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากกว่าการประกาศทางหนังสือพิมพ์ หากวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่าง เช่น กฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด เดิมที่บริษัทมหาชนก็มีขั้นตอนในการโฆษณา ต้องประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันอย่างน้อย 1 ฉบับ แต่ต่อมามีการปรับปรุงแก้ไข โดยในการโฆษณามีการนำสื่อ Electronic มาใช้ มีการแจ้งผ่าน Website ของบริษัท ตัวอย่างเช่น ในบริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุน ไทยพาณิชย์ จำกัด มีการแจ้งผ่าน Website ของบริษัทจัดการ : www.scbam หรือช่องทางอื่นที่เหมาะสม เช่น NAV Center : WW.thailandmutualfund.com หรือหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นต้น และระบุแนวทางแก้ไขไว้ด้วยว่าหากมีเหตุทำให้บริษัทจัดการไม่สามารถประกาศผ่าน Website ของบริษัทจัดการได้ บริษัทจัดการอาจพิจารณาประกาศผ่านช่องทางอื่นแทน เช่น NAV center หรือหนังสือพิมพ์รายวัน หรือช่องทางอื่นใดที่เหมาะสม เป็นต้น

ส่วนในต่างประเทศ เช่น กฎหมายอังกฤษไม่ได้กำหนดให้การเรียกประชุมสามัญจะต้องมีเพียงการส่งเฉพาะทางจดหมาย (in hard copy form) แต่อาจส่งในรูปแบบทางอิเล็กทรอนิกส์ (in electronic form) ก็ได้ เช่น ในมาตรา 308 กำหนดถึงรายละเอียดวิธีการลงพิมพ์โฆษณาการประชุมสามัญ (Notice of a general meeting of a company must be given) ทำได้ 3 วิธี อาจส่งโดยทางจดหมาย (in hard copy form) ทางอิเล็กทรอนิกส์ (in electronic form) หรือโดยวิธีการประกาศผ่านทางเวปไซด์ (website) โดยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

ผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามพบว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้ติดตาม และรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นประจำ และยังพบว่า ร้อยละ 90 ของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นควรให้ทุกบริษัทมี Website ของบริษัทด้วย เพื่อสะดวกและง่ายในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ถึงมือผู้ถือหุ้น

ผลจากการตอบแบบสอบถามในข้อคำถามที่ว่าผู้ตอบแบบสอบถามรู้จักหนังสือพิมพ์แห่งท้องถิ่นหรือไม่ ร้อยละ 60 ไม่รู้จัก และร้อยละ 70 ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเลย

สัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ความสามารถผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายให้เหตุผลว่าท่านเหล่านั้นไม่เคยรับข่าวสารที่ได้จากหนังสือพิมพ์แห่งท้องถิ่น เข้าใจว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายเรื่องนี้ต้องการมีพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสาร นอกเหนือจากวิธีการส่งจดหมายลงทะเบียน และเห็นด้วยให้มีการส่งข้อมูลทาง Website และทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเสนอให้เพิ่มวิธีการเรียกประชุมเช่นนี้เข้าไปในตัวกฎหมาย

ประเด็นที่สอง ปัญหาในเรื่องระยะเวลาในการโฆษณา กฎหมายกำหนดให้ต้องส่งคำบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่ลงพิมพ์โฆษณาก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน มีประเด็นที่น่าพิจารณาว่าระยะเวลาดังกล่าวน้อยเกินไปหรือไม่ เนื่องจากตามกฎหมายกำหนดว่าคำบอกกล่าวต้องส่งก่อนวันประชุมไม่น้อยกว่า 7 วัน แต่ผู้ถือหุ้นจะได้รับก่อนวันประชุมกี่วันไม่ใช่สาระสำคัญ เช่นนี้ผู้ถือหุ้นอาจเหลือเวลาในคิดพิจารณา เตรียมประชุมเพียง 3-4 วันก็เป็นได้ เพราะเจตนารมณ์ของกฎหมายเรื่องนี้ต้องการให้เกิดประโยชน์จากการส่งคำบอกกล่าวนัดประชุมกำหนดเวลาเพื่อให้ผู้ถือหุ้นได้มีโอกาสศึกษา หาข้อมูล และพิจารณาถึงประเด็นที่จะเข้าประชุม เตรียมการเพื่อเข้าประชุมอย่างรอบคอบ เป็นการรักษาสีทธิที่มีอยู่น้อยของผู้ถือหุ้น เปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ได้กำหนดในกฎหมายบริษัท มาตรา 304 ให้กรรมการต้องเรียกประชุมภายใน 21 วัน นับจากวันที่กรรมการต้องการประชุม และต้องจัดให้มีการประชุมหลังจากได้รับเอกสารการประชุม ไม่นานเกินกว่า 28 วัน ส่วนกฎหมายบริษัทของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 299(1) การประชุมผู้ถือหุ้น กรรมการต้องส่งหนังสือบอกกล่าวให้ผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่าสองสัปดาห์ ก่อนวันประชุมผู้ถือหุ้นหรือหากจะกำหนดให้น้อยกว่านี้ต้องระบุไว้ในข้อบังคับของบริษัท ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา แม้มีการนำการประชุมออนไลน์มาใช้ในการประชุม แต่ได้กำหนดระยะเวลาในการส่งคำบอกกล่าวล่วงหน้าในการประชุม ต้องใช้เวลา 15-21 วันในการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า

ผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามพบว่าทุกคนที่ถูกเรียกประชุม จะเข้าร่วมประชุมในทุกครั้ง ร้อยละ 90 จะมีการเตรียมตัวก่อนล่วงหน้าเสมอ เช่นเตรียมคำถามหรือทำความเข้าใจในวาระประชุมก่อนเข้าร่วมการประชุม ส่วนน้อยร้อยละ 10 จะเตรียมเฉพาะเรื่องที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องเท่านั้น ส่วนคำถามเกี่ยวกับระยะเวลาในการเรียกประชุม ได้รับคำตอบไม่ชัดเจนจนไม่สามารถนำผลมาวิเคราะห์ได้ (ร้อยละ 50 เห็นว่าระยะเวลา 7 วันเหมาะสมแล้ว อีกร้อยละ 50 เห็นว่าไม่เหมาะสมน้อยเกินไป)

สัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ความสามารถผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายหลายท่านเห็นว่าถ้าส่งถึงมือผู้เข้าร่วมประชุมภายใน 7 วัน ถือเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมในการเตรียมตัว แต่หลาย

ท่านตั้งข้อสังเกตว่าควรส่งล่วงหน้าประมาณ 15 วัน หรือ 21 วัน ก่อนวันประชุม แต่ไม่ครุณานเกินกว่านี้เพราะอาจทำให้ลืมเรื่องการประชุมได้

ปัญหาที่สาม ปัญหาในเรื่องสภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมปรึกษากัน ซึ่ง “สภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมปรึกษากัน” หมายถึง วาระต่างๆ ที่จะนำเข้าไปประชุมต้องมีภาระระบุไว้ในหนังสือเชิญประชุมว่า ในการประชุมจะมีหัวข้อใดบ้างในการประชุม เช่น จะมีเรื่องใดแจ้งเพื่อทราบรับรองรายงานการประชุม เรื่องเสนอเพื่อพิจารณา และมักจะมีวาระอื่นๆ ระบุไว้ในหนังสือเชิญประชุมเสมอ แต่วาระอื่นๆ ไม่มีคำจำกัดความในความหมาย จึงเกิดความไม่ชัดเจน มีความเห็นของนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความ (โสภณ รัตนกร ,2556) หมายถึงเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิหรือประโยชน์ของผู้ถือหุ้นผู้ไม่เข้าประชุมโดยตรงเท่านั้น เช่นนี้จะนำเรื่องใหญ่ที่ต้องอาศัยมติของที่ประชุมจะทำได้หรือไม่ เช่น ต้องการถอดถอนกรรมการออกจากตำแหน่ง พิจารณานุมัติค่าใช้จ่ายที่สำคัญ ฯลฯ จะนำเข้าวาระอื่นๆ ได้หรือไม่ ซึ่งกฎหมายไม่มีข้อห้ามหรือข้อจำกัดในความหมายนี้

หลักการประกอบกิจการของบริษัท มีหลักที่สำคัญกำกับในการบริหารกิจการอยู่นั้นคือ หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี เป็นการบริหารงานที่ทำให้เกิดความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตั้งอยู่บนหลักการบริหารงานที่เที่ยงธรรม สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีจิตสำนึกในการทำงาน มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำ พร้อมตอบคำถามหรือตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้เสียและพร้อมรับผิดชอบ หลักธรรมาภิบาลมุ่งหวังให้ทุกคนมีศีลธรรม จริยธรรมในการทำงาน การคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการรับรู้ ตัดสินใจ ดำเนินการ และประเมินผลตลอดจนร่วมรับผิดชอบจากการตัดสินใจร่วมกัน

แม้หลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี ถือเป็นหลักที่สำคัญ มักถูกนำมาใช้ในภาครัฐแต่หากมองในมุมของเอกชนการนำมาใช้นั้นย่อม มีผลให้ในการบริหารกิจการของบริษัทเกิดความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในภาคเอกชนมีหลักใกล้เคียงกันเรียกว่าหลัก “บรรษัทภิบาล” มาใช้ในการกำกับดูแลกิจการที่ดีในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ แต่การนำหลักบรรษัทภิบาลมาใช้ในบริษัท โดยเฉพาะในเรื่องของการประชุม ถือเป็นการบริหารจัดการโครงสร้างและกระบวนการภายในกิจการ เพื่อกำหนดทิศทางและสอดส่องดูแลผลการปฏิบัติงานของกิจการให้ดำเนินธุรกิจด้วยความโปร่งใส และเป็นธรรม

ในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศอังกฤษ ในหนังสือนัดประชุมใหญ่จะต้องแจ้งเรื่องราวที่จะประชุมด้วย และหากจะต้องมีการลงมติก็จะต้องส่งร่างมติไปพร้อมกัน ทั้งกรรมการต้องแจ้งด้วยว่าตนจะได้รับผลประโยชน์อะไรจากมตินั้นบ้าง หากจะมีการประชุมเกี่ยวกับเรื่องสำคัญใน 3 เรื่องคือการถอนถอนกรรมการ การถอดถอนและแต่งตั้งผู้สอบบัญชี และการต่ออายุให้กรรมการหลังครบเกษียณแล้ว การนัดประชุมต้องบอกกล่าวล่วงหน้านานขึ้นอีกด้วย

ผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามพบว่าความเห็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 60 เห็นว่าวาระอื่นๆ จะนำเรื่องสำคัญมาพิจารณาได้ ไม่จำกัดว่าต้องเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ อีกทั้งข้อคำถามที่ว่าควรมีค่านियามความหมายของวาระอื่นๆ ไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 90 เห็นว่าควรกำหนด

ความหมายให้ชัดเจนในกฎหมาย แต่มีข้อสังเกตที่ต้องนำมาพิจารณาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ไม่เห็นด้วยที่จะนำเรื่องสำคัญโดยไม่แจ้งไว้ก่อนเข้ามาประชุมในวาระอื่นๆ โดยอาศัยมติของผู้เข้าประชุมเห็นว่าไม่เหมาะสมและไม่มีโอกาสเตรียมข้อมูลทั้งยังผิดหลักธรรมาภิบาลและบรรษัทภิบาลอีกด้วย

สัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ความสามารถผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายให้ความเห็นว่าวาระอื่นๆ น่าจะหมายถึงเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่สำคัญ ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิหรือผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นผู้ไม่เข้าประชุมโดยตรงเท่านั้น หลายท่านจึงควรกำหนดคำจำกัดความไว้ให้ชัดเจน แต่ก็ยังมีหลายท่านเห็นว่าการจะบัญญัติในประมวลกฎหมายจะทำให้บัญญัติไปได้ทุกเรื่องอย่างไม่รู้จบ ต้องสร้าง tradition หรือมีบรรทัดฐานจะดีกว่า

ปัญหาที่สี่ ปัญหาในเรื่องสถานที่ในการประชุม

กฎหมายได้กำหนดให้คำบอกกล่าวเรียกประชุมต้องระบุสถานที่ แต่ไม่ได้กำหนดว่าต้องเป็นที่ใด กรรมการจะกำหนดที่ใดก็ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติอาจเป็นไปได้ว่าต้องการกีดกันผู้ถือหุ้นหรือผู้เข้าประชุมบางคน ไม่อยากให้มาร่วมประชุม หรือต้องการกำหนดผลการประชุมตามที่ตนต้องการ หรือทำให้ผลของการประชุมเปลี่ยนแปลงไป มีผลให้ไม่อาจเข้าร่วมประชุมได้ ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ถือหุ้นจะแสดงความเห็น หรือออกเสียงลงคะแนนในเรื่องนั้นๆ

หากนำเรื่องเดียวกันมาเปรียบเทียบกับบริษัทมหาชนจำกัด ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 มาตรา 101 ได้บัญญัติ ให้ความสำคัญกับสถานที่ประชุมโดยระบุไว้ชัดเจนว่า “สถานที่ที่จะเป็นที่ประชุม ต้องอยู่ในท้องที่อันเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของบริษัทหรือจังหวัดใกล้เคียง เว้นแต่ข้อบังคับจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น” ทำให้กรรมการจะใช้ประโยชน์จากช่องว่างของกฎหมาย เพื่อกีดกันผู้เข้าประชุมบางคน หรือเพื่อประโยชน์ของตนในการบริหารบริษัทไม่ได้

ดังนั้นประเด็นปัญหานี้ควรกำหนดสถานที่ประชุมให้ชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือไม่ ในต่างประเทศ เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา (ทิพย์ชนก รัตโนสถ,2556) กำหนดให้การประชุมจะทำในหรือนอกมลรัฐ ณ สถานที่ที่ได้ระบุไว้ในข้อบังคับของบริษัท หากข้อบังคับไม่ได้กำหนดไว้ให้ประชุมที่สำนักงานใหญ่ของบริษัท หรือในประเทศแคนาดาต้องประชุมในประเทศเท่านั้น ยกเว้นแต่มีข้อบังคับกำหนดเป็นอย่างอื่น

ผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ควรจัดที่สำนักงานใหญ่ และมีข้อสังเกตถึงความสะดวกที่จะประชุม ณ สถานที่หรือจังหวัดที่ไม่ได้ทำงาน ไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามใดเห็นด้วย เนื่องจากไม่มีความสะดวก อีกทั้งในข้อคำถามที่ว่าสถานที่ที่มีผลต่อการประชุมหรือไม่ ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเห็นว่ามีผลต่อการตัดสินใจที่จะประชุม

สัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ความสามารถผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายให้ความเห็นว่าควรกำหนดสถานที่ในกฎหมายให้ชัดเจนว่าต้องเป็นที่ใดเช่นเดียวกับกฎหมายของบริษัทมหาชนจำกัด

9. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1175 ในเรื่องคำบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงกระบวนการในการเผยแพร่กฎหมายยังมีข้อบกพร่อง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ในช่วงเวลาที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ดูแลบ้านเมืองมีประกาศ คำสั่งหรือกฎหมายเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 18 ก วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2560 มีประกาศแก้ไขกฎหมายเช่น ในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ.2560 มาตรา 3 มีการยกเลิกความในมาตราแห่งประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติและพระราชกำหนด จำนวนถึง 76 ฉบับ อีกทั้งยังมีบัญชีท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ.2560 ทั้ง 76 ฉบับ เมื่อพิจารณากฎหมายที่ออกเฉพาะในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2560 เพียงวันเดียวมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นพระราชบัญญัติ และพระราชกฤษฎีกาจำนวนถึง 7 ฉบับ

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้ฝ่ายนิติบัญญัติ เมื่อมีการออกประกาศ คำสั่งหรือกฎหมาย แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายควรมีการจัดพิมพ์แก้ไขกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ค้นคว้าหรือติดตามกฎหมาย ดังที่กล่าวมาในปัจจุบันมีกฎหมายใหม่ๆ แก้ไขออกมาอย่างมากมาย เป็นความร่วมมือของกฤษฎีกาในการจัดพิมพ์แก้ไข หรือเป็นหน้าที่ของสำนักพิมพ์กฎหมายในการจัดทำ แต่ในกฎหมายเล็กๆ เช่น พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 633) พ.ศ.2560 เรื่องเกี่ยวกับการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มเหรียญที่ระลึกสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นต้น กฎหมายเหล่านี้จะไม่มีการจัดพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลที่มีการแก้ไขทำให้กฎหมายที่แก้ไขใหม่มีเฉพาะผู้รู้หรือผู้ใช้เท่านั้นที่จะติดตามได้ โดยอาศัยข้ออ้างที่ดีคือได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อแล้วประชาชนรับรู้แล้ว

ผู้วิจัยเสนอว่าหน้าที่ในการประกาศใช้กฎหมายเป็นหน้าที่ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในเผยแพร่จัดทำข้อมูลตามที่มีการประกาศใช้กฎหมายใหม่ ควรมีแผนกใดแผนกหนึ่งไม่ว่าอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ใดก็ตาม มีหน้าที่ดังนี้ในการอำนวยความสะดวกในการติดตามกฎหมาย เช่น

1. การประชุมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) วันนี้รับหลักการทางกฎหมายใดบ้าง
2. ผ่านกฎหมายใดบ้าง
3. ต้องการให้แจ้งเลยว่ากฎหมายใดบ้าง ตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา และ
4. จะให้ดีที่สุดคือควรมีรายละเอียดด้วย

1. ประเด็นปัญหาเรื่องการใช้วิธีการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง นักวิชาการทางด้านกฎหมาย ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายในต่างประเทศ เห็นด้วยกับการนำวิธีการเช่นนี้มาใช้ แต่ผู้วิจัยเห็นควรแก้ไขกฎหมาย ที่ต้องให้ทุกคนที่

ร่วมประชุมต้องอยู่ในราชอาณาจักรในขณะที่มีการประชุมจึงจะสามารถประชุมโดยใช้วิธีการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้

2. ปัญหาเรื่องการพิมพ์โฆษณา ผู้วิจัยเห็นควรยกเลิกวิธีการที่ต้องลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ แต่

เห็นควรเพิ่มช่องทางใหม่ที่ทันสมัยโดยให้มีการส่งข้อมูลทาง Website และทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์เข้าไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1175

3. ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการโฆษณา จากผลการศึกษาพบว่าผู้เข้าร่วมประชุมควรได้มีการเตรียมตัวในการประชุม เวลาที่กำหนดตามกฎหมายต้องส่งก่อนวันประชุมไม่น้อยกว่า 7 วัน อาจถึงมือผู้ประชุมเพียง 3-4 วัน ผู้วิจัยเห็นควรแก้ไขในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1175 เพิ่มระยะเวลาควรส่งล่วงหน้าอย่างน้อย 15 วัน

4. ปัญหาเรื่องความหมายของคำว่า “วาระอื่นๆ หรือเรื่องอื่นๆ” ที่ต้องกำหนดในการประชุม จากการศึกษาพบว่าเรื่องดังกล่าวควรเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่ใช่เรื่องที่ต้องอาศัยมติของที่ประชุมในการพิจารณา ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นควรกำหนดเป็น 2 ทาง ดังนี้

ทางแรก หากบัญญัติว่าวาระอื่นๆ คืออะไร เห็นว่าไม่เป็นการเหมาะสมจะทำการเพิ่มบทบัญญัติกฎหมายให้ยืดยาวโดยไม่จำเป็น แต่เห็นควรกำหนดให้ชัดว่า “ต้องไม่ใช่เรื่องที่อาศัยมติในการพิจารณา”

ทางที่สอง การอธิบายความหมายของคำว่า “วาระอื่นๆ หรือเรื่องอื่นๆ” ควรต้องฟังอำนาจศาลในการตีความ ต้องอาศัยนักกฎหมายที่สังคมยอมรับ อธิบายถึงความหมายที่แท้จริง และต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในบรรษัทภิบาลเป็นหลักในการนำมาใช้บริหารบริษัทจำกัด

5. ปัญหาเรื่องสถานที่ประชุม ผู้วิจัยเห็นควรกำหนดให้ชัดเจนเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติบริษัทมหาชน

“กำหนดให้สถานที่ที่จะเป็นที่ประชุม ต้องอยู่ในท้องที่อันเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของบริษัทหรือจังหวัดใกล้เคียง เว้นแต่ข้อบังคับจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น”

บรรณานุกรม

ถวิลวดี บุรีกุล. (2555). *คู่มือประกอบการจัดประชาเสวนาหาทางออก*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ทิพย์ชนก รัตนสถ. (2556). *คำอธิบายเรียงมาตรา กฎหมายลักษณะห้างหุ้นส่วนและบริษัท*. กรุงเทพฯ :โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธานินทร์ ภัยวิเชียร. (2548). *แง่ในการตีความกฎหมายไทย*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด: ชวนพิมพ์.

- ธารทิพย์ ปิยเชียรสวัสดิ์. (2552). ความรับผิดชอบในทางกฎหมายของกรรมการเงาต่อบริษัทจำกัด: ศึกษากรณีการขัดกันระหว่างผลประโยชน์. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ* สาขานิติศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปณิตา จิงหะรานนท์. (2556). ปัญหาเกี่ยวกับการประชุมของบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*. สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ประเสริฐ ประภาสะโนบล. (2519). *คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะหุ้นส่วนและบริษัท* กรุงเทพฯ : วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ไพฑูริย์ สินลารัตน์ . (2559). *ปรัชญาการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โพยม จันทร์คคะ. (2527). *คำบรรยายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมิต สัมภูกร. (2547). *เทคนิคการจัดประชุม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธาร.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2539). ปัญหาทางกฎหมายบางประการเกี่ยวกับการปฏิวัติ. *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สทธร รัตน์ไพจิตร . (2558). *กฎหมายลักษณะหุ้นส่วนบริษัท* กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- หยุด แสงอุทัย. (2537). *การศึกษาวิชากกฎหมาย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพริก.

**สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนภาษาบาลี สำนักศาสนศึกษา
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่**
**ENVIRONMENT OF LEARNING AND TEACHING PALI LANGUAGE AT BUDDHIST
SCHOOL IN MUANG DISTRICT, CHIANGMAI PROVINCE**

พระมหาวิเศษ เสาะพบดี* ดร. ภูเบศ ม่วงแก้ว** นายวิรัช ภูมาศรี***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อม ปัญหา และ แนวทางพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนภาษาบาลี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงจำนวน 12 คน ประกอบด้วย 1) พระภิกษุที่เป็นครูสอน จำนวน 8 รูป และพระภิกษุสามเณรที่กำลังเรียน จำนวน 8 รูป สำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพห้องเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เป็นสัดส่วน มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนมีความเป็นกันเอง ปัจจัยที่จะทำให้ส่งเสริมการเรียนการสอนได้ดีขึ้นต้องกระตุ้นจากตัวผู้เรียนเอง 2) อาคารเรียนมีการทรุดโทรมไปตามกาลเวลา หน้าต่างมีส่วนชำรุดบ้างเนื่องจากการเล่นชนของผู้เรียน มีเสียงรถจักรยานยนต์รบกวนทำให้ไม่มีสมาธิในการเรียนการสอน ผู้เรียนบางรูปไม่ตั้งใจเรียน 3) การดูแลรักษาอาคารสถานที่ ต้องช่วยกันทั้งครู นักเรียน และนักการภารโรง ควรพัฒนาห้องเรียนเป็นอิเล็กทรอนิกส์ ปรับให้ทันสมัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ควรสอนให้นักเรียนรู้ถึงประโยชน์ในการเรียนบาลีจากฐานพื้นที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ: สภาพแวดล้อม, การเรียนการสอน, ภาษาบาลี, สำนักศาสนศึกษา

ABSTRACT

The objective of this research was to study Environment, Problem and Way to develop the environment of learning and teaching the Pali Language. This was the qualitative research based on documentary studies and in-depth interviews with 12 key informants chosen through purposive sampling consisting of 8 monks who were

* หลักสูตรปริญญาโท พุทธศาสตร์ มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนา

** มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่

*** หลักสูตรรัฐศาสตร์ มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนา

teachers and 8 monks and novices who were learners at Buddhist schools in Muang district, Chiangmai province. The data were analyzed through descriptive analysis.

The research results were found that; 1) the classrooms were in a good condition and proportional and the teaching media were modern. The interactions between instructors and learners were friendly. The factors that promote better teaching must be the motivations by the learners themselves. 2) The school buildings had deteriorated over time, windows were partly damaged due to naughty play by learners, noise from motorcycles caused distraction to teaching and some learners did not study well. 3) Teachers, learners and Janitor must help maintaining the premises, classrooms should be electronically developed and adapted to keep pace with modern technologies and the learners should be taught to know about benefits of learning the Pali language from the senior learners who were successful in life.

Keywords: Environment, learning and teaching, Pali Language, Buddhist school

1. บทนำ

พระสงฆ์ไทยมีการศึกษาภาษาบาลีมาตั้งแต่สมัยเริ่มแรกที่พระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย มีหลักฐานปรากฏในสมัยทวารวดี มีหลักฐานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมบาลีอย่างเป็นระบบในสมัยอยุธยา การศึกษาบาลีรุ่งเรืองยิ่งในสมัยล้านนา คัมภีร์ที่แต่งในครั้งนั้นยังใช้เป็นหลักสูตรในการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน การศึกษาภาษาบาลีตั้งแต่สมัยสุโขทัยสืบมานั้น มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นองค์อุปถัมภ์ให้การสนับสนุนตลอดมา มีการอุทิศพระราชมณฑลเฑียรเป็นที่เล่าเรียนศึกษาของพระสงฆ์ มีการยกย่องและถวายนิยัตยภัตตรแก่พระสงฆ์ผู้มีความรู้ภาษาบาลี จนถึงแม้พระมหากษัตริย์ไทยบางพระองค์ ที่ทรงเป็นปราชญ์เชี่ยวชาญในภาษาบาลี ภาษาบาลีเป็นภาษารักษาพระศาสนา ดังจะเห็นได้ว่าการทำสังฆกรรมมี อุโบสถ ปวารณา อุปสมบท และสมมติสีมา เป็นต้น จะสำรวจได้ด้วยดีและถูกต้องตามแบบแผนพุทธบัญญัติ ถ้าไม่มีวินัย กรรมเกี่ยวเนื่องด้วยการสวดกรรมวาจาแล้ว ถือว่ากรรมไม่สำเร็จ แต่สังฆกรรมนั้นๆ จะสำเร็จได้ด้วยดีก็ด้วยผู้สวดกรรมวาจาสามารถสวดกรรมวาจา ออกเสียงสัทธัมม ธนิต วิมุตติ และนิคคหิต ได้ถูกต้องชัดเจน และผู้ที่สวดได้ถูกต้องชัดเจน สังฆกรรมย่อมสำเร็จสมบูรณ์ตามพุทธประสงค์ กล่าวสรุปได้ว่า ภาษาบาลีเป็นภาษาที่มีความสำคัญอันสูงสุดต่อความดำรงมั่นสืบกาลนานแห่งพระพุทธศาสนา ปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้เข้ามาศึกษาภาษาบาลี ดังที่พระพรหมโมลี (สุชาติ ธรรมรตโน) แม่กองบาลีสนามหลวง ได้กล่าวถึงกรณีแม่กองบาลีสนามหลวงจัดสอบบาลีประจำปีการศึกษา 2558 ซึ่งเปิดให้ฆราวาสลงสอบเป็นปีแรก และล่าสุดมีการมอบพัดสำหรับผู้สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค และบาลีศึกษาที่เปิดโอกาสให้แม่ชีและฆราวาสเข้าศึกษา และปรากฏว่าฆราวาสสอบได้ถึงบาลีศึกษา 6 ประโยค การเรียนบาลีของฆราวาสจะเป็นพื้นฐานที่เกื้อกูลกับวิชาทางโลก (2559, ออนไลน์)

สำนักศาสนศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดการให้มีการเรียนการสอน ภาษาบาลีควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาแผนกสามัญศึกษาไปด้วย นักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่ เรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาซึ่งกลุ่มสาระภาษาเพื่อการ สื่อสารมาตรฐาน ต 1.1 เข้าใจกระบวนการอ่านและการเขียนถูกต้องตามหลักบาลีไวยากรณ์ มาตรฐาน ต 1.2 มีทักษะในการแปลภาษาบาลีถูกต้องตามหลักการแปล (กองพุทธศาสนศึกษา, 2550, หน้า 120) ถึงจะมีหลักสูตรเอื้อต่อการเรียนรู้แต่ก็ทำให้นักเรียนต้องรับผิดชอบในการศึกษา หาความรู้ด้วยตัวเองจะมาก มีเวลาไม่เพียงพอ จะเห็นได้ว่าแต่ละปีมีจำนวนนักเรียนที่ลงชื่อสอบบาลี เป็นจำนวนมากแต่ผลการสอบได้ไม่มากนัก ด้วยเหตุที่หลักสูตรการเรียนภาษาบาลีเป็นหลักสูตรแนว อนุรักษ์นิยมไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้เกิดปัญหาคับยุคสมัยปัจจุบัน อันเนื่องด้วยการเรียนการสอนภาษาบาลี (พระมหาธีรสุข ธรรมสาโร (อุปัชฌาย์), 2554) มีหลายประการ เป็นต้นว่า เนื้อหาของหลักสูตรมีมากเกินไป ขาดการแก้ไข ปรับปรุง และไม่เหมาะสมกับผู้เรียนใน ปัจจุบัน การจัดการเรียนการสอน คือ การจัดครูเข้าสอนยังไม่เป็นระบบและได้มาตรฐาน ขาด แผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน และการสอนขาดความยืดหยุ่น สื่อการเรียนการสอน ที่ทันสมัยมีไม่ เพียงพอ สื่อที่มีอยู่ขาดคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีน้อยเกินไป ขาดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนมา เวลาในการเตรียมตัวเพื่อวัดผลประจำเดือนน้อยเกินไป การวัดผลเน้นความจำเป็นหลัก และขาดการบันทึกข้อมูลที่เป็นระบบ ดังนั้น ควรปรับปรุงเนื้อหา ของหลักสูตรให้ได้คุณภาพและเหมาะสมกับผู้เรียน ควรปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่น เหมาะสมกับผู้เรียน ควรมีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพิ่มขึ้น และปรับปรุงหนังสือเรียนให้ได้ มาตรฐาน ควรมีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ควรกำหนดเวลาในการวัดผลประจำเดือนให้ เหมาะสมควรมีการวัดผลด้านอื่นนอกเหนือจากการวัดความจำและควรมีการบันทึกข้อมูลการวัดผล อย่างเป็นระบบ และสิ่งที่ปัญหาหลัก คือ ตัวนักเรียนเองดังที่ปรากฏในงานวิจัยของพระมหาบัณฑิต ปญฺติเตเสวี (2556) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรต่อการเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของพระภิกษุ สามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ในจังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับน้อย แต่เมื่อแยก เป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารจัดการของสำนักเรียน ต้องการให้มีสื่อ การเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี โดยใช้โปรแกรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาบาลี เพื่อความ เข้าใจในการท่องจำ พระภิกษุ สามเณร ผู้เรียน ส่วนการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูคฤหัสถ์ ที่ สอนตามโรงเรียนปริยัติธรรมควรปฏิบัติตนต่อพระภิกษุสามเณร เช่น ไม่ควรตีตัวเสมอท่าน และไม่ ควรแสดงกิริยาต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมออกมา ใ้รู้จักเคารพต่อเพศ พระภิกษุ และสามเณร ซึ่งเป็น สัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา

จากเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยเห็นว่า สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนทั้งที่เป็น สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ส่วนผลกระทบต่อการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมทางจิตภาพ เป็น สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนที่ทำให้เกิดความรู้สึกในทางบวกหรือลบ สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นสภาพแวดล้อมในห้องเรียนของผู้เรียน ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการออกกฎระเบียบก็คือผู้สอน และ

สภาพแวดล้อมทางสังคมในโรงเรียนผู้ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดกฎระเบียบ ถ้าหากผู้บริหารหรือผู้สอนเชื่อว่าบุคคลในบังคับบัญชา หรือผู้เรียนมีลักษณะเป็นคนเกียจคร้านไม่รับผิดชอบ การออกกฎระเบียบจะมีลักษณะเข้มงวด การเรียนการสอนภาษาบาลีตามสำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จิตภาพ และทางสังคมที่แตกต่างกัน สถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือไม่ อย่างไร แนวทางในการสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน ควรเป็นไปในทิศทางใด ที่มีผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาภาษาบาลี จึงได้ทำวิจัยครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนภาษาบาลี สำนักศาสนศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาในการเรียนการสอนภาษาบาลี สำนักศาสนศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- 3) เพื่อแสวงหาแนวทางพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนภาษาบาลี สำนักศาสนศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในรอบของสภาพแวดล้อม ปัญหาสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน รวมถึงแนวทางพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระภิกษุสามเณร ผู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาบาลี ประกอบด้วย

- 1) พระภิกษุผู้ปฏิบัติการเรียนการสอนภาษาบาลี จำนวน 8 รูป
- 2) พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาภาษาบาลี จำนวน 8 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามปัญหาวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัยและการนิยามศัพท์ปฏิบัติการ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ตามความเป็นจริงซึ่งเป็นการวิเคราะห์ออกมาในรูปเชิงพรรณนา และได้จัดหมวดหมู่ในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

4. ผลการวิจัย

สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนภาษาบาลี

1) สภาพแวดล้อมด้านกายภาพในการเรียนการสอนภาษาบาลี พบว่า 1. สภาพห้องเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่ดีไม่ว่าจะเป็นบรรยากาศการเรียนการสอน สภาพนอกห้องเรียนแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ห้องสมุดที่อ่านหนังสือทางโลก ในห้องนั้นจะจัดหนังสือเกี่ยวกับบาลีน้อย ส่วนที่ 2 จะเป็นหนังสือเกี่ยวกับบาลีเป็นส่วนใหญ่ 2. สภาพในห้องเรียนจัดเป็นสัดส่วน เป็นช่วงชั้นมีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยมีกระดานดำมีไวท์บอร์ด บางห้องมีโปรเจกเตอร์ฉาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจในการเรียนการสอนมากขึ้น เนื่องจากการเรียนวิชาบาลีต้องใช้สมาธิใช้ความสงบบรรยากาศในห้องเรียนจึงมีความสำคัญสภาพในห้องเรียนจึงช่วยเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้เรียนดีขึ้นสภาพนอกห้องเรียนแบ่งเป็นสองส่วนคือสำนักงานที่มีหนังสือบาลีเป็นจำนวนมากและอีกส่วนคือห้องสมุดของโรงเรียนสามัคคีวิทยาทาน โดยห้องสมุดจะมีหนังสือหลายๆ สาขาและมีห้องคอมพิวเตอร์เพื่อให้ค้นคว้าหาความรู้สภาพนอกห้องเรียนจึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น

2) สภาพแวดล้อมด้านจิตภาพในการเรียนการสอนภาษาบาลี พบว่า 1. บุคลิกภาพของตัวผู้เรียนเป็นไปค่อนข้างดีสนิทสนมกัน เพราะตัวผู้เรียนก็อยู่ในวัดตัวผู้สอนก็อยู่ในวัด ความกระตือรือร้นของผู้เรียนขึ้นอยู่กับช่วงเวลาช่วงเช้าจะมีการกระตือรือร้นส่วนช่วงบ่ายจะเกิดอาการอ่อนล้า การเรียนตัวผู้เรียนจะมีสื่อบังคับผู้เรียนจึงต้องมีความเรียบร้อย มีความเชื่อฟังครูบาอาจารย์เป็นหลักการเรียนจึงเรียนแบบพี่สอนน้องจึงสร้างเจตคติที่ดีต่อผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสอบได้ กฎระเบียบจะมีข้อกำหนดให้ผู้เรียนสายได้ไม่เกิน 15 นาที ขาดไม่เกินเดือนละ 3 ครั้ง ถ้าขาดเกินสามครั้งจะมีการตักเตือนหรือลงโทษ 2. การเรียนการมีความเป็นกันเองเปิดโอกาสให้ถาม มีความเป็นกันเอง เมื่อมีงานอะไรไม่ว่าจะเป็นการจัดงานวันสำคัญทางศาสนา วันสำคัญๆ พระเนตรก็จะช่วยกันทำ สนุกสนาน เพลิดเพลินดินสภาพแวดล้อมห้องเรียนเหมาะสมสำหรับพระเนตรดี เรียบง่ายดี พื้นที่ว่าง รูปภาพ แจกันดอกไม้ การจัดโต๊ะ เก้าอี้ เรียบร้อยดี ดูแลเรียบร้อย

3) สภาพแวดล้อมด้านสังคมในการเรียนการสอนภาษาบาลี พบว่า 1. ปัจจัยที่จะทำให้ส่งเสริมการเรียนการสอนได้ดีขึ้นต้องกระตุ้นจากตัวผู้เรียนสภาพห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนเป็นเพียงองค์ประกอบ กฎกติกาในการเรียนการสอนจะอิงกับกฎของโรงเรียนโดยการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบนั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนทั้งสิ้น ผู้ที่เรียนดีมีความรับผิดชอบจะมีการกล่าวชื่นชมหรือมีการกล่าวประชุมเพื่อมอบรางวัลแก่ผู้ที่มีความขยันเรียนดีเรียงตามลำดับมีการถวายปัจจัยเพื่อกระตุ้นจูงใจให้ผู้เรียนมีความสนใจเรียนเพิ่มขึ้น 2. ไม่ได้มีการกำหนดกฎระเบียบการเรียนการสอนแต่อย่างใดครูผู้สอนจะไม่มีกฎตายตัวในการสอนนักเรียน ดูความเหมาะสมมากกว่า แต่เป็นมารยาทที่ควรปฏิบัติมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นมารยาท การทรมาน การเรียน การรับผิดชอบตัวเองในการดูหนังสือ อ่านหนังสือ ถ้าเข้าเรียนสายจะไม่หักคะแนนหรือลงโทษ แต่ถ้าไม่มาเรียนเกินสามครั้งจะมีการลงโทษโดยการลงโทษจะมีทั้งหนัก เบา และกลาง การลงโทษหนักคือ การไล่ออกจากวัดถ้าทำผิดเบาบางมาก็จะทำการลงโทษแบบการทำสนธิสัญญาทัณฑ์บน สามเณรหลายๆ รูปจึงมีความกระตือรือร้นเพิ่มมากขึ้น

สภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาในการเรียนการสอนภาษาบาลี

1) สภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่เป็นปัญหาในการเรียนการสอนภาษาบาลี พบว่า 1. สภาพแวดล้อมในห้องเรียน อาคารเรียนมีความสมบูรณ์ดี เรียบร้อยดี มีการทบทวนไปตามกาลเวลา เสื่อมไปเป็นธรรมดา ภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน เช่น เสียงรถ ไม่มีการรบกวนในการเรียน ทำแลที่อยู่ที่โรงเรียนบรรยากาศดี ห้างไกลทางใหญ่ 2. สภาพโดยรวมอาคารเพิ่งสร้างใหม่อาจจะมีชำรุดบ้างเช่น หลังคาพื้นห้อง หน้าต่าง ส่วนไหนที่ชำรุดก็มีการซ่อมบำรุงให้เป็นสัดส่วน หน้าต่างมีส่วนชำรุดบ้าง เนื่องจากการเล่นชนของผู้เรียน เป็นธรรมดาของนักเรียนวัยนี้เช่น อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง ยังไม่มีความรับผิดชอบมากเท่าที่ควร

2) สภาพแวดล้อมด้านจิตภาพที่เป็นปัญหาในการเรียนการสอนภาษาบาลี พบว่า 1. บุคลิกภาพของตัวผู้เรียนไม่ได้ทำให้ตัวผู้สอนเกิดความรู้สึกไม่สบายใจหรืออึดอัด เพราะเมื่อผู้สอนเข้าห้องเรียนแล้วจะสวมวิญญาณความเป็นครูทันที อาจจะมีบ้างที่ผู้เรียนบางส่วนที่ไม่ตั้งใจเรียนแต่ผู้สอนก็สร้างความสนใจให้กับผู้เรียน เช่น เดินไปใกล้ผู้เรียนจุดนั้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน การสื่อสารระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนักเรียน ผู้เรียนที่เป็นประเด็น คือ การพูดหรือการสื่อสารที่ไม่ชัดก็ทำให้เป็นปัญหาต่อการเรียนค่อนข้างมาก 2. ด้วยว่าห้องเรียน อาคารเรียนอยู่ใกล้ถนนใหญ่ เสียงรถมีการรบกวนการเรียนทำให้ไม่มีสมาธิในการเรียน บางครั้งเสียงรถจักรยานยนต์ รบกวน ยิ่งเวลาทำแบบฝึกหัด ทำปัญหาข้อสอบ ไม่มีสมาธิในตอบปัญหา

แนวทางพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนภาษาบาลี

1) แนวทางพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านกายภาพการเรียนการสอนภาษาบาลี พบว่า 1. สภาพแวดล้อมในห้องเรียน พื้นห้อง ผนังห้อง ประตู หน้าต่าง โตะ เก้าอี้ กระดานดำ อุปกรณ์การเรียน อยู่ในสภาพที่พึงพอใจ ซึ่งมีการปรับปรุงอยู่ตลอดอยู่แล้ว ที่เป็นปัญหาคือการดูแลรักษาให้เรียบร้อยมากกว่าที่ต้องทำทุกวัน เรื่องนี้ต้องช่วยกันทั้งครู นักเรียน และนักการภารโรง แต่จะมีในส่วนของอาคารที่ต้องการเพิ่มเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จัดให้เป็นสัดส่วน ต้องเพิ่มเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นสัดส่วนมากกว่านี้ ก็ต้องปรับปรุงบ้างตามกาลเวลาล้วถ้ามีชำรุด เพราะเนรชอบเล่นกัน มันเป็นธรรมดาของวัยเด็ก 2. ควรจะพัฒนาห้องเรียนเป็นอิเล็กทรอนิกส์ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นทั้งครูและนักเรียนต้องตามให้ทัน ถ้าห้องเรียนเยี่ยม แต่ครูใช้ไม่เป็นก็ไม่ได้ ห้องนี้ปัจจุบันเป็นห้องเฉพาะแยกไปต่างหาก ค่อยๆ พัฒนาไป สภาพแวดล้อมโรงเรียน อาคารดีอยู่แล้วใช้ร่วมกับโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ควรมีสื่อเทคโนโลยีในการช่วยสอน มันขึ้นอยู่กับความสามารถในการใช้สื่อของแต่ละท่าน

2) แนวทางพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านจิตภาพการเรียนการสอนภาษาบาลี พบว่า 1. เวลาเรียน แบบฝึกหัด การสอบ การตรวจปัญหา และบุคลิกภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน จัดอยู่ในขั้นดี สิ่งที่ต้องปรับตัวก็คือ งานที่เกี่ยวข้องกับบริบทของวัด มีงานจรรยาที่เกี่ยวกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งบางงานไม่ได้อยู่ในปฏิทินการศึกษาที่จัดไว้แล้ว 2. การเรียนการสอนบาลีเน้นเฉพาะมัธยมศึกษาตอนต้น พอขึ้นม.4 ไม่ได้บังคับ นักเรียนมีความรู้สึกว่าจะเรียนไปทำไม น้อยๆ พอเห็นรุ่นพี่ไม่เรียน ก็ไม่อยากจะเรียนอย่างนี้ นักเรียนไม่ตั้งใจเรียนก็รู้สึกท้อเหมือนกัน ต้องกำหนดเป็น

กฎระเบียบเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนบาลี ต้องคะแนนพระปริยัติแผนกสามัญมาช่วยในส่วนนี้ จะได้ทำให้นักเรียนมีความสนใจที่จะเรียนบาลีมากขึ้น การเรียนบาลีเป็นสิ่งที่ยากที่จะเข้าใจ เวลาเรียนก็เหมาะสม แต่นักเรียนต้องไปต่อยอดศึกษาในห้องเรียน การพัฒนาการเรียนการสอนควรปรับให้ทันยุคทันสมัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ บางคนไม่อยากแบกหนังสือมาแล้ว ทุกคนมีมือถือ เอามือถือมาอย่างนี้ ถ้าเราใช้ทุกวิชาอยู่ในมือถือได้คงจะดี

3) แนวทางพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านสังคมการเรียนการสอนภาษาบาลี พบว่า 1. การเรียนพระวินัยมาแล้ว จะทราบกติกา มารยาท กฎระเบียบเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน พร้อมกันไป จึงไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด แต่ปัจจุบันมีสิ่งดึงดูดความสนใจไปที่อื่นมากกว่า ส่วนในการสร้างเสริมขวัญกำลังใจนั้น เจ้าอาวาส ผู้บริหาร ครูผู้สอน พร้อมอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ จิตวิทยาสำหรับเด็ก ทำให้อย่างไรให้พระภิกษุสามเณรสนใจในการเรียนบาลีมากขึ้น การส่งให้นักเรียนทำการบ้าน ให้แปลหนังสือ ส่งงานแล้วไม่ทำก็รู้สึกอึดอัดเหมือนกัน ทำให้เรียนไม่ทันเพื่อน เรียนไม่รู้เรื่อง ควรที่จะฝึกให้เด็กรับผิดชอบมากขึ้น ให้เห็นคุณค่าของการเรียนบาลี

5. อภิปรายผลการวิจัย

1) จากผลการวิจัย พบว่า สภาพแวดล้อมในห้องเรียน อาคารเรียนมีความสมบูรณ์ดี ระเบียบเรียบร้อย มีการทูตโกรมไปตามกาลเวลา เสื่อมไปเป็นธรรมดา สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน เช่น เสี่ยงรถ ไม่มีการรบกวนในการเรียน ทำเลที่อยู่ของโรงเรียนบรรยากาศดี ห่างไกลทางใหญ่ สภาพโดยรวมอาคารอาจจะมีชำรุดบ้างเช่นหลังคาพื้นห้อง หน้าต่าง ส่วนไหนที่ชำรุดก็มีการซ่อมบำรุงให้เป็นสัดส่วน หน้าต่างมีส่วนชำรุดบ้างเนื่องจากการเล่นซนของผู้เรียน เป็นธรรมดาของนักเรียนวัยนี้ ซน อยากรู้ อยากรู้อยากเห็น อยากรอง ยังไม่มีความรับผิดชอบมากเท่าที่ควร ในด้านห้องเรียน พื้นห้องผนังห้อง ประตู หน้าต่าง โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ อุปกรณ์การเรียน อยู่ในสภาพที่พึงพอใจ ซึ่งมีการปรับปรุงอยู่ตลอดอยู่แล้ว ที่เป็นปัญหาคือการดูแลรักษาให้เรียบร้อยมากกว่าที่ต้องทำทุกวัน เรื่องนี้ต้องช่วยกันทั้งครู นักเรียน และนักการภารโรง แต่จะมีในส่วนของอาคารที่ต้องการเพิ่มเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จัดให้เป็นสัดส่วน ต้องเพิ่มเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นสัดส่วนมากกว่านี้ ก็ต้องปรับปรุงบ้างตามกาลเวลาถ้ามีชำรุด เพราะเณรชอบเล่นกัน มันเป็นธรรมดาของวัยเด็ก ซึ่งสภาพแวดล้อมเหล่านี้เป็นสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ วราจกณา โทโพธิ์ไทย (2556, หน้า 4) ที่ได้กล่าวถึงคุณค่าของสภาพแวดล้อมว่า สภาพแวดล้อมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน ห้องเรียนที่มีความสะดวกสบายมีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนครบถ้วน ทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนผู้สอนก็มีความสุขในการสอน สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมในการเรียนการสอนดำเนินไปด้วยความราบรื่น สะดวก รวดเร็ว ตามแผนที่วางไว้ ทำให้ทักษะในการแสวงหาและรวบรวมความรู้ การแสวงหาข้อมูลและความคิดใหม่ๆ ด้วยทักษะต่างๆ เช่น ทักษะการอ่าน ทักษะการฟัง ทักษะการถาม ทักษะการสังเกต หรือทักษะการค้นหาข้อมูลจากห้องสมุด เป็นต้น (คັນสนีย์ สังสรรค์อนันต์ หน้า, 2556, หน้า 24)

2) จากผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านจิตภาพ พบว่า บุคลิกภาพของตัวผู้เรียนไม่ได้ทำให้ตัวผู้สอนเกิดความรู้สึกไม่สบายใจหรืออึดอัด เพราะเมื่อผู้สอนเข้าห้องเรียนแล้วจะสวมวิญญาณความเป็นครูทันที อาจจะมีบ้างที่ผู้เรียนบางส่วนที่ไม่ตั้งใจเรียนแต่ผู้สอนก็สร้างความสนใจให้กับผู้เรียน เช่น เดินไปใกล้ผู้เรียนจุดนั้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน การสื่อสารระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนักเรียน ผู้เรียนที่เป็นประเด็น คือ การพูดหรือการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนทำให้เป็นปัญหาต่อการเรียนค่อนข้างมาก บุคลิกภาพของตัวผู้เรียนไม่ได้ทำให้ตัวผู้สอนเกิดความรู้สึกไม่สบายใจหรืออึดอัด เพราะเมื่อผู้สอนเข้าห้องเรียนแล้วจะสวมวิญญาณความเป็นครูทันที อาจจะมีบ้างที่ผู้เรียนบางส่วนที่ไม่ตั้งใจเรียนแต่ผู้สอนก็สร้างความสนใจให้กับผู้เรียน เช่น เดินไปใกล้ผู้เรียนจุดนั้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน การสื่อสารระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนักเรียน ผู้เรียนที่เป็นประเด็น คือ การพูดหรือการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนทำให้เป็นปัญหาต่อการเรียนค่อนข้างมาก การเรียนการสอน ควรที่จะให้ครูและนักเรียนได้เรียนรู้สื่อสมัยใหม่ อิเล็กทรอนิกส์ ถ้าพัฒนาระบบแล้วนักเรียนทุกวันชอบมาก ไม่เบื่อหน่าย ทำการบ้านผ่านมือถือ ผ่านไลน์ สะดวกสบาย ใครใช้ไม่เป็นผู้สอนยิ่งนึกใจมาก ถ้าครูใช้ไม่เป็นแบบเดิมก็คือยังไม่มีปัญหาอะไรในการเรียนรู้ ปัจจุบันการมีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ เวลาเรียนวันละสองชั่วโมง ในการเรียนบาลีค่อนข้างยาก ควรปรับปรุงตัวผู้เรียนมากกว่า ควรอ่านหนังสือ แปะหนังสือมาก่อน ถ้าอย่างนั้นจะไม่ทันเพื่อนๆ เป็นสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในเรื่อง อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ความเป็นกันเอง และบรรยากาศในการจัดการศึกษา ระหว่างครูและนักเรียน หรือระหว่างนักเรียนและนักเรียน ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หากมีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีก็จะส่งผลให้มีสภาพแวดล้อมทางจิตภาพที่ดี เหล่านี้ล้วนบ่งถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนเป็นการช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษาประการหนึ่งก็คือนำให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพดี มีการแสดงออกทางกาย วาจาและใจแบบอย่างที่ดีงามยอมรับ กล่าวคือ คุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นเครื่องหมายของคนดี มีการประพฤติปฏิบัติสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี การที่จะหล่อหลอมพฤติกรรมหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์นั้น ต้องใช้เวลา และอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน จึงจะสามารถกล่อมเกล้าผู้เรียนได้ สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยปรับหรือโน้มน้าว พฤติกรรมของผู้เรียนโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนที่ดี มีบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นมิตร มีความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตัดสินปัญหาด้วยเหตุผลต่างๆ เหล่านี้จะค่อยๆ แทรกซึมเข้าไปในความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน สะสมทีละน้อยจนในที่สุดจะแสดงออกในลักษณะของบุคลิกภาพรูปร่างแบบในการนับรู้อุดมจนค่านิยมต่างๆ ของผู้เรียน (วรารัณ โทโพธิ์ไทย, 2556, หน้า 5) สอดคล้องกับแนวคิดของสุภัญญา เจริญวิรุฑ (2559 ออนไลน์) นิสิตชั้นปีที่ 4 คณะอักษรศาสตร์ สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เรียนบาลีศึกษา สำนักเรียนวัดสามพระยา กล่าวว่า สาเหตุที่เรียนภาษาบาลีจริงจังเพราะชอบมาตั้งแต่วัยเยาว์ และอยากเข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงเริ่มเรียนไวยากรณที่สำนักเรียนวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และต่อยอดการเรียนในประโยคที่สูงขึ้นที่สำนักเรียนวัดสามพระยา และเมื่อแม่กองบาลีฯ เปิดสนามสอบเป็นปีแรก ตน

จึงลงสอบบาลีศึกษา 6 ประโยค เมื่อผลสอบปรากฏว่าผ่าน ต่อมาจึงเข้ารับพัดเป็นปีแรกที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ "ประโยชน์ของการเรียนภาษาบาลีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม คือ ได้ศึกษาโครงสร้างของ ภาษาและได้สืบทอดพระพุทธศาสนา ที่สำคัญการเรียนภาษาบาลีในทางธรรมช่วยเกื้อกูลกับสาขาวิชา ทางโลก แม้การเรียนทั้ง 2 รูปแบบไวยากรณ์จะไม่ต่างกันมาก แต่มิติของภาษาจะช่วยให้เข้าใจ กฎเกณฑ์ภาษามากขึ้น การเรียนภาษาบาลีอาจยากสำหรับฆราวาส แต่ถ้าผู้เรียนมีความมุ่งมั่นและ พยายามทำความเข้าใจ เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนได้ และขณะนี้ตนกำลังเรียนบาลีศึกษา 7 ประโยค"

3) จากผลการวิจัย พบว่า แรงบันดาลใจของผู้เรียนยังมีน้อยคือ ผู้ที่เรียนภาษาบาลีที่จบ มัธยมศึกษาปีที่สามขึ้นไปมีน้อยมากเนื่องจากไม่ใช่เป็นวิชาบังคับผู้เรียนจึงขาดความสนใจ การเรียน บาลีในโรงเรียนสายสามัญทุกแห่งมีปัญหาจะมีปัญหาเหล่านี้ มองไม่เห็นประโยชน์และคุณค่าของ บาลี กฎกติกาที่มีการกำหนดมีบางรูปที่เต็มใจปฏิบัติบ้างไม่ปฏิบัติบ้างก็ว่ากันไปตามเหตุและผลส่วน เรื่องของการเตรียมตัวล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนครูผู้สอนมีความอดัดใจเป็นอย่างมากแต่ก็ว่ากล่าว ตักเตือนทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้บริหาร ครูผู้สอน ได้สร้างเสริมขวัญกำลังใจ ให้แก่ผู้เรียนตลอดมา เป็นรูปของทุนการศึกษา รางวัลสำหรับผู้สอบได้ แต่ก็ยังมีคนสอบได้น้อยอยู่ ทำอย่างไรให้นักเรียนสนใจเรียนบาลีเพิ่มขึ้นก็ตีเหมือนกัน ที่นี้มันอยู่กับนักเรียนเองไม่สู้หรือไม่ อย่างไร เท่านั้น ซึ่งปัจจุบันความคิดนักเรียนมีความเป็นส่วนตัวมาก ทุ่มมาก รู้เร็ว เบื่อไว ควรสอนให้ นักเรียนรู้ถึงประโยชน์ในการเรียนบาลีของรุ่นพี่ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ถ้านักเรียน ปฏิบัติตามกติกา มารยาท กฎระเบียบก็มีส่วนส่งเสริมการเรียนการสอนแน่นอน ส่วนควรที่เป็น ประเด็นแก้ไขคือตัวนักเรียนเอง เพราะบางรูปยังไม่สนใจเรียนมากนัก ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่ได้มีการบังคับให้เรียนบาลีทำให้รุ่นน้องมัธยมศึกษาตอนต้นไม่สนใจเรียนด้วย ควรสร้างรุ่นพี่เป็น Idol สำหรับรุ่นน้อง สอดคล้องกับแนวคิดของวราจกมา โดโพธิ์ไทย (2556, หน้า 4-5) ที่ได้ถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนไว้ว่า สภาพแวดล้อมช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดความประทับใจ เป็นกระตุ้นผู้เรียนให้ความสนใจและเกิดแรงจูงใจในการเรียน เปลี่ยนเจตคติไปในทางที่ดี มีความพึงพอใจในการเรียนช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปัจจัย สำคัญในกระบวนการเรียนการสอนก็คือความรู้สึกที่เกิดจากตัวผู้เรียน ความรู้สึกพึงพอใจ สนใจ อยากเรียน อยากรู้ ซึ่งจะเป็นตัวนำไปสู่การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพในที่สุด ดังนั้น ถ้าผู้เรียนอยู่ใน สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านกายภาพ จิตภาพ และทางด้านสังคมภาพ แล้ว จะช่วยกระตุ้นในตัวผู้เรียนเกิดความรู้สึกดังกล่าวได้ ช่วยจัดประสบการณ์การเรียนที่พึง ประสงค์ให้แก่ผู้เรียน ประสบการณ์การเรียนขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมตามปกติแล้วการรับรู้และการ เรียนของผู้เรียนจะเกิดขึ้นหลังจากที่ได้ปะทะ สัมพันธ์กับสิ่งภายนอกที่มากกระตุ้นประสาทสัมผัสของ ผู้เรียน การปะทะสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ เป็นการสร้างประสบการณ์ สภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีส่วน ช่วยในการควบคุมชั้นเรียนให้ผู้เรียนมีระเบียบ วินัย สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนเป็นตัวกำหนด อาณาเขตของการเรียน ทำให้มีบรรยากาศที่แตกต่างไปจากกิจกรรมอื่น ยกตัวอย่างเช่น ลักษณะของ สภาพแวดล้อมในสถานเริงรมย์ ผู้เรียนเมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่จัดไว้อย่างเหมาะสม ก็

จะรู้จักสำรวจอยู่ในระเบียบวินัยมากขึ้น โดยเฉพาะถ้ามีการจัดโต๊ะ เก้าอี้ ของนักเรียนอย่างมี วัตถุประสงค์จะช่วยให้การควบคุมชั้นเรียนมีระบบระเบียบ และง่ายสำหรับผู้สอนมากขึ้น

6. บทสรุป

การที่จะความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนภาษาบาลีนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่มี ลักษณะเป็นพระนักบริหาร นักพัฒนา นักการศึกษา มีความสามารถในการวางแผนงาน มีความ เสียสละ ตัดสินใจด้วยความยุติธรรม ครู มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ เข้าใจหลักสูตร และเป็นแบบอย่างที่ดี หลักสูตร ครูเตรียมหลักสูตรก่อนใช้และประเมินผล อาคาร สถานที่ที่มีการจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างดี งบประมาณ มีการใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ สื่อการเรียนการสอน มีการนำสื่อมาใช้งานได้เหมาะสม ประการต่อมาอยู่ที่กระบวนการจัดการเรียน การสอน คือ ผู้บริหารโรงเรียน มอบงานตามถนัด ตรวจสอบงาน ประชุมแนะนำครู จัดหา งบประมาณ อาคารสถานที่ อุปกรณ์เพียงพอ และแก้ปัญหารวดเร็ว ครูเตรียมเนื้อหาเหมาะ ใช้สื่อใน การเรียนการสอนดี มีรายงานผล และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (พระมหาสรพงษ์ การุณ, 2551) . สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนมีความพร้อมต่อการเรียนเนื่องจากการเรียนบาลีใช้ร่วมกับโรงเรียนธรรม ราชศึกษาส่วนสภาพนอกห้องเรียนถือว่าพร้อมแต่ไม่มีห้องสมุดสำหรับอ่านหนังสือบาลีห้องเรียนที่ พร้อมก็ทำให้การเรียนดีขึ้นเนื่องจากเห็นภาพการเรียนได้ชัดเจน นักเรียนมีหลายแบบมีทั้งพร้อมที่จะ เรียนและไม่พร้อมที่จะเรียนสิ่งที่จะทำให้การเรียนผ่านไปอย่างรวดเร็วคือการออกนอกเนื้อหาบ้างแต่ เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนเช่นเล่านิทานการส่งเสริมการเรียนที่ดีคือการพูดให้กำลังใจแก่เด็ก ชี้ถึงประโยชน์ในการเรียน นักเรียนมีหลายแบบมีทั้งพร้อมที่จะเรียนและไม่พร้อมที่จะเรียนสิ่งที่จะทำ ให้การเรียนผ่านไปอย่างรวดเร็วคือการออกนอกเนื้อหาบ้างแต่เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนเช่น เล่านิทานการส่งเสริมการเรียนที่ดีคือการพูดให้กำลังใจแก่เด็กชี้ถึงประโยชน์ในการเรียน ด้วยเหตุ ดังนั้น สำนักศาสนศึกษา ควรมีนโยบายในการกันงบประมาณให้มีความพร้อมที่จะซ่อมแซมอาคาร สถานที่ ให้ดูสวยงาม ปลอดภัย เป็นสถานธรมณีสถานอันเหมาะสมสำหรับการศึกษาเล่าเรียน และเป็น ที่อยู่อาศัย

กฎระเบียบการเรียนการสอนนั้น ถ้าเป็นสายสามัญ เข้าเรียนสายจะไม่หักคะแนนหรือ ลงโทษแต่ถ้าไม่มาเรียนเกินสามครั้งจะมีการลงโทษโดยการลงโทษจะมีทั้งหนัก เบา และกลาง ถ้าเป็น บาลีภาคค่ำไม่มีการบังคับมาด้วยความสมัครใจ ห้องเรียนไม่เพียงพอเนื่องจากเป็นศูนย์กลางในการ เรียนภาษาบาลีแต่ไม่ได้ส่งผลต่อการเรียนแต่ทางครูผู้สอนต้องการให้การเรียนเป็นสัดส่วนมากกว่าที่ เป็นอยู่ในปัจจุบัน การไม่ตั้งใจเรียนหรือการไม่เตรียมตัวก่อนมาเรียนทำให้การเรียนล่าช้าทำให้มีปัญหา ต่อความรู้สึกต่อครูผู้สอนพอสมควร สังการบ้านไม่ทำมา ไม่ได้แปลมาก่อน ไม่ได้ท่องมา สิ่งที่ตั้งใจ จากสังกมภายนอกมีมากกว่า ทำให้ความรับผิดชอบลดลง ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการอยากรู้อยากเห็น วัย เด็กอยากรู้อยากรู้ตลอดเวลา โดยเฉพาะมือถือสามารถตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของพวกเขาได้ ดังนั้นเวลา มีการ แอบเล่นโทรศัพท์บ้างแต่เป็นเพียงบางรูปเท่านั้น สภาพแวดล้อมด้านสังคมที่เป็นปัญหาในการเรียน การสอนภาษาบาลี เกี่ยวกับผู้เรียนบางรูปใจลอยไม่ตั้งใจเรียน หรือจัดตารางในการดำเนินชีวิตผิดพลาด ไม่

รับผิดชอบตัวเอง เคยอยู่สบายๆ ไม่มีใครบังคับ ทำให้ขาดความมุ่งมั่นในการเรียนบาลี มีบ้างที่นักเรียนไม่ได้แปลมาก่อน ไม่ได้เตรียมตัวมา ก็ทำให้รู้สึกอึดอัดบ้าง ก็จะบอกถึงข้อดีให้นักเรียนรู้ถึงประโยชน์ของการศึกษา การที่ไม่พร้อมที่จะเรียนจะให้การเรียนไม่ทันเพื่อน ล้าช้า กฎกติกาที่มีการกำหนดมีบางรูปที่เต็มใจปฏิบัติบ้างไม่ปฏิบัติบ้างก็ว่ากันไปตามเหตุและผลส่วนเรื่องของการเตรียมตัวล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนครูผู้สอนมีความอึดอัดใจเป็นอย่างมากแต่ก็ว่ากล่าวตักเตือนทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น การสร้างกฎระเบียบทำให้นักอึดอัดแต่ครูผู้สอนจะบอกข้อดีให้กับนักเรียน ให้นักเรียนตระหนักถึงการศึกษและในส่วนของครูไม่เตรียมตัวล่วงหน้าของนักเรียนอาจจะทำให้การเรียนล้าช้าแต่ครูผู้สอนไม่ได้ตัดทอนการเรียนแต่รอตัวผู้เรียนให้เรียนพร้อมๆ กัน ดังนั้น สำนักศาสนศึกษา ควรมีนโยบายในการสร้างเสริมแรงจูงใจแก่นักเรียนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาที่จะมาเรียนภาษาบาลีมากขึ้น ตลอดจนถึงเสริมสร้างพลังกำลังใจให้เกิดมีแก่ครูผู้สอนที่ได้เสียสละเวลาในการเรียนการสอนพระพุทธพจน์คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา

สภาพแวดล้อมในห้องเรียน เป็นห้องครบวงจรมีสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นสถานที่ฉันอาหารด้วย ถ้าเป็นไปได้ควรมีห้องเรียนเป็นสัดส่วน เพราะไม่ได้เป็นห้องเรียนโดยตรงเป็นกุฏิรับรองด้วย ห้องเรียนยังไม่มีกระดาน เวลาอาจารย์อธิบายศัพท์แสง ถ้ามีกระดานบ้างก็ดี ควรดูแลรักษาสภาพแวดล้อมห้องเรียนไม่ว่าจะเป็นพื้นห้อง ผนังห้อง ประตู หน้าต่าง โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ อุปกรณ์การเรียน ให้อยู่ในสภาพปกติแล้ว ถ้าเป็นไปได้ควรนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกรู้ว่าทันสมัย ถึงแม้ผู้บริหาร ครูผู้สอน ได้สร้างเสริมขวัญกำลังใจให้แก่ผู้เรียนตลอดมา เป็นรูปของทุนการศึกษา รางวัลสำหรับผู้ที่ได้สอบได้ แต่ก็ยังมีคนสอบได้น้อยอยู่ ทำอย่างไรให้นักเรียนสนใจเรียนบาลีเพิ่มขึ้นก็ตีเหมือนกัน ที่นี้มันอยู่กับนักเรียนเองไม่สู้หรือไม่ อย่างไรเท่านั้น ซึ่งปัจจุบันความคิดนักเรียนมีความเป็นส่วนตัวมาก ู้มาก ู้เร็ว เปื่อไว ควรสอนให้นักเรียนรู้ถึงประโยชน์ในการเรียนบาลีของรุ่นพี่ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ถ้านักเรียนปฏิบัติตามกติกามารยาท กฎระเบียบก็มีส่วนส่งเสริมการเรียนการสอนแน่นอน ส่วนควรที่เป็นประเด็นแก้ไขคือตัวนักเรียนเอง เพราะบางรูปยังไม่สนใจเรียนมากนัก ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไม่ได้มีการบังคับให้เรียนบาลีทำให้รุ่นน้องมัธยมศึกษาตอนต้นไม่สนใจเรียนด้วย ควรสร้างรุ่นพี่เป็น Idol สำหรับรุ่นน้อง ฉะนั้นคณะสงฆ์ เจ้าสำนักศาสนศึกษา ควรมีนโยบายจัดอบรมนักเรียนภาษาบาลีทั้งระยะยาว และระยะสั้น มีการประชาสัมพันธ์แก่พระสังฆาธิการ พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ทราบ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนเน้นหลักการแห่งการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนการสอน

บรรณานุกรม

- Jiraphat Kaewku. สรีรศาสตร์ศาสตร์คัมภีร์บาลีไวยากรณ์โบราณ. Retrieved from http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=707&articlegroup_id=153 30 Jun 2559.
- Chaiyong Brahmawong. (2556). "Teaching Arrangement" เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา *Instructional Technology Units 9-15*. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University.
- Prasak Homsnit. (2557). "Teaching Methodology" เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา *Instructional Technology Units 1-8*. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University.
- Bundit Bunditasavee. (2556). A Study of Monks and Novices' Opinion toward the Education of Dhamma and Pali in Ubonrathathani
- Warangkana Topothai (2556) "Environment of learning and teaching" *Instructional Technology Units 9-15* Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University
- Wat Dhammakaya. The benefits of learning Pali Retrieved from [http://www.dmc.tv/pages/top_of_week/What are benefits of learning. Pali.html](http://www.dmc.tv/pages/top_of_week/What_are_benefits_of_learning_Pali.html) 16 กรกฎาคม 2559
- Sunsanee Sungsunanun (2557) "Teaching Behavior" *Instructional Technology Units 1-8*. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University.
- Onjaree natakuatoong. (2557). "Teaching Techniques" *Instructional Technology Units 1-8*. Nonthaburi : Sukhothai Thammathirat Open University.
- Uthai Saiyud. (2009). A Construction of Pali Grammar Learning Center Instructional Packages on "A Compound Word" for a Bachelor Degree (Pali 1-2 and Pali 3) Requirements for the Master of Education Degree in Learning Management Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat Univ

ความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตร
 ร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
 MEMBERS' SATISFACTION TOWARDS COMMUNITY ENTERPRISE
 OPERATIONS OF AGRICULTURAL DEMONSTRATION CENTER STORE
 SUBDISTRICT THASAO, SAIYOK DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

ไพรุ้ง บุญเลิศ* สุพัตรา ศรีสุวรรณ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน 3) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามปัจจัยด้านเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 236 คน การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA หรือ F-test) และ Least Significant Difference (LSD)

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ยเท่ากับ 49.75 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา สถานภาพสมรส ระยะเวลาการเป็นสมาชิกเฉลี่ย 10.27 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรร้อยละ 53 มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 14,598.31 บาท มีรายจ่ายต่อเดือนเฉลี่ย 8,356.57 บาท พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 12.01 ไร่ จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน แหล่งเงินทุนเป็นของตนเอง ความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.48) ด้านแผนการดำเนินธุรกิจ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.39) ด้านทุนและการเงิน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.47) ด้านความมั่นคงและการจัดสรรผลประโยชน์ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.60)

* หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ, วิสาหกิจชุมชน, ศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอยะโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า สมาชิกที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศแตกต่างกัน มีความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอยะโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมเฉลี่ย แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับสมาชิกที่มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจ มีความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอยะโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมเฉลี่ย ไม่แตกต่างกัน

ABSTRACT

The Objective of this research 1) to study person factor , economic . 2) to Study members' Satisfaction towards Community Enterprise Operations of Agricultural Demonstration Center Store Subdistrict Thasao, Saiyok District, Kanchanaburi Province. 3) to compare members' Satisfaction towards Community Enterprise Operations of Agricultural Demonstration Center Store Subdistrict Thasao, Saiyok District, Kanchanaburi Province by personal economic factor The sample consisted of 236 members of Community Enterprise Operations of Agricultural Demonstration Center Store Subdistrict Thasao, Saiyok District, Kanchanaburi Province. The data were collected by interviewing. Statistical analyses were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation,t-test,one-way ANOVA(F-test) and Least Significant Difference (LSD)

The results of the research revealed that most members was female. The average of age was 49.75 years. The level of education was primary school. The most members was Married. The average time of co-operation membership was 10.27 years. The average number of family member was 4 persons. Their main occupation was agriculturist 53%. The average income was 14,598.31 baht per month. The average expenditure was 8,356.57 baht per month. The average agricultural area was 12.01 rais. The average labor was 3 persons. Self funding source. The members had satisfaction towards Community Enterprise Operations of Agricultural Demonstration Center Store Thasao Subdistrict Saiyok, District, Kanchanaburi Province on the average at

moderate level (mean 3.48). The business plan at moderate level (mean 3.39) capital and financial at moderate level (mean 3.47) stability and allocated benefits at moderate level (average 3.60). The results of hypothesis testing indicated that members with different sex status had significant difference at 0.05 level of significance. The members with different economic did not have significant difference in satisfaction at 0.05 level of significance.

Keywords : Satisfaction, Community Enterprise, Agricultural Demonstration Center Store Subdistrict Thasao, Saiyok District, Kanchanaburi Province

1. บทนำ

ปัจจุบันรัฐบาลได้สร้างนโยบายเพื่อให้เกิดทิศทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ โดยเน้นด้านการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ ให้กับสถานประกอบการต่างๆตลอดจนผู้ที่ตกงาน ก่อให้เกิดแนวทางการดำเนินธุรกิจที่ผสมผสานกันระหว่างแนวคิดดั้งเดิมกับระบบบริหารจัดการแนวทางใหม่ เกิดเป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยเฉพาะแนวคิดด้านธุรกิจชุมชน แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนและแนวคิดวิสาหกิจชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หากเศรษฐกิจชุมชนแข็งแกร่ง เราสามารถแข่งขันกับตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณในการสร้างโครงการต่างๆให้กับชุมชนเป็นจำนวนมาก (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557) รัฐบาลจึงมีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้ง วิสาหกิจชุมชนขึ้น โดยมีการออกพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 เพื่อให้แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนและแนวคิดวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในการส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนช่วยเหลือเกษตรกรและคนในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของคนในชุมชน เป็นการสร้างรายได้แบบหนึ่งที่มีขนาดเล็กเป็นการประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งด้านการผลิต การค้า การเงิน และต้องการใช้ปัจจัยการผลิตนี้ให้เกิดผลทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมโดยผ่านกระบวนการของชุมชน และมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินกิจการ เพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันและกันของชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร,2548)

วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เกิดขึ้นจากแนวคิดการพัฒนาของกลุ่มแกนนำผู้นำชุมชนในตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มแกนนำผู้นำชุมชนจึงเห็นว่าถ้าเรารวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มกันขึ้นมา โดยวิเคราะห์จากปัญหาและระดมความคิดเห็นจากชุมชน ก็จะสามารถช่วยเหลือ

ประชาชนตำบลท่าเสาได้การจัดตั้ง ศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา ได้จัดตั้งกลุ่มครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2544 เป็นศูนย์รวมธุรกิจ รวมซื้อ - รวมขาย ผลผลิตต่างๆในชุมชน รวมทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคครัวเรือนทั่วไป ลักษณะการดำเนินงานของร้านค้าชุมชน มีระบบจัดการบริหารร้านค้าที่ทันสมัย รูปแบบเดียวกับร้านสะดวกซื้อ แต่มีความแตกต่างในลักษณะของสินค้าที่นำมา

จำหน่ายในร้าน ต้องเป็นการรวบรวมสินค้าของสมาชิกก่อนเป็นอันดับแรก ที่เหลือจึงจะเป็นรายการสินค้าอุปโภค บริโภคทั่วไปที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิก การจำหน่ายสินค้านี้ราคาค่อนข้างถูกกว่าท้องตลาดทั่วไป แต่ทั้งนี้พนักงานขายในร้านจะต้องมาจาก ลูก/หลานของสมาชิกเท่านั้น เพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพให้คนในชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ สามารถแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ ในช่วงที่สมาชิกในชุมชน ขาดรายได้จากการประกอบอาชีพและผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ซึ่งระบบร้านค้าสามารถดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิก โดยมีการจัดสวัสดิการในด้านต่างๆให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่องเป็นที่พึงของทุกคนในชุมชน (วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา,2558)

ในปัจจุบันนี้มีการแข่งขันในเชิงธุรกิจและบริการ ซึ่งหากธุรกิจหรือกิจการมีการดำเนินงานที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิก จะทำให้การดำเนินงานของกลุ่มองค์กรประสบความสำเร็จได้ ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา มีการดำเนินงานในหลายด้าน ได้แก่ ด้านแผนการดำเนินธุรกิจ ด้านทุนและการเงิน ด้านความมั่นคงและการจัดสรรผลประโยชน์และได้ดำเนินงานมากกว่า 10 ปีแล้วยังไม่มีการศึกษาถึงความพึงพอใจ ของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมและมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งใจศึกษาความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นแนวทางและแผนงานให้คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนปรับปรุงแก้ไขการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา ทำให้วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา มีการดำเนินงานที่เกิดประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรและส่งผลให้การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา มีการปรับปรุงพัฒนาตรงตามความต้องการของสมาชิกอย่างแท้จริงและเป็นแนวทางให้ศูนย์ที่มีลักษณะใกล้เคียงต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

2.2) เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

2.3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

2.4) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ตามปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน

2.5) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ตามปัจจัยทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน

2.6) ปัญหาและข้อเสนอแนะของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาถึงความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 573 คน (วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา, 2558) ทำการสุ่มทำการสุ่มตัวอย่าง จากสมาชิกที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรีใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จำนวน 236 คน (สุรินทร์ นิยมางกูร, 2556)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา ทดสอบเครื่องมือโดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) เพื่อตรวจสอบเนื้อหาความเหมาะสม ความชัดเจนของคำถาม และนำมาปรับปรุงแก้ไขหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ไปทำการทดสอบกับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่

ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 ราย นำมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ ครอนบาชส์ แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ดังนี้ ได้แก่ ค่าความถี่(Frequency) ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่า t-test, One - way (F-test) และค่า Least Significant Difference (LSD)

5. ผลการวิจัย

สมาชิกเป็นเพศหญิง ร้อยละ 59.3 อายุเฉลี่ยเท่ากับ 49.75 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 50.4 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 71.2 มีระยะเวลาการเป็นการสมาชิกเฉลี่ย 10.27 ปี มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน

ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 53 มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 14,598.31 บาท มีรายจ่ายต่อเดือนเฉลี่ย 8,356.57 บาท มีพื้นที่ทำการเกษตร เฉลี่ย 12.01 ไร่ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่เป็นของตนเอง ร้อยละ 74.2 ความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าสมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนฯ โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.48) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนฯ ด้านแผนการดำเนินธุรกิจ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.39) ด้านทุนและการเงิน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.47) ด้านความมั่นคงและการจัดสรรผลประโยชน์ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.60)

จากการเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างค่าเฉลี่ยปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน กับความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรีพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ มีความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมเฉลี่ยแตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05) ส่วน อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ระยะเวลาการเป็นสมาชิก และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

จากการเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างค่าเฉลี่ยปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน กับความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า อาชีพ รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อ

เดือน พื้นที่ทำการเกษตร จำนวนแรงงานในครัวเรือน และแหล่งเงินทุน มีความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

6. อภิปรายผล

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า สมาชิกเป็นเพศหญิง ร้อยละ 59.3 ซึ่งมีอายุเฉลี่ย 49.75 ปี ซึ่งสมาชิกเป็นเพศหญิงเนื่องจากก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 สมาชิกมีการรวมกลุ่มกันอยู่แล้วส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เพื่อดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการผลิตสินค้าจากผลผลิตทางการเกษตรพอมีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ทำให้กลุ่มแม่บ้านรวมตัวกันตามคำแนะนำของผู้นำชุมชน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนฯ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 50.4 เป็นเพราะสมาชิกจะเรียนตามภาคบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ และต้องออกมาช่วยครอบครัวหารายได้ ซึ่งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีสถานภาพสมรส ร้อยละ 71.2 มีสมาชิกในครัวเรือน 3 – 4 คน ร้อยละ 50.4 เป็นเพราะ ปัจจุบันเป็นครอบครัวเดี่ยวจึงมีจำนวนสมาชิกไม่มาก มีระยะเวลาการเป็นสมาชิก 10 – 12 ร้อยละ 36.4 อาจเป็นเพราะ เมื่อวิสาหกิจชุมชนเริ่มเป็นรูปเป็นร่างและมีความมั่นคง ทำให้คนในชุมชนเริ่มเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นเพราะมีผลตอบแทนที่ดีต่อสมาชิก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา เรื่องความพึงพอใจในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรใน จังหวัดพังงา (ขจรวิทย์ วัฒนวรรณ, 2548) พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ ส่วนใหญ่สมรสแล้ว

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 53 อาจเป็นเพราะสมาชิกมีอาชีพการทำเกษตรกรรมมาจาก พ่อแม่ที่มาตั้งถิ่นฐานไว้ ซึ่งมีรายได้เดือน 5,500 – 9,500 บาท ร้อยละ 34.3 เป็นเพราะสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีพื้นที่ทำการเกษตรไม่มาก และสภาพอากาศ ที่แปรปรวนมีผลต่อผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเป็นรายได้ที่มีความสอดคล้องกับพื้นที่ทางการเกษตร สมาชิกมีรายจ่ายต่อเดือน 3,000 – 5,000 บาท ร้อยละ 33.9 มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 12.16 ไร่ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 1 – 2 คน ร้อยละ 46.6 อาจเป็นเพราะเป็นครอบครัวเดียวยิ่งทำให้จำนวนแรงงานในครัวเรือนลดลงไปตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ส่วนแหล่งเงินทุน ใช้ทุนตนเอง ร้อยละ 74.2 เป็นเพราะการรวมกลุ่มทำให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกิดการใช้จ่ายอย่างประหยัดและรู้จักจัดสรรเงินออมในการเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย

ความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนฯ ภาพรวมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแผนดำเนินธุรกิจ ด้านทุนและการเงิน และด้านความมั่นคงและการจัดสรรผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย

3.48) ซึ่งมีรูปแบบหลักการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง สมาชิกมีความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อการดำเนินงานการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนของอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับปานกลาง (เฉลี่ย 3.30)

โดยสามารถพิจารณาเป็นรายด้านได้ดังนี้

1. ด้านแผนดำเนินธุรกิจ พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในระดับปานกลาง (เฉลี่ย 3.39) ทั้งนี้สมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานรูปแบบการเก็บรักษาเงินที่ได้จากการขายสินค้าในแต่ละวันโดยการนำไปฝากกับธนาคารทุกวัน ซึ่งแสดงถึงการป้องกันรักษาเงินไว้อย่างเป็นระบบและปลอดภัย การใช้ระบบเครื่องอ่านบาร์โค้ดในการคิดคำนวณการซื้อของเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการคิดเงินป้องกันการผิดพลาดและมีมาตรฐานซึ่งป้องกันการผิดพลาดเรื่องเงินได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย⁶ สมาชิกมีความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อการดำเนินงานการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนของอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ด้านการจัดการวางแผนการดำเนินงาน ในระดับปานกลาง (เฉลี่ย 3.02)

2. ด้านทุนและการเงิน พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในระดับปานกลาง (เฉลี่ย 3.47) ทั้งนี้สมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงาน เกี่ยวกับราคาหุ้นจำนวน 1 หุ้น เป็นเงิน 100 บาท มีความเหมาะสมที่สมาชิกสามารถเพิ่มหุ้นได้ง่าย นอกจากนี้มีความพึงพอใจกับปริมาณจำนวนเงินทุนในปัจจุบัน จำนวน 5,376,100 บาท ซึ่งมีเงินทุนมากพอที่แสดงให้เห็นถึงความมั่นคงของวิสาหกิจชุมชนได้

3. ด้านความมั่นคงและการจัดสรรผลประโยชน์ พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในระดับปานกลาง (เฉลี่ย 3.60) ทั้งนี้ สมาชิกมีความพึงพอใจต่อการจัดสรรเงินเป็นกองทุนสวัสดิการร้านค้า เพื่อสนับสนุนเป็นค่าชุดนักเรียน นักศึกษา แก่บุตรหลานสมาชิก ปีละ 10,000 บาท ซึ่งอาจเป็นเรื่องที่สมาชิกให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาของบุตรหลาน มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานจัดกิจกรรมตอบแทนชุมชนในวันสำคัญ อาทิ วันสงกรานต์ ซึ่งคนในชุมชนให้ความเคารพและให้เกียรติผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำมานานแล้ว

7. ข้อเสนอแนะ

1. ด้านแผนการดำเนินธุรกิจ พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.39) ซึ่งประเด็นที่ควรมีการปรับปรุง คือ ทางด้านวิธีการดำเนินการเก็บรักษา คุณภาพสินค้า ผัก ผลไม้ อาหารสด ให้มีความสดใหม่อยู่ตลอดเวลาการจำหน่ายสินค้าและรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ สินค้าของสมาชิกที่มาจำหน่ายโดยวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา เพื่อให้ มีความสวยงามมีคุณภาพมาตรฐาน เป็นที่ดึงดูดใจลูกค้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ สมาชิกที่นำผลิตภัณฑ์สินค้ามาจำหน่ายเกิดความเสียหายและมีรายได้ลดลงจึงควรปรับปรุงรูปแบบวิธีการออกแบบและรักษาคุณภาพเพื่อหาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการรักษาคุณภาพและการออกแบบให้สวยงามและทันสมัยรวมถึงการจัดหมวดหมู่สินค้าอุปโภค บริโภค ภายในร้านค้าให้มีความสะดวกสบายในการเลือกซื้อ ติดตั้งป้ายและชนิดสินค้าเพิ่มเติม เพื่ออำนวยความสะดวกให้ลูกค้าที่ต้องการซื้อ

2. ด้านทุนและการเงิน พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.47) สมาชิกบางคนยังไม่พึงพอใจกับการไม่ข้อกำหนดรายละเอียดในการสมัครเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนฯ โดยใครก็สามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ซึ่งการที่คนจะสมัครเป็นสมาชิกนั้นควรที่จะเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนของที่ตั้งวิสาหกิจชุมชน ไม่ใช่คนนอกพื้นที่ที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกเพื่อหวังผลกำไรจากเงินปันผลหุ้น ซึ่งจะเป็นการ ไม่ช่วยเหลือคนในชุมชนตนเอง และระยะเวลาการสมัครเป็นสมาชิกใหม่จำนวน 30 วัน สมาชิกบางส่วนมองว่าสั้นเกินไป โดยเฉพาะเดือนมกราคมซึ่งหลายคงมีภารกิจ ที่ต้องรับผิดชอบและผลผลิตทางการเกษตรเริ่มเก็บเกี่ยวอาจไม่มีเวลามาสมัครจึงควรขยายเวลาการรับสมัครสมาชิกเพิ่มออกไปอีก

3. ด้านความมั่นคงและการจัดสรรผลประโยชน์ พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.60) สมาชิกบางส่วนพบว่าการดำเนินกิจกรรมย่อยกลุ่มองค์กรเงินทุนต้นแบบ (สถาบันการเงินชุมชนพุทธวิมุต) เป็นเพราะรูปแบบการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มองค์กรเงินทุนต้นแบบ มีการปล่อยสินเชื่อให้กับสมาชิกในอัตราดอกเบี้ยที่สูงเกินไป และวงเงินที่ปล่อยสินเชื่อก็น้อย และมีขั้นตอนการปล่อยสินเชื่อรูปแบบการบริหารจัดการที่ยุ่งยากทำให้สมาชิกไม่ค่อยอยากมาขอสินเชื่อ และเรื่องการจัดสรรจ่ายเงินคืนให้กับสมาชิกเมื่อมาซื้อของในร้านค้าวิสาหกิจฯ จำนวน ร้อยละ 1 บาท สมาชิกมองว่าน้อยเกินไป ควรมีการปรับปรุงเพิ่ม จำนวนเงินคืนให้กับสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการช่วยลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ และเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกเข้ามาซื้อสินค้าเพิ่มมากขึ้นด้วย แต่ทั้งนี้ก็ต้องมองถึงองค์รวมในการบริหารจัดการด้วย แต่เป้าหมายทุกอย่างก็เพื่อให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนฯ ลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาความรู้และถ่ายทอดความรู้ทางการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
2. ศึกษาการรับรู้การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างการรับรู้ให้กับสมาชิกเพิ่มมากขึ้น
3. ศึกษาความพึงพอใจของสมาชิกต่อการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พื้นที่อื่นๆ ในอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). *ข้อควรรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). *การประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนเพื่อรองรับการเข้าสู่ AEC*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ขจรวิทย์ วัฒนวรรณ. (2548). *ความพึงพอใจในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดพังงา*. รายงานการวิจัย.
- วิสาหกิจชุมชนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา. (2558). *เอกสารประกอบการประกวด วิสาหกิจชุมชนดีเด่นระดับประเทศ ประจำปี 2558*. กาญจนบุรี.
- สุรินทร์ นิยมางกูร. (2556). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และสถิติที่ใช้*. กรุงเทพฯ : บุ๊คส์ ทู ยู.
- อมรรัตน์ สามหาดไทย. (2550). *ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น*. *วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต* (ส่งเสริมการเกษตร). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิเคราะห์พระพุทธศาสนาจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
AN ANALYTICAL STUDY OF BUDDHISM FROM SRI-AYUTTHYÁ GENEOLGY

พระครูศรีปัญญาวิกรม*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติพระพุทธศาสนาจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา 2) วิเคราะห์บทบาทและความสัมพันธ์สัมพันธ์ของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม และ 3) วิเคราะห์คตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม และที่สังคมมีต่อพระพุทธศาสนาสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยใช้วิธีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า กรุงศรีอยุธยาดำรงความเป็นราชอาณาจักรของไทยนับระยะเวลา 417 ปี มีกษัตริย์ปกครอง 33 พระองค์ แบ่งเป็น 5 ราชวงศ์ โดยในจำนวนนี้มีบันทึกที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจำนวนทั้งสิ้น 22 พระองค์ และส่วนที่ไม่พบบันทึกใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจำนวน 11 พระองค์ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่จะผูกติดอยู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของพงศาวดาร

ในส่วนของบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา พบมี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นส่วนที่พระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องในมิติต่าง เช่น มิติทางด้านศาสนธรรม, ศาสนบุคคล, ศาสนพิธี, และศาสนวัตถุ ทำให้อยุธยาเป็นดินแดนพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่ในอดีต และมรดกเหล่านั้นได้ตกทอดมาตราบเท่าถึงปัจจุบัน ลักษณะที่สองเป็นส่วนที่สังคมไทยได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่วนนี้ถือเป็นอิทธิพลทางสังคม ซึ่งก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นในพระพุทธศาสนา มีทั้งที่สอดคล้องและต่างออกไปจากหลักการแห่งคำสอนเดิม

ส่วนคตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมและคตินิยมทางสังคมที่มีต่อพระพุทธศาสนาสมัยกรุงศรีอยุธยาพบว่า คตินิยมทางพระพุทธศาสนามีผลก่อกำเนิดแบบแผนการดำเนินชีวิตสมัยกรุงศรีอยุธยาหลายประการ เช่น คตินิยมการปฏิบัติตนในวันธรรมสวนะ, คตินิยมการสร้างวัดเป็นอนุสรณ์, คตินิยมการผนวชของเจ้านายชั้นผู้ใหญ่, คตินิยมเรื่องช้างมงคล, คตินิยมการถวายการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา, คตินิยมเรื่องทศพิธราชธรรม เป็นต้น ทำนองเดียวกัน คตินิยมในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดคตินิยมต่าง ๆ ขึ้นในสังคมซึ่งมีผลต่อพระพุทธศาสนาเช่นกัน เช่น คตินิยมการสร้างพระพุทธรูปฉลองพระองค์, คตินิยมการให้มิมหรสพสมโภช, คตินิยมเรื่องเรื่องโชคลาง, คตินิยมเรื่องการถวายเครื่องทรงบูชาพระพุทธรูป เป็นต้น

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, พงศาวดาร, กรุงศรีอยุธยา

* ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ABSTRACT

The objectives of the research are 1) to study the Buddhism from Sri-Ayuttaya Geneology, 2) to analyze the role and relation of Buddhism to society, and 3) to analyze the ideology of Buddhism on society and society to Buddhism under which qualitative methodology was used.

The findings were as follows:-

Sri-Ayutthaya was been the capital of Thai for 417 years, and ruled by the thirty-three kings. All of them were divided into five dynasties. The history of Buddhism was recorded on Ayuttaya Geneology in 22 regions, while the 11 regions have no anything about Buddhism been recorded. The Buddhism recorded on Ayutthaya Geneology had relation to the kings in according with the Geneology.

According to the role and the relation between Buddhism and Ayutthaya society, the research found two characters. The first, Buddhism played the important role and relation to society in many dimension e.i. morality, citizen, ceremony and religious buildings that made Ayuttaya be the important land of Buddhism until now. The second, society played role and influence to Buddhism. As the social influence, it made the new value in Buddhism that corresponding and not corresponding to ordinary principle.

By the ideology of Buddhism on society and vice versa, the research found that the ways of life in Ayutthaya society received from the ideology of Buddhism, i.e. ideology of practicing on Buddhist Holly day, building religious objects for memory, to ordain of royalty, auspicious elephant, and the ideology on patronizing Buddhism etc., while some Buddhist traditions also received from the ways of society i.e. to erect the Buddha statue for one's birthday, to play entertainment in Buddhist celebration, to believe in omen, to give sacrifice for worshiping the Buddha etc.

Keywords: Buddhism, Geneology, Ayuttaya

1. บทนำ

พงศาวดาร หมายถึงเรื่องราวของเหตุการณ์เกี่ยวกับประเทศชาติ หรือพระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขของประเทศชาตินั้น เช่น พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา พงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) จัดเป็นหนังสือบันทึกเหตุการณ์ (chronicle) ประเภทหนึ่ง ซึ่งเน้นเรื่องเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขของประเทศ หรือพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ที่เกี่ยวกับประเทศ ตลอดเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ในอดีต แม้อรรถกถาสุมังควิสาลินี ก็อธิบายความหมายว่า บันทึกเรื่องราวเก่า ๆ ที่อธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ว่า สิ่งนี้ได้เป็นมาแล้วอย่างนี้ สิ่งนี้ได้เป็นมาแล้วเช่นนี้ (ที.สี.อ. (ไทย) 1/1/538)

กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเป็นระยะเวลา 417 ปี มีกษัตริย์ปกครองทั้งสิ้น 33 พระองค์ และทรงนับถือพระพุทธศาสนาทั้งหมด กษัตริย์ทุกพระองค์ได้ให้ความอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา วัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ วัดเป็นสโมสร โรงพยาบาล เป็นศาล เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นโรงเรียน เป็นที่ศึกษาศิลปศาสตร์สาขาต่างๆ เป็นแหล่งวัฒนธรรมต่างๆ มากมาย

ความที่พระพุทธศาสนาได้มีบทบาทสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์นับตั้งแต่อดีต บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ จึงมักมีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ในแง่มุมต่าง ๆ ด้วย พงศาวดารจึงนอกจากจะจารึกเหตุการณ์บ้านเมืองในอดีตแล้ว บางช่วงบางตอนยังสะท้อนให้เห็นเหตุการณ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในหลายรูปแบบ และหลายลักษณะ นับตั้งแต่เริ่มต้นสถาปนากรุงศรีอยุธยา กระทั่งถึงวาระสุดท้าย

เรื่องราวที่จารึกไว้ในพงศาวดาร มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอยู่ทุกยุคทุกสมัย โดยกระทั่งสุดท้ายก่อนที่จะเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่า วัดวาอารามที่เคยกลายเป็นสัญลักษณ์ของความสงบบรมเย็น ก็ได้กลายเป็นสมรภูมิมิรบ พม่าได้ยกทัพมาตั้งค่ายในวัด บุคโถมตี และฆ่าผู้คนไปเป็นจำนวนมาก เมื่ออายุแผ่นดินศรีอยุธยาถึงกาลอวสาน จึงเกิดอาเพศให้เห็นประหลาด เช่น พระประธานวัดเจ้าพระนางเชิงน้ำพระเนตรไหลลงมาจนถึงพระนาภี ในวัดพระศรีสรรเพชญ์นั้น พระบรมไตรโลกนาถ พระอู่ระแตก ดวงพระเนตรตกลงมาอยู่ที่ตักเป็นอัศจรรย์ พระเจดีย์วัดราชบูรณะนั้น กาบินมาเสียบตายอยู่บนปลายยอด รูปพระนเรศวรเจ้าโรงแสงในกระต๊อบพระบาทสนั่นไปทั้งสี่ทิศ (กรมราชบัณฑิต, 2501) และเมื่อพม่าเข้ากรุงได้ ก็เอาไฟเผาพระราชวัง และวัดพระศรีสรรเพชญ์ ขณะที่พระเจ้าแผ่นดินอยุธยา ได้หนีออกจากพระนครไปพระองค์เดียว ได้รับความลำบากสุดท้ายก็ถึงแก่พิราลัย แผ่นดินอยุธยาจึงอันปิดฉากลงใน พ.ศ. 2310 ปีกุน นพศก (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม), 2553) ร่องรอยพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา มีหลายประเด็นที่ควรศึกษา และวิเคราะห์สืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติพระพุทธศาสนาจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
- 2.2 เพื่อวิเคราะห์บทบาทและความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนาต่อสังคมสมัยกรุงศรีอยุธยา
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์คตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม และคตินิยมที่สังคมมีต่อพระพุทธศาสนาสมัยกรุงศรีอยุธยา

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประวัติพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา จากนั้นวิเคราะห์บทบาท ความสัมพันธ์ และคตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม และคตินิยมทางสังคมที่มีต่อพระพุทธศาสนา

3.2. ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยใช้พระราชพงศาวดาร พงศาวดาร และประชุมพงศาวดารสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งตีพิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ โดยจัดกลุ่มเป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิคือตัวพงศาวดาร และเอกสารชั้นทุติยภูมิได้แก่จดหมายเหตุ ประชุมพงศาวดาร ตลอดจนถึงตำนาน ตำราทางวิชาการต่าง ๆ

ก. ประเภทพงศาวดาร เช่น พระราชพงศาวดาร เล่ม 1-2-3 ตีพิมพ์โดยกรมศึกษาธิการ (ร.ศ.120) , พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวัน วลีต พ.ศ. 2182, พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ภาค 1-2-3 ตีพิมพ์เมื่อ รศ.131 (พ.ศ.2455), พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ ตีพิมพ์ พ.ศ.2486, พระราชพงศาวดารกรุงเก่า กรมราชบัณฑิตจัดพิมพ์ 2501

ข. ประเภทจดหมายเหตุ และประชุมพงศาวดาร เช่น ลาลูแบร์ จดหมายเหตุกรุงศรีอยุธยา, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 19, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 20, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 37, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 38, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 64, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 69, จดหมายเหตุระยะทางราชทูตลังกาเข้ามาขอคณะสงฆ์ที่กรุงศรีอยุธยา, ตีพิมพ์ 2473, จดหมายเหตุเก่า เรื่อง พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาแต่งทูตไปนมัสการพระมาลัยเจดีย์เมืองหงสาวดี เป็นต้น

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามวิธีวิทยา (Research Methodology) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยดำเนินการดังนี้

- 4.1 ในการศึกษาประวัติพระพุทธศาสนาจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ผู้วิจัยดำเนินการสืบค้นเอกสารพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาจากเอกสารหลัก ประกอบไปด้วย ฉบับจันทนุมาศ, ฉบับหลวงประเสริฐ ตีพิมพ์ พ.ศ.2486, ฉบับพระราชหัตถเลขา ภาค 1-2-3 และเทียบเคียงฉบับอื่น ๆ

เช่น ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 19, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 20, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 37, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 38, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 40, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 64, ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 69, จดหมายเหตุระยะทางราชทูตลังกาเข้ามาขอคณะสงฆ์ที่กรุงศรีอยุธยา, ตีพิมพ์ 2473, จดหมายเหตุเก่า เรื่อง พระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาแต่งทูตไปนมัสการพระมาลัยเจดีย์เมืองหงสาวดี เป็นต้น จากนั้นคัดเนื้อหาส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาออกมา แล้วจัดหมวดหมู่ตามเนื้อหา

4.2 ในการวิเคราะห์บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมสมัยกรุงศรีอยุธยา ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาในข้อ 1 โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นบทบาท และความสัมพันธ์ที่พระพุทธศาสนามีต่อสังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยใช้กรอบแนวคิดทั้ง 4 ประการ กล่าวคือ ศาสนาบุคคล ศาสนาธรรม ศาสนพิธี และศาสนวัตถุ เป็นหลักในการวิเคราะห์

4.3 ในวิเคราะห์คตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม และคตินิยมที่สังคมมีต่อพระพุทธศาสนาสมัยกรุงศรีอยุธยา ผู้วิจัยดำเนินการ 1) วิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาในข้อ 1 โดยพิจารณาเฉพาะในส่วนที่เป็นคตินิยม 2 ส่วน คือ คตินิยมที่พระพุทธศาสนามีต่อสังคม และคตินิยมที่สังคมมีต่อพระพุทธศาสนา 2) การวิเคราะห์คตินิยมพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม ผู้วิจัยอาศัยคตินิยมที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก และอรรถกถาเป็นแนวคิดและทฤษฎีสำหรับการวิเคราะห์ส่วนคตินิยมที่สังคมมีต่อพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยอาศัยคตินิยมทางสังคมสมัยอยุธยาเป็นแนวคิดพร้อมทั้งเชื่อมโยงให้เห็นอิทธิพล หรือบทบาทสำคัญในการกำหนดคตินิยมใหม่ขึ้นในพระพุทธศาสนา

5. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาประวัติพระพุทธศาสนาจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการ ได้ข้อสรุปดังนี้

5.1 กรุงศรีอยุธยาดำรงความเป็นราชอาณาจักรของไทยนับระยะเวลา 417 ปี มีกษัตริย์ปกครอง 33 พระองค์ แบ่งเป็น 5 ราชวงศ์ โดยในจำนวนนี้มีบันทึกที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจำนวนทั้งสิ้น 22 พระองค์ ประกอบไปด้วย รัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง), สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2, สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1, สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2, สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ, สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2, สมเด็จพระชัยราชาธิราช, ขุนวรวงศาธิราช, สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช, สมเด็จพระมหินทราธิราช, สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, สมเด็จพระเอกาทศราช, สมเด็จพระศรีเสาวภาค, สมเด็จพระบรมราชาที่ 1 (พระเจ้าทรงธรรม), สมเด็จพระบรมราชาที่ 2 (พระเจ้าไชยราชา), สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 5 (พระเจ้าปราสาททอง), สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 3 (สมเด็จพระนารายณ์), สมเด็จพระมหาบุรุษ (พระเพทราชา), สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 (พระเจ้าเสือ), สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 9 (พระเจ้าท้ายสระ), สมเด็จพระบรมโกศ, และรัชสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศ)

จากหลักฐานพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่จะผูกติดอยู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ และเมื่อพิจารณาลงไปในรายละเอียดก็พบว่า ครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ ทุกด้านของศาสนา ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนพิธี และส่วนปกิณกะ

ด้านศาสนธรรม เช่น การสร้างพระไตรปิฎกบาลี อรรถกถา คัมภีร์วิวัฏฐ ในรัชสมัยของสมเด็จพระเอกาทศรถ การยึดมั่นในทศพิธราชธรรม การส่งสมณทูตไปสืบพระพุทธศาสนาศรีลังกา ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2455) และสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ด้านศาสนบุคคล เช่น การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงศรีอยุธยา, บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมด้านต่าง ๆ ด้านศาสนพิธี มีรายละเอียดเกี่ยวกับพิธีการต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา ทั้งส่วนที่กุศลพิธี บุญพิธี ทานพิธี ปกิณกะพิธี, ด้านศาสนสถาน เช่น การใช้วัดในกิจการบ้านเมืองต่าง นับตั้งแต่การใช้เป็นที่สำเร็จโทษเจ้านายชั้นผู้ใหญ่, การใช้เป็นสถานที่ตั้งทัพ, การใช้วัดเป็นที่หลบภัย เป็นต้น

5.2 ในส่วนของบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับสังคมไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้ข้อสรุปดังนี้

บทบาทและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา มี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นส่วนที่พระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องกับ ลักษณะที่สองเป็นส่วนที่สังคมไทยได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

ลักษณะที่พระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคม เช่น การมีตัวแทนคณะสงฆ์ (สมเด็จพระราชาคณะ) ในพิธีการสำคัญ ๆ เช่น การสถาปนาพระมหากษัตริย์, การที่พระสงฆ์ได้มีส่วนช่วยในยามศึกสงคราม เช่นกรณีพระมหานาคพาชาวบ้านขุดคลองเพื่อป้องกันข้าศึก พระอาจารย์ธรรมโชติ วัดเขานางบวช ได้รวบรวมชาวบ้านบางระจันจัดกองกำลังสกัดทัพพม่าที่เข้ามากรุงศรีอยุธยา กรณีพระพนรัตน์วัดป่าแก้ว พร้อมกับพระราชาคณะ 25 รูป เข้าไปบิณฑบาตชีวิตทหารที่จะถูกประหารชีวิต พระมหาเถรคันฉ่องให้การสนับสนุนสมเด็จพระนเรศวรในการกอบกู้บ้านเมืองคืนจากการตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า เป็นต้น

ลักษณะที่สังคมเข้าไปเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น การสถาปนาวัด, การสร้างวัด, การปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนา, การถวายความอุปถัมภ์พระสงฆ์ วัด และพระพุทธศาสนาในลักษณะต่าง ๆ, การเสด็จบำเพ็ญพระราชกุศลในโอกาสต่าง ๆ, การสร้างพระแท่นคัมภีร์ สร้างพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา, การเสด็จออกผนวชของพระมหากษัตริย์ หรือเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ในสถานการณ์ต่าง ๆ, การใช้พระสงฆ์เป็นทูต เป็นตัวกลางในการเจรจา, การใช้วัดเป็นที่ประหารชีวิตนักโทษ หรือใช้วัดในการตั้งทัพในยามสงคราม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป พระพุทธศาสนามีบทบาท และความสัมพันธ์ต่อสถาบันชาติ และพระมหากษัตริย์อย่างแน่นแฟ้น นับตั้งแต่การสถาปนาสมณศักดิ์ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาต่าง ๆ พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภ์ ขณะเดียวกัน เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ในชาติบ้านเมือง หรือสถาบันพระมหากษัตริย์ พระสงฆ์ก็ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญ เช่นการ

สถาปนาพระมหากษัตริย์ การระงับความขัดแย้ง การช่วยเหลือบ้านเมืองในยามคับขัน หรือในยามศึกสงคราม เป็นต้น

5.3 ในส่วนคตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมและคตินิยมทางสังคมที่มีต่อพระพุทธศาสนาสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้ข้อสรุปดังนี้

คตินิยมทางพระพุทธศาสนามีผลก่อกำเนิดแบบแผนการดำเนินชีวิตสมัยกรุงศรีอยุธยาหลายประการ ทำนองเดียวกัน คตินิยมในสมัยกรุงศรีอยุธยาก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดคตินิยมต่าง ๆ ขึ้นในสังคมซึ่งมีผลต่อพระพุทธศาสนาเช่นกัน

คตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อวิถีชีวิตในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้แก่ คตินิยมการปฏิบัติตนเนื่องในวันธรรมสวนะ (วันพระ), การสร้างวัด, การออกผนวชของเจ้านายชั้นผู้ใหญ่, การถวายสดุดะมหาทาน, ช่างมุงคฤหาสน์, การถวายความอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา, และคตินิยมเรื่องทศพิธราชธรรม

คตินิยมทางสังคมสมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ได้แก่ คตินิยมสร้างพระพุทธรูปฉลองพระองค์, การให้มีการฉลอง และการมหรสพ, เรื่องกลาง, การคำนึงถึงสมณชีพราหมณ์, การถวายเครื่องทรงบูชาพระพุทธปฏิมา, คตินิยมเรื่องการพระศพเจ้านายชั้นผู้ใหญ่, และคตินิยมพื้นเมืองที่มีต่อพระพุทธศาสนา

6. อภิปรายผล

ก่อนการวิจัยประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เดิมใช้ชื่อเรื่องว่า สืบพระพุทธศาสนาจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ด้วยมองเห็นว่า ลักษณะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานั้น ไม่อาจเรียกได้เต็มปากมากนักว่าเป็นประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ตามความเข้าใจทั่วไปเมื่อพูดถึงคำว่า “ประวัติศาสตร์” เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่จะกระต่อนกระแท่น ไม่ใช่การเรียบเรียงเชิงพรรณนารายละเอียดเป็นหมวดหมู่ หรือเป็นบทเป็นตอนเหมือนหนังสือประวัติศาสตร์โดยทั่วไป การเปลี่ยนสืบพระพุทธศาสนาจากพงศาวดารไปเป็นประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากพงศาวดาร ก็ด้วยข้อสังเกตของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบกับเหตุผลส่วนตัวของผู้วิจัยเองเห็นว่า แม้จะใช้คำว่า “ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากพงศาวดาร” ก็สามารถนิยามศัพท์ “ประวัติศาสตร์” เพิ่มเติมเพื่อให้เข้ากับเจตนาเดิมของการวิจัยได้ จึงไม่ได้ติดใจเรื่องชื่อ

อนึ่ง แม้จะตระหนักในข้อท้วงติงของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาหัวข้อว่า “เนื้อหาพระพุทธศาสนาในพงศาวดารเป็นเรื่องกระต่อนกระแท่น และไม่เห็นว่าจะมีอะไรใหม่จากหนังสือที่มีผู้เรียบเรียงไว้แล้ว” แต่ผู้วิจัยก็มองเห็นประโยชน์ที่จะใช้ความรู้ที่มีอยู่อย่างกระต่อนกระแท่นในพงศาวดารนั้นมาพิจารณาในภาพรวมทั้งหมดของประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยาทั้ง 417 ปี แล้ววิเคราะห์ทั้งในส่วนของบทบาท ความสัมพันธ์ คตินิยมต่าง ๆ ที่พระพุทธศาสนามีต่อสังคม และที่สังคมมีต่อพระพุทธศาสนา

จากผลของการวิจัย ร่องรอยของพระพุทธศาสนาที่พบในพงศาวดาร มีหลากหลายลักษณะ บางเรื่อง แม้ข้อความกล่าวถึงจะสั้น ๆ แต่ก็สามารถมองเห็นสารัตถะทั้งหมดได้โดยไมยาก

นัก เช่นข้อความว่า “สถานที่ถวายพระเพลิงนั้น ให้สถาปนาพระมหาธาตุและพระวิหารเป็นอาราม” “ยกวังทำเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์” “ครั้นถึงพระนครศรีอยุธยาแล้ว จึงให้เอารูปสัตว์ทั้งปวงไปบูชาไว้ ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ” เป็นต้น

สองข้อความแรก สะท้อนให้เห็นคตินิยมเรื่องการสถาปนาวัด หรือสร้างวัดในสมัยกรุงศรีอยุธยาว่า ส่วนหนึ่งต้องการให้เป็นอนุสรณ์ถึงบุคคล หรือเหตุการณ์สำคัญ ขณะที่อีกส่วนหนึ่งก็เพื่อความสะดวกในการบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นการส่วนเฉพาะพระองค์ คตินิยมดังกล่าวนี้ พบสามารถสาวไปถึงคัมภีร์พระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถา ขณะที่ข้อความสุดท้าย ก็สามารถสะท้อนไปถึงคติความเชื่อของคนสมัยกรุงศรีอยุธยาว่า ศาสนาพราหมณ์ยังมีอิทธิพลหรือบทบาทในสังคมอยู่ไม่น้อย ยิ่งถ้าพิจารณาภาพรวมในแต่ละรัชสมัย ก็จะได้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น

แม้ในส่วนของบทบาทและความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็สามารถเก็บรายละเอียดแต่ละรัชกาลมาปะติดปะต่อ ก็จะได้เห็นบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมในมิติต่าง ๆ เช่น บทบาทของพระสงฆ์ต่อสถาบันชาติ, บทบาทของพระสงฆ์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์, บทบาทของพระสงฆ์ต่อกิจการบ้านเมือง

จากบทบาทดังกล่าว หากพิจารณาในแง่ของความสัมพันธ์ เราก็จะได้ชุดแห่งความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาต่อสังคม หรือที่สังคมมีต่อพระพุทธศาสนา เช่น พระมหากษัตริย์กับพระพุทธศาสนา, พระมหากษัตริย์กับการสถาปนา สร้าง บูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ, พระมหากษัตริย์กับการบำเพ็ญพระราชกุศลในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ได้มีโอกาสพบพสกนิกรของพระองค์

ในส่วนของคตินิยมก็ลักษณะเดียวกัน หากพิจารณาเฉพาะเรื่อง ๆ อาจไม่เห็นกระแสของความต่อเนื่อง แต่หากนำเหตุการณ์เฉพาะมาปะติดต่อกัน แม้จะเพียง 2-3 เหตุการณ์ตัวอย่าง ก็สามารถเชื่อมโยงระบบความคิดไปหาคัมภีร์พระไตรปิฎก หรือคัมภีร์อรรถกถาได้โดยไม่ยาก เช่น คตินิยมเรื่องช้างมงคล ในสมัยอยุธยาที่ยังมีช้างมงคลชื่อปัจฉยนาเคน ซึ่งมีชื่อพ้องกับช้างปัจฉยนาเคนที่พระเวสสันดรให้ทานจนเป็นที่ไม่พอใจของชาวเมือง (ช.ชา.อ. (ไทย) 4/3/614-625) คตินิยมเรื่องการถวายสดุดกมหาทาน ก็เป็นคตินิยมที่มีมาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นบุญใหญ่ เพราะต้องใช้กำลังทรัพย์มาก คตินิยมเรื่องการสร้างวัด สถาปนาวัด การบูรณปฏิสังขรณ์วัด, การเสด็จออกผนวชของพระมหากษัตริย์ และเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ เป็นต้น

ทำนองกลับกัน คติความเชื่อของคนในสมัยกรุงศรีอยุธยา แม้จะมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ แต่คติความเชื่อที่มีอยู่เดิม เช่น คติความเชื่อแบบพราหมณ์ ซึ่งมีอิทธิพลสำคัญทั้งในระดับราชสำนัก และประชาชนทั่วไป ก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการผสมผสาน และกลายเป็นคตินิยมใหม่ซึ่งแฝงอยู่ในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในระดับพิธีกรรม เช่น การถวายเครื่องทรง ซึ่งถือเป็นเรื่องของ “โลก” แต่สมัยกรุงศรีอยุธยาก็ถือคติว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นกษัตริย์ ถ้าจะสร้างพระพุทธปฏิมาทรงเครื่องอย่างกษัตริย์ก็ถือเป็นการถวายเกียรติสูงสุด

ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา จึงถือคติดังกล่าวนี้จึงบูชาพระพุทธเจ้าด้วยการถวายเครื่องทรง เช่นกรณีครั้งสมเด็จพระนเรศวรยกทัพไปถึงพระพนมตรัด ก็ได้ถวายพระภูษาเป็นฉัตรธงบูชา

พระมหาธาตุ ครั้นยกทัพกลับถึงเมืองพิษณุโลก ก็เปลื้องเครื่องทรงออกบูชาถวายพระพุทธรูปชินราช เมื่อสมเด็จพระนเรศวรรวบรวมไพร่พลประกาศอิสรภาพจากพม่า ได้นิมนต์พระมหาเถรคันฉ่องมาอาศัยอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาแล้ว เสด็จกลับเมืองพิษณุโลก เมื่อเสด็จไปถึงก็ได้ถวายนมัสการพระชินราช พระชินศรี พร้อมทั้งทรงมีจิตศรัทธา ได้เปลื้องเครื่องสุวรรณลังกาขัดติยาภรณ์บูชา

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนา นอกจากจะปรากฏอยู่ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาแล้ว ยังปรากฏอยู่ในพงศาวดารอื่น ๆ เช่น พงศาวดารโยนก, พงศาวดารกรุงธนบุรี, พงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ตลอดจนจดหมายเหตุต่าง ๆ ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาพระพุทธรูปศาสนาในมิติต่าง และในสมัยต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

7.2 การศึกษาประวัติพระพุทธรูปศาสนาจากพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาครั้งนี้ เน้นเฉพาะหลักฐานที่เป็นเอกสาร ขาดการตรวจสอบหลักฐานจากโบราณคดี โบราณวัตถุ เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักฐานทางเอกสารกับหลักฐานทางโบราณคดีและโบราณวัตถุที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบันว่ามีความสอดคล้องกันเพียงไหน อย่างไร

7.3 หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับกรุงศรีอยุธยายังมีอีกมาก หลักฐานเหล่านั้น ยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนาตลอดจนวิถีชีวิตของคนในสมัยอยุธยา แต่ในงานวิจัยครั้งนี้ ยังไม่ได้เก็บรายละเอียด เนื่องจากอยู่เหนือขอบเขตการวิจัย เห็นควรมีการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเชื่อมต่อองค์ความรู้ให้สมบูรณ์ หรือกว้างขวางยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรรณิกา จรรย์แสง. ผู้แปล. (2558). *บันทึกการเดินทางของอ็องรี มูโอต์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- กิตติ โฉมเพชรรัตน์. (2557). *มรดกอยุธยา*. กรุงเทพฯ: ก้าวแรก.
- กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2466). *ตำนานคณะสงฆ์*. พระนคร: โสภณพิพิธธรรมการ.
- เจ้าฟ้าธรรมธิเบศ. (2509). *พระมาลัยคำหลวง*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- นิโกลาส์ แชรแอส. (2550). *ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม*. สันต์ ท. โกมลบุตร ผู้แปล. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.
- น. ณ ปากน้ำ. (2558). *ห้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่อยุธยา*. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.
- บัญชา พงษ์พานิช และคณะ. (2559). *จากอินเดียดังไทย: รอยทางพระพุทธรูปศาสนาแรก ๆ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปวีตร นวมะรัตน์. (2557). *อยุธยาที่ไม่คุ้นเคย*. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- พระพนรัตน์. (2535). *จุลยุทธการวงศ์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2455). *พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา ภาค 1-3*. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์

- วรเดช พิมพ์ขึ้นเป็นส่วนพระกุศลทานมัยในงานพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรเสฐสุตา.
- พระเจนจันอักษร (สุดใจ ตัณฑาทากาศ) ผู้แปล. (2476). *จดหมายเหตุเรื่องพระราชไมตรีระหว่างกรุงสยามกับกรุง จีน*. พระนคร: โสภณพิพิธธรรมานการ.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2543). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 45 เล่ม*. กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล 91 เล่ม*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลำจุน ฮวบเจริญ. (2555). *เกิร์ตพงศาวดารสยาม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- แสงเพชร. (2556). *เกิร์ตประวัติศาสตร์บนแผ่นดินอยุธยา*. กรุงเทพฯ: ไทยควอลิตี้บุ๊กส์ (2006).
- องค์การศึกษา. (2503). *ศาสนพิธีเล่ม 1*. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระครูศรีปัญญาวิกรม. (บุญเรื่อง ปณญาวชิโร/เจนทร). (2557). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- Teun A Van Dijk. (1998). *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. New Delhi: S AGE Publishers.
- William Geddie. (ed.). (1970). *Chambers's Twentieth Century Dictionary*. New Delhi: Allied Publishers.

การสื่อสารเพื่อการรณรงค์กิจกรรมทางสังคมในชุมชน COMMUNICATION FOR CAMPAIGN IN SOCIAL ACTIVITY IN COMMUNITY

เมธาวี จำเนียร*

บทคัดย่อ

การสื่อสารหรือการประชาสัมพันธ์จากผู้สื่อสารหรือผู้ส่งสารไปยังกลุ่มเป้าหมายนั้นมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เช่น ให้ความรู้ แจ้งเพื่อทราบ เพื่อสร้างความบันเทิงใจ ฯลฯ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ต้องการให้ผู้รับสารมีความรู้ ทักษะและพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อเรื่องที่ต้องการสื่อสาร อย่างไรก็ตาม ยังมี การสื่อสารเพื่อการรณรงค์ เป็นการสื่อสารที่มีวัตถุประสงค์โน้มน้าวใจให้กลุ่มเป้าหมายมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับ ทั้งทางด้านความรู้ ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนพฤติกรรม ซึ่งการสื่อสารเพื่อการรณรงค์นั้น มักจะนำมาใช้กับกลุ่มคนจำนวนมาก เพื่อประโยชน์ในการสร้างความ เป็นระเบียบเรียบร้อย หรือยกระดับความเป็นอยู่ของกลุ่มคน โดยเฉพาะคนในชุมชน ซึ่งต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ที่ผ่านการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย สภาพแวดล้อม การวางแผน อย่างมีกลยุทธ์ การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรวัสดุและบุคคล การดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ ตลอดจนมีการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ จึงจะทำให้การสื่อสารเพื่อการรณรงค์ในชุมชนแต่ละ ครั้งประสบความสำเร็จในที่สุด

คำสำคัญ: การสื่อสารเพื่อการรณรงค์; กิจกรรมทางสังคม; ชุมชน

ABSTRACT

Communication or public relations from sender to target has different objectives such as to give knowledge, to inform, to entertain, etc. Most objective is to make receivers gain knowledge, attitude and practice which response to issue that the senders desire. However, communication for campaign has objective to persuade target group to respond in term of knowledge, thought, belief and practice. This kind of communication is used with lots of people for benefit which is orderliness or well-being improvement; especially, to use with community people which communication for campaign should analyze from target, environment, strategic planning, material and prepare personnel resources, operate according to

* หลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

plan and evaluate effectively. They will provide successful communication for campaign in community at the end.

Keywords: Communication of campaign, Community, Social Activity

1. บทนำ

การสื่อสารมีความจำเป็นต่อสังคม ยิ่งเป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่ ย่อมต้องอาศัยการสื่อสารมาเป็นตัวกลางในเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน การสื่อสารจึงมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย และยิ่งต้องการให้กลุ่มเป้าหมายที่สื่อสารไปถึงนั้นเกิดความรู้อย่างถูกต้อง ความเชื่อ และพฤติกรรมตามที่ผู้สื่อสารหรือผู้ส่งสารต้องการ ย่อมต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ ซึ่งเน้นการโน้มน้าวใจผสมผสานไปในการสื่อสาร เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความคิดและพฤติกรรมคล้อยตามได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม การสื่อสารเพื่อการรณรงค์กิจกรรมทางสังคมโดยเฉพาะในชุมชนซึ่งประกอบไปด้วยคนจำนวนมากที่มีความแตกต่างกันนั้น ผู้สื่อสารจะต้องเข้าใจบทบาท ลักษณะของการรณรงค์ ตลอดจนวิธีการในการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ในชุมชน ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอต่อไปนี้

2. ความหมายของการรณรงค์

คำว่า “รณรงค์” มักได้ยินเสมอในสังคม ซึ่งมีลักษณะการสร้างกิจกรรมหรือผลิตสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อสารให้กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์มีความเชื่อและคล้อยตามในสิ่งที่รณรงค์มักใช้ในการเมืองและกิจกรรมทางสังคม โดยแท้จริงแล้วการรณรงค์มีความหมายที่ค่อนข้างกว้างดังที่ อรรถพร ปิลาพันธ์โอวาท ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการเตรียมผู้ซื้อและผู้บริโภคหรือผู้ลงคะแนนเสียงหรือผู้เข้าร่วมขบวนการไปสู่การปฏิบัติหรือการกระทำซึ่งอาจจะเป็นการซื้อ การลงคะแนนเสียง การร่วมขบวนการเคลื่อนไหวเพื่ออุดมการณ์ โดยการรณรงค์จะมีอยู่ 3 ชนิด คือ การรณรงค์ทางการเมืองสำหรับตำแหน่ง การรณรงค์ขายสินค้า และการรณรงค์เพื่ออุดมการณ์ (อรรถพร ปิลาพันธ์โอวาท, 2552) ทั้งนี้ อรรถพร ปิลาพันธ์โอวาท ให้ความหมายในภาพรวมว่า การรณรงค์หมายถึงขั้นตอนของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมโน้มน้าวใจเข้าไปเกี่ยวข้อง

ณรงค์ สมพงษ์ ให้ความเห็นว่าการรณรงค์ หมายถึง วิธีการดำเนินการที่จะสร้างความร่วมมือในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อนำไปสู่การยอมรับวิธีปฏิบัติให้แพร่กระจายออกไป

อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง³ การรณรงค์เป็นความพยายามซึ่งสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูล โน้มน้าวใจ และมุ่งใจการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมให้เกิดขึ้นกับ

อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (ณรงค์ สมพงษ์, 2535) การรณรงค์เป็นความพยายามซึ่งสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูล โน้มน้าวใจ และมุ่งใจการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมให้เกิดขึ้นกับผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ที่มีการระบุไว้ค่อนข้างชัดเจน และมัก

เป็นไปเพื่อประโยชน์ในด้านที่มีใช้การค้า แต่ เป็นประโยชน์ต่อบุคคลและ/หรือสังคมวงกว้าง” (Rice & Atkin) (Rice & Atkin, 1989)

Perloff ให้ความหมายว่าการณรงค์ คือ ขั้นตอนเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อสารเพื่อพยายามทำให้ประชาชนคนอื่น ๆ เชื่อและเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับประเด็นที่สื่อสารมาในบรรยากาศที่มีทางเลือกหลากหลาย (Perloff, 2003)

จากการประมวลทัศนะของนักวิชาการข้างต้น พบว่า การรณรงค์สามารถใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ในทุกบริบทของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเชิงพาณิชย์ การเมือง และสังคม ซึ่งในบทความนี้จะเน้นนำเสนอลักษณะและวิธีการสื่อสารในการรณรงค์กิจกรรมทางสังคม ซึ่งในกรณีของการรณรงค์เพื่อกิจกรรมต่างๆ ของสังคม การรณรงค์จึงหมายถึง การวางแผนอย่างมีกลยุทธ์ เพื่อให้สามารถดำเนินการปฏิบัติ เพื่อให้สามารถโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมายในครั้งนั้น ๆ ให้มีความเชื่อและประพฤติตามสิ่งที่ได้นำเสนอไป โดยประเด็นที่สื่อสารจะเน้นการสร้างผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับสังคมโดยรวม

3. บทบาทการสื่อสารเพื่อการรณรงค์

การรณรงค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากขาด “การสื่อสาร” ที่จะเชื่อมโยงข้อมูล ทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ไปยังกลุ่มเป้าหมายตามที่ผู้รณรงค์ต้องการจะให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้น การสื่อสารเพื่อการรณรงค์จึงหมายถึง ความพยายามที่จะสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมายให้มีความรู้ มีทัศนคติ และการปฏิบัติตามสิ่งที่ผู้รณรงค์เสนอผ่านการใช้วิธีการที่มีกลยุทธ์ มีกลวิธี แนวปฏิบัติที่สามารถดึงดูดใจ และทำให้กลุ่มเป้าหมายเชื่อหรือทำตามได้ การสื่อสารเพื่อการรณรงค์จึงมีความสำคัญและมีบทบาทต่อบุคคล กลุ่มคน องค์กร หรือสังคมในหลายระดับ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างบทบาทต่อองค์กร ซึ่ง Gay & Lesbian Alliance Against Defamation (GLAAD) and the Movement Advancement Project (MAP) แสดงความเห็นว่าการรณรงค์ถือเป็นโอกาสที่ดีที่จะเสริมความเข้มแข็งให้องค์กร ความเป็นสมาชิก และพันธมิตร องค์กรสามารถใช้การรณรงค์เป็นเหตุผลที่เข้าถึงคนอื่น ๆ ให้พวกเขาเข้าใจว่าองค์กรทำอะไรและทำไม (Gay & Lesbian Alliance Against Defamation (GLAAD) and the Movement Advancement Project (MAP), 2008)

นอกจากนี้ การสื่อสารเพื่อการรณรงค์ขององค์กรต่าง ๆ ที่มีต่อลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย ยังเชื่อมโยงกับผลประโยชน์ของสังคม นับว่าเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรได้อีกทางหนึ่ง ด้วยว่ามีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มลูกค้า และยังสร้างสรรค์และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม ในระดับสังคม การรณรงค์ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ มากมาย โดยการรณรงค์เริ่มมีบทบาทครั้งแรกในประเทศโลกที่สาม เมื่อกลางศตวรรษที่ 20 (1960-1970) เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกของสังคม ซึ่งอาจเป็นเพียงแค่งานกลุ่มสังคม ชุมชนขนาดเล็ก ไปจนถึงประชากรทั้งหมดของประเทศ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจำต้องอาศัยพลังของมวลชน ไม่เฉพาะปัจเจกบุคคลใดบุคคลหนึ่งในการรับรู้ข่าวสาร เปลี่ยนแปลง ทัศนคติ และพฤติกรรมไปตามวิถีที่โครงการรณรงค์นั้น ๆ ต้องการ

ซึ่งการสื่อสารผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคม นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงและเป็นที่ยอมรับว่าการสื่อสารเป็นอาวุธหลักในการรณรงค์(พรดี สะสมบัติ และปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2550)

การรณรงค์ผ่านการสื่อสารในกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ มีให้เห็นอยู่เสมอ ทั้งนี้ เมื่อสังคมเกิดปัญหาหรือภาวะคุกคามในด้านต่าง ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เหล่านั้นจะต้องคิดวิธีที่จะสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายและคนในสังคมให้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว การรณรงค์จึงเป็นวิธีโน้มน้าวใจผ่านการจัดกิจกรรมหรือการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจทัศนคติ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับประเด็นที่ทำการรณรงค์

4. ลักษณะของการสื่อสารเพื่อการรณรงค์

Rogers & Storey ชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารเพื่อการรณรงค์จำเป็นต้องมีคุณลักษณะหลัก 4 ประการ (Rogers & Storey, (1987) คือ

1) เป้าหมาย (purposive) หรือการมุ่งหวังให้เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจน ผลลัพธ์ดังกล่าวอาจเป็นผลลัพธ์ตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงระดับโครงสร้างของสังคม และมักเป็นประโยชน์ต่อผู้ริเริ่มหรือกลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์ กลุ่มผู้รับสารจำนวนมาก (a large audience) ถึงแม้ว่าการรณรงค์มักอิงทฤษฎีการโน้มน้าวใจ แต่การรณรงค์ก็มิใช่การพยายามโน้มน้าวใจคนเพียงไม่กี่คน อย่างไรก็ตาม ก็ไม่ได้มีการระบุอย่างชัดเจนเกี่ยวกับจำนวนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจมีตั้งแต่ไม่กี่ร้อยคนไปถึงคนทั้งประเทศจำนวนหลายสิบล้านคนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการรณรงค์เป็นสำคัญ

2) การจำกัดช่วงเวลาที่ได้รับรู้ไว้อย่างชัดเจน ช่วงเวลาดังกล่าวมักเริ่มต้นนับตั้งแต่การริเริ่มการรณรงค์ไปจนถึงช่วงสิ้นสุดการประเมินผลกระทบในการรณรงค์ อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลาดังกล่าวอาจหลากหลาย นับตั้งแต่หลายสัปดาห์ ไปจนหลายเดือน หรืออาจครอบคลุมถึงหลายสิบปีก็ได้

3) ชุดของกิจกรรมการสื่อสารได้มีการบริหารจัดการ (an organized set of communication activities) ซึ่งหมายถึง การออกแบบสาร และการแพร่กระจายสาร โดยกิจกรรมเหล่านั้น อาจริเริ่มโดยกลุ่มผู้วางแผนการรณรงค์และเผยแพร่สู่ประชาชน (top-down approach) หรือเป็นการรณรงค์ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในการออกแบบสารและแพร่กระจายสาร (bottom up/emancipatory approach)

4) การดำเนินการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ประเด็นใดประเด็นหนึ่ง จำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญดังข้างต้น การวางเป้าหมายให้ชัดเจน การคำนึงถึงกลุ่มผู้รับสารที่หลากหลายจะโยงสู่ชุดของกิจกรรมการสื่อสารที่จะต้องสอดคล้องกับลักษณะของผู้รับสารเหล่านั้น และการสื่อสารเพื่อการรณรงค์จะต้องมีการกำหนดช่วงเวลาในการดำเนินการตั้งแต่การวางแผนไปจนถึงการประเมินผลอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน

5. ขั้นตอนการรณรงค์

เมื่อผู้สื่อสารหรือผู้ส่งสารเข้าใจความหมายและลักษณะที่ดีของการรณรงค์แล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การดำเนินการรณรงค์

ณรงค์ สมพงษ์ ให้ความเห็นว่า การรณรงค์จะต้องมีแผนการสื่อสารที่แยกย่อยเป็นขั้นตอน และมีกลวิธีที่เหมาะสมจึงจะก้าวไปสู่การรณรงค์ที่สัมฤทธิ์ผลได้ (ณรงค์ สมพงษ์, 2535)

1. การวางแผน จะต้องมีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย ยิ่งผู้สื่อสารรู้จักมักคุ้นกับผู้รับสาร จะยิ่งทำให้การรณรงค์ประสบความสำเร็จได้ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ จะต้องมีการวิเคราะห์สถานการณ์ คือ การพยายามค้นหาและเข้าใจสภาพสังคมที่เป็นอยู่ เมื่อวิเคราะห์สถานการณ์เรียบร้อยแล้ว ก็จะได้ข้อมูลเพื่อการกำหนดเป้าหมาย ซึ่งอาจจะแบ่งเป็นเป้าหมายหลักและเป้าหมายรอง และเมื่อทราบกลุ่มเป้าหมายแน่ชัด ก็จะนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินการ

2. การกำหนดทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย ทรัพยากรด้านบุคคล และวัตถุ สำหรับทรัพยากรบุคคล ครอบคลุมถึงกลุ่มผู้ถูกกระทบ กลุ่มริเริ่ม กลุ่มผู้ให้ความเห็นชอบ กลุ่มผู้เผยแพร่ข่าว เรียกได้ว่าเป็นส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับกิจกรรมรณรงค์ทั้งหมด เพื่อจะได้ดำเนินการสื่อสารให้เข้าถึงทุกกลุ่มโดยลักษณะการสื่อสารอาจแตกต่างกัน

3. การจัดประเด็นที่จะทำการรณรงค์ ผู้สื่อสารต้องกำหนดประเด็นให้ชัดเจนและตรงกับ วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมรณรงค์นั้น ๆ ซึ่งจะต้องยึดผู้รับสารเป็นหลักซึ่งได้มีการวิเคราะห์ผู้รับสารไปแล้วก่อนหน้านี้

4. การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย หมายถึง การจัดโครงการรณรงค์ที่ได้ผ่านการวิเคราะห์และวางแผนมาเป็นอย่างดีแล้ว ซึ่งการดำเนินการจะต้องมีการประชาสัมพันธ์โครงการ การรวบรวมทรัพยากร การดำเนินการตามแผนอย่างละเอียดและการติดตามผลที่ได้ดำเนินการว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

McGuire ยังได้จำแนกขั้นตอนสำคัญของกระบวนการรณรงค์ ในลักษณะของคำย่อว่า “RASMICE” ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 7 ประการคือ (ปารีชาติ สถาปิตานนท์, 2551)

1. Review the reality หรือการทบทวนสภาพความจริง นับตั้งแต่การเลือกประเด็น ปัญหาที่จริงจังและมีทางออกในเชิงความคุ้มค่าในการรณรงค์

2. Axiological analysis หรือการพิจารณาเกี่ยวกับจริยธรรมต่าง ๆ เพื่อให้มั่นใจว่า วิถีทางเป้าหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมมีความเหมาะสมเชิงหลักการด้านจริยธรรมในสังคม

3. Surveying the socio-cultural situation หรือการระบุกลุ่มเสี่ยงและองค์ประกอบต่าง ๆ ในสถานะแวดล้อมทางสังคม ซึ่งมีผลต่อการหลีกเลี่ยงการดำเนินวิถีชีวิตด้านการดูแลสุขภาพ McGuire มองว่า การกระทำดังกล่าวจำเป็นต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ

4. Mapping the mental matrix หรือการค้นหาข้อมูลด้านความคิด ความรู้สึก และคุณค่าต่าง ๆ ซึ่งสาธารณชนมักพิจารณาควบคู่ไปกับการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ

5. Teasing out the target themes หรือการค้นหาแก่นหลัก (themes) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การทบทวนข้อมูลข่าวสารขั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เพื่อระบุประเด็นหลักที่ควร นำมาใช้ในการผลิตสื่อการรณรงค์ต่าง ๆ

6. Constructing the communication หรือการพัฒนากระบวนการสื่อสาร ซึ่งได้แก่ แหล่งสาร สาร ช่องทาง กลุ่มเป้าหมาย และพฤติกรรมเป้าหมาย โดยเน้นในด้านความสอดคล้องกับ พฤติกรรมเป้าหมาย

7. Evaluating the effectiveness หรือการประเมินประสิทธิผลของโครงการโดยการ วัดผลที่เกิดขึ้นทันทีและเกิดขึ้นในช่วงเวลาถัดมา

McGuire เชื่อว่า การดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ มักส่งผลให้การรณรงค์สามารถโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่าลักษณะการดำเนินการเพื่อการรณรงค์ของนักวิชาการทั้ง 2 คนที่ได้กล่าวถึง ไปแล้วมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยมีองค์ประกอบหลัก ๆ คือ การวิเคราะห์สถานการณ์และการ วางแผน การเตรียมความพร้อมการจัดกิจกรรม การดำเนินการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ และการ ประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อการรณรงค์

6. การสื่อสารเพื่อการรณรงค์ในชุมชน

การสื่อสารภายในชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นช่องทางที่ทำให้คนทั้งชุมชน สามารถติดต่อถึงกันได้ เป็นช่องทางสร้างความสัมพันธ์ และนับเป็นกลไกสร้างความเป็นชุมชนที่ สำคัญประการหนึ่ง ดังที่ ประเวศ วะสี กล่าวไว้ว่า ชุมชน หมายถึง คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้มี วัตถุประสงค์ร่วมกัน นอกจากนี้ หากกลไกการสื่อสารชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถให้ข้อมูลและ ความรู้ที่เป็นประโยชน์และตรงกับความต้องการของชุมชน สามารถสร้างความเข้าใจและ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน จะทำให้ความเป็นชุมชนมีความชัดเจนและสามารถดำรงอยู่ ได้อย่างมั่นคง (ประเวศ วะสี อ่างใน ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2542)

อย่างไรก็ตาม ด้วยชุมชนประกอบไปด้วยคนจำนวนมาก มีความหลากหลายทั้งทางชาติ พันธุ์ ความคิด ประสบการณ์ ฯลฯ การที่ผู้สื่อสารหรือผู้รณรงค์จะกระทำการสื่อสารกับชุมชนได้นั้น ควรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจชุมชนและสื่อของชุมชนก่อนดำเนินงาน

สังคมไม่ว่าจะเป็นระดับประเทศ จังหวัด ชุมชน ครอบครัว หรือระดับปัจเจกบุคคลต่างมี วิธีการรับ-ส่งข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันไปซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัว เฉพาะท้องถิ่น วิธีการดำเนินการ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารจึงเป็นวัฒนธรรม ที่เรียกว่า Information Culture ความพยายาม เข้าถึงคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบลักษณะวิธีการสื่อสารที่คนในกลุ่มนั้นใช้และ ในแต่ละวิธีมีข้อจำกัด ข้อดีและข้อเสียอย่างไร วิธีการสื่อสารในชุมชนจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การสื่อสารไม่เป็นทางการ หมายถึง การพูดคุยสนทนาซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารพื้นฐานที่ทุกชุมชนใช้อยู่ ควรทราบว่าในชุมชนเขาใช้การพูดคุยกันอย่างไร เช่น ใครมีบทบาทในการแพร่กระจายข้อมูลได้ดี ที่สุด ใครชอบพูดกับใคร มักคุยกันเรื่องอะไร มักพูดคุยที่ไหน มักเกิดขึ้นในโอกาสใด ลักษณะของ

กลุ่มสนทนาเป็นอย่างไร เป็นต้น ส่วนการสื่อสารที่เป็นทางการ คือ การสื่อสารเรื่องราว ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรง เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชุมชน คนในชุมชนสมควรรับทราบเพราะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง เช่น การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน การตัดถนนเข้ามาในหมู่บ้าน พวกเขาใช้วิธีการบอกข่าวสารกันอย่างไร ผู้นำความคิดคือใคร ใช้วิธีใดในการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล การสื่อชุมชน หอกระจายข่าว ป้ายประกาศ กิจกรรมต่างๆ เป็นเช่นไร นอกจากนี้ ยังมีวิธีการใด ในการรับข้อมูลข่าวสารจากภายนอก สื่อใดที่เป็นที่นิยม เพราะเหตุใด เป็นต้น

การศึกษาชุมชนดังกล่าวข้างต้น จะทำให้รู้จักและเข้าใจชุมชนในลักษณะที่เป็นองค์รวม มองเห็นทั้งส่วนที่เป็นปัญหาและศักยภาพของชุมชน นำไปสู่การวางแผนการสื่อสารในชุมชนเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ธรรมชาติ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระ ครู ศิลปินพื้นบ้าน ประธานกลุ่มต่าง ๆ ผู้อาวุโส อบต. เป็นต้น บุคคลเหล่านี้เป็นผู้นำทางความคิดที่คนในชุมชนให้ความเชื่อถือ ศรัทธา และมักยอมรับข้อมูลโดยง่าย นอกจากนี้ ยังมีบุคคลที่มีความรู้และความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น เกษตร สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ สามารถเป็นสื่อบุคคลในเรื่องสั้น ๆ ได้เช่นกัน

การใช้สื่อบุคคลควรเลือกบุคคลที่เหมาะสมกับประเด็นการสื่อสาร เพราะบุคคลหนึ่งไม่สามารถเป็นสื่อที่ดีได้ในทุกเรื่อง เช่น พระมีข้อดีที่ว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ตลอด ทราบสถานการณ์ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในชุมชน และด้วยสถานภาพทำให้สามารถชักชวนโน้มน้าวชาวบ้านได้ง่าย แต่พระมีข้อจำกัดที่ขาดความรู้เฉพาะด้าน จึงทำให้ไม่สามารถสื่อสารได้ชัดเจน และหากพระเข้ามาเกี่ยวข้องกับหรือมีบทบาทมากไปก็อาจเป็นที่ครหาของชาวบ้านว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์ เป็นต้น การเลือกบุคคลเป็นสื่อ จึงต้องพิจารณาบุคคลที่เป็นที่ยอมรับ เชื่อถือ ศรัทธาในเรื่องที่สื่อสาร และสามารถสื่อสารเรื่องราวนั้นได้สอดคล้องกลมกลืนกับสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

สื่อเฉพาะกิจ สื่อเฉพาะกิจเป็นสื่อที่มีเป้าหมายการผลิตชัดเจน คือ เพื่อสื่อสารกับคนเฉพาะกลุ่มหรือสื่อสารเฉพาะเรื่อง สื่อชุมชนมีลักษณะเป็นสื่อเฉพาะกิจและมีใช้กันอย่างแพร่หลายในแทบทุกชุมชน (หมู่บ้าน) คือ หอกระจายข่าวที่เป็นเครื่องมือสื่อสารเฉพาะภายในชุมชน ดำเนินงานกันเองภายในชุมชน คนในชุมชนเป็นผู้ควบคุมการกระจายเสียง กำหนดข้อมูล เวลา และภาษา ผู้รับสารคือชาวบ้านที่อยู่ในสังคมวัฒนธรรมเดียวกันกับผู้ส่งสาร สามารถแสดงความคิดเห็น สอบถามข้อสงสัย ร้องขอเนื้อหาที่ต้องการฟังได้ บางครั้งสามารถร่วมเป็นผู้ส่งสาร นอกจากนี้ ยังมีสื่อเฉพาะกิจในลักษณะอื่นที่ชาวชุมชนเป็นผู้ผลิตได้เอง เช่น ป้ายประกาศ แผ่นปลิว การจัดกิจกรรมพิเศษ เป็นต้น

สื่อพื้นบ้าน มีผู้ให้คำนิยามคำว่าสื่อพื้นบ้านไว้หลากหลาย ส่วนใหญ่หมายถึง เพลง การละเล่นและการแสดง ซึ่งสื่อพื้นบ้านอาจมีความหมายครอบคลุมงานในลักษณะอื่น ขอเพียงเป็นสิ่งผลิตและใช้ภายในชุมชน ดังเช่น ที่ Gloria Filiciano ได้ให้คำนิยามไว้ว่า สื่อพื้นบ้าน หมายถึง รูปแบบทางทัศนศิลป์โน้ตทัศน์ การกระทำ และคำพูด ที่เป็นที่ยอมรับในชุมชน และมีการยอมรับใช้สืบทอดกันมา สื่อเหล่านี้ทำหน้าที่ให้ความบันเทิง ให้ข้อมูลข่าวสาร และให้การอบรมสั่งสอน ในที่นี้ขอจำแนกสื่อพื้นบ้านเป็น 2 ประเภท คือ สื่อการแสดงการละเล่น เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก

ลำตัด ลิเก หมอลำ หนังตะลุง เป็นต้น และสื่อกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การบวช การทอดกฐิน ฟ้าป่า เทศกาลต่างๆ วันสงกรานต์ ลอยกระทง ขึ้นปีใหม่ เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น

ในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชน นอกจากจะมีการสื่อสารกันภายในชุมชนโดยใช้สื่อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น คนเหล่านี้ยังมีการสื่อสารกับสังคมภายนอกชุมชนด้วยการรับสารจากสื่อมวลชน ที่มีทั้งสื่อมวลชนส่วนกลางและสื่อมวลชนท้องถิ่น ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และเคเบิลทีวี การศึกษาชุมชนเพื่อการดำเนินงานสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจำเป็นจะต้องมีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อมวลชนเหล่านี้ด้วยเช่นกัน

จากข้อมูลข้างต้น สอดคล้องกับที่ Flay & Cook แสดงความเห็นว่าการณรงค์ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้สื่อต่าง ๆ ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มักได้รับการออกแบบให้ป้องกันพฤติกรรมที่เล็งเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของสังคมหรือเป็นอันตราย การณรงค์เหล่านี้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ซึ่งใช้สื่อต่าง ๆ อย่างหลากหลาย การจัดกิจกรรมแทรกแบบตัวต่อตัวในโรงเรียน และโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่บ้าน หรือที่สำนักงานของผู้ประกอบวิชาชีพต่าง ๆ¹⁵

นอกจากนี้ การณรงค์อย่างมีประสิทธิภาพเกิดจากข้อความที่ชัดเจน ที่ระบุปัญหา เสนอแนวทางแก้ไขผ่านการณรงค์ และการเข้าถึงผู้ฟังผู้ชมให้บรรลุเป้าหมายของการณรงค์ เนื้อหาที่มีประสิทธิภาพจะจับความสนใจของผู้ฟังผู้ชมเป้าหมายได้ ง่ายที่จะทำความเข้าใจและจำได้ และไม่ต้องการคำอธิบายอื่นใด ในการณรงค์บางครั้ง เนื้อหาที่แตกต่างกันจะได้รับการตกแต่งให้เหมาะสมตามกลุ่มเป้าหมาย ในขณะที่บางการณรงค์ ข้อความเดียวอาจใช้ซ้ำหลาย ๆ ครั้ง ตลอดการณรงค์นั้น ๆ

ทั้งนี้ การออกแบบข้อความการณรงค์ มีความสำคัญที่จะสร้างการมีส่วนร่วม และมีผลต่อการมองเห็นและมุมมองของกลุ่มเป้าหมาย การร่างข้อความควรมีการทดลองเบื้องต้นกับคนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการณรงค์ เพื่อความคิดเห็นที่ไม่มีอคติ จะส่งผลให้การสื่อสารเพื่อการณรงค์ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women)

จะเห็นได้ว่า เมื่อผู้ทำการสื่อสารเพื่อการณรงค์ในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อชุมชนแล้ว การจะทำการณรงค์จะสามารถทำได้อย่างเข้าใจและบรรลุผลได้ง่ายขึ้น

7. บทสรุป

การใช้การสื่อสารเพื่อการณรงค์ให้เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มคนในชุมชน ซึ่งมีความซับซ้อนทางชาติพันธุ์ ความคิด พฤติกรรมนั้น ผู้สื่อสารหรือผู้ทำการณรงค์จะต้องสามารถใช้การโน้มน้าวใจสร้างความน่าเชื่อถือ เชื่อใจ ความคิดคล้อยตาม และการประพาดตามของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ จะต้องเข้าใจบทบาทและลักษณะของการสื่อสารเพื่อการณรงค์ ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจลักษณะของชุมชนและสื่อชุมชน รวมถึงการวิเคราะห์สถานการณ์ของ

กลุ่มเป้าหมายและสภาพแวดล้อม มีการเตรียมความพร้อมการดำเนินการตามแผน และปฏิบัติตามแผนที่ประกอบด้วยกลยุทธ์และกลวิธีที่ชัดเจนขึ้นอยู่กับบริบทของกลุ่มเป้าหมายและชุมชน ตลอดจนมีการประเมินผลการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ทุกครั้ง เพื่อประเมินความสำเร็จและเป็นข้อมูลให้การดำเนินการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ในครั้งต่อไป

บรรณานุกรม

- เกศินี จุฑาวิจิตร. (2548). *การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- ดวงพร คำคุณวัฒน์ และคณะ. *บทสังเคราะห์รายงานวิจัยการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม*. กรุงเทพฯ : หจก.สหพัฒนาไพศาล. ม.ป.ป..
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2551). *การสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรวรรณ ปิลาธนโอวาท. (2552). *การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรดี สะสมบัติ และปาริชาติ สถาปิตานนท์. (พฤษภาคม-สิงหาคม 2550) “กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยน้ำนมมารดาของกลุ่มนมแม่”. *วารสารนิเทศศาสตร์*. 25(2), : 44.

การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

CURRICULUM DEVELOPMENT FOR TEACHER STUDENTS' LEARNING
MANAGEMENT TO ENHANCE CRITICAL AND READING SKILLS
USING TASK - BASED LEARNING AND COACHING APPROACH

ณัฐกิตติ์ นาทา* มีชัย เอี่ยมจินดา* นรินทร์ สังข์รักษา* ภัทร์ธีรา เทียนเพิ่มพูล*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาหลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช 3) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช 4) เพื่อศึกษาความสามารถด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช ก่อนเรียนและหลังเรียน 5) เพื่อประเมินและปรับปรุงหลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 28 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 233 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรและคู่มือฝึกอบรม แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด TBL แบบวัดความรู้ความเข้าใจ

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน กลุ่มการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* สาขาวิชาการสอนภาษาต่างประเทศ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ แบบวัดความสามารถด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ แบบประเมินความสามารถการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบประเมินความสามารถการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที่ t-test dependent และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจากการวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มย่อยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยพัฒนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประกอบไปด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อและอุปกรณ์ และการวัดและประเมินผล มีกระบวนการอบรมชื่อว่า SBADF ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เร้าความสนใจ (Stimulation) ขั้นที่ 2 ระดมพลังสมอง (Brain Storming) ขั้นที่ 3 ปฏิบัติงาน (Action) ขั้นที่ 4 สรุปและอภิปราย (Discussion) และขั้นที่ 5 สะท้อนผล (Reflection)

2. หลักสูตรฝึกอบรมฉบับร่างมีความสอดคล้องในภาพรวม ได้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.60$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.43) มีความสอดคล้องระดับมากที่สุด และหลักสูตรฝึกอบรมฉบับร่างมีความเหมาะสมในภาพรวม ได้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.65$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.47) มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ทักษะการอ่าน...สะพานสู่ความสำเร็จ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ทักษะการคิด...พิชิตเป้าหมาย หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 Task - based learning : แนวคิดมุ่งเน้นปฏิบัติงาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี...นำทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

3. การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ภาพรวมทุกโรงเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.48$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.72) แสดงว่ามีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ระดับมาก ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาพรวมทุกโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.58$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. = 0.26) แสดงว่ามีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ระดับมากที่สุด

4. การประเมินหลักสูตรพบว่า เป็นหลักสูตรที่ช่วยพัฒนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้สูงขึ้น ตอบสนองความต้องการผู้อบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้อบรมแสดงความคิดเห็น

5. ความสามารถด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : แนวคิดเน้นภาระงาน, กระบวนการโค้ช, ทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์

ABSTRACT

This research aimed to 1) to study general information and requirements of developing course and manual of training and developing ability of learning management of student teacher and to reinforce critical reading skill and critical thinking of students; the Task Based Learning and Coaching Approach were applied. 2) To design and develop course and manual of training and developing ability of learning management of student teacher and reinforce critical reading skill and critical thinking of students; the Task Based Learning and Coaching Approach were applied. 3) to test to use the course and manual of training and developing ability of learning management of student teacher and reinforce critical reading skill and critical thinking of students; the Task Based Learning and Coaching Approach were applied. 4) to evaluate and improve course and manual of training and developing ability of learning management of student teacher and reinforce critical reading skill and critical thinking of students; the Task Based Learning and Coaching Approach were applied. 5) to study ability of critical reading skill and critical thinking of students; the Task Based Learning and Coaching Approach were applied.

The samples in training are 5th year student teacher of Thai teaching program, Faculty of Education, Silapakorn University 28 persons. The samples that follow coaching were 5th year student teacher of Thai teaching program, Faculty of Education, Silapakorn University 6 persons from purposive sampling process. The student in Mattayom 2 who are learning in 2nd semester, academic year 2016 for 233 persons; the purposive sampling process was used. The tools which were used in this research were courses and manual of training, learning management plan of TBL concept, measurement of understanding about learning management, measurement of critical reading and critical thinking, evaluation of ability of writing plan of learning management and evaluation of learning management.

The quantitative information was analyzed by using mean (\bar{x}) and standard deviation (S.D). The t-test dependent was done. The qualitative information was analyzed by content analysis.

The result of research were as following

1. The analysis of general information and requirement from analyzing document, interview and small group discussion was found that training courses were really necessary to develop student teacher. It consisted of principle,

objective, content, activity, media and equipment and measurement and evaluation.

2. Draft training course conformed to overall and got mean (\bar{x}) at 4.60 and standard deviation (S.D.) was 0.43 and had most accordance. The draft training course was suitable to overall and had mean (\bar{x}) at 4.65 and standard deviation (S.D.) was 0.47 and was most suitable. It consisted of 4 modules which were 1st module : reading skill... the bridge to success, 2nd module : thinking skill...reach the goal, 3rd module: Task Based Learning...concept which focused on operation and 4th module : good learning management plan....leads theory to practice

3. Testing the training course was found that student teacher had post training of knowledge and understanding about learning management better than pre training with statistical significance at .05. The ability of writing learning management plan and overall of every school with mean (\bar{x}) at 4.48, standard deviation (S.D.) was 0.72. Therefore, it showed the ability of writing learning management was much level. The ability of learning management of every school had mean (\bar{x}) at 4.58 standard deviation (S.D.) was 0.26. Therefore, it showed the ability of learning management was much level

4. The evaluation of course was found that it helped to develop student teacher to have higher ability of learning management and served the requirement of people who need to get training in both theory and practice session. There were exchanging knowledge and provide opportunity for people to show their opinion.

5. The ability of critical reading skill and critical thinking skill of student with Task Based Learning and Coaching Approach of post learning was higher than pre learning with statistical significance at .05.

Keywords : Task Based Learning, Coaching Approach, Critical Reading Skill And Critical Thinking.

1. บทนำ

การอ่านเชิงวิเคราะห์หรือการอ่านวินิจฉัยสาร นับเป็นการอ่านประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับผู้อ่าน เพราะ การอ่านเชิงวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้อ่านแยกแยะองค์ประกอบต่างๆ จากการอ่านได้ ช่วยให้ผู้อ่านสามารถวิเคราะห์เจตนา น้ำเสียง อารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนได้ ทั้งนี้การอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นการอ่านที่ฝึกให้ผู้อ่านรู้จักใช้ความคิด สติปัญญาและความรอบรู้ต่อสิ่งที่ได้อ่าน การฝึกแสดงความคิดเห็นจะช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวางและเป็นการเพิ่มพูนความรู้

ความสามารถในการใช้ทักษะทางปัญญาเพื่อแสดงออกมาเป็นความคิดเห็นของตนเองการถ่ายทอดความคิดเห็นของตนเองออกมาได้จำเป็นต้องแสวงหาความรู้ต่าง ๆ นำมาเปรียบเทียบและนำมาวิเคราะห์เพื่อถ่ายทอดออกมาเป็นความคิดเห็นและนำไปพัฒนาความสามารถของตนเองและประสบความสำเร็จในการทำงานและชีวิตครอบครัว (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2549) นอกจากนี้ทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์จะมีความสำคัญดังกล่าวแล้ว ทักษะการคิดวิเคราะห์ก็จำเป็นที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการคิดวิเคราะห์เป็นความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อย ๆ ของเหตุการณ์ เรื่องราวหรือเนื้อเรื่องต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีจุดมุ่งหมายหรือความประสงค์ สิ่งใด และส่วนย่อย ๆ ที่สำคัญนั้นแต่ละเหตุการณ์เกี่ยวพันกันอย่างไรบ้าง และเกี่ยวพันกันโดยอาศัยหลักการใด (สุวิทย์ มูลคำ, 2547) ลักษณะของการคิดวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ การวิเคราะห์ความสำคัญ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการวิเคราะห์หลักการ (Bloom, Benjamin A., 1956)

แม้ว่าการอ่านเชิงวิเคราะห์และการคิดวิเคราะห์ จะมีความสำคัญดังกล่าวข้างต้นแต่ปัจจุบันยังพบว่านักเรียนไทยยังมีคุณภาพในด้านนี้ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ผลของการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมพื้นฐาน (Ordinary National Education Test: O-NET) ประจำปีการศึกษา 2558 ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รายวิชาภาษาไทยพบว่า มีค่าเฉลี่ยที่ระดับ 49.33 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยที่ระดับ 42.64 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยที่ระดับ 49.36 ซึ่งเป็นคะแนนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 50 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2559)

การเรียนการสอนตามแนวคิด Task Based Learning (TBL) คือวิธีการเรียนการสอนที่มุ่งการปฏิบัติงานเป็นหัวใจสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจึงเป็นชุดกิจกรรมปฏิบัติงานเพื่อการสื่อสารและสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (Willis, J, 1996) โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีเน้นปฏิบัติงาน (Task Based Learning) เป็นการเรียนรู้ โดยใช้ปฏิบัติงานเป็นสื่อกลาง ผู้เรียนต้องเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติงาน โดยแต่ละขั้นตอนการจัดกิจกรรมจะช่วยจูงใจ ทำทนายผู้เรียนให้ปฏิบัติงานจนบรรลุเป็นชิ้นงาน ขณะปฏิบัติงานผู้เรียนได้ใช้ภาษาอย่างอิสระและเน้นเรื่องความหมายมากกว่าความถูกต้อง การปฏิบัติงานนี้จะช่วยให้ผู้เรียนทำงานเป็นระบบ รู้วิธีแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดชิ้นงานในการปฏิบัติงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด Task Based Learning (TBL) จึงเป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาในการพัฒนางานของตนเองผ่านขั้นตอนต่าง ๆ 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1. ขั้นเตรียมปฏิบัติงาน (Pre - task) 2. ขั้นปฏิบัติงาน (Task) แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนย่อยดังนี้ 2.1) ขั้นปฏิบัติงาน (Task stage) 2.2) ขั้นวางแผนปฏิบัติ (Planning stage) 2.3) ขั้นรายงาน (Report stage) และขั้นตอนที่ 3. ขั้นหลังการปฏิบัติงาน (Language focus) แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนย่อยดังนี้ 3.1) ขั้นวิเคราะห์ภาษา (Language Analysis) 3.2) ขั้นฝึกหัดการใช้ภาษา (Practice) 3.3) ขั้นติดตามผล (Follow -up) โดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ตามประเภท 4 ประเภท ได้แก่ 1. การเปรียบเทียบ (Comparing) 2.การแก้ปัญหา (Problem solving) 3.การร่วม

แลกเปลี่ยนประสบการณ์ส่วนตัว (Sharing personal experiences) 4. การสร้างสรรค์ (Creative task) ขั้นตอนดังกล่าวนี้ ครูจะต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ในแต่ละขั้นตอน การจัดกิจกรรมตามแนวคิดนี้มุ่งให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจะเป็นการฝึกฝนทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ควบคู่กันไป

อย่างไรก็ตามแม้ว่าแนวคิด Task Based Learning จะสามารถพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ได้ แต่หากครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการเอาใจใส่ หรือไม่เข้าใจกระบวนการในการสอนย่อมส่งผลให้ไม่เกิดทักษะดังกล่าวได้ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู วิชาเอกภาษาไทย ชั้นปีที่ 5 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นนักศึกษาที่ได้รับการสอนจากคณาจารย์หลายท่านทั้งด้านภาษาไทยโดยตรงและด้านการจัดการเรียนรู้ มีการสังเกตการสอนตามโรงเรียนขณะเรียนรายวิชา และยังได้ฝึกประสบการณ์การสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 นอกจากนี้ ยังได้รับการนิเทศจากอาจารย์นิเทศและครูพี่เลี้ยงมาเป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามแม้ว่านักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูกลุ่มดังกล่าวจะมีคุณลักษณะที่ว่ามาแล้วนั้น แต่จากการวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษา พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ส่วนมากจะมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้ความจำ และความเข้าใจเป็นหลัก

นอกจากนี้จากการนิเทศพบว่า นักศึกษายังไม่ได้นำเทคนิค วิธีสอนใหม่ ๆ มาใช้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ ในตรงนี้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอาจต้องการพัฒนาตนเองด้วยการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับการสัมภาษณ์คณาจารย์ อาจารย์พี่เลี้ยง/ครูพี่เลี้ยง และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ที่มองในทางเดียวกันว่าต้องมีการพัฒนาหรือฝึกอบรมเฉพาะเพื่อที่จะนำความรู้จากการอบรมไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเองและนำความรู้ไปพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนต่อไปเพราะการอบรมเปรียบเสมือนการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ ตลอดจนเจตคติที่ดีในการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการอบรมจะสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ กระบวนการ และเจตคติที่ดีต่อผู้เข้ารับการอบรมได้ อีกทั้งผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำผลจากการอบรมไปใช้ในการพัฒนางานของตนเองได้ แต่หากการอบรมไม่ต่อเนื่องหรือไม่ได้มีการติดตามการโค้ชก็ย่อมส่งผลให้การอบรมนั้นไม่ประสบความสำเร็จมากสอดคล้องกับคำกล่าวของ กระบวนการ Coaching Approach ซึ่งเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่ช่วยพัฒนาบุคลากรให้นำความรู้จากการฝึกอบรมต่าง ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง (วัชรวิภา เลาเรียนดี, 2556) ซึ่งการพัฒนาวิชาชีพมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครูทุกระดับความรู้ ประสบการณ์หรือความเชี่ยวชาญ บุคลากรทางการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ผู้ทำหน้าที่นิเทศ ซึ่งประกอบด้วย ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร เนื้อหาสาระวิชา การสอน การวิจัย และเทคโนโลยีต่างๆ รวมทั้งผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่โค้ช (Coach) ผู้ดูแลให้คำปรึกษา (Mentor) ฯลฯ เพราะการพัฒนาในวิชาชีพของบุคลากรต่างๆ ดังกล่าวนี้อาจส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษาอย่างต่อเนื่อง จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่พัฒนาความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชา การสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยเป็นการพัฒนาหลักสูตร และคู่มืออบรมให้แก่ นักศึกษากลุ่มดังกล่าว มีความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อจะได้นำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนต่อไป โดยผู้วิจัยได้อบรมความรู้เกี่ยวกับแนวคิด Task Based Learning (TBL) จากนั้นให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างนำไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการโค้ช (Coaching Approach) มาเป็นกระบวนการช่วยพัฒนา ประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 5

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

2.2 เพื่อออกแบบและพัฒนาหลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

2.3 เพื่อทดลองใช้หลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

2.4 เพื่อศึกษาความสามารถด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.5 เพื่อประเมินและปรับปรุงหลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชา การสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรที่กำลังฝึกประสบการณ์

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 28 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ระยะเวลาที่ 1 การจัดอบรม (Training) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่กำลังฝึกประสบการณ์สอน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 28 คนระยะเวลาที่ 2 การติดตามการโค้ช (Coaching Approach) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่กำลังฝึกประสบการณ์สอน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 6 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาที่เข้าร่วมการอบรมการพัฒนาความสามารถ ด้านการจัดการเรียนรู้ของ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของ นักเรียน โดยใช้โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช และเป็นนักศึกษาที่อยู่ในการนิเทศ ของผู้วิจัย ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มตัวอย่างที่นักศึกษาฝึก ประสบการณ์วิชาชีพ ชั้นปีที่ 5 นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช ได้แก่ นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ภาคเรียน ที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 233 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีด้วยกัน 2 ตัวแปร คือ

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

1) หลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ และทักษะการคิด วิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

2.2 ตัวแปรตาม คือ

1) ความสามารถการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครูหลังการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

2) ความสามารถด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการ (Need Analysis : R₁) เป็นขั้นตอนที่ได้มีการวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ผลการวิจัย สทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และสัมภาษณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสังเคราะห์เพื่อไปสู่ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D₁) เป็นขั้นตอนที่ได้จากการนำผลในขั้นตอนที่ 1 มาออกแบบและพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร (Implementation : R₂) เป็นการทดลอง

ใช้หลักสูตร ชั้นนี้เป็นการนำหลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ขั้นตอนที่ 4 การประเมินคุณภาพหลักสูตร (Evaluation : D₂) เป็นขั้นตอนการหาคุณภาพของหลักสูตรและคู่มืออบรม โดยมีแบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest - Posttest Design) มาเป็นแบบแผนในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น จากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยเก็บข้อมูลเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การจัดอบรม (Training) ระยะที่ 2 การติดตามการโค้ช (Coaching Approach) เพื่อสรุปผลการวิจัยดังนี้

5. ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม จากการวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มย่อยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยพัฒนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ตรงกับแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพที่มุ่งเน้นการให้บุคลากรต้องได้รับการพัฒนาโดยการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้หลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อและอุปกรณ์ และการวัดและประเมินผล

2. หลักสูตรฝึกอบรมฉบับร่างมีความสอดคล้องในภาพรวม ได้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) คือ 4.60 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คือ 0.43 มีความสอดคล้องระดับมากที่สุด และหลักสูตรฝึกอบรมฉบับร่างมีความเหมาะสมในภาพรวม ได้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) คือ 4.65 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คือ 0.47 มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ทักษะการอ่าน...สะพานสู่ความสำเร็จ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ทักษะการคิด..พิชิตเป้าหมาย หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 Task Based Learning : แนวคิดมุ่งเน้นปฏิบัติงาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี...นำทฤษฎีสู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรตามทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler,1949) เซย์เลอร์, อเล็กซานเดอร์และเลวิส (Saylor, Alexander and Lewis,1981)

3. การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม แสดงผลตามตารางต่อไปนี้ ตารางที่ 1 ผลการแสดงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้	จำนวน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	df	p
ก่อนเรียน	28	40	21.64	2.86	-18.87	27	.00
หลังเรียน	28	40	32.79	2.11			

จากตารางที่ 1 แสดงความสามารถการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ครู ชั้นปีที่ 5 หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้ก่อนอบรมมีคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) คือ 21.64 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คือ 2.86 เมื่อรับการฝึกอบรมการพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 5 เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้ Task Based Learning และ Coaching Approach พบว่าความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษา ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย สูงขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ย เฉลี่ย (\bar{x}) คือ 32.79 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คือ 2.11

นอกจากนี้ในด้านของความสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้ภาพรวมทุกโรงเรียนมีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) คือ 4.48 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คือ 0.72 แสดงว่ามีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ระดับมาก และด้านความสามารถการจัดการเรียนรู้ภาพรวมทุกโรงเรียนพบว่า มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) คือ 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คือ 0.26 แสดงว่ามีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ระดับมากที่สุด

1. การประเมินหลักสูตรพบว่า เป็นหลักสูตรที่ช่วยพัฒนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้สูงขึ้น ตอบสนองความต้องการผู้อบรม มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้อบรมแสดงความคิดเห็น และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากคณาจารย์ อาจารย์พี่เลี้ยง นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู พบว่าส่วนมากกล่าวเป็นทำนองเดียวกันว่า เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษา และเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน มีกิจกรรมที่หลากหลาย ตอบวัตถุประสงค์ของการจัดอบรม และยังสามารถนำไปใช้ได้จริง ตลอดจนสามารถนำไปขยายผลการจัดอบรมให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ อีกด้วย

2. ความสามารถด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิด ที่เรียนโดยใช้ Task – based learning ของ Willis (1996) และใช้กระบวนการโค้ช Coaching Approach เพื่อติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยแสดงผลได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการแสดงความสามารถด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

คะแนนความสามารถด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์	จำนวน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t	df	p
ก่อนเรียน	233	20	7.55	2.33	-31.79	232	.000
หลังเรียน	233	20	13.91	2.40			

จากตารางที่ 2 ความสามารถด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้ก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) คือ 7.55 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คือ 2.33 เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ Task Based Learning และ Coaching Approach พบว่าความสามารถด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สูงขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) คือ 13.91 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คือ 2.40

6. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรฝึกอบรมสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนให้เพิ่มมากขึ้น โดยผู้วิจัยได้อภิปรายผลดังนี้

ผลการพัฒนาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมซึ่งได้เก็บข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ตำรา เอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์คณาจารย์สาขาวิชาการสอนภาษาไทย อาจารย์พี่เลี้ยง/ครูพี่เลี้ยง และสนทนากลุ่มย่อยนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ทั้งนี้จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า ไม่ว่าจะป็นเอกสารหรือสัมภาษณ์บุคคลทุกคนเห็นเป็นแนวทางเดียวกันว่ามีความต้องการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้มีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่จะทำให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีความรู้ความสามารถเพิ่มมากขึ้นสอดคล้องกับสมหวัง มหาวัง (2554) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความเหมาะสมประกอบด้วย สภาพปัญหาและความจำเป็น หลักการ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร

แนวการจัดการกิจกรรมการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม การวัดและประเมินผลและเกณฑ์การผ่านหลักสูตรฝึกอบรม

2. ผลการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพรูเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรพบว่า หลักสูตรฝึกอบรม มีองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วน ได้แก่ หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สารการเรียนรู้ประจำหน่วย โครงสร้างหลักสูตร กระบวนการฝึกอบรม กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลหลักสูตร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการหลักสูตรที่เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวจะต้องกำหนดไว้ให้ตอบสนองผู้เข้ารับการอบรมและจุดประสงค์ของการอบรมในครั้งนี้ สอดคล้องกับพีระพรรณ ทองศูนย์ (2556) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า 1) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นจากการสัมภาษณ์บุคคลและการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรอบรมครูพบว่าหลักสูตรประกอบด้วยวิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผลการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ โครงสร้างเวลาเรียน การวัดและประเมินผล คำอธิบายรายวิชา เพื่อให้ครูนำไปออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพรูเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

3.1 ผลทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพรูชั้นปีที่ 5 หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ออกแบบหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการกิจกรรมการฝึกอบรมที่ชัดเจน กล่าวคือ กำหนดหน่วยการเรียนรู้ตามลำดับยากง่ายของการฝึกอบรม เรียงลำดับช่วงเวลาอย่างชัดเจน อีกทั้งยังผ่านการทดลอง (Try Out) ก่อนที่จะนำหน่วยการเรียนรู้ขึ้นมาใช้จริง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน และออกแบบการจัดการกิจกรรมการฝึกอบรมที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์งานที่ทำตลอดจนกำหนดสื่อและอุปกรณ์ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมกำหนดทิศทางของการประเมินตนเองอีกด้วย สอดคล้องกับ สุมน ไวยบุญญา (2557) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษาครูที่ส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งพบว่า 1) นักศึกษามีด้านความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรก่อนและหลังด้วยการวิเคราะห์สถิติ The Mann-Whitney U Test ได้ค่า = 2.33 ซึ่งมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักศึกษามีความสามารถในการจัด

ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับเด็กปฐมวัยด้านการเขียนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก

3.2 ผลทดสอบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทุกโรงเรียน พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้เรียนได้รับการจัดกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติและฝึกให้เกิดกระบวนการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์จากสื่อต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นบทความ เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ และวรรณคดีและวรรณกรรม นอกจากนี้ก่อนที่จะนำเข้าสู่บทเรียนนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 5 ที่เป็นกลุ่มทดลองก็ได้ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์จากสื่อต่าง ๆ เช่น วิดีทัศน์ รูปภาพ เรื่องเล่า ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นกระบวนการฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ไปในตัว สอดคล้องกับเพ็ญประภา มีเพียร (2557) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นภาระงาน เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นภาระงานเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 ผลการประเมินความสามารถการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 5 วิชาเอกภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรภาพรวมทุกโรงเรียน พบว่ามีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้รับการจัดการโค้ช (Coaching Approach) ซึ่งผู้วิจัยได้คอยให้คำแนะนำต่าง ๆ แก่ นักศึกษาที่ได้รับการโค้ช ไม่ว่าจะเป็นการออกแบบชิ้นงาน การจัดกิจกรรม เวลาในการจัดกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ที่ทำ ตลอดจนการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง นอกจากนี้ยังมีการร่วมกันสะท้อนผลจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวว่ามีข้อบกพร่องหรือข้อควรพัฒนาอย่างไร ทั้งนี้แผนการจัดต่อไปจะได้มีความราบรื่นหรือมีข้อบกพร่องน้อยที่สุด สอดคล้องกับ ธัญพร ชื่นกลิ่น (2553 : 249) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการโค้ชเพื่อพัฒนาสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ของอาจารย์พยาบาลที่ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สรุปผลการวิจัยว่าสมรรถนะการโค้ชก่อนและหลังการทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้และความสามารถในการโค้ชก่อนและหลังการทดลอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การประเมินความสามารถในการโค้ชระหว่างการทดลอง พบว่า คะแนนความสามารถในการโค้ชมีการพัฒนาจากผลการประเมินครั้งที่ 1 อยู่ในระดับสูงไปสู่ระดับสูงมาก

3.4 ผลการประเมินความสามารถด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 5 โดยผลการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ภาพรวมทุกโรงเรียนพบว่ามีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการอบรมขึ้นมา โดยกำหนดกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้เกี่ยวกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ครบถ้วน ตลอดจนได้ฝึกปฏิบัติในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและ

กัน มีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์ในการเขียนแผน นอกจากนี้ยังให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทดลองแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตัวเองเขียนขึ้น ซึ่งเป็นการแสดงบทบาทสมมติโดยจำลองให้เพื่อนเป็นนักเรียนและทดลองเรียนแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว สอดคล้องกับ ชื่น ธัญพร ชื่นกลิ่น (2553 : 249) ที่ผลวิจัยพบว่า การประเมินความสามารถและแผนการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์พยาบาลที่ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล ระหว่างการทดลอง พบว่าคะแนนความสามารถในการจัดการเรียนรู้มีการพัฒนาจากผลการประเมินครั้งที่ 1 อยู่ในระดับสูงไปสู่ระดับสูงมากในการประเมินครั้งที่ 2 และคะแนนแผนการจัดการเรียนรู้โดยรวม มีการพัฒนา ระดับความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้จากระดับดีในครั้งที่ 1 ไปสู่ระดับดีมาก ในครั้งที่ 2

4. ผลการประเมินหลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช

จากการสะท้อนผลเกี่ยวกับหลักสูตรซึ่งสะท้อนผลจากนักศึกษาฝึกประสบการณ์

วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อาจารย์พี่เลี้ยง/ครูพี่เลี้ยง และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช มีความสอดคล้องเหมาะสม สามารถพัฒนาความสามารถการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ อีกทั้งยังเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วม มีการอบรมทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ กิจกรรมตอบสนองความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม ทำให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์ที่เข้ารับการอบรมนั้นนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญยังได้กล่าวถึงหลักสูตรฝึกอบรมว่า หลักสูตรมีหลักการ จุดมุ่งหมายที่ชัดเจน กิจกรรมหลากหลาย มุ่งพัฒนาให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้ด้วยวิธีปฏิบัตินอกจากฟังบรรยาย จึงสามารถนำไปใช้ในการจัดอบรมนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และครูประจำการได้ สอดคล้องกับนรินทร์ สังข์รักษา , เฉลียว บุรีภักดี และสุมาลี พงศ์ติยะไพบูลย์ (2556) ที่ได้ศึกษาผลการประเมินโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง Coaching and Mentoring ผลปรากฏว่าในภาพรวมสำหรับคณะกรรมการบริหารโครงการโดยภาพรวมมีคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด

7. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ผู้วิจัยได้เสนอแนะผลการวิจัย ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม โดยผู้เข้ารับการอบรมได้แสดงความคิดเห็นว่าเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับการ

อบรมนำไปใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อจะมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมใด ๆ ผู้พัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการสอบถาม สัมภาษณ์ สทนากลุ่มย่อย หรือการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้ความเข้าใจจากการอบรมไปใช้ต่อไป

2. จากผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน โดยใช้การเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช เป็นหลักสูตรที่ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ มีองค์ประกอบของหลักสูตรถูกต้องครบถ้วน มีกระบวนการที่เป็นระบบ สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ ดังนั้นเมื่อนำหลักสูตรไปใช้จะต้องศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตรและกระบวนการของหลักสูตรเป็นอย่างดี โดยจะต้องมีการเตรียมสื่อ อุปกรณ์ เอกสารให้ครบถ้วน ทั้งนี้เนื่องจากหากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปอาจทำให้การฝึกอบรมตามหลักสูตรนั้นไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

3. จากผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่นำไปทดลองใช้นั้นสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้เพิ่มขึ้นได้ แต่ทั้งนี้พบว่ากิจกรรมการอบรมบางกิจกรรมนั้นนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่สามารถทำเสร็จตามกำหนดระยะเวลาได้ อีกทั้งภาระงานบางชิ้น เช่น การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Task - based learning นักศึกษายังไม่คุ้นเคยอาจใช้เวลานานมากกว่าปกติ ดังนั้นต้องมีการวางแผนการจัดอบรมในหน่วยดังกล่าวเป็นอย่างดี ทั้งสื่อประกอบ ระยะเวลา และตัวอย่างการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. หลักสูตรฝึกอบรม สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้นควรมีการศึกษาวจัยเพื่อนำหลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าวไปใช้ในการฝึกอบรมครูประจำการทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2. แนวคิด Task - based learning สามารถพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้ ทั้งนี้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงาน สามารถสร้างชิ้นงานอย่างสร้างสรรค์ ได้ ดังนั้นควรนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการพัฒนาทักษะการอ่านทางภาษาไทยกับทักษะอื่น ๆ ควบคู่กันไปได้แก่ ทักษะการฟัง ดู พูด และเขียน

3. ควรมีการประยุกต์ใช้แนวคิด Task - based learning ร่วมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน Project - based learning ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาชิ้นงานสู่โครงงานต่อไป

4. ควรมีการศึกษาคความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นภาระงานและการโค้ช ทั้งนี้จะได้นำความคิดเห็นดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนากิจกรรมต่อไป

บรรณานุกรม

- ธัญพร ชื่นกลิ่น. (2553). การพัฒนารูปแบบการโค้ชเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์พยาบาลที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นรินทร์ สังข์รักษา. เฉลียว บุรีภักดี และสุมาลี พงศ์ติยะไพบูลย์. (2556). ประเมินผลและถอดบทเรียนโครงการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการสร้างระบบพี่เลี้ยง. เพชรบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10.
- พีระพรรณ ทองศูนย์. (2556). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาหลักสูตรการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานใต้ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เพ็ญประภา มีเพียร. (2557). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นภาระงานเพื่อ พัฒนาทักษะ การเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน)*. อุบลราชธานี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- วัชรา เล่าเรียนดี. (2556). *ศาสตร์การนิเทศการสอนและการโค้ช การพัฒนาวิชาชีพ : ทฤษฎี กลยุทธ์สู่การปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 12 ฉบับปรับปรุง. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมหวัง มหาวัง. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2549). *เอกสารแนวทางการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนการสอน ตามเจตนารมณ์กระทรวงศึกษาธิการ “2549 ปีแห่งการปฏิรูปการเรียนการสอน” แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สุมน ไวยบุญญา. (2557). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสมรรถนะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษาครุที่ส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับเด็กปฐมวัย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : ดวงกลมสมัย.
- Bloom, Benjamin A. (1956). *Taxonomy of Education Objective Handbook I : Cognitive Domain*. New York : David Mc Kay Company.
- Marzano, Robert J. (2001). *Designing A New Taxonomy of Educational Objectives*. California :Corwin Press, Inc.
- Willis, J. (1996). *A framework for task-based learning*. London: Longman.

Saylor Galen J., (1981). Alexander, William M., and Arther J Lewis. *Curriculum Planning for Better Teaching and Learning*. 4th ed. New York: Holt Rinchart and Winston,

การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา THE ASSET MANAGEMENT OF BUDDHISM

พระอุดมสิทธินายก* อนุวัต กระจ่าง** พระมหากฤษณา กิตติโสภโณ*** ประเสริฐ ธิลา****

บทคัดย่อ

การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา เป็นวิธีการบริหารทรัพย์สินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่วัด ชุมชน และสังคมโดยรวม ทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ศาสนสมบัติกลาง 2) ศาสนสมบัติของวัด สำหรับศาสนสมบัติกลาง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีอำนาจในการบริหารจัดการและเป็นเจ้าของแห่งศาสนสมบัติกลางด้วย ส่วนศาสนสมบัติของวัด เจ้าอาวาสมีอำนาจสูงสุดในการบริหารจัดการ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎกระทรวง การบริหารจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาที่ชอบธรรมจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาชั่วกาลนาน

คำสำคัญ : การจัดการ, ทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The asset management of Buddhism was the approach of maximum benefit for monastery, community and society. The assets of Buddhism were 1) central religious assets and 2) religious assets of monastery. National Office of Buddhism has the authority to manage and own central religious. The abbot has the authority to manage the religious assets of monastery according to the Sangha Act and ministerial regulations. The justified asset management of Buddhism was a factor affecting prosperity of Buddhism eternally.

Keywords: Management, Asset of Buddhism

* หลักสูตรบัณฑิตศึกษา (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

**** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. บทนำ

การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการศึกษา เสนอแนะในการวางระบบ กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติการจัด ประโยชน์ศาสนสมบัติให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดูแล รักษาและจัดการเกี่ยวกับนิติ กรรมและสัญญา การจัดประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง รวมถึงการดูแล แนะนำ และให้ความ ช่วยเหลือในการจัดการศาสนสมบัติของวัดที่มีพระสงฆ์ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์ ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือ ที่ได้รับมอบหมาย แบ่งงานภายใน เป็น 2 งาน คือ 1) งานจัดการศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง 2) งานจัดการศาสนสมบัติวัด (สำนักงานศาสน สมบัติ,2559)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาจะถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนใหญ่ ๆ คือ ศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง อีกส่วนหนึ่งคือ ศาสนสมบัติของวัด งานด้านการจัดการศาสนสมบัติ กลางและวัดร้าง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลโดยตรง ส่วนศาสน สมบัติของวัดเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลบริหารจัดการโดยการกำกับของสำนักงานพระพุทธศาสนา โดยที่ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้บริหารวัด มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 และตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ.2511) ดังนั้นการบริหารจัดการศาสน สมบัติหรือทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาในส่วนของศาสนสมบัติของวัด จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส ในวัดนั้น ๆ โดยตรง ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อความเจริญรุ่งเรือง ของพระพุทธศาสนา เพราะการบริหารจัดการศาสนวัตถุให้เจริญขึ้น โดยผ่านระบบบริหารจัดการที่ ดีย่อมบ่งบอกถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นนามธรรม กล่าวคือ ความ เจริญทางรูปธรรมแสดงให้เห็นถึงความเจริญของนามธรรม ดังนั้นพระสังฆาธิการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าอาวาส จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ด้านการจัดการศาสนสมบัติ และเข้าใจในกฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี จึงจะสามารถจัดการทรัพย์สินของ พระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบกาลนาน

2. กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์สิน

ในเบื้องต้นนี้จำเป็นต้องทราบความหมายของทรัพย์สินและทรัพย์สินก่อน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ สิทธิและประเภทของทรัพย์สิน โดยที่ทรัพย์สินและทรัพย์สินมีนิยามดังต่อไปนี้

1. ความหมายของทรัพย์สินและทรัพย์สิน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 117 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุ มีรูปร่าง”

ทรัพย์สินจึงมีความหมายถึง วัตถุที่มีรูปร่างซึ่งได้แก่ สิ่งที่มีมองเห็นได้ด้วยตา และสามารถ สัมผัสได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 138 บัญญัติว่า

“ทรัพย์สิน หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์สิน และวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคา และอาจถือเอา ได้”

คำว่า “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” ในความหมายของบุคคลธรรมดากับความหมายในทางกฎหมายมีความแตกต่างกัน ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่จะต้องใช้กฎหมายบังคับแล้วจะต้องมีความหมายตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 137 และมาตรา 138 เท่านั้น

การค้นหาคำความหมายที่แท้จริงของคำว่า “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอ่านมาตราทั้ง 2 ประกอบกัน เนื่องจากในมาตรา 137 ได้บัญญัติถึงความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน” หมายความว่า วัตถุที่มีรูปร่าง แต่ในมาตรา 138 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิน” หมายความว่า “รวมทั้งทรัพย์สิน” ซึ่งเป็นความหมายที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 137 แล้ว และยังได้บัญญัติต่อไปอีกว่า “และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้”

ดังนั้น ทรัพย์สินตามมาตรา 137 ยังหมายความถึงอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ด้วย

2. ลักษณะสำคัญของทรัพย์สินและทรัพย์สิน

ทรัพย์สิน คือ วัตถุที่มีรูปร่าง ส่วนทรัพย์สิน คือ วัตถุที่มีรูปร่างก็ได้หรือไม่มีรูปร่างก็ได้

- 1) วัตถุที่มีรูปร่าง หรือ ไม่มีรูปร่างนั้นอาจมีราคาได้และต้องอาจถือเอาได้
- 2) “อาจมีราคาได้” หมายถึง คุณค่าในตัวของมันเอง และ
- 3) “อาจถือเอาได้” หมายถึง อาจเข้าถือเอาหรือเข้าห้วงกันไว้เพื่อตนเอง
- 4) “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ข้อ 1 – ข้อ 4 หากขาดข้อใดข้อหนึ่งจะเป็น “ทรัพย์สิน” และ “ทรัพย์สิน” ไม่ได้

3. บุคคลสิทธิและทรัพย์สินสิทธิ

สิทธิในทางหลักวิชาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ บุคคลสิทธิ และทรัพย์สินสิทธิ

1. บุคคลสิทธิ หมายถึง สิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นการกระทำ หรืองดเว้นการกระทำ เป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือบุคคลและเป็นสิทธิที่บังคับให้บุคคลกระทำการหรือ งดเว้นการกระทำและในลักษณะนี้ เรียกว่า สิทธิเรียกร้อง

2. ทรัพย์สินสิทธิ หมายถึง สิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน เป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สิน และเป็นสิทธิที่จะบังคับเอาแก่ตัวทรัพย์สินได้โดยตรง

4. ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างบุคคลสิทธิกับทรัพย์สินสิทธิ

1. บุคคลสิทธิเกิดขึ้นโดยอำนาจของกฎหมายหรือโดยนิติกรรม แต่ทรัพย์สินสิทธิจะเกิดขึ้นได้โดยอำนาจของกฎหมายเท่านั้น
2. วัตถุแห่งสิทธิของบุคคลสิทธิ คือ การกระทำหรืองดเว้นการกระทำ แต่ทรัพย์สินสิทธิมีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สินโดยตรง
3. บุคคลสิทธิก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลโดยเฉพาะเจาะจงเฉพาะคู่สัญญา แต่ทรัพย์สินสิทธิก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลทั่วไป
4. บุคคลสิทธิมีลักษณะที่ไม่ถาวร มีการสิ้นสุดแห่งสิทธิ ถ้ามิได้ใช้สิทธิภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายได้กำหนดเอาไว้ แต่ทรัพย์สินสิทธิมีลักษณะคงทนและถาวรและไม่สิ้นสุดไปหากไม่มีการใช้

5. ประเภทของทรัพย์สิน การแบ่งประเภทของทรัพย์สินในทางกฎหมาย ซึ่งเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการบัญญัติและในการใช้กฎหมาย ประเภทของทรัพย์สินจึงได้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. อสังหาริมทรัพย์
2. สงหาริมทรัพย์
3. ทรัพย์สินแบ่งได้
4. ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้
5. ทรัพย์สินนอกพาณิชย์

ลักทรัพย์ในทางศาสนา ตาม ปอ.มาตรา 335 ทวิ ผู้ใดลักทรัพย์ที่เป็นพระพุทธรูปหรือวัตถุในทางศาสนา ถ้าทรัพย์นั้นเป็นที่สักการบูชาของประชาชน หรือเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพระพุทธรูปหรือวัตถุดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกพันบาทถึงสองหมื่นบาท

ถ้าการกระทำผิดข้างต้นได้กระทำในวัด สำนักสงฆ์ สถานที่อันเป็นที่เคารพในศาสนา โบราณสถาน อันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน สถานที่ราชการ หรือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสามหมื่นบาท

ตัวอย่างในกรณีนี้ เช่น (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2554)

ฎีกาที่ 1142/2515

ลักพระเครื่องจากกระเป่าเสื้อเจ้าทรัพย์ แม้เหตุเกิดในวัด ก็เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ธรรมดา ตาม ป.อ. มาตรา 334 เพราะพระพุทธรูป (พระเครื่อง) นั้น ไม่อยู่ในฐานะอันเป็นที่สักการบูชาของประชาชน

ฎีกาที่ 2063/2515

ลักถ้วยเคลือบอย่างเก่าที่ฝังอยู่ที่ผนังโบสถ์ อันเป็นเพียงวัตถุเครื่องประดับอุโบสถเท่านั้น “ไม่ใช่วัตถุทางศาสนา” ซึ่งเป็นที่สักการบูชาของประชาชน ไม่ผิดมาตรา 335 ทวิ

ฎีกาที่ 1024/2518

พระพุทธรูปกับสิ่งสัมฤทธิ์ ซึ่งขุดได้และเก็บรักษาไว้เอง มีเพื่อนบ้านมาบูชา ไม่ใช่ทรัพย์สินที่สักการบูชาของประชาชนหรือสมบัติของชาติ ตาม ป.อ. มาตรา 335 ทวิ

เจ้าพนักงานกระทำการทุจริต ตาม ปอ. มาตรา 147 เจ้าพนักงานผู้ใดมีหน้าที่ ชื่อ ทำจัดการ หรือรักษาทรัพย์สินใด เบียดบังทรัพย์นั้นเป็นของตน หรือเป็นของผู้อื่นโดยทุจริต หรือโดยทุจริตยินยอมให้ผู้อื่นเอาทรัพย์สินนั้นเสีย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท (ปอ.ม.352)

กรณีตัวอย่าง

ฎีกาที่ 1958/2515

เบียดบังเอาทรัพย์ที่ตนได้มาหรือถือไว้เพื่อจัดการตามหน้าที่ ไม่ว่าทรัพย์นั้นจะเป็นของทางราชการหรือของใคร ก็มีความผิดฐานเป็นเจ้าของพนักงานยกยอกทรัพย์

ฎีกาที่ 1608/2519

พระพุทธรูป 2 องค์ เป็นสมบัติของวัดอยู่ในความดูแลของจำเลยซึ่งเป็นเจ้าอาวาส แต่บรรยายฟ้องว่า พระพุทธรูป 2 องค์อยู่ในความดูแลของไวยาวัจกร ดังนั้น หากไวยาวัจกรเป็นผู้ดูแลรักษา ก็เป็นการดูแลรักษาแทนเจ้าอาวาส เมื่อไวยาวัจกรเอาพระพุทธรูป 2 องค์ไป โดยความช่วยเหลือของเจ้าอาวาส ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีความผิดฐานยกยอกทรัพย์ด้วย และโดยที่เจ้าอาวาสเป็นเจ้าของพนักงานตามกฎหมายอาญา ดังนั้น จึงมีความผิดฐานเป็นเจ้าของพนักงานยกยอกทรัพย์

3. กฎหมายเอกชนที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวกับพระภิกษุจะรับมรดก

ปพพ. มาตรา 1622 พระภิกษุนั้น จะเรียกเอาทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้สืบทอดจากสมณเพศมาเรียกกร้องภายในกำหนดอายุความตามมาตรา 1745 แต่ภิกษุนั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้

พระภิกษุสามารถรับมรดกได้หากไม่มีการเรียกกร้อง ตัวอย่างเช่น เจ้ามรดกมีทายาท 3 คน คือ นาย ก นาย ข และพระภิกษุ ค เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายแล้ว ทายาทโดยธรรมทั้ง 3 คนนั้น ตกลงในการแบ่งมรดกกันได้ กรณีเช่นนี้ พระภิกษุ ค นั้น สามารถรับมรดกได้ตามปกติโดยไม่ต้องลาสิกขาออกมาฟ้องร้องเอาแต่ประการใด

กรณีเจ้ามรดกมีทายาทเพียงคนเดียว คือ ภิกษุ ค พระภิกษุ ค นั้น สามารถรับมรดกได้เลย ส่วนการเรียกกร้องเอาทรัพย์มรดกตามพินัยกรรมสามารถทำได้โดยไม่ต้องลาสิกขาออกมา

มีกรณีศึกษา ดังนี้

นายแดงเจ้ามรดก ทำพินัยกรรมยกที่ดิน 1 แปลงเนื้อที่ 100 ไร่ ให้พระภิกษุดำ ต่อมาเมื่อนายแดงตายลงเกิดเป็นคดีพิพาทในที่ดิน 100 ไร่นั้น ระหว่างพระภิกษุดำและทายาทอื่นของนายแดง กรณีเช่นนี้ พระภิกษุดำนั้นสามารถฟ้องร้องเอาที่ดินมรดกนั้นได้ โดยไม่ต้องลาสิกขาออกมาฟ้องร้องเอาแต่ประการใด ตามมาตรา 1622 วรรค 2

ปพพ. มาตรา 1623 ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุนั้น เว้นได้แต่พระภิกษุนั้นได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรม

กฎหมายบัญญัติว่า เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุนั้นอยู่ ดังนั้น ญาติพี่น้องของพระภิกษุนั้นจึงไม่อาจที่จะได้รับมรดกจากพระภิกษุนั้นแต่ประการใด ตามฎีกาที่ 1265/2495 พระภิกษุมรณภาพในขณะที่เป็นพระภิกษุโดย

มิได้ทำพิธีกรรมยกทรัพย์มรดกให้ใคร มรดกของพระภิกษุที่ย่อมตกได้แก่วัดที่พระภิกษุผู้นั้นอยู่ แม้ทายาทจะครอบครองที่ดินมรดกของพระภิกษุผู้นั้นเกิด 1 ปีนับแต่วันมรณภาพ ทายาทผู้นั้นก็จะเอาที่ดินมรดกนั้นมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนไม่ได้

เมื่อทรัพย์สินของพระภิกษุที่ถึงแก่มรณภาพ ต้องตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุผู้นั้นดังกล่าวแล้ว เจ้าอาวาสต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย

วิธีดำเนินการ

1. สํารวจทรัพย์มรดกของพระภิกษุผู้นั้น
2. นำลงบัญชีของวัด
 - 2.1) บัญชีรายรับ – รายจ่าย (เงิน)
 - 2.2) บัญชีทรัพย์สินอื่น (สิ่งของ)
3. บัญชีทรัพย์สินประเภทสิ่งของ แยกเป็น
 - 3.1) ประเภทสังฆาริมทรัพย์
 - 3.2) ประเภทอสังฆาริมทรัพย์
4. ประกาศให้พระภิกษุ สามเณร คณะกรรมการวัดและหรือญาติโยมได้ทราบโดยทั่วกัน
5. การประกาศดังกล่าว จะเป็นผลดีต่อเจ้าอาวาส และเป็นหลักการบริหารจัดการที่ดีในยุคลोकโลกาภิวัตน์ที่ว่า “บริหารงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้อย่างมีระบบ”
6. หากเจ้าอาวาสของวัดนั้นไม่ดำเนินการดังกล่าว อาจมีความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้
 - 6.1) เป็นเจ้าพนักงานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่
 - 6.2) เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ
 - 6.3) เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต
 - 6.4) เป็นเจ้าพนักงานยกยอกทรัพย์ เป็นต้น

พพพ. มาตรา 1624 ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้น จะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้

ตามความในมาตรานี้ ทรัพย์มรดกเหล่านั้นตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของพระภิกษุผู้นั้น ตัวอย่างเช่น

พระภิกษุ ก ก่อนจะมาอุปสมบทนั้น มีรถยนต์ 1 คัน และเงินสดที่ฝากอยู่ธนาคารอีก 1,000,000 บาท ต่อมาได้อุปสมบทในบวรพระพุทธศาสนาและได้ถึงแก่มรณภาพลงในเวลาต่อมา เช่นนี้ หมายความว่าในขณะที่เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา หากได้ทรัพย์สินอะไรมา และไม่มี การจำหน่าย จ่าย โอนไปซึ่งทรัพย์สินที่ได้มา หรือมิได้ทำพิธีกรรมยกให้ผู้ใด เมื่อมรณภาพ ทรัพย์สินทั้งหมดที่ได้มาก็จะตกเป็นของวัดที่พระภิกษุผู้นั้นมีภูมิลำเนา จะไม่ตกเป็นของทายาท

ส่วนทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ นั้น เมื่อมรณภาพจะไม่ตกเป็นของวัดซึ่งเป็นภุมิลาเนา แต่ตกเป็นของทายาทโดยธรรม และขณะที่อยู่ในสมณเพศเป็นพระภิกษุก็สามารถจำหน่าย จ่าย โอน ประการใดก็ได้ตามกฎหมาย

ในกรณี พระภิกษุเป็นทายาทโดยธรรมและมีสิทธิรับมรดก ในขณะที่อยู่ในสมณเพศ จะฟ้องเรียกร้องเอามรดกในฐานะเป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ ต้องสึกจากสมณเพศก่อน แล้วจึงมีอำนาจฟ้องเรียกร้องเอาทรัพย์สินมรดกได้ภายในกำหนดหนึ่งปีนับจากเจ้ามรดกตาย หรือนับแต่เมื่อได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก ถึงอย่างไรจะฟ้องเมื่อพ้นกำหนดสิบปีนับแต่เจ้ามรดกตายไม่ได้

สำหรับพระภิกษุซึ่งเป็นทายาทในฐานะผู้รับพินัยกรรม กฎหมายไม่ได้บังคับให้ต้องสึกก่อน ดังนั้น หากเป็นทายาทในฐานะผู้รับพินัยกรรม ย่อมมีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินมรดกได้โดยไม่ต้องสึกจากสมณเพศ

ส่วนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา การที่สามีไปบวชเป็นพระภิกษุ หากทำให้ขาดจากการสมรสไม่ แต่ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างสมณเพศ ไม่ถือเป็นสินสมรส ดังนั้น ภรรยาก็ไม่มีสิทธิในทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างสมณเพศ (คำพิพากษาฎีกาที่ 135/2498)

ที่กล่าวมา หมายถึง ทรัพย์สินส่วนตัวของพระภิกษุ ถ้าเป็นของวัดแล้วเอาไปหรือเบียดบังเป็นของตน ก็เอาผิดอาญาฐานลักทรัพย์หรือยักยอก ถ้าเป็นเจ้าอาวาสซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายอาญาเบียดบังทรัพย์สินของวัดเป็นของตน ก็จะเป็นความผิดฐานเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ ซึ่งรับโทษสูงกว่าความผิดฐานยักยอกทรัพย์ธรรมดา

4. อำนาจหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา

1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. งานจัดการศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง

- 1) ศึกษา เสนอแนะในการวางระบบ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติในการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง ในส่วนกลาง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- 2) พิจารณาเกี่ยวกับการขอเช่า ขอแบ่งแยกสิทธิการเช่า ขอโอนสิทธิการเช่า ขอรับเช่า สืบแทน การขอเช่าซื้อร่วม การเลิกเช่า รวมทั้งขอใช้สิทธิประโยชน์อื่นใดในที่ดินและอาคาร ของศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง
- 3) ดำเนินการตรวจสอบ จัดทำแผนที่ แผนผังการเช่าอาคาร/ที่ดินของศาสนสมบัติกลาง และวัดร้างในส่วนกลาง
- 4) พิจารณาการขออนุญาตปลูกสร้าง ต่อเติม และดัดแปลงอาคาร สิ่งปลูกสร้างในที่ดินของศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง

- 5) พิจารณาประสานงานดำเนินการเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท และหาข้อยุติเกี่ยวกับการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง
- 6) พิจารณากำหนดระยะเวลาการเช่า อัตราค่าเช่า ค่าบำรุงและปรับปรุงค่าเช่าที่ดินและอาคารศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง
- 7) พิจารณาการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้างให้เป็นไปตามกฎกระทรวง กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวข้อง
- 8) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

2. งานจัดการศาสนสมบัติวัด

- 1) ศึกษา เสนอแนะในการวางระบบ กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติในการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดประโยชน์ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- 2) พิจารณาเกี่ยวกับการขอเช่า ขอรับเช่าสืบทอด การขอเช่าซื้อร่วม บอกละเลิงการเช่า การขอถอนคืนการจัดประโยชน์ รวมทั้งขอใช้สิทธิประโยชน์อื่นใดในที่ดินและอาคารของศาสนสมบัติในส่วนกลาง ที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดประโยชน์
- 3) ดำเนินการตรวจสอบ จัดทำแผนที่ แผนผังการเช่าศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์
- 4) พิจารณา ขออนุญาตปลูกสร้าง ต่อเติม และดัดแปลงอาคาร สิ่งปลูกสร้างในที่ดินศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์
- 5) พิจารณาประสานงานดำเนินการเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท และหาข้อยุติเกี่ยวกับการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดประโยชน์
- 6) พิจารณา กำหนดระยะเวลาการเช่า อัตราค่าเช่า ค่าบำรุงและปรับปรุงค่าเช่าที่ดินและอาคารศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัด ประโยชน์
- 7) พิจารณา ให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการดูแลรักษา และจัดการศาสนสมบัติวัดในส่วนกลางที่ดำเนินการจัดประโยชน์เองให้เป็นไปตามกฎ กระทรวง กฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง และมติมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวข้อง
- 8) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

2) เจ้าอาวาส

การจัดการทรัพย์สินในส่วนของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแลตามอำนาจหน้าที่ ด้วยเหตุที่วัดเป็นนิติบุคคล ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล ซึ่งนิติบุคคลเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ไม่สามารถแสดงเจตนาหรือทำการได้ด้วยตนเอง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 70 ระบุว่า “นิติบุคคลต้องมีผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคนทั้งนี้ตามกฎหมาย ข้อบังคับ หรือตราสารตั้งจะได้กำหนดไว้ ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล” (จุฬารัตน์ บุญยากร, 2551)

เจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 37 ดังต่อไปนี้

- (1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- (2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอยู่อาศัยในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- (3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- (4) ทำวัดให้ความสะอาดตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

นอกจากนี้เจ้าอาวาสยังมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ด้วย ในมาตรา 40 บัญญัติว่า “ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท” (วิสูตร ธนชัยวิวัฒน์, 2537)

- (1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง
- (2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อการนี้ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย

การดูแลและรักษาศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511)

ข้อ 1 การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ให้ลงทะเบียนทรัพย์สินของวัดไว้เป็นหลักฐาน และเมื่อต้องจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้จำหน่ายออกจากทะเบียนนั้นโดยระบุเหตุแห่งการจำหน่ายไว้ด้วย

การได้มาซึ่งที่ดินหรือสิทธิอันเกี่ยวกับที่ดิน เมื่อได้จดทะเบียนการได้มาตามกฎหมายแล้ว สำหรับวัดในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ส่งหลักฐานการได้มาไปเก็บรักษาไว้ที่กรมการศาสนา สำหรับวัดในเขตจังหวัดอื่น ให้ส่งไปเก็บรักษาไว้ ณ ที่ทำการศึกษาธิการจังหวัดนั้น

ข้อ 2 การกันที่ดินซึ่งเป็นของวัดให้เป็นที่จัดประโยชน์จะกระทำได้อีกต่อเมื่อกรมการศาสนาเห็นชอบและได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม

ข้อ 3 การให้เช่าที่ดินหรืออาคารให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ทะเบียนเช่า หรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้องและ

ให้แก่รักษาทะเบียนและหนังสือสัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐานที่วัด หรือจะฝากกรมการศาสนาให้ช่วยเก็บไว้ก็ได้

ข้อ 4 การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ที่กินรัตนหรือที่วัดที่กินไว้เป็นที่จัดประโยชน์ที่กำหนดระยะเวลาการเช่าเกิน 3 ปีจะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา

ข้อ 5 การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกิน 3000 บาทขึ้นไปให้แก่รักษาโดยฝากกรมการศาสนาจังหวัดอำเภอหรือธนาคารหรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนาให้ความเห็นชอบทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด

การดูแลรักษาและการจัดการกุศลที่มีผู้บริจาคให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค

ข้อ 6 ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัดและเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง

ข้อ 7 ในกรณีที่วัดเจ้าอาวาสไวยวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดถูกฟ้องหรือถูกหมายเรียกเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมในเรื่องที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เจ้าอาวาสแจ้งต่อกรมการศาสนาหรือศึกษาธิการจังหวัดที่วัดตั้งอยู่ทราบ ไม่ช้ากว่าห้าวันนับแต่วันรับหมาย

ดังนั้นการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นศาสนสมบัติกลางหรือศาสนสมบัติของวัดจึงเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 และเป็นไปตามกฎกระทรวง (พ.ศ. 2511)

5. บทสรุป

การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาตามความถูกต้องชอบธรรมแล้วเป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคน เพราะทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาจากการบริจาคของพุทธศาสนิกชนเมื่อนานวันเข้าทรัพย์สินเพิ่มจำนวนขึ้น เนื่องจากพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น ทำให้การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาเป็นไปได้ยากขึ้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามารับผิดชอบบำรุงรักษา ซึ่งในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 และเป็นไปตามกฎกระทรวง (พ.ศ. 2511) ได้แบ่งทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาออกเป็น 2 ส่วน คือ ศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติของวัด ซึ่งศาสนสมบัติกลางกำหนดให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่รับหน้าที่ในการบริหารจัดการและเป็นเจ้าของแห่งศาสนสมบัติกลางด้วย ส่วนศาสนสมบัติของวัดกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสในวัดนั้น ๆ เป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการบริหารจัดการ ตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในฐานะที่วัดเป็นนิติบุคคล โดยเป้าหมายสูงสุดในการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อความดำรงมั่นแห่งพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2554). *กฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จุฬารัตน์ บุญยากร.(2551). *คู่มือการดูแลจัดการศาสนสมบัติ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

วิสูตร ธนชัยวิวัฒน์. (2537).*พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505*. กรุงเทพมหานคร : วิสูตรไพศาล.
สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (1 เมษายน 2559). อำนาจหน้าที่ส่วน
จัดการศาสนสมบัติส่วนกลางและวัดร้าง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
[http://ecp.onab.go.th/index.php?option=com_content
&view=article&id=161&Itemid=150](http://ecp.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=161&Itemid=150).

การใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด THE CONDOMINIUM LAW ENFORCEMENT

วิกรณ์ รัชชปวงชน *

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาคารชุดนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษา ลักษณะทั่วไปของอาคารชุด ตั้งแต่ความหมาย ประเภท ความเป็นมา วิวัฒนาการ การถือกรรมสิทธิ์ อาคารชุดกับอาคารประเภทอื่น ตลอดจนเปรียบเทียบกฎหมายอาคารชุดกับกฎหมายการจัดสรร ที่ดิน (2) ศึกษาหลักเกณฑ์และมาตรการต่าง ๆ ของกฎหมายอาคารชุด ทั้งของไทยและต่างประเทศ (3) วิเคราะห์ปัญหาการใช้บังคับกฎหมายอาคารชุดและแสวงหาแนวทางการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ และ (4) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาสำหรับการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายอาคารชุดให้ เหมาะสมต่อไป

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร ซึ่งจะได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร บทความ รายงานการวิจัย ประมวลกฎหมาย คำพิพากษาของศาล วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย ข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งการรวบรวมข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอจากการจัดกลุ่ม สัมมนาย่อยเพื่อปรึกษาหารือ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักกฎหมาย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ อาคารชุดเข้าร่วมสัมมนา

ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายว่าด้วยอาคารชุดใช้บังคับมาตั้งแต่ปี 2522 แก้ไขปรับปรุงถึง 3 ครั้ง แต่ก็ยังมีปัญหาเป็นอันมาก จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 ใน เรื่องการห้ามจดทะเบียนอาคารชุดในอาคารแนวราบ การแก้ไขหลักเกณฑ์การถือกรรมสิทธิ์ใน อาคารชุดของคนต่างด้าว การกำหนดให้มีทรัพย์สินส่วนกลางเฉพาะส่วนได้ การกำหนดให้มี คณะกรรมการกำกับดูแล ได้แก่ คณะกรรมการอาคารชุดกลาง และคณะกรรมการอาคารชุดระดับ จังหวัด การกำหนดให้มีมาตรฐานของโครงการ รวมทั้งมาตรการทางสาธารณสุขโภชนาการและบริการ สาธารณะ การกำหนดกลไกในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท การห้ามละเมิดวัตถุประสงค์ของ อาคารชุดและห้องชุด การกำหนดหลักเกณฑ์ให้มีที่จอดรถยนต์ให้เพียงพอ รวมทั้งที่จอดรถยนต์ สำหรับคนพิการ การเพิ่มมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคตามสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุด มาตรการ ป้องกันการก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญจากการเลี้ยงสัตว์ในอาคารชุด มาตรการแก้ไขการค้างชำระค่า ส่วนกลางและการบำรุงรักษาทรัพย์สินส่วนกลาง การกำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการจัดการ อาคารชุด การแก้ไขปัญหาการไม่เข้าร่วมประชุมและปัญหาเกี่ยวกับการออกเสียงลงคะแนน การ

* สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ป้องกันกรณีผลประโยชน์ทับซ้อนและการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต การแก้ไขปัญหาค่าเสียหายที่เกิดจากอุปกรณ์หรือสิ่งก่อสร้างที่ชำรุดบกพร่องในอาคารชุด รวมทั้งกรณีอาคารชุดเสียหาย การกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันอัคคีภัย การกำหนดอายุการใช้อาคารชุด ตลอดจนการแก้ไขหลักเกณฑ์การเลิกอาคารชุดโดยสมัครใจ

คำสำคัญ : กฎหมายอาคารชุด การใช้บังคับ

ABSTRACT

The objectives of this research, “*the Condominium Law Enforcement*”, are to (1) study the background and characteristics of the condominium with emphasis on the meaning, types, evolution, and the ownership acquisition; (2) study the principles and measures of condominium laws in Thailand and foreign countries; (3) analyze problems of the condominium law enforcement and ascertain effective legal solutions; (4) issue the guideline on problem solving mechanisms for improving the effectiveness and properly developing of the condominium law.

This research is the qualitative research conducted based on documentary research, including textbooks, academic journals, research reports, code of law, supreme court decisions, theses, electronic legal articles from the internet and related applicable provisions from Thailand and foreign countries as well as relevant scholarly academic viewpoints from experts and eminent persons, scholars, lawyers, and participants and stakeholders in condominium businesses through intensive group discussion seminars.

The results from this research revealed that although the amendment to the law governing condominiums, the Condominium Act, B.E. 2522 (1979), has been made for three times after it was firstly adopted in B.E. 2522, the problems were still found greatly. Thus, the further amendment was suggested to be made in the following issues, the prohibition against horizontal condominium registration, amending the provisions regarding the foreigner’s ownership acquisition, determining the limited common property, specifying the supervisory committees on the condominiums, including the central and provincial condominium committees, determining the standard on condominium building projects, public utility and public service, stipulating the reconcile and compromise mechanisms on any disputes, prohibition on any actions against the objectives of the condominium and units, stipulating the rules sufficiently assigning the parking spaces and handicap

parking spaces for every unit owner, adding legal measures of consumer protection for the condominium unit sale and purchase agreement, protection measures for any annoyance caused by the domestic animals, and problem solving measures for payment of the common area expenses and maintenance in arrears, stipulating the rule granting a condominium management license, solving the problem of not attending the meeting and voting, preventing the conflict of interest and misconduct in office, solving the problem of damage liability from any defective equipment or construction materials in condominium and the condominium defect, stipulating the prevention and fire safety measures, determine the lifespan of condominium building as well as solving the rule about voluntary condominium revocation.

Keywords: Condominium Law, Enforcement.

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รูปแบบอาคารชุดเกิดขึ้นมานานแล้ว ในยุโรปได้มีกฎหมายอาคารชุดบัญญัติเรื่องกรรมสิทธิ์รวมในอาคารไว้โดยเฉพาะและถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยกลาง (Middleages) แต่ยังไม่มียุคสมัยที่ครอบคลุมและชัดเจนเพียงพอ เมื่อความนิยมในเรื่องกรรมสิทธิ์รวมในอาคารเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 จึงมีการพัฒนากฎหมายเป็นรูปแบบการถือกรรมสิทธิ์ในอาคารชุดดังเช่นในปัจจุบันและแพร่หลายไปในประเทศแถบลาตินอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก (Patrich J. Rohan, 1985) แม้การถือกรรมสิทธิ์ในอาคารเกิดขึ้นมากมายหลายรูปแบบ แต่รูปแบบการถือกรรมสิทธิ์ในอาคารชุดเป็นที่นิยมและแพร่หลายมากที่สุด (Patrich E. Kehoe, 1974)

ประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติอาคารชุดขึ้นตั้งแต่ปี 2522 ซึ่งใช้บังคับมาเป็นเวลานานพอสมควรและได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมถึง 3 ครั้ง แต่ในการใช้บังคับก็ยังมีปัญหาเป็นอันมาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการจดทะเบียนอาคารชุดในอาคารแนวราบ ซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้ประกอบการต้องการหลีกเลี่ยงการจดทะเบียนตามกฎหมายการจัดสรรที่ดิน เพื่อจะได้ไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานสาธารณสุขและบริการสาธารณะ รวมทั้งภาระการดูแลตามกฎหมายดังกล่าว ตลอดจนเป็นช่องทางให้คนต่างด้าวเข้าถึงกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้ โดยผ่านกรรมสิทธิ์ในอาคารชุด ซึ่งให้สิทธิคนต่างด้าวถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดได้ถึงร้อยละ 49 ของเนื้อที่ของห้องชุดทั้งหมดในอาคารชุดนั้นและมิได้มีบทบัญญัติห้ามคนต่างด้าวถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคลที่เป็นที่ดินด้วย ปัญหาความไม่ชัดเจนว่าจะกำหนดทรัพย์สินส่วนกลางเฉพาะส่วนได้หรือไม่ ซึ่งอาจเกิดความไม่เป็นธรรมในเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการก่อสร้างและบำรุงรักษาทรัพย์สินส่วนกลางส่วนต่าง ๆ นั้น ปัญหาการไม่มีคณะกรรมการอาคารชุดกลางและคณะกรรมการอาคารชุดระดับจังหวัดในการกำกับดูแล ทำให้การกำหนดนโยบาย การวางระเบียบและข้อกำหนดต่าง ๆ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ปัญหาการไม่มี

บทบัญญัติกำหนดมาตรฐานของโครงการ มาตรฐานของสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะของอาคารชุดไว้เป็นการเฉพาะ ทำให้อาคารชุดเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอาคารชุดสำหรับผู้มีรายได้อาจปานกลางและผู้มีรายได้น้อย มีมาตรฐานโครงการ มาตรฐานของโครงการสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น

ปัญหาการขาดกลไกในการใกล้เคียงและประนีประนอมข้อพิพาทในเบื้องต้น ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและเกิดคดีข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลโดยไม่จำเป็น ปัญการละเมิดวัตถุประสงค์ของอาคารชุดและห้องชุด ทำให้การใช้ประโยชน์ในอาคารชุดไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ขาดความเป็นระเบียบกระทบต่อการดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนกลาง รวมทั้งก่อความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งเป็นผลเสียต่อส่วนร่วม ปัญหาที่จอดรถยนต์ไม่เพียงพอ รวมทั้งไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้มีที่จอดรถยนต์และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภคตามสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุดทั้งกรณีการส่งมอบเนื้อที่ห้องชุดขาดหรือล้าจำนวนและกรณีการระบุพื้นที่จอดรถยนต์ตามสัดส่วนจำนวนคันต่อจำนวนห้องชุด ปัญหาการก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญจากการเลี้ยงสัตว์ในอาคารชุด ซึ่งเป็นปัญหาโดยทั่วไปของอาคารชุดเกือบทุกแห่ง

ปัญหาการค้างชำระค่าส่วนกลางยังไม่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะแก้ไขได้ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งของนิติบุคคลอาคารชุดโดยทั่วไป เป็นผลต่อเนื่องทำให้เกิดปัญหาการขาดงบประมาณในการดูแลรักษาสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะ ปัญหาการขาดกองทุนในการบำรุงรักษาทรัพย์สินส่วนกลาง ซึ่งในอนาคตอาคารชุดที่ชำรุดทรุดโทรมจะเพิ่มสูงขึ้นไปตามอายุการใช้งาน ปัญหาการบำรุงรักษาทรัพย์สินส่วนกลางจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ปัญหาเกี่ยวกับผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุด ทั้งในกรณีที่กฎหมายอาคารชุดมิได้มีบทบัญญัติการขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการจัดการอาคารชุด และกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุด เมื่อพนักงานซึ่งดำเนินการแทนในฐานะผู้จัดการตาย ลาออก หรือมีเหตุไม่อาจจะปฏิบัติหน้าที่แทนนิติบุคคลที่เป็นผู้จัดการนั้นทำให้เกิดปัญหาการขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ปัญหาเกี่ยวกับการประชุมและการออกเสียงลงคะแนน ทั้งปัญหาเจ้าของร่วมไปเข้าประชุม ปัญหาการลงมติยึดตามจำนวนคะแนนเสียงโดยไม่คำนึงถึงจำนวนเจ้าของร่วม รวมทั้งปัญหาสิทธิในการโต้แย้งหรือเพิกถอนมติของที่ประชุมเจ้าของร่วม รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อนและการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ซึ่งกฎหมายอาคารชุดของไทยมิได้มีบทบัญญัติควบคุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อนไว้เป็นการเฉพาะ และยังขาดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตของผู้จัดการและกรรมการนิติบุคคลอาคารชุด

ปัญหาความเสียหายที่เกิดจากอุปกรณ์หรือการก่อสร้างชำรุดบกพร่องในอาคารชุด ทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของห้องชุด รวมทั้งทรัพย์สินส่วนกลาง ปัญหาช่องว่างทางกฎหมายกรณีอาคารชุดเสียหายครั้งหนึ่งพอดี จะใช้บังคับตามบทบัญญัติใดซึ่งมีเกณฑ์ที่แตกต่างกัน ปัญหาอัคคีภัย ซึ่งกรณีของอาคารชุดยังไม่มีมาตรการควบคุมและตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอเมื่ออาคารชุดมีอายุการใช้งานมากขึ้น อุปกรณ์เกี่ยวกับระบบไฟฟ้าหรือการใช้เชื้อเพลิงย่อมจะมีความชำรุดบกพร่องไปตามกาลเวลา ความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุย่อมสูงขึ้น การเกิดอุบัติเหตุในอาคารสูงที่มีการ

อยู่อาศัยอย่างหนาแน่น จึงเสี่ยงต่อการเกิดโศกนาฏกรรมเป็นอย่างยิ่ง ปัญหาอายุการใช้งานของอาคารชุด ซึ่งกฎหมายอาคารชุดของไทยมิได้มีบทบัญญัติกำหนดอายุการใช้งานไว้เป็นการเฉพาะ รวมทั้งไม่ได้กำหนดมาตรฐานการตรวจสอบเพื่อรับรองคุณภาพของอาคารไว้แต่ประการใด สภาพอาคารชุดที่ชำรุดทรุดโทรมในปัจจุบันมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอาคารชุดในระดับราคาปานกลางและราคาต่ำ หากอาคารชุดทรุดหรือพังทลายจะสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรง นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการเลิกอาคารชุดโดยสมัครใจ ซึ่งกฎหมายอาคารชุดของไทยกำหนดให้เจ้าของร่วมต้องมีมติเป็นเอกฉันท์ หากมีเจ้าของร่วมเพียงรายเดียวไม่ตกลงยินยอมด้วย ก็ไม่อาจเลิกอาคารชุดได้ ไม่ว่าจะเกิดสถานการณ์วิกฤตใด บทบัญญัติเช่นนี้หากไม่มีการแก้ไขจึงเสมือนเป็นการ “ผูกปมปัญหา” ให้อายุการเสียหายแก้ไขในอนาคต เหล่านี้เป็นปัญหาเดิมที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข รวมทั้งเป็นปัญหาใหม่ที่จะเกิดเพิ่มทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหามาตรการปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพและป้องกันหรือหามาตรการรับรองปัญหาร้ายแรงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. ความหมายและประเภทของอาคารชุด

คำว่า “อาคารชุด” ตามBlack's Law Dictionary ได้ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง ระบบกรรมสิทธิ์ที่แยกกรรมสิทธิ์ในส่วนบุคคลออกจากกรรมสิทธิ์ในส่วนกลางของอาคารทั้งหลาย (System of separate ownership of individual units in multiple - unit building) แต่ในขณะเดียวกันผู้ถือกรรมสิทธิ์ทุกคนก็มีกรรมสิทธิ์ร่วมกันในทรัพย์สินส่วนกลาง

สำหรับกฎหมายอาคารชุดของไทย ตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ให้ความหมายคำว่า “อาคารชุด” หมายความว่า อาคารที่บุคคลสามารถแยกการถือกรรมสิทธิ์ออกได้เป็นส่วน ๆ โดยแต่ละส่วนประกอบด้วยกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคลและกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์สินส่วนกลาง

จะเห็นได้ว่าอาคารชุดนั้น เป็นเรื่องของการจัดการถือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ที่มีอาคารเป็นทรัพย์สินส่วนหนึ่งที่สำคัญ มิได้หมายถึง ลักษณะของอาคารที่แบ่งเป็นชุด ๆ แต่ประการใด ทั้งนี้โดยการกำหนดให้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็น 2 ส่วนคือ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล (Personal Property) และกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนกลาง (Common Property) กรรมสิทธิ์ทั้ง 2 ส่วนนี้จะต้องอยู่ควบคู่กัน จะมีกรรมสิทธิ์เพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือแยกกรรมสิทธิ์สองส่วนนี้ออกต่างหากจากกันไม่ได้ และเจ้าของกรรมสิทธิ์ก็ต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ทั้งสองส่วนดังกล่าวด้วย

แต่เดิมอาคารชุดมีวัตถุประสงค์เพื่อการอยู่อาศัยเท่านั้น ต่อมาสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การใช้ประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์มีความหลากหลายไปตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อาคารชุดก็มีวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์หลากหลายตามไปด้วย จากการศึกษาอาคารชุดตามวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์ อาจสรุปได้เป็น 8 ประเภท ดังนี้

- (1) อาคารชุดพักอาศัย (Residential Condominium)
- (2) อาคารชุดพักตากอากาศ (Resort Condominium)

- (3) อาคารชุดโรงแรม (Condotels)
- (4) อาคารชุดสำนักงาน (Office Condominium)
- (5) อาคารชุดพาณิชย์กรรม (Commercial Condominium)
- (6) อาคารชุดอุตสาหกรรม (Industrial Condominium)
- (7) อาคารชุดแบบผสม (Complex Condominium)
- (8) อาคารชุดแบบอื่น ๆ (Other types of Condominium)

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะ

3.1 ปัญหาการจดทะเบียนอาคารชุดในอาคารแนวราบ เป็นการหลีกเลี่ยงการจดทะเบียนตามกฎหมายการจัดสรรที่ดินและหลีกเลี่ยงข้อจำกัดการถือครองที่ดินของคนต่างด้าวตามประมวลกฎหมายที่ดิน หากไม่มีการแก้ไขปัญหาการหลีกเลี่ยงดังกล่าวจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมนิยามของคำว่าอาคารชุด โดยจำกัดให้แคบลงในแนวเดียวกับกฎหมายอาคารชุดของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Law No. 65/2014/QH 13 มาตรา 3 ข้อ 3)

“อาคารชุด” หมายความว่า อาคารตั้งแต่สี่ชั้นขึ้นไป ที่มีบันไดและทางเดินในอาคารร่วมกัน ซึ่งในอาคารแต่ละชั้นแต่ละห้องบุคคลสามารถแยกกรรมสิทธิ์ออกได้เป็นส่วน ๆ โดยแต่ละส่วนประกอบด้วยกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคลและกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์สินส่วนกลาง

ห้ามมิให้จดทะเบียนอาคารชุดแก่อาคารเดี่ยว อาคารแฝด หรืออาคารแถว ที่ถือกรรมสิทธิ์ในอาคารแยกออกจากกันในแต่ละหลังหรือแต่ละคูหา”

3.2 ปัญหาการถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดของคนต่างด้าว การที่พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 มาตรา 19 ทวิ ให้สิทธิคนต่างด้าวหรือนิติบุคคลต่างด้าวถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดได้ถึงร้อยละ 49 ของเนื้อที่ของห้องชุดทั้งหมดนี้ทำให้คนต่างด้าวครอบงำการบริหารจัดการอาคารชุดได้ง่ายเกินไป ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรลดจำนวนลงให้เท่ากับกฎหมายอาคารชุดของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Republic Act No. 4726 June 18, 1966 มาตรา 5) ซึ่งเป็นประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเช่นเดียวกัน นั่นคือให้คนต่างด้าวหรือนิติบุคคลต่างด้าวถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดได้ไม่เกินร้อยละ 40 ของห้องชุดทั้งหมด รวมทั้งมีมาตรการห้ามคนต่างด้าวถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคลที่เป็นที่ดิน เพื่อมิให้คนต่างด้าวหลีกเลี่ยงหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน

3.3 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดทรัพย์สินส่วนกลางเฉพาะส่วน ซึ่งตามกฎหมายอาคารชุดของไทยยังไม่ชัดเจนว่าจะมีได้หรือไม่ หากไม่สามารถกำหนดทรัพย์สินส่วนกลางเฉพาะส่วนได้ก็อาจเกิดปัญหาความไม่เป็นธรรม ในเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการก่อสร้างและบำรุงรักษา รวมถึงปัญหาความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกันนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้ชัดเจน ให้สามารถกำหนดทรัพย์สินส่วนกลางเฉพาะส่วนได้ ไม่ต้องรอให้เกิดข้อพิพาทเป็นคดีขึ้นสู่ศาล โดยเพิ่มเติมในคำจำกัดความ ดังนี้

“ทรัพย์สินส่วนกลางเฉพาะส่วน” หมายความว่า ทรัพย์สินส่วนกลางที่เป็นกรรมสิทธิ์หรือมีไว้ใช้หรือเพื่อประโยชน์ร่วมกันของเจ้าของร่วมเฉพาะกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด

3.4 ปัญหาการไม่มีคณะกรรมการกำกับดูแล ทำให้การกำหนดนโยบาย การวางระเบียบและข้อกำหนดต่าง ๆ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมทั้งมีปัญหาการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับในแต่ละพื้นที่ของประเทศ เพราะขาดกลไกดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรกำหนดให้มีคณะกรรมการอาคารชุดกลาง และคณะกรรมการอาคารชุดประจำจังหวัด ตามแนวของกำหนดว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน (พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 มาตรา 7 ถึง มาตรา 20)

3.5 ปัญหามาตรฐานของโครงการ และมาตรฐานของสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะ การที่พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 มิได้กำหนดมาตรฐานของโครงการและมาตรฐานของสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะไว้เป็นการเฉพาะ เป็นผลให้โครงการอาคารชุดเป็นจำนวนมากมีมาตรฐานของโครงการและมาตรฐานสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรกำหนดในเรื่องขนาดของโครงการอาคารชุด กำหนดความกว้างและความยาวต่ำสุด หรือเนื้อที่น้อยที่สุดของห้องชุด ระบบมาตรฐานของถนนประเภทต่างๆ สัดส่วนต่ำสุดของพื้นที่โดยรอบอาคารชุด ระบบการระบายน้ำ การบำบัดน้ำเสียและสิ่งปฏิกูล ระบบและมาตรฐานของสาธารณูปโภคและบริการสาธารณะที่จำเป็นต่อการรักษาสภาพแวดล้อม ระบบการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการส่งเสริมสภาพความเป็นอยู่และบริการชุมชนตามแนวของกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน

3.6 ปัญหาการขาดกลไกในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ปัญหาข้อพิพาทในอาคารชุดที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชนและไม่เป็นผลดีต่อความมั่นคงของสังคมโดยรวมดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรจัดให้มีคณะผู้ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทอาคารชุดขึ้น เพื่อทำหน้าที่ดำเนินการระงับข้อพิพาทในเบื้องต้น ลดข้อพิพาทที่จะเป็นคดีไปสู่ศาล รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดข้อพิพาทบานปลายขยายตัวไปสู่ความขัดแย้งในระดับชุมชน โดยจัดตั้งคณะผู้ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทประจำจังหวัดขึ้นในทุกจังหวัด ข้อพิพาทในอาคารชุดไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาทในระหว่างเจ้าของห้องชุดด้วยกันเองหรือระหว่างเจ้าของห้องชุดกับนิติบุคคลอาคารชุด ให้นำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทได้

3.7 ปัญหาการละเมิดวัตถุประสงค์ของอาคารชุดและห้องชุด ตามที่พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 มิได้มีบทบัญญัติข้อจำกัดสิทธิการใช้อาคารตามวัตถุประสงค์ของอาคารชุดไว้โดยตรง และอาคารชุดส่วนใหญ่ไม่มีมาตรการใช้บังคับอย่างจริงจังในกรณีที่มีการฝ่าฝืน ทำให้เป็นปัญหาในการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป ผู้วิจัยเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายโดยให้ระบุมติวัตถุประสงค์ของอาคารชุดไว้เป็นการเฉพาะตามแนวของกฎหมายอาคารชุดของฝรั่งเศส กฎหมายอาคารชุดของรัฐฮาวาย สหรัฐอเมริกา กฎหมายอาคารชุดของญี่ปุ่น (Act on Building Unit Ownership (Act No. 69 of April 4, 1962) มาตรา 13) และกฎหมายอาคารชุดของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Republic Act No. 4726 June 18, 1966 มาตรา 4 (e)) รวมทั้งกำหนดมาตรการใช้บังคับกรณีที่มีการฝ่าฝืน

3.8 ปัญหาที่จอดรถยนต์ไม่เพียงพอ อาคารชุดส่วนใหญ่พื้นที่ของห้องชุดแต่ละห้องชุดมีขนาดไม่ถึง 60 ตารางเมตร จึงไม่ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ต้องจัดให้มีที่จอดรถยนต์ 1 คันต่อ 1 ครอบครัว หรือ 1 คันต่อ 2 ครอบครัว แล้วแต่กรณี ตามพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้าง พ.ศ. 2479 และกรณีนำที่จอดรถยนต์ไปใช้ประกอบกิจการอื่น ๆ ทำให้เกิดปัญหาที่จอดรถยนต์ไม่เพียงพอ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรแก้ไขกฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2517) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้าง พ.ศ. 2479 ข้อ 2 (2) จากกำหนดให้ใช้บังคับกับอาคารชุดที่มีพื้นที่แต่ละห้องชุดตั้งแต่ 60 ตารางเมตรขึ้นไป เป็นให้ใช้บังคับกับอาคารชุดที่มีพื้นที่แต่ละห้องชุดตั้งแต่ 40 ตารางเมตรขึ้นไป เพื่อให้อาคารชุดระดับปานกลางอยู่ในการใช้บังคับของกฎหมายดังกล่าว แต่ไม่กระทบต่ออาคารชุดระดับล่างที่มีพื้นที่ห้องชุดไม่ถึง 40 ตารางเมตร ซึ่งผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ไม่มีรถยนต์ใช้

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการดูแลและคุ้มครองสวัสดิภาพของคนพิการ จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามแนวกฎหมายอาคารชุดของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ โดยกำหนดให้อาคารชุดต้องมีที่จอดรถยนต์ หรือยานยนต์สำหรับคนพิการ (Law No. 65/2014/QH 13 มาตรา 101 ข้อ 1 a))

3.9 ปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภคตามสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุด ตามแบบของสัญญาจะซื้อจะขายที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ไม่ได้ระบุการขาดหรือลำจำนวนที่ให้ใช้ราคาตามส่วนนั้น ต้องไม่เกินร้อยละ 5 หรือต้องไม่ขาดตกบกพร่องหรือลำจำนวนถึงขนาด ทำให้เกิดปัญหาผู้ซื้อที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมายต้องตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรระบุสิทธิการเลิกสัญญาในกรณีดังกล่าวไว้ในแบบของสัญญาจะซื้อจะขายที่รัฐมนตรีกำหนด (แบบ อ.ช. 22)

นอกจากนี้ ควรแจ้งข้อมูลในเรื่องที่จอดรถยนต์ เพื่อให้ผู้ซื้อประกอบการตัดสินใจว่าจะซื้อหรือไม่ตามแนวกฎหมายอาคารชุดของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Law No. 65/2014/QH 13 มาตรา 101 (b)) โดยระบุเพิ่มเติมไว้ในแบบของสัญญาจะซื้อจะขายที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (แบบ อ.ช. 22) ในข้อ 5.5

3.10 ปัญหาการก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญจากการเลี้ยงสัตว์ในอาคารชุด การนำสัตว์เข้าไปเลี้ยงในอาคารชุด ก่อปัญหาความเดือดร้อนรำคาญ เป็นอันตรายต่อสุขภาพ อรอนามัย และความปลอดภัยนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีมาตรการห้ามนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในอาคารชุด โดยให้มีโทษปรับในทางอาญา มิใช่ใช้เพียงมาตรการตามข้อบังคับซึ่งขาดประสิทธิภาพในการใช้บังคับ ยกเว้นให้นำสัตว์เข้าไปเลี้ยงได้ในอาคารชุดที่จัดพื้นที่ไว้สำหรับการเลี้ยงสัตว์เป็นการเฉพาะเท่านั้น

3.11 ปัญหาการค้างชำระค่าส่วนกลาง

ปัญหาการค้างชำระค่าส่วนกลางซึ่งมีผลกระทบต่อเนื่องทำให้เกิดปัญหาการขาดงบประมาณในการดูแลรักษาสาธารณูปโภคและทรัพย์สินส่วนกลางอื่น ๆ นั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

(1) การค้างชำระค่าส่วนกลางตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ตามบทบัญญัติแต่เดิมอาจถูกระงับการให้บริการส่วนรวมหรือการใช้ทรัพย์สินส่วนกลางตามที่กำหนดในข้อบังคับนั้น ควรเพิ่มการระงับการใช้สิทธิในสาธารณูปโภคให้ชัดเจน ตามแนวของกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน

(2) ควรให้สิทธิประโยชน์แก่เจ้าของร่วมที่ไม่ค้างชำระค่าส่วนกลาง โดยให้ได้รับส่วนลดเป็นแรงจูงใจในเชิงบวกแก่เจ้าของร่วมที่ปฏิบัติตามหน้าที่ของเจ้าของร่วมโดยถูกต้องครบถ้วน

(3) ควรกำหนดให้มีการเก็บเงินประกันค่าส่วนกลางในขณะจดทะเบียนโอนห้องชุดครั้งแรก ซึ่งควรจัดเก็บเท่ากับจำนวนค่าส่วนกลางไม่น้อยกว่า 12 เดือน ในกรณีที่เจ้าของร่วมค้างชำระค่าส่วนกลางตั้งแต่ 12 เดือนขึ้นไป ให้นำจำนวนค่าส่วนกลางและเงินเพิ่มที่ค้างชำระไปหักจากเงินประกันค่าส่วนกลาง หากเงินค่าประกันดังกล่าวไม่เพียงพอกับค่าส่วนกลางที่ค้างชำระ ให้นิติบุคคลอาคารชุดฟ้องร้องบังคับคดีโดยเร็ว เพื่อไม่ให้เงินค่าส่วนกลางค้างชำระสะสมเพิ่มมากขึ้นจนเป็นการยากที่จะชำระหนี้ได้

3.12 ปัญหาการบำรุงรักษาทรัพย์สินส่วนกลาง ปัญหาการบำรุงรักษาอาคาร สาธารณูปโภคและทรัพย์สินส่วนกลางอื่น ๆ ที่ชำรุดทรุดโทรม ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นตามอายุการใช้งานของอาคารชุดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะกำหนดให้มีเงินกองทุนเพื่อการบำรุงรักษาทรัพย์สินส่วนกลาง ตามแนวกฎหมายอาคารชุดของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการโครงการอาคารชุด และเจ้าของร่วม ต้องออกเงินสมทบกองทุนตามอัตราที่คณะกรรมการอาคารชุดกลางกำหนด รวมทั้งเงินสมทบจากเงินรายได้อื่นของนิติบุคคลอาคารชุดตามที่กำหนดในข้อบังคับ

3.13 ปัญหาเกี่ยวกับผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุด ปัญหาผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุดขาดความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ขาดประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมในการเป็นผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุดที่ตั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุดจะต้องขึ้นทะเบียนและได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการจัดการอาคารชุด โดยกำหนดให้ผ่านหลักสูตรการอบรมเกี่ยวกับกฎหมายและการบริหารจัดการอาคารชุดตามที่คณะกรรมการอาคารชุดกลางกำหนด หากฝ่าฝืนมีโทษปรับตามกฎหมาย

นอกจากนี้ กรณีนิติบุคคลเป็นผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุด และผู้ดำเนินการแทนนิติบุคคลในฐานะเป็นผู้จัดการไม่อาจดำเนินการแทนได้เพราะเหตุการณ์ตาย ลาออก หรือเหตุอื่น ๆ ทำให้เกิดปัญหาขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อให้การบริหารจัดการอาคารชุดมีความต่อเนื่องไม่ขาดตอน จึงควรกำหนดให้กรรมการผู้จัดการนิติบุคคลนั้นทำหน้าที่ผู้จัดการไปพลางก่อน จนกว่าจะแต่งตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้ดำเนินการแทนนิติบุคคลนั้น

3.14 ปัญหาการประชุมและการออกเสียงลงคะแนน การที่เจ้าของร่วมเข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนน้อย เป็นผลให้การประชุมขาดประสิทธิภาพ จำนวนเสียงไม่เพียงพอที่จะลงมติตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายได้ เป็นปัญหาในการบริหารจัดการอาคารชุด รวมทั้งเป็นผลให้องค์กรชุมชนขาดความเข้มแข็งด้วย ผู้วิจัยเห็นว่า ควรใช้มาตรการเชิงบวกจูงใจให้เจ้าของร่วมเข้าร่วมประชุม โดยให้เจ้าของร่วมที่เข้าร่วมประชุมครบตามหลักเกณฑ์ได้รับส่วนลดค่าใช้จ่ายส่วนกลาง หรือได้รับสิทธิประโยชน์อย่างอื่น ตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ

นอกจากนี้ ควรให้สิทธิเจ้าของร่วมสามารถลงคะแนนเสียงของตนโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ตามแนวกฎหมายอาคารชุดของญี่ปุ่น

สำหรับกรณีที่เจ้าของมาประชุมไม่ครบองค์ประชุม ให้เรียกประชุมใหม่ โดยการประชุมครั้งหลังไม่บังคับว่าจะต้องครบองค์ประชุมนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรกำหนดองค์ประชุมไว้แม้จะเป็นจำนวนน้อยก็ตามแนวกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน นั่นคือ กำหนดให้การประชุมครั้งหลังต้องมีผู้มาประชุม ซึ่งมีเสียงลงคะแนนไม่น้อยกว่า 1 ใน 10 ของจำนวนเสียงลงคะแนนทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

กรณีเจ้าของร่วมคนเดียวมีคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนคะแนนเสียงทั้งหมด พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 522 มาตรา 45 วรรคสอง กำหนดให้ลดจำนวนคะแนนเสียงของผู้ที่ลงมาเหลือเท่ากับจำนวนคะแนนเสียงของบรรดาเจ้าของร่วมคนอื่น ๆ รวมกันนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าของร่วมเพียงคนเดียวครอบงำการบริหารจัดการอาคารชุดได้โดยง่าย จึงควรแก้ไขให้เจ้าของร่วมที่มีคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งในการประชุมแต่ละครั้ง ให้ลดลงเหลือ 1 ใน 3 ของจำนวนคะแนนเสียงของผู้เข้าร่วมประชุมในการประชุมครั้งนั้น ๆ

สำหรับวัตถุประสงค์ของอาคารชุดเป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกันมิใช่การประกอบกิจการร่วมกันเพื่อแสวงหากำไร ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายโดยให้ความสำคัญกับจำนวนเจ้าของร่วมด้วย ตามแนวกฎหมายอาคารชุดของญี่ปุ่น กล่าวคือ มติในเรื่องสำคัญ ต้องได้รับคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของบรรดาเจ้าของร่วมและต้องเป็นคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนคะแนนเสียงทั้งหมด

การที่กฎหมายอาคารชุดของไทยมิได้ให้สิทธิในการโต้แย้งมติของที่ประชุม จึงเป็นช่องทางให้เจ้าของร่วมที่มีคะแนนเสียงข้างมากครอบงำการบริหารจัดการเพื่อเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มของตนได้โดยง่าย ผู้วิจัยเห็นว่าในกรณีที่ไม่เป็นธรรมหรืออาจเกิดความเสียหายต่อนิติบุคคลอาคารชุดควรให้สิทธิเจ้าของร่วมที่ไม่เห็นด้วยมีสิทธิโต้แย้งมติของที่ประชุมได้ตามแนวกฎหมายอาคารชุดของฝรั่งเศส เพื่อเป็นการไม่ละเลยต่อเสียงส่วนน้อยและเป็นการเปิดช่องให้มีการระงับข้อขัดแย้งได้โดยชอบ

3.15 ปัญหาเกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อนและการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ปัญหาผู้ประกอบการโครงการอาคารชุด ผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุด และกรรมการนิติบุคคลอาคารชุดมีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of interests) ทำให้เกิดความเสียหายแก่นิติบุคคลอาคารชุด ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีมาตรการควบคุมในแนวเดียวกับกฎหมายอาคารชุดของฝรั่งเศส กล่าวคือ นิติกรรมระหว่างนิติบุคคลอาคารชุดกับผู้จัดการนิติบุคคลอาคารชุด กรรมการนิติบุคคลอาคารชุด หรือผู้ประกอบการนิติบุคคลอาคารชุดนั้น รวมทั้งบุคคลหรือนิติบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลดังกล่าวจะต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุมเจ้าของร่วม หากฝ่าฝืนมีโทษปรับตามกฎหมาย

สำหรับปัญหาผู้จัดการและกรรมการนิติบุคคลอาคารชุดอาศัยอำนาจหน้าที่กระทำการโดยทุจริตนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรเพิ่มมาตรการป้องกันโดยการกำหนดให้นิติบุคคลอาคารชุดจัดทำบัญชีรายงาานต่อที่ประชุมเจ้าของร่วมถี่ขึ้นเป็นทุกรอบ 6 เดือน เพื่อให้การตรวจสอบกระทำได้ง่ายขึ้น

และควรเพิ่มโทษขึ้นอีกกึ่งหนึ่ง สำหรับความผิดนั้นแก่ผู้จัดการและกรรมการนิติบุคคลอาคารชุดที่อาศัยอำนาจหน้าที่กระทำการโดยทุจริต เพื่อเป็นการป้องปรามไม่ให้กระทำการโดยทุจริตดังกล่าว

3.16 ปัญหาความเสียหายที่เกิดจากอุปกรณ์หรือสิ่งก่อสร้างที่ชำรุดบกพร่องในอาคารชุด ปัญหาน้ำรั่วซึมหรือความเสียหายอื่น ๆ ที่เกิดจากอุปกรณ์หรือสิ่งก่อสร้างที่ชำรุดบกพร่องในอาคารชุดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนิติบุคคลอาคารชุดในการดำเนินการซ่อมแซมแก้ไขเป็นการด่วน โดยใช้ค่าใช้จ่ายจากเงินส่วนกลางของนิติบุคคลอาคารชุด หากตรวจสอบพบว่าความเสียหายเป็นความผิดของเจ้าของร่วมรายหนึ่งรายใด ก็ให้ไล่เบี้ยเอาจากเจ้าของร่วมนั้น นอกจากนี้ควรเรียกเก็บเงินประกันความเสียหายจำนวนหนึ่งจากเจ้าของร่วม โดยเรียกเก็บในขณะจดทะเบียนโอนห้องชุดครั้งแรก

3.17 ปัญหาในกรณีอาคารชุดเสียหายครั้งหนึ่งพอดีจะใช้บังคับตามบทบัญญัติใด ปัญหากรณีอาคารชุดเสียหายครั้งหนึ่งพอดีจะใช้บังคับตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 มาตรา 50 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสองนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้ชัดเจน โดยในกรณีที่อาคารชุดเสียหายทั้งหมดหรือเป็นบางส่วนตั้งแต่ครั้งหนึ่งขึ้นไป ให้ใช้บังคับตามมาตรา 50 วรรคหนึ่ง เพื่ออุดช่องว่างของกฎหมาย ไม่ต้องรอให้เกิดข้อพิพาทเป็นคดีความเสียก่อน

3.18 ปัญหาอัคคีภัย เรื่องอัคคีภัยและความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติในอาคารสูงนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีมาตรการป้องกัน 2 ประการ ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดให้ห้องชุดแต่ละห้องชุดมีการติดตั้งอุปกรณ์ดับเพลิง รวมทั้งมีการตรวจสอบมาตรฐานการใช้งานของอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับระบบไฟฟ้าตามกำหนดระยะเวลา ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการอาคารชุดกลางกำหนด

(2) กำหนดข้อห้ามมิให้ใช้พลังงานประเภทแก๊สหรือเตาถ่านในการให้พลังงานความร้อนหรือการหุงต้มในครัวเรือน หากฝ่าฝืนมีบทกำหนดโทษทางอาญา

3.19 ปัญหาอายุการใช้งานของอาคารชุด ตามกฎหมายอาคารชุดของไทยมิได้กำหนดอายุการใช้งานของอาคารชุดไว้เป็นการเฉพาะ รวมทั้งไม่ได้กำหนดมาตรการในการตรวจสอบเพื่อรับรองคุณภาพของอาคารด้วยซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดความเสียหายดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า กฎหมายอาคารชุดของไทยควรกำหนดอายุของอาคารในขณะจดทะเบียนอาคารชุด และกำหนดมาตรการในการตรวจสอบคุณภาพของอาคาร ตามแนวกฎหมายอาคารชุดของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และรายละเอียดที่คณะกรรมการอาคารชุดกลางกำหนด

3.20 ปัญหาเกี่ยวกับการเลิกอาคารชุดโดยสมัครใจ การที่พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 กำหนดให้การเลิกอาคารชุดโดยสมัครใจ ต้องเป็นมติเอกฉันท์ของเจ้าของร่วม ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีความมุ่งหมายในทางคุ้มครองสิทธิของเจ้าของร่วมส่วนน้อยในอาคารชุดมากจนเกินสมควร ซึ่งจะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี ผู้วิจัยเห็นว่า ในการเลิกอาคารชุดไม่ควรใช้มติเอกฉันท์ อย่างไรก็ตาม การเลิกอาคารชุดเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการออกเสียงลงมติ คณะแนบเสียงในกรณีนี้จึงควรจะ

หนาแน่นกว่าคะแนนเสียงในกรณีทั่วไป ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรแก้ไขตามแนวของกฎหมายอาคารชุดของรัฐฮาวาย สหรัฐอเมริกา ซึ่งใช้คะแนนเสียงร้อยละ 80 ในการเลิกอาคารชุด

บรรณานุกรม

กฎหมายฝรั่งเศส เลขที่ 65-557 ลงวันที่ 10 มกราคม 1965

กฎหมายอาคารชุดของญี่ปุ่น (Act on Building Unit Ownership 1962)

กฎหมายอาคารชุดของรัฐฮาวาย สหรัฐอเมริกา (Session Laws of Hawaii 1961)

กฎหมายอาคารชุดของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Republic Act No. 4726)

กฎหมายอาคารชุดของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Law No. 65/2014/QH)

พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543

พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522

Black, Henry. C. (1979). *Black's Law Dictionary*. 5th ed. St. Paul Mium : West Publishing Co.

Kehoe, Patrick E. (1974). *Cooperatives and Condominiums*. New York: Oceana Publications Ins.

Rohan, Patrich J. (1985). *Condominium Law and Practice Form*, Volume 1, 1 Part 2, 1 Part 3, 1A, 1B, 1B Part 2 and 1C. New York : Matthew Bander & Company Incorporated.

หมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้าง วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย

THE COMMUNITIES PRESERVING FIVE PRECEPTS: MODEL AND PROMOTE PROCESSES OF UNITIES CULTURAL IN THAI SOCIETY

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ*

Phramaha Boonlert Chuaythane

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด องค์ประกอบ ตัวชี้วัด บทเรียน และการบูรณาการการรักษาศีล 5 ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 2) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์และกระบวนการรักษาศีล 5 ในระดับบุคคล องค์กร และชุมชนตามโครงการหมู่บ้านศีล 5 3) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5: กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ และ 4) เพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผลการวิจัยมีดังนี้

1) แนวคิดในการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยตรง ได้กำหนดไว้ใน 2 ประการ คือ (1) การสร้างเครือข่าย คือการดำเนินการเพื่อเชิญชวนให้คนในหมู่บ้านมาร่วมกันรักษาศีล 5 เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มคนที่สมัครใจที่จะมาร่วมกันรักษาศีล 5 ภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยมีหลักการ คือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นโดยสมัครใจ มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย มีการเสริมสร้างซึ่งกัน และกันและการเกื้อหนุนพึ่งพากัน (2) การประชาสัมพันธ์ส่งต่อความดี คือการประกาศ เชิญชวนให้บุคคล หมายถึงประชาชนชาวบ้านหรือพุทธศาสนิกทั้งหลายในชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือจังหวัดของตนเองทำความดี ด้วยการรักษาศีล 5 ในชีวิตประจำวัน

2) แนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ชุมชนจะต้องสร้าง (1) ชุมชนต้องมีผู้นำที่ตั้งตนอยู่ในศีล 5 (2) มีการสร้างกฎกติกาและมีการเคารพกฎกติกา (3) อยู่ร่วมกันโดยใช้หลักความเมตตา (4) ไม่ตามกระแสวัตถุนิยม คือมีความพอเพียง ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ (5) มีความพร้อมเพียง มีความสามัคคีของหมู่คณะ

3) การเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาคมีความสอดคล้องกัน ในมิติการใช้ศีล 5 เป็นพื้นฐานในการสร้างกิจกรรมที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมดีของ

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คนในชุมชน ดังโครงการสวดมนต์วันอาทิตย์พิชิตมาร อีกทั้งได้บูรณาการหลักศีล 5 เข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันโดยที่ไม่ทำให้ศีล 5 กระทบต่อวิถีชีวิตตามปกติ

4) ผลการวิเคราะห์เชิงยืนยันองค์ประกอบหลักศีล 5 สำหรับสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5 ผลการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบหลักศีล 5 ปรากฏว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี น้ำหนักองค์ประกอบของมาตรฐานมีค่าเป็นบวก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทุกตัว มาตรฐานที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ศีลข้อที่ 1 กับศีลข้อที่ 4 แสดงถึงพฤติกรรมกรรมมีศีล ไม่มีการเบียดเบียนผู้อื่น และผู้ตรงไปตรงมา รองลงมาคือ ศีลข้อที่ 2 และต่ำสุดคือศีลข้อที่ 5 เนื่องจากสังคมส่วนหนึ่งมองว่าการดื่มสุรา หรือดื่มของมึนเมา หากไม่เมาถือว่าไม่ผิดศีล อีกทั้งการดื่มสุรายังมีผลต่อการบำรุงดูแลสุขภาพเป็นอายุวัฒนะ ผลค่าน้ำหนักอยู่ในระดับต่ำตามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติ

คำสำคัญ : หมู่บ้านรักษาศีล 5, วัฒนธรรม, วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน, สังคมไทย

ABSTRACT

The four objectives of this research were: 1) To study the concept, factors, indicator, lesson and five precepts village keeping integration; 2) To study the strategy and process to five precepts keeping in the individual level, organization, and community according to the five precepts village project; 3) To study the process to co-living culture promotion of Thai community according to five precepts village : A case study of the villages in the North, the Northeast, the Central, and the South; and 4) for the scale creation to living of community in Thai society according to five precepts as the mixed research methodology both quality and quantity.

The findings of this research as follows :

1) The concept of five precepts village keeping project has two factors are (1) the network creation is to invite the people in the village to keep the five precepts for connection to other groups to come for five precepts keeping voluntarily under the respect of human rights, hospitality to each other by having the principle of member network relation with volunteer, having the same concept and view, member participation in the network, helping each others. (2) The public relations to transfer the goodness is to announce and invite the people to do goodness by keeping the five precepts in daily life.

2) The process to co-living culture creation of Thai community under the five precepts village project; the community will create (1) the community must have the leader to have the five precepts (2) to create the rule and having the

obey the rule (3) To live together with the loving kindness (4) No favour in materialism and have the sufficiency and satisfaction of beings (5) To have the readiness and have the harmony of community

3) The co-living culture promotion of Thai community according to five precepts village in four regions to have the five precepts as the basic activity creation that effect on good behavior of people in the community such as chanting project on Sunday to overcome the evils and to integrate the principle of five precepts to live in daily life by no changing the normal life.

4) The finding from analysis confirmation to the factors of five precepts for the scale creation to living of community in Thai society according to five precepts principle. The finding of analysis confirmation to the factors of five precepts as the model that has the match with the information in the good scale, positive scale at least 0.05 level for all. The most important scales the first and fourth precepts that show the good behavior, no disturb to others and straight. The second rank is the second precept and fifth precept is the lowest due to some part of society that they drink alcohol and intoxicants that no against the precepts and the alcohol drinking is the herbal medicine for good health. The scale of weight is low due to the opinion of practitioners.

Keyword : The Communities Preserving Five Precept, Cultural, Unities Cultural, Thai Society

1. บทนำ

สังคมไทยปัจจุบัน กำลังเผชิญกับความท้าทายจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันที่ส่งผลอย่างชัดเจนต่อวิถีชีวิต ตลอดจนการให้ความหมายและคุณค่าต่อคำว่า “ความดีและความเจริญ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ได้ส่งผลต่อการบริโภค แบบแผนการเลี้ยงดูและปฏิสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคมในระดับต่างๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีลักษณะไร้รากฐานทางวัฒนธรรมและชาติโลกทัศน์ทางคุณธรรม จริยธรรมนั้น เป็นส่วนหนึ่งของแก่นแกนปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในทุกระดับความสัมพันธ์ของสังคมไทยขณะนี้ ดังนั้นรัฐบาลปัจจุบันจึงให้ความสนใจต่อการปรับทัศนคติด้านการพัฒนาของคนในสังคม รวมทั้งการจัดทำและวัดประเมินผลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อลดอคติของการพัฒนากระแสหลัก เพื่อเสริมสร้างและพัฒนากระบวนการสร้างสังคมปรองดอง ส่งเสริมแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คำนึงถึงรากฐานทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีวิตให้กับสังคมไทยในอนาคตได้

ภายใต้นโยบายของรัฐบาลปัจจุบันนั้น ได้กำหนดนโยบายและแนวทางอย่างชัดเจนในการส่งเสริมการใช้หลักการวิชาการและสนับสนุนบทบาทให้องค์กรทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ตลอดจนส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ขณะที่องค์กรทางพระพุทธศาสนานั้น สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺโณ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้มีดำริและผลักดันให้คณะสงฆ์ทั่วไปในประเทศดำเนินโครงการหมู่บ้านศีล 5 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปและพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการดำเนินโครงการจะเน้นการบูรณาการความร่วมมือ ทั้งองค์กรทางพระพุทธศาสนา หน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ซึ่งที่ผ่านมาสามารถสร้างรูปแบบการพัฒนาความปรองดองสมานฉันท์ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปแล้วในหลายพื้นที่

การนำโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ลงไปยังหมู่บ้านเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดความปรองดองของประชาชนในชุมชนตามเจตนารมณ์ของ คสช. และดำริของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าจารย์ ถึงแม้ว่าโดยปรัชญาพื้นฐานของโครงการจะมีความชัดเจนในการนำศีล 5 มาเป็นกฎพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน แต่ก็เกิดปัญหาในการปฏิบัติอันเนื่องจากกลไกที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนมุ่งให้เป็นภารกิจของภาครัฐ แต่รัฐกลับทำงานในวงกว้างในเชิงประชาสัมพันธ์มากกว่า เช่น การแจกคู่มือ และป้ายสัญลักษณ์ของโครงการ เป็นต้น แต่ในขณะที่การสร้างความตระหนักให้คนดำรงตนอยู่ในศีลเป็นเรื่องของการปรับทัศนคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับศีล 5 ภารกิจดังกล่าวจึงสวิตกลับไปเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสแบบเสียไม่ได้ ทั้งโดยความเกี่ยวข้องกับโครงการ ทั้งโดยสนองดำริของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าจารย์ วัดจึงต้องเข้ามารับหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนโครงการ และดำเนินการไปอย่างไม่มิติศทางขาดความเป็นเอกภาพ เนื่องจากยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นโครงการแต่ละพื้นที่ ยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนร่วมกัน

จากที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การสร้างและพัฒนาบทบาทของวัดและองค์กรทางพระพุทธศาสนา เพื่อการจรรโลงคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนส่งเสริมการสร้างสังคมสมานฉันท์และสันติสุขอย่างยั่งยืนนั้น ถือเป็นนวัตกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ควรเรียนรู้และพัฒนายุทธศาสตร์และกระบวนการเชิงรูปธรรมให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านรักษาศีล 5 รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย” นี้ จึงเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นเพื่อค้นหารูปแบบหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยการถอดบทเรียนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ และนำผลไปปรับใช้ในการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนโดยขยายผลในพื้นที่นำร่องโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองนโยบายการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และสันติสุขของรัฐบาลและคณะสงฆ์ไทย ที่จะร่วมมือกันพัฒนาชุดความรู้ที่อิงกับการบูรณาการหลักการวิชาการ เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและชุมชนไทย ให้เข้าใจหลักการและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่าง “อยู่เย็นเป็นสุข” ร่วมกันได้ตลอดไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด องค์ประกอบ ตัวชี้วัด บทเรียน และการบูรณาการการรักษาศิล 5 ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศิล 5

2.2 เพื่อศึกษายุทธศาสตร์และกระบวนการรักษาศิล 5 ในระดับบุคคล องค์กร และชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านศิลป 5

2.3 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศิล 5: กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

2.4 เพื่อสร้างเกณฑ์มาตรการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศิลป 5

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน เน้นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการจัดกระบวนการวิจัย ด้วยการถอดบทเรียนและการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่การศึกษาที่กำหนดไว้ ข้อมูลในการศึกษาได้จากแหล่งข้อมูล 2 ลักษณะ คือ แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร และแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล สำหรับข้อมูลที่เป็นบุคคล คณะผู้วิจัยได้กำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Random Selection) ซึ่งคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากพื้นที่กลุ่มเป้าหมายใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ความเกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกับการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศิล 5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบบันทึก (Field Note) 2) แบบสัมภาษณ์ (Interview) 3) แบบสังเกต (Observation) และ 4) วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เช่น (1) เทปบันทึกเสียง (2) กล้องบันทึกภาพ ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 2) สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในขณะที่ทำการศึกษาในชุมชน โดยไม่มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นในกิจกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น โดยไม่มีการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทุกขั้นตอน เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตจะอยู่นอกวงผู้ถูกสังเกต โดยทำตนเป็นบุคคลภายนอก และ 3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมไต่คำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสม ส่วนในเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการสังเคราะห์ข้อมูลของโครงการวิจัยย่อย จำนวน 4 โครงการประกอบ แผนงานวิจัยเรื่องหมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย มีสาระสำคัญดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1. แนวคิด ตัวชี้วัด องค์ประกอบ ถอดบทเรียน และการบูรณาการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 พบแนวคิดในการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยตรง ได้กำหนดไว้ใน 2 ประการ คือ

1) การสร้างเครือข่าย (Networking) คือการดำเนินการเพื่อเชิญชวนให้คนในหมู่บ้านมาร่วมกันรักษาศีล 5 เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มคนที่สมัครใจที่จะมาร่วมกันรักษาศีล 5 ภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยมีหลักการ คือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นโดยสมัครใจ มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (Common Perception) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (Stakeholders Participation) มีการเสริมสร้างซึ่งกัน (Complementary Relationship) และกันและการเกี่ยวพันพึ่งพากัน (Interdependent)

2) การประชาสัมพันธ์ส่งต่อความดี คือการประกาศ เชิญชวนให้บุคคล หมายถึง ประชาชนชาวบ้านหรือพุทธศาสนิกทั้งหลายในชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือจังหวัดของตนเองทำความดี ด้วยการรักษาศีล 5 ในชีวิตประจำวัน อาจทำได้หลายช่องทาง เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุชุมชน โทรทัศน์ท้องถิ่น หอกระจายข่าว เสียงตามสาย เป็นต้น บุคคลผู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายข่าวส่งต่อความดีต่อคนในชุมชน เช่น พระภิกษุสงฆ์ เจ้าอาวาส ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมวิทยากร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มัคคทายก พิธีกรในงานพิธีต่าง ๆ นักจัดรายการวิทยุ ประชาสัมพันธ์เสียงตามสายของเทศบาลหรือหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น

ตัวชี้วัดและองค์ประกอบของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีทั้งระดับในประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน มีหน้าที่ในการขับเคลื่อนผลักดันโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการทั้งปริมาณและคุณภาพ ตามตัวชี้วัดที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จะประสบความสำเร็จ องค์ประกอบทั้งหมดจะต้องทำงานอย่างสอดคล้องสัมพันธ์ ประสานงานกัน ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ และการทำงานอย่างประสานสอดคล้องกันนั้น ปัจจัยสำคัญ คือผู้นำของหมู่บ้าน ประชาชนในหมู่บ้าน และองค์กรหรือกลุ่มที่มีอยู่ในหมู่บ้าน จะต้องร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งและจริงจัง ในการขับเคลื่อนโครงการนี้ให้ประสบความสำเร็จ การทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็งนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความมีศักยภาพของหมู่บ้านหรือชุมชนเองด้วย ซึ่งเป็นไปตามหลักการของทฤษฎีของศักยภาพและการแพร่กระจาย ที่ให้ความสำคัญต่อความมีศักยภาพของชุมชนจะต้องประกอบด้วย ความสมบูรณ์พร้อมใน 6 ด้าน คือทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ ผู้นำ องค์กรทางสังคม การติดต่อกับภายนอก และการอบรม โดยหมู่บ้านใดจะมีศักยภาพ คนในหมู่บ้านนั้นจะต้องมีความพร้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ด้านผู้นำที่มีความรู้ความสามารถมีคุณธรรม มีความสามัคคี องค์กรทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง มีการติดต่อกับภายนอกอย่างสร้างสรรค์

และรู้เท่าทัน และคนในชุมชนได้รับการศึกษา การอบรม การขัดเกลา การกล่อมทางสังคมจากสถาบันที่มีอยู่ในสังคมอย่างจริงจัง

ประการที่สอง ถอดบทเรียนจากโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถสรุปได้ว่า แต่ละแห่งมีจุดเด่นหรือลักษณะเฉพาะตนที่แตกต่างกันไป อย่างกรณีของ ชุมชนวัดทุ่งท่าช้าง ตำบลทุ่งท่าช้าง อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี มีลักษณะเฉพาะตนคือเป็นชุมชนใหญ่ มีชาวพุทธทั้งหมดทั้งตำบลและมีเจ้าอาวาสที่ดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่เข้มแข็ง ภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมายของโครงการ และเป็นอีกหนึ่งของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดลพบุรี แต่สิ่งที่ปัญหาอุปสรรคของที่นี่คือ การเปลี่ยนแปลงบุคคลในคณะกรรมการระดับอำเภอ อันเนื่องมาจากการโยกย้ายของนายอำเภอ อาจทำให้การดำเนินงานการขับเคลื่อนโครงการไม่ต่อเนื่อง และหยุดชะงักได้ กรณีของชุมชนวัดชัยศรี บ้านเสี้ยว อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือ เจ้าอาวาสที่มีบารมีตั้งแต่เจ้าอาวาสรูปก่อนจนถึงปัจจุบัน และคนในหมู่บ้านมีความศรัทธาเคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จากการแต่ละครอบครัวอุปัฏฐัมพระภิกษุสามเณรที่มาเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวนถึง 80-90 รูป ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนเป็นอย่างดี และคนในชุมชนแห่งนี้ ก็มีความเคารพยำเกรงในพระสงฆ์ และผู้นำด้วย การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่มีพระสงฆ์เป็นแกนนำ จึงประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี แม้แต่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรืออบต. วังชัย ก็เป็นอบต.เพียงแห่งเดียวในอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณแก่พระสงฆ์ที่ดำเนินการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นี้โดยตรง

ชุมชนวัดพระพุทธบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน มีจุดเด่นที่สำคัญคือการที่ชาวบ้านทุกคนมีเคารพศรัทธาในตัวของครูบาชัยยะวงศาพัฒนาเป็นอย่างมาก แม้ว่าท่านจะมรณภาพไปแล้วตั้ง 16 ปีแต่บารมีหรือคุณความดีของท่าน โดยเฉพาะคำสอนของท่านที่ให้ชาวบ้านบริโภคอาหารมังสวิรัต ไม่ให้บริโภคเนื้อสัตว์ ไม่ให้เลี้ยงสัตว์ เป็นคำสอนที่ชาวบ้านยังคงยึดถือปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน คนในชุมชนแห่งนี้จึงไม่มีปัญหาเรื่องการละเมิดศีล 5 ข้อที่ 1 ว่าด้วยการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ แต่สิ่งที่ปัญหาของชุมชนนี้ที่สำคัญ คือการขาดความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง แม้ว่าคนในชุมชนแห่งนี้จะมีวิถีชีวิตที่เคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 แต่พวกเขา รักษาและปฏิบัติในฐานะที่เป็นหลักปฏิบัติที่สืบทอดกันมา จากข้อห้ามของครูบาวงศ์เท่านั้น ไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศีล 5 มากนัก แม้แต่จะเรียงลำดับศีล 5 อย่างถูกต้องยังไม่ได้เลย ในขณะที่ชุมชนวัดลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ มีลักษณะเฉพาะตนที่สำคัญคือคนในชุมชนมีความรู้ ตระหนักถึงภัยของพระพุทธศาสนาและพยายามหาทางที่จะปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาอย่างมีระบบ สิ่งที่จะดำเนินการในอนาคต อาจจะมีรูปของอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนาเลยก็ได้ นับว่าเป็นชุมชนชาวพุทธที่ดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างก้าวกระโดดตามระยะเวลาที่ 3 ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระหว่างปี พ.ศ. 2558 – 2560 มีความคิดไปไกลถึงการมีอาสาสมัครปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาในพื้นที่หมู่บ้านหรือ

ชุมชน เพราะพวกเขาเริ่มตระหนักถึงภัยที่กำลังเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อชุมชนชาวพุทธโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมก็ตาม

ประการที่สาม การบูรณาการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทย ที่ได้จากการถอดบทเรียนจากพื้นที่ศึกษาวิจัยทั้ง 4 หมู่บ้าน ในฐานะที่เป็นพื้นที่ตัวแทนของทั้ง 4 ภาค ในประเทศไทย สรุปได้ว่า การบูรณาการโครงการนี้ สามารถดำเนินงานได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล หน่วยงาน องค์กร และสังคม เพราะโครงการมีความเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนในหมู่บ้าน ในการดำเนินงานจึงต้องดึงเอาสถาบันหลักที่มีอยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชน เข้ามาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นวัด ครอบครัว บ้าน ชุมชน โรงเรียนหรือหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาที่ผ่านมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557 – ปัจจุบันนั้น ได้ทำให้ทุกภาคส่วนในหมู่บ้านมีความตื่นตัว และให้ความสำคัญต่อการรักษาศีล 5 มากยิ่งขึ้น เพราะเห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรักษาศีล 5 ที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง ปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จในการบูรณาการ เพื่อให้สามารถเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทย คือในระดับบุคคลต้องตระหนักถึงประโยชน์ ความจำเป็นของการรักษาศีล ในระดับหน่วยงาน องค์กร และสังคมจะต้องทำหน้าที่ในการสนับสนุน ส่งเสริม เอื้ออำนวย และธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้โครงการนี้สามารถดำเนินต่อไป โดยการประสานงานร่วมมือกันอย่างจริงจัง ระหว่างหน่วยงานในหมู่บ้าน ในพื้นที่และหน่วยงานในระดับเบื้องต้น ที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการนี้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องก็ตาม ควรจะได้จัดทำเป็น “วาระแห่งชาติ” สำหรับโครงการนี้โดยเฉพาะ แม้ว่าเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม แต่การรณรงค์ส่งเสริมให้คนที่เป็นพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปฏิบัติตามแนวทางของศีล 5 ยังมีความจำเป็น และต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ไม่ให้สิ้นสุดลงภายในปี พ.ศ. 2560 เท่านั้น เพราะปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ ล้วนแต่มีสาเหตุมาจากการละเลยไม่ใส่ใจ ไม่สนใจในการปฏิบัติตามแนวทางของศีล 5 อย่างจริงจัง ในชีวิตประจำวันของประชาชนทั้งหลายในประเทศไทย แม้จะเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ของประชากรทั้งหมดในประเทศไทยก็ตาม การสมาทานศีลที่ปฏิบัติอยู่กันโดยทั่วไปตามวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย เป็นเพียงองค์ประกอบของพิธีกรรมตามศาสนพิธีอย่างหนึ่งเท่านั้น ไม่มีใครให้ความสำคัญในเนื้อหาสาระสำคัญของศีล 5 และสนใจที่จะปฏิบัติตามแนวทางของศีล 5 ในชีวิตประจำวันแต่อย่างใด

4.2. แนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ พบว่า แนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ชุมชนจะต้องสร้าง

1) มีผู้นำที่เข้มแข็ง กล่าวคือการที่ประชาชนในชุมชนบ้านห้วยต้มรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนแล้วถึงได้เกิด

การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบต่อภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคมด้วย

2) การเคารพกฎ กติกา คือ การเคารพกฎเกณฑ์เป็นหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมโดยปกติสุข ไม่ว่าจะเป็สังคมใดหรือประเทศใด การอยู่ร่วมกันของผู้คนเป็นจำนวนมากในสังคมต้องอาศัยกฎระเบียบกติกาของสังคม ซึ่งคนในสังคมนั้นๆจำต้องเรียนรู้กฎ กติกาของสังคม พร้อมทั้งต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

3) อยู่ร่วมกันโดยใช้หลักเมตตา หมายถึง รักที่มุ่งเพื่อปรารถนาดี ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ผู้นำควรมีความรัก ความปรารถนาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้คำแนะนำ สั่งสอน หรือ อบรม ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และความประพฤติที่เหมาะสมและดีงาม รวมถึงการแบ่งงานกัน ทำให้เหมาะสมกับวัย งาน และความถนัด

4) ไม่วิ่งตามกระแสวัตถุนิยม คือมีความพอเพียง ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ไม่สนใจว่าปัจจุบันโลกเจริญไปอย่างไรก็ต้องก้าวตามให้ทัน พยายามดำเนินชีวิตตามปกติของตนเอง อาหาร ก็เป็นมังสวิรัต ในปัจจุบันชาวบ้านรับประทานมังสวิรัตทั้งหมดบ้าน เครื่องนุ่งห่มก็สวมใส่ชุดประจำเผ่าของตนเอง ที่อยู่อาศัย ก็ปลูกสร้างเองตามความสามารถ ไม่ใหญ่โตเกินไป ยารักษาโรคก็อาศัยยาสมุนไพรในท้องถิ่นการบริจาคและซื้อกินเองตามร้านค้าชุมชน

5) มีความพร้อมเพียง มีความสามัคคีของหมู่คณะ ทำให้ทุกคนช่วยกันทำกิจกรรมต่าง ๆ จนสำเร็จ ซึ่งนำความสุขมาสู่หมู่คณะ เพราะทุกคนย่อมได้รับความสุข ความสำเร็จจากผลงานที่ได้ช่วยกันทำ กล่าวคือ ในครอบครัว ทุกคนมีความพร้อมเพรียงกันทำงาน ช่วยกันประหยัด ร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรม ทุกคนในครอบครัวก็มีความสุข ในโรงเรียน ทุกคนพร้อมเพรียงกันยึดถือกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนนักเรียนทุกคนพร้อมใจกันศึกษาเล่าเรียน ในชุมชน ทุกคนสมัครสมานสามัคคีกัน พร้อมเพรียงกันประกอบอาชีพที่สุจริต ร่วมมือกันทำนุบำรุงดูแลท้องถิ่นของตน เช่น แม่น้ำ ถนน คูคลอง ประปา ไฟฟ้า เป็นต้น

4.3. รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมไทย พบว่า

1) วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนในภาคกลาง หมู่บ้านทุ่งท่าช้าง ตำบลทุ่งท่าช้าง อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี ในปัจจุบันมีพระครูคุณสมบัน เป็นเจ้าอาวาสวัดทุ่งท่าช้าง และเจ้าคณะอำเภอสระโบสถ์ เป็นที่ปรึกษาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีนายจุน อินทร์วิสัย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 เป็นผู้ดำเนินการโครงการร่วมกับทางอำเภอและจังหวัด ในอดีตที่ผ่านหมู่บ้านมีความสงบเรียบร้อยไม่มีเรื่องที่เกิดพิพาทหลักศีล 5 อย่างรุนแรง ทำให้ชาวบ้านมีความรักสามัคคีต่อกัน เอื้ออาทรต่อกัน และที่สำคัญมีโครงการร่วมกับทางอำเภอ และจังหวัดคือ “โครงการสวดมนต์ทุกวันอาทิตย์พิชิตมาร” ดังนั้นในวันอาทิตย์ประชาชนในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็น ผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน อีกทั้งมีบุคลากรจากอำเภอนำโดยท่านนายอำเภอก็จะนำชาวบ้านมาร่วมทำกิจกรรมดังกล่าว ซึ่ง

ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี อนึ่งการทำวัตรสวดมนต์เย็นที่วัดได้ปฏิบัติสืบทอดกันเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว

2) วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนในภาคเหนือ ชุมชนพระบาทห้วยต้ม มีหลวงปู่ครูบาวางศาพัฒนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ เลื่อมใสและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทั้งหมู่บ้านจะทานมังสวิรัต วันพระจะถือเป็นวันสำคัญของคนในชุมชน โดยจะร่วมกันหยุดงานและแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าที่มีสีสันสวยงาม พาครอบครัวร่วมกันไปทำกิจกรรมอันสำคัญคือ ทำบุญ ตักบาตร นอกจากจะตักบาตรด้วยข้าวและอาหารเจแล้ว ในชุมชนพระบาทห้วยต้ม ยังมีประเพณีตักบาตรผักอีกด้วย ฟังเทศน์และบำเพ็ญประโยชน์ให้วัด ในช่วงค่ำก็จะไปเวียนเทียนและสวดมนต์ ไหว้พระภายในวัดและรอบองค์พระมหาธาตุเจดีย์ศรีเวียงชัย สำหรับการทำบุญ ตักบาตรนั้นจะมีทุกวัน โดยพระภิกษุ สามเณร จะรับบิณฑบาตที่วัดทุกๆ เช้า ซึ่งพุทธศาสนิกชนที่อยู่นอกชุมชน บุคคลทั่วไป หรือนักท่องเที่ยว สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ นับเป็นประเพณีอันดีงาม เป็นการเรียนรู้จากการสืบทอดจากบรรพบุรุษตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสตรีชนเผ่าปาเกอะญอจะได้รับการสืบทอดบทบาทในการจัดหาและถักทอเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสำหรับคนในครัวเรือน ได้สอดใส่ลวดลายตามคติความเชื่อและ ให้สีสันตามวัสดุท้องถิ่นที่มาใช้ทำสีย้อมผ้าที่ปลูกเอง ทุกครัวเรือนเด็กสาวหากมีอายุ 5 ขวบ จะต้องเรียนรู้วิธีการทอผ้าจากแม่ ดังนั้นผู้หญิงชนเผ่าจะต้องทอผ้าเป็นทุกคน เมื่อ ปี พ.ศ. 2535 ได้มีหน่วยงานทางราชการได้เล็งเห็นว่าการทอผ้าฝ้ายด้วยมือของกะเหรี่ยงซึ่งเป็นศิลปะที่น่าจะทำการส่งเสริมการผลิตเพื่อเป็นรายได้เสริมและเพื่อให้ชาวชนเผ่าปาเกอะญอมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ควรจะมีการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมของชนเผ่าไว้ และเพื่ออนุรักษ์ไว้ให้เยาวชนรุ่นหลังต่อไป

3) วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมู่บ้านเสี้ยว ตำบลวังชัย อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษา พบว่า ชาวบ้านมีสถาบันหลักเป็นจุดศูนย์รวมของการอยู่ร่วมกัน คือ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) โดยมีความเชื่อว่า บ้าน วัด โรงเรียน จะพัฒนาให้เจริญได้ต้องมีผู้นำที่ดี คือมีความรู้ดี ความประพฤติดี และมีความสามารถ มองการณ์ไกลปัจจุบันมีผู้นำหมู่บ้านคือนายคมกฤษ บุชราคม กำนันตำบลวังชัย และมีนางโสมกาย ชัยชนะ เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 ส่วนวัดคือ วัดชัยศรี เป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีพระมงคลปริยัติธาดา เจ้าอาวาสวัดชัยศรี รูปปัจจุบัน รองเจ้าคณะอำเภอ น้ำพอง เป็นพระนักพัฒนาอย่างจริงจัง ที่ไม่ลดละการอบรมสั่งสอนประชาชนในหมู่บ้านให้ตั้งอยู่ในศีล 5 มาโดยตลอด ทั้ง 3 องค์กรนี้ เปรียบเสมือนแม่ทัพที่ต่อสู้กับศัตรูคือปัญหาอุปสรรคและสามารถเอาชนะได้ทุกครั้ง

4) วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนในภาคใต้ วัดลำทับ บ้านลำทับ ตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีความสามัคคีกันมาก โดยอาศัยการประสานกันระหว่างผู้นำชุมชนคือ ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส และผู้อำนวยการโรงเรียน เนื่องจากสภาพของชาวบ้านลำทับอยู่ติดกับทะเล มีภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีฝนตกชุกตลอดปี และมีเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน มี 4 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ไปจนถึงเดือนเมษายน ฤดูฝน มี 8

เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ไปจนถึงเดือนตุลาคม นอกจากนั้นชาวบ้านยังยึดมั่นกับวัฒนธรรม ประเพณีคือ งานประเพณีสารทเดือนสิบ เป็นประเพณีสำคัญของชาวใต้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ การละเล่นพื้นบ้าน เช่น หนังตะลุง แสดงให้เห็นการผสมผสานกับวัฒนธรรมอินเดีย ในจังหวัดกระบี่ มีศิลปินหนังตะลุงหลายคณะ มโนราห์ การแสดงพื้นบ้านของจังหวัดทางภาคใต้ที่ขึ้นชื่อที่แสดงถึงวัฒนธรรมของชาวภาคใต้ได้เป็นอย่างดี

4.4. การสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลัก ศิล 5

พบว่า

1) การดำเนินชีวิตของชุมชนตามหลักศิล 5 หมู่บ้านต้นแบบ มีวิถีชุมชนดำรงวัฒนธรรมของตนเองไว้การเปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรมภายนอกน้อยเมื่อเทียบกับหมู่บ้านภายนอก ที่มีได้ดำเนินชีวิตตามหลักศิล 5 ทั้งนี้เพราะความต้องการของสมาชิกชุมชนหมู่บ้านศิล 5 อาศัยปัจจัยต่างๆเฉพาะจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่าที่ตนเองจะสามารถหาได้ แนวทางดำเนินชีวิตมาจากการส่งต่อองค์ความรู้ การศึกษาของสมาชิกชุมชน เป็นองค์ความรู้ภายนอกชุมชนและองค์ความรู้ที่บรรพบุรุษในชุมชนสะสมไว้ การสื่อสารคมนาคม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การนำมาเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป

การดำเนินชีวิตตามหลักศิล 5 การสมาทานรักษาศีลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การเปล่งวาจารับศีลเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ก่อนถวายอาหารพระสงฆ์ การเปล่งวาจารับศีลในวันพระ การสวดมนต์เข้าเฝ้าที่บ้าน ที่วัดในทุกวันจนกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชน บางหมู่บ้านนัดสวดมนต์วันพระหรือวันอาทิตย์ การปฏิบัติธรรมในวันเป็นการปฏิบัติตามคำสอนของพระสงฆ์ งดอาหารปรุงด้วยเนื้อสัตว์ แต่บางหมู่บ้านยังคงบริโภคเนื้อสัตว์แต่ไม่เบียดเบียนชีวิตเพื่อนมนุษย์ งดเว้นการกระทำที่ละเมิดศีลถือเป็นการปฏิบัติธรรมตามวิถีชาวบ้าน สำหรับการปฏิบัติธรรมในรูปแบบการศิล 8 การปฏิบัติกรรมฐานเน้นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เดินจงกรมเป็น 15 นาที แล้วแผ่เมตตา ส่วนมากเป็นเด็กเยาวชนมาร่วมโดยเฉพาะระดับประถมศึกษา อนึ่งการดำเนินชีวิตตามหลักศิล 5 การประยุกต์หลักศิล 5 กับการดำเนินชีวิตประจำวัน อาศัยพระสงฆ์เป็นกลไกหลัก เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่างๆ ชักชวนหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนโครงการภายในหมู่ ทั้งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของพระสงฆ์ กิจกรรมโครงการของหน่วยงานราชการ หมู่บ้านรักษาศีล 5 คณะสงฆ์ ชาวบ้านความร่วมมือกับทางคณะสงฆ์และราชการ

2) วิเคราะห์เชิงยืนยันองค์ประกอบหลักศิล 5 สำหรับสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศิล 5 ผลการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบหลักศิล 5 ปรากฏว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ซึ่งพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 3.71 ค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.29 ที่องศาอิสระเท่ากับ 3 น้ำหนักองค์ประกอบของมาตรฐานมีค่าเป็น + อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทุกตัว มาตรฐานที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ศิลข้อที่ 1 กับศิลข้อที่ 4 แสดงถึงพฤติกรรมการมีศิลและไม่มีศิล มีไม่การเบียดเบียนผู้อื่น และผู้ตรงไปตรงมา รองลงมาคือ ศิลข้อที่ 2 และต่ำสุดคือศิลข้อที่ 5 เนื่องจากสังคมส่วนหนึ่ง

มองว่าการดื่มสุรา หรือดื่มของมึนเมา หากไม่เมาถือว่าไม่ผิดศีล อีกทั้งการดื่มสุรายังมีผลต่อการบำรุงดูแลสุขภาพเป็นอายุวัฒนะ ผลค่าน้ำหนักอยู่ในระดับต่ำตามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติ

รูปองค์ประกอบเชิงยืนยันแสดงศีล 5 มีองค์ประกอบอย่างน้อย 5 ข้อ สอดคล้องกับหลักการทางพุทธศาสนา ศีลเป็นข้อปฏิบัติอย่างหนึ่งของพุทธศาสนา มุ่งหมายให้ผู้ปฏิบัติดำรงปกติในสังคัมมนุษย์ ศีล 5 เป็นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน พระพุทธศาสนาสอนให้ปฏิบัติเป็นนิจ ไม่ว่าใครจะอยู่ในเพศภาวะอย่างไรก็ตาม คือ เบญจศีล หรือศีล 5 แม้ผู้ตอบจะมีอายุต่ำกว่า 20 ก็ยืนยันองค์ประกอบศีลทั้ง 5 ข้อ ได้แก่ ศีลข้อ 1 ปาณาติปาตา เวรมณี ศีลข้อ 2 อทินนาทานา เวรมณี ศีลข้อ 3 กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี ศีลข้อ 4 มุสาวาทา เวรมณี ศีลข้อ 5 สุราเมรยมชชปมาทภูฐานา เวรมณี

องค์ประกอบหลักศีล 5 สำหรับสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5 ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการอธิบายสำหรับสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5

การดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5 มีการปฏิบัติตามหลักศีลข้อ 1 ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์ ศีลข้อ 2 อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการลักทรัพย์ ศีลข้อ 3 กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดินในกาม ศีลข้อ 4 มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ ศีลข้อ 5 สุราเมรยมชชปมาทภูฐานา เวรมณี เว้นจากการดื่มน้ำเมา สิ่งเสพติด มีผลต่อการดำรงชีวิตชุมชนศีล 5 ได้แก่ 1. ผู้ปฏิบัติมีความสุข 2. สังคมมีความสุข 3. เศรษฐกิจมั่นคงพึ่งตนเองได้ ซึ่งสามารถนำมาสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนศีล 5 ได้ ทั้งนี้เพราะการดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 มีความสำคัญมาก ศีล 5 เป็นธรรมะคุ้มครองผู้ปฏิบัติให้มีความสุข ส่งผลต่อการสร้างชุมชนให้มีสันติภาพ อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ไม่มีการเบียดเบียนทำให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อนทั้งกายและใจ

3) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5 ผู้วิจัย ได้นำข้อมูลการดำเนินชีวิตของชุมชนตามหลักศีล 5 หมู่บ้านต้นแบบ ได้แก่ บ้านพระพุทธบาทห้วยต้ม ตำบล นาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน บ้านเสียว ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น บ้านทุ่งท่าช้าง ตำบลทุ่งท่าช้าง อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี บ้านลำทับ ตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ จากการศึกษาวิถีชุมชนดำรงวัฒนธรรมของตนเองไว้การเปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรมภายนอกน้อยเมื่อเทียบกับหมู่บ้านภายนอกที่มีดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 ซึ่งมีเป้าหมายอยู่ 3 ประการ คือ

(1) ตนเองมีความสุข เป็นเป้าหมายของการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 โดยปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 เฉพาะบุคคลในสังคม การรับรู้ การปรับตัว ให้มีความประพฤติอยู่ในกรอบของศีลทั้ง 5 งดเว้นจากการฆ่า การเบียดเบียนผู้อื่น งดเว้นจากการลักทรัพย์ การครอบครองทรัพย์ที่ได้มาโดยมิชอบ งดเว้นจากการประพฤติดินในกาม ความไม่ซื่อตรง การละเมิดทางเพศที่ผิดศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงามของไทย งดเว้นจากการพูดเท็จ การสร้างความเข้าใจผิดเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น งดเว้นจากการดื่มสุราและสิ่งเสพติดมีนเมาทุกชนิด รวมถึงการค้าการจำหน่ายสิ่ง

เสพติดมีเมามากทุกชนิดแก่บุคคลอื่น ความสุขที่เกิดจากการเว้นจากการกระทำทั้ง 5 ส่งผลให้บุคคล มีความสุขอย่างต่อเนื่อง มีความสุขใจ ไม่หวาดระแวง กลัวถูกจับผิด มีความสุขกาย ไม่ได้รับโทษ ภัยจากการละเมิดศีล การเป็นโรคเรื้อรัง มีความสุขจากการมีทรัพย์ การใช้จ่ายทรัพย์สามารถพึ่งพาตนเองได้

(2) สังคมมีความสุข เป็นการรับรู้ผลของการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 ร่วมกัน ของชุมชนหมู่บ้านศีล 5 ต้นแบบ สะท้อนผลออกมาในเชิงการให้ข้อคิดเห็น ให้คำแนะนำ แนวปฏิบัติที่ดีแก่บุคคลอื่นได้ รวมถึงการรับรู้ผลของการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกัน การใช้ประโยชน์ ภายในหมู่บ้านที่เกิดจากกิจกรรมการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 เช่น การงดเว้นบริโภค เนื้อสัตว์ ความสุขที่เกิดจากการงดเว้นบริโภคเนื้อสัตว์ สมาชิกในสังคมรับรู้ได้ว่าชุมชนของตนไม่ จำหน่ายอาหารประเภทเนื้อสัตว์ หรือการงดเว้นสุรา สิ่งมีเมามากในงานบุญพิธีต่าง ๆ ภายในชุมชน สมาชิกในสังคมรับรู้ได้ว่างานบุญไม่มีการจำหน่ายแจกสุรา

(3) เศรษฐกิจมั่นคงพึ่งตนเองได้ เป็นเป้าหมายของการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 โดยการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนมีการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 ได้ครบสมบูรณ์ และ บางแห่งมีการปรับประยุกต์ตามบริบทของชุมชน แต่สภาพผลของการปฏิบัติส่งผลต่อเศรษฐกิจของ ชุมชน เกิดความมั่นคงสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในระดับครอบครัวและในระดับชุมชน ในระดับ ครอบครัวสมาชิกครอบครัวที่ปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 มีรายรับน้อย มีรายจ่ายน้อย มีเงิน ออมสามารถนำเงินออมไปเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มออมทรัพย์ การบริจาคทรัพย์เพื่อ สาธารณประโยชน์ของชุมชน ระดับชุมชน สมาชิกในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีเงินออม เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารชุมชน เป็นต้น ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในชุมชน พึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน การพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกมีน้อย ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยน เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ เกิดวัฒนธรรมวิถีพุทธ นำมาส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยว สร้างรายได้ ทางเศรษฐกิจเข้าสู่ชุมชน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ภาครัฐโดยเฉพาะรัฐบาล ควรส่งเสริมให้คณะสงฆ์ดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่องหรือสนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมงานที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ซึ่งดำเนินการโดยวัดและพระสงฆ์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร การบริหารทั้งในด้านงบประมาณและการสร้างระบบกลไกในการดำเนินงาน

5.2 มหาเถรสมาคม พร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดทำแผนในการสนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 ของประชาชน ไม่จำกัดเฉพาะเพียงหมู่บ้านเท่านั้น แต่ให้ก้าว ไปสู่หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรเอกชน กองทัพและองค์กรที่มีปริมาณมวลชนจำนวนมาก เพื่อให้การรักษาศีล 5 เป็นวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทย

5.3 มหาเถรสมาคม ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้พระสงฆ์ทำหน้าที่ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จนประสบความสำเร็จ ได้รับการสรรเสริญยกย่องและความสำคัญในการได้รับสมณศักดิ์ตามควรแก่ฐานานุกรม

5.4 มหาเถรสมาคมควรใช้ตัวแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชน ห้วยต้มและชุมชนทุ่งท่าช้างมีสร้างชุดความรู้เพื่อใช้ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในพื้นที่อื่นๆ โดยควรเริ่มต้นจากการกำหนดให้ 1 จังหวัด 1 หมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ จากนั้นจึงดำเนินการขยายผลในภายหลัง

5.5 รัฐบาลและมหาเถรสมาคมควรส่งเสริมให้หมู่บ้านสร้างข้อกำหนดชุมชนที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันของคนในชุมชนมาบังคับใช้เพื่อเป็นกติกากำหนดพื้นฐานของชุมชน และเพื่อให้เกิดกติกาดังกล่าวมีความศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกคนยอมรับด้วยจิตวิญญาณ อาจจะมีผู้ข้อกำหนดเข้ากับศูนย์กลางความศรัทธาของชาวบ้าน เพื่อใช้เป็นกรอบจริยธรรมของชุมชน

บรรณานุกรม

- เขมานันท์ เขมานันโท. (2553). *“สันติภาพ ทางเลือกเดียวและศีล 5 (ปัญญาศีล) พุทธวิธีสู่โลกสันติ”*. แปลโดย สุจิตรา อ่อนค้อม แปลจาก Peace the Only Option and Five Precepts (Pancssila): The Buddhist Means to World Peace. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภูมิทอง.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร. ดร. (2558). *ศีล 5 คุณค่าของชีวิตและสังคม*. สนับสนุนโดย โครงการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. นนทบุรี: บริษัท ดีไซน์ ดีไลฟ์ จำกัด.
- พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี). (2552). *เบญจศีลเบญจธรรม: อุดมชีวิตของมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ต้นบุญ.
- พระราชสีมาภรณ์. (2546). *พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำลี รักสุทธี. (2543). *ศีล สุตยอดวินัยของศาสนาพุทธ*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา,
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2548). *ศีล 5 ฉบับคู่มือรักษาศีลใจ “ศีลปาโล”*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

**หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหาร
ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร**
**BUDDHADHAMMA IN PROMOTING FOOD CONSUMPTION BEHAVIOR
OF AGING PEOPLE IN BANGKOK**

พระคมสัน จิตเมธโส* เดช ชูจิตต์** ปิยวรรณ หอมจันทร์***

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริโภคอาหาร 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักพุทธธรรม ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุข้าราชการกทม. และชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลราชพิพัฒน์จำนวน 291 คน จากจำนวนประชากร 1,065 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากร คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ร้อยละค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานเพื่อบรรยายข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม การทดสอบค่าที (t-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-Depth Interview) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

* ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัยพบว่า

ระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.08$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

การเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อาชีพหลักก่อนเกษียณ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การพักอาศัย ปัญหาด้านสุขภาพ การออกกำลังกาย และการเข้าวัดทำบุญที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัญหาอุปสรรค มีดังนี้

1) ผู้สูงอายุมีนิสัยชอบบริโภคอาหารตามใจปาก มีความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการบริโภคอาหารประเภทเนื้อสัตว์ และโรคร้ายต่าง ๆ

2) ผู้สูงอายุเชื่อคำเชิญชวนและคล้อยตามคำโฆษณาสินค้าจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น และอยากทดลองสินค้าตามคำโฆษณา

3) ผู้สูงอายุชอบเลือกซื้ออาหารปรุงสำเร็จรูปรับประทานเอง เพราะสะดวกสบาย ไม่เป็นภาระของบุตรหลาน ผลเสียต่อสุขภาพ คือ ทำให้กระดูกผุ กร่อน ไม่แข็งแรง มีอาการปวดตามข้อปวดตามกระดูก ปวดเมื่อยตามตัว

4) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่บ้านตามลำพัง ทำให้เกิดการโรคซึมเศร้า เหงา ต้องการเพื่อน และคนพูดคุยที่รู้ใจพูดคุยสนทนาเรื่องทั่วไป

แนวทางการแก้ไขและการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักพุทธธรรม มีดังนี้

1) ใช้วิธีการพิจารณาปัจจัยปัจเจกขณะ บริโภคอาหารตามความเหมาะสม พอประมาณ ไม่ให้อึดติดในรสชาติอาหาร (รสตัณหา) ไม่ยึดกลิ่นของอาหาร (คันธตัณหา) การบริโภคอาหารเพียงเพื่อคลายเวทนา คือ ความทุกข์ ความหิวเป็นโรคที่ร้ายแรงที่สุด (ชิฆจฉา ปรมา โรคา)

2) ใช้วิธีการพิจารณาตามหลักกาลามสูตร ไม่เชื่อคำเชิญชวนหรือคำโฆษณา (มา อนสฺสเวน) ใช้ปัญญาพิจารณาโดยแยกคายก่อนบริโภคอาหาร

3) ใช้วิธีการสำรวมอินทร์ (อินทริยสังวร) ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ไม่นินดี ยินร้ายในเวลาเห็นรูปร่างหน้าตาของอาหารเมนูต่าง ๆ เป็นต้น

4) ใช้วิธีการพูดคุยสนทนา (ธมฺมสากจฺฉา) และจัดกิจกรรมสำหรับคนในครอบครัวร่วมกับผู้สูงอายุ (กลยณฺมิตตตา) เช่น นั่งพูดคุยสนทนาเรื่องทั่วไป ร้องเพลง เล่นดนตรี ออกกำลังกาย หรือออกไปเที่ยวนอกบ้านร่วมกัน เป็นต้น

5) ส่งเสริมกิจกรรมการลดการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ เช่น การบวชเนกขัมมะ รักษาอุโบสถศีล ทำให้ร่างกายของผู้สูงอายุปรับธาตุในร่างกายให้สมดุลจากการลดบริโภคอาหารมื้อเย็น

คำสำคัญ : การส่งเสริม, การบริโภค, ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

The research consisted of three main objectives, namely: 1) to study Buddhadhamma in promoting food consumption; 2) to compare food consumption behavior of aging people in Bangkok; and 3) to study problems, obstacles and present way to solve problems in food consumption behavior in accordance with the principles of Buddhadhamma.

The research was used the Mixed Method with both quantitative and survey methods. The sampling group of the research was the 291 aging people being members of two Associations for Elderly in Bangkok from totally 1,065 with the help of accidental sampling. The tools used for data collection were questionnaire. The statistics used in data analysis were the Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation (S.D.), F-test, One Way Analysis of Variance (One Way ANOVA) and the difference in pair by the way of Least Significant Difference (LSD). And also the In-depth interview was conducted with the help of Content Analysis Techniques.

The findings of the research are as follow :

1. The aging people's opinion concerning the Buddhadhamma in promoting food consumption of aging people in the area of Bangkok was totally found in medium level with $\bar{X} = 3.08$; being considered each aspect, all have been found in medium level, too.

2. The comparison of aging people's opinion concerning the Buddhadhamma in promoting food consumption of aging people in the area of Bangkok classified by personal factors: gender, occupation before retired age, income, resident, health problems, exercise and merit-making which were different effected to opinion concerning the Buddhadhamma in promoting food consumption of aging people in the area of Bangkok totally had significant differences at .05 level of confidence.

3. From studying the problems, obstacles and present way to solve problems in food consumption behavior in accordance with the principles of Buddhadhamma, it has been found as follows: 1) most have behavior in consumption as they like to eat, but they realize effects from meet-eating and also digestive system; 2) the most believe in advertising media like television, radio, etc., and prefer to test fruit juice for health with the belief that those be useful for health; 3) the most understand the Buddhist principles, but not at all, and the most

go for making merit just for relax only; and 4) the most copy consumption behavior from friends being good health from consumption.

4. From In-depth interview

The most aging people like to make merit in monasteries, do activities for health, have food for health; meanwhile, their consumption behavior consult to Thai culture, not accept to change consumption behavior due to use to behave since childhood till old age; furthermore, they know principles of Buddhaddhamma like bhojanemattanyuta that is meant moderating in eating, not eat too more or less harming their stomach somehow.

Keywords : Promoting, Consumption, Aging People

1. บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางการแพทย์และการสาธารณสุข ส่งผลให้ประชากรผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้นแต่ในขณะที่กลุ่มผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นนี้จะนำมาซึ่งภาวะเสี่ยงและปัญหาด้านสุขภาพ โดยเฉพาะการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เนื่องจากวัยสูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมลง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ การที่ผู้สูงอายุได้รับสารอาหารไม่เพียงพอหรือได้มากเกินไปนั้นส่งผลซ้ำเติมให้อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายซึ่งมีแนวโน้มจะเสื่อมอยู่แล้วให้เสื่อมยิ่งขึ้น การส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุจึงต้องคำนึงถึงความต้องการสารอาหารโดยเน้นความสมดุลความพอเหมาะพอดีและความหลากหลายของอาหาร สถิติจำนวนผู้สูงอายุทั่วประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนทั้งสิ้น 7,539,000 คน แยกเป็นผู้สูงอายุเพศชายจำนวน 3,477,000 คน และผู้สูงอายุเพศหญิงจำนวน 4,152,000 คน สำหรับกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2555 มีจำนวนผู้สูงอายุราว 765,974 คน (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2556: 14 – 15) จากรายงานของกระทรวงสาธารณสุขในปี 2543 สาเหตุการเสียชีวิต คือ มะเร็งทุกชนิด อุบัติเหตุ โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง และโรคหลอดเลือดสมอง ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ผู้สูงอายุถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเครียดได้ตลอดเวลา ลาซารัส และโฟล์คแมน (Lazarus and Folkman) กล่าวว่า หากผู้สูงอายุสามารถปรับตัวยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ ก็อาจสามารถทำให้ชีวิตในช่วงเวลาที่เหลือได้อย่างมีความสุข หากการปรับตัวล้มเหลวก็นำมาซึ่งปัญหาสุขภาพหรือความเจ็บป่วยได้ (Lazarus, R.S. and S.Folkman, 1984: 19)

ปัญหาโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุเป็นปัญหาสำคัญที่ควรพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุที่พบได้บ่อย คือ เกิดจากความเสื่อมถอยของสภาพร่างกาย ความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ลดลง อาหารเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในการเจริญเติบโตและ

พัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม ตลอดจนส่งเสริมสุขภาพอนามัยของมนุษย์ให้แข็งแรงและสมบูรณ์ วัยชราร่างกายจำเป็นต้องได้รับอาหารประจำวัน การบริโภคอาหารอย่างถูกหลักโภชนาการ จะทำให้มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจนำไปสู่รากฐานของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุเพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพ สติปัญญา จิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุดีขึ้น สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ ช่วยให้ภาวะซึมเศร้าลดลง ทำให้มีระดับปฏิสัมพันธ์ในสังคมเพิ่มมากขึ้น

คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า หลักพุทธธรรม เป็นอีกทางหนึ่งในการส่งเสริมพฤติกรรมของมนุษย์ หลักพุทธธรรมเป็นคำสั่งสอนที่มุ่งสำหรับคนทุกประเภทคือครอบคลุมสังคมทั้งหมด ลักษณะทั่วไปของพุทธธรรมนั้นสามารถสรุปได้ 2 อย่าง คือ

1. แสดงหลักความจริงสายกลาง หรือที่เรียกว่า “มัชฌิมนธรรม” ว่าด้วยความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539: 6) นำมาแสดงเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสังขารด้วยวิธีถกเถียงสร้างทฤษฎีต่าง ๆ

2. แสดงปฏิบัติทางสายกลาง หรือที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงมกมาย มุ่งผลสำเร็จ คือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระ ที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้

ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ภาวะที่เรียกว่า “สังคมสูงวัย” และกรุงเทพมหานครมีผู้สูงอายุจำนวนมาก ส่วนใหญ่มีความเสี่ยงเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ในบั้นปลายชีวิต การขาดการดูแลจากบุตรหลานหรือญาติพี่น้อง จนต้องหันมาพึ่งพิงบ้านพักผู้สูงอายุ ซึ่งปัจจุบันมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ และมีค่าใช้จ่ายสูง ไม่มีการเตรียมความพร้อมสำหรับวัยเกษียณ ทำให้ไม่มีความมั่นคงทางการเงินเพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้อย่างมีคุณภาพหลังจากหมดช่วงอายุการทำงาน (เดลินิวส์ออนไลน์, 2558)

จากการประมวลผลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยทำการวิจัยด้วยการศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร และนำหลักพุทธธรรมเข้าไปส่งเสริมการบริโภค เพื่อให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสม มีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง มีชีวิตที่ยืนยาวอย่างมีความสุข ดังคำขวัญที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้ในปี พ.ศ. 2525 ว่า “Add Life to Years” หมายความว่า เพิ่มชีวิตชีวาให้อายุที่ยืนยาวออกไป (บรรลุ ศิริพานิช, 2525 : 48)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริโภคอาหาร
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร
- 2.3 เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารตามหลักพุทธธรรม

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปช่วยส่งเสริมการบริโภคอาหาร

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อาชีพหลักก่อนเกษียณ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การพักอาศัย ปัญหาด้านสุขภาพ การออกกำลังกาย การเข้าวัดทำบุญ

ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร 2) ด้านความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งขายอาหาร และ 4) ด้านครอบครัว

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

4.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นสมาชิกในชมรมผู้สูงอายุข้าราชการ กทม. และชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลราชพิพัฒน์ จำนวนทั้งสิ้น 1,065 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และฝ่ายแผนที่ กองสำรวจ และแผนที่สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, 2557) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตร Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้สูงอายุ ตัวแทนผู้สูงอายุ และนักวิชาการโภชนา โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling)

4.3 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้สอบถามพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ด้านความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ด้านการเข้าถึงแหล่งขายอาหาร และด้านครอบครัว แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามที่ใช้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้ความจริงเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขและส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนา

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยการดำเนินการตามขั้นตอน คือ ตรวจสอบจำนวนและความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนซึ่งแบบสอบถามที่ส่งไปจำนวน 350 ชุด ได้รับกลับคืนมา 342 ชุด คิดเป็นร้อยละ 97.7 และเมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วพบว่า มีแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 312 ชุด คิดเป็นร้อยละ 91.2 และผู้วิจัยนำมาใช้จำนวน 291 ชุด ตามจำนวนการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากสูตร Taro Yamane นำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอ อภิปรายผลการวิเคราะห์โดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย และทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.051) และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (synthesis) ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร และนำเสนอเป็นความเรียง ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล
- 2) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็น
- 3) พรรณนาแยกแยะส่วนข้อมูล (data reduction) และให้รหัส(coding) และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาค่าความเหมือน ความต่างและความเชื่อมโยงกับบริบท
- 4) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง และรายงานผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 55.3 มีอาชีพหลักก่อนเกษียณคือ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 62.2 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 49.5 โดยพักอยู่กับบุตรหลานเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 46.4 และเป็นผู้ที่มีปัญหาด้านสุขภาพ จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 80.8 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ออกกำลังกาย

อาทิตย์ละ 1 ครั้ง/มากกว่า จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 54.3 และเข้าวัดทำบุญเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง/มากกว่า จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 48.8

ระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.08$, S.D. = 0.628) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านครอบครัว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.46$, S.D. = 0.676) รองลงมา คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.46$, S.D. = 0.676) และด้านการเข้าถึงแหล่งขายอาหาร มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.81$, S.D. = 0.623) จากการทดสอบสมมติฐานการเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ อาชีพหลักก่อนเกษียณ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การพักอาศัย ปัญหาด้านสุขภาพ การออกกำลังกาย และการเข้าวัดทำบุญ ต่างกัน มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ทุกข้อ และผลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) พบว่า

1. แนวทางการแก้ไขพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธธรรม ด้านความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร

การบริโภคอาหารในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าท่านไม่ให้ยึดติดในรสชาติอาหาร (รสตัณหา) ไม่ยึดกลิ่นของอาหาร (คันธตัณหา) การบริโภคอาหารเพียงเพื่อคลายเวทนา คือ ความทุกข์ ความหิวเป็นโรคที่ร้ายแรงที่สุด (ชิจจฉา ปรมา โรคา) บริโภคเพื่อการดำรงชีวิตเท่านั้น เพื่อให้ร่างกายหายจากความหิว (วิหิงสุประตยา) ผู้สูงอายุควรแก้ไขการยึดติดรสชาติของอาหาร และกลิ่นอันโอชะของอาหาร ด้วยวิธีการฝึกจิตของตัวเอง นั่งสมาธิ ควบคุมจิตใจของตนเองไม่ให้หลงใหลหรือติดใจรสชาติของอาหาร

2. แนวทางการแก้ไขพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธธรรม ด้านความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร

ผู้สูงอายุควรใช้ปัญญาพิจารณาการบริโภคอาหาร อาหารประเภทใดมีโทษ อาหารประเภทใดไม่มีโทษ ควรบริโภคหรือไม่ควรบริโภค ใช้ปัญญาไตร่ตรองแล้วค่อยบริโภคร่างกายจึงจะไม่มีโทษจากการบริโภคอาหารนั้น ระวังควบคุมสติของตนไม่ให้คล้อยตามหรือเชื่อคำโฆษณาชวนเชื่อจากคนรอบข้าง หรือจากโฆษณาประชาสัมพันธ์ โดยใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ศึกษาข้อมูล ข้อดีข้อเสียจากการบริโภคอาหารชนิดนั้น ๆ ด้วยตนเอง แล้วค่อยปลงใจเชื่อ

3. แนวทางการแก้ไขพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธธรรม ด้านการเข้าถึงแหล่งขายอาหาร

การสำรวจอินทร์ (อินทริยสังวร) ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ 1) สำรวมตา ไม่ยินดียินร้ายในเวลาเห็นรูปร่างหน้าตาของอาหารเมนูต่าง ๆ 2) สำรวมหู ไม่ยินดียินร้ายในเวลาได้ยินเสียงคำเล่าลือหรือคำยกย่องรสชาติของอาหารเมนูต่าง ๆ จนทำให้คล้อยตาม 3) สำรวมจมูก ไม่ยินดียินร้ายในกลิ่นของอาหาร 4) สำรวมลิ้น ไม่ยินดียินร้ายในรสชาติของอาหารเมื่อสัมผัสกับลิ้น 5) สำรวมกาย ไม่

ยีนดีเอ็นอาร์ายเมื่อร่างกายได้สัมผัสรูปร่างของอาหาร รสชาติของอาหาร และกลิ่นของอาหาร 6) สำรวมใจ ไม่ปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิดลงไปในรสชาติของอาหาร

4. แนวทางการแก้ไขพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธธรรม ด้านครอบครัว

บุตรหลานหรือคนในครอบครัวควรมีการเสียสละเวลาความสุขส่วนตัว เอาใจใส่ผู้สูงอายุ ในครอบครัวเพิ่มขึ้น โดยการพูดคุยสนทนา (ธมฺมสากัจฉา) จัดกิจกรรมสำหรับคนใน ครอบครัว ร่วมกับผู้สูงอายุ (กลยณฺมิตตตา) เช่น นั่งพูดคุยสนทนาเรื่องทั่วไป ร้องเพลง เล่นดนตรี ออกกำลังกาย หรือออกไปเที่ยวนอกบ้านร่วมกัน จะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข จิตใจเบิกบาน มีความสุข เป็นต้น

5. แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธธรรม

ส่งเสริมกิจกรรมการลดการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ เช่น การบวชนกขัมมะ รักษา อุโบสถศีล เป็นต้น กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุได้รับ ผลประโยชน์ต่อสุขภาพกาย และสุขภาพใจ ได้พูดคุยสนทนาธรรม (สทธรรมิก) และสนทนาเรื่องราว ต่าง ๆ ตามวัยของผู้สูงอายุ เป็นการทำให้สมาธิให้สงบ (สมาธิ) ผ่อนคลายเรื่องวุ่นวายต่าง ๆ ลด ปริมาณการบริโภคอาหารเย็น (วิกาลโภชนา) ทำให้ร่างกายของผู้สูงอายุมีเวลาปรับธาตุของร่างกาย ร่างกายสามารถเผาผลาญอาหารเก่า และขับถ่ายของเก่าให้หมดไป

6. อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่องหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการบริโภคอาหารของ ผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

พฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มี พฤติกรรมการบริโภคอาหารโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากส่วนใหญ่ยังคงบริโภคเนื้อปลาน้อย เพียงวันละ 1 มื้อและบริโภคอาหารตามคำบอกเล่า/โฆษณา และเมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นราย ด้านสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ด้านความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหาร ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากการขาดความรู้ ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพซึ่งพบว่าผู้สูงอายุยังคงบริโภคขนมหวานหรือเครื่องดื่มที่มีรสหวานน้อยกว่า 3 ครั้งต่อสัปดาห์

2. ด้านความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร พบว่า พฤติกรรมการบริโภค อาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้สูงอายุบริโภค ขนมหวานประเภทขนมมงคลเพราะเชื่อว่าเป็นสิริมงคล และบริโภคเสริมอาหารราคาแพงเพื่อบำรุง สุขภาพ

3. ด้านการเข้าถึงแหล่งขายอาหาร พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้สูงอายุยังคงเลือกซื้ออาหารจากรถขายบริการตามบ้าน ซึ่งอาหารปรุงสำเร็จพร้อมรับประทาน

4. ด้านครอบครัว พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวไม่ได้อยู่กันพร้อมหน้าทุกวันและมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันน้อย

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไข

ด้านความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ผู้สูงอายุควรรับประทานอาหารเช้าประเภทอาหารเบา เช่น ข้าวต้ม โจ๊ก เป็นต้น เน้นการรับประทานอาหารรสจืด ลดอาหารประเภทจำพวกมีไขมัน มีรสหวาน และรสจัดจ้าน ลดอัตราการดื่ม ชา และกาแฟ ต่อวันให้น้อยลง เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุนอนไม่หลับ นอนน้อย และพักผ่อนไม่เพียงพอ ซึ่งโดยปกติแล้วผู้สูงอายุก็นอนน้อยอยู่แล้ว ส่วนด้านการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ ควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและสาธารณสุขของชุมชน ให้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ และเน้นเรื่องการมีจิตสำนึกเกี่ยวกับการบริโภคในตัวเองให้มากที่สุด ซึ่งเป็น การควบคุมจิตใจตนเองให้มีระเบียบวินัยในการบริโภคอาหาร โดยที่ไม่มีบุคคลอื่นมาบังคับ

ด้านความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร บุตรหลานและคนในครอบครัวควรให้ความเอาใจใส่เกี่ยวกับเรื่องการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในครอบครัวให้มากที่สุด ดูแลและควบคุมเรื่องอาหารของผู้สูงอายุ ควรมีการห้ามปรามเกี่ยวกับเรื่องการบริโภคกับผู้สูงอายุในครอบครัวเป็นบางครั้ง แสดงความรัก และการเอาใจใส่ดูแลของบุตรหลานอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรู้เกี่ยวกับข้อดีข้อเสีย และสรรพคุณของอาหารเสริมเพื่อสุขภาพกับผู้สูงอายุในครอบครัวอยู่บ่อย ๆ เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุในครอบครัวคล้อยตามคำเชิญชวนของตัวแทนจำหน่าย หรือคำเชิญชวนทางโฆษณารูปแบบต่าง ๆ เน้นให้ผู้สูงอายุในครอบครัวบริโภคอาหารมีคุณค่า ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ออกกำลังกายสม่ำเสมอ พักผ่อน ดูหนัง ฟังเพลง ทำบุญ และนั่งสมาธิ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้สุขภาพดีขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งอาหารเสริมเพื่อสุขภาพ

ด้านการเข้าถึงแหล่งขายอาหาร บุตรหลานหรือคนในครอบครัวควรดูแลเรื่องอาหารของผู้สูงอายุให้มากที่สุด ควบคุมพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุ ลดปริมาณการบริโภคอาหารตามสั่ง ปรุงอาหารรสชาติไม่เผ็ดมาก ไม่เข้มข้นมาก หรือเป็นอาหารรสจืดได้ยิ่งดี เน้นอาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุรสชาติอร่อยถูกปาก ลดปริมาณการใช้ผงชูรส รสดี หรือดัดใช้ผสมอาหารได้ยิ่งดีเยี่ยม เพื่อเสริมสุขภาพกระดูกของผู้สูงอายุให้แข็งแรง และยืดระยะเวลาการใช้งานของกระดูก

ด้านครอบครัว สมาชิกภายในครอบครัวควรช่วยกันดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมแวดล้อม ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำ ชักชวนหรือพาผู้สูงอายุไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา มีกิจกรรมภาคสนามให้ผู้สูงอายุได้ไปศึกษาดูงานตามสถานที่ต่าง

ๆ เช่น โรงพยาบาลที่รักษาโรคต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการบริโภคอาหารจากแพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านโภชนาการ เกี่ยวกับการบริโภคอาหารตามความต้องการของร่างกาย การบริโภคอาหารตามหมู่เลือด ส่งเสริมให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลในวัยเดียวกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ศึกษารูปแบบการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด เพราะรูปแบบการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดมีความแตกต่างกัน
- 2) ศึกษาการรู้จักหลักธรรมะทางพระพุทธศาสนาของผู้สูงอายุที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริโภค เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความรู้ทางด้านหลักธรรมะทางพระพุทธศาสนาไม่มากและยังไม่เข้าใจอย่างท่องแท้
- 3) ศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการบริโภคของผู้สูงอายุ เกิดโรคประจำตัว โรคร้ายแรงอะไรบ้างจากการบริโภค
- 4) ควรศึกษาวิจัยในหัวข้อเดียวกัน แต่ไปศึกษาในภูมิภาคต่างๆ โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบพฤติกรรมการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุที่เหมาะสมในระดับชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Lazarus, R.S. and S.Folkman. (1984). **Stress Appraisal and Coping**. New York: Spring Publishing Company.
- กุศล สุนทรธาดา. (2539). **จุดเปลี่ยนนโยบายประชากรประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เด ลี นิ ว ส์ อ น ไ ล น์ , “ ผู้ สู ง อ า ยู อ น า ค ต ที่ ทู ก ค น ต อ ง เ ป็ น , ” <<http://www.dailynews.co.th/bangkok/314312>>, เมษายน 2558.
- บรรลุ ศิริพานิช. “บริการสุขภาพผู้สูงอายุ”, แพทยสภาสาร. ปีที่ 10 ฉบับที่ 9 (กันยายน 2525): 48.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). **ธรรมกับการศึกษาของไทย**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2556). **รายงานประจำปี สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2555**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอสเอส พลัส มีเดีย จำกัด.

บทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม

เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

THE ROLE OF SANGHA ADMINISTRATORS IN THE EDUCATIONAL WELFARE IN BANGKOLAEM DISTRICT AND YANNAWA-SATORN DISTRICT, BANGKOK

พระครูวินัยธรภาณุวัฒน์ อติพล (พลพัว)* ประเสริฐ ธิลาว ** บุษกร วัฒนบุตร ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรได้แก่ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย เขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 256 รูป จากจำนวนประชากรทั้งหมด 709 รูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการทดสอบค่าเอฟ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปเป็นประเด็น และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

1. บทบาทพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ และด้านการบริหารบุคคล ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพระสงฆ์ที่มีอายุ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร พบว่า พระสังฆาธิการบางรูปไม่เข้าใจในระบบการบริหารวิชาการ ส่วนใหญ่ไม่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร หรือถึงแม้มีการประเมินผลแต่ก็ไม่ได้เอามาใช้ในการพัฒนาบุคลากร ไม่มีการจัดระบบฐานข้อมูลในองค์การ ที่สำคัญคืองบประมาณที่ได้รับมีไม่เพียงพอต่อการบริหารงาน แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร มีดังนี้คือ พระสังฆาธิการควรมีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และนำผลการประเมินที่ได้มาเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการในเรื่องต่างๆ รวมถึงการจัดสวัสดิการแก่ครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่ ควรมีการจัดเก็บข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ ควรมีการปรับปรุงอาคารสถานที่ รวมทั้งห้องเรียนให้มีสภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และควรมีการวางแผนจัดหาทุนจากแหล่งต่างๆ เพื่อใช้ในการบริหารอย่างเป็นรูปธรรม

ความสำคัญ: บทบาท, พระสังฆาธิการ, การศึกษาสงเคราะห์

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok, 2) to compare of the monks opinion to the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok, 3) to study the problems, obstacles and suggestions about the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok.

This research is the mixed research method. For the quantitative research is collected the data from the sampling group of 256 monks out of 709 monks from Mahanikay sect at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok and data analysis by using the ready programme for research of social sciences through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different) and the qualitative research had the in-depth interview from key informants by using the content analysis technique and data analysis according to research analysis.

The findings of this research as following:

1. The roles of the monks who answered the questionnaire that had the opinions to the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok in over all, was at middle level ($X=3.49$, $S.D.=1.011$). When considered in each side, found that the highest level was at good level for the environmental management ($X=3.47$, $S.D.=0.959$) and there were at the middle level for three aspects such as the budgetary management ($X=3.48$, $S.D.=1.138$), the academic management ($X=3.46$, $S.D.=1.087$), and the personal management ($X=3.45$, $S.D.=1.030$) respectively.

2. The result from comparison of the opinions of the monks, found that the monks who had the difference of ordination year, had the opinions to the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok differently with significantly statistics at 0.05. But the monks who had the differences of sex, position, general education, Dhamma education and Pali education, had the opinions to the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok indifferently.

3. The problems and obstacles about roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok found that some Sangha administrators do not understand the academic management. But no personnel evaluation or have the personnel evaluation without personnel development, no organization data base management, moreover, insufficient budget for management.

4. The guideline to develop to the roles of Sangha administrators on education welfare at Bangkokaem district and Yannava-Satorn district, Bangkok as following Sangha administrators should have the learning management evaluation and use the evaluation to set up the guideline for organization development including the welfare for teachers and officers, should keep the data systematically, should improve the building and place, the classroom should be convenient for learning and should plan for fund raising for management purpose.

Keywords: Roles, Sangha, Administrators

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่เคารพนับถือศาสนาพุทธ พระพุทธศาสนาจึงเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดวิชาการและศีลธรรม จริยธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน เช่น รัชกาลีสถิต พังงธรรม สวดมนต์ไหว้พระ และกิจกรรมทางพระศาสนา อันแสดงออกทางด้านขนบธรรมเนียม และประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ทำหน้าที่ทั้งผู้ผลิต ผู้อนุรักษ์และผู้สอนศิลปะแก่ประชาชนไปจนถึงพระไตรปิฎกเป็นศูนย์การศึกษา สงเคราะห์แก่เด็ก เช่นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นต้น (พระเทพวิสุทธิเมธี (ปญญานันท์ภิกขุ), 2523: 23)

การบริหารงานของคณะสงฆ์นอกจากจะบริหารคนเงินวัสดุสิ่งของและการจัดการรวมถึงโครงสร้าง อำนาจหน้าที่แล้ว ยังต้องมีการปกครองคณะสงฆ์ในด้านการปกครอง การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักในการปกครองคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2545) การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในการจัดรูปแบบการจัดการบริหาร การวางแผน การจัดการเรียนรู้ (สุรเสกข์ ผลบุญ, 5 (2) 2559 : 55) การศึกษาสงเคราะห์คือ การให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2540: 48-49) ดังนั้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ถึงบทบาทที่แท้จริงของพระสังฆาธิการในการบริหารงาน ด้านศึกษาสงเคราะห์ และเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการบริหารงานด้านศึกษาสงเคราะห์ให้มีคุณภาพและศักยภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร
- 2.2 ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร
- 2.3 ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทรกรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาท พระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร มุ่งศึกษาเฉพาะ บทบาทด้านการปกครอง มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการบริหารบุคคล 3) ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม 4) ด้านการบริหารงบประมาณ โดยมีประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะเขต เจ้าคณะแขวง รองเจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งหมด 709 รูป ในจำนวน 22 วัด ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 256 ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูป/คน ด้วยกัน

4.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1. พระสงฆ์ ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร จำนวน 709 รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่ และมอร์แกน 2) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร จำนวน 256 รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการบริหารบุคคล 3) ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และ 4) ด้านการบริหารงบประมาณ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 256 ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน

3. วิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงบทบาท พระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ ได้แก่ 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการบริหารบุคคล 3) ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และ 4) ด้านการบริหารงบประมาณ โดยใช้สถิติ

ดังนี้ 1) สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา สามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ 2) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาท พระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 3) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับบทบาท พระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ทั้ง 3 ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาท พระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล 2) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ 3) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 20-29 ปี จำนวน 100 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.06 มีจำนวนพรรษา 1-5 พรรษา จำนวน 118 รูป คิดเป็นร้อยละ 46.09 ไม่ได้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวน 204 รูป คิดเป็นร้อยละ 79.69 มีวุฒิการศึกษาสายสามัญระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 140 รูป คิดเป็นร้อยละ 54.69 มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน 134 รูป คิดเป็นร้อยละ 52.34 และไม่มีวุฒิการศึกษาบาลี จำนวน 182 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.79

5.2 ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 1.011) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.959) และอยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 1.138) ด้านการบริหารวิชาการ ($\bar{X} = 3.46$,

S.D. = 1.030) และด้านการบริหารวิชาการ ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 1.030) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

1) **ด้านการบริหารวิชาการ** พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$, S.D. = 1.087) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 4 ข้อ อันดับแรกได้แก่ พระสังฆาธิการมีการจัดการให้ครูผู้สอนจัดทำแผนการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 1.203) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการกำหนดกิจกรรมเสริมประสิทธิภาพการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 1.171) และอันดับสุดท้ายคือ พระสังฆาธิการมีการจัดและประเมินผลการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 1.276)

2) **ด้านการบริหารบุคคล** พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 1.030) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 5 ข้อ อันดับแรก ได้แก่ พระสังฆาธิการมีการเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้เข้ารับการฝึกอบรมหรือศึกษาต่อ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 1.037) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการกำหนดมาตรฐานของผู้บริหารและครูผู้สอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 1.188) และอันดับสุดท้ายคือ พระสังฆาธิการมีการนำผลของการประเมินมาพัฒนาครูผู้สอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$, S.D. = 1.187)

3) **ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม** พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.959) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 6 ข้อ อันดับแรกได้แก่ พระสังฆาธิการมีการกำหนดตำแหน่งและหน้าที่แต่ละแผนก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 1.115) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพียงพอต่อการใช้งาน ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 1.146) และอันดับสุดท้ายคือ พระสังฆาธิการมีการจัดระบบฐานข้อมูลของครูและนักเรียนไว้สืบค้น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 1.147)

4) **ด้านการบริหารงบประมาณ** พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 1.138) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 4 ข้อ อันดับแรกได้แก่ พระสังฆาธิการ มีการจัดหางบประมาณมาสนับสนุนการบริหารการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 1.289) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการวางแผนจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 1.275) และอันดับสุดท้ายคือ พระสังฆาธิการมีการวางแผนจัดหางบประมาณแต่ละปี อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 1.248)

5.3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

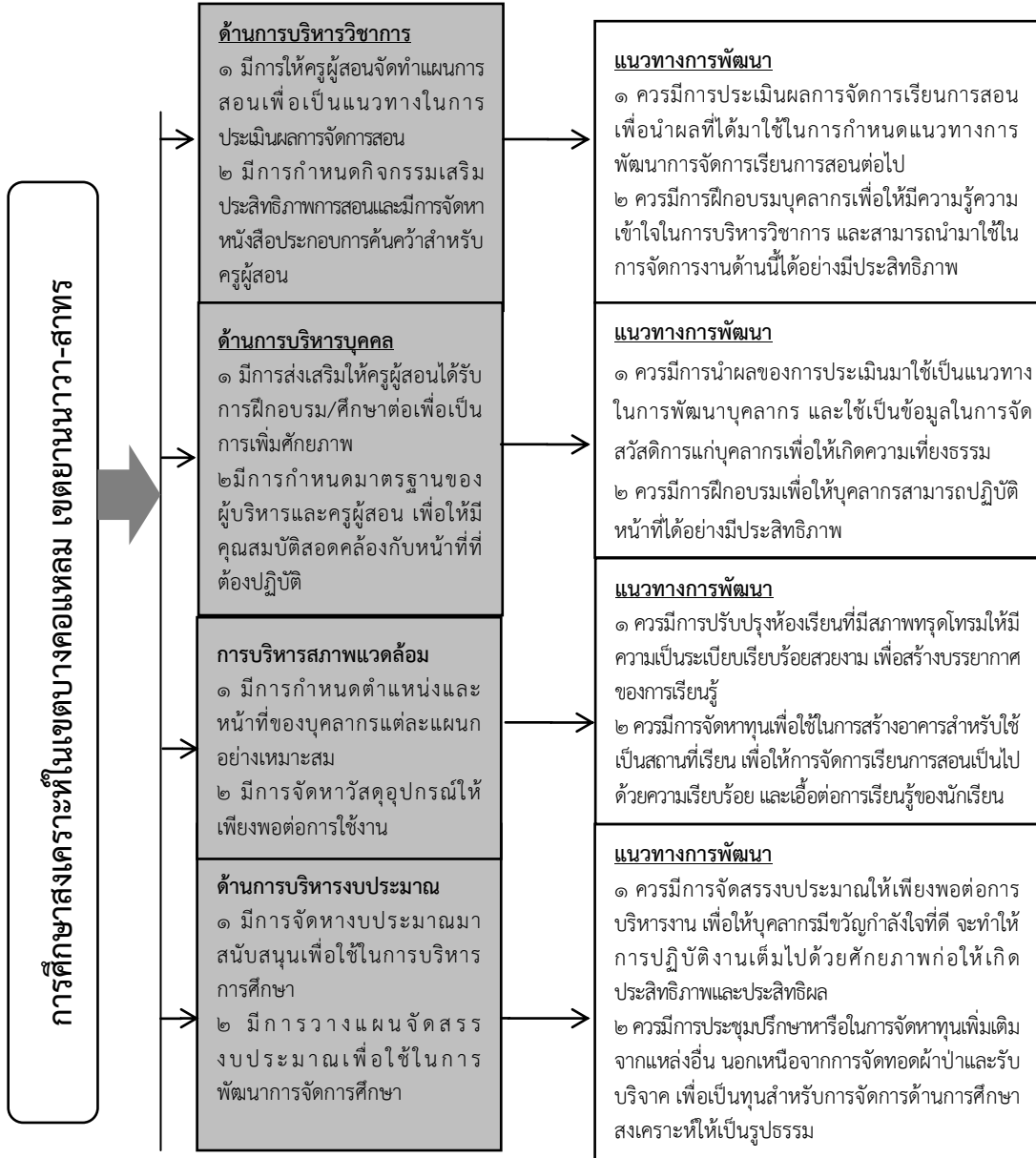
1) **ด้านการบริหารวิชาการ ปัญหา อุปสรรค** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ได้แก่ พระสังฆาธิการบางรูปขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานวิชาการ ทำให้ไม่ทราบข้อบกพร่อง **ข้อเสนอแนะ** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร มีดังนี้คือ ดังนี้ คือ ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ และควรมีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

2) **ด้านการบริหารบุคคล ปัญหา อุปสรรค** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร คือ การปฏิบัติงานของครูผู้สอนและบุคลากรสายงานอื่นๆ ไม่ได้มีการนำผลของการประเมินมาใช้ ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากร **ข้อเสนอแนะ** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร คือ ควรมีการนำผลของการประเมินมาใช้ เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากร และใช้เป็นข้อมูลในการจัดสวัสดิการแก่บุคลากร เพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรม

3) **ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม ปัญหา อุปสรรค** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ไม่มีการจัดเก็บระบบฐานข้อมูลของครูและนักเรียนทำให้ยากต่อการสืบค้น และสภาพของห้องเรียนบางแห่งไม่เอื้อต่อการจัดการเรียน การสอน **ข้อเสนอแนะ** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม และเขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร มีดังนี้ คือ ควรมีการจัดระบบฐานข้อมูลของครูและนักเรียนเพื่อความสะดวกในการสืบค้น และควรมีการปรับปรุงห้องเรียนที่มีสภาพทรุดโทรม เพื่อสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้

4) **ด้านการบริหารงบประมาณ ปัญหา อุปสรรค** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ได้แก่ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรร ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ และพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ไม่ได้วางแผนการจัดหางบประมาณในส่วนอื่นเพิ่มเติม มีแต่เพียงการจัดผ้าป่าเพื่อหาทุนสำหรับการจัดการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว **ข้อเสนอแนะ** ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร มีดังนี้คือ ควรมีการจัดสรรงบประมาณ ให้เพียงพอต่อการบริหารงาน จะทำให้การปฏิบัติงานเต็มไปด้วยศักยภาพก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการด้านศึกษาสงเคราะห์ นอกเหนือจากการจัดทอดผ้าป่าและรับบริจาค เพื่อให้มีเงินงบประมาณเพียงพอในการบริหารจัดการ

6. สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย



จากแผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

1. ด้านการบริหารวิชาการ

จุดเด่นของด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการมีบทบาทในการให้ครูผู้สอนจัดทำแผนการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลการจัดการสอน เพื่อใช้ในการเพิ่มศักยภาพในการสอน

แนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการควรมีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

2. ด้านการบริหารบุคคล

จุดเด่นของด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการมีบทบาทในการส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้รับการฝึกอบรม/ศึกษาต่อเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพ และกำหนดมาตรฐานของผู้บริหารและครูผู้สอน เพื่อให้มีคุณสมบัติสอดคล้องกับหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ

แนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการควรมีการนำผลของการประเมินมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากร นอกจากนี้ควรมีการฝึกอบรมบุคลากร เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม

จุดเด่นของด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการมีบทบาทในการกำหนดตำแหน่งและหน้าที่ของบุคลากรแต่ละแผนกอย่างเหมาะสม และเป็นผู้จัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอต่อการใช้งาน

แนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการควรปรับปรุงห้องเรียนที่มีสภาพทรุดโทรมให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เพื่อสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้

4. ด้านการบริหารงบประมาณ

จุดเด่นของด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการมีบทบาทในจัดหางบประมาณมาสนับสนุนเพื่อใช้ในการบริหารการศึกษา และมีการวางแผนจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษา

แนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในด้านนี้ คือ พระสังฆาธิการควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการบริหารงาน และควรมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อจัดการจัดหาทุนเพิ่มเติมจากแหล่งอื่น ทั้งนี้เพื่อให้ทุนสำหรับการจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

7. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

7.1 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสันติธรรมาภีรัต (บุญชัย นาควิไล) เรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” พบว่า (1) บทบาทของพระสังฆาธิการในการ

บริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และงานวิจัยของ **พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว)** เรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต” พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

7.2 ความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านการบริหารวิชาการ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับ ปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์ได้มองเห็นว่าพระสังฆาธิการที่มีบทบาทด้านนี้ ยังไม่สามารถปรับปรุงรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ เนื่องจาก มีข้อจำกัดในหลายเรื่อง แยกกับงานวิจัยของ **พระครูวุฒิธรรมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทธธนาโณ)** เรื่อง “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีการบริหารอยู่ในระดับมากถึง 4 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารบุคคล

2. ด้านการบริหารบุคคล จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม มีอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการยังไม่สามารถจ่ายค่าตอบแทนสำหรับครูผู้สอน ในอัตราที่เหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติได้ และยังไม่มีการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน เช่น การจัดสวัสดิการสำหรับครูผู้สอนเหมือนกับบุคลากรในสถาบันการศึกษาอื่นๆ แยกกับงานวิจัยของ **พระครูวุฒิธรรมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทธธนาโณ)** เรื่อง “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีการบริหารอยู่ในระดับมากถึง 4 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารบุคคล

3. ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ซึ่งจัดหาทุนสนับสนุนการก่อสร้างอาคาร หอพักจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา และซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรม แยกกับงานวิจัยของ **พระครูวุฒิธรรมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทธธนาโณ)** เรื่อง “ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีการบริหารอยู่ในระดับมากถึง 4 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารบุคคล

4. ด้านการบริหารงบประมาณ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เพราะรายได้ส่วนใหญ่มาจากงบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการจัดทอดผ้าป่าสมทบของพระสังฆาธิการเอง แยกกับงานวิจัยของ **พระครูวุฒิชรรมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทฺธญาโณ)** เรื่อง “ศึกษากิจการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีการบริหารอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารบุคคล

8. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประกอบด้วย อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลา และ อาจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ พระปลัดระพี นพฺพุทฺธิสาโร, ดร. ,พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร. อาจารย์ ดร.ยุพธนา ปราณีต, อาจารย์ ดร.ธิดาวิภา หมั่นมี, อาจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษาเนื้อหา ระเบียบวิธีและเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ช่วยแนะนำแก้ไข ให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี ขอขอบคุณอาจารย์วาริญา ม่วงเกลี้ยง ที่ช่วยแนะนำเกี่ยวกับการทำวิจัยในส่วนที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัดจนสามารถทำงานบรรลุเป็นผลสำเร็จได้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพระสังฆาธิการและพระภิกษุทุกรูปในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร ที่กรุณาให้ข้อมูลประกอบการวิจัยและ ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณพระอาจารย์ คณาจารย์และเจ้าหน้าที่คณะสังฆศาสตร์ทุกท่าน คุณความดี การทำประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากสารนิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตเวทิตาคุณแด่ โยมมารดา บิดา ญาติสนิท มิตรสหายและเพื่อนร่วมชั้นเรียน ที่เป็นกำลังใจรวมทั้งญาติโยมอุบาสิก อุบาสิกาทุกคนและญาติโยมชาวชุมชนวัดจันทร์นอกและผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

9. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย 1) ปรับปรุงภูมิทัศน์วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ 2) เปิดศูนย์การศึกษาเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ผ่านในวัด 3) ส่งเสริมพระภิกษุสามเณรภายในวัดด้านการสอนศีลธรรมแก่เยาวชนภายในโรงเรียนและชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 1) ด้านการบริหารวิชาการ พระสังฆาธิการควรมีนโยบายในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้มีการจัดการเรียนการสอนที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

และควรมีการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการด้านศึกษาสงเคราะห์ในส่วนของการบริหารวิชาการให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้น 2) ด้านการบริหารบุคคล พระสังฆาธิการควรจัดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรและเป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการให้แก่บุคลากรอย่างเหมาะสม และ 3) ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ ซึ่งได้แก่ อาคารสถานที่ รวมถึงภูมิทัศน์รอบๆ อาคารสภาพแวดล้อมด้านจิตใจ และสภาพแวดล้อมทางด้านสังคม ที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและจิตใจของครูและนักเรียน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี 4) ด้านการบริหารงบประมาณ พระสังฆาธิการควรมีการกำหนดแนวทางในการจัดหางบประมาณในแต่ละปี เพื่อให้สามารถจัดหางบประมาณได้เพียงพอต่อการบริหารจัดการด้านศึกษาสงเคราะห์

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่เชิงรุกในยุคโลกาภิวัตน์ในพื้นที่เขตต่างๆ ของกรุงเทพมหานคร 2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการจัดการงานด้านศึกษาสงเคราะห์ และ 3) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตบางคอแหลม เขตยานนาวา-สาทร กรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

- พระครูวุฒิศรธรรมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทฺธธนาโณ). (2554). “ศึกษากาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวุฒิศรธรรมานันท์ (พิมพ์เทพ พุทฺธธนาโณ). (2554). “ศึกษากาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสันติธรรมาภีรัต (บุญชัย นาควิไล). (2554). “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโณ). (2540). *เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโณ). (2545). *การคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพวิสุทธิเมธี (ปญญานันทภิกขุ). (2523). **ธรรมในชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”. วารสาร บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. [19 กันยายน 2559].

สุรเสกข์ ผลบุญ. “รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามพุทธธรรม”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2559, : 55.

ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์
จังหวัดสุพรรณบุรี

THE EFFECTIVENESS OF ABBOTS' ADMINISTRATION IN
SI PRACHAN DISTRICT, SUPHANBURI PROVINCE

พระครูอาทิตย์กิจ (ชื่น ปญญากาโม)* พระสุธีวีรบัณฑิต** บุษกร วัฒนบุตร***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามทัศนะของพระภิกษุ สามเณรและประชาชน (2) เปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ตามทัศนะของพระภิกษุ สามเณรและประชาชน โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล (3)ศึกษาปัญหาและแนวทางในการบริหารงานที่มีประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระภิกษุ สามเณร และประชาชนในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีจำนวน 188 รูป/คน ซึ่งใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยใช้ค่าที (t-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองกลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไปและเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า

1) ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีพบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน มีทัศนะต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุ สามเณร และประชาชน มีทัศนะต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ และด้านการบริหารและการปกครอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 และด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 และตามลำดับการเปรียบเทียบทัศนะของพระภิกษุ สามเณร และประชาชนต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุ สามเณร และประชาชน มีทัศนะต่อประสิทธิผลการบริหารงานของ เจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกันตาม สถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาปริญญาธรรม จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางในการบริหารงานของเจ้าอาวาส พบว่า ปัญหาและแนวทางในการบริหารงานของ เจ้าอาวาส ได้แก่ 1) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ วัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ ปัญหาเรื่องความสะอาดภายในวัด หรือบริเวณรอบนอกของวัด และ บางวัดมีโบราณสถานโบราณวัตถุที่มีสภาพทรุดโทรม 2) ด้านการบริหารและการปกครอง ระยะเวลาในการประชุมแต่ละครั้งห่างกันนานเกินไป และบางวัดมีการรวมศูนย์กลางการปกครองไปที่เจ้าอาวาสเพียงผู้เดียว ทำให้ในบางครั้งการดูแลอาจไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร 3) ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ผู้ที่จะทำหน้าที่ในการอบรมพระภิกษุ และสามเณร มีไม่เพียงพอ และไม่มีการอบรมครูพระ ทำให้เกิดการขาดแคลนครุพระที่จะทำหน้าที่ในการสอนหนังสือทั้งในแผนกบาลีและแผนกธรรม 4) ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลการติดต่อบางครั้งไม่สะดวก การจัดกิจกรรมไม่ทั่วถึง พิธีกรรมมัคคทายก บางวัดยังทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์และไม่ถูกต้องตามรูปแบบประเพณี และสถานที่จอดรถภายในวัดคับแคบจนเกินไปทำให้ญาติโยมที่มาติดต่อหรือมาทำบุญที่วัดเกิดความไม่สะดวก

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ, การบริหาร, เจ้าอาวาส

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) To study the abbots, management effectiveness at the Si Prachan district, Supanburi province according the opinions of monks , novices and people classified by population data,. 2) To compare the abbots Management effectiveness at the Si Prachan district, Supanburi according the opinions of monks , novices and people classified by population data, 3) To identify problems and solutions for the abbots' management effectiveness at the Si Prachan district, Supanburi province. The methodology was the quantitative, survey method, collecting data from 188 samples who were monks, novices and lay people, by simple random sampling, peoples for sample of the Performance's Management of Ecclesiastical Monks in the Si Prachan district, Supanburi with simple random sampling. The Tool of the research was questionnaires with 5 levels

of evaluation and open ended questions The data were analyzed by Social Science research. Program and the Statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, One - Way ANOVA and Least Significant Difference : LSD) with the Statistically significant level at 0.05.

The findings of this research were as follows :

1) The abbots' management effectiveness according to the samples' opinions was at high level and were at high level at all aspects with the levels of opinions as the aspect of monastery, religious activity and religious property maintenance, administration and government at \bar{X} = 4.02, education and training at \bar{X} = 4.01, merit doing facilitation at \bar{X} = 3.98. consecutively. As for the opinions of monks, novices and lay people towards the abbots' management efficiency classified by status, age, ordination age, formal education and Dhamma education levels were not different denying the hypothesis. The problems and solution for the abbots' management efficiency were as follows; 1) The maintenance of the monasteries and religious property, the monasteries at Si Prachan district Supanburi province did not have the list books of monastery properties, the problems of cleanliness and orderly both in and outside of the monasteries. Some monasteries had old and decayed stupas and buildings.

2) The Management and government, the duration of regular meeting was too far apart. Some monasteries, the abbots rules autonomously. The administration might not be equally maintained 3) The education and Training, there are not enough trainers who have enough knowledge to train monks and novices. There is no monk-teacher training affecting the shortage of qualified monk-teachers to teach both Pali and Dhamma education. 4) The merit doing support and facilitation, there is not convenience in contacting with the monasteries, invitation response was not equally distributed. Master of ceremonies or care takers of some monasteries did not perform duties properly according to the traditions and custom. There was not enough parking spaces to provide the merit-doers the conveniences.

Keywords : The effectiveness, Administration, Abbots'

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ด้วยคนไทยได้นับถือและสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชาติซึ่งส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขของชาติทุก ๆ พระองค์ก็ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมา ตั้งแต่อดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน (พิฑูร มลิวัดย์ และ ไสว มาลาทอง, 2553: 1) ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาสืบทอดต่อ ๆ กันมา เจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการผู้มีหน้าที่บริหารและปกครองวัดที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดพระพุทธศาสนาจะเจริญก็เพราะความเลื่อมใสของประชาชนเจ้าอาวาสย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนา ดังนั้นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเจ้าอาวาสจะต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนเคารพนับถือเป็นที่ศรัทธาของประชาชน (พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปนโน), 2539: 118) เป็นผู้ที่ต้องใช้อำนาจในการปกครองดูแลกิจการต่างๆ ภายในวัดการใช้อำนาจของเจ้าอาวาสจึงต้องเป็นการกระทำโดยมีกฎหมายให้อำนาจไว้เพื่อให้การบริหารและปกครองสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งอำนาจของเจ้าอาวาสนั้นได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 37 ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ดังนี้ (พระวิสุทธินัทธธาดา (ประสิทธิ์ พุทธิธรรมรส), 2547: 84) มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้ (1) บำรุงรักษาวัดจัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี (2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎหมายเถรสมาคมข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม (3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ (4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แบ่งการปกครองออกเป็น 9 ตำบล มีประชากรนับถือศาสนาพุทธ จำนวน 59,189 คน มีวัดและสำนักสงฆ์กระจายอยู่ทั่วอำเภอจำนวน 40 แห่งการปกครองคณะสงฆ์ยึดตามเขตการปกครองของบ้านเมืองและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายเถรสมาคมเป็นหลักการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ยังไม่เคยมีผู้ได้ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสมาก่อน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเปรียบเทียบทัศนะของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของ เจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ทั้ง 4 ด้าน คือ (1) บำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและศาสนสมบัติ (2) ด้านการบริหารและปกครอง (3) ด้านการศึกษาอบรมและสั่งสอนและ (4) ด้านการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research)) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ ประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้จากตารางของเครจซ์ซีและมอร์แกน Krejcie and Morgan (สุรพล สุยะพรหม และสิทธิรัก ศรีจันทร์เพ็ญ, 2553: 106) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 181 รูป

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

4.4 วิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรสองกลุ่มและการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ในกรณีตัวแปรสาม กลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Lest Significant Difference: LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ 2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและ เรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) 4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 56.4 มีอายุตั้งแต่ 31 – 40 ปี จำนวน 82 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 43.6 มีพรรษาตั้งแต่ 11–15 พรรษา จำนวน 58 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.9 มีระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 132 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 70.2 ไม่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 96 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 51.1

5.2 ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 และเมื่อพิจารณาเป็นด้านสรุปได้ดังนี้

1) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2) ด้านการบริหารและการปกครอง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน

3) ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุสามเณรและประชาชน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน

4) ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ในระดับมากทุกด้าน

5.3 การเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม นำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้สรุปได้ดังนี้

1) พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไป

ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ที่มีสถานภาพ ต่างกันมีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันในทุกด้าน

2) พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ที่มีอายุต่างกันมีทัศนคติต่อ ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันในทุกด้านจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) พระภิกษุและสามเณร ที่มีพรรษาต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุและสามเณร ที่มีพรรษาต่างกันมีทัศนคติต่อ ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกันทุกด้านจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

4) พระภิกษุ สามเณร และประชาชน ที่มีระดับการศึกษาสามัญต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ที่มีระดับการศึกษาสามัญต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันในทุกด้านจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

5) พระภิกษุและสามเณร ที่มีระดับการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุและสามเณร ที่มีระดับการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันในทุกด้านจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.4 ปัญหาและแนวทางในการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีจำแนกตามรายด้านสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ

ปัญหา อุปสรรค คือ วัดส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ เนื่องจากไม่มีงบประมาณในการจัดการดูแล

ข้อเสนอแนะ ควรแบ่งสรรงบประมาณบางส่วนเพื่อใช้ในการจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ ซึ่งจะช่วยให้วัดทราบว่ามิครุภัณฑ์ใดบ้างภายในวัด รวมทั้งทราบว่ามิครุภัณฑ์ใดบ้างที่จะต้องจัดซื้อหรือจำหน่ายออกไป, ควรจัดให้มีการทำความสะอาดและปรับทัศนียภาพภายในและรอบนอกบริเวณวัดให้มีความสวยงาม

2. ด้านการบริหารและการปกครอง

ปัญหา อุปสรรค คือ ระยะเวลาในการประชุมแต่ละครั้งห่างกันนานเกินไป ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการติดตามงานและบางวัดมีการรวมศูนย์กลางการปกครองไปที่เจ้าอาวาสเพียงผู้เดียว ทำให้ในบางครั้งที่การดูแลอาจไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานและทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรมีการกระจายอำนาจการปกครองออกไปยังผู้ที่มีส่วนร่วมในการบริหารและการปกครอง เพื่อให้การบริหารและการปกครองมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน

ปัญหา อุปสรรค คือ ผู้ที่จะทำหน้าที่ในการอบรมพระภิกษุและสามเณร มีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในด้านการเรียนนิกธรรม ทำให้ต้องไปเรียนที่วัดอื่นที่มีความพร้อมมากกว่า และไม่มีการอบรมครูพระ ทำให้เกิดการขาดแคลนครูพระที่จะทำหน้าที่ในการสอนหนังสือทั้งในแผนกบาลีและแผนกธรรม

ข้อเสนอแนะ คือ ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนนิกธรรมภายในวัด และควรสนับสนุนให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถขึ้นมาเป็นครูสอนนิกธรรม และควรจัดให้มีการอบรมครูพระทุก 6 เดือน รับรองโดยกรมศาสนา รวมทั้งพระวิทยากร ตามแผนกหน้าที่ต่างๆ เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ได้บุคลากรทางศาสนาที่มีประสิทธิภาพ

4. ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล

ปัญหา อุปสรรค คือ การติดต่อบางครั้งไม่สะดวก เนื่องจากไม่มีหน่วยงานหรือสำนักงานภายในวัด ทำให้ไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรง จึงทำให้เกิดความไม่สะดวกขึ้น

ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือสำนักงานและจัดให้มีผู้รับผิดชอบ เพื่อให้ความสะดวกแก่ญาติโยมที่มาติดต่อประสานงานกับทางวัด, ควรจัดให้มีผู้รับผิดชอบในการจัดคิวกิจนิมนต์ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและคลาดเคลื่อน และควรมีการวางกฎระเบียบที่ชัดเจน

6. สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาส ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ดังแสดงในแผนภาพที่ 4.1



จากแผนภาพที่ 4.1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยพบว่า แนวทางแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาส ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ เจ้าอาวาสมีการวางแผนแปลนและแผนผังภายในวัดเพื่อปรับทัศนียภาพภายในวัดให้สวยงาม และต้องดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง เจ้าอาวาสต้องจัดทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทิน ให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง

2) ด้านการบริหารและปกครอง การปกครองต้องให้เป็นไปตามระเบียบของมหาเถรสมาคมและพระธรรมวินัยอันไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง การตรวจการคณะสงฆ์ของเจ้าคณะควรเป็นไปตามลำดับและสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความพร้อมทุกด้านควรมีการประชุมเพื่อรับทราบปัญหาให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชน ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชน ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม

3) ด้านการศึกษาอบรม และสั่งสอน มีจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมทุกวัดอย่างทั่วถึง ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมผู้ที่ประสงค์จะศึกษาต่อแผนกบาลีควรจัดให้มีพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถเข้าไปให้ความรู้ในโรงเรียนต่างๆควรมีการประเมินผลการเรียนการสอนเป็นระยะๆ เพื่อให้เกิดการตื่นตัวทั้งผู้เรียนและผู้สอน จัดให้ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณรเพื่อเพิ่มความรู้ในการเผยแผ่ธรรมแก่พุทธศาสนิกชนในวันสำคัญทางศาสนา

4) ด้านการให้ความสะดวกตาม สมควรในการบำเพ็ญกุศล มีประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความสำคัญของทางศาสนา เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญทางศาสนา และยอมให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เจ้าอาวาสต้องให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นพิเศษ เพราะถือว่าเป็นเรื่องที่ใกล้ชิดและมีผลต่อความรู้สึกของพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาภายในวัด

7. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติ ผลการวิจัยพบว่าเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีประสิทธิภาพการบริหารงาน ด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความทุ่มเทและเอาใจใส่ของเจ้าอาวาสในการบำรุงรักษาวัด ไม่ว่าจะเป็นการซ่อมแซม ปรับปรุงหรือตกแต่งต่อเติม วิหาร โบสถ์ อาคารสถานที่ หรือการวางแผนแปลนและแผนผังภายในวัดเพื่อปรับทัศนียภาพภายในวัดให้สวยงาม และพัฒนาไปได้ด้วยดีซึ่งการที่วัดมีสถานที่ที่พร้อมจะสามารถรองรับการจัดการงานอื่นภายในวัดได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น เช่นการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น รวมตลอดไปถึงการจัดการด้านรายรับและรายจ่ายภายในวัด และการเป็นตัวแทนของวัดในเรื่องต่างๆ เช่นการรับทรัพย์สินการอรรถคดีซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ เจ้าอาวาสที่จะต้องดูแลรักษาและปฏิบัติเพื่อให้งานด้านการบำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดดำเนินการไปได้ด้วยดี

2. ด้านการบริหารและการปกครอง ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์จังหวัดสุพรรณบุรี มีประสิทธิผลการบริหารงาน ด้านการบริหารและการปกครอง อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถของเจ้าอาวาสในการบริหารงานตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535 ในการบริหารงานนั้นเจ้าอาวาสต้องบริหารทั้งคน งานและทรัพยากร ตลอดจนเวลาเพื่อให้งานกิจการคณะสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่ได้วางไว้อันจะยังผลให้เกิดความผาสุกขึ้นภายในวัด และส่งผลให้การปกครองสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี ถูกต้องตามครรลองคลองธรรมแห่งพระธรรมวินัยต่อไป

3. ด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์จังหวัดสุพรรณบุรี มีประสิทธิผลการบริหารงานด้านการศึกษา อบรมและสั่งสอน อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงถึงความเอาใจใส่ของเจ้าอาวาสที่มีต่อพระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด โดยการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัดได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนทั้งในแผนกธรรมและบาลี ตลอดจนสนับสนุนการศึกษาในแผนกสามัญ เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัดได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ซึ่งจะทำให้พระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเพียบพร้อมไปด้วยความรู้ความสามารถซึ่งจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหา ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี มีประสิทธิผลการบริหารงานด้านการให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์อันยาวไกลของเจ้าอาวาสในการพัฒนาสิ่งต่างๆ ที่จะ ช่วยเพิ่มความสะดวกให้แก่พุทธศาสนิกชนในการมาวัด ในโอกาสต่างๆ เช่นงานการกุศลประจำปีหรืองานจรของวัด งานบำเพ็ญกุศลต่างๆ ซึ่งเมื่อผู้ที่มาวัดได้รับความสะดวกสบายก็จะทำให้เกิดความประทับใจ สุขใจและอยากที่จะกลับมาวัดอีก

จากการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์จังหวัดสุพรรณบุรี ตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ระดับการศึกษาเปรียญธรรม พบว่า พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกันไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าพระภิกษุหรือสามเณรที่อยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าอาวาส มีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสต่างกัน อาจเป็นเพราะการทุ่มเทเอาใจใส่และพร้อมที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ภายในวัดให้มีความเจริญและสวยงามจนปรากฏ เป็นรูปธรรมจนเป็นที่ยอมรับของพระภิกษุ สามเณรและประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาชวลิต ชาติเมธี(คงแก้ว) ที่ศึกษาเรื่อง บทบาทของ พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการ ในจังหวัดภูเก็ต พบว่า พระภิกษุ สามเณร ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน Sig =.026) จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), 2552)

พระภิกษุ สามเณร และประชาชน ที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าอายุของผู้อยู่ใต้การปกครองไม่ใช่สิ่งสำคัญที่ทำให้ทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของ เจ้าอาวาสเปลี่ยนแปลงไป เมื่อเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีความวิริยะอุตสาหะ ทุ่มเทและเอาใจใส่สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะป็นกิจการภายนอกหรือภายในวัดจนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของพระภิกษุ สามเณรและประชาชน อายุจึงไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดทัศนคติที่มี ต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของเจ้าอาวาสแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรวิทย์ บุญยะดา** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลยพบว่า อายุและระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาสอย่างมีนัยที่สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (วรวิทย์ บุญยะดา, 2550)

พระภิกษุ และสามเณร ที่มีพรรษาต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระภิกษุและสามเณรมีความคิดเห็นตรงกันว่าเจ้าอาวาสบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของพระภิกษุและสามเณรในสังกัด การบวชก่อนหรือหลังไม่ว่าจะมีพรรษาหรือไม่ก็ตามการบวชของพระภิกษุหรือสามเณร ถือเป็นโอกาสที่ดี ที่จะได้เข้ามาเก็บเกี่ยวความรู้และศึกษาพระธรรมวินัยและได้มีโอกาสในการฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ตลอดจนการเสียสละและรู้จักความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อสังคม ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ**พระพิพัฒน์ ภาสน์ บุญเทียน** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา พบว่าเจ้าอาวาสที่มีพรรษาต่างกัน มีพฤติกรรมการบริหารวัดโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า เจ้าอาวาสที่มีพรรษามาก ปานกลาง และน้อยมีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมการบริหารวัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน (พระพิพัฒน์ ภาสน์ บุญเทียน, 2547)

พระภิกษุ สามเณร และประชาชน ที่มีระดับการศึกษาสามัญต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าแม้การศึกษาต่างกัน การแสดงทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสก็ต่างกันเพราะเมื่อเจ้าอาวาสได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์จนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตา แล้วย่อมไม่ทำให้เกิดข้อสงสัย หรือความคิดที่แตกต่างกัน เมื่อเจ้าอาวาส ทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ แรงงาน พลังความคิดตลอดจนสามารถสร้างความไว้วางใจและสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นจนสามารถพัฒนาวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลดีให้เกิดขึ้นแก่พระภิกษุ สามเณร ชุมชน และสังคมอันนำมาซึ่งความผาสุกสวัสดิ์แห่งบวรพระศาสนา อีกทั้งการบริหารงานของ เจ้าอาวาสยังอยู่ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยอันเคร่งครัด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถของเจ้าอาวาสในการบริหารงานที่มีประสิทธิผลนั่นเอง จึงไม่แปลกที่พระภิกษุ สามเณรจะมีทัศนคติที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสมุหัชชาวล ขำมะณี** ที่ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดเลยพบว่าบทบาทของ

พระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดนไทย-ลาวจังหวัดเลยแตกต่างกันตามระดับการศึกษา (พระครูสมุห์ชัชวาล ชำมะณี, 2544)

พระภิกษุและสามเณร ที่มีระดับการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีทัศนคติต่อประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเป็นเพราะพระภิกษุและสามเณรเป็นผู้ครองตนอยู่ในสมณะเพศซึ่งต้องประพฤติตนให้อยู่ในศีล อันเป็นข้อวัตรปฏิบัติและยึดเหนี่ยวจิตใจอยู่แล้ว จึงมีพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่เหมือนกันและมีมุมมองของชีวิตสมณะเพศที่คล้ายๆ กันซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัย **พระมหาทองดี อภิภูจน (ศรีตระการ)** ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เขตภาคีเจริญและเขตบางแคกรุงเทพมหานครพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาบาลีต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงยอมรับสมมติฐาน (พระมหาทองดี อภิภูจน (ศรีตระการ), 2552)

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พระสังฆาธิการในระดับต่าง ๆ และองค์กรพระพุทธศาสนา ควรนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาของเจ้าอาวาสที่มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้บรรลุเป้าหมาย เช่น

- 1) เจ้าอาวาสควรเน้นย้ำให้พระภิกษุ สามเณรและประชาชน เป็นผู้รอบรู้ในทุกด้าน มีความชำนาญในการบริหารเจ้าอาวาสได้
- 2) เจ้าอาวาส ควรมีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนและเหมาะสมกับกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เป็นสังคมที่อุดมไปด้วยฐานคุณธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- 3) เจ้าอาวาส ควรยกระดับการศึกษาในตำแหน่งให้สูงขึ้น ให้เทียบเท่าระดับสูงขึ้นไป และมีการถวายเป็นความรู้แก่เจ้าอาวาสให้ครอบคลุมทุกรูป

9.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) เจ้าอาวาส ควรจัดทำแผนการบำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรม และศาสนสมบัติ และให้คำแนะนำในการก่อสร้าง เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจ
- 2) เจ้าอาวาส ควรให้ความสำคัญในการด้านศึกษาตลอดถึง สามเณร และประชาชนทั่วไป ให้มีความรู้อย่างแตกฉาน ควรเอาใจใส่เป็นเชิงนโยบาย โดยการสร้างแรงจูงใจในการศึกษา เพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถอบรมสั่งสอนประชาชนทั่วไปได้อย่างถูกต้อง
- 3) เจ้าอาวาส ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเจ้าอาวาส เพื่อให้เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ รู้จักการวางแผนและทำงานอย่างเป็นระบบ รู้จักวิธีสร้างแรงบันดาลใจในการทำงาน และเป็นผู้ที่มีความรู้และมีความสามารถในการบริหารคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของเจ้าอาวาส เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสำคัญต่อประสิทธิผลการบริหารซึ่งจะมีช่วยทำให้เกิดการกระตุ้นหรือความต้องการพัฒนาประสิทธิผลต่อไป

2) ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของเจ้าอาวาส เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนผู้มีส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดพระพุทธศาสนายั่งยืนอยู่ได้สืบไป

3) ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลการบริหารงานของเจ้าอาวาสในทุกภาคเพื่อก่อให้เกิดการเปรียบเทียบและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาประสิทธิผลในการบริหารงานของเจ้าอาวาสให้สูงขึ้น อันจะส่งผลดีต่อวัด ชุมชนและสังคม

เอกสารอ้างอิง

Best, John W. **Research in Education**. New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1981.

พระครูสมุห์ชัชวาล ชำมะณี. (2544). “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดน ไทย-ลาว จังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมฺปนโน). (2539). **การปกครองวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

พระพิพัฒนภาสน์ บุญเทียน. (2547). “การศึกษาพฤติกรรมการบริหารวัดตามหลักปฏิรูปเทศของเจ้าอาวาส ในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว). (2552). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาทองดี อภิภูจโน (ศรีตระกูล). (2552). “ความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เขตภาษีเจริญและเขตบางแค กรุงเทพมหานคร.” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระวิสุทธวิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พุทธิมรสี). (2547). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิฑูร มลิวัลย์ และ ไสว มาลาทอง. (2553). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

วรวิท บุญยะดาษ. (2550). “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สุรพล สุธะพรหม และสิทธิรัก ศรีจันทร์เพ็ญ. (2553). **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน
อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี
THE WORK PERFORMANCE OF MORAL TEACHING MONKS IN THE
PRATHEAPWITTHAYATHAN SCHOOL, WIHANDAENG DISTRICT
SARABURI PROVINCE

พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน (มีสุดใจ)* พระสุธีวีรบัณฑิต (ไชว์ ทสสนิโย)**
ธิดิวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบผสมวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สำรวจกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี จำนวน 322 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 975 และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมนำเสนอเป็นแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

นักเรียนโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.00$) ทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลพบว่า นักเรียนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา มีความคิดเห็นโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดสระบุรี พบว่า พระสอนศีลธรรมขาดทักษะในการถ่ายทอดความ และไม่มีเทคนิคการสอนแบบหลากหลาย ไม่ชำนาญการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยในการประกอบการ เรียนการสอน ขาดความชำนาญในการผลิตสื่อที่ทันสมัยโดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีที่สอดคล้องขาด ความคล่องในการใช้สื่อประกอบการเรียนเรียน และไม่มีวิธีกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการ เรียน และเน้นบรรยายมาก จนนักเรียนไม่มีส่วนในกิจกรรมเลยและเนื้อหาในการเรียนมีมากไม่ สอดคล้องกับเวลาที่ใช้ทำการเรียนการสอน สภาพห้องและสภาพแวดล้อมมีบรรยากาศไม่เหมาะต่อ การศึกษา

คำสำคัญ: การปฏิบัติงาน, พระสอนศีลธรรม

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the work performance of moral teaching monks in the Pratheapwittayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province, 2) to compare the work practice of moral teaching monks in the Pratheapwittayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province, 3) to study the problems, obstacles and suggestions to the work practice of moral teaching monks in the Pratheapwittayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province...

This research is the mixed research method. For the quantitative research is collected the data from the sampling group as the 322 out of 975 students in the Pratheapwittayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different).and the qualitative research had the in-depth interview from 8 key informants by using the descriptive content analysis technique.

The findings of this research as following :

The students of Pratheapwittayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province, had the opinions to work practice of moral teaching monks in the Pratheapwittayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province in overall, was at good level ($X = 4.00$). The findings of opinion comparison of students to work performance of moral teaching monks in the Pratheapwittayathan school, Wihandaeng district, Saraburi province, classified by the personal status that found

that the students had the difference of sex, age, education level, had the opinion in overall indifferently. It had significantly statistics at 0.05. It rejected the hypothesis.

The problem and obstacle to work performance of moral teaching monks in the Pratheapwitthayathan school , Wihandaeng district, Saraburi province, found that the moral teaching monks lack of transfer skill and no teaching techniques, no modern teaching media skill for teaching, lack of media production technology, lack of teaching media skill, and no motivation to students for more interesting learning and too much lecture, then students do not have the participation of activity and the content is very much that no matching with teaching and learning time. The classroom and environment are not suitable to education.

Keywords: The Work Practice, Moral Teaching Monks

1. บทนำ

พระพุทธศาสนากับการศึกษาได้มีความเกี่ยวเนื่องกันมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันซึ่งการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ในพระพุทธศาสนาดำเนินการตามแนวไตรสิกขา โดยยึดถือหลักพระพุทธพจน์คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีความมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อให้ผู้ศึกษาประพฤติปฏิบัติตามตำรงรักษาและเผยแผ่พระธรรมจรรยา อันเป็นระบบการดำเนินชีวิต ตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ชั้นคือชั้นปริยัติเป็นการประกาศความจริงและข้อปฏิบัติทางกายวาจาใจเป็นขั้นๆ เหมาะแก่เพศและอัธยาศัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์ชั้นปฏิบัติเป็นการฝึกอบรมกายวาจาใจตามหลักคำสั่งสอนและการบำเพ็ญสมาธิ เจริญภาวนาและชั้นปฏิบัติเป็นการบรรลุถึงผลที่มุ่งหมายประดุจการเดินทาง ไปถึงสถานที่ปรารถนาได้ประสบสิ่งที่พึงพอใจ แม้ว่าในปัจจุบันนี้จะเป็นยุคกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลให้สังคมไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความเจริญในด้านวัตถุแต่บทบาทของพระสงฆ์และวัดก็ยังคงทำหน้าที่ เป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนในสังคมอยู่ตลอดไป เพราะหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้กลายมาเป็นหลักธรรมสำคัญของวัฒนธรรมไทย (พระณปวร โทวาท, 5 (2) 2559: 67) นอกจากนี้ การส่งเสริมบทบาทของคณะสงฆ์ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนและครอบครัวต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดตลอดจนสนับสนุนให้มีการปฏิบัติธรรมและความสงบร่มเย็นทางจิตใจควบคู่กับการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ทุกรูปแบบและทุกแนวทาง จะโน้ม น้าวจิตใจเยาวชนให้ออกห่างจากสิ่งชั่วร้ายหลีกเลี่ยงสื่อลามกอนาจารการหมกมุ่นทางเพศก่อนวัยอันควรอันตรายและพิษภัยจากยาเสพติดต้องพัฒนาไปตามธรรมชาติของวัยนักเรียนและความพร้อมทาง ด้านจิตใจ โดยการให้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไม่ฝืนธรรมชาติ จากสภาพปัญหาหลักการเหตุผลและนโยบายที่กล่าวมาข้างต้นทำให้กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความ

ร่วมมือ (MOU = Memorandum of Understanding) กับกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนา ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะความรู้ ในเรื่องศิลปวัฒนธรรมจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษาและครูอาจารย์ทุกระดับ รวมถึงหลักสูตร ระยะสั้นและระยะยาวในสถานศึกษาทุกระดับทั่วประเทศข้อตกลงได้เสนอไปยังสำนักงาน คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งได้พิจารณาตกลงรายละเอียดของโครงการ พระสอนศีลธรรมแล้วเห็นควรสนับสนุน เพื่อให้แก่นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้านพุทธศาสนากับ พระสงฆ์โดยตรง เพื่อช่วยสร้างปฏิบัติสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนากับนักเรียนรวมทั้งเป็นการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีให้กับเด็กตั้งแต่วัยเริ่มต้น เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ (พระ ครูอุทัยกิจจารักษ์, 5 (2) 2559: 429) การดำเนินงานตามโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 อย่างต่อเนื่องและเมื่อปีงบประมาณ 2551 โครงการครู พระสอนศีลธรรมได้เปลี่ยนหน่วยงานที่รับผิดชอบ จากกรมศาสนากระทรวงวัฒนธรรมมาเป็น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบ และได้ปรับเปลี่ยนโครงการครูพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนเป็น พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อีกทั้งผู้วิจัยเอง ก็มีสถานะเป็นพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พบว่าการทำ หน้าที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ได้ตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการนั้น มีข้อจำกัด หลายอย่าง ซึ่งผู้วิจัยเองมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขการปฏิบัติงานของพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน ว่ามีปัญหาในแนวทางใดและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ว่าเกิดขึ้นเนื่องมาจากปัญหาอัน ไใด เป็นที่ตัวของเด็กนักเรียนที่ไม่ตั้งใจไม่สนใจที่จะเรียนกับพระสอนศีลธรรม หรือปัญหาเกิดจาก ทางโรงเรียนที่มีความไม่พร้อมในการให้ชั่วโมงเรียนกับ พระสอนศีลธรรมที่เข้าไปสอนในโรงเรียน นั้นๆ จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้หมดไปได้อย่างไร จากเหตุผลดังกล่าวนี้เองผู้วิจัย จึง มีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการศึกษา ให้เหมาะสมและส่งผลต่อประสิทธิภาพของการทำงานในคราวต่อไป (สำนัก พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2550)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษา การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี
- 2.2 เพื่อเปรียบเทียบ การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประเทียบ วิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิด/ทฤษฎี ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอน 2. ด้านการสอนที่เน้นเป็นศูนย์กลาง 3. ด้านการเรียนการสอนที่สอดคล้อง

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดของ “ประเสริฐ ธรรมโฆหาร” (ประเสริฐ ธรรมโฆหาร, 2542: 250) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอน 2. ด้านการสอนที่เน้นเป็นศูนย์กลาง 3. ด้านการเรียนการสอนที่สอดคล้อง

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี” มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

4.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

4.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) **ประชากร (Population)** ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนประเทียวิทยาทาน ในพื้นที่อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีจำนวน 975 คน

2) **กลุ่มตัวอย่าง (Sample)** ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) จำนวน 322 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 รูป/คน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมา โดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

1) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจาก นักเรียน ในพื้นที่

2) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล กับ นักเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 322 ชุด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 322 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

3) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ปัญหาและแนวทางแก้ไขการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ 2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) 4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษา การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยสรุปผล ดังนี้

5.1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 66.42 และเป็นเพศชาย จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 37.58 อายุระหว่าง 16 – 17 ปี จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 41.61 รองมา คือ มีอายุระหว่าง 14 – 15 ปี จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 30.75 ถัดมา คือ มีอายุระหว่าง 12 – 13 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 16.15 และน้อยที่สุด คือ มีอายุระหว่าง 18 – 19 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 11.49 การศึกษาอยู่ชั้นมัธยมปีที่ 3 จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 32.92 รองลงมา ศึกษาอยู่ชั้นมัธยมปีที่ 6 จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 32.61 ถัดมา คือ ชั้นมัธยมปีที่ 5

จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 17.70 และน้อยที่สุด คือ ชั้นมัธยมปีที่ 4 จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 16.77

5.2 การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พบว่านักเรียน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

1) ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอน

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.486) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอนอยู่ในระดับมากทุกข้อ

2) ด้านการสอนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการสอนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.474) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการสอนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง อยู่ในระดับมากทุกข้อ

3) ด้านการสอนที่สอดคล้อง

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการสอนที่สอดคล้อง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.616) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ด้านการสอนที่สอดคล้อง อยู่ในระดับมากทุกข้อ

5.1.3 ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี

การเปรียบเทียบระดับผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่าง ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน **พบว่า** นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน **พบว่า** นักเรียน

ที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา และ มหาวิทยาลัย โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา และ มหาวิทยาลัย แตกต่างกัน **พบว่า** นักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา และ มหาวิทยาลัย โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.4 สรุปปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา และ มหาวิทยาลัย” ครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอในการแก้ไข ซึ่งจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

1) การใช้เทคนิคและวิธีการสอน

ปัญหา อุปสรรค

1. พระสอนศีลธรรมขาดทักษะการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน
2. พระสอนศีลธรรมไม่สามารถนำเทคนิคการเรียนการสอนที่หลากหลายให้กับนักเรียน
3. พระสอนศีลธรรมขาดวิธีกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรอบรมเทคนิคการสอนที่หลากหลาย และนำไปใช้ให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน
2. ควรเน้นให้พระสอนศีลธรรมเพิ่มทักษะในการนำเทคนิคการสอนมาปรับเปลี่ยนหลายๆ แบบ
3. ควรหาวิธีกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจเรียน เช่นการให้รางวัล เป็นต้น

2) การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

ปัญหา อุปสรรค

1. พระสอนศีลธรรมเน้นการบรรยายมากเกินไปจะทำให้เด็กไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. เนื้อหาการสอนมีมากเกินไปสอดคล้องกับเวลาที่ใช้ทำการเรียนการสอน
3. สภาพห้องเรียนมีบรรยากาศไม่เหมาะต่อการเรียนการสอนพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. พระสอนศีลธรรมควรลดการบรรยายลง ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
2. ควรปรับเอาเนื้อหาที่จำเป็นซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน
3. เวลารว่างจากการเรียน ครูที่เลี้ยงควรนำนักเรียนไปเรียนที่วัด เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนการสอน

3) การเรียนการสอนที่สอดคล้อง

ปัญหา อุปสรรค

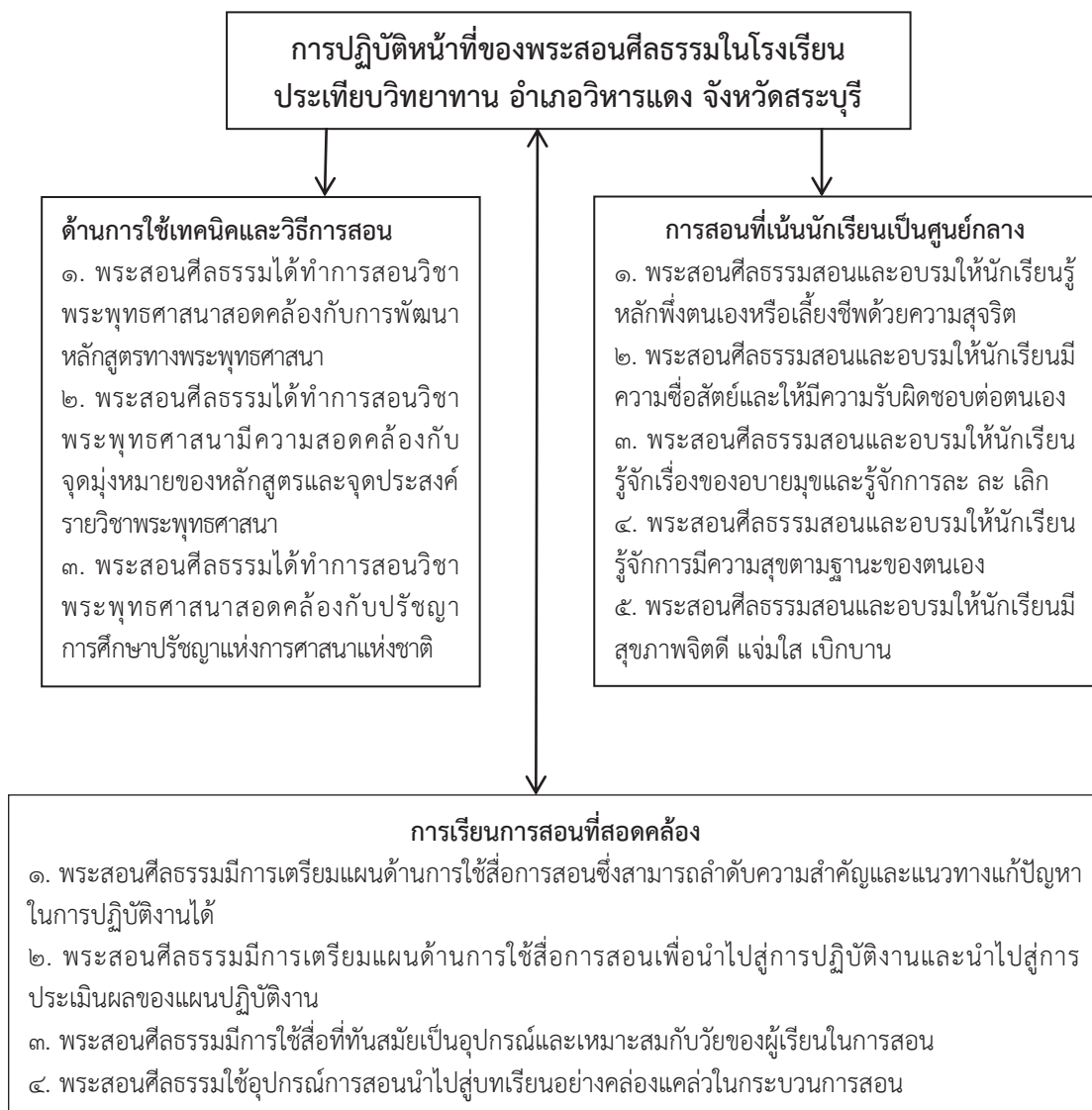
1. พระสอนศีลธรรมไม่ชำนาญการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยมาใช้ประกอบการสอน
2. พระสอนศีลธรรมขาดทักษะในการผลิตสื่อที่ทันสมัยโดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยี
3. พระสอนศีลธรรมขาดทักษะในการใช้สื่อเทคโนโลยีประกอบการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรกระตุ้นให้พระสอนศีลธรรม จัดหาสื่อที่ทันสมัยมาใช้สนับสนุนการเรียนการสอน โดยเฉพาะสื่อที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี
2. ควรจัดอบรมให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อการเรียนรู้ การสอนที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี และสามารถใช้อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ
3. จัดหาครูพี่เลี้ยงหรือเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลช่วยเหลือการใช้สื่อเทคโนโลยีของพระสอนศีลธรรม

6. สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี พอสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยได้ดังนี้



7. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่มีความสำคัญ สามารถนำมาอภิปราย ได้ดังนี้

7.1 ด้านการใช้เทคนิคและวิธีการสอน ผลการศึกษาด้าน การใช้เทคนิคและวิธีการสอน พระสอนศีลธรรมสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อศึกษาความพึง

พอใจด้านเทคนิคการสอน เรียงลำดับความพึงพอใจดังนี้ พระสอนศีลธรรมได้ทำการสอนวิชาพระพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดประสงค์รายวิชาพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งสอนวิชาพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการศึกษาและนโยบายการศึกษาแห่งชาติ และมีความสอดคล้องกับรายละเอียดสาระการเรียนรู้และเป้าหมายการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์ ได้ศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเผยแพร่ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” สรุปได้ว่าจากผลการเปรียบเทียบรายระดับความพึงพอใจที่มีต่อการเผยแพร่ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า มีช่วงอายุ 9 – 10 ปี อายุ 11 – 12 ปี และ 13 – 14 ปี มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากกว่านักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 - 3 ที่เรียนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีอายุ 15 - 16 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2-3 ที่เรียนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีช่วง อายุ 11 - 12 ปี มีความพึงพอใจต่อการเผยแพร่ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มากกว่านักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2-3 ที่เรียนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอกาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีอายุ 13 - 14 ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆ พบว่าไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปิยะ ปิยธมโม ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมืองแพร่” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผนการสอน ด้านกระบวนการสอน ด้านวิธีการสอนและด้านการประเมินผลการสอน พบว่า ในภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้านการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมืองแพร่ ทั้ง 4 ด้าน พบว่าครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) อำเภอมืองแพร่ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 เมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบในแต่ละคะแนนแต่ละด้านพบว่าครูประจำการกับ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทุกด้าน สรุปว่า ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมืองแพร่ มีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาดีกว่าครูประจำการ

7.2 ด้านการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ผลการศึกษา ด้าน การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง พระสอนศีลธรรมสอนและอบรมให้นักเรียนรู้หลักพึ่งตนเองหรือเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต และให้รู้จักการมีสุขด้านฐานะของตนเองพร้อมทั้งสอนให้รู้จักการบูรณาการหลักศีล สมาธิ ปัญญา เหมาะกับการใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสถิต มหาลาโภ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ผลการเรียนรู้สู่การปฏิบัติและผลของกิจกรรม

การทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าวคือ มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดีขึ้น รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดี รู้จักยับยั้งอารมณ์ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกาย วาจา เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้ปกครองและชุมชน รู้จักกตัญญูกตเวทิต่อผู้ปกครองและสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสไม่หดหู่ มีความเมตตาต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักมารยาทเรียบร้อยดีงามทางสังคมไทย แต่งกายเรียบร้อย มีวาจาสุภาพ ให้ความเคารพบูชาผู้มีพระคุณ รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงต่อเวลา ลดเลิกสิ่งเสพติดให้โทษซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์ เสียสุขภาพและไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการฉลอง ปภสสโร ได้วิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของครูและนักเรียนต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในกลุ่มโรงเรียนเมืองทองสัมพันธ์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง” ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของครู ที่มีความคาดหวังต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในกลุ่มโรงเรียนเมืองทองสัมพันธ์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.22) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านพฤติกรรมของครูพระสอนศีลธรรม ด้านเนื้อหาสาระในการถ่ายทอด และด้านการใช้สื่อประกอบการสอน ครบทั้ง 3 ด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ที่มีต่อความคาดหวังต่อบทบาทของพระสอนศีลธรรมในกลุ่มโรงเรียนเมืองทองสัมพันธ์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร พบว่า เพศ อายุ และตำแหน่งของครู กลุ่มโรงเรียนเมืองทองสัมพันธ์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง แตกต่างกัน แต่มีวิถีสอนเท่ากัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยทุกข้อที่ตั้งไว้

7.3 ด้านการเรียนการสอนที่สอดคล้อง ผลการศึกษาด้าน การเรียนการสอนที่สอดคล้อง พระสอนศีลธรรมมีการเตรียมแผนการสอนด้านการใช้สื่อการสอนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติงานและนำไปสู่การประเมินผลของแผนปฏิบัติงานและแผนด้านการใช้สื่อการสอนซึ่งสามารถลำดับความสำคัญและแนวทางแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานได้พร้อมทั้งมีการสะท้อนที่ทันสมัยเป็นอุปกรณ์และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสามารถใช้อุปกรณ์การนำไปสู่บทเรียนอย่างคล่องแคล่วในการะบวนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลี อาชาวอาวุธ พร้อมคณะกล่าวว่า “การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” พบว่า เมื่อพิจารณาการลงทุนโดยงบประมาณใน 2 ปี ที่ผ่านมา และประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการนี้นับว่าคุ้มค่ามาก ทั้งนี้โครงการได้อาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียน ในวัด และในชุมชน เพื่อเกื้อหนุนโครงการโดยไม่ต้องใช้งบประมาณจัดซื้อ จัดจ้างทุกเรื่อง เช่น ครูพระนำวัสดุอุปกรณ์ พระพุทธรูป ฯลฯ มาจากวัด โรงเรียนได้อาศัยรากฐานของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และความเชื่อมโยง จากการมีพระนิสิตมาฝึกสอนมาก่อน หรือมีการนิมนต์ครูพระมาเองก่อนเกิดโครงการหลายโรงเรียนได้อาศัยเครือข่ายชุมชนเอื้ออำนวยการเดินทางของครูพระ และวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอนด้วย และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมานิตย์ โชติธมโม ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ โดย ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการใช้สื่อการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตรและ

ด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการจัดการเรียนการสอน นอกจากนั้นการให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อประเภทต่างๆ ขึ้นมาใช้เอง โดยอาศัยวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ และมีราคาถูกในท้องถิ่นนั้นๆ และด้านการวัดผลและประเมินผล แนวทางการแก้ไขปัญหาคือให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการวัดผลและประเมินผล เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน พร้อมทั้งให้พระสอนศีลธรรมประเมินความรู้ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมต่างๆ การสร้างเครือข่ายและจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้พระสอนศีลธรรมได้ลงมือปฏิบัติจริงในด้านการวัดผลและประเมินผล สร้างความตระหนักให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานได้เปิดโอกาสให้ พระสอนศีลธรรมได้นำผลการวัดผลและประเมินผล มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์และเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

8. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาเรื่องวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) ควรสนับสนุนด้านสื่อสารการสอนให้เพียงพอและเหมาะสมกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และจัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมเนื้อหาวิชา
- 2) ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแผนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา และมีประสบการณ์จัดกิจกรรมการเรียนการสอน รู้จักการแก้ปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

8.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรจากโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน เขตอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ไปเป็นโรงเรียนที่อยู่ในอำเภออื่นๆ ของจังหวัดสระบุรี เช่น อำเภอเสาให้ อำเภอมวกเหล็ก เป็นต้น หรือ ไปเป็นโรงเรียนที่อยู่ในจังหวัดอื่นๆ ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสอนของพระสอนศีลธรรมในทำนองเดียวกันกับงานวิจัยในอำเภอหรือจังหวัดอื่นๆ ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสอนของพระสงฆ์ในทำนองเดียวกันกับงานวิจัยในอำเภอหรือจังหวัดที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคมคล้ายคลึงกับอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี เพื่อเป็นกรณีศึกษาหลายๆ แห่ง ซึ่งเป็นประโยชน์ในการนำผลสรุปที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาเกี่ยวกับการสอนศีลธรรม จริยธรรมของพระสงฆ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ประเสริฐ ธรรมโฆหาร. (2542). **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.

- สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). **คู่มือการดำเนินงานโครงการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปีงบประมาณ 2550**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- พระณปวร โทวาท. “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม 2559.
- พระครูอุทัยกิจจารักษ์. “หลักศีล 5 : การประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม 2559.
- พรชูลี อาชาวำรุง และคณะ. (2549). **รายงานฉบับย่อ โครงการศึกษาวิจัย การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- พระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์ (ชัยวัฒน์ สุทนต์โต). (2554). “ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเผยแผ่ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระปิยะ ปิยธมโม (เมฆแสน). 2553). “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองแพร่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ). (2553). “การศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสถิต มหาลาโภ (ศรีเมือง). (2553). “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการฉลอง ปกสสโร (ชมสุวรรณ). (2555). “ความคาดหวังของครูและนักเรียนต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในกลุ่มโรงเรียนเมืองทองสัมพันธ์ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้าตำบลบางสระเก้า
อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

PUBLIC ASSISTANT MANAGEMENT FOR UPOSATHASILA OBSERVING
OF WATBANGSRAKAO BANGSRAKAO SUBDISTRICT,
LAEMSING DISTRICT, CHANTHABURI PROVINCE

พระปลัดสาธิต สุจิณโณ* พระปลัดระพีนพุทธิสารี** ธิติวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการงานด้านสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี 2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้ที่เข้ามารักษาอุโบสถศีลในวัดบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากการหาด้วยวิธีการของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 250 คน ประมวลผลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการอธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไป เพื่อทดสอบสมมติฐานระหว่างตัวแปรที่ทำการศึกษาว่า มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ โดยการใช้การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 72.8 มีสถานภาพสมรส จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 57.6 มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 89.6 มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 88.0 ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 53.2 และมีรายได้/เดือน 4,000-7,000 บาท จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 62.8

การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

1) ด้านสภาพแวดล้อม ปัญหาและอุปสรรค ห้องน้ำ มีลักษณะเก่า ผู้สูงอายุไม่สะดวกในการใช้งาน ขาดงบประมาณในการพัฒนาให้มีความพร้อม ความเหมาะสม และเพียงพอต่อการใช้งาน ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงห้องน้ำ ใช้สุขภัณฑ์ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ จัดหางบประมาณสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และภาคประชาชน

2) ด้านรูปแบบพิธีการ ปัญหาและอุปสรรค ผู้นำในการประกอบพิธีทางศาสนามีจำนวนน้อย ผู้นำในการประกอบพิธีทางศาสนายังขาดความรู้ที่ถูกต้องตามหลักประเพณีแบบโบราณ ทำให้วัฒนธรรมประเพณีแบบโบราณค่อย ๆ หายไป ผู้รักษาอุโบสถศีลมีจำนวนน้อยลง ขาดพระอาจารย์ที่จะมาสอนวิปัสสนากรรมฐาน และแนะนำวิธีการสวดมนต์ ข้อเสนอแนะ ควรปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักการรักษาอุโบสถศีลและเพิ่มกระบวนการเรียนรู้ในการประกอบพิธีทางศาสนาแบบโบราณ ร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการรักษาอุโบสถศีล เพื่อสร้างแรงจูงใจต่อไป

3) ด้านความต้องการ ปัญหาและอุปสรรค ขาดงบประมาณในการบูรณะ พัฒนา และสร้างสภาพแวดล้อมของอุโบสถศีลให้มีความเหมาะสม และเพียงพอ ข้อเสนอแนะ จัดหางบประมาณสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และภาคประชาชน

ความสำคัญ : สาธารณูปการ

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the construction management for eight precepts keeping of Wat Bangsrakao, Bangsrakao district, Laemsing district, Chanthaburi province, 2) to study the problems, obstacles and suggestions for development to the construction management for eight precepts keeping of Wat Bangsrakao, Bangsrakao district, Laemsing district, Chanthaburi province.

This research is the mixed research method. For the quantitative research is the survey research from the questionnaire and qualitative research is

the in depth interview from key informants. For the support the quantitative data , the population for this research is the eight precepts keepers whom come to keep the precepts at Wat Bangsrakao, Bangsrakao district, Laemsing district, Chanthaburi province by the simple sampling group from Krejcie and Morgan formula. The 250 people as the sampling population. The data analysis is also used by the ready programme for research of social sciences. The researcher had the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different) at significantly statistics at 0.05.

The research findings were as follows:

The majority of correspondents was the female for 182 persons or 72.8 percent, having the marital status for 144 persons or 57.6 percent , having the age more than 50 years old for 224 person or 89.6 percent , having the education from primary school for 220 persons or 88 percent , having the career as farmers as 133 persons or 53.2 percent and having the income per month 4000 – 7000 Baht for 157 persons or 62.8 percent.

The construction management for eight precepts keeping of Wat Bangsrakao, Bangsrakao district, Laemsing district, Chanthaburi province

1. The environment : The problem and obstacle like the toilet is old and the elderly are not convenient to use it, lack of budget to develop the readiness , suitability, sufficiency for using. Suggestions : should improve the toilet for the elderly to use easily, should allocate the budget from the public sector and private sector.

2. The form of ritual ceremony : The problem and obstacle are the small numbers of ritual ceremony masters , the ritual ceremony masters lack of knowledge according to traditional ceremony that makes the traditional ceremony fades away, the small numbers of precept keepers, lack of Vappassana monks or meditation masters to teach the meditation and introducing the way to chant. Suggestions : should cultivate the youths to know the eight precepts keeping and to increase the learning process of traditional ceremony , cooperate with other agencies or related organizations for campaigning the people to see the importance of the eight precepts keeping for motivation creation.

3. The demand : The problem and obstacle lack of budget for reconstruction, development and create the environment of chanting hall properly and sufficiently. Suggestion : should allocate the budget that support by the public sector and private sector.

Keywords : Public Assistant

๑. บทนำ

วัดทางพระพุทธศาสนาเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนทั่วไป เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอด ศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน หรือจะเรียกได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน จากอดีตวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้ เป็นสถานศึกษาอบรมให้มีความรู้ด้านวิชาชีพ ตำราแพทย์แผนไทยและศิลปกรรมแขนงต่างๆ วัดจึงเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญ บำเพ็ญกุศล ตั้งแต่เกิดจนถึงตายและเป็นสถานที่สงเคราะห์ทางจิตใจให้แก่ประชาชน (สุภาพ สุปัญญาจันทร์, 2544: 30) ซึ่งหลักสำคัญของพระพุทธศาสนาที่สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้ชัดเจนมากที่สุด ได้แก่คำสอนและหลักปฏิบัติในชั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางวาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อย และเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่นั้นนั้น หรือเพื่อเข้าถึงประโยชน์ความดีงามสูงสุด

อุโบสถศีลนั้น มีผู้ปฏิบัติกันมาก่อนพุทธกาล และเป็นชื่อของวันที่เจ้าลัทธิทั้งหลายกำหนดไว้เพื่อความสะดวกในการทำกิจกรรมตามลัทธิของตนมีการงดอาหารเป็นต้น ต่อเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก จึงทรงบัญญัติอุโบสถศีลอันประกอบด้วยองค์ 8 ประการ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์ เพราะฉะนั้นอุโบสถศีลจึงมี 2 อย่าง คือ 1. อุโบสถศีลนอกพุทธกาล ได้แก่การเข้าจำด้วยการงดอาหารตั้งแต่เที่ยงวันไปในวันที่กำหนดไว้ ดังที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ในอรรถกถาคังคมาลชาดกอัฐกนิบาตว่า บุตรและภรรยาที่ดีบริวารชนกัถิ ของเศรษฐีนั้น โดยที่สุดแม้คนเลี้ยงโคในเรือนนั้น ทั้งหมดล้วนเข้าจำอุโบสถศีลเดือนละ 6 วัน 2. อุโบสถศีลในสมัยพุทธกาล ได้แก่ อุโบสถศีลที่เป็นพุทธบัญญัติ อันประกอบด้วยไตรสรณคมน์ และองค์ 8 ประการมีปาณาติบาตเป็นต้น

ในอดีตที่ผ่านมาก่อนที่จะชาวบ้านจะเข้ามาลงรากสร้างฐานวัดบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรีพื้นที่นี้เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์มีลักษณะเป็นที่เนินและที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่แถบชายทะเล มีลำคลองไหลผ่านเป็นการแบ่งแยกพื้นที่ระหว่างป่าไม้เบญจพรรณ ซึ่งมีหลักฐานอ้างอิงจากการบอกเล่าและพบเห็นของชาวบ้านในรุ่นปู่ย่า ที่เล่าสืบทอดกันมาและหลักฐานอ้างอิงที่ทำให้เชื่อได้ว่าเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งหากินของช้างป่า ก็คือ แอ่งดินที่ช้างปามาอนรวมกันและเกลือกกลิ้งเมื่อมีฝนตกก็จะมีน้ำขังในแอ่งดิน ช้างได้อาศัยน้ำที่ขังอยู่สำหรับกินและนอนเล่นจนมีขนาดกว้างและลึกมากขึ้นมีปรากฏทั่วไปในพื้นที่จำนวน 9 แห่ง ชาวบ้านเรียกว่า “สระ” ต่อมาชาวบ้านได้ใช้จำนวนสระมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านบางสระแก้ว” และมีชื่อ

เรียกสระเหล่านี้ตามสถานที่และตามชื่อของชาวบ้านที่มีที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกับสระในขณะนั้น ซึ่งในเขตพื้นที่ตำบลบางสระแก้ว มีที่ตั้งอาณาเขต รวม 5 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านเนิน หมู่ที่ 2 บ้านกลาง หมู่ที่ 3 บ้านเนินกลาง หมู่ที่ 4 บ้านล่างหมู่ที่ 5 บ้านแฉวนา มีวัดเป็นจุดศูนย์กลางของตำบล ทำให้ชุมชนในเขตพื้นที่มีจำนวนประชากรมากเพราะว่าในตำบลบางสระแก้วนั้นมีวัดเพียงแห่งเดียว จึงทำให้พุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญกับวัดสระแก้วและเข้ามาถืออุโบสถศีลและปฏิบัติธรรมกันเป็นจำนวนมาก (องค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว, 2559) และในปัจจุบันวัดบางสระแก้วเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดจันทบุรี แห่งที่ 16 ที่มีผู้เข้าร่วมรักษาศูโบสถศีลเป็นจำนวนมาก

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการงานปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาศูโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

๓. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยมีผู้ที่เข้ามารักษาศูโบสถศีลในวัดบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เป็นประชากรในการศึกษา จำนวน 250 คน และผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 ท่านได้แก่ 1) เจ้าอาวาสวัด 2) ไวยาวัจกรวัด 3) กรรมการวัด 4) ผู้รักษาศูโบสถศีล 5) ผู้รักษาศูโบสถศีล 6) ประชาชน 7) ประชาชน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย “การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาศูโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้วอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ 5 ขั้นตอน ดังนี้

๑ รูปแบบการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis)

๒ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ที่เข้ามารักษาศูโบสถศีลในวัดบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเข้ามารักษาศูโบสถศีลในระหว่างวัน จำนวน 250 คนผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือพระภิกษุผู้บริหารวัดและพุทธศาสนิกชนผู้มาร่วมรักษาศูโบสถศีล จำนวน 7 รูป/คน

๓ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษาอาชีพรายได้/ต่อเดือน โดยใช้แบบสอบถามชนิดแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้รักษาอุโบสถศีลที่มีต่อการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี 3 ด้าน คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อม 2) ด้านรูปแบบพิธีการ 3) ด้านความต้องการมีจำนวน 21 ข้อ

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอนนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่างๆ จากฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ 2539

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความงานวิจัยเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และ 2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาความวิเคราะห์ลักษณะปัญหาจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์ และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) จัดลำดับข้อมูล 3) จากการสัมภาษณ์ 4) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น 5) สรุปผลการวิจัย

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณหลังจากได้รับแบบสอบถามแล้วผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปทำการตรวจสอบความถูกต้อง การลงรหัส และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทำการคำนวณค่าสถิติต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์การนำเสนอและสรุปผลการวิจัย

๕. ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 72.8 มีสถานภาพสมรส จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 57.6 มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 89.6 มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 88.0 ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 53.2 และมีรายได้/เดือน 4,000-7,000 บาท จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 62.8

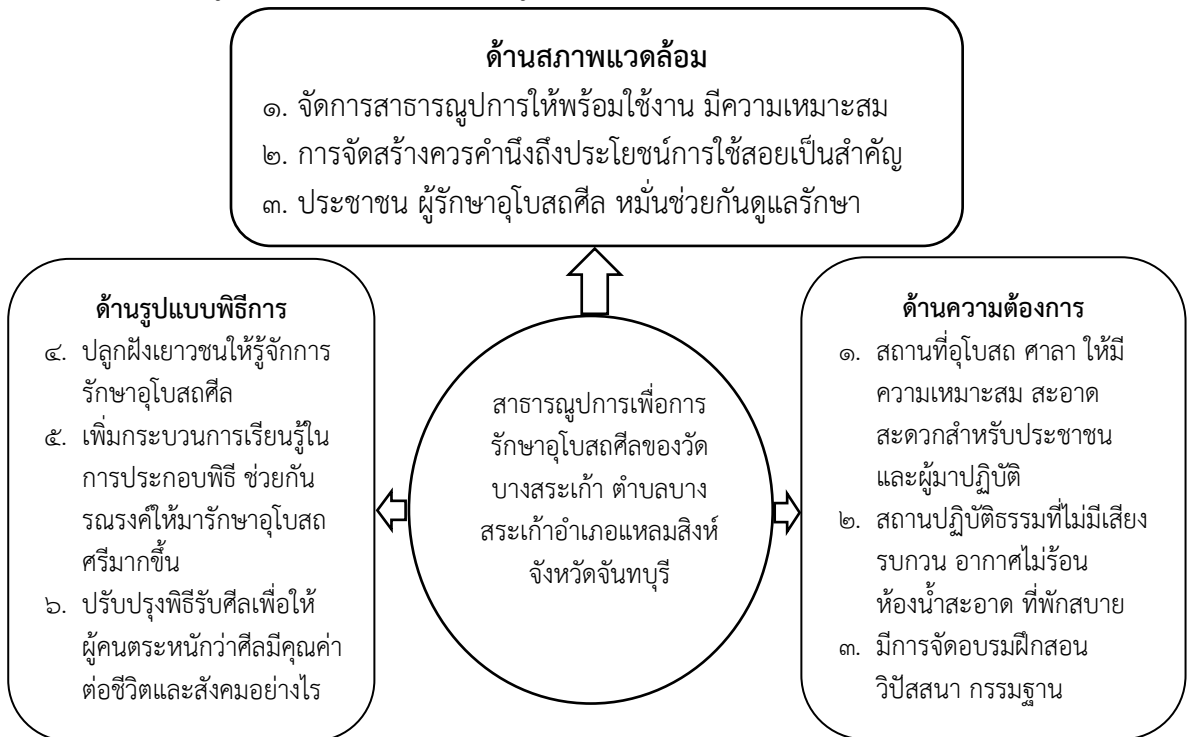
การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

1) ด้านสภาพแวดล้อม ปัญหาและอุปสรรค ห้องน้ำ มีลักษณะเก่า ผู้สูงอายุไม่สะดวกในการใช้งาน ขาดงบประมาณในการพัฒนาให้มีความพร้อม ความเหมาะสม และเพียงพอต่อการใช้งาน ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงห้องน้ำ ใช้สุขภัณฑ์ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ จัดหางบประมาณสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และภาคประชาชน

2) ด้านรูปแบบพิธีการ ปัญหาและอุปสรรค ผู้นำในการประกอบพิธีทางศาสนามีจำนวนน้อย ผู้นำในการประกอบพิธีทางศาสนายังขาดความรู้ที่ถูกต้องตามหลักประเพณีแบบโบราณ ทำให้วัฒนธรรมประเพณีแบบโบราณค่อย ๆ หายไป ผู้รักษาอุโบสถศีลมีจำนวนน้อยลง ขาดพระอาจารย์ที่จะมาสอนวิปัสสนากรรมฐาน และแนะนำวิธีการสวดมนต์ ข้อเสนอแนะ ควรปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักการรักษาอุโบสถศีลและเพิ่มกระบวนการเรียนรู้ในการประกอบพิธีทางศาสนาแบบโบราณ ร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการรักษาอุโบสถศีล เพื่อสร้างแรงจูงใจต่อไป

3) ด้านความต้องการ ปัญหาและอุปสรรค ขาดงบประมาณในการบูรณะ พัฒนา และสร้างสภาพแวดล้อมของอุโบสถศีลให้มีความเหมาะสม และเพียงพอ ข้อเสนอแนะ จัดหางบประมาณสนับสนุนทั้งจากภาครัฐ และภาคประชาชน

4) สรุปลองค์ความรู้จากการวิจัย (Body of Knowledge) จากการวิจัยเรื่อง การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระแก้ว ตำบลบางสระแก้วอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยสามารถสรุปลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังแผนภาพ



๖. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้าอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีข้อค้นพบจากการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1) จากการศึกษาพบว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลมีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้าอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก สิทธิและหน้าที่ภายในอุโบสถศีล ทั้งเพศชายและเพศหญิงการจัดการสาธารณูปการเพื่อมุ่งหวังความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์อนุกุล อนุวฑฺฒโน (ปานประดิษฐ์) (2556) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม 4 ไปใช้ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม 4 ไปใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่าประชาชนที่มี เพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม 4 ไปใช้ในการบริหารงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2) จากการศึกษาพบว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกันซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลจะมีช่วงอายุที่แตกต่างกัน ก็ไม่ได้ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัด สอดคล้องกัน เพ็ญศิริ สุขอ้วน (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานระดับหน่วยงานของบุคลากรในโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์ พบว่า บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานระดับหน่วยงานของโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล ไม่แตกต่างกัน

3) จากการศึกษาพบว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกัน พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์) (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกันมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4) จากการศึกษาพบว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

5) จากการศึกษาพบว่า ผู้รักษาอุโบสถศีลที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการสาธารณูปการเพื่อการรักษาอุโบสถศีลของวัดบางสระเก้า ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ โกสิน พูลวัน

(2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามทรงตะนะของผู้บริหารและครูเทศบาลในเขตการศึกษา 10” ผลการวิจัยพบว่า แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามทรงตะนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูเทศบาลในเขตการศึกษา 10 มีแบบภาวะผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลักอยู่ในระดับมาก รองลงมาอยู่ในระดับปานกลางคือ แบบภาวะผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลักและแบบภาวะผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลัก เปรียบเทียบแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนระหว่างทรงตะนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูเทศบาลในเขตการศึกษา 10 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูเทศบาลมีทรงตะนะต่อแบบภาวะผู้นำที่ยึดบุคคลเป็นหลักและแบบภาวะผู้นำที่ยึดสถาบันเป็นหลักไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารโรงเรียนและครูเทศบาลมีทรงตะนะต่อแบบภาวะผู้นำที่ยึดการประสานประโยชน์เป็นหลักแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6) ด้านสภาพแวดล้อม ยังขาดงบประมาณในการนำมาบูรณะ พัฒนา สถานที่และอุโบสถศิลป์ เพื่อให้มีความเหมาะสม และเพียงพอต่อผู้มาศึกษาอุโบสถศิลป์สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิพร สละสม (2553) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาระบบและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเวียง จังหวัดน่าน” ผลวิจัยพบว่า การก่อสร้างการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ ถาวรวัตถุ และการพัฒนาพื้นที่ดินอันเป็นที่ตั้งของวัดรวมทั้งการปลูกต้นไม้ตามความเหมาะสมและตามความจำเป็น ก็พึงทำตามกำลังทรัพยากร คือ กำลังเงิน และกำลังบุคลากรที่มี วัดได้จัดให้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์และพัฒนาเสนาสนะ อาคารสถานที่และบริเวณภายในวัด ให้มั่นคงแข็งแรงและสง่างามอยู่ตลอดเวลาการที่วัดจะมีกิจกรรมการก่อสร้างขึ้นนั้น จะต้องมีการวางระบบไว้ล่วงหน้าเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆ แก้วัด โดย เจ้าอาวาสเป็นผู้มอบหมายให้ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสฝ่ายสาธารณูปการเป็นผู้ดูแลและประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายฆราวาส ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ศาสนการของวัดคอยดูแล ระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา งานภูมิทัศน์นอกจากนี้งานสาธารณูปการยังเกี่ยวข้องกับงานด้านการบูรณะเสนาสนะของวัดด้วย ซึ่งงานบูรณะเสนาสนะของวัดนั้นเจ้าอาวาสจะได้มอบหมายให้โยวาทจักรฝ่ายสาธารณูปการ เป็นผู้ดูแลและประสานงาน งบประมาณที่ใช้ในการบูรณะเสนาสนะนั้นส่วนใหญ่เป็นงบประมาณของวัด นอกจากนี้ยังได้รับงบประมาณจากผู้มีจิตศรัทธา และงบประมาณที่เกิดจากงบประมาณของรัฐเมื่อมีงบประมาณในการดำเนินงานแล้วจะมีการประชุมคณะกรรมการพัฒนาวัด เพื่อรับทราบการดำเนินงานโดยอยู่ภายใต้การจัดการแผนการพัฒนาวัด จัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายงานประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคกรณีมีเจ้าภาพให้แจ้งเจ้าภาพก่อนการดำเนินงาน แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินโครงการงาน (ประกวดราคา) ตรวจสอบโครงสร้าง การเงินบัญชี และผู้มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ มาเป็นที่ปรึกษา

7) ด้านรูปแบบพิธีการ ยังขาดผู้นำพิธีการทั้งทางด้านจำนวน และความเหมาะสมสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิดเพ็งอุดม (2535) ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทรงตะนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า มีพระสงฆ์ที่พัฒนาหลายรูปได้ปรับเปลี่ยนความเชื่อและค่านิยมของชาวบ้านในด้านสังคมและ

วัฒนธรรมได้แก่การอบรมสั่งสอนแนะนำชาวบ้านว่าการทำความสะอาดบ้านเรือนหรือชุมชนไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงแม่น้ำลำคลองก็คือการทำบุญอย่างหนึ่ง

8) ด้านความต้องการ ต้องการงบประมาณการพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆของวัดเพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมี ความเจริญรุ่งเรืองและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์การพัฒนาวัดมุ่งเน้นให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรม อันเจริญรุ่งเรืองมีศาสนวัตถุศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงามมีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งในด้านศาสนพิธีการให้การศึกษาคณะเผยแผ่และการสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อให้พระศาสนาสร้างความสงบสุขแก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริง

๗. กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตากรุณาอย่างยิ่งจากพระปลัดระพินพุทธิสโร, ดร. ประธานกรรมการควบคุมสารนิพนธ์, และ อาจารย์ดร.ธัญญ์ฉิมพันธ์มีกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ที่ช่วยให้แนวคิดแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัยจนได้เนื้อหาสารนิพนธ์ที่ครบสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณท่านเจ้าคุณพระสุธีปริยัตยาภรณ์เจ้าคณะอำเภอแหลมสิงห์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถามพร้อมให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้คุณค่าและประโยชน์ใดๆอันจะพึงมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์อยู่ไม่น้อยจึงขอมอบส่วนดีทั้งหมดนี้ขอน้อมถวายบูชาคุณพระศรีรัตนตรัยและมอบเป็นกตเวทิตาคุณแก่บิดามารดาอุปัชฌาย์อาจารย์และญาติโยมทุกท่านที่ถวายปัจจัยสี่ตลอดท่านผู้มีอุปการะคุณทุกๆท่านที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้สำหรับข้อบกพร่องต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นนั้นผู้วิจัยขอน้อมรับผิดเพียงผู้เดียวและยินดีที่จะรับฟังคำแนะนำจากทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

๘. ข้อเสนอแนะ

1) ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปพัฒนาและประยุกต์ใช้จริงในการจัดการสาธารณสุขปกครองทุกระดับ เพื่อความมั่นคง ยั่งยืนของพระพุทธศาสนาสืบไป

2) ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการสาธารณสุขปกครองที่เฉพาะด้าน เช่น ด้านสภาพแวดล้อมด้านรูปแบบพิธีการ เป็นต้น

3) ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนางานด้านสาธารณสุขปกครองให้สมบูรณ์ถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

- ธีรยุทธ พึ่งเที่ยง. (2545). **สถิติเบื้องต้นและการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **เล่าเรื่องให้โยมฟัง**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2547). **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิง จำกัด.
- สุวริย์ ศิริโภคกรภิรมย์. (2556). **การวิจัยทางการศึกษา**. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- พระครูสมุห์ณัฐเสฏฐ์ อธิญาโณ. “การพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 11”, **มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2559) : 6-11.
- โกสิน พูลวัน. (2545). “แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนตามทฤษฎีของผู้บริหารและครูเทศบาลในเขตการศึกษา 10”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ฐิติพร สดสม. (2553). “ศึกษาระบบและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา:กรณีศึกษาวัดพระธาตุแห่ง อำเภอกุเวียง จังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสมุห์อนุกุล อนุวฑฺฒโน (ปานประดิษฐ์). (2556). “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการนำหลักพรหมวิหารธรรม4ไปใช้ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลม่วงงามอำเภอสิงหนครจังหวัดสงขลา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์). (2551). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอุบล กตปุณฺโณ (แก้ววงล้อม). (2537). “การวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญศิริ สุขอ้วน. (2550). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานระดับหน่วยงานของบุคลากรในโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของโรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์”. **วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สมคิด เพ็งอุดม. (2535). “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามพระธรรมของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สุภาพ สุปัญญาพันธ์. (2544). “โครงการเมอร์ลอตมลพิษ”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

**การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง**
**THE WELFARE EDUCATION MANAGEMENT OF SANGHA ADMINISTRATORS IN
WISETCHAICHAN DISTRICT, ANGTHONG PROVINCE**

พระครูวิเศษโชติธรรม (สัจจา จนทวิโส)* พระปลัดระพิน พุทธิสาโร**
พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง พร้อมทั้งต้องการที่จะเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และประการสุดท้ายผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ในการส่งเสริมการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง เป็นการวิจัยแบบผสม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย จากกลุ่มประชากรของพระสงฆ์ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จำนวน 680 รูป โดยเป็นการเป็นตารางการสุ่มตัวอย่าง ของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ในการคำนวณหาขนาดของ กลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 252 รูป วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาค ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.966 ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยซึ่งมี 8 รูป

ผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$)

* หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน (\bar{X} =4.21) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส อยู่ในระดับมาก (\bar{X} =4.14)

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองไม่แตกต่างกันตาม อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาด้านนักระธรรมเนียม และวุฒิการศึกษาด้านบาลี จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลการศึกษา ปัญหา อุปสรรค การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ได้แก่ 1) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ยังขาดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ และบุคลากรที่จะมาดำเนินการในด้านนี้ 2) ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน การมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานยังน้อย 3) ด้านการศึกษาต่อผู้ที่ด้อยโอกาส และยังขาดทุนในการสนับสนุนในด้านการศึกษา ขาดการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส ข้อเสนอแนะ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานด้านบริหารงานตามภาพหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์และควรจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนในการศึกษา

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, พระสังฆาธิการ

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthon province, including having the demand to compare to compare the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthon province, and finally, the researcher demanded to study the problems, obstacles and suggestions to the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthon province. This research is the mixed research method. For the quantitative research as the survey research and the qualitative research that collected the data by in-depth interview as the sampling group from the population of 680 monks in Wisetchaichan district through Taro Yamane formula with the reliability test at 95 percent for sampling group calculation. The sampling group for this research was 252 monks. The researcher had the in-depth interview from 8 key informants to match the research topic.

The findings of this research as following :

1. The monks had the opinions to the roles of educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province , was at good level in overall (X= 4.12). When considered in each side, found that the educational welfare at the present was at good level(X=4.01), the educational welfare management in the school(X=4.21), while the educational management for the poor was at good level (X=4.14).

2. The comparison of the educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province, classified by personal factors in overall , found that the monks who had the difference of age, ordination year , position, educational certificate , Dhamma education and Pali education, had the opinions about the roles of educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province indifferently. It rejected the hypothesis.

3. The findings of studying about the problems and obstacles of the roles of educational welfare management of Sangha administrators in Wisetchaichan district, Anthonng province such as 1) the educational welfare at the present lacked of management efficiently and relatively staff, 2) the educational welfare management in the school that the participation and opinion for management have the rare chance

Keywords : Management, Sangha Administrators

1. บทนำ

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจนหรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด (พระครูสังฆรักษ์พิศวีรธีรพลโย (ภวภานันท์), ๒๕๕๑) ความสำคัญของการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่เยาวชนได้สนับสนุนให้มีการอบรมและสอนธรรมแก่เยาวชน ทั้งในวัดและนอกวัด (พระบัณฑิต ญาณธีโร (สุธีระตฤษา), ๒๕๕๑) การจัดการศึกษาเองก็เป็นการช่วยเหลือทางด้านการศึกษา การจัดตั้งกองทุนที่ดี การช่วยพัฒนาการสถานศึกษาก็ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่ก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดย (พระธนตล นาคสุวณโณ (นาคพิพัฒน์), ๒๕๕๑)

การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ยังเป็นการศึกษาสงเคราะห์กับเด็กเยาวชน คือการส่งเสริมให้มีการสอบธรรมศึกษา การแจกทุนการศึกษา มีคุณธรรมและจริยธรรม แต่ยังมี การส่งเสริมที่ยังไม่ครอบคลุมทั้งอำเภอ เพราะในด้านศักยภาพ และปัจจัยด้านทุนทรัพย์เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการ จึงทำให้การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอยังไม่โดดเด่น เพื่อเป็นข้อมูลในการนำมาใช้ในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อการศึกษา สงเคราะห์ในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งจะส่งผลให้การศึกษาสงเคราะห์ในด้านเพิ่มทุนแจกทุนแก่เยาวชน และพุทธศาสนิกชนในบวรพระพุทธศาสนาเป็นหลักของการสงเคราะห์ของการอยู่ร่วมกัน ระหว่างวัด บ้านโรงเรียนและชุมชน ให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในการปกครองคณะสงฆ์อำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองต่อไป

2. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง พร้อมทั้งต้องการที่จะเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และประการสุดท้ายผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ในการส่งเสริมการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสาร จากพระไตรปิฎกตำราต่างๆ โดยศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ โดยสังเคราะห์จากพระราชบัญญัติและกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1.การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน 2. การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน 3. การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการต่อผู้ที่ด้อยโอกาส ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่าง จากกลุ่มประชากรของพระสงฆ์ ในอำเภวิเศษชัยชาญ จำนวน 680 รูป โดยใช้การเปิดตารางการสุ่มตัวอย่าง ของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 252 รูป พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เขตการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกาย ในอำเภวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง จำนวน 10 ตำบล 52 วัด ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2559 ถึงเดือน กันยายน พ.ศ.2559 รวมเป็นระยะเวลา 5 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 252 ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูป ด้วยกัน

4.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1) พระสงฆ์ในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี จำนวน 680 รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี และมอร์แกน 2) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง ในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี จำนวน 252 รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเนะ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน และด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการต่อผู้ด้อยโอกาส

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 252 ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป

4.4 วิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน ด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน และด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการต่อผู้ด้อยโอกาส โดยใช้สถิติ ดังนี้ 1) สถานภาพส่วนของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ 2) ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 3) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ทั้ง 3 ด้าน รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวม ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตาม ขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล 2) อ่าน ทำความ เข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัส และ ตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท และ 3) สรุป ผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

5.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม สอนใหญ่มีอายุ 30-39 ปี จำนวน 99 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.3, มีจำนวนพรรษา 1-10 พรรษา จำนวน 118 รูป คิดเป็นร้อยละ 46.8, มีวุฒิการศึกษาสายสามัญ ต่ำ กว่าปริญญาตรี จำนวน 205 รูป คิดเป็นร้อยละ 81.3, มีวุฒิการศึกษานักธรรม นักธรรมชั้นเอก จำนวน 104 รูป คิดเป็นร้อยละ 41.3, มีวุฒิการศึกษาด้านบาลี ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน 222 รูป คิดเป็นร้อยละ 88.1

5.2 ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี จากการสำรวจกลุ่มพระสงฆ์ 252 รูป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$, S.D. = 0.355) และเมื่อพิจารณาทั้ง 3 ด้าน พบว่า

1) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.01$ S.D.=0.499) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิด อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมาก คือ จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน -แจกทุนสงเคราะห์เพื่อ การศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง ($\bar{X}= 4.14$ S.D.=0.722), ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}= 4.06$

S.D.=0.683) สวนความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ สนับสนุนเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดี
อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}= 3.92$ S.D.=0.734)

2) ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน

พบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของ
พระสังฆาธิการในอำเภอสว่างวีระชัย จังหวัดอำนาจทอง ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้าน
การศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.441) เมื่อพิจารณา
เป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระ
สังฆาธิการในอำเภอสว่างวีระชัย จังหวัดอำนาจทอง มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อ
การสาธารณประโยชน์ เป็นลำดับสูงสุด ($\bar{X}= 4.31$, S.D.=0.745) รองลงมาคือ จัดให้มีโครงการสอบ
ธรรมศึกษาแก่เยาวชนนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่ ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.717) และ
ระดับสุดท้ายคือ สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆ ทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยะและสื่ออุปกรณ์การเรียน
การสอนเป็นต้น ($\bar{X}=4.04$, S.D.=0.733)

3) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส

พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระ
สังฆาธิการในอำเภอสว่างวีระชัย จังหวัดอำนาจทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ด้อยโอกาส อยู่ใน
ระดับมาก ($\bar{X}= 4.14$, S.D.=0.461) เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการช่วยเหลือด้าน
ทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้เป็นลำดับสูงสุด
($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.744) รองลงมาคือ วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมร่วมกับประชาชน ในการช่วยพัฒนา
สถานศึกษา, ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.763)และระดับสุดท้ายคือ มีการประสานงานในการจัดหา
งบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ($\bar{X}=4.01$, S.D.=0.720)

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษา สงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอสว่างวีระชัย จังหวัดอำนาจทอง

จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอสว่างวีระชัย จังหวัดอำนาจทองไม่แตกต่างกันตาม อายุ
พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาด้านนิกายธรรม และวุฒิการศึกษาด้านบาลี
จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีอายุ 30-39 ปี จำนวน
99 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.3 รองลงมาคือ ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 20-29 ปี จำนวน 67 รูป คิดเป็น
ร้อยละ 26.6 และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 50 ปีขึ้นไป จำนวน 29 รูป คิดเป็น
ร้อยละ 11.5

พรรษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีพรรษา 1-10 พรรษา จำนวน 118
รูป คิดเป็นร้อยละ 46.8 รองลงมาคือ ผู้ที่มีพรรษา 11-20 พรรษา จำนวน 69 รูป คิดเป็น ร้อยละ
27.4 และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่มีพรรษาดั้งแต่ 31-40 พรรษาขึ้นไป จำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.2

วุฒิการศึกษาทางโลก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 205 รูป คิดเป็นร้อยละ 81.3 รองลงมาคือ ผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 45 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.9 และน้อยที่สุดคือ มีระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 0.8

วุฒิการศึกษาด้านนักรธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีนักรธรรมชั้นเอก จำนวน 104 รูป คิดเป็นร้อยละ 41.3 รองลงมาคือ ผู้ที่มีนักรธรรมชั้นตรี จำนวน 63 รูป คิดเป็นร้อยละ 25.0 และน้อยที่สุดคือ ผู้ที่ไม่มีวุฒินักรธรรม จำนวน 34 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.5

วุฒิการศึกษาด้านบาลี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่ ไม่มีวุฒิปริญญาตรี จำนวน 222 รูป คิดเป็นร้อยละ 88.1 รองลงมาคือ ประโยค 1 - 2 - ปริญญาตรี 3 ประโยค จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 11.9 และ

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันจะมีปัญหาเรื่อง ยังขาดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ จำนวน 14 รูป ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์จะมีปัญหาเรื่อง พระผู้เกี่ยวข้องไม่โอกาสให้แสดงความคิดเห็น จำนวน 13 รูป ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาสจะมีปัญหาเรื่อง ยังขาดทุนในการสนับสนุนในการศึกษา จำนวน 12 รูป

มีข้อเสนอแนะ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน คือ ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานด้านบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ จำนวน 11 รูป ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในโรงเรียน มีข้อเสนอแนะ คือ เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน 10 รูป ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส มีข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนในการศึกษา เช่น เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ประเดิมทุนก่อน จำนวน 10 รูป

**การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง**

กรณีการศึกษาใน ๓ ด้าน

<p style="text-align: center;">ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง - ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ - มีความริเริ่มจัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและแก่เยาวชนในช่วงปิดเทอม - สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง - สนับสนุนส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ
<p style="text-align: center;">ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ - จัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษาแก่เยาวชนนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่ - มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน - มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน - สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆ ทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยะและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน
<p style="text-align: center;">ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ - วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมกับประชาชน ในการช่วยพัฒนาสถานศึกษา - สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสพภัยต่างๆ มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา - มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น - มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน

6. อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ พระภิกษุสงฆ์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองจำนวน 252 รูป โดยกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน และด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ย้ายโอกาส คือ ผลการศึกษานำสู่การอภิปรายผล ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีหลักการและแนวทางในการปฏิบัติที่ดี มีการพัฒนารูปแบบในการบริหารด้านการศึกษาสงเคราะห์ เพิ่มขึ้นและมีการปรับปรุงแก้ไขการทำงานอยู่และมีการประชุมวางแผนงานในการบริหารงาน และอาจมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง แต่ก็สามารถแก้ไขผ่านพ้นไปด้วยดี

1. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ดูแลของเจ้าอาวาสในอำเภอวิเศษชัยชาญ ที่ต้องดูแลและทำงานตาม ภาระหน้าที่ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระใบฎีกามานะ สุเมธโส (มากมูล), ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการด้านการศึกษา สงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี” อยู่ในระดับมาก (พระใบฎีกามานะ สุเมธโส (มากมูล), ๒๕๕๓)

2. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ และการมองการณ์ไกลที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนของเจ้าอาวาสในอำเภอวิเศษชัยชาญ ที่มีการเอาใจใส่และสนับสนุนเพื่อที่จะให้เยาวชนในอำเภอมักมีการศึกษาและมีความรู้ติดตัวไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประยุตบุญญากร (บุญยง กวีวิโส หมั่นการ), ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร” อยู่ในระดับมาก (พระครูประยุตบุญญากร (บุญยง กวีวิโส หมั่นการ), ๒๕๕๔)

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ย้ายโอกาส ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ย้ายโอกาส อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสงเคราะห์ต่อผู้ที่ย้ายโอกาสของเจ้าอาวาสในอำเภอวิเศษชัยชาญ มีระดับในการ

ช่วยเหลือที่มาก จึงทำให้เห็นในภาพรวมของการบริหารงานในด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอของเจ้าอาวาส มีการบริหารจัดการที่ดีอยู่ในระดับมาก แต่ไม่ถึงกับดีมากที่สุด จึงทำให้ ต้องมีการบริหารจัดการที่มี ประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อการพัฒนางานด้านการบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ดีมากขึ้นไปอีก ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระอธิการสมหวัง จิตตปสาโท (ประสิทธิ์พันธุ์), ไตวิชัยเรือง การศึกษาหลักการสงเคราะห์ศิษย์ในพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก (พระอธิการสมหวัง จิตตปสาโท (ประสิทธิ์พันธุ์), ๒๕๕๓)

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจาก ผู้มีพระคุณหลายท่านที่ได้เมตตาช่วยให้การงานลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณ รศ.ดร. สุรพล สุษะพรหม, อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต, พระปลัดระพีณ พุทธิสาร,ดร., พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,ดร., อาจารย์ ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี, อาจารย์ นางสาวปิยวรรณ หอมจันทร์ ที่ช่วยชี้แนะแนวทางในการทำวิจัย จนได้เนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระครูปัญญาประโชติ เจ้าคณะอำเภอวิเศษชัยชาญ กราบขอบพระคุณ พระครูอุโฆษธรรมนันท์ รองเจ้า คณะอำเภอวิเศษชัยชาญ พระครูนิโครธปัญญาวุธ เจ้าคณะตำบลสี่ร้อย ที่ได้ให้ความเมตตาแจกแบบสอบถามในพื้นที่การปกครอง ที่มีเมตตาคุณอย่างสูงสุดตลอดมาในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัยถวายเป็นพุทธบูชา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอบูชาคุณหลวงพ่อบุญคุณพระวิจิตรสมณกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดโพธิธรรมโชติยาราม (วัดโพธิ์ปล้ำ) อดีตเจ้าคณะอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง และพระธงชัย ธมมวโร ขอน้อมบูชาคุณบิดามารดา คุณพ่อกุณย สีนเสนา คุณแม่ลา สีนเสนา พี่ๆ น้องๆ ปู่ย่า ตายาย คุณครูอาจารย์และญาติโยม คุณอลิศรา บัวสุนทร ผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่มีส่วน ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอบุญกุศลจงส่งให้ ทุกท่านความสุขความเจริญยิ่งๆ ด้วยเทอญ

8. ข้อเสนอแนะ

การทำวิจัยในครั้งต่อไปเพื่อให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยในเรื่อง การบริหารจัดการ การศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ให้เป็นประโยชน์และมี ประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรมีการวิจัยเพิ่มกับพระสงฆ์ในอำเภออื่นๆ ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไรตามแนวทางอื่นๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบ เพื่อให้ทราบความแตกต่างแล้วนำผลที่ได้จากการวิจัยนั้นมาปรับปรุงในหลักการปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับในยุคปัจจุบัน และเกิดประโยชน์สูงสุด เชิงนโยบาย ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานบริหารงานในด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนให้มากขึ้น เชิงปฏิบัติควรสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัด รวมทั้งอุปกรณ์ทาง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไปเพื่อให้วัตถุประสงค์ของการวิจัยในเรื่อง การบริหารจัดการการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ให้เป็นประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรมีการวิจัยเพิ่มในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ศึกษาพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ กับพระสงฆ์ในอำเภออื่นๆ ในจังหวัดอ่างทอง ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

2. ศึกษาพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ตามแนวทางอื่นๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง เพื่อให้ทราบความแตกต่างแล้วนำผลที่ได้จากการวิจัยนั้นมาปรับปรุงหลักการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับในยุคปัจจุบัน และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่กุลทั้งตนเองและในสังคมโดยรวม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ควรให้เจ้าอาวาสแบ่งภาระงานที่สามารถให้การดำเนินการงานได้อย่างไม่ติดขัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัด รวมทั้งอุปกรณ์ทางการศึกษา มีการจัดตั้งทุนการศึกษา

2. มีการสนับสนุนโครงการ และจัดโครงการที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์อย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภออื่นๆ

2. ควรมีการศึกษาการบริหารจัดการงานของกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดอื่นๆ ที่ใกล้เคียง เพื่อให้ทราบข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ธานินทร์ ศิลปจารุ. (2551). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี :บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์จำกัด.

พระครูพิศิษฎ์โชติธรรม. “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2558.

สุวัฒน์ อินทรประไพ. “การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโรงเรียนวัดซำบอนวิทยาจังหวัดเพชรบูรณ์” วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ เล่ม 8 ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 มกราคม-เมษายน 2557.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญโญ (ภวภานันท). (2551). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์

พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระบัณฑิต ภาณธีโร (สุธีระตฤษา). (2551). “ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์). (2551). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระใบฎีกามานะ สุขเมธโส (มากมูล). (2553). “การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูประยุตปัญญากร (บุญยง กวีวิโส หมั่นการ). (2554). “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต.** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน PUBLIC RELATION MANAGEMENT MODEL OF PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

จิราภรณ์ ชันทอง *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน โดยศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย อธิการบดี รองอธิการบดี ที่ดูแลงานด้านประชาสัมพันธ์ และหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ จากมหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 10 แห่ง โดยการเลือกแบบเจาะจง รวม 40 คน การสัมภาษณ์เชิงลึก มีวัตถุประสงค์เพื่อหาปัจจัยที่มีความสอดคล้องกับรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ แล้วนำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถาม เพื่อถามบุคลากรในมหาวิทยาลัยเอกชน โดยกลุ่มตัวอย่างสำหรับแจกแบบสอบถาม ประกอบด้วยอาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 41 แห่ง จำนวน 410 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ใช้ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุ (Path Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน ประกอบด้วย 4 ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ 1) ด้านผู้บริหาร ประกอบด้วย นโยบาย วัตถุประสงค์ ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การสร้างบรรยากาศการสื่อสารในองค์กร 2) ด้านระบบการบริหารองค์กร ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากรเข้าทำงาน ค่าตอบแทน การประสานงาน และงบประมาณ 3) ด้านบุคลากร ประกอบด้วย คุณลักษณะของบุคลากร การฝึกอบรมและพัฒนา และความผูกพัน 4) ประเภทของสื่อ ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรมพิเศษ สื่อเทคโนโลยี และสื่อเบ็ดเตล็ดภายในมหาวิทยาลัย มีความสัมพันธ์กับรูปแบบบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย ในขณะที่ระบบการบริหารองค์กรไม่มีอิทธิพลต่อประเภทของสื่อต่าง ๆ

คำสำคัญ การบริหารงานประชาสัมพันธ์

ABSTRACT

This descriptive research aimed to construct public relations management model that was suitable for all 41 of Private higher Education Institutions. The data

* รองอธิการบดีฝ่ายแผนและประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

collecting were comprised of in-depth interview technique and questionnaires survey. The sample involved 41 key informants and 410 of Private higher Education Institutions. lecturers of To construct and develop the questionnaire, the 41 key informants: presidents, vice-presidents in administration and public relations head officers, of 41 of Private Higher Education Institutions. Situated in five region parts of Thailand, were selected to provide the factors related to public relations management. The 410 lecturers working in 41 of Private higher Education Institutions. Were the survey samples. The descriptive statistics: percentage, mean and standard deviation, together with path analysis.

The finding showed that there were 4 factors that have statistician causal relationships with the public relations management. Model of Private higher Education Institutions at .05: 1) administrator which was comprised of the policy, objectives, leadership, motivation, communication climate, 2) the organization administration which was comprised of planning, organizing, recruitment, wage, coordinating, and budget 3) the human resources which was comprised of the qualification of public relations officer, training and development, and commitment and 4) media which was comprised of personal media, mass media, and technology media whereas, the organization administration was found to be non-significant with the public relations media.

Keywords public relations, management

1. บทนำ

การประชาสัมพันธ์ในสมัยแรกๆ จึงเป็นคำที่ค่อนข้างใหม่และเป็นแนวคิดใหม่ น้อยคนนักที่จะเข้าใจถึงความหมายและบทบาทอันแท้จริงของการประชาสัมพันธ์ ความหมายที่ง่ายที่สุดของคำว่า การประชาสัมพันธ์ หมายถึง การสัมพันธ์กับประชาชน แต่โดยทั่วไปนั้น การประชาสัมพันธ์ หรือ การดำเนินงานประชาสัมพันธ์นั้น ส่วนหนึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการชักจูงประชามติ ด้วยวิธีการติดต่อสื่อสารเพื่อให้กลุ่มประชาชนเป้าหมายเกิดมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อหน่วยงาน การประชาสัมพันธ์จึงมิใช่เป็นเพียงแค่งานเผยแพร่ แต่งานประชาสัมพันธ์เป็นงานในเชิงสร้างสรรค์ ที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชน การประชาสัมพันธ์ที่ดีจึงเป็นการสร้างความนิยมแก่กลุ่มประชาชนต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การสถาบันด้วย วิธีการบอกกล่าว ชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบถึงนโยบาย วัตถุประสงค์และสิ่งที่จะต้องกระทำลงไป

การประชาสัมพันธ์มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของหน่วยงาน องค์การ สถาบัน บริษัทห้างร้าน มูลนิธิ และสมาคมต่างๆ ซึ่งหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม จึงจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน (interaction) อาจจะต้องกระทบกระเทือนต่อสังคม

และในขณะเดียวกันทัศนคติและพฤติกรรมของสังคมก็อาจจะส่งผลกระทบต่อการทำงานของหน่วยงาน องค์กร สถาบันต่างๆ เหล่านั้น ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหน่วยงาน องค์กร สถาบัน และบริษัท ห้างร้านกับสาธารณชนที่เกี่ยวข้องนี้ จึงเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้ระบบสังคมสามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น และการร่วมมือร่วมใจที่ดีต่อกัน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานขององค์กร สถาบัน และบริษัทห้างร้าน มีความเจริญก้าวหน้า ในทางตรงกันข้าม หากระบบสังคมใดขาดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนา ย่อมเกิดขึ้นได้ยาก

นักบริหารในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบงานประชาสัมพันธ์ให้เจริญก้าวหน้า ขณะเดียวกันถ้านักบริหารไม่เข้าใจและไม่มีความรู้เรื่องการประชาสัมพันธ์ก็อาจทำให้ งานด้านการประชาสัมพันธ์หยุดชะงักลงไปได้ เพราะนักบริหารอยู่ในฐานะผู้ควบคุมและกำหนด นโยบาย และต่างก็มีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่องค์กร สำหรับปัญหาของ การทำงานประชาสัมพันธ์โดยทั่วไปในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่าในการบริหารงาน ประชาสัมพันธ์ในประเทศไทย มีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ กล่าวคือ ปัญหาและอุปสรรคด้าน บุคลากร คือ มีบุคลากรไม่เพียงพอกับภาระงาน ปัญหาและอุปสรรคด้านงบประมาณ คือ ได้รับ งบประมาณน้อย ประกอบกับค่าของเงินที่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้งบประมาณที่มีอยู่เปลี่ยนแปลง ไปตามค่าของเงิน ปัญหาและอุปสรรคด้านวัสดุอุปกรณ์ คือ การได้รับวัสดุอุปกรณ์ในการสนับสนุน ไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ และปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหาร คือ ไม่สามารถถ่วงถ่วง งานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีบุคลากรมีเพียงพอกับภาระงาน ประกอบกับมี ข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลา

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยเอกชน

3. ขอบเขตของการวิจัย (Scope of the Research)

ขอบเขตของการวิจัยแบ่งออกเป็น ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากรและ ขอบเขตด้านระยะเวลา ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

กรอบของการวิจัยได้กำหนดเนื้อหาของการบริหารงานประชาสัมพันธ์โดย พัฒนามาจาก แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการต่าง ๆ

3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัย ครั้งนี้ มีดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ รองอธิการบดีที่ดูแลงานประชาสัมพันธ์ จำนวน 20 คน หัวหน้างานประชาสัมพันธ์ 20 คน จากมหาวิทยาลัยเอกชน 10 แห่ง โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) รวม 40 คนเป็นผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนนี้

2. การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการสุ่มตัวอย่างผ่านมหาวิทยาลัยเอกชน จำนวน 41 แห่ง จากจำนวน 41 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 410 คน จากประชากรทั้งหมด 126,875 คน (สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 2555)

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้เริ่มต้นวิเคราะห์องค์ประกอบของข้อมูล ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2557 จากนั้นทำการสร้างเครื่องมือวิจัย

กำหนดเกณฑ์ของแบบวัดและประเมินตัวชี้วัด นำเครื่องมือที่ได้ไปทดสอบความเชื่อมั่นทั้งด้านความตรงและความเที่ยง จากนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ นำมาสังเคราะห์ตัวแปรที่ใช้ในการสร้างแบบสอบถาม เมื่อได้แบบสอบถามที่มีความเชื่อถือได้จึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ นำมาสรุปผลการวิจัย และเผยแพร่ข้อมูล รวมระยะเวลาถึงปัจจุบัน 1 ปี 3 เดือน

4. ผลการวิจัย

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าโดยภาพรวมผู้ใช้ข้อมูล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 61.8 เพศชาย จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 38.2 และมีอายุ 30-39 ปีมากที่สุด จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 31.9 ส่วนช่วงที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ ช่วงอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 21.4 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ระดับปริญญาโท มากที่สุด จำนวน 346 คน คิดเป็นร้อยละ 86.3 รองลงมา เป็นระดับปริญญาตรี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7 และระดับปริญญาเอกน้อยสุด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6 ด้านประสบการณ์การทำงาน พบว่า ประสบการณ์การทำงานต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 38.9 รองลงมามีประสบการณ์การทำงานอยู่ระหว่าง 10-19 ปี จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.4 และมีประสบการณ์มากกว่า 19 ปี จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.7

การยืนยันรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน

ในการยืนยันรูปแบบในการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ ที่ได้ปรับโมเดลแล้ว ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก โดยพบว่า ค่าไค-สแควร์ของ Goodness of Fit Statistics เท่ากับ 291.43 ค่าองศาอิสระเท่ากับ 267 ค่า P-value เท่ากับ 0.15 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ยังพบว่า ค่าดัชนีอื่น ๆ ก็สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบที่สังเคราะห์ขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถนำรูปแบบนี้ไปใช้ในการอธิบายการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยเอกชน

ได้อย่างน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ไปทำการยืนยันรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์กับอธิการบดีมหาวิทยาลัยเอกชน ที่ผู้วิจัยได้ไปทำการสัมภาษณ์ในตอนต้นจำนวน 10 มหาวิทยาลัย ดังภาพผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล คะแนนมาตรฐานรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนการนำรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยเอกชน ที่ได้จากการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ มาทำการศึกษาเชิงปริมาณ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 401 คน พบว่า หลังจากการปรับโมเดล รูปแบบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก โดยพบว่า ค่าไค-สแควร์ของ Goodness of Fit Statistics เท่ากับ 291.43 ค่าองศาอิสระ (degree of freedom) เท่ากับ 267 ค่า P-value เท่ากับ 0.15 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยังพบค่าดัชนีอื่นๆ ก็สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบที่สังเคราะห์ขึ้นมีความกลมกลืน กับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถนำรูปแบบนี้ใช้ในการอธิบายการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยเอกชนได้อย่างน่าเชื่อถือ โดยพบว่าระดับดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Index: GFI) เท่ากับ 0.94 ค่าระดับดัชนีความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) เท่ากับ 0.93 ค่าดัชนีกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI) เท่ากับ 0.92 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่บ่งบอกว่าโมเดลกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (0.90) ทั้งสิ้น และค่า Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA เท่ากับ 0.015 เมื่อพิจารณา ในภาพรวมแล้วพบว่า รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยเอกชน ที่สังเคราะห์มีความกลมกลืนสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว ผู้วิจัยจึงทำการอธิบายปรากฏการณ์ที่ค้นพบจากการวิจัยที่สำคัญดังนี้

จากการทดสอบค่าอิทธิพลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลภายในรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยเอกชน พบว่า ไม่มีตัวแปรสาเหตุใดๆ ในรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยเอกชน ได้ โดยพบว่า ค่า t-value ของสัมประสิทธิ์อิทธิพลของบุคลากร ประเภทของสื่อ และ ระบบการบริหารองค์การ ที่มีต่อรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยเอกชน เท่ากับ -0.87 0.13 และ 1.02 ตามลำดับซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งสิ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากการกระจายของข้อมูลโดยเฉพาะตัวแปรสังเกตใน รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มีการกระจายค่อนข้างสูง โดยผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 29.20 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.32 ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากความแตกต่างและความหลากหลายของรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน แต่ละแห่ง และแต่เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ระบบการบริหารงานองค์การและบุคลากรแล้วพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสามพบว่ามีนัยสำคัญทางเศรษฐกิติทั้งสิ้น โดยพบว่าค่า อิทธิพลของผู้บริหารที่มีต่อระบบบริหารองค์การ ไม่มีอิทธิพลต่อประเภทของสื่อต่าง ๆ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.22 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ระบบการบริหารองค์การและบุคลากรมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน ในขณะที่ระบบการบริหารองค์การไม่มีอิทธิพลต่อประเภทของสื่อต่าง ๆ อย่างไม่มีนัยสำคัญ การอภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยเอกชน จากข้อค้นพบของการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน จากการวิจัยพบว่าผู้บริหารงานด้านประชาสัมพันธ์และอาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชน มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยเอกชน มี 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร 2) ระบบการบริหารองค์การ 3) บุคลากร และ 4) ประเภทของสื่อ ซึ่งสามารถอภิปรายผลของแต่ละองค์ประกอบได้ ดังนี้

1. องค์ประกอบผู้บริหาร

1.1 นโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ที่มีการกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะนโยบายในการใช้สื่อรูปแบบต่างๆ ที่มีความหลากหลาย เนื่องจากในสภาวะปัจจุบันมีการแข่งขันด้านธุรกิจการศึกษาค่อนข้างสูง การใช้สื่อที่มีความหลากหลายจะทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น ขอบเขตของนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ต้องมีความชัดเจนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ อีกทั้งนำไปสู่นโยบายการประชาสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความชื่นชม สร้างความศรัทธาของบุคลากรในองค์การและท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเป็นนโยบายที่มุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับมวลชนและท้องถิ่นอีกด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยเอกชนว่า เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

1.2 วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ ควรมีความชัดเจน เน้นการเผยแพร่ผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นให้บุคลากรสร้างความเข้าใจที่ตรงกันของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกองค์การ อันจะส่งผลต่อความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมของมหาวิทยาลัย รวมทั้งร่วมสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมงาน โดยการใช้รางวัลเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับมหาวิทยาลัยอีกด้วย

1.3 ภาวะผู้นำผู้บริหาร ควรมุ่งสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับเพื่อนร่วมงาน การให้รางวัลแก่บุคลากรเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย รวมทั้งการส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาคุณภาพของงานประชาสัมพันธ์

1.4 แรงจูงใจ มหาวิทยาลัยควรมีการ ยกย่อง ชมเชยผู้ปฏิบัติงานที่มีผลงานดีเด่นทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน หรือในบางครั้งหากมหาวิทยาลัยมีการเกินเวลา ก็ควรมีค่าตอบแทนพิเศษอย่างเหมาะสม มีการดูแลบุคลากรและได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม เพื่อสร้างความมั่นคงและมั่นใจในระบบการบริหารมหาวิทยาลัย

1.5 บรรยากาศการสื่อสารในองค์การ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรมีการสอบถามปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ เพื่อทำความเข้าใจและแก้ไขปัญหาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน เปิดโอกาสในการรับฟังข้อคิดเห็นและปัญหาต่างๆ เพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ อีกทั้ง ผู้บริหารมหาวิทยาลัยต้องพร้อมที่จะช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นมิตรและมีความปรารถนาดีต่อกัน

2. องค์ประกอบด้านระบบการบริหาร

2.1 การวางแผนการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับเป้าหมายและพันธกิจของมหาวิทยาลัย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ และในภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีการแข่งขันทางการศึกษาค่อนข้างสูง มหาวิทยาลัยจึงควรมีการวางแผนประชาสัมพันธ์เชิงรุกหรือวางแผนประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤติด้วย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ นอกจากการวางแผนประชาสัมพันธ์เชิงรับหรืองานประจำเพียงอย่างเดียว

2.2 การจัดองค์การ มหาวิทยาลัยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน มีการจัดสายการบังคับบัญชาที่เหมาะสม อีกทั้งมีการระบุขอบเขตของงานประชาสัมพันธ์ที่ต้องปฏิบัติให้มีความชัดเจน เพื่อความสะดวกในการมอบหมายงานให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการด้านประชาสัมพันธ์ขึ้นมาดำเนินการงานเหล่านี้ให้มีความเหมาะสม

2.3 การจัดบุคลากรเข้าทำงาน มหาวิทยาลัยมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาสรรหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์ ด้วยความเหมาะสม โปร่งใส ทั้งด้านความรู้ ความสามารถและทักษะการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับขอบเขตของงาน

2.4 ค่าตอบแทน มหาวิทยาลัยมีระบบพิจารณาค่าตอบแทนที่เหมาะสมและตรวจสอบได้ และมีความสอดคล้องกับภาระงานที่ต้องปฏิบัติ โดยมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินค่าตอบแทนที่สอดคล้องกับระบบการบริหารจัดการ อีกทั้งมีระบบการควบคุมและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานประชาสัมพันธ์

2.5 การอำนวยความสะดวก ผู้บริหารต้องมีวิธีการชักจูงให้บุคลากรปฏิบัติงาน ประชาสัมพันธ์อย่างเต็มความสามารถ มีวิธีการสั่งงานที่มีความชัดเจน ทั้งนี้ ผู้บริหารควรมีทักษะในการสื่อสารที่เหมาะสมกับการสั่งงานในแต่ละระดับ

2.6 การประสานงานด้านประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย เช่น คณะ ศูนย์ สำนัก และภาควิชาต่างๆ ความร่วมมือจากภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น หน่วยงานราชการ เอกชน และรัฐวิสาหกิจ ชุมชนต่างๆ มีการประสานงานได้อย่างคล่องตัวและรวดเร็ว

2.7 การรายงานผลประติบัฏงานงานประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยควรให้หน่วยงานรายงานผลการปฏิบัติงาน เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานให้ทราบเป็นระยะ และแก้ไขปัญหาได้อย่างทันทั่วทั้งที่ และรายงานผลการปฏิบัติงานในภาพรวมตอนสิ้นปีอีกครั้ง

2.8 งบประมาณด้านประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยจะต้องจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับภารกิจด้านประชาสัมพันธ์ จัดทำระเบียบการจ่ายค่าตอบแทนให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสม อีกทั้งงบประมาณเกี่ยวกับวัสดุและครุภัณฑ์ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย

3. ด้านบุคลากร

3.1 คุณลักษณะของบุคลากรที่จะเข้ามาปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์ ควรมีค่านิยมในวิชาชีพประชาสัมพันธ์ ปฏิบัติงานโดยยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ มีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถเฉพาะด้านเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป มีปฏิภาณไหวพริบในการจัดการและแก้ไขสถานการณ์ในยามฉุกเฉินได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความกระตือรือร้น และอื่นๆ ที่สอดคล้องกับงานด้านประชาสัมพันธ์ มาปฏิบัติงานเพื่อให้งานประชาสัมพันธ์ประสบความสำเร็จ และสามารถเผยแพร่ชื่อเสียง กิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัยไปสู่สาธารณชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การฝึกอบรม การพัฒนาบุคลากรด้านประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้ทันกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างเหมาะสม อีกทั้งควรได้รับการสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในสายงานอย่างมีระบบ เพื่อสร้างความมั่นคงและมั่นใจในการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย และสร้างความเป็นมืออาชีพด้านการประชาสัมพันธ์

3.3 ความผูกพัน มหาวิทยาลัยควรกระตุ้นให้บุคลากรมีความเต็มใจและทุ่มเทความสามารถในการทำงานเพื่อให้งานประชาสัมพันธ์เพื่อให้งานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยบรรลุเป้าหมาย โดยการมาปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งมีความภาคภูมิใจในการเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยและเต็มใจที่จะพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. ประเภทของสื่อ

4.1 สื่อบุคคล ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรกระตุ้นให้อาจารย์ บุคลากรและนักศึกษาทำหน้าที่เป็นสื่อบุคคลในการประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัย เช่น การให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆอย่างต่อเนื่อง การเข้าร่วมประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด การเข้าร่วมกิจกรรมของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง การเข้าร่วมประชุมระดับจังหวัดหรือระดับภูมิภาค และระดับประเทศ การเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนของสมาคมผู้สื่อข่าวอย่างสม่ำเสมอ การเขียนบทความเพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนแขนงสิ่งพิมพ์ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้สื่อมวลชนแขนงต่างๆ ให้ความร่วมมือ สร้างความสนิทสนม คั่นเคย สร้างความสัมพันธ์อันดีกับสื่อมวลชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการเผยแพร่ข่าวสารของมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง

4.2 สื่อมวลชน ผู้ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ต้องสามารถนำเสนอข่าวสารผ่านทางสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่นการเผยแพร่ข่าวสารผ่านหนังสือพิมพ์ส่วนกลางและท้องถิ่น และการเผยแพร่ข่าวสารผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ให้ความร่วมมือกับสื่อมวลชนในการผลิตข่าวเพื่อการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย

4.3 สื่อกิจกรรมพิเศษ นอกจากการนำเสนอข่าวสารของมหาวิทยาลัยผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ แล้ว มหาวิทยาลัยยังสามารถประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยโดยใช้สื่อกิจกรรมพิเศษอีกด้วย เช่น การประชุม การสัมมนาทางวิชาการ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยน การนำสื่อมวลชนเยี่ยมชมมหาวิทยาลัย การจัดรายการวิทยุชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัย การจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ให้กับสื่อมวลชน การจัดกิจกรรมประกวด การแข่งขันทักษะทางวิชาการ และการจัดกิจกรรมแนะ

แนวอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ หากมหาวิทยาลัยได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ในระดับดีแล้ว การเผยแพร่ข่าวสารและชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยก็ดำเนินไปได้โดยง่าย

4.4 สื่อเทคโนโลยี ในยุคของเทคโนโลยีข่าวสาร มหาวิทยาลัยต้องใช้เทคโนโลยีเป็นช่องทางประชาสัมพันธ์เนื่องจากศักยภาพของสื่อสามารถเผยแพร่ข่าวสารต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีความสะดวกสบายในการเข้าถึง จึงถือเป็นสื่อทางเลือกที่หน้าสนใจและมหาวิทยาลัยก็ควรให้ความสำคัญกับสื่อนี้ให้มากขึ้นเพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และในส่วนของผู้บริหารเองก็ควรพัฒนาทักษะในการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อจะได้ใช้สื่อสารกับประชาคมทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย สำหรับการตอบข้อซักถามเกี่ยวกับเรื่องราว เหตุการณ์ต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย และยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยอีกช่องทางหนึ่งด้วย สำหรับการใช้สื่อเทคโนโลยีในมหาวิทยาลัย เช่น การประกาศรับสมัครนักศึกษา การประกาศรับสมัครอาจารย์ การลงทะเบียน การดูแลผลการเรียน การเรียนผ่านระบบ e-Learning เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้งานด้านประชาสัมพันธ์มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.5 สื่อเบ็ดเตล็ดภายในมหาวิทยาลัย นอกจากสื่อต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว มหาวิทยาลัยเอกชน เองก็ยังสามารถใช้สื่อเบ็ดเตล็ดภายในมหาวิทยาลัยได้อีกด้วย เช่น การประกาศเสียงตามสาย การใช้แผ่นปลิว แผ่นพับ การจัดทำวารสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ การจัดทำจดหมายข่าว การจัดทำคัตเอาต์ในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย เป็นต้น

5. รูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน ที่ได้จากการสังเคราะห์เชิงคุณภาพ มาทำการศึกษาเชิงปริมาณ หลังการปรับโมเดลรูปแบบแล้ว มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของสมจิตต์ มหัทธนนท์ ว่ารูปแบบการประชาสัมพันธ์ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยโครงสร้าง 8 ด้าน คือ นโยบายวัตถุประสงค์ ประเภทการจัดการองค์การ การจัดบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากร การดำเนินงาน และการประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของมานิจ ทาไคร์กลาง พบว่า รูปแบบการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยในด้านนโยบายและวัตถุประสงค์ ต้องสร้างสรรค์ศรัทธาในสถาบัน สร้างความสัมพันธ์กับมวลชน มีนโยบายสร้างความเข้าใจกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัย มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือ และสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัย มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือ และสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัยด้วยความเต็มใจ ในด้านการจัดโครงสร้าง กำหนดให้มีบุคลากรรับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์โดยตรง มีงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อดำเนินการอย่างเพียงพอกับขนาดภารกิจของมหาวิทยาลัย ในด้านกระบวนการจัดดำเนินการประชาสัมพันธ์ มีการวางแผนอย่างละเอียดชัดเจน ประสานงานกันอย่างราบรื่น เพื่อให้ผลของการปฏิบัติเกิดประสิทธิภาพมีประสิทธิภาพมากที่สุด ในด้านประเภทและลักษณะกิจกรรมของการประชาสัมพันธ์มีบริการข่าวสารรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ เผยแพร่กิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง การควบคุมในงานประชาสัมพันธ์ การประสานงานในงานประชาสัมพันธ์ และการประเมินผล ในขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยดา ตรีเดชและพีระ ศรีภักดิ์ ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสื่อประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย พบว่า

รูปแบบการบริหารจัดการสื่อประชาสัมพันธ์ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการดำเนินงาน และขั้นตอนการประเมินผล ผู้วิจัยเห็นว่า หากมหาวิทยาลัยเอกชน มีการนำรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ไปใช้ก็จะทำให้การบริหารงานประชาสัมพันธ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ เนื่องจากปัจจัยด้านผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย นโยบาย วัตถุประสงค์ ภาวะผู้นำ แรงจูงใจ และบรรยากาศสื่อสารในองค์การ ปัจจัยด้านระบบการบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากรเข้าทำงาน ค่าตอบแทน การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงานและงบประมาณ ปัจจัยด้านบุคลากร ประกอบด้วย คุณลักษณะของความ เป็นวิชาชีพ การฝึกอบรม การพัฒนาบุคลากร และความผูกพัน ปัจจัยด้านประเภทของสื่อ ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรมพิเศษ สื่อเทคโนโลยีและสื่อเบ็ดเตล็ดภายในมหาวิทยาลัย เป็นตัวกำหนดรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ที่มีความชัดเจนและมีผลต่อการบริหารงานประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ระบบการบริหาร และบุคลากร พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสามพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับ วิมลพรรณ อาภาเวท ได้กล่าวว่า วิธีการบริหารงานประชาสัมพันธ์ของแต่ ละองค์การวางแผนการดำเนินงานแตกต่างกันไปตามลักษณะของงานหรือภารกิจ ขนาดขององค์การ ขนาดเล็ก ขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ ระดับนโยบายหรือระดับปฏิบัติ ลักษณะรูปคณะกรรมการหรือ ลักษณะรูปที่ปรึกษา รูปแบบโครงสร้างตามภาระหน้าที่ รูปแบบโครงสร้างเฉพาะกิจหรือรูปแบบ โครงสร้างแบบผสม ทั้งนี้ แต่ละองค์การย่อมมีวิธีการบริหาร วางแผนการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ ตามความเหมาะสมกับองค์การของตนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ จันทรานี สงวนนาม กล่าวว่า วิธีการบริหารงานประชาสัมพันธ์มีหลักการและพื้นฐานเช่นเดียวกับการวางแผนวิธีการจัดหน่วยงาน หรือวิธีการจัดองค์การทั่วไป ขนาดของหน่วยงาน ซึ่งหมายถึง บุคลากร อาคารสถานที่ เครื่องมือ สำหรับการวางแผนการบริหารงานประชาสัมพันธ์และอื่นๆ ซึ่งแต่ละที่จะมีการบริหารในองค์การให้ มีขนาดและจำนวนเท่าใด ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและระดับของหน่วยงานว่าจะจัดให้เป็นงาน ประชาสัมพันธ์แบบใด ในขณะที่เดียวกัน เสกสรร สายสีต กล่าวถึง วิธีการบริหารงานประชาสัมพันธ์ ว่า ลักษณะการสั่งงานที่ดีของผู้บริหาร คือ ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีศิลปะในการสื่อสารสั่งงาน จูงใจให้ บุคลากรดำเนินงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มใจ เต็มกำลังความสามารถ ควรมีการวางแผนการ สื่อสารในลักษณะการสื่อสารสองทาง โดยให้บุคลากรได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและได้ซักถามข้อ สงสัย ก็จะทำให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจ สามารถปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบจนเป็นผลให้ การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในขณะที่เดียวกันก็สอดคล้องกับ ชัยนันท์ นันทพันธ์ กล่าวว่า นักบริหารในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบการบริหารงาน ประชาสัมพันธ์ให้เจริญก้าวหน้า ขณะเดียวกันถ้าผู้บริหารไม่เข้าใจและไม่มีความรู้เรื่องการ ประชาสัมพันธ์ก็อาจทำให้งานด้านการประชาสัมพันธ์หยุดชะงักลงไปได้ เพราะนักบริหารอยู่ใน ฐานะควบคุมและกำหนดนโยบาย และต่างก็เป้าหมายร่วมกันในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่ องค์การ รวมทั้งสอดคล้องกับ วรภัทร์ ภูเจริญ กล่าวว่า การบริหารงานประชาสัมพันธ์ให้บรรลุ

วัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การสร้างความเข้าใจอันดีให้กับบุคลากรในหน่วยงาน องค์กรและชุมชนให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาร่วมกัน การให้การสนับสนุนทรัพยากรบริหารร่วมกัน งานความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน จึงเป็นงานที่สนับสนุนงานของสถานศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นภารกิจหลัก โดยเฉพาะงานการประชาสัมพันธ์ของสถานศึกษา ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี เกิดความเชื่อถือศรัทธา ให้การสนับสนุน ให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาให้เกิดความคล่องตัว อันจะช่วยให้สถานศึกษาปฏิบัติงานได้สะดวกยิ่งขึ้น ส่งผลถึงประสิทธิผลการบริหาร ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรผู้บริหาร ระบบการบริหารและบุคลากร มีนัยสำคัญทางสถิติทั้งสิ้นนั้น แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลในการบริหารงานประชาสัมพันธ์

7. พบว่าระบบการบริหารองค์กรไม่มีอิทธิพลต่อประเภทของสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรมพิเศษ สื่อเทคโนโลยีและสื่อเบ็ดเตล็ดภายในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เนื่องจากสื่อมีความหลากหลายรูปแบบ อาทิ สื่อสัมพันธ์ภายใน ได้แก่ หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ที่ใช้เป็นสารสัมพันธ์ภายในหน่วยงาน สื่อสัมพันธ์ภายนอก ได้แก่ หนังสือวารสารสิ่งพิมพ์ที่ใช้เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานบุคคลภายนอก สื่อสัมพันธ์แบบผสม ได้แก่ การจัดทำวารสารให้มีลักษณะของสื่อสัมพันธ์ได้ทั้งภายในและภายนอกผสมกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยและสอดคล้องกับณัฐนันท์ ศิริเจริญ กล่าวว่า สื่อประเภทสิ่งพิมพ์สามารถแบ่งออกเป็น แผ่นปลิว แผ่นพับ หนังสือเผยแพร่เล่มเล็ก เอกสารแนะนำประกอบ หนังสือเวียน จดหมายติดต่อ หนังสือพิมพ์กำแพง เอกสารเผยแพร่ หนังสือที่จัดพิมพ์เป็นเล่มของหน่วยงาน หนังสือเล่มเล็กหรือจุลสาร แผ่นโฆษณา หนังสือพิมพ์ฉบับพิเศษ หนังสือภาพ นิตยสาร หนังสือคู่มือ แฟ้มสำหรับแจกผู้สื่อข่าว และหนังสือรายงานประจำปี ในขณะที่เดียวกัน วิจิตร อาวะกุล ได้กำหนดสื่อประเภทแสงและเสียงไว้ ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพถ่าย รูปถ่ายกิจกรรม ภาพนิ่ง โปสเตอร์ ภาพล้อเลียน สไลด์ ภาพยนตร์ เครื่องขยายเสียง เครื่องบันทึกเสียง แผ่นเสียงและอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ เป็นต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้บริหารมหาวิทยาลัยยังขาดความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติของศาสตร์ทางการประชาสัมพันธ์ จึงทำให้ระบบการบริหารองค์กรไม่มีอิทธิพลต่อประเภทของสื่อต่างๆ ดังกล่าว

นอกจากนั้น ในส่วนของระบบการบริการองค์กร ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคลากรเข้าทำงาน ค่าตอบแทน การประสานงาน การรายงาน และงบประมาณ ไม่มีอิทธิพลต่อประเภทของสื่อต่างๆ ทั้งนี้ นงลักษณ์ สุทธิวิวัฒน์พันธ์ กล่าวถึงปัญหาของระบบการบริหารว่า เกิดจากผู้บริหารขาดความเข้าใจในความหมายของการประชาสัมพันธ์ที่ถูกต้อง ขาดการดูแลเอาใจใส่และไม่ได้ให้ความสำคัญกับงานประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะในระดับผู้บริหาร ขาดการบริหารอย่างเป็นระบบ ขาดการวางแผนและวิจัยประเมินผล ทำให้การประชาสัมพันธ์ทำไปอย่างเลื่อนลอย สูญเปล่าและสิ้นเปลือง และสอดคล้องกับสมควร กวียะ กล่าวว่า ปัญหาของระบบการบริหารองค์กรด้านประชาสัมพันธ์ เริ่มตั้งแต่นโยบายของผู้บริหาร ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับสื่อประชาสัมพันธ์ การขาดแคลนงบประมาณ หรือมีงบประมาณแต่ไม่ลงทุน มุ่งผลกำไรมากกว่าผลที่สังคมจะได้รับ พบว่ามหาวิทยาลัยเอกชน มีความต้องการบุคลากรด้านประชาสัมพันธ์ที่มีลักษณะ

ของความเป็นมืออาชีพมาปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์ อันจะนำมาซึ่งประสิทธิผลของงานประชาสัมพันธ์

5. ข้อเสนอแนะของการวิจัย

จากข้อค้นพบของการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานประชาสัมพันธ์ เพื่อให้การบริหารงานประชาสัมพันธ์เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติ อันจะส่งผลต่อคุณภาพการบริหารงานประชาสัมพันธ์สูงสุดของมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผู้บริหารควรมีการกำหนดนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ ทั้งนี้ เนื่องจากในสภาพปัจจุบัน มหาวิทยาลัยเอกชน ส่วนใหญ่ยังไม่มีนโยบายด้านการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน และสภาพการทำงานด้านประชาสัมพันธ์นั้น เป็นการประชาสัมพันธ์งานประจำ เช่น การรับสมัครนักศึกษา เป็นต้น จึงขาดนโยบายการประชาสัมพันธ์เชิงรุก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมหาวิทยาลัยเอกชน ในภาวะที่มีการแข่งขันสูงอย่างรอบด้าน

2. ในการบริหารงานประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิผล ผู้บริหารควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ด้านการประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจน มุ่งให้บุคลากรสนับสนุนการดำเนินภารกิจขององค์กรด้วยความเต็มใจ ให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมขององค์กร เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร

3. ผู้บริหารควรสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ เพื่อจะได้เข้าใจลักษณะของการบริหารงานประชาสัมพันธ์อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ จากสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผู้บริหารมักขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานประชาสัมพันธ์ อีกทั้ง รองอธิการบดีที่ดูแลด้านประชาสัมพันธ์ก็ขาดความเข้าใจในงานด้านประชาสัมพันธ์เช่นเดียวกัน รวมถึงหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน ส่วนหนึ่งก็ไม่ได้เป็นอาจารย์ทางด้านนิเทศศาสตร์ จึงทำให้ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านประชาสัมพันธ์ ในขณะเดียวกัน หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน ส่วนหนึ่งเป็นอาจารย์ทางด้านนิเทศศาสตร์ แต่เนื่องจากภาระงานสอนค่อนข้างมาก ก็ทำให้ไม่มีเวลาในการบริหารงานด้านประชาสัมพันธ์

4. ผู้บริหารงานประชาสัมพันธ์ ควรมุ่งสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับเพื่อนร่วมงาน เน้นการให้การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน รวมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็น มีการแลกเปลี่ยนค่านิยมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมขององค์กร กระตุ้นให้บุคลากรเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นในองค์กร ตลอดจนมุ่งให้บุคลากรทำงานเป็นทีม อันจะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร

5. ผู้บริหารงานประชาสัมพันธ์ต้องมีการสร้างบรรยากาศการสื่อสารในองค์กร โดยการสอบถามปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน การรับฟังปัญหา การให้ความเสมอภาคของบุคลากรทุก

ระดับ การเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

6. มหาวิทยาลัยควรมีการวางแผนประชาสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย มีความชัดเจนทั้งแผนประชาสัมพันธ์ และแผนประชาสัมพันธ์เชิงรับโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารงานประชาสัมพันธ์และปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยเอกชน พบว่า มหาวิทยาลัยไม่ได้มีการจัดทำแผนประชาสัมพันธ์เชิงรุกเท่าไรนัก ส่วนใหญ่แผนประชาสัมพันธ์ที่ทำ จะเป็นแผนประชาสัมพันธ์สำหรับประจำเป็นส่วนใหญ่ เช่น การรับสมัครนักศึกษา งานพระราชทานปริญญาบัตร เป็นต้น

7. ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรสนับสนุนงบประมาณด้านประชาสัมพันธ์อย่างเหมาะสม และพอเพียง เพื่อประสิทธิผลของงานประชาสัมพันธ์ ในขณะที่งบประมาณด้านประชาสัมพันธ์ที่เป็นอยู่นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นงบประมาณประจำเป็นหลัก เช่น งบประมาณในการประชาสัมพันธ์รับนักศึกษา เป็นต้น แต่งบประมาณเชิงรุกจะไม่ค่อยมี และบางแห่งก็มีงบประมาณน้อย หรือค่อนข้างจำกัด จึงส่งผลให้งานประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเอกชน หลายแห่งไม่โดดเด่นเท่าที่ควร

8. มหาวิทยาลัยเอกชน ควรใช้สื่อประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยที่มีหลากหลาย เช่น สื่อบุคคล ได้แก่ ตัวผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา การใช้สื่อมวลชนแขนงต่างๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น การใช้สื่อกิจกรรมพิเศษ เช่น การแถลงข่าว การจัดการแข่งขัน การประกวดทางวิชาการ การถวายพระพรผ่านสื่อมวลชน รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและจังหวัด เป็นต้น นอกจากนี้ ในยุคของเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยต้องใช้สื่อเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เพื่อความรวดเร็วและทันสมัย และเพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข่าวสารของมหาวิทยาลัยอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา ศิริสกุล. (2548). **หลักการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- การประชาสัมพันธ์. (2519). **รายงานผลการสำรวจสถานภาพงานประชาสัมพันธ์ของส่วนราชการองค์การและรัฐวิสาหกิจ**. กรุงเทพมหานคร.
- ชนบพันธุ์ เอี่ยมโอภาส. (2548). **หลักการประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์. (2544). **ยุทธวิธีการประชาสัมพันธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร

การบริหารจัดการเพื่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ MANAGEMENT ADMINISTRATION FOR CHANGING IN GLOBALIZATION

รังสรรค์ ประเสริฐศรี*

บทคัดย่อ

การบริหารที่ดีจะต้องมีการจัดการอย่างเหมาะสมที่ทำให้เกิดประสิทธิผล และประสิทธิภาพในการทำงาน เพราะทุกองค์กรนั้นย่อมมีเครื่องมือในการจัดการบริหารเพื่อให้งานมีคุณภาพ ปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงนั้นนำไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ที่นำไปสู่การเจริญเติบโตของความสัมพันธืด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และรัฐบาล รวมไปถึงทั่วโลกด้วย

คำสำคัญ: การบริหาร, การจัดการ, ยุคโลกาภิวัตน์

ABSTRACT

Good in administration must have the management appropriate to bring the effectiveness and efficiency for working. Every organization has the tools for quality management administration, in the present management administration is changing continuously. Therefore, the changing is leading to globalization and leading to growth a variety of relationship such as economic, politics, technology, government and including the whole world.

Keywords: Administration, Management, Globalization

1. บทนำ

ในการทำงานที่จะให้สำเร็จได้นั้นมีปัจจัยหลายประการที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ปัจจัยสำคัญที่สุดก็คือ การบริหารจัดการ ทั้งนี้เพราะว่าการดำเนินการใด ๆ ก็ตามหากได้มีการบริหารจัดการอย่างเหมาะสมแล้วย่อมทำให้เกิดประสิทธิผล (effectiveness) และประสิทธิภาพ (efficiency) ในการทำงาน¹ ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหาร จึงให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเป็นอย่างมาก ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการบริหารจัดการถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสำเร็จให้กับ การดำเนินงานขององค์กร ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการจึงได้มีการปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการก็เป็นเช่นเดียวกับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ที่มีการเกิด การพัฒนาและการสิ้นสุด ทั้งนี้เพราะหากการบริหารจัดการวิธีใดไม่มีประโยชน์

*ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในการใช้งานก็จะถูกละเลยไม่นำกลับมาใช้อีกและจะถูกหลงลืมไปในที่สุด สำหรับสิ่งที่ทำให้รูปแบบวิธีการ แนวคิด ทฤษฎี และหลักการทางด้านการบริหารจัดการเกิดขึ้น ปรับปรุงและพัฒนา นำไปใช้และถูกละเลยหรือยกเลิกไม่นำกลับมาใช้อีกต่อไปก็คือ อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพราะแนวคิด ทฤษฎีการบริหารจัดการเหล่านั้น ยังคงช่วยให้การดำเนินงานขององค์การบรรลุความสำเร็จ สำหรับในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านการสื่อสาร ทำให้การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ด้วยเหตุนี้ การดำเนินงานขององค์การจึงต้องการได้แนวคิด ทฤษฎีทางด้านการบริหารจัดการใหม่ ๆ ที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสำเร็จให้กับการดำเนินงานขององค์การเป็นอย่างมาก ซึ่งในบทความนี้จะได้เสนอวิธีการบริหารจัดการที่อาจนำไปใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์อย่างที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ถ้าจะจำแนกแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามเนื้อหาหรือสาระสำคัญที่เป็นจุดเน้นของแนวคิดทางด้านเนื้อหาหรือสาระสำคัญที่เป็นจุดเน้นของแนวคิดทางด้านการบริหารจัดการแล้ว จะจำแนกได้เป็นแนวคิดและทฤษฎีคือ (1) แนวคิดและทฤษฎีที่เน้นงาน (2) แนวคิดและทฤษฎีที่เน้นคน (3) แนวคิดและทฤษฎีที่เน้นระบบ และ(4) แนวคิดการบริหารงานเชิงสถานการณ์หรือตามเหตุการณ์ ซึ่งทั้งหมดเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่เกิดจากการบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีที่เน้นงาน เน้นคน และเน้นระบบ ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสังเขปดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เน้นงาน

สาระสำคัญเมื่ออยู่ว่าการดำเนินงานขององค์การจะสำเร็จได้จะต้องมุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญกับตัวงาน หรือภารกิจที่จะต้องทำ ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ ในการดำเนินงานขององค์การ เช่น ทรัพยากรมนุษย์ เครื่องไม้เครื่องมือหรืออุปกรณ์อื่นใดจะมีความสำคัญน้อยกว่าสำหรับผู้เสนอรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการตามแนวคิดแรกนี้ที่สำคัญได้ Wilson, Weber, Taylor, Fayol และ Gulick and Urwick

ในส่วนของ Wilson, Weber และ Taylor จะเป็นได้ว่า รูปแบบและวิธีการบริหารนั้นจะมุ่งเน้นที่ตัวงานเป็นสำคัญ นั่นคือ ถ้ามีระบบงานที่ดี มีความชัดเจนพร้อมทั้งฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงานและมีความตั้งใจที่ดีแล้ว จะเป็นเสมือนเครื่องที่จะช่วยให้การดำเนินงานขององค์การประสบผลสำคัญ แต่ในส่วนของ Fayol, Gulick and Urwick นั้น ได้มุ่งเน้นที่กระบวนการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นงานของฝ่ายการบริหารจัดการนั่นเอง

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เน้นคน

แนวคิดและทฤษฎีในกลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยกับวิธีการที่จะให้ความสำคัญกับงานและวิธีการบริหารงานว่าจะเป็นเครื่องมือช่วยให้การดำเนินงานขององค์การประสบผลสำเร็จได้เสมอไป แต่

เห็นว่าถ้าต้องการจะเห็นความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรแล้ว จะต้องมุ่งความสนใจไปที่ตัว “คน” ที่อยู่ในองค์กร ทั้งนี้เพราะคนเป็นทรัพยากรทางการบริหารจัดการชนิดเดียวที่มีความรู้สึกนึกคิดและความรู้สึกนึกคิดของคนนี้จะส่งผลกระทบต่อให้การบริหารจัดการสำเร็จหรือล้มเหลวได้ ดังนั้นพนักงานจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดต่อการดำเนินงานขององค์กร นอกจากนี้ การที่องค์กรจำเป็นต้องมีคนหลายๆ คนมาร่วมกันทำงานในด้านต่าง ๆ ขององค์กรก็ยังเป็นส่วนสำคัญที่อาจทำให้การดำเนินงานขององค์กรสำเร็จหรือล้มเหลวได้ ทั้งนี้เพราะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดีหรือความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ก็ดี จะมีผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้น แนวคิดและทฤษฎีในกลุ่มนี้ จึงเห็นว่าควรให้ความสำคัญกับคนและมุ่งเน้นการศึกษาที่ตัวคนผู้ปฏิบัติมากกว่าสิ่งอื่นใด ผู้ที่เสนอรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการตามแนวคิดนี้ที่สำคัญได้แก่ Mayo, Maslow, Alderfer, Herzberg, McClelland และ McGregor

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เน้นระบบ

มีสาระสำคัญอยู่ที่ว่าจะต้องมองการบริหารงานขององค์กรทั้งระบบเพราะการบริหารงานในองค์กรใด ๆ ก็ตามย่อมจะมีองค์ประกอบหลายประการและองค์ประกอบเหล่านี้จะผสมผสานกันกลายเป็นระบบบริหารงานระบบหนึ่งขึ้นมาซึ่งประกอบด้วย (1) ส่วนนำเข้า (input) ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรทางการจัดการอันจะช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินงานต่อไปได้ (2) ส่วนที่ทำการแปรเปลี่ยน (conversion process) ซึ่งได้แก่ การบริหารหรือการจัดการ และ (3) ส่วนผลผลิตหรือส่วนผลลัพธ์ (outputs) ซึ่งได้แก่ สินค้าและบริการอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงส่วนนำเข้า ดังนั้น ถ้าองค์กรใดสามารถรักษาดุลยภาพระหว่างส่วนนำเข้ากับผลผลิตไว้ได้ องค์กรนั้นก็จะสามารถดำเนินงานต่อไปได้ นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่นที่สำคัญรองลงมาอีก 2 ส่วน คือ สภาพแวดล้อมของระบบ (environment) และผลป้อนกลับ (feedback) ดังนั้น การดำเนินงานขององค์กรจะประสบผลสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการองค์ประกอบของระบบทั้ง 5 ส่วนนี้

4. แนวคิดการบริหารงานเชิงสถานการณ์หรือตามเหตุการณ์

ซึ่งเกิดจากการบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีที่เน้นงาน เน้นคน และเน้นระบบ โดยที่การจะดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายนั้น ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องปรับวิธีการบริหารงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น แนวคิดการบริหารงานในแนวนี้มีจุดมุ่งเน้น 3 ประการ คือ

(1) การจงใจให้สมาชิกขององค์กรทำงานเต็มศักยภาพ ตามความรู้ความสามารถ โดยพิจารณาถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสมาชิกองค์กร

(2) ผู้บริหารสามารถเลือกใช้ศิลปะการเป็นผู้นำในรูปแบบต่าง ๆ ให้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์แล้วจะช่วยให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงาน

(3) ผู้บริหารจะต้องสามารถจัดองค์การให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และใช้ได้กับสภาพการณ์ทางการบริหารที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะโครงสร้างกับเทคโนโลยีของ องค์การและผลผลิตขององค์การ

3. ควรบริหารจัดการอย่างไรในยุคโลกาภิวัตน์

คงจะเป็นเรื่องยุ่งยากเป็นอย่างมาก ถ้าจะให้กำหนดว่าควรใช้รูปแบบและวิธีการใดในการบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินการขององค์การนั้นประสบความสำเร็จ เพราะจะต้องพิจารณาจากปัจจุบันหลาย ๆ ประการประกอบกัน แต่อย่างไรก็ตามในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า แนวคิดการบริหารเชิงสถานการณ์หรือตามเหตุการณ์น่าจะเป็นรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการในยุคปัจจุบันนี้ ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อองค์การทั้งในแง่ของการสร้างโอกาสและข้อจำกัด รวมทั้งจุดอ่อนและจุดแข็งแก่องค์การ ทำให้ผู้บริหารต้องเปลี่ยนแปลงองค์การและรูปแบบทางการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา จึงไม่สามารถจะยึดถือรูปแบบหรือวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะได้ ในการบริหารเชิงสถานการณ์หรือตามเหตุการณ์นั้นเป็นเรื่องที่มีความอ่อนไหวมากที่สุด เพราะยากที่จะคาดเดาถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ดังนั้นการจะกำหนดรูปแบบและวิธีการบริหารและการจัดการที่เหมาะสมได้ จึงต้องอาศัยความสามารถของผู้บริหารหรือฝ่ายจัดการที่เกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าการบริหารเชิงสถานการณ์จะเป็นเรื่องยากแต่ทว่าผู้บริหารหรือฝ่ายจัดการก็สามารถจะใช้การจัดการเป็นเครื่องมือในการควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ การบริหารจัดการที่สามารถนำมาใช้ได้ก็คือ งานในหน้าที่ของผู้บริหารหรือฝ่ายจัดการ ซึ่งได้แก่ (1) งานทางด้านการวางแผน (planning) (2) งานทางด้านการจัดองค์การ (organizing) (3) งานทางด้านการนำ (leading) และ (4) งานทางด้านการควบคุม (controlling) (DeCenzo and Robbins, 1996:4) ซึ่งมีสาระและวิธีการดังต่อไปนี้

1. งานทางด้านการวางแผน

เป็นหน้าที่ทางด้านการจัดการที่มุ่งเน้นที่การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ พร้อมกับการกำหนดวิธีการที่จะทำให้เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดขึ้นนั้นประสบความสำเร็จ การวางแผนจึงเป็นงานที่จะต้องทำก่อนลงมือปฏิบัติจริง มีการระบุกิจกรรม กำหนดหน่วยงาน/บุคลากร ให้เข้าไปรับผิดชอบ มีการจัดการทรัพยากรให้พอเหมาะกับการปฏิบัติตามกิจกรรม มีการกำหนดตารางเวลาการปฏิบัติงานพร้อมกับแนวทางดำเนินงานและวิธีการประเมินผลงาน สำหรับงานทางด้านการวางแผนที่ผู้บริหารหรือฝ่ายผู้จัดการจะต้องจัดทำนั้น จะกระทำในสองลักษณะ (tactical planning หรือ action planning) ซึ่งงานทางด้านการวางแผนทั้ง 2 ระดับ จะมีลักษณะรูปแบบและวิธีการโดยเฉพาะ

2. งานทางด้านการจัดองค์การ

เป็นหน้าที่ทางด้านการจัดการที่เกี่ยวกับการกำหนดงานที่จะต้องทำให้เสร็จ กำหนดตัวพนักงานที่จะรับผิดชอบงาน การกำหนดจุดในการตัดสินใจว่าควรอยู่ที่นี่และควรจัดกลุ่มคน

อย่างไร จึงจะทำให้เกิดการประสานงานและการร่วมมือในการทำงาน สำหรับการจัดการโครงการจะเป็นอย่างไรนั้นพิจารณาได้จากปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) รูปแบบขององค์กรในอนาคต และ (2) แรงผลักดันให้องค์กรเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (Smither, Houston and McIntire, 1996: 448-454) กล่าวคือ

2.1 รูปแบบขององค์กรในอนาคต ในอนาคตการจัดการจะมุ่งเน้นการจัดแผนงานที่มีลักษณะเป็นศูนย์หลักต่าง ๆ ศูนย์หลักเหล่านี้จะมีจำนวน 4 ศูนย์ แต่ละศูนย์หลักจะเชื่อมโยงเข้าด้วยกันกับสถาบันของผู้บริหาร โดยที่ศูนย์แต่ละศูนย์เหล่านี้จะทำหน้าที่ในแต่ละด้านให้สอดคล้องการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้เป็นผลสำเร็จ

2.2 แรงผลักดันให้องค์กรเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 วิธีนี้เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถพยากรณ์รูปแบบขององค์กรในอนาคตได้ โดยการวิเคราะห์จากพลังที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พลังเหล่านี้ประกอบด้วย (1) การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม (2) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และ (3) การมุ่งเน้นที่ค่านิยมและจริยธรรมของมนุษย์เพิ่มมากขึ้น (Robey and Sales, 1994)

3. งานทางด้านคน

เป็นหน้าที่ทางด้านการจัดการที่มุ่งเน้นการอำนวยความสะดวกทางด้านงานให้พนักงานไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ ในการอำนวยความสะดวกนี้จะต้องให้ความสำคัญกับการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน (put the right man on the right job) โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากรและการฝึกอบรมพนักงาน ให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและพฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับการทำงานให้สำเร็จ ซึ่งถือเป็นการเสริมสร้างความสามารถ (ability) ของพนักงานในการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรนั้นสามารถที่จะใช้วิธีการฝึกอบรมโดย (1) ให้ลงมือปฏิบัติ (on-the-job training) เช่น apprenticeship training, job instruction training เป็นต้น (2) การฝึกอบรมก่อนลงมือปฏิบัติงาน (off-the-job-training) เพื่อเตรียมความพร้อมให้พนักงานมีความรู้ความสามารถ ทักษะและพฤติกรรมเพียงพอที่จะทำงาน วิธีการฝึกอบรมวิธีนี้ โดยใช้วิธี classroom lectures, videos and films, simulation exercises, computer based training, vestibule training และ programme instruction ในส่วนของการพัฒนาพนักงานนั้นอาจใช้วิธี job rotation, assistant to positions, committee assignment, lectures courses and seminars และ simulations (DeCenzo and Robbins, 1996: 243-250)

นอกจากนี้ยังต้องทำให้พนักงานเกิดความสมัครใจที่จะทำงาน (willingness) โดยมีวิธีการจูงใจที่เหมาะสม โดยใช้การให้รางวัลและระบบค่าตอบแทน ประโยชน์และบริการที่เป็นธรรมแก่พนักงาน มีระบบการจัดการงานบุคคลที่ดี มีการบริหารแรงงานสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างเหมาะสม

4. งานทางด้านการควบคุม

เป็นหน้าที่ทางด้านการจัดการที่มุ่งเน้นที่การดำเนินการตรวจสอบ การเร่งรัด หรือบังคับบัญชาให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปในลักษณะและอยู่ในแนวทางที่จะบรรลุเป้าหมายที่

กำหนดไว้ได้ สำหรับเครื่องมือที่จะช่วยให้การควบคุมเป็นไปอย่างเหมาะสม ได้แก่ ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information System) และระบบสำนักงานอัตโนมัติ (Office Automation) (ศรีณย์ ชูเกียรติ. 2541: 16) ที่จะนำมาใช้ในการ (1) การจัดเก็บเอกสาร (2) การจัดตารางการทำงาน (3) การติดต่อสื่อสาร และ (4) การจัดการข้อมูล

4. สรุป

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการในยุคโลกาภิวัตน์นั้นเป็นเรื่องที่มีความยากลำบากสำหรับผู้บริหาร เพราะสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อหรือสร้างอิทธิพลทำให้การดำเนินงานขององค์การประสบกับอุปสรรคจนยากที่จะกำหนดรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการที่แน่นอนได้ แต่อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงขององค์การก็ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถที่ผู้บริหารจะช่วยบริหารจัดการและควบคุมได้ เพียงแต่ว่ารูปแบบลักษณะและวิธีการบริหารจัดการจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การบริหารจัดการดังกล่าวนี้จะต้องกระทำทั้งทางด้านการวางแผน การจัดการด้านองค์การ การจัดการทางด้านการนำ และการจัดการงานทางด้านการควบคุม เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2549). **การจัดการสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- ศรีณย์ ชูเกียรติ. (2541, มีนาคม). “เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการ “องค์ความรู้” ในองค์การ: กลยุทธ์เพื่อความสำเร็จภายใต้สภาวะการณ์ปัจจุบัน.” **จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์**, 20(7), 13-22.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. (2542). **การบริหารเชิงกลยุทธ์และกรณีศึกษา**. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไนท์กซ์.
- _____. (2545). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- DeCenzo, David A. and Robbins, Stephen P.(1996).**Human Resource Management**. 5th ed. New York : John Wiley & Sons, Inc.
- Robbins, Stephen P. and DeCenzo, David A. (1995). **Fundamentals of Management**. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall, Inc.

- Robey, Daniel and Sales, Carol A. (1994). **Designing Organizations.** 3rd ed. Homewood, IL: Richard D. Irwin, Inc.
- Smither, Robert D., Houston, John M., and McIntire, Sandra D. (1996). **Organization Development: Strategies for Changing Environment.** New York: Harper Collins Press.

การจัดการความขัดแย้งในระบบวรรณะ ของ ดร.เอ็มเบดการ์ CONFLICT MANAGEMENT IN CASTE SYSTEM OF DR. AMBEDKAR

พระมหากษัตริย์ กิติติโสภโณ/แช่หลี* พระมหาประสาธน์ อนุวัตโต** อนุวัต กระจ่าง***

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและแนวคิดของ ดร.เอ็มเบดการ์ 2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การจัดการความขัดแย้งในระบบวรรณะ ของ ดร.เอ็มเบดการ์ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ดร. อัมเบดการ์ถือว่าเป็นผู้นำในระดับประเทศ เป็นคนแรกที่เกิดมาจากจัณฑาล เขาได้พยายามกระตุ้นให้จัณฑาลมีความเชื่อมั่น เคารพตนเอง ช่วยเหลือตนเอง เป้าหมายหลักในการต่อสู้ของเขา คือ การยกฐานะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม โดยมีการรับประกันสิทธิจัณฑาลอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ จะเห็นได้ว่าบทบาทของเขาในการยกฐานะจัณฑาลในฐานะที่เป็นผู้ด้อยค่าของสังคม (Social Disabilities) ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ในขณะที่นักปฏิรูปคนอื่นๆ จะมีบทบาทเพียงการมอบสวัสดิการทางสังคมให้จัณฑาลเท่านั้น

คำสำคัญ: การจัดการ, ความขัดแย้ง, ระบบวรรณะ

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the history and concept of Dr. Ambedkar and to study in order to analyze the conflict management in caste system of Dr. Ambedkar by using qualitative research and documentary analysis and the result showed that Dr. Ambedkar was a first leader of the country who was born in the outcast family. He has tried to stimulate the outcast to be confident, self-respect and self-helping. His main goal was enhancement in politics, economics and social by guarantee the right of the outcast which was defined in the constitution obviously seen that his role in enhancement of the outcast who was the social disabilities in politics, economics and social while the other reformer had only a role grants social welfare.

Keywords: Management, Analyze the conflict, Caste system

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์ภูมิ

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. บทนำ

ปัญหาจันทาลเป็นปัญหาสำคัญอันสืบเนื่องมาจากระบบวรรณะของอินเดียซึ่งมีการแบ่งคนออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์หรือไวศยะ และศูทร คนทั้ง 4 กลุ่มนี้เรียกว่า “สวรรณะ” หมายถึงพวกที่มีวรรณะ แต่ยังมีคนอีกกลุ่มที่เรียกว่า “อวรรณะ” เป็นพวกที่ไม่มีวรรณะ ถูกพวกสวรรณะดูถูกเหยียดหยามอยู่ในฐานะต่ำสุดของสังคม คนในวรรณะจันทาล (Scheduled Castes) หรือที่รู้จักทั่วไปในนามผู้ที่สัมผัสไม่ได้ (Untouchables) หรือกลุ่มที่มีเงื่อนไขทางสังคมที่สูงกว่า ถูกกีดกันโดยจารีตไม่ให้เข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ ในหมู่บ้าน ถูกกีดขี่ข่มเหงทางสังคม เศรษฐกิจ ส่วนเผ่าจันทาล หรืออธีวาซี (Adivasis) เป็นกลุ่มชนพื้นเมืองอินเดียที่อาศัยอยู่ตามป่าเขา ยากจะให้คำจำกัดความ แต่ดูจากมาตรการความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของรัฐที่มอบหมายให้กับคนพวกนี้ อาจจะเป็นคนในวรรณะที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและการเมืองค่อนข้างดีในหมู่บ้านชนบท แต่พยายามคงฐานะเป็นชนชั้นล่างหลังไว้ เพื่อผลประโยชน์ทางการศึกษาและการเข้าทำงานในหน่วยงานรัฐ ประมาณว่าจำนวนชนชั้นล่างหลังมีประมาณร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด (บัญชา สำเร็จกิจ , 2534 : 1 – 2)

จากประวัติของอินเดีย ได้มีนักปฏิรูปของสังคมหลายคนนำเสนอแนวคิดและลงมือปฏิบัติในการแก้ปัญหาเรื่องวรรณะและจันทาล เริ่มตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าและพระศาสดาวิระศาสดาของศาสนาเชน ได้เริ่มปฏิบัติแนวคิดบางอย่างของศาสนาพราหมณ์ เช่น ความสำคัญของระบบวรรณะและการให้กำเนิดเป็นเครื่องตัดสินความดีงามของมนุษย์ ศาสดาทั้งสองเห็นว่าทุกอย่างขึ้นอยู่กับกรรมกรรมทำไม่ได้อยู่ที่กำเนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธต่อต้านแนวคิดจตุรวรรณะ โดยย้ำในเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาค ต่อต้านแนวคิดประเพณีนิยมและความเคร่งครัดของศาสนาพราหมณ์ ต่อต้านการกีดขี่ การผูกขาดความรู้ของพวกศาสนาพราหมณ์ (Sunanda Patwardhan, 1965 : 19-21) แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองศาสนาดังกล่าวไม่มีเป้าหมายในการล้มเลิกวรรณะ เห็นว่าคนยังควรปฏิบัติและดำรงชีวิตตามแบบวรรณะเดิมที่เคยเป็นอยู่ การเข้าแก้ปัญหาจันทาลของศาสนาพุทธจะเน้นความเท่าเทียมกันทางศาสนา ไม่ปฏิเสธว่าจะอยู่ในวรรณะใดก็สามารถเข้าบวชเป็นภิกษุในศาสนาได้ โดยที่กำเนิดไม่ได้เป็นเครื่องกำหนดการหลุดพ้นหรือนิพพาน การหลุดพ้นจากความเข้มงวดของระบบวรรณะ เป็นเรื่องของจิตใจของแต่ละปัจเจกบุคคล ไม่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอก

หลังจากที่อังกฤษเข้ามาปกครองอินเดีย จนสามารถยึดครองอินเดียโดยสมบูรณ์ มีผลกระทบต่อสังคมอินเดีย สรุปได้ 2 ประการคือ 1) แนวคิดเสรีนิยม ซึ่งเน้นเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ความเสมอภาคของบุคคลล้วนแต่มีผลปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ ภูมิปัญญา ความคิดของคนในอินเดีย รวมทั้งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่น ศรัทธาตามกรอบแนวคิดประเพณีนิยม 2) ภายใต้การปกครองของอังกฤษ อังกฤษได้นำเอาวิทยาการ เทคโนโลยีต่างๆ ความเสมอภาคของคนอินเดียภายใต้กฎหมาย ระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่ไม่มีการผูกขาดเฉพาะวรรณะใดวรรณะหนึ่ง การเผยแพร่ศาสนาคริสต์อันทำลายความเชื่อของศาสนาฮินดู สิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขในการสร้างปัญญาชนรุ่นใหม่ที่มีส่วนในการปฏิรูปสังคมอินเดีย (บัญชา สำเร็จกิจ, 2534 : 4) ทำให้เกิดนักปฏิรูปในอินเดียหลายคน

พยายามปฏิรูปสังคมและแก้ไขปัญหาจันฑาล ได้แก่ รามโมहन รอย ผู้ก่อตั้งสมาคมพราห์โม สมาช (Brahmo Samaj) ซึ่งส่งเสริมวิทยาการของตะวันตก ปรับปรุงคำสอนในศาสนาฮินดูใหม่ โดยชี้ให้เห็นว่าในคัมภีร์พระเวทบริสุทธิ์เดิมนั้นไม่มีจันฑาล เป็นต้น (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2513 : 1:168-219) ซึ่งนักปฏิรูปเหล่านี้มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง ตามแนวปฏิบัติตามจารีตประเพณีและเปลี่ยนแปลงค่านิยมแบบเดิมในบางประการมากกว่าเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมอินเดียหรือระบบวรรณะเพื่อแก้ไขปัญหาจันฑาลอย่างจริงจัง

ดร. อัมเบดการ์ ถือว่าเป็นผู้นำในระดับประเทศเป็นคนแรกที่กำลังมาจันฑาล เขาได้พยายามกระตุ้นให้จันฑาลมีความเชื่อมั่น เคารพตนเอง ช่วยเหลือตนเอง เป้าหมายหลักในการต่อสู้ของเขา คือ การยกฐานะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม โดยมีการค้าประกันสิทธิจันฑาลอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ จะเห็นได้ว่าบทบาทของเขาในการยกฐานะจันฑาลในฐานะที่เป็นผู้ด้อยค่าของสังคม (Social Disabilities) ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ในขณะที่นักปฏิรูปคนอื่นๆ จะมีบทบาทเพียงการมอบสวัสดิการทางสังคมให้จันฑาลเท่านั้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและแนวคิดของ ดร.เอ็มเบดการ์
- 2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์การจัดการความขัดแย้งในระบบวรรณะ ของ ดร.เอ็มเบดการ์

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในระบบวรรณะ ของ ดร.เอ็มเบดการ์ โดยการวิเคราะห์จากเอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และการจัดการความขัดแย้งในระบบวรรณะของสังคมอินเดีย โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นวรรณะจันฑาล

4. วิธีการดำเนินงานวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) จากแหล่งข้อมูล คือ

(1) ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐, พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในระบบ

วรรณะ ของ ดร.เอ็มเบดการ์ ตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบทความงานวิจัยในวารสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ แล้ว ทำให้เห็นกรอบแนวคิด ประเด็นปัญหาของการวิจัย จากเอกสารที่ได้มีการทบทวนก่อนหน้านี้ หลังจากที่ได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้ง

5. ผลการวิจัย

5.1 ประวัติและผลงานด้านสันติภาพ

ดร. อัมเบดการ์ หรือชื่อเต็มของท่าน คือ บาบาสาheb พิมเรา รามจิ อัมเบดการ์ (Dr. Babasaheb Bhimrao Ramji Ambedkar) เกิดในวาระศุภฤกษ์ที่ยากจนที่สุดตระกูลหนึ่งของอินเดีย ในเมืองนาคปูร์ รัฐมหาราษฏร์ ทางตอนกลางของอินเดีย เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2434 ท่านเกิดในหมู่บ้านคนอติศูทร (คนวรรณะจัณฑาลมีชื่อเรียกมากมาย เช่น หริจันทร์ จัณฑาล อติศูทร ในที่นี้จะใช้คำว่า อติศูทร) ชื่อว่า อัมพาวดี เป็นบุตรชายคนสุดท้าย คนที่ 14 ของ รามจิ สักपाल และนางพิมมาไบ สักपाल ก่อนที่ท่านอัมเบดการ์จะเกิดนั้น มีเรื่องเล่าว่า ลุงของพ่อเขาซึ่งไปบวชเป็นสันยาสี (ผู้ถือสันโดษ ตามแนวคิดเรื่องอาศรม 4 ของฮินดู) อาศัยอยู่ตามป่าเขา ได้มาพำนักในแถบละแวกบ้านของเขา รามจิได้ทราบจากญาติคนหนึ่ง ว่าหลวงลุงของตนมาพำนักอยู่ใกล้ๆ จึงไปนิมนต์ให้มารับอาหารที่บ้าน นักบวชสันยาสีนั้นปฏิเสธ แต่ได้ให้พรแก่รามจิว่า "ขอให้มิบุตรชาย และบุตรชายของเธอจะมีชื่อเสียง เกียรติยศในอนาคต ได้จารึกชื่อไว้ในประวัติศาสตร์ชาติอินเดีย" ซึ่งพรนั้นก็มาสำเร็จสมปรารถนา เมื่อวันที่ท่านอัมเบดการ์เกิดนั่นเอง บิดามารดาได้ตั้งชื่อให้ว่า "พิม"แม้จะเกิดมาในครอบครัวอติศูทรที่ยากจน แต่บิดาก็พยายามส่งเสียจนเด็กชายพิม สามารถเรียนจนจบประถม 6 เมื่อเรียนจบแล้ว บิดาก็ไม่ได้หยุดที่จะให้บุตรได้รับความรู้ พยายามอดมื้อกินมื้อ เงินที่ได้รับจากการรับจ้างแบกหาม ก็เอามาส่งเสียเป็นค่าเล่าเรียนให้กับเด็กชายพิม จนกระทั่ง สามารถส่งให้เรียนจนจบชั้นมัธยม

ในระหว่างการเรียนนั้น ท่านจะต้องเผชิญหน้ากับความดูหมิ่นเหยียดหยามสร้างความเข้าใจในความทรงจำของท่านเช่นว่า เมื่อท่านเข้าไปในห้องเรียน ทั้งครูและเพื่อนร่วมชั้นต่างก็แสดงอาการขยะแขยง รังเกียจความเป็นคนวรรณะต่ำ ท่านไม่ได้รับอนุญาตแม้แต่การที่จะไปนั่งบนเก้าอี้ในห้องเรียน ท่านต้องเลือกที่มุมห้อง แล้วปูกระสอบนั่งเรียนอยู่อย่างนั้น เวลางานมาส่งให้อาจารย์ อาจารย์ก็มีที่ตำรังเกียจ ไม่อยากจะรับเวลาที่ท่านถูกสั่งให้มาทำแบบทดสอบหน้าชั้นเรียน นักเรียนในห้องที่เอาปืนโต หรือห่ออาหารมากินที่โรงเรียนที่วางไว้บนกระดานดำ จะเร่งกรูกันไปเก็บเอามาไว้ก่อน เพราะกลัวว่าความเป็นเสียดของท่าน จะไปติดห่ออาหารของพวกเขาที่วางอยู่บนกระดานดำ แม้แต่เวลาที่ท่านจะไปตักน้ำที่ทางโรงเรียนจัดไว้ ท่านก็ถูกห้ามอย่างเด็ดขาดที่จะไปจับต้องแท็งค์น้ำหรือแก้วที่วางอยู่เพราะ ทุกคนรังเกียจว่าเสียดของท่าน จะไปติดที่แก้วน้ำ ท่านต้องขอร้องเพื่อนๆ

ที่พอจะมีความเมตตาอยู่บ้าง ให้ช่วยตักน้ำแล้วให้ท่านคอยแหงนหน้า อ้าปาก ให้เพื่อนเทน้ำลงในปาก เพื่อป้องกันเสียด ในความเป็นคนวรรณะต่ำ ซึ่งเป็นความเจ็บช้ำใจยิ่งนัก

อย่างไรก็ตามในโลกนี้ก็ยังมีเมตตาอยู่บ้าง โดยครูท่านหนึ่งผู้มีเมตตาติดกับคนในวรรณะเดียวกัน ซึ่งบางครั้งครูท่านนี้ก็จะแบ่งอาหารให้กับท่าน แต่ก็แสดงออกมากไม่ได้ เพราะอาจจะถูกคนในวรรณะ เดียวกัน เกลียดชังไปด้วยเหตุที่ท่านถูกรังเกียจ เพราะความที่นามสกุลของท่านบ่งชี้ถึงความเป็นอริศูทร คือ "สักปาล" (นามสกุล ของคนอินเดีย เป็นตัวบ่งบอกวรรณะ) ครูท่านนั้นจึงได้นำนามสกุลของตน เปลี่ยนให้กับท่านใหม่ โดยแก้ที่ทะเบียนโรงเรียนให้ใช้นามสกุลว่า "อัมเบตการ์" และจากนามสกุลอัมเบตการ์นี้เอง ทำให้หลายๆ คนคิดว่าท่านเป็นคนในวรรณะพราหมณ์ (บัญชา สำเร็จกิจ, 2534 : 42)

หลังจากอดทนต่อความยากลำบาก การถูกรังเกียจจากคนรอบข้างที่รู้ว่าท่านเป็นคนอริศูทรแล้ว ในที่สุดท่านก็ได้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งนับว่าสูงมาก สำหรับคนวรรณะนี้ แต่พ่อของท่านก็ไม่สามารถที่จะส่งเสียให้เรียนต่อไปได้อีก เพราะเหตุที่มหาราชาแห่งเมืองบาโรดา ซึ่งเป็นมหาราชาผู้มีเมตตา พระองค์ไม่มีความรังเกียจคนต่างวรรณะ ปราบปรามจะยกระดับการศึกษา แม้คนระดับอริศูทร และในครั้งนั้นได้มีนักสังคมสงเคราะห์พาท่านเข้าเฝ้ามหาราชา พระองค์ได้ทรงพระราชทานเงินทุนในการศึกษาต่อให้ เป็นเงินทุนเดือนละ 24 รูปี ทำให้ท่านสามารถเรียนจบปริญญาตรีได้ ต่อมามหาราชาแห่งบาโรดา ได้ทรงคัดเลือกนักศึกษาอินเดีย เพื่อส่งให้ไปเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ประเทศอเมริกา ซึ่งท่านก็ได้รับการคัดเลือก ในครั้งนี้ท่านได้พบกับสิ่งที่เรียกว่าอิสรภาพและความเสมอภาค เพราะที่สหรัฐอเมริกาไม่มีคนแสดงอาการรังเกียจในความเป็นคนอริศูทรเหมือนอย่างในประเทศอินเดีย หลังจากท่านได้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาเอกแล้ว เรียกว่ามีชื่อนำหน้าว่า ดร. ท่านได้เดินทางกลับมามีอินเดีย และได้พยายามต่อสู้เพื่อคนในวรรณะเดียวกัน ไม่ใช่แต่เท่านั้น ท่านยังพยายามต่อสู้กับความอยุติธรรมที่สังคมอินเดียยึดเยียดให้กับคนในวรรณะที่ต่ำกว่า

หลังจากสำเร็จการศึกษาจากสหรัฐอเมริกาแล้ว ดร. อัมเบตการ์ ได้เป็นอาจารย์สอนในวิทยาลัยซิดนีย์ ในบอมเบย์ ในปี 2461 ต่อมาได้รับพระราชทานอุปถัมภ์จากเจ้าชายแห่งเมืองโครักขปุรี ซึ่งเป็นผู้มีพระทัยเมตตาเช่นเดียวกับมหาราชาแห่งบาโรดา ที่ปราบปรามจะถอนรากถอนโคนความอยุติธรรม ที่สังคมอินเดีย กีดกันคนในวรรณะอื่นๆ โดยได้ทรงอุปถัมภ์ให้คนอริศูทร มารับราชการในเมืองโครักขปุรี แม้นายความูชัง พระองค์ก็เลือกจากคนอริศูทร เจ้าชายแห่งโครักขปุรี ได้ทรงอุปถัมภ์ในการจัดทำหนังสือพิมพ์ มุขนายก หรือ "ผู้นำคนใบ้" ของ ดร.อัมเบตการ์ เช่น อุปถัมภ์ค่ากระดาษพิมพ์ และอื่นๆ ซึ่งอัมเบตการ์ไม่ได้เป็นบรรณาธิการเอง แต่อยู่เบื้องหลัง และเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ ในบทความครั้งหนึ่งมีคำพูดที่น่าสนใจว่า "อินเดียเป็นดินแดนแห่งความเหลื่อมล้ำต่ำสูง สังคมอินเดียชั้นสูงส่งประดุจหอคอยอันสูงตระหง่าน มีหลายชั้นหลายตอน แต่ไม่มีบันไดหรือช่องทางที่จะเข้าไปสู่หอคอยอันนั้นได้ คนที่อยู่ในหอคอยนั้นไม่มีโอกาสที่จะลงมาได้ จะติดต่อกับคนในหอคอยเดียวกันในอีกชั้นหนึ่งก็ทำไม่ได้ ใครเกิดในชั้นใดก็ตายในชั้นนั้น" ท่านได้กล่าวถึงว่า สังคมอินเดียว่ามีองค์ประกอบอยู่สามประการ คือ พราหมณ์ มิใช่พราหมณ์ และอริศูทร

พราหมณ์ผู้สอนศาสนา มักกล่าวว่า พระเจ้ามีอยู่ในทุกหนแห่ง ถ้าเช่นนั้น พระเจ้าก็ต้องมีอยู่ในอติศูทร แต่พราหมณ์กลับรังเกียจคนอติศูทร เห็นเป็นตัววราศี นั่นแสดงว่าเขากำลังเห็นพระเจ้าเป็นตัววราศีใช่หรือไม่

ดร.อัมเบตการ์ มีผลต่อความเคลื่อนไหวหลายอย่างในอินเดียขณะนั้น ท่านเป็นอติศูทรคนแรก ที่ได้รับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมของอินเดีย หลังจากทีอินเดียได้รับเอกราช ได้เป็นผู้ร่วมร่างรัฐธรรมนูญของอินเดีย ท่านเป็นผู้ชี้แจงต่อที่ประชุมในสภา โดยการอนุมัติของ ดร. ราเชนทรประสาท ให้ชี้แจงอธิบายต่อผู้ซักถาม ถึงบางข้อบางประเด็นในรัฐธรรมนูญหนังสือพิมพ์บางฉบับลงเหตุการณ์ตอนนี้ว่า"ดร.อัมเบตการ์ ทำหน้าที่ชี้แจงอธิบาย เรื่องร่างรัฐธรรมนูญต่อผู้ร่วมประชุม ประคองพระอุปาลีเถระเจ้า วิสัชชนาชอวินัยบัญญัติ ในที่ประชุมปฐมนิสัยคายนา ต่อพระสงฆ์ 500 มีพระมหากัสสปะเป็นประธาน ฉะนั้น" และท่านเป็นผู้ต่อสู้เพื่อทำลายความอยุติธรรมที่คนในชาติเดียวกัน

ดร.อัมเบตการ์ แต่งงานมีครอบครัว สองครั้ง ครั้งแรกแต่งงานกับคนในวรรณะเดียวกัน ชื่อว่า นางรามมาไป ครั้งที่สองท่านได้พบกับแพทย์หญิงในวรรณะพราหมณ์คนหนึ่ง ชื่อว่า ซาดา คาไบ ในโรงพยาบาลที่เขาไปรับการรักษาอาการป่วย เป็นครั้งแรกที่คนในวรรณะต่ำได้แต่งงานกับคนในวรรณะสูง คือวรรณะพราหมณ์ ขณะที่อายุท่านได้ 56 ปี โดยมีนักการเมือง พ่อค้า คนในวรรณะต่างๆ มาร่วมงานแต่งงานของท่านมากมาย ต่างจากครั้งแรก ที่ท่านแต่งงานในตลาดสด

หลังจากนั้น ดร.อัมเบตการ์ ได้ลงจากเก้าอี้ทางการเมือง ซึ่งท่านไม่ได้ยึดติดกับตำแหน่งทางการเมือง การที่ท่านเป็นรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม ก็เพราะท่านต้องการทำงานเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับคนที่อยู่ในวรรณะต่ำ ที่ได้รับการข่มเหงรังแกเท่านั้น

ผลงานด้านสันติภาพของ ดร.อัมเบตการ์

จากการศึกษาผลงานด้านต่างๆ ของ ดร.อัมเบตการ์ ซึ่งมีอยู่มากมายหลายด้านด้วยกัน ผู้ศึกษาขอสรุปเฉพาะประเด็นด้านสันติภาพเท่านั้น ดังนี้

1) แนวคิดในเรื่องระบบวรรณะ

ดร. อัมเบตการ์ได้อธิบายระบบวรรณะไว้ว่า “เป็นวิธีการแบ่งคนอย่างผิดๆ ออกเป็นกลุ่มอย่างเด็ดขาด แต่ละกลุ่มห้ามติดต่อกับกลุ่มอื่น เน้นประเพณีการสมรสภายในกลุ่มคน” (B.R. Ambedkar, 1979 : 6) จากข้อสรุปของ ดร.อัมเบตการ์นี้กล่าวได้ว่าสาเหตุของระบบวรรณะคือเงื่อนไขการสมรสภายในกลุ่ม จุดกำเนิดหรือการเริ่มของวรรณะนั้น ดร.อัมเบตการ์กล่าวว่าไม่อาจระบุได้แน่นอน แต่สันนิษฐานว่าจะเริ่มมาจากพวกพราหมณ์ซึ่งเป็นพวกที่มีสถานะภาพสูงในสังคมซึ่งได้เริ่มกำหนดความเข้มงวดในการติดต่อกับบุคคลอื่นๆ ต่อมาแนวคิดนี้ได้ขยายไปยังกลุ่มคนที่ไม่ใช่พราหมณ์ ดร.อัมเบตการ์เห็นว่าในสังคมอินเดียนั้นเป็นสังคมที่มีสิ่งสืบทอดมาจากสังคมบรรพกาลมาก โดยเฉพาะเรื่องกฎของเผ่า เรื่องการแต่งงานภายในกลุ่มตนซึ่งยากที่จะละเมิดได้ แนวคิดการแต่งงานในกลุ่มนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้ระบบวรรณะดำรงอยู่และครอบคลุมชีวิตคน กฎการแต่งงานภายในกลุ่มนั้นเข้มงวดขึ้น นับตั้งแต่เกิดคัมภีร์สมฤติ เช่น มานวธรรมศาสตร์ขึ้นมา โดยมีการแทรกแซงจากทางศาสนา การแต่งงานข้ามวรรณะจะกลายเป็นบาปและขัดต่อพระประสงค์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า อัน

อาจจะได้รับทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยมีทลงโทษไว้อย่างแน่นอน เช่น การคว่ำบาตร การขับไล่ออกจากสังคม เพื่อรักษากฎของการสมรสภายในกลุ่มและวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ เพื่อให้เกิดความยึดมั่นและความภักดีในกลุ่ม

ดร. อัมเบดการ์พยายามที่จะสรุปผลเสียของวรรณะ และเสนอแนะว่าวรรณะเป็นผลเสียต่อสังคมอินเดียมานานนับพันปี ดร.อัมเบดการ์ได้อธิบายเหตุผลว่าทำไมคนในวรรณะต่างๆ ในระบบวรรณะจึงไม่ลุกขึ้นมาต่อต้าน ปฏิวัติ เปลี่ยนแปลงสังคมเหมือนชาติอื่นๆ ในยุโรป เนื่องมาจากคนในวรรณะต่ำขาดแคลนอาวุธที่สำคัญ 3 อย่าง คือ

- ๑) อาวุธทางกายภาพ (Physical Weapon) เช่น ตำแหน่งในหน่วยงานทหาร
- ๒) อาวุธทางการเมือง (Political Weapon) เช่น สิทธิการออกเสียงเลือกตั้ง
- ๓) อาวุธทางจริยธรรม (Moral Weapon) เช่น การศึกษา (B.R. Ambedkar, 1970 : 70)

เครื่องมือ 3 ชนิดนี้ จะเป็นสิ่งปลดปล่อยคนให้เป็นอิสระ ซึ่งคนในวรรณะต่ำในอินเดียถูกห้ามโดยระบบจตุรวรรณะไม่ให้เป็นเจ้าของสิ่งเหล่านี้ การปฏิบัติจึงไม่เกิดขึ้นเนื่องจากการกำหนดอย่างตายตัวในอาชีพ การศึกษา ศาสนา ฯลฯ การแบ่งชั้นทางสังคมหรือสภาพทางสังคมแบ่งออกเป็นวรรณะเหล่านี้ ไม่ทำให้เกิดแนวร่วมเพื่อต่อต้านระบบวรรณะขึ้นมา ทำให้ระบบวรรณะยังคงอยู่ในอินเดีย

วิธีการที่ ดร. อัมเบดการ์แนะนำในการล้มระบบวรรณะ คือ การสมรสข้ามวรรณะ (Inter - marriage) การแต่งงานระหว่างวรรณะนี้จะก่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นมิตร ดร.อัมเบดการ์เสนอว่า **“วิธีการแก้ไขและทำลายระบบ คือ การสมรสข้ามวรรณะเป็นวิธีเดียวไม่มีวิธีอื่นที่จะแก้ไขเรื่องวรรณะ”**

2) แนวคิดเรื่องจัญทาลและความเป็นจัญทาล

ดร. อัมเบดการ์ถือว่าเป็นผู้นำในระดับประเทศเป็นคนแรกที่เกิดมาจากจัญทาล เขาได้พยายามกระตุ้นให้จัญทาลมีความเชื่อมั่น เคารพตนเอง ช่วยเหลือตนเอง เป้าหมายหลักในการต่อสู้ของเขา คือ การยกฐานะทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม โดยมีการค้าประกันสิทธิจัญทาลอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ จะเห็นได้ว่าบทบาทของเขาในการยกฐานะจัญทาลในฐานะที่เป็นผู้ด้อยต่ำของสังคม (Social Disabilities) ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ในขณะที่นักปฏิรูปคนอื่นๆ จะมีบทบาทเพียงการมอบสวัสดิการทางสังคมให้จัญทาลเท่านั้น เช่น การรณรงค์ และการออกกฎหมาย เพื่อให้จัญทาลมีสิทธิที่จะใช้ทรัพย์สินสาธารณะเท่าเทียมกับคนในวรรณะอื่นๆ การออกกฎหมายยกเลิกสถานะจัญทาล ฯลฯ

วิธีการยกฐานะของ ดร. อัมเบดการ์ คือ การพยายามจัดตั้งขบวนการต่างๆ เช่น

ก. ขบวนการทางสังคม ได้แก่ ขบวนการทางศาสนา เช่น ภารติยะ พุทธะ มหาสภา (The Bharatiya Bauddha Mahasabha) ขบวนการทางการศึกษา เช่น สมาคมทางการศึกษาเพื่อประชาชน (The people's Education Society) ฯลฯ

ข. ขบวนการทางการเมือง เป็นวิธีการที่ ดร. อัมเบตการ์ให้ความสำคัญมากโดยให้เหตุผลว่า “การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองนั้นมีความจำเป็น เพราะอำนาจทางการเมืองนั้นจะทำได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา” (Rajasekharjah, 1989 : 62) ด้วยเหตุนี้เขาจึงใช้โอกาสทุกครั้งเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองปกครอง ทั้งในรัฐบาลในสมัยอาณานิคมและรัฐบาลเอกราช เช่น การเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในสมัยรัฐบาลเนห์รู รวมทั้งเป็นประธานในการร่างรัฐธรรมนูญอินเดียที่เป็นเอกราช เป็นตัวแทนจันทาลในการประชุมโต๊ะกลมที่อังกฤษ เพื่อใช้โอกาสเหล่านี้ชี้แจงและแสดงปัญหาจันทาล พร้อมทั้งแก้ไขปัญหายจันทาลในขอบเขตอำนาจที่คนมีการตั้งพรรคการเมืองของจันทาล การกระตุ้นคนจันทาลให้ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อผลประโยชน์และสิทธิของพวกเขา

6. สรุปผลและอภิปรายผล

ในประเด็นของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของ ดร.อัมเบตการ์ เรื่อง “ระบบวรรณะจันทาล” นั้น เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางสังคมที่ว่าด้วย “ความเท่าเทียมของคนวรรณะจันทาลในสังคมอินเดีย” โดย ดร.อัมเบตการ์ได้เป็นผู้เรียกร้องสิทธิความเสมอภาคให้เกิดขึ้นแก่คนชนชั้นจันทาลให้ได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกันกับคนในวรรณะอื่นๆ ด้วยการออกกฎหมายต่างๆ ในรัฐธรรมนูญซึ่งเขาเป็นประธานร่างรัฐธรรมนูญ รวมถึงประเด็นการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียด้วย สำหรับผู้มีส่วนได้เสียในประเด็นนี้ ประกอบไปด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง คือ ดร.อัมเบตการ์, คนชนชั้นวรรณะจันทาล, รัฐบาล, คนชนชั้นวรรณะอื่นๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยอ้อม คือ ประชาชนทั่วไปในประเทศอินเดีย และสังคมโลกที่ใช้ระบบวรรณะ ทั้งนี้ผู้ศึกษาขอเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว เพื่ออธิบายแนวทางและวิธีการในการดำเนินการเกี่ยวกับสันติวิธีของนักวิชาการ นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับแนวคิดของ ดร.อัมเบตการ์ ดังนี้

1) แนวคิดและทฤษฎีในพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนาได้อธิบายประเด็นความขัดแย้งไว้ว่า คำว่า “ความขัดแย้ง” มีนัยที่สอดคล้องกับคำว่า “อริกรรม” แปลว่า “กระทำให้อ่าง” หรือ “เป็นเหตุกระทำให้อ่าง” หรือ “ภารกิจที่พึงทำให้สงบ ให้เรียบร้อยเหมาะสม” และเมื่อกกล่าวโดยรัดถะ คำว่า “อริกรรม” มีนัยที่ครอบคลุมถึง “คดีเรื่องราว ปัญหา ความขัดแย้ง ความยุ่งยาก กิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ ที่สงฆ์ต้องจัดการ สะสางหรือดำเนินการทำให้สงบหรือเป็นไปด้วยดี” และเมื่อกกล่าวถึงลักษณะของความขัดแย้งที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วย 6 ประการ คือ 1) ความบาดหมาง 2) การทะเลาะ 3) การแก่งแย่ง 4) การวิวาท 5) การมุ่งร้ายกัน และ 6) การถกเถียงกัน โดยอาศัยปัจจัยเหล่านี้คือ กุศลมูลและอกุศลมูล ซึ่งจัดเป็นรากเหง้าของความขัดแย้งที่สำคัญ ปปัญจธรรมในฐานะปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง คือ ตัณหา ทิฏฐิ และมานะ ทั้งสามประการถือได้ว่ามีอิทธิพลและความสำคัญอย่างยิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ดังจะเห็นว่าเหตุการณ์ต่างๆ

ที่เกิดขึ้นในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการทะเลาะวิวาทจนนำไปสู่การฆ่ากัน หรือทำลายกันนั้นล้วนเกิดจากรากเหง้าเหล่านี้ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร), 2554 : 51 – 85)

2) แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

จากการศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและแนวปฏิบัติการสันติวิธีของ ดร.เอมเบตการ์ (Dr. Ambedkar)” นั้นพบว่า ได้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “การยอมรับในความหลากหลาย และการพึ่งพาอาศัยกันและกัน” โดยมีอธิบายไว้ดังนี้

โยฮัน กัลป์ตุง นักสันติภาพผู้มีความโดดเด่นในแง่ของ “สันติภาพแบบพหุนิยม” มองว่า “ความต้องการขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ประการ กล่าวคือ การดำรงชีวิต (Survival) การมีความเป็นอยู่ที่ดี (Welfare) การมีเสรีภาพ (Freedom) และการมีเอกลักษณ์และความรู้สึกมีความหมายในชีวิต (Identity) เป็นตัวแปรที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และความรุนแรงในสังคม หากมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองหรือได้รับไม่เพียงพอ

กัลป์ตุงได้นำเสนอ “ทางเลือก” ให้แก่สังคมในประเด็น “สันติภาพเชิงโครงสร้าง” โดยตั้งสมมติฐานเชิงโครงสร้างไว้ว่า สันติภาพไม่ได้เป็นสันติภาพภายในประเทศหรือรัฐชาติเท่านั้น หากหมายถึง “สันติภาพในสังคม สันติภาพระหว่างภายนอกและภายในตัวมนุษย์ และสันติภาพระหว่างตัวมนุษย์และธรรมชาติ เป็นสันติภาพที่ครอบคลุมทั้งธรรมชาติ มนุษย์ สังคม และโลก” กัลป์ตุงชี้ว่า “ทั้งหมดนี้จะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพได้ภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ” คือ ความหลากหลาย (Pluralism) และการพึ่งพาอาศัยกันและกัน (Symbiosis)

นอกจากนี้หลักสันติวิธีของ ดร.อัมเบตการ์ยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “สิทธิมนุษยชน” ที่ ศ. นพ. ประเวศ วะสี กล่าวไว้ว่า เพราะเหตุใดเราจึงต้องเคารพหรือยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล คำตอบคือ (1) การเคารพในความเป็นเพื่อนมนุษย์ระหว่างกัน จะทำให้สามารถแสวงหาข้อตกลงร่วมกันได้ (2) การยึดมั่นในความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ โดยนำเสนอหรือรับรู้ข้อมูล และข่าวสารอย่างเท่าเทียมกันจะทำให้กระบวนการเจรจาสามารถเดินต่อไปได้ หรืออาจจะประสบความสำเร็จ (3) การยึดมั่นในความเสมอภาคจะทำให้คู่กรณีไม่สร้างอุบายเพื่อเอาเปรียบ (Trick) อันนำไปสู่การให้คำสัญญาลอยๆ ซึ่งอาจจะเป็นการสร้างปัญหาในอนาคตได้ (4) การเคารพและยึดมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และความเสมอภาคจะทำให้เกิดผลดีต่อทุกฝ่าย เพราะเป็นการเพิ่มพูนปัญญา จิตใจ และการพัฒนาการอยู่ร่วมกันให้มีความสุขมากยิ่งขึ้น (ประเวศ วะสี, 2545 : 6-7) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ความยุติธรรม” ที่ ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ กล่าวไว้ว่า “ความรู้สึกไม่ยุติธรรมมักนำไปสู่ความขัดแย้ง และบางครั้งกลายเป็นความรุนแรงในทุกสังคมและชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงกระบวนการที่เขารู้สึกว่ายุติธรรม (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547 : 108-110)

3) เครื่องมือจัดการความขัดแย้ง

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือจัดการความขัดแย้งไว้ 2 มิติใหญ่ กล่าวคือ

(1) การจัดการความขัดแย้งทางเลือกด้วยสันติวิธีในเชิงรุก เมื่อกล่าวถึงสันติวิธีในเชิงรุกนั้น หมายถึงสันติวิธีที่พยายามจะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งด้วยหลักการต่างๆ เช่น การเจรจา การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง การประนีประนอม การร่วมมือ การสานเสวนา การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม การประชุมเพื่อปรึกษาหารือ การเพิ่มทรัพยากร การสนับสนุน การโน้มน้าว การเผชิญหน้า การแข่งขัน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ เป็นวิธีการสร้างความสมานฉันท์ หรือสร้าง “สังคมสมานภาพ” ให้เกิดขึ้นในกลุ่มบุคคลต่อบุคคล หรือองค์กรต่อองค์กรที่มุ่งเน้นการเผชิญหน้าพบปะพูดคุยเพื่อแสวงหาทางออกร่วมกันของทั้งสองฝ่าย อันเป็นการพูดคุยในมิติของจุดยืน (Position) และ ผลประโยชน์ และความต้องการ (Interest) ที่แท้จริงว่าคืออะไร ต้องการอะไร ไม่ต้องการอะไร อะไรคือจุดยืนที่มองว่าไม่สามารถเป็นไปได้ทางปฏิบัติ ประเด็นใดผิดกฎหมาย

(2) การจัดการความขัดแย้งทางเลือกด้วยสันติวิธีในเชิงรับ กระบวนการในเชิงรับนั้น ท่านมองว่า เป็นการ “ตั้งรับ” ในเชิง “กลยุทธ์” แต่ “รุก” ในเชิง “ยุทธศาสตร์” ซึ่งสถานการณ์ความขัดแย้งบางอย่างนั้น เราไม่สามารถที่เข้าไปจัดการในทันทีที่เราได้รับทราบ ในบางขณะอาจจะต้องใช้หลักการ “ยืนอยู่นอกระเบียง” ซึ่งหลักการเช่นนี้ขึ้นอยู่กับ “จังหวะ” “โอกาส” และ “เวลา” ที่จะเข้าไปดำเนินการ ซึ่งแนวทางในการจัดการความขัดแย้งทางเลือกในลักษณะนี้ ประกอบไปด้วยการหลีกเลี่ยง การเพิกเฉย การเสริมป้อง-ป้อง การวินิจฉัย การโอนอ่อนผ่อนตาม การใช้คณะอนุญาโตตุลาการตัดสิน และการนำคดีขึ้นสู่ศาล

7. ข้อเสนอแนะที่จะนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

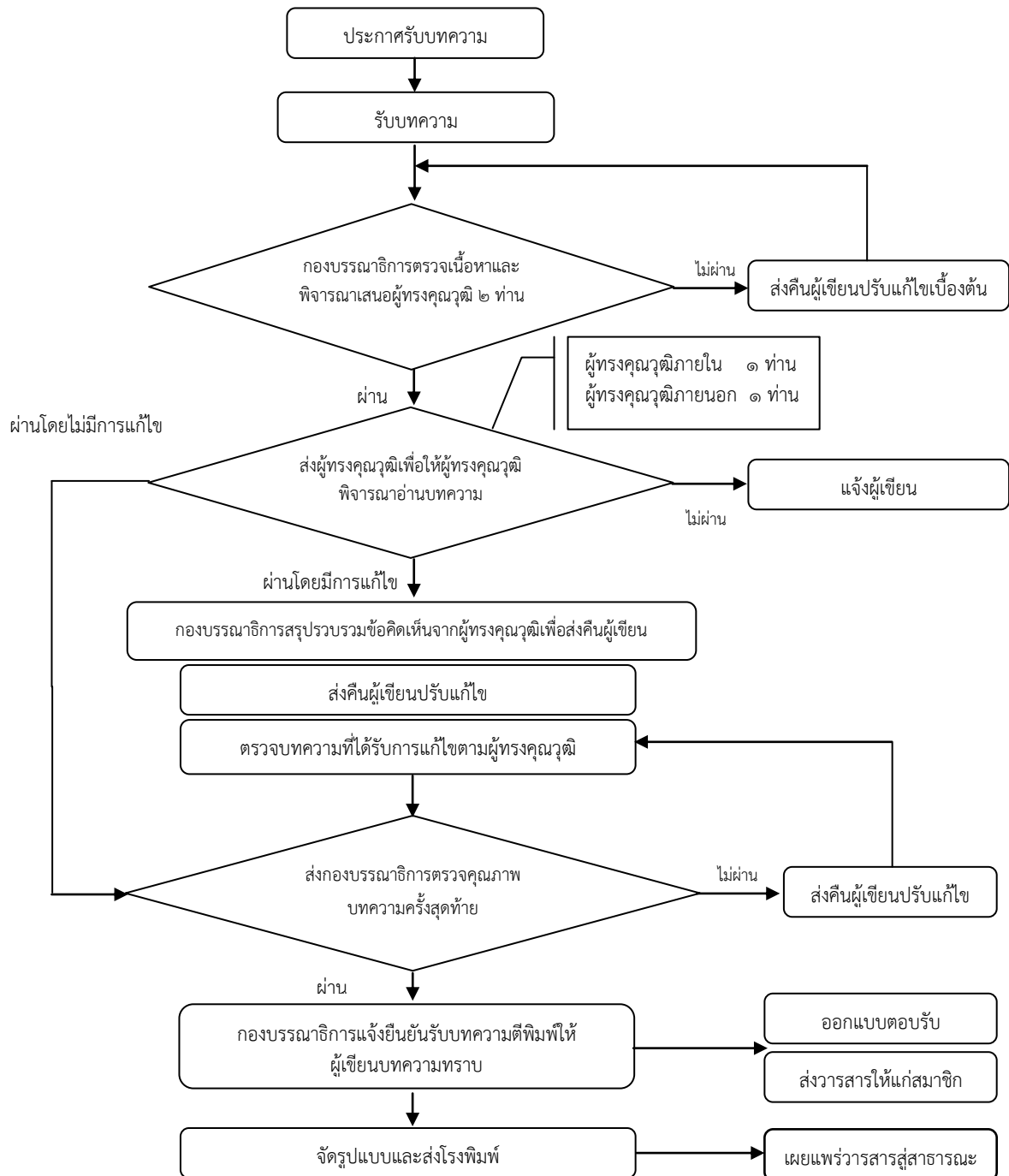
บทบาทของ ดร.อัมเบตการีในการยกฐานะจันทาลประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมที่สุด คือ การประกันสิทธิพิเศษของจันทาล ในฐานะที่เป็นผู้ด้อยต่ำทางสังคม โดยการกำหนดสิทธิพิเศษทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1950 ที่เขาเป็นประธานร่างรัฐธรรมนูญ และยังมีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน และท่านได้นำชนจันทาลประมาณ 2 แสนคน ประกอบพิธีปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะที่เมืองนาคปุรีในเดือนตุลาคม 2499 เหตุการณ์นี้นับว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งการกลับพื้นของพระพุทธศาสนาในอินเดีย และได้ดำเนินการต่างๆ เพื่อยกฐานะของจันทาล โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ได้ตั้งวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาพุทธ เช่น สิทธารถวิทยาลัยทางนิติศาสตร์ ชนชาวจันทาลเคารพบูชาท่านเป็นดุจพระโพธิสัตว์ หรือยิ่งเทพเจ้า ดร.อัมเบตการีจึงถือได้ว่าเป็นนักสันติภาพคนสำคัญคนหนึ่งของโลก สมควรที่ชนรุ่นหลังควรนำเอาปฏิบัติของท่านไปเป็นแบบอย่างที่ดีในการต่อสู้เพื่อสิทธิและความเสมอภาคของคนในชุมชน สังคม และประเทศชาติด้วย

เอกสารอ้างอิง

- B.R. Ambedkar. (1970). **Annihilation of Caste**. Jalandhar Punjab : Bheem Patrika Publications.
- B.R. Ambedkar. (1979). **“Caste in India” in Dr. Babasaheb Ambedkar : writings and Speeches**. vol.1. Compiled by Vasant Moon. Bombay : Education Department. Government of Maharashtra.
- Owen Lynch. (1969). **“Dr. B.R. Ambedkar : Myth and Charisma.” in The Untouchables in Contemporary India**. ed. Michael J. Mahar. New York : Columbia University Press.
- Rajasekharjah. A.M.. (1989). **B.R. Ambedkar : the Quest for Social Justice**. New Delhi : Uppal Publishing House.
- Sunanda Patwardhan. (1965). **The Social Philosophy of B.R. Ambedkar**. Agra : Phoenix Publishing House.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. ผู้แปล. (2513). **บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย**. 3 เล่ม. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิต.
- บัญชา สำเร็จกิจ. (2534). บทบาท ดร.บี อาร์ อัมเบการ์ในการยกฐานะจัณฑาล. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์)**. คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2545). **สันติวิธีกับมนุษยชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสิทธิและมนุษยชนแห่งชาติ.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยานกร). (2554). **พุทธสันติวิธี**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). **ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย



คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์ 035-248-000 ต่อ 8200-3

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้พิมพ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความพร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ 3 ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้พิมพ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้พิมพ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1.0 นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key Words) ซึ่งควรเรียงเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- วิธีการศึกษา ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- ผลการศึกษา ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- สรุป ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- คำสำคัญ ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

การอ้างอิงแบบ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ขอ/หนา. และไหว้หลังค้ำว่า (บาลี) ไว้หลังค้ำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บค้ำว่า (ไทย) ไว้หลังค้ำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่าง เช่น 1 (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : หนา). ดังอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต), 2544 : 38).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004 : 69).

2. วารสาร

ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หนา. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 3 (1) : 14-28.

K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนันต์ กระสังข์, (2557).

4. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธรรมจิตโต), (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ

(Maslow Abraham, 1970 : 58)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2544). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) วารสาร

ผู้เขียน. “ข้อบทความ”. *ชื่อวารสาร*. ปีที่ (ฉบับที่), หน้า ตัวอย่างเช่น พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. (2557). “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3(1), 67-97

3) วิทยานิพนธ์

อนุวัต กระสังข์. (2557). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม” (*วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง ตัวอย่าง

ชวน หลีกภัย. (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์.

Ross, R. 1980, May 5. Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (7 กันยายน 2555). *ธรรมประกาศโนบาย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9>

2. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. (1970). *Motivation and Personnality*. New York : Harper and Row Publishers.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทรศัพท์. 09-8832-8312, 08-6771-3638

1) พระปลัดระพี นพฺพุทิสโร, ดร. 2) ดร.อนุวัต กระสังข์ 3) อ.กรกรต ชาบัณจิต

8. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท ไม่รวมค่าส่ง

9. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท



หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... E-mail:

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้นิพนธ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา.....

สาขาวิชา..... จาก (ชื่อสถาบัน).....

ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้นและข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

- () เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว
- () เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมนิพนธ์ตามที่ระบุในบทความจริง
- () บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน
- () บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้อื่นทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

- () บทความวิชาการ 3,000 บาท
- () บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก 5,000 บาท
- () บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย 5,000 บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกรรมการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ



ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....
(ชื่อภาษาอังกฤษ).....
ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่ได้).....
.....

E - Mail.....เบอร์โทรศัพท์..... โทรสาร.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

- () สมาชิกประเภทรายปี 300 บาท (จำนวน 3 เล่ม)
- () เล่มละ 199 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

- () เงินสด
- () ธนาณัติ (ส่งจ่าย.....)
- () ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์
- () แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน
เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....
อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....
โทรสาร.....E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่) ลงชื่อ.....
ค่าบำรุงปี พ.ศ..... ()
เลขที่ใบเสร็จ.....
ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
ลงบัญชีแล้ว.....

